YAZICIOĞLU MEHMED

MUHAMMEDİYE

"Kitab-ı Muhammediyye„

Dr. ÂMİL ÇELEBİOĞLU

1. cilt

Tercüman 1001 TEMEL ESER

Tercüman
1001 TEMEL ESER

55

Yazan:
Yazıcıoğlu MEHMED

Baskıya Hazırlayan:
Dr. Amil ÇELEBİOĞLU

MUHAMMEDİYE

cilt 1

Tercüman gazetesinde hazırlanan
bu eser Kervan Kitapçılık A. Ş.
ofset tesislerinde basılmıştır

1001 Temel Eser'i iftiharla sunuyoruz

Tarihimize mânâ, millî benliğimize güç katan kütüphaneler dolusu birbirinden seçme eserlere sahip bulunuyoruz. Edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, folklor gibi millî ruhu geliştiren, ona yön veren konularda "Gerçek eserler" elimizin altındadır. Ne var ki, elimizin altındaki bu eserlerden çoğunlukla istifade edemeyiz. Çünkü devirler değişmelere yol açmış, dil değişmiş, yazı değişmiştir.

Gözden ve gönülden uzak kalmış unutulmaya yüz tutmuş -Ama değerinden hiçbir şey kaybetmemiş, çoğunluğu daha da önem kazanmış- binlerce cilt eser, bir süre daha el atılmazsa, tarihin derinliklerinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü onları derleyip - toparlayacak ve günümüzün türkçesi ile baskıya hazırlayacak değerdeki kalemler, gün geçtikçe azalmaktadır.

Bin yıllık tarihimizin içinden süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde "Köşetaşı" vazifesi gören bu eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı plânladık.

Sevinçle karşılayıp, ümitle alkışladığımız "1000 Temel Eser" serisi, Millî Eğitim Bakanlığınca durdurulunca, bugüne kadar yayınlanan 66 esere yüzlerce ek yapmayı düşündük ve "Tercüman 1001 Temel Eser" dizisini yayınlamaya karar verdik. "1000 Temel Eser" serisini hazırlayan çok değerli bilginler heyetini, yeni üyelerle genişlettik. Ayrıca 200 ilim adamımızdan yardım vaadi aldık. Tercüman'ın yayın hayatındaki geniş imkânlarını 1001 Temel Eser için daha da güçlendirdik. Artık karşınıza gururla, cesaretle çıkmamız, eserlerimizi gözlere ve gönüllere sergilememiz zamanı gelmiş bulunuyor. Millî değer ve mânâda her kitap ve her yazar bu serimizde yerini bulacak, hiç bir art düşünce ile değerli değersiz, değersiz de değerli gibi ortaya konmayacaktır. Çünkü esas gaye bin yıllık tarihimizin temelini, mayasını gözler

önüne sermek, onları lâyık oldukları yere oturtmaktır.

Bu bakımdan 1001 Temel Eser'den maddî hiç bir kâr beklemiyoruz. Kârımız sadece gurur, iftihar, hizmet zevki olacaktır.

KEMAL ILICAK

Tercüman Gazetesi Sahibi

İÇİNDEKİLER SAYFA

ÖNSÖZ

Muhammediye'nin asıl metnini, devrinin dil hususiyetlerine göre tespit etmemize rağmen kelimeleri, mümkün olduğu nispette bugünkü telâffuzla vermemiz mahzurlu görülse bile bu eserin, ileride ilmî tab'ını ve sadeleştirilmiş nüshasını da neşretmeyi ümit ettiğimiz için mukayese imkânı vereceğinden bu hususiyet, bilâkis faydalı olacaktır kanaatindeyiz.

Bu yüzden ve eserin hacimli oluşuyla, nihayet şahsî kusurlarımız dolayısıyla tespit olunacak hataların tashihini, tavzihini ve bağışlanmamızı niyaz ederken her zaman teşvik, alâka ve yardımlarını esirgemeyen muhterem ve her biri sahalarında mütebahhir hocalarım Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'a, Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu'ya, Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil'e minnet ve şükranlarımı arz ile ilim ve himmetlerini bezleden kıymetli genç âlimlerimizden muhterem Ali İhsan Yurt Beyefendi'ye, sayın Dr. Suad Yıldırım'a ve Tercüman müntesiplerine teşekkürü bir borç bilirim.

Dr. Âmil Çelebioğlu

İslâmî İlimler Fakültesi, ERZURUM

YAZICIOĞLU MEHMED'İN HAYATI ve ESERLERİ,

AİLESİ, TAHSİLİ :

Yazıcıoğlu Mehmed, Onbeşinci Asrın ilk yarısında yetişen ve Sultan İkinci Murad ile kısmen Fatih Sultan Mehmed devirlerini idrâk eden Molla Fenârî, Akşemseddin*, Molla Yegân v.s. gibi zamanının âlimlerinden, şeyhlerinden ve ehli tasavvuflarındandır.

Babası Yazıcı Salih'tir. Onun da babası Süleyman adında bir zattır. Yazıcı Salih, bazı rivayetlere göre aslen Ankara'lıdır. Münevver ve uyanık bir kimsedir. Devlet hizmetinde kâtip olarak çalışmıştır. Takriben beşbin beyite yakın mesnevî tarzında 811/1408'de yazdığı melhame nev'inden *ŞEMSİYE* isimli eserini, Ankara'da yaşayan Devlet Han ailesinden İskender bin Hacı Paşa'ya ithaf etmiştir. Salih'in mezarı, kesin olarak belli değilse de şifâhî rivayetlere göre Gelibolu'da bugün Yazıcıoğlu Mescidi denilen kapalı türbe kısmında olmak ihtimalindedir.

Yazıcıoğlu Mehmed'in doğum yeri hakkında hiçbir bilgimiz yoktur. Gelibolu'ya sonradan gelip yerleşmişlerdir. Bizzat bunu kendisi Mahmud Paşa'nın sevgisine bağlar:

«Vezîri var idi bir nûr-i vehhâb
Adı Mahmud Paşa'dı İbni Kassâb
....
Onun sevgisine edip tavattun
Gelibolu'da kılmıştım temekkün»

(*) Akşemseddin'e dair değerli ve mufassal bir eser yayınlanmıştır. bk. Ali İhsan Yurd, Fatih'in Hocası Akşemseddin hayatı ve eserleri, İstanbul, 1972.

Gerek Yazıcıoğlu Mehmed'in, gerekse küçük kardeşi Ahmed-i Bîcan'ın ilk hocaları herhalde babaları olmalıdır. Zira Yazıcı Salih'in aynı zamanda Kasaboğlu Ali Bey'e de hocalık ettiğini biliyoruz. İlk okuma ve ilim şevkini babasından aldığı muhakkak olan Yazıcızâde Mehmed, tahsil hayatı için malûmatı kısmen kendisi verir:

«Hem üstâdım benim Zeynel'-arabdı
Kim içi dışı ilm ile edebdi

Çü himmet etti erdim ona ön ben
Eriştim Haydar-ı Hâfî'ye son ben

Ara yerde çok ettim istifâde
Hem ön son kim ki ettiyse ifâde»

Netice olarak diyebiliriz ki, Yazıcıoğlu'nun mükemmel Arapça bilmesi (eserlerini Arapça yazması ve yer yer dilinin gayet münşiyâne oluşu bunda itiraza mahal vermez) aynı şekilde Farsçaya hâkim olup bu dillerde rahatlıkla şiirler kaleme alabilmesi, eserlerini hazırlarken faydalandığı kaynakların Arapça, Farsça olmaları yanında mevzuları bakımından da tefsir, hadis, kelâm, fıkıh v.s. ilimlerde rahatlıkla ifadede bulunup, sadece kalde kalmayıp hal olarak yaşayacak kadar tasavvufun inceliklerine nüfuz etmesi onun, muhakkak ki disiplinli ve sistemli bir tahsil devresi geçirdiğini, devrinin üstadlarından faydalandığını ve zamanın bazı ilim merkezlerinde temasları olduğunu gösterir.

Yazıcıoğlu Mehmed'in manevî sahada ise en büyük mürşidi, devrinin mânâ sultanı, Hacı Bayram-ı Velî hazretleridir. Hacı Bayram'ın, Mehmed'i ve kardeşi Ahmed-i Bîcan'ı irşâdı, bu büyük velînin, Sultan Murad-ı sânî ile mülâkat için Edirne'ye seyahati sebebiyle vuku bulur.

Mahdut birkaç şiiri olan Hacı Bayram-ı Velî, eser vermekten çok müessir olmuş, en mühim eser olarak kitâb-ı nâtık (konuşan kitap) tedvin etmiş, yani insan yetiştirmiştir ki, bunlardan Akşemseddin, Ömer Sikkînî, Şücâeddin-i Karamanî, Şeyh Baba Nehhas-ı Ankaravî, Salahaddin-i Bolevî, Muslihiddin Halife, Yazıcıoğlu Mehmed ve Ahmed-i Bî-

can, Eşrefoğlu Rûmî, Himmet Dede, Muzaffer-i Lârendevî, Mûsa Dede, Şeyhî, Yusuf Seferihisarî, Ramazanü'l-Edirnevî... meşhur mürid ve halifelerindendir.

Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediye'de ve diğer eserlerinde şeyhinden gayet hürmetkâr bir dille bahseder ve:

«Cihânın kutbu mâhı Hacı Bayram
Cihânın şeyhi şâhı Hacı Bayram

....

Çü şeyhim bu sözü işrâb kıldı
Sözünü cânıma mihrâb kıldı

....

Selâmu'llâh erişsin size yâ şeyh
Tükenmez himmet eylen bize yâ şeyh» der.

Ölüm tarihi :

Yazıcıoğlu ailesinden sadece Yazıcıoğu Mehmed'in ölüm tarihi bellidir ve kesindir. Ölüm tarihini bildiren bütün kaynak ve tetkikler bunu 855/1451 olarak gösterirler ki asrının büyük padişahı Sultan İkinci Murad da aynı yılda bekâ âlemine yürümüştür. Müellif, Muhammediye'yi yazdığı sıralar mânen kemâl devresini bulduğu gibi herhalde maddeten de yaşlanmış olmalıdır.

«Resûlu'llâh eşiğine ayak bas
Belini dâl edip tayak bas»

....

....

«Tevbeye gel tevbeye gel tevbeye
Geçti ömrün irisersin nevbeye»

beyitleri bunu hatırlatabilir. Yazıcıoğlu, ölüm tarihini veya artık ölümün yaklaştığını ve vazifesinin sona erdiğini sezmiş gibidir. Muhammediye'yi bitirdiği 853/1449 tarihinde:

«Çün ol üç kez sana düş göründü
Kemâl-i lûtfunu sana gör indi

Seni kapısına gelsin demektir
Muradı ne ise alsın demektir»

dediğine göre bu sezişi iki yıl sonra gerçekleşmesiyle tahmîninde yanılmış sayılmaz.

Çilehânesi ve tekkesi:

Birçok velî ve ehl-i tarikat, çeşitli şekillerde çile doldurmuşlar veya zaman zaman itikafa çekilmişlerdir. Çilehaneler ya meskûn bölgelerden biraz uzak bazan kayalara oyulmuş olarak su kıyılarında veya dağlarda veya bir mescidin yahut bir tekkenin altında âdeta mezarları hatırlatan hücrelerden ibarettir. Bu bakımdan itikafa girenler, muhitten ve yiyip içmekten yani mâsivâdan aşırı derecede kesilip ibâdet ve tefekkürle ruhî kemâl ve Hakk'a visâl için «Ölmeden önce ölünüz» sırrına mazhar olmaya sa'y ederler.

Yazıcıoğlu Mehmed de bu merhaleyi aşmış, ölümde beka sırrına ulaşmıştır. Çilehânesi, Gelibolu'da namazgâh yöresinde Hamzakoyu sahillerinde büyük bir kaya blokuna oyulmuş, birbiri içinden geçilen iki küçük hücreden ibarettir.

Müellifimizin zaman zaman burada inzivâya çekildiğini şu mısralarından da tahmin edebiliriz:

«Meger günlerde bir gün emr-i takdîr
Oturmuştum Gelibolu'da sırrâ

Elimi çekmiş idim cümle halktan
Dilimde zikr idi kalbimde zikrâ»

«Nidersin bâğ u gülzârı çün eder bâğ u gül zârı
Yakâlar da yakalar çâk edip de tâ seher Allâh»

Yazıcıoğlu Mehmed'in Hacı Bayram ı Velî'den hilâfet aldığını biliyoruz. Görebildiğimiz eserlerin hiçbirinde, onun doğrudan doğruya bir Bayramiye mürşidi olarak faaliyet gösterdiğine, dervişlerinin olduğuna ve kendisinden sonra yerine bir halife bıraktığına dair bir kayıt ve işaret yoksa da yakın zamana kadar Gelibolu'da bir Yazıcıoğlu tekkesinin bulunduğunu biliyoruz.

Şifahî rivayetlere göre harap olan tekke binası, 1940 - 45 yılları arasında satılmış, alan şahıs da son kalan kısımları yıktırmış, böylece bugün tekke tamamen yok olmuştur.

Tarihî kayıtlardan da tekkenin mevcudiyeti ve vakıflarının bulunduğu sabit olmaktadır. Şöyle ki: «Yazıcızâde tekyesi ulu âsitâne olup tarik-i Bayramîden fukarası çoktur... Ulemâsından mevlevî şeyhi Agazâde efendi, Yazıcızâde tekyesi şeyhi meşhur ve müteâriflerdir...» *

Mezarı :

Yazıcıoğlu'nun mezarı, Gelibolu'nun biraz dışında İstanbul yolu üzerindedir. Yazıcıoğlu çeşmesinden ve hemen yakınında yüksekte kalan Ahmed-i Bîcan'ın kabrinden yüzelli adım kadar içeride yan tarafta küçük türbe kısmındadır. Türbe, bugünkü durumuyla mescid olarak kullanılan büyük kısmın giriş kapısının bulunduğu tarafın solundaki duvara üç duvar daha ilâvesiyle meydana gelmiş bir dikdörtgendir. Üç tarafta geçme demir parmaklıklar vardır. Türbenin üzeri, dilimli kubbe biçimi demir kafesle açık olarak ve muahharen kapatılmıştır. Ayaktaşı biraz daha küçük olmak üzere baş ve ayak taşları aynı tipte ve nispeten küçük ölçüde yuvarlaktırlar. Sekiz dilimli baş taşının ortasındaki üç dilimlik kısmı düz olup ta'lik yazıyla şu üç satır vardır:

«Bismillâhirrahmânirrahîm
Fa'lem ennehu **
Lâilâhe illâllâh»

Muhtemelen baş ve ayaktaşları eskiyse de duvarlar ve diğer esaslı tamiratı, 1256/1840 yılındaki tecdîdine aittir. Dahilde biri ikiyüz - üçyüz, diğeri elli yaşlarında tahmin edebileceğimiz bir servi ile bir çitlenbik ağacı vardır.

Yazıcıoğlu'nun kabri, şahsiyetinin kemâlâtı ve bilhassa eserlerinden Muhammediye'nin şöhreti ve tesiriyle meşhur ziyaretgâhlardan biri olmuş ve olmakta devam etmiş, bir büyük veli merkadi olarak hürmet ve ta'zim görmüştür.

(*) *Evliyâ Çelebi, Seyâhatname, c. X, sh. 318; Râşid Tarihi, c. I. sh. 104 - 105, İst.*

(**) *«Bil ki muhakkak Allâh'dan başka ilâh yoktur.»*

El'an mescid olarak kullanılan türbeye muttasıl büyük kısım ise şifâhî rivayetler ve bazı kayıtlara göre mescid değildi. Mescid haline ifrâğ edilmeden önce içeride Yazıcı ailesine aidiyeti söylenilen üç sanduka bulunuyormuş. İzmir Valisiyken ölen Muzaffer Tuğsavul Paşa, Gelibolu Kol. ordu Kumandanlığı sırasında takriben 1942 yıllarında cephanelik olarak kullanılan bu kısmı, boşalttırıp tamir ettirmiştir.

Sultan Abdülmecit devrindeki tamirini bildiren kitabedeki ifade de, vaktiyle bu kısmın türbeye dahil olduğunu kesinleştirir:

«........................
Ziver gelip bir ehl-i dil söylendi bu târih-i tâm
Yaptı Yazıcızâdenin bu türbesin şâh-ı cihan»

MUHAMMEDİYE'YE DAİR

Müellifimiz, Muhammediye'yi yazmadan önce Arapça olarak Megâribüzzaman'ı yazmıştır. Muhteviyat müşterekliği bakımından olduğu gibi gerek kendisinin, gerek kardeşi Ahmed-i Bican'ın ifadeleriyle de Muhammediye ve Envârü'l-Âşıkîn, biri nazmen, diğeri nesren olmak üzere Megârib'in birer serbest tercümelerinden ibarettir.

Bu eserin meydana gelmesinde ilkin Ahmed-i Bican'ın tesiri görülüyor. Sonra Yazıcıoğlu inzivaya çekildiği sıra Gelibolu'lu âşıkların ve kendisini sevip sayanların huzuruna gelerek «Ey dost! Hazret-i Peygamber vasfında bir kitap niçin yazmazsın?» demeleri ve ısrar etmeleri müessir oluyor.

Gerek Megâribüzzaman'ın olsun, gerek Muhammediye'nin olsun asıl diğer bir yazılış sebebi, Yazıcıoğlu Mehmed'in rüyasında Hazret-i Peygamberi görmesi ve Peygamberin ona irşâd, telkin ve işarette bulunmasıdır.

Nihayet eser, tamamen Resûlullâh'ın verdiği ilhâm ve âdeta tedris ile yazılmış gibi olup bunu, aşağıdaki beyitler de te'yid etmektedir:

«Sana ol vermiş idi bu kitâbı
Pes ilt ona geri işbu kitâbı»
«O cümle kâinâtın âfitâbı
Çün emr etti bana düzdüm kitâbı»

Muhammediye'nin Gelibolu'da yazıldığı kesin olmakla beraber mahallî mekân bakımından bir kat'iyyet yoktur.

Rivayetler, sahildeki çilehanede kaleme alındığına dairdir. Eserin yazılış süresine ait bir bilgiye sahip değiliz. Tamamlanması 853/1449 (8766 b.) yılındadır. Envârü'l - Âşıkîn'e 850 hicride başlandığına göre Muhammediye'ye de aynı yılda başlanması ve üç yıl içerisinde bitmiş olması ihtimal dahilindedir.

Eser ve müellifi, hemen her devirde takdir edilip hürmet görmüş, «yalnız Türkiye'de değil, Kırım'da ve daha sonra Kazan'da ve Başkurt Türkleri arasında büyük bir kudsiyet kazanmıştır.» *

Bazı rivayetler :

Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediye'yi yazdıktan sonra gûya onu, şeyhi Hacı Bayram-ı Velî'ye takdim eder. Ve ondan kanaatini izhar etmesini bekler. Prof. Mehmet Ali Aynî Bey, H. Bayram-ı Velî adlı eserinde «Rivayet kabilinden olmakla beraber» diyerek benzerini şifâhen de duyduğumuz meseleyi şöylece nakleder: «Yazıcızâde, Muhammediye'yi pîrine gösterdiği vakit hazret-i pîr ona hitaben (— Mehmed bunu yazacağına bir sîne hakketseydin daha iyiydi) demiş. Bu fıkra hazret-i pirin ilimden ziyade amele, terbiyye-i ahlâkıyyeye ehemmiyet verdiğini gösteriyor.»

Her ne kadar bu hikâye, Hacı Bayram-ı Veli'nin ahlâkî terbiyeye önem vermesi, en büyük eser olarak insanı yetiştirmesi ve asrının gerçekten bu yönüyle de bir manevî sultanı olmasıyla onun şahsiyetine uygun düşebilirse de, herhalde bu rivayetin gerçekle bir alâkası yoktur.

Bir defa, birbirini seven ve sayan iki insandan birinin, diğerine, eserini sunduğu zaman, ötekinin hele böyle hacimli ve değerli bir eseri hafife alması tahmin edilemez. En azından terbiyeci durumunda olan bir mürşid, böyle yapmakla müridinin kalbini kıracak, belki de söylenilenin aksine, menfî bir tesir bırakacaktır.

Ayrıca Hacı Bayram gibi bir sünni ve müteşerri şeyhin, hemen baştan başa Hazreti Peygamber muhabbeti ve ilâ

(*) Prof. Dr. F. Köprülü, Divan Edebiyatı Antolojisi. sh. 68, İst.. 1934.

hî aşk ile dolu ve peygamber talimi ile yazılan bir eseri küçümsemesi beklenemez. Ve bilâkis bizzat Yazıcıoğlu Mehmed, rüyasında veya mânâda şeyhi Hacı Bayram ile görüşmüş ve eserinin onun takdir ve medhine mazhariyetini tespit etmiştir. (8790 - 8813 b.)

Nihayet en kat'i ve münakaşaya mahal vermeyen delil ise Hacı Bayram-ı Velî'nin 833/1429'da vefat etmiş olmasıdır. Zira ona takdim edildiği uydurulan eser ise 853/1449'da tamamlanmıştır.

İptâl çizgileri :

Bilhassa şifahî rivayetler, bunların müellif tarafından hasseten yapıldığı, kıyamete kadar kimsenin okuyamayacağı yolunda olup onların ancak müellif veya Hazreti Peygamber tarafından okunacağı şeklindedir. Hattâ bazan bir mısra veya beyit üzerinde sadece tek bir çizginin bulunmasına rağmen yazının okunamaması, bu rivayeti takviye etmiştir ki, yer yer mevcut olan bu çizgileri, aslında müellifin yazdıklarında vezin hatası bulup iptâl etmesi veya yazdığı ilk ifadeyi beğenmeyip yeniden yazması ve evvelki yazdığını karalamasıdır.

Sayfanın yanması :

«Senin vasfın kitâbını yazarken Yazıcıoğlu
Yanar canı eder âhı elinde tutuşur evrâk»

Yazıcıoğlu Mehmed'in, Allah ve Resûlullâh aşkı tesiriyle eylediği âhının bu beytin bulunduğu yeri ve diğer iki yaprağı yaktığı rivayet olunur ki, bugün mevcut olan müellif nüshasının 242 b, 323 b yaprakları adetâ kısmen yanmış bir kâğıt durumunda olup rengi kahverengileşmiş, yer yer çatlamış ve kavrulmuş gibidir. Bazı nüshalarında asıl nüshayı takliden bu sayfalarına yanık görünüşü verilmiş, birçokları da sadece «Burası müellifin âhıyla yanmıştır» mealinde işaretlenmiştir.

Fakat asıl, hemen hemen tamamına yakın yanık yaprak 120 b'de olup «Kasîde-i Hazretünnebî»nin bulunduğu

kısımdadır. «Sûzânî varak bâlâda — Elâ ey serv-i mahbub.. kasidesinde vaki olmuştur derler. Pes burada nâzım k.s. hâl-i mâziyi hikâye eder. Ve kâğıdın tutuşması nâr-ı aşkın dilde harâret-i kaviyyesinden bir âh zebânesiyle simsiyah olduğudur. Ve bu mânâ nâzımın kerâmet-i kevniyyesine dâirdir. Nitekim nefs-i kitâb kerâmet-i ilmiyyesine nâzırdır. Ve bu hârık-ı âdât olmasa dahi ârife ilm-i billâh kerâmeti kâfidir. Ancak her eserde bir sırr-ı ilâhî vardır...» *

Balık meselesi:

«Hikâye ederler ki merhûm-ı müşârünileyh, Muhammediye'yi tasnif ettikte makbûliyetine imza için vaktin Şeyhülislâmına irsâl ettikte muvassıl ı kitâba bir memhûr (mühürlü) kâğıt vermiş. Eğer kitaba dahl ederlerse bu kâğıdı ver diye tembih etmiş. Filhakika mevsûl kitabı Şeyhülislâma verdikte Gelibolu derya kenarıdır, ahalisi balığı çok ekl eder, çok balık ekl eden kişinin aklı noksan olur diye kitâbı itibardan ıskat sohbetinde olduklarında hâmil-i kitâb kâğıdı verir. Mührünü açıp nazar ettiklerinde vallahi ekl-i semek etmedim (balık yemedim) yazılı gördüklerinde kitâb-ı merkuba ta'zîm ve Yazıcızâde'nin kerâmetine itirâf ettiler.» **

ŞEKİL VE NEVİ HUSUSİYETLERİ

Muhammediye'nin beyit adedi olarak müellif nüshasının sonunda ve buradan naklen bazı nüshalarda «9028» ebyât kaydı varsa da bizim kontrolümüzle asıl nüsha 9008 beyit çıkmıştır. Rakım hattıyla olan 1273 h. tarihli matbu nüsha ise 9002 beyittir. Muhammediye'den bahs eden birçok eserler ise onun beyit sayısını 9119 göstermiştir. Ancak eserdeki üç müstezâdın ziyade beyitleri de ayrıca yekûn edilirse buna yakın bir rakam elde olunur.

(*) *Bursalı İsmail Hakkı, Ferahurruh, c. II, sh. 95, Bulak, 1252.*

(**) *Fındıklılı Süleyman Efendi, Mirüt'tevârih, s. 446, İst., 1338.*

Bazı yazma ve matbu nüshalarda asılda olmayan ilâve beyitler olduğu gibi eksik beyitler de vardır. Maamafih bunlar dokuz on beyiti aşmazlar.

Eserde hâkim olan nâzım şekli terci-i bendlerdir. Yirmidört terci-i bend ve bir terkib-i bend vardır. Vasıta beyitleri yirmiüç parçada beyit, yalnız bir terci ile terkib-i bendde kıt'a şeklindedir. Terci'-hâneler, şekil ve beyit miktarı bakımından farklıdır. Umumiyetle kasîde ve mesnevî şeklinde muteâkıben devam ederler. Mevzu ilerledikçe ekseriya beyit adetleri muayyen bir nispet dahilinde çoğalır.

Nazım nev'i olarak, eserin adından ve baştaki «na't-ı ...» tabirinden de anlaşıldığı gibi bütün tahkıyeli taraflarına rağmen sanki baştan başa Muhammediye, bir na't ve münâcât gibidir. Âdetâ her satırda aşk-ı resûl ve tevhîd-i İlâhî kokusu yayılır. Tahkıyye kısımlarının dışında, tevhid, na't, münâcât, methiye, mirâciyye, devriyye ve şemâil kısımlarından başka bir nazım nev'i yoktur. Tabiatıyla bu, müellifin gayesi ve şahsiyeti bakımından da tabiidir.

Hikâye kısımlarında Yazıcıoğlu, nesnevî şeklini tercih etmiş görünürse de bir tevhid veya na't olarak başladığı birçok kasîdelerde de hemen rahatlıkla çok kere tahkiyeye geçer.

Muhammediye'de vezinler, umumiyetle çift kullanılmıştır. Yani aynı kalıbın bir uzunu, bir kısası münavebeli olarak tercih edilmiştir. Bazı istisnalarla geleneğe uygun olarak mesneviler kısa, kasîdeler uzun vezinlidirler. Bizzat müellifin de işaret ettiği gibi hezec, remel, mütekarib, müctes, recez, müzâri', serî', hafif bahirlerinin bazı kalıpları kullanılmıştır. Görülebileceği gibi en çok hezec, remel, mütekarib bahirlerinin sâlim ve nâkıs şekilnden faydalanılmış, diğerleri çeşit bulunsun kabilinden istimâl olunmuştur, tahmin edebiliriz.

Yazıcıoğlu Mehmed için aruzu Türkçede tam bir başarıyla tatbik etmiştir, diyemeyiz. Zaten bunu beklemek de, iki bakımdan haksızlık olurdu. Birincisi devir hususiyeti olmak bakımındandır ki, en başarılı muasırları dahi, vezni tatbik yönünden aynı durumdadırlar. Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inde, Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'inde aynı vezin eksaklıklarıyla karşılaşmak mümkündür. Her ne kadar o

devirler için Ahmed Paşa gibi başarılı örnekler göstermek mümkünse de, unutulmamalıdır ki, onların hacimli ve tahkiyeli eserler değildir. Meselâ Yunus Emre'nin de Risâletünnushiyye'si herhalde onun ilâhileriyle mukayese edilebilecek bir nazımda ve şi'riyette değildir. İkinci husus ise Yazıcıoğlu Mehmed'in doğrudan doğruya bir san'at dâvası gütmemiş, bir şâirlik iddiasında bulunmamış olmasıdır. O bir derviş, bir Hak hayranı, bir peygamber âşıkıdır. Eserini bu heyecanla vermiş, veznin ve şeklin değil, sanki sevgilinin esiri olmuştur. Bu sebeplerle onu, aruzu Türkçeye tatbik etmede başarılı olmuştur sayabiliriz.

Yazıcıoğlu'nun gayet zengin bir kafiye hazinesi ve bilgisi vardır. Muhammediye'de her ne kadar bazı kafiye noksanlıkları bulmak mümkünse de bunlar, eserin hacmi yanında bir hiç mesâbesinde olup, belki de zühul eseridirler.

Her ne kadar klâsik edebiyatta kafiye göz içindir denilirse de halk edebiyatından gelme redif - kafiyelerin mevcudiyeti ve cinasların bolluğu, iç kafiyeler ve aleterasyonlar, kulak kafiyesine de onun fazlasiyle önem verdiğini göstermektedir. Yazıcıoğlu Mehmed'in ilk bakışta aralarında bir münasebet bulunmayan kelimeleri rahatlıkla kafiyelendirişi (Hak - tırnak, nitelik - ilik...) onun bu sahadaki başarılarından birisidir. Bu, onun kelimelere olan tahakkümünü ve tasarrufunu gösterir. Dolayısıyla bu bakımdan kafiye zaruretinden yabancı ve nadir kelimeleri çok kullanmıştır diye bir iddiada bulunmak kanaatimizce yersizdir.

Yazıcıoğlu'nun mücerret ve şaygân kafiyelere pek fazla iltifat etmemesi, onun kafiye hususundaki zevkine olduğu kadar asıl bu mevzudaki bilgisinin de sağlamlığına işarettir. Umumiyetle mukayyed kafiyeler tercih edilmiş, bir hayli istisnalar olmakla beraber kafiye kelimelerinin aynı vezin, aynı zaman ve aynı yapıda olmasına dikkat edilmiştir. İsimle isim, sıfatla sıfat, fiille fiil, zarfla zarf, çoğul ile çoğul, ekli ile ekli, Türkçe ile Türkçe, Arapça ile Arapça kelimelerin birlikte kafiyelenmesi gözetilmiştir.

Cinasların hemen her türlüsünün kullanıldığını görürüz Rediflere, ek, kelime ve cümle olarak sık sık rastlarız. İç redifler de az değildir.

BAZI DİL ve ÜSLÛP HUSUSİYETLERİ

Muhakkak ki, Muhammediye her bakımdan zengin bir dil hazinesidir. Bilhassa eserin müellif hattıyle mevcut oluşu, metnin harekeli ve hacimli bulunması, bazı kelimelerin yanlarında mânâlarının belirtilmesi de onun dil yönünden değerini daha da arttırmaktadır.

Bu asrın diğer eserlerinde de olduğu gibi henüz imlâda tam bir kesinlik görünmez. Bilhassa hurûf-ı imlâda aruzun ve kafiyelerin tesiri bârizdir. Terkip (i)'lerinin yerini (y)'lerin almasında bir ıttırad yoktur. Arapça ve Farsça kelimelerde çok kere aslî imlâlarına dikkat edilmişse de bazan aruzun tesiri, bazan da Türkçeye yerleşmiş yabancı kelimelerde konuşma dilinin tesiri ile telâffuz imlâsı gösterilmiş, bazan da kelimenin birkaç türlü okunuşunu belirtir şekilde hareke konmuştur. Sabır (sabr yerine), mısır (mısr yerine), mahşer, mahşir... gibi.

Muhammediye'nin telifine nispeten yakın târihlerde, istinsah edilmiş nüshalarında orijinal imlâ şekilleri bazı ufak farklarla devam etmişse de muahhar asırlarda bu hal en karışık bir durum arzeder.

Müellifimizin kendine mahsus bir üslûbu ve ifade tarzı vardır. Âdeta okuyucusu ile karşı karşıya imiş gibidir. Ve zaman zaman muhatabıyla bir sohbet, bir konuşma havası içindedir:

«Sana hikmet şarâbından biraz az az tattırdık
Bu kez aç ağzını şâhâ sunalım şekker-i elfâz»

Konuşma dili tabiiliğinin yanı sıra veciz, güzel ve hemen hemen bugünkü dil ve ifade tarzından farksız bir üslûp ve ifade de vardır. Sanki aradan asırların her şeyi tahrip ve tadil eden haşin rüzgârı geçmemiştir:

«Kim ki keşfe erdi ise kâyinâtı terk eder
Kim ki Hakk'a erdi ise derd ile meşhûr olur.»

Muhammediye, umumiyetle tahkiye tarzında olmakla ve günümüze kadar bütünüyle tetkik edilmediğinden yabancı kelimelerin çokluğu, nadir kafiyelerin kullanılması, vezin ve

kafiye şekillerinin değişikliği, basit beyitlerin ve imâle, zihaf gibi bazı devir özelliklerinin bol bulunuşu bazılarını, yanlış kanaate sevk ederek haksız ve isabetsiz olarak Muhammediye'de san'at gayreti gösterilmek istenmiş ve pek şiir dili olmayan bir manzumedir hükmüne götürmüştür.

Halbuki devrinin hattâ daha sonraki asırlardaki bazı mesnevîlerin dil ve diğer özellikleri dikkate alınınca ve müellifimizin ve eserinin gayesi de düşünülünce bu hükmün yanlışlığı bir yana «Eğer maksûd eserse mısra-ı berceste kâfidir» mısdakınca Muhammediye sahibinin, şiir olarak gerek lirizmi gerekse dili ve ifadesi bakımından birçok mısra ve beyitlerinin hattâ uzun parçalarının bulunması onu, nâzım değil, birinci sınıf bir şair olarak kabul ettirmeye kâfi gelir.

Bu tipteki hacimli eserler dinî, didaktik, hikemî ve dâsitâni olmakla müellifleri, şi'riyetten çok nazmı, halkın okumasında ve hafızalarda kolayca kalabilmesinde bir vasıta olarak kullanmışlardır.

Muhammediye'de şi'riyetin ve ahengin en yüksek derecesini daha çok münâcât ve methiyelerde hissediyoruz. Yer yer mevcut olan canlı ve renkli tasvirler, şahsî fikirler, iktibaslar peş - peşe suyu hiç kesilmeyen bir ırmak coşkunluğu içerisinde inkıtaa uğramadan temâdî ederken şair, bu kudretinin kendisi de farkında olup bunu, fahriyelerinde dile getirir. Bazı örnekler:

«Yine arz eyledi dilber yüzün kasr-ı celâlîden
Yine nâlende şeydâyem şarâb-ı lâ-yezâlîden»

«İlâhî sen Ganî'sin ben fakîrem
Kapında elleri bağlı esîrem»

«Gel ey derd-i İlâhîden haberdar olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Subhanda cigerdâr olmayan bî-derd»

«Elâ ey cânımın cânı eyâ ey cân elinden yâr
Nisâr olsun sana canlar gel ey cânan elinden yâr»

Şairimizin hadiseleri anlatmada değişik vezin, yabancı kelime ve terkipler kullanmasına rağmen rahat bir hikâye

ediş üslûbu vardır. Bu, biraz konuşma dilinin hâkim oluşundan, biraz da onun söyleyeceklerini evvelden bilmesi ve bunların tefekkür - hânesinde ard arda şekil bulması veya Muhammediye'nin Megarübüzzaman'dan tercüme oluşundandır.

Yazıcıoğlu daima aynı zamanı, aynı kelimeleri kullanmamaya aynı mânâyı tekrarlamak icap edince değişik kelimeler seçmeye dikkat etmiştir.

TASAVVUFÎ, DİNÎ ve LÂDİNÎ HUSUSİYETLERE DAİR

Muhammediye'nin birçok yerinde ve bilhassa kasidelerde tasavvûfî hususiyetler yer yer basit kelimelerin arkasına gizlenmiş, yer yer anlaşılması bir hayli güç olarak onun dokusuna girmiştir. Fakat bu mevzuda müellif, hiçbir zaman şeriatın hudutlarını zorlamamış, bilâkis onsuz tarikatın ve hakikatın bâtıllığına işaret eylemiştir.

Yazıcıoğlu'nun tasavvufu işleyişi, bir malûmatfüruşluk veya zamanının modası nev'inden olmayıp bizzat onun zevkine ve heyecanına ulaşmış bulunmasındandır. «Egerçi târik-i tasavvufun müntehilerindendir. Amma seccade yi irşâda geçip kimseyi irşâd ettikleri malûm değildir. Ulûm-ı zâhirede mütebahhir ve ilm-i bâtında ve fenn-i tasavvufta münferid idi.» *

Bazı tasavvufî hususiyetler ekseri iki nokta etrafında toplanır ve intişar eder: Hâlık - mahlûk, vahdet - kesret, âşık - maşûk, insan - kâinât, dünya - ukbâ, vuslat - firkat, derd - derman, ışık - gölge... V.s. gibi. Mahlûk Hâlık ile, âşık maşûk sayesinde, gölge ışık sebebiyle mevcuttur. Gölge güneşle tezâhür ediyor ama güneş gidince ona kalb olmuyor. O, güneşten bir parça değil, belki onunla var olan bir görüntüdür. Bu bakımdan gölgenin zuhûru güneşe bağlı olmakla nasıl ki, onun güneşlik iddia etmesi abesse «Ene'l - Hak» demek de bu mânâda yanlıştır.

(*) *Lâtîfi tezkiresi, sh. 54, İst., 1314.*

Her bir nesne Cenâb-ı Hakk'ın kemâline şahittir. Ve her zerrede onun nûru güneş gibi münevverdir. Sâni eseriyle bilinir. Onun için bu kesret âlemine dikkatle bakmalıdır Çünkü Cenâb-ı Hak, âlem üstüne esmâsıyla tecelli eylemiştir. O öyle bir yüce sultandır ki, celâdette her türlü zuhûr ve izhâr onundur. Sıfatları câmi olan za'tı birdir. Kemâline bu mevcûdât ve cemâline dünya ve âhiret nişandır. O, âlem-i gaybı ve şehâdeti bilendir. Bütün zihinler onun noksansız zâtını anlamkta âciz ve hayrettedirler. O, bütün âlemleri yaratmış, yüce zâtına bunları delil kılmıştır. Hubb-ı zâtını izhâr ve sırrını âlemlere âşikâr eylemek için «Gizli bir hazineydim bilinmek diledim» demiş yani kendi güzelliğini hublardan temâşâ etmek istemiş; zâtına, ef'âline ve sıfatına ayna olarak insan-ı kâmili yani Hazret-i Peygamberi yaratmış, onu âyetlerine mazhar kılmıştır. Ve bütün âlemleri, «Sen olmasaydın, sen olmasaydın kâinatı halk etmezdim» diyerek onun şerefine vücuda getirmiştir.

O birdir, ondan gayri her şey mahlûktur, kesrettir, mâsivâdır. O, deryadır, mâsivâ dalgalardır. O güneştir, mâsivâ tozlar, zerrelerdir. O nurdur, mâsivâ gölgelerdir. Ve bütün bunlar boşuna değil, Hakk'ın sırrını idrâke işarettir. Halktan kurtulup Hakk'a varamayan kesrettedir. Netice olarak Evvel de, âhir de; bâtın da, zâhir de; âşık da, maşuk da O'dur.

Âlemler, onsekizbindir. Hakk'ın zâtına nişandırlar. Önce akıl sonra kalem ve sırasıyla arş, levh, yeşil bir cevher ve ondan su ile âteş, bunlardan da gökler, yerler v.s.... halk olunur. Gökler ata, yerler anadır. Bunların devrinden dört unsur, onlardan da üç çocuk meydana gelir. Sonunda Hakk'ın kemâline mazhar olan insan yaratılır. İnsanda bütün âlemlerin sûreti vardır. Baş arş-ı Rahman'a, yüz vech-i Rahman'a, göğüs kürsüye, yürek cennete, yedi aza yedi göğe, beden yerlere, kemikler dağlara, çocukluk ilkbahara, kocalık kışa v.s.... benzer.

İnsan mazhar-ı câmi ve eşref-i mahlûkattır. İnsan en güzel kıvamda yaratılmıştır. Mânâda insan, en büyük âlem, en büyük nüsha, kâinatsa en küçük âlemdir. İnsan-ı kâmil,

cihanı aksettiren bir mir'ât ve Hakk'ın sıfatlarına mişkat, zâtına misbahtır. Kitâb-ı kâinata miftah bir kitâb-ı nâtıktır.

İnsan, hikmetini ve kemâlini idrâki nispetinde üç mertebededir. Avam, havas, ehastır. Avam, dünyaya ve nevâle; havas cennete ve cemâle; ehas, Hakk'a, visâle meclûbdur.

«İnsanın kemâli üç mânâ üzerine dairdir.» Bilmek, bulmak, olmaktır. İlme'l - yakîn, ayne'l - yakîn, Hakka'l - yakîndir. Bu kemâlâtı aşan, Hakka'l - yakîne ulaşan şeriatın sırrına nail, hakikatın nuruna vasıl olur.

Dört kapıyı açar. Dört mertebede uçar. Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat birbirine yol, muhabbetullaha vusuldur.

Muhabettullâhın, marifetullâhın tecelligâhı, gönül aynası, kalb kadehidir. O bir nokta kadar küçük, gökler kadar büyüktür. Gönül, ilâhî aşk ateşinin yandığı ocak, her türlü kirden beri bir bucaktır.

Gönül, aşkın derdin melceidir. Aşk dertsiz olmaz. Aslında dert, dermandan ayrı değildir. Âşık, daima dosta hayrandır. Yerine göre âriftir, sûfîdir. Dünyayı, ukbayı, varlığı terki bile terk eder, «ölmeden önce ölünüz» sırrına erer.

Dünya ve âhiret de mazhar-ı Hak'tır. Tanrı sıfatlarının tecelliyâtına aynadırlar. Dünya hicâb-ı zulmânî, uhrâ hicâb-ı nûrânîdir. Kâinat dairesinde dünya bir noktadır. Bizâtihi nokta vahdet, çevresiyse sonsuz noktalardan ibaret yani kesrettir. Yüz tecelii aynasıdır, yüzdeki nokta yani ben, vahdet sırrına işarettir. Yüzdört kitabın sırrı dört kitapta, onların esrarı Kur'an'da, Kur'an'ınki Fatiha'da onun da sırrı Besmele'de, Besmeleninki dahi b harfinde, b'nin hakikatleri de onun noktasındadır. İnsan, sûrette kâinatın sonsuzluğu içinde bir nokta gibiyse de, hakikat de bu noktanın sırrına mazhardır.

Âdem — dane, İbrahim — od, Yusuf — güzellik, Eyüb — sabır, Davud — ses, Süleyman — yüzük — Belkıs — karınca, Lokman — hikmet, Hızır — Âb-ı hayat, Mûsa — Tur — asâ, İsa — diriltme — tecerrüd — iğne; Cem, Rüstem, Kayser, İbrahim b. Edhem, Efrâsiyâb, Keykubad, Efridun, Dahhâk, Nemrûd, İskender, Şeddâd, Hallâc, Harut, Mârut, Tâlut - Câlut, Şirin — Ferhad, Leylâ — Mecnun, Mahmud Ayas...

Ağıza, dudak: la'l, yâkut, kan, şeker, bâde; ben: dâne, güneş; Boy: elif, dal, tûba, kıyamet, şimşâd, servi; Gabgab: gül; Göz: ala, mahmur, fitne, sihr, nergis; Gözyaşı: inci, mercan, deryâ, kan; Kaş: yay, fitne, mihrab; Kirpik: ok; Söz: anber, güneş, inci, cevher, mercan, şeker, şerbet, kevser; Ter: inci, gümüş; Yanak (yüz): ay, gül, güneş, âyât-ı kübrâ, kuşluk güneşi, Ka'be, kitab, lâle, semen; Saç: menekşe, gece müşg...

Dünya: cellâd, ejderha, iki yüzlü, külhan, büyücü; Gökyüzü: at, cevher kuşaklı, mîna, lâciverd çadır, ters dönmüş kadeh; Ay: akıl, gümüş, kurs, câm, rakkas, vezir; Güneş: def, bey, padişah, kadeh, kalb, gönül; Utarid — yazıcı, Zühre — sevgili; Mirrih — çeri, Müşteri — kadı, Zuhal — ekinci... Gibi misâllerde de görüleceği üzere Muhammediye'de klâsik edebiyatın birçok mazmun ve mefhumlarının, mitolojik unsurlarının bir zorlama olmadan kullanıldığını söyleyebiliriz.

NÜSHA HUSUSİYETLERİ

Muhammediye'nin müellif hattıyla olan nüshası Vakıflar Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Neşriyat Müdürlüğünde 431/A numarayla kayıtlı bulunmaktadır. Eser 853/1449 tarihinde telif olunmuştur. 326 + 4 yaprak olup 254 × 161 mm. ölçüdedir. Cilt, kahverengi ve meşindir. İlk sayfadaki müellifin vasiyetine göre, eser yakın zamanlara kadar Gelibolu'da kalmış, İkinci Cihan Harbi tehlikesine karşı tedbîren 1943'de Ankara'ya götürülmüştür.

Halen, Sultan İkinci Hamid tarafından yapılan sedef kakmalı abanoz bir mahfaza içinde muhafaza olunmaktadır.

Diğer yazma Muhammediye nüshalarının umumiyetle nesihle istinsah edildiklerini ve harekeli olduklarını görüyoruz. Bunlarda başlıklar bakımından asıl nüshayla önemli farklar yoktur.

Livâül-hamd şekilleri (bazan hiç bulunmaz, orijinalde derkenardır) müellif nüshasından istinsah ettiklerini ketebelerinde bildiren nüshalar da, aslî nüshadaki şekle benzer. Birçok nüshalardaysa bu şekil orijinalindeki basitli-

ğinden çıkarak âdeta bir süs mâhiyeti ve kumaş biçimi halini almış, veya yaprak ve çiçek motifleriyle tezyin edilmiştir.

Onaltıncı Asırdan itibaren yazma nüshaların çoğalması dikkati çeker. Herhalde bu asırdan itibaren Muhammediye'nin daha çok iştihâr ettiğini düşünebiliriz.

Muhammediye sonraları ise çeşitli boylarda olmak üzere birçok kereler ve birçok yerlerde resimli ve resimsiz olarak basılmıştır. Tabiatıyla resimli nüshalardaki cennet, cehennem, tûbâ ağacı v.s. gibi resimler, aslıyla ve hiçbir yazma nüshayla alâkası olmadığı gibi tamamen uydurma ve aynı zamanda Avrupai desenli ve barok motiflidirler.

Bazı matbu nüshaların başında fihristten başka birkaç sayfalık «menâkıb-ı müellif» kısmı ile Muhammediye şerhindeki bazı kısımlar bulunmaktadır. Matbu nüshaların hemen hepsi nesih olup Kazan baskıları hariç harekelidirler. Aynı nüshanın bir defadan fazla basıldığı da olmuştur.

YAZICIOĞLU'NUN DİĞER ESERLERİ

Umumî rivayetlere ve mevcut nüshalara göre Yazıcıoğlu'nun her ikisi de Arapça olan iki eseri daha vardır. Biri Megâribü'z-zaman, diğeri Şerhü'l-Fusûsü'l-Hikem'dir.

Megaribü'z-zaman, Muhammediye'ye ve Envârü'l-Âşıkîn'e kaynaklık etmiştir. Bu bakımdan esas itibariyle bu üç eser birbirlerinden pek büyük farklar göstermez. Bilhassa ikincisi aslına daha yakındır. Muhammediye'nin manzum olması ve kasideler ile bazı farklılıklar göstermesi tabiidir.

Kâtip Çelebi de, Yazıcıoğlu'nun önce hadîs-i kudsîleri toplayıp şerh ettiğini, Hacı Bayram-ı Velî'nin irşâdından sonra bir ihtimal, Saganî'nin Meşârık'ma nazire olarak Megârib'i yazdığını söyler. Eser, mevzu olarak beş megârib'e ayrılır. Takriben kâinatın yaratılışına, peygamberlere, meleklere, kıyamete, makam ı a'lâda Hakk'ın sözlerine dairdir.

Şerh-i Fususü'l-Hikem (Müntehâ), Megarib'e nazaran daha hacimsizdir. Muhîddin-i Arabînin Fusûs'unun muhtasar bir şerhidir. Birçok Fusûs şerhlerine olduğu gibi Yazıcıoğlu'nun Müntehâ'sına da Şeyh Müeyyeddînü'l-Cenedî'-

nin şerhi kaynaklık etmiştir. Ahmed-i Bican tarafından kardeşinin bu eseri müntehâ adıyla 870/1465 yılında Türkçeye çevrilmiştir.

Yazıcıoğlu Mehmed'in, Muhammediye ve bu iki eserinden başka elimizde herhangi bir eseri mevcut olmamak ve hemen bütün kaynak ve tetkikler de «Fatiha Tefsiri» hariç bir başka eserini haber vermemekle beraber, sadece Evliya Çelebi, onun mufassal bir Saltuknâme menâkıbı tahrir eylediğini söyler. Yazıcıoğlu'nun mevcut eserleri düşünülürse bu tipte bir eser yazıp yazmayacağı tereddüde şâyandır.

BAZI TESİRLER

Tabiatıyla müellif, Muhammediye'de en çok semavi kitaplardan, dinî eserlerden faydalanmış bilhassa Kur'an-ı Kerim ve hadislerden istifade etmiştir. Bunlar hemen bütün eserin dokusuna girmiş gibidir. İktibaslarını bazan işaret ederken, bazan da «Ger midâd olsa denizler, cümle ağaçlar kalem» misâli gibi kendi üslûbu içerisinde eritir. Bunun yanı sıra en çok Fahreddin-i Râzî'nin Zemahşerî'nin, Ebü'lleys-i Semerkandî'nin, Ebû Tâlib-i Mekki'nin, İsmail Süddî'nin, Ebû Bekr-i Nakkaş'ın, Mukatil'in, Nevâvî'nin, Ebu Nuaym'ın, Kadı Iyaz'ın, Kurtubî'nin, Şems-i Şirâzî'nin, Tahâvî'nin, Maturudî'nin, Kaffâl-i Şaşî'nin, Müeyyed Cenedî'nin, İbni Fenârî v.s.'nin eserlerinden istifade etmiştir.

Bu arada Muhammediye'de cüzî de olsa, Mevlânâ'nın, Süleyman Çelebi'nin, Şeyhî'nin, Hâfız'ın tesirlerini tespit etmek mümkün oluyor.

Muhammediye'nin kendi devrinde ve müteakip asırlarda tesir sahası bir hayli geniştir. Bu tip eserler arasında belki de en fazla yazma ve matbu nüshası olandır. Evliya Çelebi nice binlerce âdemin Muhammediye'yi ezbere bildiklerini kaydeder. Bilhassa eskiden hemen her evde bir Muhammediye nüshası bulunur, kış gecelerinde okunur yer yer ağlanırdı. Kur'an-ı Kerim, Mesnevi, Marifetname gibi, bununla da tefe'ül edilirdi. Mevlid gibi besteli okunur, okuyanlara Muhammediyehan denilirdi.

Yazıcıoğlu, hemen her devirde takdir ve tebcil edilmiş, namına medhiyeler yazılmış (Atai, Gelibolulu Âli v.s.) dai-

ma hürmet görmüş, türbesi bir veli makamı olarak ziyaret edilegelmiştir. Onun kendi hattıyla olan Muhammediye nüshasının günümüze kadar pek fazla yıpranmadan, umuma açık bir yerde muhafaza edilmiş bulunması da bu alâka ve hürmetin başka bir delilidir. Gerek müellifin hayatı ve şahsiyeti, gerekse esere dair teşekkül eden menkıbeler de onun manevî tesirlerinin bir neticesidir.

Muhammediye'nin tesirinde kalarak eser yazanlar bulunduğu gibi ondan iktibas edenler, nazîre yazanlar da olmuştur. Meselâ İlmî Mehmed Efendi'nin Manzûme-i Akaid'i, Yusuf'un Muhammediye'si, Kadı Mahmud'un Mahmudiye'si? Abdürrahim Fedâî'nin Kaside-i Nûniye'si?, Mehmed'in Siretün - nebî'si, Seyyid İbrâhim'in Siyer'i, Zühdî Efendinin Nazmüssiyer'i, Abdurrahman'ın Siyer'i Nebî'si hatırlanabilir.

Muhammediye bir de Esirî tarafından nesren sadeleştirilmiş, Bursalı İsmail Hakkı merhum tarafından da iki cilt (üç kitap) halinde mufassalan şerh edilmiştir. Müellifin hattıyla mevcut bulunan bu eser, İstanbul'da ve Bulak'ta defaaten tab edilmiştir.

بسم الله الرحمن الرحيم

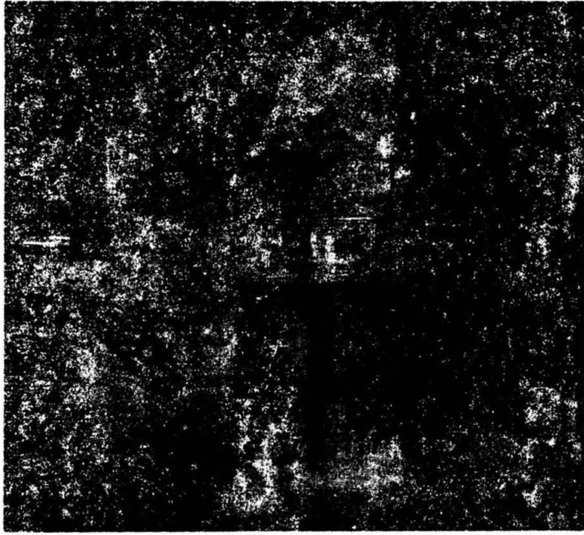
كتاب الشمسية

Yazıcı Salih'in Şemsiyesi, ilk yaprağı.

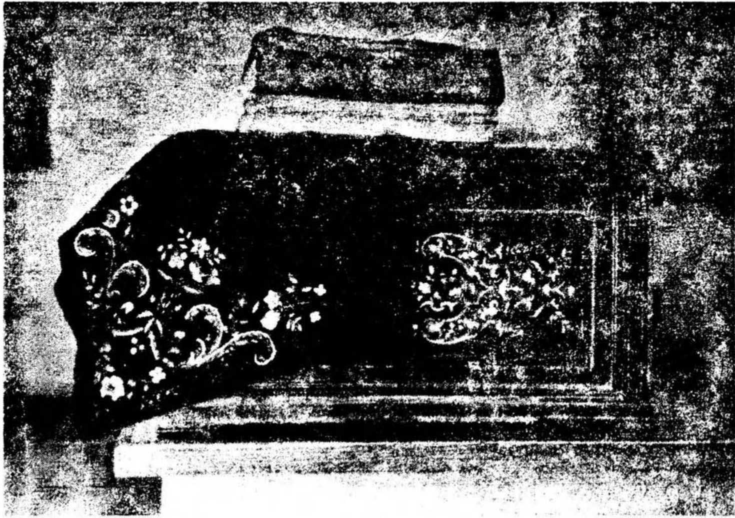
آکوزیکی کلمه یمکز کنه یا بلت — نجه خوش قلدی الله قیشولك یا بلك
اولولا یله بن هم سنم اولا سین — كه صاحب حسنله غره اولا سين
ایو آردن اولو سنك علامت — كه خبن كدی لون عالم تمامت

تم تحريرها في اواخر شهر المحرم المكرم سنة ثمان وستين وثمانمائة على يد العبد الضعيف
المذنب المحتاج الى رحمة الله [illegible] غفر الله له ولوالديه
ولجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات
الاحياء منهم والاموات [illegible]
[illegible]

Şemsiye'nin son yaprağı

I

II

I — Müellif hattı Muhammediye, pûşidesi ve Sultan Abdülhamid'in yaptığı sedef kakmalı mahfazası.

II — 1943 yılına kadar Muhammediye'nin muhafaza olunduğu Yazıcıoğlu Mescidi'ndeki dolap.

I

II

I — Yazıcıoğlu Mehmed'in Çilehanesinin kapısı.

II — Yazıcıoğlu Mehmed'in Türbesi.

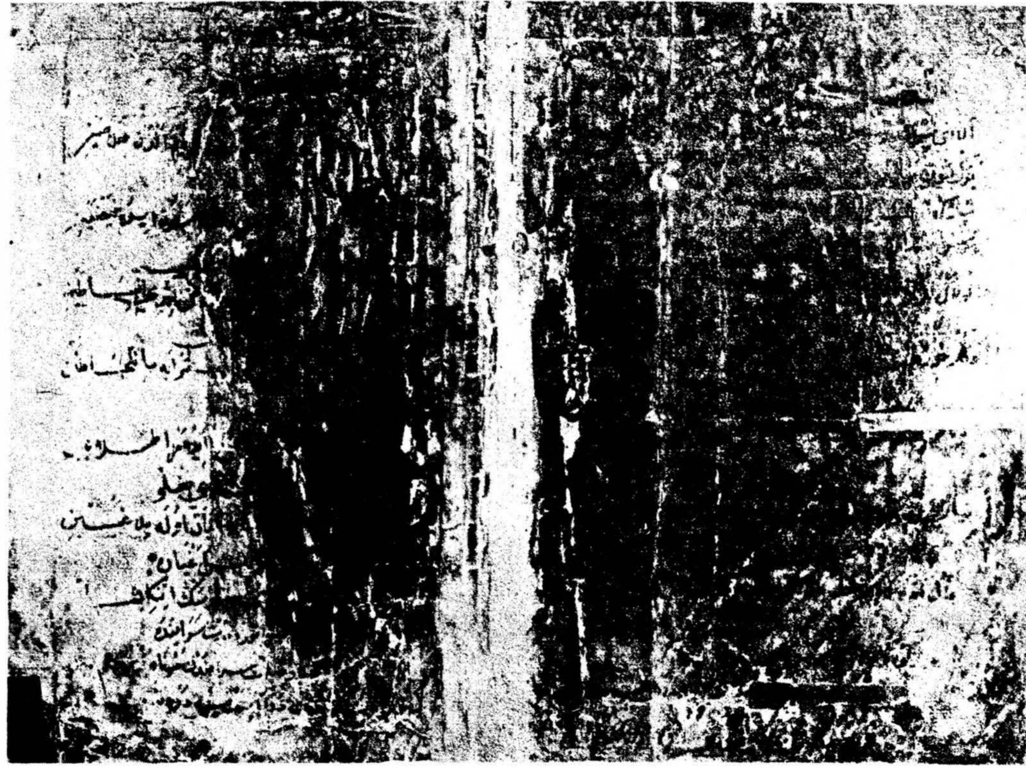
Müellif hattı Muhammediye'nin ilk yaprağı.

Müellif hattı Muhammediye'nin 47. yaprağı.

Müellif hattı Muhammediye'nin son yaprağı.

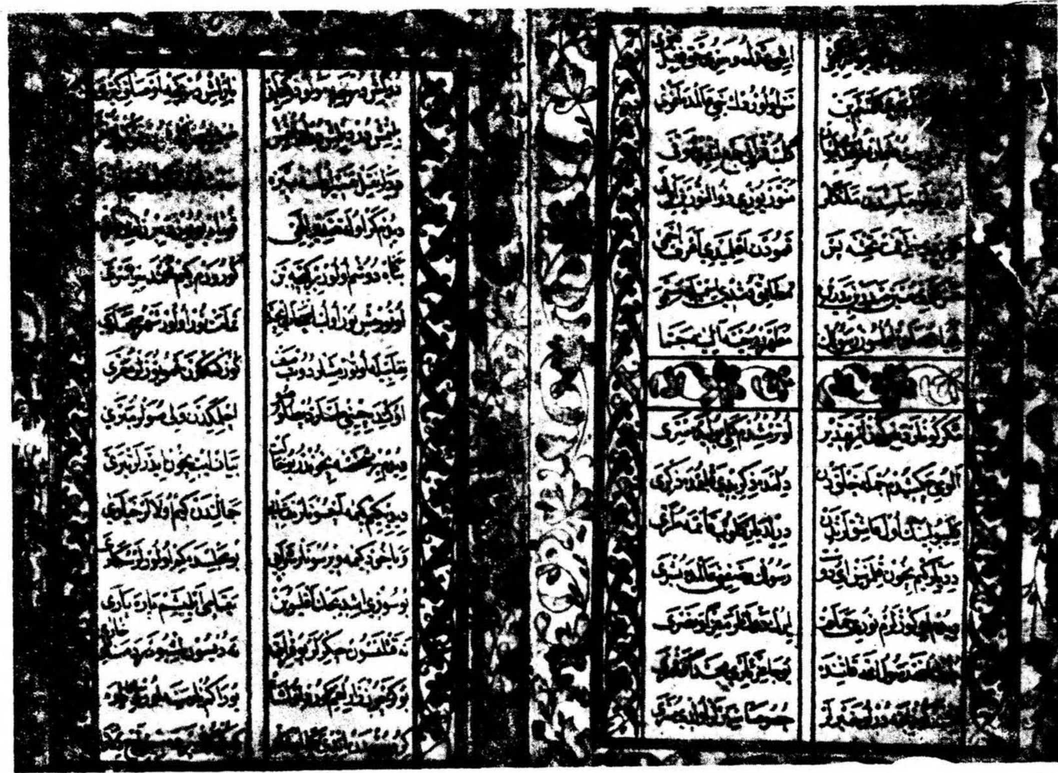
Müellif hattı Muhammediye'nin 269. yaprağı.

Müellif hattı Muhammediye'nin yanık 121. yaprağı

فصل في جهنم و وصفها

Muhammediye, Ayasofya nüshası, 273. yk., Süleymaniye Ktp. No. 2059.

Muhammediye, Ayasofya nüshası, 2., 3. yk. Süleymaniye Ktp., No. 2059

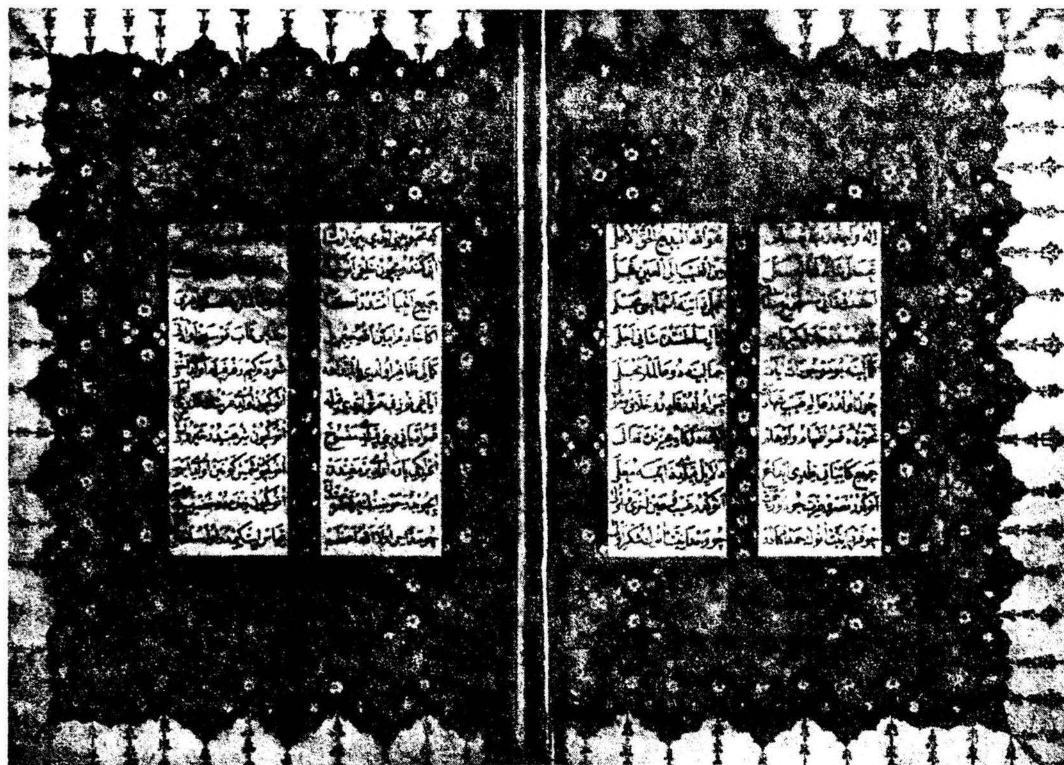
بسم الله الرحمن الرحيم

اله واحد رب تعالى	هو الله البديع الحق الاعلى
تعالى ذاته لما تجلى	من الغيب الى العين تجلى
احد در ذاتی مستجمع صفاتی	تجلی ذاتنه اسماسی مجلا
مقدسدر جلالی كبریاسی	كمالی سلطنتده شانی اجلا
كمالنه بو موجودات آیات	جمالنه دو عالمدر مجلا
چون اولدر عالم غیب و شهادت	پس اولدر قادر و خلاق و مولا
تحیرده. قمو افهام و اوهام	آنك درگاه عزتده تعالى
جمیع كائناتی قیلدی ابداع	دلائل قیلدی ذاتنه معلی
آنكدر نصرت و عزت جود و رحمت	آنكدر غیب و عین اخری و اولی
چو فردانیت آنك حمدا كا[illegible]	چو وحدانیت آنك شكرا اولی

في نعت محمد المصطفى عليه الصلوة

كه محبوبینی ایتدی بیزه ارسال	محمد احمد و محمود و اصفى
آنی گوندردی ایچون خلقی [illegible]	براتدی طلعتن ایتدی مصفى
جمیع انبیا امتدر اكا	قمو عالملره اصحابی مرعی

Matbu Muhammediye nüshası, ilk sahifesi, M. Râkım hattı.

Muhammediye, Mihrişah Sultan nüshası, 1. 2. yapraklar, Süleymaniye Ktp., No. 258.

چون غلامه ابرم ایدم الله
چون مولایه ابرم ایدم الله

کورم سبحانی ایدم الله الله
کوره سلطانی ایدم الله الله

سکا و علمکه یوق حد و پایان
بکا و سوزومه وار نه حد و پایان

ولی دردم دوکنمز بیله یم آه
اولنجه یانه یانه کیده یم آه

اکر انساب اولمیه بنیاد اولمز
هم اوغلان طوغمیجه آد ویرلمز

چون انساب بولدی ایندم سوزه بنیاد
چون اوغلان طوغدی ویردم بر کوزل آد

هدی الاحد من دلالة الاحدیة
بدا الاحد من جلالة الاحدیة

کما قدمت برسالة خیر الرسالة
سمیتها بالرسالة المحمدیة

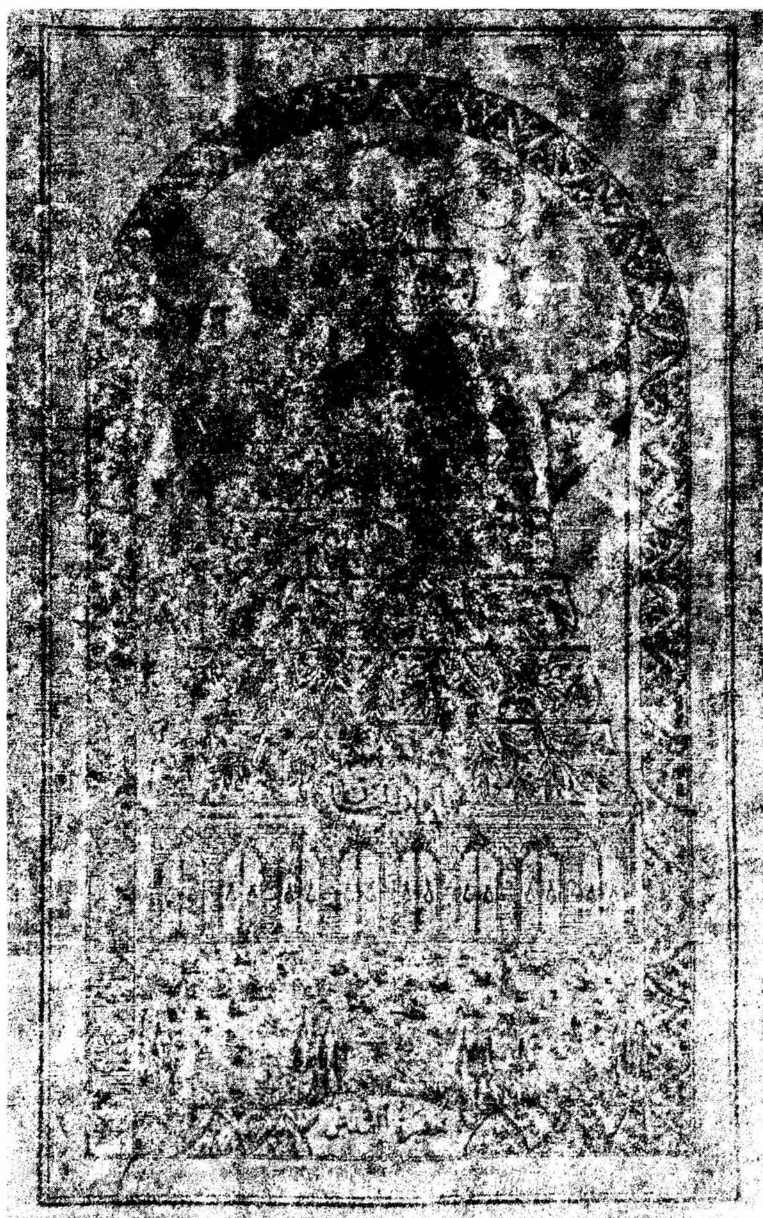
کتاب ارشدی چونکم انتهایه
حقه حمد ایله مدح بی نهایه

حبیبه صلوات ایله تحیات
دخی آلینه کیم خیر البریات

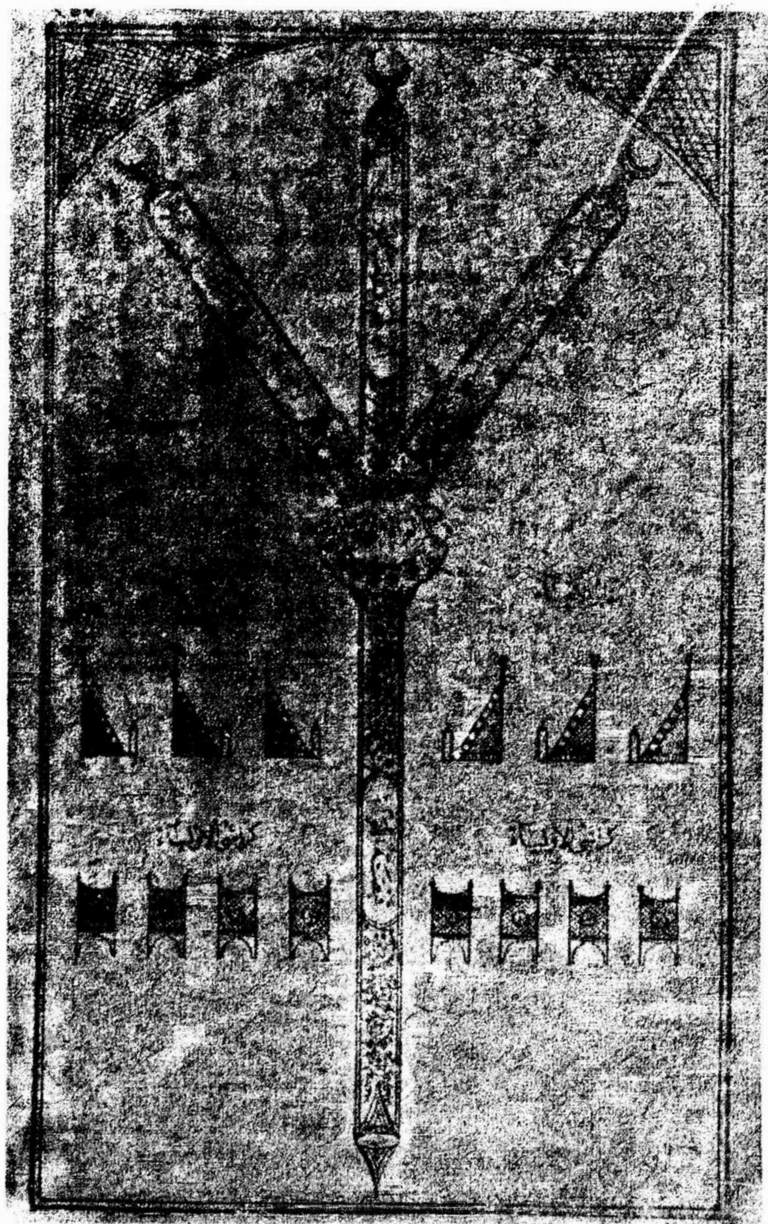
وصلی الله تعالی علی سیدنا محمد وآله وصحبه اجمعین الطیبین الطاهرین
والحمد لله رب العالمین

حمد و ثنا و شکر بی انتها
[illegible] العزة والکبریا حضرتلرینه اولسون که
تأیید توفیق بدیع [illegible] عنایات بغایات [illegible]
فاضل کامل اوحدی عارف [illegible] مظهر فیوضات صمدانیه [illegible]
مولانا [illegible] زاده الشیخ محمد افندی قدس سره [illegible]
[illegible] محمدیه فی کمالات الاحمدیة [illegible]
[illegible]
[illegible] دارالطباعه عامره ده طبع [illegible]
استنساخ [illegible]
[illegible] السلطان ابن السلطان السلطان الغازی عبد
المجید خان [illegible] الدهر [illegible]
[illegible] بو دفعه سلطان محمد ده [illegible] بو سنوی حاجی [illegible]
افندینک [illegible] بیک ایکیوز یتمش [illegible] سنه
الاولی [illegible] دار السلطنه [illegible]
حرره [illegible] الفقیر الحاج مصطفی راقم

Matbu Muhammediye nüshası, son sahifesi, M. Râkım hattı.

Diğer bir matbu nüshada arş-ı a'zam, ebvâbü'l-cennet v.s. resmi.

Aynı nüshada Livâü'l-Hamd resmi.

"KİTAB-I MUHAMMEDİYE"

Âlemlerin efendisi, Cenab-ı Hakkın en büyük sevgilisi Ebu'l - Kaasım Muhammed Mustafâ'nın (Allah'ın salât ve selâmı ona ve bütün âl ve ashâbına olsun.) na'ti hakkında.

« (Bu kitâb), mu'tâd hâricinde menzilimizden (Gelibolu'dan) dışarı çıkarılmasın.»

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNIRRAHÎM

İlâhün Vâhidür Rabbün Taâlâ
Hüve'llâhü'l- Bedîü'l- Hakku'l- alâ *

Taâlâ zâtühü lemmâ tecellâ
Min'el-gaybi ile'l-ayni fecellâ **

Ehaddır zâtı müstecmi sıfâtı
Tecellî zâtına esmâsı meclâ

Mukaddesdir celâli kibriyâsı
Kemâl-i saltanatta şânı eclâ

Kemâline bu mevcûdât âyât
Cemâline dü-âlemler mücellâ

Çün oldur Âlim-i gayb ü şehâdet
Pes oldur Kaadir ü Hallâk u Mevlâ

Tahayyürde kamu efhâm u evhâm
Onun dergâhı izzette taâlâ

Cemîi kâyinâtı kıldı ibdâ'
Delâyil kıldı zâtına muallâ

(*) *O tek ilâhtır. Yüce Rabdir. O, kâinatı yoktan yaratan Hak olan yüce Allah'tır.*

(**) *Gayb âleminden zâhir âlemine tecelli ettiği zaman o Rabb'in zâtı yücedir, celidir.*

Onundur nasr u izzet cûd u rahmet
Onundur gayb u ayn uhrâ ve ûlâ

Çü ferdâniyyet onun hamd onadır
Çü vahdâniyyet onun şükr-i evlâ

NA'T-İ RESÛLİLLÂH

(Resûlullâh'a övgü)

Ki mahbûbunu etti bize irsâl
Muhammed Ahmed ü Mahmûd u asfâ

Onu kendi için halkı onunçün
Yarattı tal'atın etti musaffâ

Cemîi enbiyâ ümmettir ona
Kamu âlemlere aksâ-yı mermâ

Ona hâdım emînül'lâhi cibrîl
Makaamı kaabe kavseyni ev 'ednâ

Kemâli zâhir oldu bi'l-bedâhe
Şu dem kim Refref ile oldu ahfâ

Ayağı tozunu arş etti kıble
Onunçün oldu arşın kadri erkaa

Kamu edyânı dîni kıldı mensûh
Onunçün şir'atidir hayr ü ebkaa

(*) «İki yay aralığı kadar, yâhud daha az oldu» Necm sûresi 9. âyet.
Âyetlerin tercümelerinde sn. Fikri Yavuz'un «Kur'ân-ı Kerîm ve Meâl-i Âlîsi'nden istifâde edilmiştir

Ay iki pâre oldu parmağından
Onunçün şems-i kevneyn oldu ebhâ

İçiptir havzının bir katresinden
Onunçün zindedür Hızr ile Îsâ

Çü meddâhı ola Allâhu a'zam
Kıyâs et kimdür ol sultan-ı âlâ

NA'T-İ HÜLEFÂİR'RÂŞİDÎN

(Dört Halifeye övgü)

Ayağına çü toprağ oldu ashâb
Felekler başına tâc oldu esnâ

Bu meydâna çü evvel geldi Sıddîk
Kamudan sıdk içinde oldu agnâ

Ne kim ol Bârigâh-ı Kibriyâ'dan
Alup geldi resûl esrâr-ı mesnâ

Ona bildirdi ol Sultân-ı kevneyn
Ledünnî ilmini esmâ-i hüsnâ

Ömer erdi bu eyvâna ikinci
İşi adl ü sözü hak fi'li takvâ

Resûlullah ayıttı gelmesem ben
Sen olurdun nebî âlemde akvâ

Üçüncü erdi Osman tuttu lîvân
Gelüp Kur'ân'ı cem' etdi müveffâ

Utandılar hayâsından melekler
Münevver yüzü zun 'nüreyn-i evfâ

Alî bindi hilâfet tahtına pes
Kamudan a'lem idi a'ref ahmâ

Hasan geldi Hüseyin sadreyn-i bedreyn
Mütâbık düştü ism ile müsemmâ

Tahiyyât u salât olsun resûlün
Mutahher rûhuna âline cemmâ

SEBEB-İ TE'LÎF

(Muhammediye'nin yazılış sebebi)

Meger günlerde bir gün emr-i takdîr
Oturmuştum Gelibolu'da sırrâ

Elimi çekmiş idüm cümle halktan
Dilümde zikr idi kalbimde zikrâ

Gelibolu'nun ol âşıklarından
Dirildiler gelüp katıma turrâ

Dediler kim niçin kılmazsın ey dost
Resûlün vasfını âlemde büşrâ

Dedüm ey gözlerim nûru cemâat
Erin devletlere izzen ve nasrâ

Bulun Allâh Resûlü'llâh katında
Yüce izzetleri mecden ve fahrâ

İşittiniz nice türlü haberler
Husûsâ sîreler oldu müserrâ

Düzülmüştür nice mevlid kitâbı
Yazılmıştır nice evsâf-ı kübrâ

Bilinmiştir denilmiştir okunmuş
Anılmıştır kamu kübrâ ve sugrâ

Dediler nakl-i tefsîr olsa bize
Hadîs olsa kim oldur ilm-i ahrâ

Dedim ger ola takdîr-i İlâhî
Koyam bu yüzde bir zülfi mutarrâ

Benagâh düşüm olur bir gece ben
Görürem kim Muhammed sırr-ı esnâ

Oturmuş nûr olup ashâb içinde
Tamâmet nûr olur şehr ü sahârâ

Nikab ile oturmuşlar tutup saf
Gözükmekten kamu yüzler muarrâ

Önünde çîni taslar dopdolu su
İçilmekten velî sular müberrâ

Dedim bir şahsa niçündür bu hâlet
Beyan et niçin ederler teberrâ

Dedi kim kime açılsınlar nikaabı
Cemâlinden kim olurlar hayârâ

Veyâhud kime versinler şarâbı
Bu meclisde kim olurlar sükârâ

Bu sözü işidicek aglayuban
Yakamı eylemişem pâre pâre

Ne katlansın cigerler bu firâka
Ne döysün uşbu derde seng-i hârâ

Bu kez çün zârılığım gördü ol şâh
Yüregim yarasına urdu yara

Geri sırrından etti bana irşâd
Ki gönlün perdesini aç dilârâ

Götür gönlün hicâbından nikaabı
Cemâlim nûrunu cânında ara

İçir hikmet şarâbın ümmetime
Sözümü söyle halka âşikâra

Tamâmet dolsun iller mu'cizâtım
Yetişsin sözlerim mülk ü diyârâ

Şu resme eyle imdi beni takrîr
İşitsin Mısr u Şâm Rûm u Buhârâ

Yenile mevlidim çıksın cihâna
Egerçi söylenir dehren fe-dehrâ

Ki düpdüz âlemin halkı işitti
Benüm evsâfımı berren ve bahrâ

Kemâlâtım yetiştir sen dahi pes
İşitsin ümmetim şehren fe şehrâ

Bana ümmet olan şoldur ki dâyim
Hak'a hamd eyleye sabren ve şükrâ

Tuta buyruğun Allâh'ın tamâmî
Sımaya hükmünü farzan ve emrâ

Kişi kimi severs'onunla kopar
Severse taş dahi hasren ve neşrâ

Beni seven benim ile kopısar
Bulısar mertebe fazlan ve kadrâ

Beni seven sözüm aydan işiden
Yüzümü gözleyen ıyden ve kadrâ

Çü dili kulağı ola sözümde
Özü yüzü ola sadren ve bedrâ

Çü buyurdu bana sultân-ı kevneyn
Sözünü tuttum uş cebren ve kahrâ

Sığındım Hakk'a sığandım elimi
Ki yazam vasfını sırran ve cehrâ

İlâhî Yazıcıoğlu Muhammed
Kulundur hazretinde yüzü kara

Habîbin hürmetine afv et onu
Ki tâ dergâhına fazlınla vara

Hudâ'ya bâ-cemî-i ehl-i îmân
Atâ kün fazl u rahmet feyz mârâ

İFTİTÂHÜ'L KİTAB

(Kitabın başlangıcı)

Lehül'mülkü lehül'hamdü lehüş'şükrü lehün'na'mâ **
Lehül'halku lehül'emrü lehün'nasru lehül'âlâ

(*) Ey Allâhım, cümle ehl-i îman ile bize fazlını, rahmetini ve feyzini ihsân eyle.

(**) Mülk onundur, hamd onadır, şükr onadır, ni'met onundur. Yaratmak onundur, emir onundur, yardım ondandır, nimetler ondandır.

Ganî bi'lzât idi ol Hak ki gaybü'l-gayb idi mutlak
Sıfât esmâdı müstagrak hüviyyetteydi isti'lâ

Ki zât onun çün ismidir vucûdu hod tecellîdir
İkisinden de âlîdir budur bil nükte-i garrâ

Sıfât-ı Hak metâlibdi ona esmâ merâtibdi
Hakaayık ona râtibdi be-küllî etti istid'â

Ki nice nice bâtında nice gayb-ı hazâyında
Nice vahdet sarâymda ademde kalmışız amyâ

Belî sadr-ı muallâyız çi sâhib-kadr-i âlâyız
Velîkin sırr-ı ahfâyız gerektir bize isticlâ

Çü siz bize esâtınsız bugün bize selâtînsiz
Bize envâr-ı bâtınsız bize kılın vucûd i'tâ

Eger biz olavuz zâhir olasız siz dahi zâhir
Buluna hikmet-i garrâ biline şir'at-i zehrâ

Bunu işidicek esmâ dirildi bir yere cem'â
Dediler Rabbenâ Hakkaa tecellî et bilâ-ihfâ

Pes evvel ism-i Bârî'den kamu esmâ taleb kıldı
Dedi Kaadir'den isten kim onun şânındadır inşâ

Ayıttı ism-i Kaadir kim Mürîd ismindedir izhâr
Onun emrindedir a'yân onun hükmündedir ifşâ

Dediler pes Mürîd isme ki bizi eylegil zâhir
Dedi kim ism-i Âlim'den olur bu huccete imzâ

Ayıttı ism-i Âlim kim sizin izhârınız ma'lûm
Velîkin ism-i zâtıdır bilin müstecmi-i esmâ

Dirildi cümlei esmâ dediler zâtı ismine
Senin hükmündedir ahkâm senin emrindedir eşyâ

Ayıttı ismi zâtı pes benim ol ism-i a'zâm kim
Delîlim ben müsemmâya k'odur Allâh eder mâşâ

Mukaddestir onun zâtı nakaayısdan nakaayızdan
Münezzehtir onun na'ti irişmekten ona ârâ

Zihî sultân-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâl-i kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Celâli perdesinde siz durun kim ben varam ona
Görem kim nice emr eder edersiz çünkim istiksâ

Yetişti hazret-i zâta dedi Yâ Rabbi Yâ Rabbi
Ki sensin Âlimü'l-esrâr sana mahfî değil enbâ

Dedi hazret ben ol zâtam ki müstagnî merâtibden
Hakaayıktan mezâhirden ne serrâ ne zarrâ

Velî çün iktizâ etti hakaayık cümle esmâdan
Pes esmâmız taleb kıldı ki sen kılasın isti'tâ

Var imd' esmâya emr eyle bular da emr kılsınlar
Hakaayık eylesin izhâr mezâhirden bilâ-ihsâ

Be-kadr-i kaabiliyyet her hakîkat kim onu ister
Onu her isme feyz etsin avâlimde edip icrâ

Kaçan kim cümlei a'yân vucûda gelmek istedi
Dediler korkarız geri kim erişe bize lâvâ

Müdebbir ismi erişti dedi pes ism-i Rabb'e ol
Nizâm-ı mümkinât olsun erişmesin sakın ifnâ

Çün ism-i Rabb işitt' anı iki ismi vezîr etti
Müdebbirdir biri biri müfassıldır eder ibkaa

Pes evvel kim zuhûr etti vucûdun hil'atın giydi
Muhammed nûrudur hakkaa kim ondandır kamu ezvâ

Hem oldur Akl-ı evvel kim kamu eşyâya mebde'dür
Hem oldur Rûh-ı a'zam kim kılar Hakk emr ile ihyâ

Kalem geldi ve levh oldu düzüldü arş u kürsî hem
Döşendi bu bısât-ı ferş yasandı hayme-i hadrâ

Kuruldu hey'et-i eflâk kim erişmez ona idrâk
Muhammed şânına levlâk gelip kıldı onu i'lâ

Onunçün Âdem ü dâmâ onunçündür senâ Seynâ
Onunçün kubbei mînâ onunçün sahra-i sammâ

Yarattı hubb-i zâtîden ki mazhar ola zâtına
Ki subhâne'l-lezi esrâ demiştir Leyle-i İsrâ

Zihî sultân-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Tecellî eyledi gaybı hüviyyet
K'Ahad'dan zâhir ola vâhidiyyet

Zuhûra geldi evvel vahdet-i zât
Tecellîsine kıldı onu mir'ât

Pes ona ârız oldu üç merâtib
Merâtibdir olan tâlib metâlib

Bu üç mertebeye üç i'tibârât
Niseb lâzım gelip oldu izâfât

Biri budur kim oldur vahdet-i zât
K'onunla zâhir oldu hazret-i zât

Gerektir kim kemâl-i hazretinden
Saça düpdüz hazâyin kudret-i zât

Gerektir kim kemâli kudretinden
Aça devlet sarâyın izzet-i zât

Gerektir kim kemâl-i izzetinden
Dola cümle medâyin hizmet-i zât

Gerektir kim kemâl-i hikmetinden
Erişe kullarına rahmet-i zât

Buna mir'ât-ı hazret der meşâyih
Kim oldur berzah-ı küll-i berâzıh

Budur ol kenz-i mahfî kim hakaayık
Ki külliyât idi buldu dakaayık

Tecellîdir ahad cem'iyyetine
Hakîkattir Muhammed hazretine

İkincisi sıfâtın vahdetidir
İzâfâtın bu evvel kesretidir

Budur ol sırr-ı ekber kim mezâhir
Bunun nûrundan oldu cümle zâhir

Muzâf olan budur ol ism-i zâta
Kim oldur mahtid esmâya sıfâta

Zihî sultân-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Üçüncü mertebe ef'âle vahdet
Taayyün mebdeidir zıdd-ı kesret

Bu ol vahdet durur kim cümle ef'âl
Bu vahdetten gelür âbâd ü âzâl

Bu üç vahdet kemâlinde o Cebbâr
Celâl ile cemâlin kılar izhâr

Severdi hazretini lâ-yezâl ol
Cemâlin arz kıldı ber-kemâl ol

Tecellî eyledi pes nûr-ı mutlak
Ki zâhir ola bir nûr-ı muhakkak

Ki yâni manzar ola nûr-ı zâta
Ki mazhar ola ol zâta sıfâta

Muhammed'den biline Rabb ü Mahmûd
Ki sırr-ı küntü kerzen ola mevcûd

Ser-â-ser nûr ola bu kâyinâta
Tamâmet rahmet ola münkinâta

Rivâyettir risâlet hazretinden
Ki Allâhu Taâlâ kudretinden

Benim nûrumu evvel kıldı îcâd
Pes ondan sonra kıldı mülke bünyâd

Ki elli bin yıl onu ön yarattı
Semâvat ile arzı son yarattı

Dedi hem rûhum evvel oldu mahlûk
Dedi hem Akl-ı evvel geldi mahlûk

Dedi hem evvelâ dürr oldu mevcûd
Dedi hem külli dürden geldi mevcûd

Dedi evvel kalemdür k'oldu melhûz
Dedi evvel yazıldı levh-i mahfûz

Bulardan feyz kıldı ilm-i esrâr
Kemâlâtın bulardan kıldı izhâr

Zihî sultan-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Buyurmuşdur resûlu'llâh rivâyet eyledi ashâb
Ki evvel aklı yarattı pes ona gel dedi deryâb

Çü geldi git dedi gitti otur dedi oturdu pes
Dedi nutk eyle nutk etti dedi ebsem sakınd'adâb

Dedi izzim celâlimçin yaratmadım senin gibi
Mahabbetli kerâmetli dahi bir kimse fi'l-ahbâb

Senin ile olam ma'rûf senin ile mahmûd
Senin ile olam ma'bûd ibâdet eyleye ahzâb

Sen olasın sebeb tâ kim olam ma'nî edem i'tâ
Edem âlemlere rahmet olam kullarıma tevvâb

Sabırdan yeğ velî nesne sana hiç vermedim ni'met
Buna nâtık durur âyât bilir onu ulü'l—elbâb

Ayıttı ba'zılar ol dem ki akl işitti bu sözü
Kemâline gurûr etti sevindi eyledi i'câb

Pes ona Hak itâb etti nidâ erdi hitâb etti
Dedi imdi nazar eyle bakıp gördü ki bir mehtâb

Dedi kimsin dedi şol kim sana yokdur kıyâm illâ
Benimle kaayım olursun benimledir sana ehsâb

Dedi adın nedir dedi benim adım durur tevfîk
Eğer fazl etmese Allâh bana erişemez tullâb

Rivâyetdir ki demiştir Aliyy ibni ebî Tâlib
Ki aklı nûr—ı meknundan yarattı ol Ganî Vahhâb

Getirdi ilm—i sâbıkdan ki mahzûn idi akl anda
Onun nefsini ilm etti ona feth eyledi ebvâb

Onun rûhunu fehm etti ona baş eyledi zühdü
Onun gözün hayâ kıldı dilini hikmet—i aktâb

Onun sem'ini hayr etti onun hem kalbini şefkat
Onun hem himmetin rahmet kılıp verdi ona esbâb

Onun karnını sabr etti buyurdu söyle söyledi
Ona hamd ü senâ etti edip birliğine îcâb

Zihî sultân—ı a'zam ki mkemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Dedi pes Hak Taâlâ'llah celâlim izzetim hakkı
Bana senden azîz kimse yaratmadım der—istihbâb

Rivâyet etti râvîler bu sözü ibni Abbas'dan
Ki buyurdu resûlu'llâh pes onu yazdılar küttâb

Ki evvel nesne kim yazdı kalem levh üstüne onu
Dedi innî ena'llâhü benim Rab kullarım erbâb *

Ki benden gayri yok Allâh Muhammed hem resûlümdür.
Pes âmennâ ve saddaknâ k'onundur Hakk'a istîcâb

Kazâma kim mutî olsa belâma sabr eylese
Benim ni'metlerim kadrin bilip şükr eylese her bâb

Pes onun ben dahi adın yazam sıddîk defterde
Kıyâmetde geri onu edem sıddîklara ashâb

Dahi şol kimse kim olmaz kazâma ol benim münkaad
Boyun takdîrime vermez onı hîç eylemez işrâb

Belâma sabr eylemez şükür ni'metlere kılmaz
Neler verdim onu bilmez bu yolda etmez istîâb

Pes ol kosun beni varsın bir ayruk Tanrı istesin
Nite bula şerîk ona bu söze etme isti'câb

(*) *«...Ey Mûsâ! Gerçekten ben, âlemlerin Rabbi olan Allâh'ım» Kasas sûresi, 30. âyet.*

Dahi dedi ki ba'zılar yarattı Hak Taâlî'allâh
Onun nûrunu nûrundan bu sözde ettiler itnâb

Bu sözün hâsılı budur ki bu mecmû—ı mevcûdât
Onun nûrundan olmuşdur eğer esbâb ve ger ensâb

Yarattı nürunu kuddûs musavver hey'et—i tâvûs
Hayâ gözgüsünü mahsûs kodu karşısına pertâb

Nazar çün kıldı gözgüye münevver yüzünü gördü
Be—gâyet etti istihyâ hayâdan sankim oldu âb

Çü gördü Hak ki cûd etti onu sâhib—vucûd etti
Pes onda beş sücûd etti ki kulluğa ola nessâb

O beş secde bize beş vakt namâz oldu niyâz oldu
Bize hem nûr hem rahmet kılalım onu şeyh ü şâb

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Çü beş kez secde kıldı ol alâ nûr
Pes onu kıldı Hak nûrün alâ nûr *

Nazar kıldı çü ona rahmetinden
Hayâdan terledi Hak hazretinden

Pes ol terden yarattı kâyinâtı
Ki arşdan ferşe cümle mümkinâtı

Bu lûtfu göricek ol nûr—ı a'zam
Kim ondan olısar mecmû—ı âlem

(*) «Nur üstüne nurdur.» Nur sûresi 35. âyet.

Yüz urdu şükr kıldı etti tefrîh
Ki yetmiş bin yıl etti ona tesbîh

Onun zâtını tevhîd etti tahmîd
Onun zâtını tecrîd etti temcîd

Pes ol nûrun şuâ'ından muhakkak
Yarattı enbiyâ ervâhını Hak

Vucûda geldi çün kim ondan ervâh
Görürler berk urur bir nûr—ı vezzâh

Onu görüp kamu îmân getirdi
Hak onu derdlere dermân getirdi

Bulardan sonra bir nûrânî kandîl
Yarattı şöyle kim vasf edemez dil

Pes ondan Mustafâ'nın sûretini
Yarattı gör kemâl—i kudretini

Yarattı ahsen—i sûrette onu
Kodu kandîl içinde arı cânı

Ayağın durdu Hakk'a ettı ta'zîm
Dedi Allâhu Ekber etti tahrîm

Tâvâf ettiler onu cümle ervâh
Dediler bu durur ol nûr—ı fettâh

Onu görüp kamu teclîl kaldı
Ki yüz bin yıl kadar tehlîl kıldı

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Çü nûr—ı nûr— zât erdi zuhûra
Buyurdu kim nazar kılın bu **nûra**

Nazar kıldı ona ervâh—ı insan
Kimi kim gördü başın oldu **sultan**

Kimi kim gördü alnın oldu **âdil**
Onun adlinde râhat oldu **can dil**

Kimi kim gördü sadrın **oldu âlim**
Kim ona uymadıysa **oldu zâlim**

Bu resme cümle ervâh onda **bârî**
Ne kim gösterdi ise onda **Bârî**

Ona göre bu âlemde yetişdi
Eli bir san'ata erdi bitişdi

Rivâyet etti râviler Alî'den
Ki Hak Tanrı'nın arslanı velîden

Yarattı Hak kemâl—i kudretinden
Onun nûrunu nûr—ı hazretinden

Yog idi arş u kürsî cennet ü nâr
Yog idi yir ü gök bu çarh—ı devvâr

Yog idi âlemin nâm u nişânı
Yog idi Âdem'in adı ve sanı

Bulardan ön yarattı Hak onu bil
Ki üç yüz bin yigirmi dört bin yıl

Çün etti Hak ona bu feth—i bâbı
Yarattı sonra on iki hicâbı

Biri kudret hicâbı biri azmet
Biri minnet hicâbı biri rahmet

Beşincisi saâdetler hicâbı
Hem altıncı kerâmetler hicâbı

Yedincisi hicâb—ı menziletti
Ona bunlar kemâl—i mertebetti

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Sekizinci hidâyetti hicâb—ı a'zamü'l—âyât
Hidâyet ona âyetti kim ola gâyetü'l—gâyât

Dokuzuncu nübüvvetti hem onuncusu rif'atti
Onun on biri heybetti hicâb—ı satvet—i râyât

On ikinci şefâatti şefâat ona rif'atti
Bize Hak'dan inâyetti çün oldur rahmet—i mühdât

Çün on iki hicâb oldu Hak'ın rahmetleri doldu
Gelip nûr onları buldu kabûl oldu kamu hâcât

Hicâb—ı kudret içinde on iki bin yıl oturdu
Pes on bir bin yıl eğlendi izamda etti ta'zîmât

Hicâb—ı minnete geldi oturdu onda on bin yıl
Hicâb—ı rahmet içinde dokuz bin yıl edip isbât

Saâdetler hicâbında sekiz bin yıl karâr etti
Kerâmetler hicâbında yedi bin yıl bulup evkaat

Hicâb—ı menzilette hem pes altı bin yıl eğlendi
Hidâyetler hicâbında çü beş bin yıl sürüp hâlât

Nübüvvette vatan tuttu oturdu onda dört bin yıl
Hicâb—ı rif'at içinde hem üç bin yıl o nûr—ı zât

Hicab—ı heybet içinde makaam itti iki bin yıl
Şefâatlar hicâbında konup ol Fahr—i mevcûdât

Şefâat tahtı üstünde çü bin yıl pâdişâh oldu
Pes ondan sonra düzüldü kalem levh kürsî arş cennât

Bulardan kim durur maksûd Muhammed Ahmed ü
Mahmûd
Buluna tâ kim ol ma'bûd biline tâ ki meknûnât

Ki zîrâ gizli kenz idi kimesne onu bilmezdi
Cihâna rahmet olmazdı yog idi şemme—i zerrât

Diledi ki aça kenzin ayân eyleye kendüzin
Tecellî eyleye yüzün yarattı Ahmedi mir'ât

Çıkıp nûr—ı İlâhîden erip nûrânî âlemde
Gelip cismânî âlemde ayân eyledi gaybiyyât

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe
kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak Sultân—ı
kevneyn ol

Elâ eyserver—i âlem işit ilm—i Ledünnîden
Ki işbu âlem—i mülke nice geldi vucûdiyyât

Yarattı evvelâ aklı işit takrîr edem nakli
Kalem geldi düzüldü arş içi levh ahsen—i hey'ât

Kalemdir nûr—ı Rabbânî ve levhdir dürr—i nûrânî
Dışı yâkuut—ı ahmerden yazıldı üstüne âyât

Nazar kılar ona Allâh ki her gün üç yüz altmış kez
Eder mahv u kılar isbat yazıldı ona mahlûkaat

Ne denli var ise mahlûk yazıldı sûreti onda
Kamu nakş oldu üstünde bu külliyyât ü cüz'iyyât

Tamâmet levh içi doldu kalem kurudu hatm oldu
Kamu yerli yerin buldu erişmez hîç ona âfât

Yarattı bir yeşil cevher nazar eyledi heybetle
Eridi cevher oldu su nazardan buldu çün lezzât

Pes ondan arşı yarattı yeşil cevherden ol Sultân
Kodu su üstüne onu ne mesned var ne hod mirkaat

Yarattı ol sudan bir yel yel üstüne kodu suyu
Yeli emri ile tutdu ona irgürmedi âhât

Ayaklar urdu ol arşa bu mahlûkaat sagısınca
Bir ayaktan bir ayağa otuz bin yıl segirtse at

Veyâ yügrük kuş uçarsa otuz bin yıl edip pervâz
Erişe bir ayağına bu sözü sanmagil tâmât

Giyer her gün içinde arş tamâmet reng yetmiş bin
Yarattı arşın altında hicâbı altı yüz bin kat

Ki her perde kamu gökler kamu yerler kıyâsınca
Mesâfette berâberdir hesâbınca olur merrât

İçi dolu meleklerdir kimi kaayim kimi râki
Kimi sâcid müsebbihler ederler Hakk'a takdîsât

Muhammed'çün olunmuştur bu hissiyyât u hadsiyyât
Muhammed'den bilinmiştir bu akliyyât u şer'iyyât

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Çün yarattı arşı Rabbü zü'l—celâl
Pes yarattı dört melek sâhib—kemâl

Şimdi dörttür pes sekiz olsa gerek
Arşı mahşerde götürmekçün melek

Evvel İsrâfîl'dür biri onun
Başı arş altındadır yeri onun

Üçü onun üç müçddebler durur.
Hazretinde key mukarrebler durur

Kodu arşı bunların boynunda pes
Tuttular arşı çün oldu dest—res

Başları arşda durur fevka'l—verâ
Erdi ayakları tâ tahte's—serâ

Çün yaratmış idi Cebrâîl'i Hak
Dahi Mikâil'i Azrâil'i Hak

Her birin bir işte kodu pâdişâh
Kim gele yerine takdîr—i İlâh

Verdi sûru ağzına İsrâfil'in
Vehvi ilminde kodu Cebrâil'in

Rızkı ve yağmurları Mikâil'e
Ruhları kabz etmeği Azrâil'e

Cebrâil'i a'lem etti cümleden
Onun için ekrem etti cümleden

Onun için Hazrete karşı durur
Onun için şahsı oldu külli nûr

Onun için heybetinden titrer ol
Onun için döktü derler terler ol

Onun için oldu ol rûh—ı emîn
Onun için vahy—i Rabbi'l—âlemîn

Onun için enbiyâya geldi ol
Onun için Mustafâ'ya buldu yol

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Çün yarattı bunları ol pâk—i zât
Böyle nakl eylediler onu rüvât

Kim yarattı rûhu ondan sonra Hak
Ruhda dediler sekiz türlü sebak

Rûhı insâni değildir işbu rûh
Onun için yazdılar bunda şurûh

Zîra kimse rûhu bilmez neydigin
Yâ hakîkat ilmini niteydigin

Pes Mücâhid dedi bu ol rûhdur
Ehl—i tefsîr içre bu meşrûhdur

Kim onu a'zam yarattı ol İlâh
Arşdan sonra kamudan pâdişâh

Yüzü insan yüzüdür şahsı melek
Yeri arş altındadır fevka'l—felek

Hem kıyâmette turisar arşın ol
Sag yanında eyleyiserdür nüzûl

Cümle emlâk onun ile haşr ola
Bir saf olup halk önünde neşr ola

Hakk'ın emrine itâat eyleye
Ehl—i tevhîde şefâat eyleye

Çün yarattı rûhu Rabbü'l—âlemîn
Onun ardınca yarattı illiyîn

Dediler levhdir zebercedden onu
Arşın altında yarattı ol Ganî

Onda a'mâl—i halâyık yazlıdır
Kim ki hayr işleye gökçek yüzlüdür

Şerrini mü'minlerin hayr eyleye
Hayr eden Allâh'ına seyr eyleye

Bu kemâlât ol halîlu'llâh için
Bu kerâmât ol resûlü'llâh için

Mustafa'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Dinle imdi nice ider ol Gıyâs ü Müstegâs
Heybetinden el—amânü dehşetinden el—Gıyâs

Düzdü bir cevher dahi kim adını Kürsî kodu
Nıkmetinden el—amânü satvetinden el—Gıyâs

Şöyle kim büyüdü gökler ona nisbet halkadır
Hazretinden el—amânü hazretinden el—Gıyâs

Kürsinin ger vüs'atini arşa nisbet eylese
Halkadır sahra içinde bunda yok aslâ bihâs

Didiler kim arş u kürsî ne kadardır arası
Maşrık u magribce on bin yok aslâ bihâs

Elli kez yüz bin olur pes arşdan tâ kürsiye
Ondan ona bu kadardır bunda yok aslâ bihâs

Cün yarattı kürsiyi ondan yarattı cenneti
Evvelâ Adn'i yarattı etti ona ibti'âs

Pes Vesîle cennetini yaratıp Firdevs'i hem
Cennet—i Huld'ı yarattı etti ona ibti'nas

Pes Nâim'in cennetini eyledi beşincisin
Cennetü'l—Me'vâ yarattı etti ona ibti'âs

Cennetin yedincisini eyledi Dâ'rü's—Selâm
Ger selâmet olmak istersen ona kıl iltihâs

Sekizinci cennetini eyledi Dârü'l—Karar
Ger karâr etmek dilersen eyle can dil iltihâs

Bu sekiz cennetlerin sudan yarattı aslını
Ger zülâli ister isen kıl ona dil iltihâs

Cennet—i Adn'i yarattı kendi kudret elile
Dürre—i beyzadan etti kıl onunçün ihtirâs

Döşedi onun binâsın yasadı onu esâsın
Ger bu söze inanasın kıl onunçün ihtirâs

Bunca cennet kim düzüldü hep resûlü'llâh için
Yüzünü görmek dilersen kıl onunçün ihtirâs

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Yerini Adn uçmağının pes yarattı ol ilâh
Cümleden a'lâ ve enver yoktur ona inbisas

Kerpiçinin birin altın birini etti gümüş
Balçığını misg—i ezfer yoktur ona inbisâs

Kapısın altından etti taşların yâkuut u dür
Toprağını etti cevher yoktur ona inbisâs

Çünkü yarattı cennet—i Adn'i ona emr eyledi
Ziynetin izhâr kıldı eyledi arz—ı esâs

Dedi hem ırmakların akıt pes akıttı revân
Selsebil îsâr kıldı eyledi arz—ı esâs

Zencebil Kâfûr Tesnim aktılar Adn içre çün
İçini envâr kıldı eyledi arz—ı esâs

Aktı su ırmakları süt ırmağı oldu sebîl
Aktı bal ırmakları oldu revân kıl iktirâs

Aktı hamr ırmakları oldu şarâb—ı erguvân
Cûş edip mevvâc olup doldu cihân kıl iktirâs

Dedi pes kürsîlerin hem tahtların izhâr kıl
Hulle ve hûrîlerin eyle ayân kıl iktirâs

Çün buları kıldı izhâr dedi söyle söyledi
Dedi zî—baht kim görürse kıl nasîb yâ Müstegâs

Dedi Allâhu Taâlâ kim sekiz türlü bölük
Sende sâkin olmasınlar yâ Karîb yâ Müstegâs

Biri hamr içen biri eden zinâ ısrâr edip
Birisi kovkovlayandır yâ Rakîb yâ Müstegâs

Biri gayretsiz biri zâlim biri onun cigân
Biri kat'— rahm edendir yâ Mucîb yâ Müstegâs

Bu durur sekzincisi kim ahdine kılmaz vefâ
Olmayalım bu sekizden biz garîb yâ Müstegâs

Rahmet et biz kullarına eyle tevfîkun refîk
Suçumuz senden dilesin ol Habîb yâ Müstegâs

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam- nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Dedi ba'zılar sekizdir cenneti
Ba'zılar bir ev sekizdir süddeti

Evveli Dârü'l—Celâl ondan Selâm
Cennetü'l—Mevâ'dır üçüncü makaam

Cennet ü Huld u Naîm Firdevs'dir
Cümleden tayyîb nesîm Firdevs'dir.

Pes yedincisi durur Dârü'l—Karâr
Sekizinci cennet—i Adn ihtiyâr

Eyledi Dârü'l—Celâl'i ol Celîl
Vaz'nı lülü—yi ebyazdan cemil

Düzdü çün Dârü's—Selâm'ı ol Selâm
Eyledi yâkuut—u ahmerden tamam

Düzdü Me'vâ cennetini ol Hamîd
Eyledi yeşil zebercedden Mecîd

Düzdü ondan Cennet—i Huld'u Şerîf
Eyledi mercan—ı asfardan latîf

Düzdü ondan pes Naîm'in cennetin
Ak gümişten eyledi gör kudretin

Urdu Firdevs'e çü altından binâ
Pes Karâr'a misg—i ezferden senâ

Yaptı And'in cennetin ag inciden
Ravza ve köşk ü saray bag inciden

Cennetin sakfı durur arş—ı azîm
Aşağa sathı durur kürsî kerîm

Birbirinden yüksek etti cenneti
Cümlesinden Adn'e verdi rif'ati

Yukarıdan aşağadan dursalar
Mümkin ola cenneti hep görseler

Bunca cennet ol Habîbu'llâh için
Bunca minnet ol Tabîbu'llâh için

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Kaplamışdır yedi dîvâr uçmağı
Devr idüben hem çü pergâr uçmağı

İki dîvâr arası cennet durur
Cennet ü dîdâr âzîm minnet durur

İçi dolu kasr u bağ köşk ü saray
Hûr u vildân anber ü müşg ü saray

Bu sekiz cennetlere düzdü kapı
Cümle altından cevâhirden yapı

Bâb—ı evvelce yazılmış bu hitâb
Tevbe eyleyenlerindir iş bu bâb

Bâb—ı sânîde ki kim kılsa salât
Bâb—ı sâlisde ki kim virse zekât

Bâb—ı râbi'de yazılmış bu kelâm
Emr ü nehy edenlerindir bu makaam

Bab—ı hâmisde yazılmış işbu nakş
Kim ki hacc eyleye malın kıla bahş

Bâb—ı sâdisde yazılmış bu haber
Kim ki nefsin men'ede etmeye şer

Bâb—ı sâbi'de ki bu gâzîlerin
Kapısıdır bu kapı gâzîlerin

Sekizinci kapıda bu yazlıdır
Kim mürîd olur ise ak yüzlüdür

Kulağın gözün dilin men'eyleyip
Hayr edip eylikleri cem'eyleyip

Atasına anasına hayr ede
Hem sıla—i rahm için ol sevr ede

Dâyimâ işi onun hayrât ola
Okuduğu zikr ile âyât ola

Bunca ni'metler nebiyyu'llâh için
Bunca rahmetler Safiyyu'llâh için

Mustafâ'dır ruh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinat
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Gel beri ey tâlib— Hak ister isen ibtihâc
Gir meânî yıllarına kıl sulûk et intihâc

Dinle imdi Hak Taâlâ nice îcâd eyledi
Cennet—i Adn'i yarattı eyledi nûr—ı sirâc

Yerin a'lâ eyledi meskenlerini tayyibât
Kıldı her meskende bir kasr inciden ne sâc ü âc

Her kasırda eyledi yetmiş kızıl yâkuuttan
Dârı kim deyyâr otura bî—esâs ü bî—ilâc

Düzdü her havlu içinde yetmiş ev ârâste
Kim zümürrüd ahdar idi evleri bî—i'vicâc

Kurdu her ev içre hem yetmiş murassa' tahtları
Kodu her taht üstüne yetmiş döşek dîbâ nisâc

Her döşekde oturur bir müntehâ havrâ—i hûb
Alnı bedr ü yüzü gün başında bir cevherli tâc

La'li bâde gözleri mahmûr u fitne kaşları
Sihr ederler cennete mekr ile alırlar harâc

Ger göre ol hûr—ı înün yüzlerini nâgehân
Mahv ola şems ü kamer âb—ı hayât ola ücâc

Her birini sanasın yâkuut u mercân lülüdür
Hak Taâlâ böyle der Kur'ân'da yoktur ihticâc

Döşedi her evde yetmiş mâide pür—fâide
Eyledi her handa yetmiş reng taâmı indirâc

Pes yarattı her evin içinde yetmiş câriye
Kıla her bir mü'mine Adn uçmağında izdivâc

Vere her bir mü'mine yüz erce kuvvet bunların
Tâ visâli Ka'be'sin ede tavâf ü ola hac

Cümle bu devletleri izzetleri ni'metleri
Cümle bu rahmetleri onun için etti revâc

Kim Muhammed dostluğuna yaradıpdır âlemi
Pes geri onun için hoş geçer onda yalın aç

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Çünki Adn uçmağını yarattı Hak etti tamâm
Şöyle kim eksik komadı kalmadı hîç ihtiyâc

Onda sâlih kullar için nesneler yarattı kim
Görmemişdir gözler onu sen ona can gözün aç

Ne kulaklar işidiptir ne kulûb idrâk eder
Ne onun ilmine hod akl eyleyiser ihtilâc

Pes yarattı onda bir a'lâ makaamı ol ilâh
Adını verdi vesîle ol makaamın bî—lecâc

Tâ ki ola ol makam onun habîbine merâm
Cennetin ola nizâmı ondan ola infirâc

Sahnının çak ortasında Tûbî'nin ağacını
Dikti başı aşağa kökü yukaru ol ağaç

Tâ ki nûru erişe cümle cihâna ser—te—ser
Dopdolu ola sarây u kasr u köşk suuk u ficâc

Tûba bir ağaç durur kim özdeginde ol Kerîm
Ne kadar varsa hedâyâ onda etti indimâc

Tâc ü taht u hulleler at u Burak ondan çıkar
Çıkar altundan sahâyif bâdeler sâfî zücâc

Onda onunçün yarattı Tûbi'nin ağacını
Tâ Ebü'l—Kaasım elinden kısmet ola hep nitâc

Gel beri ey pîr—i sâlik iş bu sırrı dinle kim
Bu durur canları murâdı ömrü mâlı buna saç

Ol Vesîle uçmağın düzdü onunçün onda kim
Zîra âşık dost ilindendir ki zinhâr ona kaç

Âşık u ma'şûk bir vahdet sarâyında olur
Şöyle kim insân erişmez ol ile olur hiyâc

Çünki Adn'e dâr—ı Rahman dedi ol şâh—ı rusul
Pes Habîbu'llâha lâyık ol makaama in'irâc

Ger inâyet Hak'dan olmazsa şefî' olmaz habîb
Nite bula kimse pes dergâha râh—ı ibtihâc

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı padişâh—ı zü'l—cemâl

Çünki bildin işbu sırrı cân ile
Eyledim isbât onu bürhân ile

Kim resûlu'llâh nice sultân imiş
Tenlere can canlara cânân imiş

Hak Taâlâ kendi zâtın görmeğe
İsmin ef'âlin sıfâtın görmeğe

Nice kılmış onu mazhar zâtına
Nice manzar eylemiş âyâtına

Nice açmış işbu yüzde gizli râz
Nice görmüş hem hakîkat hem mecâz

Nice sâdık nice masdûk eylemiş
Nice âşık nice ma'şûk eylemiş

Nice tâlip nice matlûp eylemiş
Nice kâmil nice mahbûb eylemiş

Nice ihfâ nice izhâr eylemiş
Nice yaru nice îsâr eylemiş

Cümlesin bir bir ayân eylemişem
Zî—bedî' ma'nî beyân eylemişem

Dinle imdi dostı şehrinden habîb
Nice bu âlemlere gelir garîb

Nicesi kıldı o vahdetden sefer
Nicesi gördü bu gurbetde eser

Nicesi görmiş durur cevr ü cefâ
Nicesi bulmuş durur sonra vefâ

Nicesi âlemleri irşâd eder
Nicesi âlimleri kürşâd eder

Kime kim erdi hidâyet Hâdi'den
Ancak onu kurtarır ol vâdiden

Kim kime olmadı Allâh'dan nazar
Ermedi pes ona ol şahdan nazar

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Dinledin çün cennete evsâflar
Şöyle kim hiç demedi vassâflar

İşit imdi kim durur eşrâfını
İçini ve dışını a'râfını

Adn'e girmez ille üç türlü bölük
Ne kadar ederse bu yolda sülûk

Birisidir enbiyâ ve mürselîn
Birisi sıddîklardır kâmilîn

Birisidir fî—sebîli'llâh şehîd
Cidd ile ihlâs ile lillâh şehîd

Onda ancak bu üçü.sâkin olur
Gayriler onda ırak ilden gelir

Adn'e girmek ister isen sâdık ol
Yâ şehîd ol olmaz isen âşık ol

Zîra Adn uçmağını görmeseler
Varuban ol cennete girmeseler

Nite göreler Hak'ın dîdârını
Görmeyeler yüzünün envârını

Onda açısar celâl—i kibriyâ
Onda açısar visâl—i kibriyâ

Onda idiser durur keşf—i hicâb
Onda açısar cemâlinden nikaab

Onda idiser kemâlini beyân
Onda idiser cemâlini ayân

Onda arz eyleyiser zât u sıfât
Onda zâhir olısar zâtü'z—zevât

Her kim onu görmeye gözsüzdür
Bu sözü anla ki gürbüz sözdür

Göz onunçündür kim onu göreler
Yok ki bu cânı cihânı göreler

Cân onunçündür k'ona kurbân ola
Akl onunçündür k'ona hayrân ola

Nite lâyık ola bu cân u cihan
Yâ ona îsâr ola bu akl u can

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdîşâh—ı zü'l—cemâl

Gel beri ey sadr—ı fâzıl eyle sadrın inşirâh
K'eyledin Firdevs—i a'lânın sözüne iftitâh

Dedi râvîler buyurdu şol nebî k'onun için
Yaradıldı lâciverdi haymeler müşgîn sıfâh

İsteyicek cennet—i Firdevs'i isten Tanrı'dan
Cennetin a'lâsı oldur kadri evzâ'ı tımâh

Onun üstü arş—ı Rahman'dır kim etti istivâ
Cennetin ırmakları ondan akar eder revâh

Dediler kim emr ü nehy edenlerindir ol makaam
Pes saâdet şol kişi kim nush ede yâ intisâh

Giye takvânın libâsın şer'i başa tâc ede
Lîki hazz—ı nefs için kuşanmaya aslâ vişâh

Gözede hâtırların vîrânını ma'mûr ede
Bir sinek incitmeye ankaa gibi açsa cenâh

Dediler âlimlerin hem cenneti Firdevs durur
Kim bulardur âhirette yüzü ak ehl-i cenâh

Benzediler enbiyâya akl u ilm ü fazl ile
Oldular kâmil mükemmel müttekî ehl—i salâh

Bunlar onlardır ki görmez lâ—hesâb u lâ—azâb
Yüzleri bedr ü münîr hiç görmeveler iftizâh

Kim ki ilmi hikmeti bildiyse Hak'dan korkar ol
Korkudan pes kurtulup dîdârını göre kifâh

Kim ki uydu bunlara buldu sırât—ı mustakîm
Ol Sırât'ı dahi geçse afv ola cürmü cünâh

Dedi Hakk İnne'llezîne âmenû fikr eylegil (*)
Ya'ni îman getirip sâlih olan buldu felâh

Ey dirîgâ şol kişi kim ömrü zâyi' eyledi
Yarın anda yakasın çâk eyleyip ede sıyâh

Şol ki bildi nefsini ol bildi ancak Rabb'ini
Gözlerinden kan akıttı eyleyip âh u niyâh

Ey kemâl—i kudret ıssı ey ilâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Çün yarattı arşı kürsî cenneti ol pâdişâh
Sankim açıldı geceden tal'at—ı nûr—ı sabâh

Dedi râvîler rivâyette gelipdir şüphesiz
Kim demişdir İbni Abbas ender— Ahbâr—ı Sıhâh

Kim yarattı bir latîf cevher nazar kıldı ona
İki pâre oldu cevher heybetinden inşirâh

Nısfı onun oldu od u nısfı onun oldu su
Suyu od üzre akıttı koptu sudan infitâh

Çıktı pes sudan buhâr u hem duhân etti suûd
Gökleri yarattı ondan kubbeler kıldı milâh

Çünki gögü kubbe—i mîna yasadı âlî—taak
Düzdü sunun köpüğünden yerlerin etti surâh

(*) «...Onlar ki îman ettiler...»

Bir rivâyette dedi kim şol yele emr eyledi
Kim götürmüş idi suyu mevc ura fevc—i riyâh

Çünki suya darb erişdi eyledi su ıstırâb
Kaynadı taştı köpüklendi katı bî—irtiyâh

Çıktı sudan kaynayuban pes buhâr ile duhân
Sanki ceng ederler idi yel ü su tartıp silâh

Pes buyurdu ol köpüge tâ kim ol câmid ola
Oldu câmid heybetinden dondu kurudu bitâh

Ol köpükden pes yarattı iki günde bir yeri
Kâ'be'nin yerince etti cüssesinde ittizâh

Ondan emretti sunun emvâcına kim sâkin ol
Sâkin oldu ceng ederken yellere çekip rimâh

Dağları ondan yarattı yerlere kıldı imâd
Tâ ki mahlûkat bulalar yerler üstünde merâh

İki günde gögü yaratı iki günde yeri
Gök ile pes yer bitişti sankim ettiler nikâh

Bu kamu tertîb onunçün kim Muhammed Mustafâ
Gele yerler yüzüne dillerde ola imtidâh

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Dinle imdi kudret ıssı pâdişâh
Yer ü gögü nice düzer Bârigâh

Çün yarattı bir felekle bir yeri
Muttasıldı bir birine her biri

Bir nazar kıldı bular ayrıldılar
Yedi kat gök yedi yerler oldular

Dünya gögünü zebercedden edip
Adını verdi Refîâ yaradıp

Ba'zı Berkıâ dediler ismini
Mevc—i mekfûf idi derler cismini

Onda kim sâkin melekler oldular
Sûretidir onların şekl—i bakar

Düzdü ikinci kızıl yâkuutdan
Gör ne hikmet gösterir lâhûtdan

Yaradıp Kaydûm verdi adını
Gâyet ahsen eyledi bünyâdını

Ba'zılar dedi ki mermerden durur
Şöyle ebyaz sanki cevherden durur

Onda yarattı melekler her biri
Yüzleri Ankaa yüzüdür serseri

Düzdü üçüncü sarı yâkuutdan
Gör ne san'atlar kılar nâsûtdan

Ba'zılar onu demirdendir dedi
İşbu gögün adını Mâûn kodu

Onda herkes sûretinde hep melek
Nice döner gör felek fevka'l—felek

Râbiîni ak gümüşden eyledi
Ba'zılar onu sarı tucdan dedi

Dediler bu gögün adın Arkalûn
Ondaki halkın yüzü attır fünûn

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Düzdü beşinci göğü altından
Ba'zılar der ak gümüş mevzûndan

Adı Retkaa'dır melekler k'onda var
Yüzleri dür hûr—ı îndi kanda var

Düzdü altıncısını ak inciden
Adı Rak'â kubbe ve taak inciden

Ba'zılar dedi kızıl altın onu
Rengi sâfî müntehâ misli kanı

Andakinin yüzleri vildân idi
Yüzleri gülden dahi handân idi

Düzdü yedinci gögü vâsi' nitaak
Adını verdi Garîbe yüce taak

Ba'zı onu nur—ı ezherden dedi
Ba'zılar yâkuut—ı ahmerden dedi

Onda sükkânı kamu rûhâniler
Kanda görür onları cismâniler

Cümle insan yüzleridir yüzleri
Kendiler kerrûbî takdîs sözleri

İşbu yedi göğe yedi pâsübân
Kodu kim zabt ola ehl—i âsümân

Evvelinin adı İsmâîl idi
Sânisinin adı Menhâîl idi

Sâlisinin adı Sadâîl idi
Râbiinin adı Salsâîl idi

Hâmisinin adı Kelkâîl idi
Sâdisinin adı Semhâîl idi

Sâbiinin adı Refrâîl idi
Kamusundan âlî Cebrâîl idi

Gerçi kim yedinci göktür meskeni
Cümlesinden yeg sever Allâh onu

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Çün işittin göklerin evsâfını kıl intisâh
Dinle pes bu sözlerin vassâfını kıl intisâh

Dediler tefsîr içinde çün yarattı gökleri
Yedî kat yer döşedi esnâfını kıl intisâh

Nice düzdü yerleri kat kat mutabbak dinlegil
Kaf dağının nicedir ahkaafını kıl intisâh

İbni Abbas dedi kim yerler yedi etbâkdır
Bir birinin üzerinde eyleyipdir irtisâh

Evvelinin adı Demkaa ondadır rûh—ı akîm
Ona yetmiş bin zımâmı bağlayıpdır irtisâh

Her zımâmı tuttu yetmiş bin firişte cebr ile
Bu sözü muhkem musahhah söyleyipdir irtisâh

Âd kavmin ol yel ile eyledi Allâh helâk
Gör kemâl—i heybetini bu kelâma tut sımâh

Onda bir mahlûk yarattı adını Bevşem dedi
Gör kemâl—i kudretini bu makaama tut sımâh

Onlara eder hesâb u hem azâb u hem sevâb
Gör kemâl—i hikmetini bu nizâma tut sımâh

Pes ikinci yerin adı Halede'dir onu bil
Aç gözünü müstemi' ol bu makale tut sımâh

Kavminin adı Tamas'dır biri birisini yer
Anlayana gör ne ibret bu misâle tut sımâh

Onda vardır ehl—î nâra niçe esnâf—ı azâb
Fikrini der i'tibâr et işbu hâle tut sımâh

Kanı cennet kanı ni'met kanı lezzet bunlara
Gözleyene görme san'at bu kemâle tut sımâh

Kanı ol cennetlerinde düzdüğü türlü naîm
Bunda gör kim bunca nikmet bu hısâle tut sımâh

Kanı ol Adn uçmağında vuslat için kıldığı
Bunda hurkat bunda firkat bu hayâle tut sımâh

Ey kemâl-i kudret ıssı ey İlâh-ı zü'l-celâl
Ey celâl-i hazret ıssı pâdişâh-ı zü'l-cemâl

Pes üçüncü yerin adı Ara[illegible]ı şüphesiz
Onda doludur akaarib ondan olmaz insilâh

Onların kuyruğu vardır kim sünüler gibidir
Kime kim darbı erişse kimse bulmaz insilâh

Her birinde üç yüz altmış kulle vardır ağudan
Birisini yere korsa kimse kalmaz insilâh

Ondaki kavmin Kabas'dur adlarını şöyle bil
Bunların oldur makaamı kimse kılmaz insilâh

Dinle dördüncü yeri kim adıdur Cerba onun
Onda vardır ejderhâlar eder idi ki şâh

Her birinin kuyruğu hurma ağacı gibidir
Darb edeydi dağları ger gider idi ki şâh

Ondaki halkın adını dediler Celham durur
Pîr olunca ölmez onlar gider idi iki şâh

Gözleri yok elleri yok ayağı yok onların
İkişer kanatları var açar idi iki şâh

Pes beşinci yerin adın dediler Melsa durur
Kavminin hem adı Mihtât işleridir infitâh

Ba'zısı yer ba'zısını zâdı oldur onların
Şöyledir âdetleri bir birine yakın ırah

Onda kibrit taşları var tâ onu kâfirlerin
Boynuna bağlayısarlar idiser odda surah

Yerin altıncısının adı nedir Siccindir
Kavminin adı Katât u sûreti kuş rengi nâh

Bunlar Allâh'a ibâdet edici kullar durur
Kulluğundan her biri bir lâhza kılmaz infisâh

Ondadır defterleri cümle cehennem ehlinin
Tâ kıyâmet gününe dek durur olmaz infisâh

Bunca gökler bunca yerler ol Habîbu'llah için
Onun için yaratıldı pes bulunmaz infisâh

Ey kemâl-i kudret ıssı ey İlâh-ı zü'lcelâl
Ey celâl-i hazret ıssı pâdişâh-ı zü'l-cemâl

Yedinci yerin adı Acbâ durur
O yerde Azâzîl-i mel'ûn turur

Onun kavminin adlarıdır Cüsûm
Karalar durur cümle zengî rüsûm

Musallat olalar bular bî-firâk
Ki Ye'cü'ci Me'cü'ci ede helâk

Çü bildin yaratıldı seb'-i tıbâk
Kuşandı yedi yerde hem nitâk

İşit Kaf dağının bu kez resmini
Ki Hak nice düzmüş onun cismini

Zümürrüdden onu yaratmış durur
Onu muttasıl göğe etmiş durur

İhâta edipdir yerin sathını
Yeşil reng edipdir göğün na'tını

Ne yerde kim ola kıla' u cibâl
Yâ şehr ü yâ köy ü yâ sahrâ tilâl

Ona muttasıldır bulardan damar
Nite kim şuâ'ına şems ü kamer

Ona bir firişte müvekkel durur
Katı heybet ile müşekkel durur

Kaçan kim ola Hakk'a âsî bir il
Dilese ki kahr ede onu Celîl

Buyurur ki Kaf'dan damar ırgar ol
Onunçün ona zelzele uğrar ol

Niçün olalar âsî mülk ıssına
Çü dövmeye dağlar tecellîsine

Dilerse bunun gibi yüz bin cihan
Yarada geri onu ede nihan

Çün oldur Alâ külli şey'in Kadîr *
Pes oldur gınâya senâya cedîr

Zihî kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl **
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

(*) Her şeye kaadir.
(**) O ne güzel kudret sâhibidir, ezelîdir, zevâlsiz kemâl üzredir.

Çün etdik sana Kaf dağından beyân
İşit bir aceb söz diyelim ayân

Ki demiştir onu resûl-i İlâh
Sahîh nakl olupdur ki yok iştibâh

Ki ardınca Kaf dağının ol hoca
Bir ak yer yarattı otuz dünyece

İçi dopdoludur onun kâyinât
Kamu işleri zikr ü fikr ü salât

Komuşlar durur kulluğa nâsiyet
Ki yok tarfetü'l-ayn kadar ma'siyet

Dediler resûle ki bunlar aceb
Benî Âdem ola ya gayri neseb

Dedi kimdir Âdem bular bilmedi
Yaradıldı mı yâ yaradılmadı

Dediler kanı anda İblîs pes
Erişmedi mi onda telbîs pes

Dedi bilmez anlar ki İblîs nedir
Dalâlet ya isyan ya telbîs nedir

Dahi nesneler yaradıcıdır ol
Ki bulmaz sizin ilminiz ona yol

Bu sözden aceb bir rivâyet sahîh
Haberde oluptur riâyet sahîh

Buyurmuştur onu resûl-i kerîm
Ki Kaf dağının isresinde hakîm

Yaradıp durur onda yetmiş yeri
Ki müşgden durur ol yerin her biri

Onun mâverâsında kâfûrdan
Ki yetmiş yeri sanki hep nûrdan

Yarattı geri onda yetmiş yeri
Ki anberden idi kamu serseri

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber- kemâl
Kim eder celâlîne arz-ı tecellî cemâl

Yarattı yeri onda yetmiş yeri ıttırâd
Kamusunu altından eyledi ahsen-nihâd

Verâsında onun gümüşden yarattı geri
Ki yetmiş yeri döşedi ferş-i enver-nihâd

Onun isresinde demirden dahi yetmişin
Döşedi binâsın yerin eyledi pes şidâd

Verâsında onun avâlim yarattı geri
Ki yetmiş bin idi melekler dolu yok idâd

Bular bilmez Âdem ya kimdir benî Âdemî
Dahi kimdir İblîs nedir şerr ü şûr u fesâd

Şehâdet ederler ki Allâh bir Tanrı'dır
Ki yoktur şerîki vezîri İlâhü'l-ibâd

Muhammed resûlüdür onun habîbi durur
Hidâyet edip âlemi Hakk'a iltür reşâd

Yarattı çü bu yerleri Kaf dağından öte
Akıttı yedi pes denizler mehîb imtidâd

Denizler içinde halâyık dolu bî-aded
Gör ol sâni'in sun'ını hîç olur mu kesâd

Eğer sorar isen ki bunlar ne âlem durur
Buna ilm erişmez ne akl u ne nakl infirâd

Bu söze cevâb ol durur kim bu âlem hoca
Ki nûrânî âlem durur eylemez insidâd

Hakîm ü meşâyih buna müttefikler durur
Adına misâl illeri dediler sığmadı irtisâd

Ne hissî ne aklîdir ol âlemin cevheri
Bu ikisine dahi benzer velî yok **tezâd**

Bular şol avâlim durur kim haber verdiler
Onu bildiler keşf ile eyleyip i'tidâd

Ki câberka câbersa Hürekliyâ âlemi
Buladdur deyip hikmet içinde verdiler ad

Riyâzet edip göklere uçdular ilm ile
Anâsır mevâlid olup bunlara inkıyâd

Havâya ağıp odlara girdiler yanmayıp
Denizde yürürlerdi olurdu sular cemâd

Felekten kevâkibden âvâz işitti bular
Onunçün erişti bular k'ittiler ictihâd

Koyup bu fenâ âlemi istediler bekaa
Pes ondan nazar eyledi ol Kerîm ü Cevâd

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Çü bildin düzüldü bu heft âsümân ü zemîn
Kamusu müzeyyen müretteb mükemmel sedâd

Rivâyet eder ehli tefsîr onu dinlegil
Bu sözü işit can içinde buna tut **fuâd**

Dediler yaradıldı çünkim semâvât ü arz
Biri birisivle bu âlem tutup i'tizâd

Şu su kim götürmüş idi arşı ol emr ile
Onu iki kısm eyledi öyledir Nûn ü Sâd

Onun nısfım kodu arş altına nısfını
Kodu arz-ı süflâda yer eyledi i'timâd

Onu kim kodu arşın altında tuttu karâr
Adını verüp Bahr-i Mescûr edip intikâd

Bu bahrin dediler adın Bahr-i Hayvan dahi
Ki zirâ kaçan kim kıyâmette ola meâd

Bu sudan dirildir dediler ölenleri Hak
Dirilip dirile ki mahşerde yevme't-tenâd

Yarattı melekler kim elde tutar harbeler
Ki her harbe beş yüz yıl uzunu etme inâd

Bulara bu bahr içre kodu müvekkel melek
Ki Heykâil adıdır onun tavîlül'-nicâd

Kıyâsa eger bu melek ağzını açsadı
Semavât u arz onda hardal ya zerre remâd

Budur Bahr-i Mescûf'a kaayim olup hükm iden
Eder ol melekler onun emrine istinâd

Pes andan yarattı bu şemsi nazar eyleyip
Onu nûr-ı arşdan ki rûşen ola bu bilâd

Kamer düzdü nurdan kim ol idi nûr-ı hicâb
Yakın idi ol nûr-ı arşa ederdi ıstıyâd

Zihî nûr-ı mutlak ki envâr eder şenımeden
Zi sırr-ı hüve'l-Hak bağışlar müride murâd

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Dedi İbni Abbas ki şems ü kamer
Berâberde nurda ikisi bular

İkisi dahi yetmişer cüz' idi
Gece yoğ idi cümle gündüz idi

Buyurdu pes Allâh Cebrâil'e
Kim ayın yüzünden biraz nûr ala

Kanadıyla örttü ayın yüzünü
Tutup sildi üç kez onun yüzünü

Silip aydan altmış dokuz cüz'ünü
Alıp kattı şemsin yüzüne onu

Eser kim gözükür yüzünde ayın
Kanadı yeridir dediler onun

Dediler ikisi serâser durur
Tamâmet cihâna berâber durur

Dedi İbni Abbas ki râsihdir ol
Güneş çirmi altmış ferâsihdir ol

Kamer cirmi kırktır hesâb eylegil
Ki her fersahın kadrin üç mîl bil

Çü şems ü kamer eylediler tulû
Bu kez Beyt-i Ma'mûr'a kıldık rucû'

Rivâyet edenler dedi dört makaal
Hakîkatte vallâhü a'lem bi-hâl *

Biri bu kim onu bir ev dediler
Melekler bu yerde onu yaptılar

(*) Hâli en iyi bilen Allâh'tır.

Dahi bulmamış idi Âdem vucûd
Dahi kılmamışlardı ona sucûd

İkinci bu kim yaptı Âdem onu
Ki çıkmıştı cennetden ol dem ânî

Üçüncü bu kim geldi çünkim yere
Görür kim cihan hâlî bir dâyire

Çü vahşet tutup zârılık eyledi
Elin tuttu Hak yârılık eyledi

Viribidi cennetden ona sarây
Kızıl yâkuut idi yüzü hemçün ay

Kodu Ka'be'nin mevzi'ında onu
Ki Âdem göre mevki'ında onu

Tavâf ede Âdem hem oğlanları
Bağışlaya lutfu ile onları

Kamu işleri fazl u ihsân onun
Nite ilmini bile insân onun

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Bu evden kamu buldular çün fütûh
Tavâf ettiler tâ ki tûfân-ı Nûh

Pes ondan melekler alıp gittiler
Yedinci göğe onu ilettiler

Adı ondadır Beyt-i Ma'mûr onun
Serâser içi dışı mesrûr onun

Budur bunda dördüncü kavl-i sarîh
Kim ona karâr etti nakl-i sahîh

Ki Hak Beyt-i Ma'mûf'u etti refî'
Yedinci gök üzre yarattı bedî'

Hizâsında arşın binâ eyledi
Yüzün Ka'be'ye ibtinâ eyledi

Onun hürmeti gökte şol haddedir
Nite kim bu gün Ka'be ferhundedir

Girer günde yetmiş bin ona melek
Melekler iledir mükerrem felek

Tavâf edip onu kılarlar namâz
Çünân kim eder hacta ehl-i Hicâz

Şu denli melekler gelir bî-aded
Ki bir kez gelen geri gelmez ebed

Çün etdik beyân Bahr-i Mescûr'u hûb
Ayân eyledik Beyt-i Ma'mûr hûb

Bu kez dinle tefsîr içinden kelâm
Ki yerlerince tuttu etti nizâm

Çü yerler yaradıldı oldu tamâm
Gemi gibi çalkandı olmadı râm

Pes andan viribidi Hak bir melek
Götürmege yerleri kaadir melek

Onu arşın altından etti revân
İnip yerler altına gitti revân

Götürdü omuzuna hep yerleri
Ne kıldı işit bu kez ol serveri

Bir elini çıkardı maşrıktan ol
Bir elini magribden etti vusûl

Bu kez eylemedi ayağı karâr
Yüzün emre tuttu olup intizâr

Yarattı pes onun için bir hacer
Ki cennât-ı Firdevs'den idi meger

Yeşil yâkuut idi murabba' nizâm
Kalınlığı beş yüz yıl idi tamâm

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemal
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Buyurdu pes ol taşa kim ede onda nefâz
Yüzün ayağı altına koya ede nihâz

Ayağın çü bastı firişte onun yüzüne
Karâr eylemedi yakındı ki gide nihâz

Viribidi cennât-ı Firdevs'den ol bir bakar
Ki yüzün koya ayağına yürüde nihâz

Ki kırk bin gözü kulağı burnu ağzı dili
Ayağı dahi hem çünân eyle Hakk'a ıyâz

Beşer yüz yıl idi ayaktan bir ayağına
İşidipti yâ Müsteân eyle Hakk'a ıyâz

Adıdır Leyûsân işidin biraz vasfını
Kim idiser onu beyân eyle Hakk'a ıyâz

Çü götürdü taş ayağı karâr etmedi
Yarattı geri kudretinden ona kıl liyâz

Bir ulu hacer kim onun cüssesin hey'etin
Yarattı geri hikmetinden ona kıl liyâz

Yedi gök yedi yerce idi onun vüs'ati
Yarattı geri vüs'atından ona kıl liyâz

Götürdü çü servi karâr etmedi onda taş
Yarattı bir ulu balık hey'etinden eyle yâz

Gözü berk ururdu sanasın ki şems ü kamer
Şu resme azîm idi kim dehşetin eyle yâz

Nazar edemezdi eger gözler onu göre
Bu sözden onu anlagil heybetin eyle yâz

Denizler onun burnu katında hardal gibi
Ne yarattı gör hazretin eyle pes müsteâz

Ayaklar yarattı balıkda geri kırk bin
Adın verdi Yelmûd onun ol muâz et meâz

Leyûsân'ı çün kim götürdü balık emr ile
Karâr etmedi istedi Hak'dan ol dem melâz

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Pes onu karâr etmeğe kodu su üstüne
Şu su kim götürmüş idi arşı ey şahzâz

Onu iki taksîm edipti nazar eyleyip
İşit din o suyu götürmüş idi onu bâz

Ki nısfın onun Bahr-ı Mescûr vermişti ad
Bu bir nısfın etmişti yer altına intibâz

Hava kodu su altına pes havâ altına
Kodu zulmeti şöyle kim onda yok bâmdâz

Dedi ba'zılar kim deniz altıdır sâfi taş
Taşı götürür bir firişte durur onda şâz

Firişte gerü bir taş üstünde tuttu karâr
Bu taş bir yıl üstünde yıl kudret üstünde şâz

Dedi İbni Abbas ki yerler balık üzredir
Balık hem denizde bu lezzetden et iltizâz

Başı cem' olur arşın altında kuyruğ ile
Bu sun'ı temâşa bu san'attan et iltizâz

Deniz hem durur bir yeşil taşta edip karâr
Bu taş sevr'in üstünde kudretten et iltizâz

Serâyı kodu sevrin altında pes durmağa
Serâdan Süreyyâ'ya ibretten et iltizâz

Açıptır bu sevr ağzını muntazırdır ona
Kim içe denizleri şerbetten et iltizâz

Kıyâmette cümle denizler bir olsa gerek
Aka sevrin içine hikmetten et iltizâz

Kaçan kim içine gire kuruya ol bihâr
Sanasın ki yog idi vahdetten et iltizâz

Bilinmez ki tahte's-serâda nedir var u yok
Onu bilmez illâ ki Hazret'ten et iltizâz

Kesildi kamu âlemin ilmi hîç ermedi
Ko bu âlemi sen de vuslattan et iltizâz

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Çün ettik sana arşı ferşi beyân
Ki tahte'l-serâya inince ayân

Husûsa ki cennetleri hem nedir
Bu kez dinlegil kim cehennem nedir

Dedi İbni Abbas ki râvî durur
Dürüst nakl-i ahbâra hâvî durur

Ki arşın yemîninde olur cihân
Cehennem yesarındadır hemçünân

Dediler bu sözler müevvel durur
Ki sağı yüce solu esfel durur

Denildi ki Keşşâf'da tahte's-serâ
Yedi kat yerin altıdır mâ-verâ

Yediler serâ bir yeşil sahradır
Yedi kat yer altında kaavim durur

Dedi ba'zılar onu balçıkdır ol
Ki beş yüz yıl onun kalınlığı yol

Eger olmayadı arada hicâb
Yakardı cehennem komazdı turâb

Yedidir cehennem yedi kapısı
İçi dopdolu od ile kamusu

Kamusundan esfel durur Hâviye
Azâbı eşeddir odu Hâmiye

Ona âl-i Fir'avn münâfık girer
Hak'ı nefy edenler zenâdık girer

Lezâdır ikinci cehennem benâm
Kim oda tapanlara oldur makaam

Üçüncü tamunun adıdır Sakar
Ona müşrik ü put-perest gireler

Çü dördüncüsüne dediler Cahîm
Yehûdîler onda olurlar mukîm

Dahi mürselîne yalandır diyen
Dahi katl edip enbiyâya kıyan

Hutame dediler beşinciye ad
Nasârâ girer ona ehl-i inâd

Pes altıncısının adıdır Saîr
Ona Sâidîn ile mürted girir

İlâhî eger etmez isen nazar
Nite bile seni melek cin beşer

Hidâyet yüzünden ger açsan nikaab
Kamu mahv ola şekk ü şirk u hicâb

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Yedincisidir Cehennem adı
Bu yedi evin de budur hem adı

Bu ol ev durur kim kebâyir eden
Bağışlanmaz ise sagâyir eden

Bu evde ederler bulara ikaab
Görür her biri suçlarınca azâb

Bunun üstüne kurılısar Sırât
Ki geçmeye halk urılısar Sırât

Pes ondan yaradıldı nârü's-semum
Onu böyle dedi bilenler ulûm

Çü yaratmak istedi cân kavmini
Bu nârü's-Semûm'dan yarattı onu

Bir oddan yaradıldı kim kavm-i cân
Kim onda yog idi harâret duhân

Yarattı bir er bir dişi gör nice
Erin adı Mâric dişi Mârice

Bulardan yaradıldı cinn ibni cân
Bedenleri oddan od içinde cân

Pes ondan Azâzîl anadan doğup
İşit n'olısar hâli göğe ağıp

Nikâh eyledin can kızından birin
Kim adıydı Lehyâ işit âhirin

Cihan doldu İblîs'in oglanları
Pes ondan çıkardı göge onları

Buyurdu ki hep cin semâda dura
Velî kavm-i can hep havâda dura

İbâdet buyurdu bular etmedi
Kamu azdı doğru yola gitmedi

Pes ondan sekiz yüz resûl gönderip
Ki da'vet kıla bunları dönderip

Kamusunu öldürdüler zulm ile
Yeri cümle doldurdular zulm ile

Buyurduki huzzân-ı cennet yere
İne cinn ü can kavmini hep kıra

Onunçün iderler bu kavmi helâk
Çün etmediler hak yola insilâk

Ululari İblîs idi indiler
Kamu cenge kuşandılar bindiler

Viribidi gökler yüzünden bir od
Yakıp bunları eyledi hep hamûd

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Çü can kavmini cinni hem gönderüp yaktı nâr
Pes itti Azâzîl çerisiyle yerde karâr

Şu denli ibâdet idipdir bu yer üzre ol
Kim onu çıkardı göğe eyledi i'tibâr

Çü çıktı göre bin yıl etti ibâdet Hak'a
Ki âbid deyü verdiler ona ad iştihâr

Pes ondan ikinci göğe onu ref' eyledi
Geri onda bin yıl ibâdette tuttu medâr

Bu resme yedinci göğe dek çıkardı onu
Ki her gökte bin yıl ibâdet ederdi ihtiyâr

Yedinci gök üstünde etti ibâdet ki tâ
Yaradıldı Âdem mükerrem olup bahtiyâr

Rivâyet ederler ki İblîs yedinci göğe
Çü çıktı yedi yüz bin etti yılını şümâr

Karâr etti yetmiş bin onda dahi beş bin
Bu tâat içinde ederdi katı igtirâr

Kodu âkıbet cennete onu Rıdvân ile
Ki hâzin ola cennete nâzır u şehriyâr

Cü vardı görür kapısı halkasında bu hat
Ki vardır benim bir mukarreb kulum nâmüdâr

Buyursam gerek buyruk ona sözüm tutmaya
Pes onu kapımdan kovup la'net edem hezâr

Kılam tâatını be—küllî onun ben hebâ
Halâyık için olısar katı şermesâr

Çü gördü bu hattı tamâm ma'nisin anladı
Dedi Yâ Rab emr et çün oldur eşerr—i şirâr

Ona la'net edem ki niçin sıya buyruğun
Buvurdu pes etti ona la'neti intişâr

Ona bin yıl okudu la'net onu bilmedin
Ki geri bu kendüzidür etmedi iftikâr

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Dedi ba'zılar kim Azâzîl firişte idi
Meleklerden idi velî etmedi i'timâr

Bu sözü sahih tutmadı ehl—i ilmi'l—kelâm
Dediler kim İblîsi cinnî idi aslı nâr

Melekler sıfâtında idi ibâdette çün
Onunçün bile secde buyruldu ol etti âr·

İşit imdi takrîr edem Âdem'in gelmesin
Ki maksûd—ı âlemdir Âdem durur asl—ı kâr

Belinden nice gelîser enbiyâ âleme
Nice tolısar nesli onun berârı bıhâr

Husûsa Muhammed ki âlemden oldur murâd
Melekler felekler onunla eder iftihâr

Nice togısar nûr iken mülk-i cismâniye
Nice sığısar yoğ iken ona hadd ü kenâr

Gelicek bu yer yüzine ol muazzaz vücûd
Mükerrem nice olur onunla yâr u diyâr

Gele çün gele âleme âdeme nûr ola
Çü güle güler yüzü, âlem ola gül—i'zâr

Cün oldur beşîr ü nezîr ü sirâc u münîr
Fedâdır cihân ona canlardır ona nisâr

Çü gözler onu gözler idi kim ol nûr—ı Hak
Ne vaktin doğa âlemin safhın ede nehâr

Pes imdi gözün aç bu yüze kulak tut bana
Ki arz eyleye cân içinde gönül nev—bahâr

Çü bitti cemî'—i avâlim yaradıldı hep
Kalemden serâya tamâmet sıgâr u kibâr

Cihan câm idi hâlî fercâm idi cilveden
Yarattı pes insânı ol sûret—i ma'ni—dâr

İşitgil kim onu nice eder ehl—i kemâl
Kemâlince îcâd edip gösterir iktidâr

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Çü cannı ve cinni Hak etti helâk
Yerin yüzünü eyledi külli pâk

Ki gönderdi gökten melek askerin
Bu yerler yüzüne felek askerin

Melekler gelip doldu yer yüzüne
Uluları İblis işit sözü ne

Kaçıp cinn ü can dağlara gittiler
Çoğu odlara yandılar yittiler

Kimisi Cezâyir'de etti karâr
Dağıldı kamu yer yüzünden şirâr

Azâzîl'e verdi yerin beğliğin
Bu dünyâ gögünün dahi yeğligin

Gehî yerde geh gökte tâat eder
Gehî cennet içre ibâdet eder

Bu izzetler ile mukarreb idi
Bu devletler ile müretteb idi

Bunu gördü îcâb edip söyledi
Kamudan beni Hak ulu eyledi

Onunçün bana verdi evlâ idim
Ki cümle meleklerden a'lâ idim

Pes ondan ona Hak hitâb eyledi
Ona ve onun cündüne söyledi

Ki yerde halîfe kılam dilerem
Sizi yukarı göklere çıkaram

Bunu işidicek melûl oldular
Katı incinip renc ile doldular

Ki zîra ibâdetleri az idi
Ki göktekiler gibi olmaz idi

Dediler yaradır mısın der-cihan
Şu şahsı kim ede fesâd ile kan

Sana biz müsebbihleriz hâmidûn
Sana biz mukaddisleriz âbidûn

Cevâb erdi Hazret'ten etti hitâb
Budur onda mefhûm—ı nass—ı Kitâb

Kim ef'âlime eremez ilminiz
Benim ilmime giremez ilminiz

Kim ere onun ilmi gâyetine
Çü cümle cihan nokta âyâtına

Kamu âlemin ilmin Allâh verir
Pes onu kim Allâh bilir kim bilir

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Melekler çü bu sözü işittiler
Heman dem bular kendiden gittiler

Celâlinden onun kamu havf edip
Varıp arşı kuşattılar tavf edip

Yedi kez onu eylediler tavâf
Pes ol sünnet oldu dediler tavâf

Çü yaratmak istedi Hakk Âdem'i
Kim onun ile zeyn ede âlemi

Pes evvel yere vahy edip söyledi
Ki bir halkı senden yaradam dedi

K'onun ba'zısı ola hayra mutî'
Ola bazısı âsî gayr-i mutî'

Mutî'ın koyam cennete fazl ile
Koyam âsîsini oda adl ile

Pes ondan buyurdu ki Cebrâil'e
İne yere bir kabza toprağ ala

Bu toprağı bir halk-ı ekmel ede
Halâyıktan onu mufaddal ede

Azâzîl çün işitti iş bu sözü
Yerin orta yerine tuttu yüzü

Haber verdi ona ne dediyse Hak
Ne Cebrâil'e emr ettiyse Hak

Çü geldi erişti yere Cebrayil
Ki toprag ala onda peyk-i Celîl

Kasem yâd edip vermedi toprağın
Emîn Cebrayil'in sıdı buyruğun

Makaamına erdi geri Cebrayil
Suâl eyledi yerden ona Celîl

Dedi kim kasem etti Yâ Rab sana
Elim sunmadım pes ben ondan yana

Bu kez vahy kıldı firiştehlere
Katında mukarreb müveccehlere

Ki ben iki evler yaratmış idim
Ol iki evi evvel etmiş idim

Birisini rahmetten etdim idi
Brisin gazabdan yarattım idi

Ne bilir kişi kankı yere gider
Hemîn onu bilirki yere gider

Çün elindedir ger saht ger rızâ
Pes ona sığındık kader ger kaza

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Çün ettim dedi ol iki dârı ben imtiyâz
Nazar kılın imdi ne kıldım bulardan rimâz

Nazar kıldılar pes melekler cehennemlere
Görürler kim etbâkı türlü azâba mehâz

Dediler ki Yâ Rab kimindir bu dâr-ı azab
Kim eder bu dârın içinde aceb inhiyâz

Pes andan cehennemlere verdi dil söyledi
Ki âsî ve kezzâb ü kâfir için bî-namâz

Dahi emr ü nehye yalandır diyenler için
Yarattı beni Hak buların için irtikâz

Bu kez döndüler cennete eylediler nazar
Görürler kim elvan müzeyyen riyâz u mefâz

Dediler İlâhî kiminçün yaratdın bunu
Pes emr etti cennet ki söyleye keşf ede râz

Okudu ki Kad eflaha'l-mü'minûnu'llezînc (*)
Bizümçün düzülmüş deyip ettiler ihtizâz

Dedi Hak Taâlâ ki düzdüm bu cennetleri
Şuna kim ibâdet ede etmeye i'tizâz

Yaradam ben ol kimseden bunları kim onu
İki kudret elim ile yaradam şâhbâz

Dahi kendi rûhumdan ona edem nefh-i rûh
Bu resme deyipdir cevâbında ol bî-niyâz

Firiştehlere buyuram ona ede sûcûd
Onu cümle halkdan mufaddal edem ser-firâz

Aleyhâ ederlerdi gökler yere iftihâr
Libâs—ı taazzüz giyüben mücevher-tırâz

Ki biz âliyiz bizdedir arş u kürsî melek
Kamer şems ü necm ü hazâyin iner kış u yaz

Dahi bizden iner sana vahy-i Rabbâni hem
Kamu bizdedir pes ne varsa künüz ü rikâz

(*) *«Muhakkak mü'minler zafer felâh bulmuştur.» Mü'minin Sûresi, 1. âyet.*

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Bu resme tefâhür edip kibriyâ ettiler
Müdemmag oluben yere ettiler izz ü nâz

Çün işitti yer bu sözü zârılık eyledi
İlâhî döşedin su yüzünde hıyâz

Kodun bende eşcâr nebât u uyûn u cibâl
Yemişler yarattın kimindir bu cümle cevâz

Bana fahr eder gök İlâhî nice etmesin
Çün üstümde yok bir ehad zikr ede dil-nüvâz

Dedi Hak ki sen sâkit ol kim yaradısaram
Yüzümden senin sûret-i lâ-misâl bulma az

Şu resme ki hüsnüne misl olmaya der-cihan
Ona rızk edem akl ile ben lisan bilme az

Dahi kendi ilmimden ona ulûm ögredem
Kelâmımdan inzâl edem ben hakîkat mecâz

Dahi batnını zahrını şarkını garbını
Kamu dolduram ben husûsa kim arz-ı Hicâz

Bu söz ile fahr eyle yâ yer göge sen dahi
Budur nakl-i ahbâr gönül levhına sen de yaz

Pes andan viribidi Mîkâyil'i yere Hak
İşit bu sözü akl eli ile sen sen de yaz

Ona dahi and verdi pes almadı toprağı
Bu sözü dahi işitip onu tâbende yaz

Viribidi Azrâil'i toprağı almağa
İşit bu kelâmı dahi onu sen canda yaz

Yer ona dahi verdi and lîkin ol tutmadı
Bu söze nazar eyle cânında türvende yaz

Makaamına vardı vukûf eyledi kırk yıl
Tınıp söylemedi dilin eylemedi nihâz

Kim Allâh'ı ta'zîm edip emrini sımasa
Budur hâsılı doğru kul kıssa tûlu dırâz

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Erdi andan pes ona Hak'dan hitâb
Kim ne kıldın neyledin kanı turâb

Dedi yer and verdiğin tutmadığın
onu sıyıp emrini sımadığın

Dedi rahmet etmedin etti ini
Dedi evceb gördüm ondan emrini

Çün yaradın kabz-ı eşbâha dedi
Sen yararsın kabz-ı ervâha dedi

Pes buyurdu kim onu tîn eyleye
Ondan ednâ ve esâtîn eyleye

Kattı acı tatlı su balçığına
Döndü tahmîr etti balçığı yine

Bu sebebden oldu ahlak ihtilâf
Onun için az bulunur îtilâf

Aldı pes kudret eliyle onu Hak
Parmağıyla kıldı onu iki şak

Attı nısfın cennete nısfın oda
Dinle kim nice kemâl izhâr ede

Bunları uçmağ için kıldım dedi
Bunları yanmağ için kıldım dedi

İşime hâkim benim yoktur nizâ'
İlmime hiç kimse etmez ittılâ'

Pes buyurdu andan Allâhu'l—Celîl
Kim ine yerler yüzüne Cebrail

Tâ getire yer yüzünün nûrunu
Onda tevkî' eyleye menşûrunu

Yarada ondan Muhammed cismini
Ver salâvât işidicek ismini

İndi yere pes mukarreblerle ol
Toprak aldı anda kim kabr-i resûl

Toprağını aldı geldi cennete
Tâ kim ona cennetin suyun kata

Kattı Tesnîm ü Rahîk u Selsebîl
Eyledi ağ inci gibi Cebreil

Sonra bandırdı kamu enhârına
Aldı gitti âlemin aktârına

Gökleri ve yerleri etti tavâf
Tâ melâik göre ede i'tirâf

Bildiler cümle melekler Ahmed'i
Kim bilinmezdi henüz Âdem adı

Ferd-i câmid'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfat
Gaybdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Gördüler kim nûrunu eclâ durur
Bildiler kim kadrini a'lâ durur

Bildiler onunla âlem tolısar
Kâşif—i gaybı hakaayık olısar

Dinle bundan söyleyelim bir kelâm
Âlem-i ervâh idi işbu makaam

Budur ol kim ol resûl-i kâyinât
Bu makaamdan söylemişti beyyinât

Dedi ben peygamber idim şol zaman
K'anda Âdem'den bilinmezdi nişan

Dedi beynel'l-mâi' ve't-tîn idi ol
Ya'ni ilm ü cism arasında nüzûl

Çün dedi küntü nebiyyen bildiler
K'andagı ervâh icâbet kıldılar

Nice ervahdır bular sorar isen
Bunların tahkîkını arar isen

Bunlara dedi meşâyih âliyât
Yüce canlardı bedenden âriyât

Enbiyâdı evliyâdı âminûn
Asfiyâdı etkıyâdı mü'minûn

Yoğ idi bunlarda aslâ sâfilât
Ya'ni ervâh-ı habîse gâfilât

Da'vet etti âliyâtı Mustafâ
Vahy sırrı ile ol kân-ı vefâ

Vahyi üç türlü dedi ehl-i kemâl
Bunlar onlardır ki bilmişdir meâl

Vahy-i zâhir vahy-i bâtındır biri
Vahy-i sırrîdir üçüncü serveri

Anda da'vet kıldı vahdâniyyete
Eyledi irşâd ferdâniyyete

Üç bölük oldu pes ervâh-ı beşer
Ona göre geldi eşbâh-ı beşer

Biri amm u biri has biri ehas
Ehl-i tahkîkdan bu resme geldi nas

Ammı dünyâ sevdi hassı cenneti
Sevdi haslar hâsı âli-Hazret'i

Da'vet edicek neye kaayil ise
Onu aldı şahs neye kaabil ise

Kime kim Allâh inâyet eyledi
Ol dahi ona hidâyet eyledi

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Çün bilindi yerde gökde nûr-ı âlem Fahr-i nâs
Allâh onu işit imdi nice eder zühr-i nâs

Dediler Azrâil Âdem toprağını alıcak
Etti alnı toprağını Ka'be yerinden misâs

Sadrını hem zahrını Beytü'l-Mukaddes'den alıp
Budların arz-ı Yemen'den etmiş idi iltimâs

İncigini hem Mısır'dan almış idi kabz edip
Ayağın arz-ı Hicaz'dan etmiş idi ihtirâs

Sağ elin maşrıktan aldı solunu magribden ol
İşbu resme san'at ile eylemişti iftirâs

Çün getirdi Cebrayil yerden resûlün toprağın
Dürre-i beyza idi gâyet münevver bî-kıyâs

Kardı onun balçığını Âdem'in balçığına
Tâ kim onun tal'atından eyleye nûr iktibâs

Etti tahmîr onu dest-i kudret ile kırk sabâh
Tâ kim ekmel ede onu giydire ecmel libâs

Çünki tatvîr etti onu hikmet-i tedrîc ile
Kodu kırk yıl durdu onu nûr-ı şemse in'ikâs

Oldu pes salsal-i kel-fahhar gâyet kurudu
Tâ bileler kudretini kim nice urur esâs

Pes yarattı ahsen-i takvîm içinde Âdem'i
Sureti nakş-ı İlâhî mersadı hams-i havas

Kodu onu Tâyif ile Mekke'nin arasma
Gördüler onu melekler toprağa koymuştu râs

Geldi İblîs uğradı gördü kim Âdem'dir yatan
Debdi onu pes hased edüben etti intikâs

Dedi bu bir iş için yaradılıpdır şeksüzün
Bilmedi u'cûbe-i esrâr olısar şeh-sinâs

Hem geliser bundan anca enbiyâ ve evliyâ
Siyyemâ kim sadr-ı bedr-i kâyinât-ı Fahr-i nâs

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Pes eliyle onu darb etti görür kim cevfi var
Girdi ağzından çıkıp aşağıdan bî-ihtibâs

Dedi ashâbına kim bu bir mücevvef nesnedir
Sâbit olmaz mâlik olmaz eyleyiser indirâs

Hak Taâlâ sizden efdal eyler ise nidesiz
Dediler Hakk'a mutî'yiz yok bu sözde iltibâs

Dedi kendi kendüzine bunu tafdîl eylese
Âsî olam. Tanrı'ya edem kapısından iyâs

Ger beni tafdîl ederse eyleyem bunu helâk
Şöyle kim kılam yüzünü yer yüzünden intimâs

Çün diledi Hak Taâlâ Âdem'e nefh ede rûh
Emr kıldı rûha kim envâre kıla ingimâs

Pes buyurdu ona kim cismine gire Âdem'in
İçmeye ede teennî sabr ile ede hırâs

Gördü can bir meslek-i dayyık baîdü'l-ka'r onu
Girmedi derhâl çekindi hâtırını tutdu pas

Üç kez emr etti ona Hak girmedi verdi cevâb
Pes buyurdu güç ile gir güç ile çık bî-hidâs

Çün buyurdu girdi yâfûha dimâga erdi can
Devr kıldı iki yüz yıl etmedi cisme temâs

İndi pes gözlerine andan nüzûl etti revân
İndi hayşûme lisâna ağzına etti utâs

Gözüne indikte hikmet budur evvel kim göre
Kendüzinin cismi altın mı gümüş mü yâ nühâs

Göre kim toprağ imiş tâ sonra devlet iricek
Etmeye ucb u tekebbür fahr edip yevme'l-vitâs

Çünki topraktır kişinin aslı pes alçak gerek
Sırrı varsa kıla ihfâ çınramaya hemçü tas

Yer gibi alçak ola gök gibi gönlü ola gin
Kalmaya tâ zulmet içre öncedir çün nûr-i nâs

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât-u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Çünkim Âdem agsırıp verdi nefes
Şükr edip el-hamdü'lillâh dedi pes

Hak'dan ol dem ona erişdi hitâb
Yerhamuke Rabbuke geldi cevâb (*)

Rahmet eylesin sana Rabb'in dedi
Rahmet için seni yaratdım idi

Bir livâ yarattı hamdin Âdem'in
Adını verdi livâü'l—hamd onun

Münteşir oldu onun can cismine
Doldu et sünük damar kan cismine

Çünkim ermişti nazar Hak'dan ona
Bir libâs giydirdi tırnakdan ona

Cevher-i hüsnü kılâde eyledi
Günde gün hüsnün ziyâde eyledi

Râviler dedi ki Cebrâil'i Hak
Âdem'e gönderdi işit dinle bak

Aklı îmânı hayâyı hem bile
Kankısın kim ihtiyâr ede ala

Bu üçünden aklı etti ihtiyâr
Pes dedi Cibrîl hayâ îmâna var

Çünki aklı aldı siz varın geri
Dedi pes îman hayâya tururu

Emr kıldı Hak ki ben bunda olam
Kanda kim akl ola ben anda olam

(*) Rabbin sana merhamet etsin.

Pes hayâ dedi ki emr etti bana
Nice kim emr eyledi ise sana

Kanda kim îmân ola ben andayam
Akl ile îmân ile ferhundeyem

Çünkim Âdem aklı etti ihtiyâr
Oldu pes îman hayâ onunla yâr

Çünkim ona Hak Taâlâ verdi can
Oldu toprak kemik ile et ü kan

Evvelâ giydirdi tırnaktan libâs
Sâniyen giydirdi uçmaktan libâs

Doğmuş idi cebhesinde Âdem'in
Berk ururdu nûr-ı Fahr-i âlemin

Mün'âkis olmuş idi nûr-ı cemâl
Bu sebebden ol dedi sâhib-kemâl

Gör ne sultân-ı cihandır Mustafâ
Gör nice zâhir nihandır Mustafâ

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Pes buyurdu Hak mânâdîler gele
Kim nidâ ede melekler cem' ola

Tâ hitâbet ede Âdem bunlara
Bildire ilmini ol dem bunlara

Anda cem' oldu semâvât ehli hep
Geldiler yigirmi bin saf bâ-edeb

Kodular ona kerâmet minberin
Yedi ayaklı imâmet minberin

Sündüs-i ahdar giyerdi ol zaman
İki zülfü var idi anber-feşan

Zülfü cevherle murassa'dı lâtîf
Müşg ü anberle musanna'dı lâtîf

Var idi başında bir cevherli tâc
Kızıl altından murassa' lülü tâc

Var idi parmaklarında hâtemi
Kuşağı belinde rıdvan mahremi

Çıktı minber üstüne ikrâm ile
Fazl ile i'zâz ile i'zâm ile

Ona göndermiş idi na'mâyı Hak
Ona bidirmiş idi esmâyı Hak

Vermiş idi ol kadar âvâz ona
İşitirdi kamu kılsa' gâz ona

Nûra hod müstagrak idi serteser
Rûhu emru'llâh idi cismi beşer

Kaldılar cümle tahayyürde melek
Görmediler mislini der-nüh-felek

Dediler Yâ Rab yaratdın mı aceb
Bundan ahsen bundan efdal bâ-edeb

Hak dedi şol kimseyi kim onu ben
Kudret elimle yaratmış oluvan

Nite edem tesviye onun ile
Onları kim ol diyem olmuş ola

Çünki çıktı minbere tuttu kıyam
[illegible] ile bunlara verdi selâm

Alalar ondan selâm teslîm ile
Gâyet ikrâm ettiler ta'zîm ile

Dediler etsin sana rahmet Celîl
Yâ Bedî'a fıtrati'lLâhi'l-Cemîl (*)

Bunca izzetler kim onda buldu ol
Hep Muhammed hürmetine oldu ol

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Cihan levhında tasvîr eyledi insânı çün nakkaaş
Melekler gördüler onu dediler sun'ısa şabaş

Ne san'atdir ki balçıktan yarattı sûret ü ma'nâ
İçinde akl u nefs ü rûh dışında dil göz ile kaş

Selâm verdi çü bunlara hitâb erişdi Allâh'dan
Ki yâ Âdem yaratmıştım seni bunun için beşşâş

Selâmetdir selâmın bil sana evlâdına bile
Ne denli var ise mü'min bu olsun onlara pâdâş

Pes evvel minber üstünde dedi el-hamdü'lillâh ol
Beyân etti kamu ilmin göğün yerin kuru ger yaş

Cemîi âlemin ilmin bulara eyledi takrîr
Dakîka fevt kılmadı komadı tâne-i haşhaş

Buyurdu pes meleklere kim ede Âdem'e secde
Firiştehler bölüğünden biraz halk eğmediler baş

Heman dem od viribidi buları eyledi ihraak
Külünü yele savurdu süpürdü onu yel ferrâş

(*) Ey Allah'ın güzel hılkatinin bedîası.

Geri emr eyledi Allâh melekler edeler secde
Cemîi secde ettiler mehâfetden olup dehhâş

Tekebbür eyledi İblîs sözünü sıdı Allâh'ın
Sücûd eylemedi ona ki ya'ni etti istîhâş

Çü baş çekti itâatten heman dem kâfir oldu ol
Ayağı tayınup düştü dokundu başına pes taş

Dedi ona Taâlâ'llâh ki niçin etmedin secde
Dedi ben yigregem ondan ne söyler dinle ol kolmaş

Beni oddan yarattın der yarattın onu topraktan
Pes od yigrek ola ondan ki nûru olar onun fâş

Dedi Hak yer yüzünden çık ki la'net eyledim sana
Çü dergâhımda istikbâr edersin oluben fahhâş

Çün ona secde kılmadı bilin kim nesne bilmedi
Ne zâhir bildi ne mazhar ne nakşı bildi ne nakkaaş

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yolu cânı eger bildinse cânânı

Çü bilmedi inâd etti laîn oldu fesâd etti
Enâniyyette ad etti ebed dinmez gözünden yaş

Kanı devlet ki yâr ola saâdet bahtiyâr ola
Arada ihtiyâr ola bu yolda olmaya tayyâş

Yoğ idi cevher-i zâtı nice ârif ola Hakk'ı
Nite göre gözü görmez ki görmez güneşi huffâş

Eğer dersen sıdı buyruk velîkin bilir Allâh'ı
Kişi kim Rabbını bilse niçin kâfir ola kallâş

Cevâbın dinle sözünün onunçün kâfir oldu ol
Ki ta'n etti inâd etti Hak'ın buyruğuna gaşşâş

Çün Âdem indi minberden getirdiler ona üzüm
Bir ak salkımdı cennetden ki mola ibtidâ ol aş

Çün onu etti istîfa dedi el-hamdü'lillâh ol
Dedi onun için ettim seni kim hamdime ulaş

Yarattım seni hamd için sana sünnet durur bu hamd
Dahi evlâdına bile gel imdi mecdime ulaş

Pes andan kızıl altın taht ona gönderdi cennetten
Kaçan kim tahta oturdu yaşadı sanki yüz bin yaş

Buyurdu kim götürdüler firiştehler omuzuna
Dedi göklerde seyr edin erişmesin ona îhâş

Ki tâ görsün semâvâtı ne resme eyledim îcâd
Ne yaratdım bu göklerde görüp olsun onu heşşâş

Melekler dediler lebbeyk semi'na ve ata'nâ pes
Götürdüler tavâf etti tamâm yüz yıl olup ayyâş

Bu kez bir at viribidi ki bine misk-i ezferden
Kanadı dürr ü mercandı Müen'di adı ey kardaş

Çü bindi Âdem ol ata licâmın tuttu Cebrâîl
Ki gösterde semâvâtı kamu arz eyleye iç taş (*)

Sağında durdu Mikâi'l solunda durdu İsrâfîl
Ona kimdendi bu tebcîl ez-ân kim yok ona adaş

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Dedi kim İbni Abbâs onu Allâh
Bu dem kıldı kamu esmâdan âgâh

(*) Dış.

Pes andan arza kıldı nice eşhâs
Melekler cümlesine âm ile hâs

Dedi var ise sizde sıdk u eykaan
Dedinizdi fesâd ile döke kan

Haber versin bana eşyâdan imdi
Bu eşhâsa nedir esmâdan imdi

Dediler kim münezzehsin İlâhî
Rücû' ettik bu sözlerden kemâhî

Bizim yok ilmimiz kapına geldik
Ne öğretdinse ancak onu bildik

Cemîi âlemin ilmin bilen sen
Hakîm sen nice dilersen kılan sen

Dedi yâ Âdem imdi sen haber ver
Benim hikmetlerimden eyle takrîr

Haber ver cümle esmâdan bilinsin
Kamu dillerde esmâ aydınılsın

Haber bildirdi esmâdan pes Âdem
Bilindi kim bulardan oldur âlem

Melekler acze ikrâr eyledi çün
Hitâb etti pes andan ferd ü Bîçûn

Ki demedim mi size bu kelâmı
Bilürven âlemin gaybın tamâmı

İki nesne bularda müşkil idi
Eğerçi bunca nesne hâsıl idi

Biri bu kim aceb kim a'lem ola
Biri bu kim aceb kim ekrem ola

Çü bildiler kim Âdem a'lem imiş
Velî bilmediler kim ekrem imiş

Buyurdu pes melekler etti secde
Velîkin gelmedi İblîs vecde

Buyurdu geri ta'zîm edin onu
Aluban cennetime gidin onu

Çü girdi cennete gördü ki yahşi
Velîkin yalınızdı oldu vahşî

Yoğ idi anda ona bir mücânis
Kim olaydı onun ile mücâlis

Heman dem uyku verdi Hak Taâlâ
Ne işler işleyiser bak Taâlâ

Yarattı gayb a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Pes aldı şol eyegüsinden onun
Düzeltti cismini Havvâ ananın

Yarattı ondan ol Havvâ anayı
Kim Âdem görmeden zahmet anâyı

Eğer zahmet göreydi oladı pîç
Kimesne sevmeyeydi avreti hiç

Çün ona dahi verdi cism ü cânı
Donattı türlü donlar ile onu

Oturdu Âdem'in başı ucunda
Uyurdu ol dem ol râhat içinde

Uyandı gördü kim katında bir hûb
Oturur bir kişi gâyette mahbûb

Firişteler dediler bir soralım
Ne denli ilmi vardır bir görelim

Bular sormazdan ön bildirdi Kudret
Dediler bu nedir dedi ki avret

Dediler adı ne dedi ki Havvâ
Dediler böyle niçindir müsemmâ

Dedi onun için kim haydan oldu
Dediler ne iş için yaradıldı

Dedi onun için kim ola mahrem
Ben ona sâkin olam ol bana hem

Ki ya'ni görem andan kudretini
Bilem tâ kudretinden Hazretini

Onunçün gösteriptir onu bana
Ki istidlâl edem sun'ından ona

El uzatmak diledi ona Âdem
Firişteler dediler tınma epsem

Dedi niçin benimçün yaradıldı
Dediler mehrini pes virgil imdi

Dedi mehri ne dediler tahiyyât
Muhammed hazretine üç salavât

Dedi kimdir Muhammed söylen onu
Muhakkak bana takrîr eylen onu

Dediler senden olısardur evlâd
Geliser senden anca âdemi zâd

Muhammed ol ki hatm-i enbiyâdır
Muhammed ol ki nûr-ı asfiyâdır

Muhammed olmayadı olmayadın
Muhammed gelmeyedi gelmeyedin

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Dediler ba'zılar bir söz rivâyet eyledi kussâs
Ki Tevrât içre gelmişdir dirâyet eyledi kussâs

Buyurdu cennet—i Adn'i müzeyyen ettiler düpdüz
Bu sözü böyle nakl etti hikâyet eyledi kussâs

Derildi cümle-i emlâk gelip Tûbâ ağacında
Pes andan Hak senâ etti bu resme söyledi kussâs

Dedi hamddir senâ bana ridâdır kibriyâ bana
İzârımdır benim izzet kulumdur cümle-i eşhâs

Yaratmışam delâyil kim edeler ondan istidlâl
Benim birliğimi bilip olalar emrime hullâs

Bilin kim yâ firiştehler karavaşum Hav'âyıi
Kulum Âdem'le çift ettim kim oldur hikmetimde hâs

Sadâkı bu durur onun ki tesbîh eyleye tehlîl
Beni zikr eyleye dâyim çün oldur hazretimde hâs

Bedî-i fıtratim Âdem sanî-i kudretim Âdem
Razî-i rahmetim Âdem ki ettim onu hassü'l-hâs

Dedi yâ Âdem ü Havvâ cennette pes sâkin
Kamu ni'metlerimden yin benim şükrümde olman âs

Velî buğday ağacına yakın varman dedi zinhâr
Ki zâlimlerden olursız ona olursanız harrâs

Firişteler nisâr etti saçuban dürr ile yâkuut
Gelin eyledi Havvâ'yı güyegü Âdem ol şahhâs

Çü geldi Âdem'e Havvâ pes evvel mehrin istedi
Dedi Âdem nedir mehrin beyân et olayın fehhâs

Buyurdu ol Ganî Cebbâr ki yâ Âdem sen on kez pes
Muhammed'e salavât ver sözümden eyleme inkaas

Zihî sahrâ-yı hikmet kim Muhammed andadır seyyâh
Zihî deryâ-yı rahmet kim Muhammed andadır gavvâs

Onunçündür cihân u cân onunçündür melek cin cân
Onunçündür kamu insân onunçündür kamu nussâs

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Çün Âdem cennete girdi yüce devletlere erdi
Kamu eylikleri gördü ederdi şükr ile ihlâs

Bakıp gördü onu İblîs hased kıldı edip telbîs
Onu bilmez idi Âdem kılardı zikr ile ihlâs

Gelip cennet kapısında karâr etti durup anda
Görür kim çıktı bir tâvûs ederdi fahr ile ihlâs

Dedi ne hûb u zîbâsın eğer ölmeyedin hergiz
Dedi ölmek nedir bildir kılam tâ fikr ile ihlâs

Dedi candır bu cismini diri tutup veren kuvvet
Hemâna kim çıka canın gider bu kadr ile ihlâs

Çün işitti onu tâvûs yılan ile buluştu tîz
Haber verdi ona fi'l-hâl bu sözü sırr ile ihlâs

Yılan ol vaktte cennette deve gibiydi sûrette
Ayağı dört idi onun ederdi emr ile ihlâs

Bu sözü çün ona dahi tamâm bir bir dedi İblîs
Dedi pes çâre var mıdır ki kılam mekr ile ihlâs

Dedi aç ağzını girem çü varam cenneti görem
Ecel dermânmı verem kılasın ömr ile ihlâs

Çü girdi cennete şeytân görür kim Âdem ü Havvâ
Safalar içre müstagrak ederler devr ile ihlâs

Dedi Âdem ne mülk olur bu cennet ger ebed olsa
Onu şeytân işitti çün sevindi ferr ile ihlâs

Dönüp katlarına geldi sagular sagup ağladı
Dediler niçin ağlarsın edersin kahr ile ihlâs

Dedi ağlamayayım mı ölürsiz can gider sizden
Ne kala hüsn ile sûret ne kala cevr ile ihlâs

İşitti Âdem ü Havvâ bu söze oldular mahzûn
Sevindi göricek şeytân salındı sanasın rakkaas

Onu bilmedi kim Rahman viriptir bunlara îmân
Kemâl-ı ilm ile irfân ne bünyâd etti gör rehhâs

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Dedi şeytân ki yâ Âdem dilersen
Ebed mülkde bekaayı ger umarsan

Yigil huld ağacının tânesinden
Sakın ömrün ölüm peymânesinden

Kabûl etmediler and içti pes ol
Nasîhatdır kılın sözümü makbûl

Çün and içti inandılar sözüne
Bilimediler andı ne sözü ne

Dedi pes Âdem'e Havvâ gel imdi
Bu ağacın yemişinden al imdi

Dedi Âdem ki neyh etti bizi Hak
Dedi Havvâ ki sözüm tut muhakkak

Yapıştı eline geldi ağaca
Eridi sözüne sankim zücâce

Severdi cân u dilden Âdem onu
Kıyamazdı ede redd ol dem onu

Ona ferhan idi gönlü demâdem
Dahi mest idi ol demde Âdem

Dedi kim yemezem vardır ukuubet
Dedi yigil ki vâsidir çü rahmet

Aluban kendi yedi iki tâne
Dedi erdim mi gör aslâ ziyâna

Pes andan bir dahi kesti şecerden
Fesâda tiz kuşanır avret erden

Çü sundu ona yedi onu Âdem
Tenini titremek tuttu heman dem

Gelip başından aldı tâcı Cibrîl
Cebîninden alıp Mikâil iklîl

Başından gitti tâc u hulle tenden
Açıldı aybı gözüktü bedenden

İkisi dahi kaldı anda uryân
Bu hâle oldular gâyet peşîmân

Pes andan kaçtılar havf u hayâdan
Utandılar celâl-i Kibriyâ'dan

Nidâ erişdi ona anda ol dem
Ki benden mi kaçarsın bak ya Âdem

Dedi Yâ Rabbi utandım günahtan
Ve illâ kim kaçarsın pâdişâhtan

Dedi gidin civârımdan pes imdi
Yakın olmaz bana kim âsî oldu

Revâ mıydı ki Âdem ola âsî
Bu denli bulmuş iken ihtisâsı

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Bu babda bir aceb ma'nî denildi
Bu ma'nîde nice vech aydınıldı

Niçin Âdem yemeden gitmedi tâc
Niçin Havvâ yiyicek oldu süymac

Ağaçlar vermedi bir yaprağını
Tutundular pes incir yaprağını

Onunçündür ki Havvâ tâbiyidi
Çünan kim şemse edvâ tâbiyidi

Kaçan kim azmasa metbû-ı dînin
Bağışlanır günâhı tâbiînin

Çü baş aza ayak bile tayınur
Güneşle pertevi bile tolınur

Pes andan dedi yâ Âdem sebeb ne
Seni ben nehy edem senden taleb ne

Dedi Yâ Rabbi Havvâ verdi bana
Sıdım buyruğun oldum âsî sana

Dedi Havvâ'ya niçin verdin onu
İşâret eyledi Havvâ yılanı

Yılana dedi niçin oldu telbîs
Yılan dedi bana emr etti İblîs

Dedi Havvâ'ya ettin anda bir kan
Pes aksın senden imdi ayda bir kan

Senin de yâ yılan kesdim ayağın
Başın dağıdalar eriye yağın

Ve yâ İblîs sen ol mel'ûn u medhûr
Ebed görme cihanda cennet ü hûr

Ve yâ Âdem niçin yedin şecerden
Çü vermişdim sana cümle semerden

Dedi Yâ Rabbi hakdır vermiş idin
Elim ni'metlere irgürmiş idin

Velî zann etmedim kim nice kimse
Yalan yere sana and içe kimse

Dedi pes yere ingil zahmet ile
Bulasın işi türlü mihnet ile

Bu kez yer yüzüne gönderdi onu
Serendib dağına indirdi onu

Ve yâ Havvâ dedi çık cennetimden
Çü âsî oldunuz gidin katımdan

İlâhî sürme kapından beni sen
Bilen bulan geri sensin seni sen

Ki hakk-ı ma'rifetçe mâ-arefnâk
İbâdette hakınca mâ-abednâk

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Çün etti Âdem ü Havvâ tarîkından Hak'ın i'râz
Pes i'râz eyledi devlet neler kıldı bakın i'râz

Buyurdu bunları Allâh ki cennetten çıkardılar
Dedi Havvâ'ya pes sen de bulasın hicr ile emrâz

Ki nâkıs eyledim seni akılda dinde mirâsta
Esîr ettim hayâtında çekesin cevr ile emrâz

Mukadder eyledim sana kim oğlanlar doğa senden
Ölüm acısını tadıp göresin kahr ile emrâz

Dedi Havvâ ki Yâ Rabbi ki cennetten nice çıkan
Çü mahrûm eyledin beni atânı eyledin ikbâz

Dedi çıkın cinânımdan inin yerin yüzüne siz
Ki sizden çıkarısaram nebî sıddîk şehîd mürtâz

Doğalar sizden oğul kız duâlar kılalar size
İbâdet edeler bana edem rahmet verem avâz

Pes Âdem tevbe bâbından Serendib dağına indi
Sarây-ı mihnete kondu olurken ravzada reyyâz

Onun ardınca Havvâ'yı sürüp rahmet kapısından
Çıkuben Cüdde'ye indi ne cevher kaldı ne a'râz

Kovup şeytânı dergâhdan atıp la'net kapısından
Bıraktılar Cezîreye ki bulsun ettiğin nehhâz

Sürüp bâb-ı gazabdan hem çıkardılardı tâvûsu
Şimâle indi zâr ile onunçün âh eder mehhâz

Yılanı kovdular gitti çıkıp hışmın kapısından
İnüben İsfahan'a ol kan ağlardı edip ıgmâz

Buları asr vakt idi ki cennetten çıkardılar
Çevirdi yüzünü devlet sanasın kesdidi mıkrâz

Rivâyetdir kim Âdem hem ki zuhr u asr arasınca
Karâr etmişti cennette harâb etti onu agrâz

Unuttu hükm-i sultânı unuttu kavl-i subhânı
Unuttu ahd ü peymânı turâb etti onu agrâz

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Çün Âdem çıktı cennetten firiştehler onu gördü
Dediler bu durur yâ Rab bedî-i fıtrat-ı Feyyâz

Komuştu sağ elin başa solun öd yerine hâşâ
Katılmazdı yaşı yaşa akıttı heybet-i feyyâz

Dediler kim niçin sıdın Hudâ'nın ahd ü mîsâkın
Kanı ol izzet ü ikrâm kanı ol ni'met-i Feyyâz

Çü gördü dil uzattılar dedi kim yâ firiştehler
Esirgen merhamet kılın bu idi hikmet-i Feyyâz

Husûsâ kim buyurmuştu k'olam yerde halîfe ben
Pes onunçün bu takdîri ediptir kudret-i Feyyâz

Çü çok eylediler ona melâike melâmetler
Buyurdu Hak durup saf saf nedir der hayret-i Feyyâz

Nidâ erdi ki yâ Âdem dedi lebbeyk yâ Rabbi
Beni sen göre durursun bana yok ru'yet-i Feyyâz

Dedi Hak ilm-i sâbıkta budur âsîlere işim
Eğer etmeseler tevbe erişmez rahmet-i Feyyâz

Eğer yer yüzünü cümle ibâdımla dolu kılsam
Eğer âsî ola cümle erişmez şefkat-i Feyyâz

Yaratmadım mı yâ Âdem edîm-i arzdan seni
Senin mislin mi var idi senindi nusrat-ı Feyyâz

Sana rûhumdan urdum rûh firiştehler sücûd etti
Kanı ol devlet ü ikbâl kanı ol izzet-i Feyyâz

Sana esmâyı bildirdim sana Havvâ'yı çift ettim
Hatîb ettim melâyikte kanı ol gayret-i Feyyâz

Unutdun ahdimi sıdın benim düşmenime uydun
Kanı ol ravza ve rıdvân kanı ol cennet-i Feyyâz

İnâyet Hak'tan olmasa ne kılsın nıübtelâ kullar
Cevâbın kim diye doğru tutarsa hüccet-i Feyyâz

Meger ol fazl ede geri erişe lûtf-ı Rabbânî
Meger ol feyz ede geri erişe minnet-i Feyyâz

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Feda kıl yoluna cânı eger bildinse cânânı

Dedi Âdem ki Yâ Rabbi unuttum
Yanıldım yolu yanlış yola gittim

Bilim âciz senin hikmetlerinden
Dilim kaasır senin ni'metlerinden

Velî ben ma'siyet kim ettim onu
Senin ilmin içindeydi nihânı

Benem kulun ki kıldım ma'siyet uş
Elindedir ne kılsan nâsiyet uş

Nice kim diler isen donderirsin
Ne yola ister isen göpderirsin

Esirge rahmet eyle bana Yâ Rab
Kim olmayam mukarrebken muazzeb

Onun hakkı içi kim kıldın ekrem
Kamulardan onu a'lâ ve a'zam

Benim bu suçumu afv et İlâhî
Ki sensin pâdişahlar pâdişâhı

Hitâb erdi ki yâ Âdem nidâyı
Kiminçün eyledin bana duâyı

Dedi o! kim sâfiyyindir Habîbin
Muhammed'dir kamu derde tabîbin

Neden bildin dedi kimdir Muhammed
Beyân et onu de kimdir Muhammed

Dedi cennette gördüm her mevâki'
Yazılmış adın ile adı vâki'

Dahi ol nûr idi kim gözlerimde
Konulmuştu dilimde sözlerimde

Dahi adı yazılmıştır ale'l-arş
Dahi levh üzerinde tâ ile'l-arş

Dahi safh-ı semâvât üzre adı
Yazılmıştı düzülmüştü nihâdı

Pes andan bildim onu ol mükerrem
Ki cümle kullarından oldur ekrem

Dedi pes iste verem kalma muhtâc
Dedi cennetten ettin çünkim ihrâc

Dilersin geri şeytan düşmanımla
Onu cem'edesin yerde benimle

Nitesi kurtılam şerrinden onun
Nitesi örtülem mekrinden onun

Dedi tevhîdim ile kurtulasın
Resûlümdür Muhammed hem bilesin

Muhammed'dir Hak'ın sırrı maârrif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Dahi meskenlerin kılam mesâcid
Kim olasın onun içinde sâcid

Taâmın şol helâl ola, ki meşhûr
Kim ismim ol taâmda ola mezkûr

Şarâbın ola yerde çeşmelerden
Pınar ırmağ u enhâr eşmelerden

Benim zikrim ola dilde şiârın
Benim tesbîhim ola hem disârın

Dedi Yâ Rab beni eyle ziyâde
Kim erişem kemâl-i izdiyâde

Dedi kim saklayam seni adûdan
Meleklerim ile hıfz eyleyem ben

Dedi Yâ Rabbi şeytânı musallat
Bana zürriyetime kıldın eslat

Dedi senden ne kim doğarsa evlâd
Melekler koyam ede onu irşâd

Dedi artır ki benven ez'af-ı hâl
Dedi bir haseneye aşr emsâl

Dedi artır dedi tevvâb olam ben
Nice kim diri ola cân ile ten

Dedi artır ki çoktur ni'metu'llâh
Dedi Lâtaknetu mir-rahmeti'llâh (*)

(*) *«Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz.» Zumer Sûresi, 53. âyet.*

Dedi artır İlâhî a'tiyâtın
Dedi hoş tutula oğlun benâtın

Dedi Yâ Rabbi hasbî ya'ni taptır
Ne dilersem çü verdin onu taptır

Çün etti anda Hakk ile münâcât
Kabûl oldu katında cümle hâcât

Onunçün müstecâb oldu duâsı
Onunçün müstetâb oldu nidâsı

Ki bildi ol Resûl-i kâyinâtı
Şefî' edindi Fahr-i mümkinâtı

Zihî rif'ât ki vermiş ona Sübhan
Zihî izzet ki vermiş ona sultan

Kim onu âleme rahmet yaratmış
Tamâmet ilm ile hikmet yaratmış

Bizi dahi İlâhî kılma mahrûm
Onun yüzü suyuna eyle merhûm

Ki Hak nûr-ı mübîn oldur İlâhî
Şefîü'l-müznibîn oldur İlâhî

Muhammed'dir Hak'ın sırrı maârif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Rivâyet etti râvîler haberde söyleyîp enmat
Ki şol dem k'Âdem ü Havvâ ve İblis oldular ihbât

Dilekler diledi Âdem işitdin müstecâb oldu
Dedi şeytan ki rahmetten beni çün elyedin iknât

Bana pes mehl virgil yâ kıyâmete degin duram
Beni insân için çünkim nazardan eyledin iskaat

Musallat eyle sen beni ona ve nesline onun
Ki ben de intikaam edem alanı dâdım olam sellât

Dedi var ölmegil turgil ki vakt-i ma'lûm olunca
Dedi mesken kanı bana kim anda ben olam meşşât

Dedi yine inicek sen mezâbildir sana mesken
Dedi irsâl idisersin kitâb u enbiyâ esbât

Dedi kanı bana Kur'ân dedi şi'r ile çalgılar
Dedi kanı bana mürsel dedi kehhân ile gullât

Dedi kanı benim evim dedi evin ola hammâm
Dedi kanı müezzin pes dedi mizmâr ile ayyât

Dedi kanı taâmüm kim onu idem tenâvül ben
Dedi şol kim benim adım demeye anda her habbât

Dedi kanı şarâbım pes dedi kim külli müskirdir
Dedi kanı bana meclis dedi bâzâr içi battât

Dedi kanı şiârım pes dedi la'net durur sana
Dedi kanı disârım pes dedi benden sana eshât

Dedi kanı benim ağım dedi agın ola avret
Dedi izzin celâlinçün bu söze olmuşam neşşât

Dedi avretlerin hubbun gönülden kılmayam ihrâc
Dedi nez'etmeyem tevbe kılınca cânı bir kîrât

Dedi çık cennetimden git recîm oldun sana la'net
Çü kıldın emrime tefrît çün ettin hükmüme ifrât

Zihî takdîr-i Rabbânî neler işler nazar eyle
Bu işlerde nazar oldur biline evsatü'l-evsât

Muhammed'dir Hak'kın sırrı maârrif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrîş hakaayık dürrünün kânı

Bulardan sonra hem Havvâ uruturdu dedi Yâ Rab
Beni egri eyegüden yaratdın ettin istinbât

Beni eksik yarattın hem akılda dinde mirâsta
Şehâdette cemâatte nasîbim eyledin ihbât

Dilerven ben dahi senden kapından olmayam mahrûm
Umarvan ben dahi fazlın erişe eyleye iksât

Dedi sana dahi verdim hayâ ve rahmeti ünsü
Onunçündür eder erler bularla ihtilât ahlât

Şu denli yazmışam sana sevâbı gusl kılmaktan
Dahi oğlan doğurmaktan ki bilmez onu hiç dabbât

Dahi budur eger avret doğururken ölür ise
Şehidler ile koparam ede uçmağa istisrât

İşitti çün onu Havvâ dedi Yâ Rabbi hasbî ko
Yeter bana bu ihsanlar ben ayruk olmayam muhtât

Çün ettiler münâcâtı kamunun bitti hâcâtı
Aşağa yere indiler kanı ol rif'at-i fustât

Haberde şöyle gelmişdir İmâm-ı Fahr-i Râzî'den
Ki Tefsîr-i Kebîr'inde demişti yazdıdı hattât

Ki Tevrât içre Musâ'ya haber vermiş idi Allâh
Ki şeytan çünki cennetten çıkuban yürüdü şettât

Firiştelerle buluştu dedi bildim kim ol Allâh
Koparısar kıyâmet hem yaradısar durur eşrât

İlâhımdır benim Allâh kamu halkın ilâhıdır
Yerincedir onun işi kamuya gösterir enmât

Kim oldur Âlim ü Kaadir Hakîm ü Ferd ü Bîçûn ol
Velîkin sırr-ı hikmette suâlim var idi eşvât

Ne söyler dinle hâyirdir suâlinde onun Lokman
Ne sorar din kaasırdır cevâbında onun Sokrat

Zihî sultan Muhammed kim onunçündür kamu âlem
Husûsâ Mûsâ ve İsâ kim ola Bû Alî Bukrat

Muhammed'dir Hak'ın sırrı maârif şehrinin kânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kâm

Ferîştehler dedi nedir suâlin
Digil işitelim mekr ile âlin

Dedi evvel budur size suâlim
Ona ma'lûm idi hod cümle hâlim

Bilirdi işlerimi fitne idi
Yaratmaktan beni hikmet ne idi

İkinci budur etti çünki te'lîf
Bana tâat buyurdu etti teklîf

Çü yok tâatten assısı ziyânı
Nedir hikmet ki teklîf etti onu

Üçüncü budur ettim çünki tâat
Buyurdu Âdem'e edem itâat

Maahâzâ ne assı bana ondan
Nedir hikmet onu din işitem ben

Budur döndüncü kim dedim bu cûdu
Senin gayrine etmezem sücûdu

Ne suçum var bu sözde etti la'net
Cevâb aydın nedir bu işte hikmet

Beşinci çün beni kodu kıyuban
Niderdi cennete geri koyuban

Eger ben girmesem çıkmazdı Âdem
Nedir hikmet bu işte din işitem

Budur altıncısı nedir hükûmet
Benimle Âdem ederdi husûmet

Niçin oğlanlarına etti taslît
Nedir hikmet bulara kıldı taslît

Yedinci budur istedim hayâtı
Niçin verdi bana ömrü sebâtı

Maahâzâ ki kılsa beni ihlâk
Cihân olurdu şerrimden benim pâk

Nedir bu işte vech-i Kudretu'llâh
Nedir bu yedi işde hikmetu'llâh

Tevakkuf kıldılar biraz melekler
Ki ne ola bu işlerde dilekler

Hitâb erişdi Hak'tan din cevâbın
Ki kezzâbdır sözün bilmez savâbın

Eğer teslîm olaydı kudretime
Suâl mi eyleyedi hikmetime

Ki işimden suâl olmaz bana hiç
Kimesne itirâz etmez bana hiç

Muhammed'dir Hak'ın sırrı mâarif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Haberde vârid oldu bir aceb söz
Kim ol sözden cigerlerde yanar sûz

Çü çıktı Âdem ü Havvâ ve şeytân
Gelip yer yüzüne tuttular evtân

Göricek onu Mikâîl ü Cibrîl
Şu denli ağladılar k'aydımaz dil

Hitâb erdi ki niçin ağlaşırsız
Bu âh u derd ile mahzûn olursuz

Dediler korkarız mekrinden ey Hak
Kim idevüz hilâf emrinden ey Hak

Cevâbında buyurdu Hak Taâlâ
Emîn olman benim mekrimden aslâ

Niçin korkmaya Hak'tan ehl-i îman
Ki Hak'tan korkmayan olmaz müslüman

Bize yetmez mi bu ibret kim Âdem
Hak onu etmiş iken bunca ekrem

Ki tâ haddâ ana erişdi ikrâm
Melekler secde kıldı etti i'zâm

Ana bir hâs kulu tapmadığıy çün
Ki bir kez sözünü tutmadığıy çün

Pes ol hâs kulunu merdûd kıldı
Onun çün tâ ebed matrûd kıldı

Şu denli eylemişken ona i'zâz
Makaam-ı âlide etmişken ibrâz

Maahâzâ sagîre işlemişti
Ki zîrâ nehyi tenzîh eylemişti

Ceri bir tâne için hazretinden
Sonucu sürdü çıkardı katından

Pes ey akl ıssı kâmil ma'rifette
Nedir dersin bu işde bu sıfatta

Aceb bildin mi âhir mertebet ne
Ne mülkedir sefer ne menzilet ne

İşittin mi dedi sâhib-kemâli
Kimesne bilmesi âhir meâli

Çü bilinmez niçin dehşet gerekmez
Çü haşyet yok niçin haşyet gerekmez

İlâhî bizde yoktur bize derman
Sen ihsân et ki sensin geri mihsan

Esirge sen bağışla bize tevfîk
Habîbin hubbına hakkaani tahkîk

Muhammed'dir Hak'ın sırrı mâarif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Maânî egnine çünkim geyürdün cevher-i elfâz
Uralum başına bir tâc murassa zîver-i elfâz

Niderler dürr ü yâkutı nisâr ola meger yâre
Gerekmez Ab-ı Hayvânı içicek sâgar-ı elfâz

Gönül ma'nî hayâlinin firâkında harâb iken
Erişti dost visâlinden bu şesm-i enver-i elfâz

Sabâ yeli seher esti nesîminden dilârânın
Muattar zülfi müşginden saçıldı anber-i elfâz

Hezârân nâz u sihr ile çü pertâb eyledi ma'nî
Gözüktü arz edip yüzün cemâl-i dilber-i elfâz

Gelip taht urdu cânımda meânînin Süleymân'ı
Hızır gibi hayât içti bugün İskender-i elfâz

Letâfet Selsebîlinden dilimden feyz edip câmı
Elinde şerbet-i Kâfûr be-câm-ı Kevser—i elfâz

Sana hikmet şarâbından biraz az az tattırdık
Bu kez aç ağzını şâhâ sunalım şekker-i elfâz

Müfessirler dedi Allâh emânet arz kılmıştı
Semâya arza dağlara k'olalar götürüp haffâz

Emânet ne idi anda salât ile zekât idi
Oruçtu hacc-ı Beyt idi kim olalar tutup haffâz

Dahi sıdk-ı kelâm idi dahi borç ödemekti hem
Terâzi kîlede adl ü emânette olup haffâz

Dedi işbu emânet kim beyân ettim onu size
Ne dirsiz götürür misiz içindekin edip haffâz

Dediler kim içindeki nedir Yâ Rab onun bildir
Dedi iderseniz tâat ivazlar bulasız elhâz

Ve ger isyân ederseniz ukuubet eyleyem size
Cehennemde azâb ede firiştehler şidâd ağlâz

Bu sözü çün işittiler ıkaabından katı korkup
Dediler kim Hudâvendâ biz olmazuz ona lehhâz

Musahharlarız emrine senin buyruğuna mahkûm
Sevâb ile ıkaabına velîkin etmeziz ilhâz

Nazar kıl imdi ey âkil bu işde i'tibâr eyle
Ki korkup gökler ü yerler nice ettiler istîkaaz

Cehennemde bular korkar acebdir bu zaîf insan
Bu gaflet uykusundan hîç eder mi bunlar istîkaaz

İlâhî sen nazar eyle gözümüz gönlümüz sen aç
Ki hergiz kimse uyanmaz eger sen etmesen îkaaz

Ki sensin âleme Allâh Muhammed'dir resûlü'llâh
Azâbından bizi sakla çü sensin ahfazü'l-huffâz

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eğer düpd[illegible]ân içe zülâl-i feyzi rahmetten

Çün Âdem çıktı cennetten ona dedi ki yâ Âdem
Semâvâtı ve arzı hem cibâli eyledim eykaaz

Pes andan arz kıldın kim emânet götüre bunlar
Kabûl etmediler onu sen eder misin istihfâz

Eger götüresin onu içindekin bile götür
Dedi içindeki nedir dedi kıl imdi istîâz

Eger tâat kılar isen bulasın ecrini onun
Ve ger isyân eder olsan ıkaab ola sana gayyâz

Dedi Âdem ki Yâ Rabbi götürem onu çignimde
Dedi çünkim götürdünse seni ben eyleyem ihfâz

İnâyet eyleyem sana yaradam perde gözünde
Haramdan örtesin onu kim olmaya ona lemmâz

Lisânın çün iki lihye yaradam saklaya onu
Dahi öd yerini örtem harâma etme istihzâz

Rivâyet eyledi Nakkaaş bu nakli İbni Mes'ûd'dan
Bu kavle cümle kaayildir meşâyih âlim ü vu'âz

Ki tasvir eyledi Allâh emânet oldu pes bir taş
Bu sözdür sözlerin aslı budur hem şir'at-i eflâz

Kıgırdı pes semâvâtı ve arzı yüce dağları
Gelip götürmedi bunlar dediler san'at-i elfâz

Pes Âdem ileri geldi kıgırmadan taşı tuttu
Dedi emr olsa götürem geyürdi hıl'at-ı elfâz

Dediler pes götür imdi götürdü kodu dizine
Geri yere kodu onu budur uş lem'at-ı elfâz

Dedi dilersem artıram dediler pes götür aldı
Kuşaktan geri indirdi bu sözdür rif'at-i elfâz

Dedi vallâhi istersem ziyâde eyleyem onu
Dediler pes götür imdi çün ettin sür'at-i elfâz

Götürdü onu çignine diledi kim geri koya
Hitâb erişti Allâh'dan açıldı tal'at-ı elfâz

Ki dur yerinde yâ Âdem emânet dursun omzunda
Geri kendi bilir ancak kemâl-i hikmet-i elfâz

Ki boynunda turısardur senin evlâdının bile
Kıyâmet günü kopunca erişe rahmet-i elfâz

Çün Âdem gördü bu hâli ki başına neler geldi
Pes iki yüz yıl ağladı dilinde vahdet-i elfâz

Göğe bakmadı üç yüz yıl hayâ idûben Allâh'dan
Bu ma'nîden pes al ibret ki budur sûret-i elfâz

Zehî kaadir zehî kudret zehî Âdem zehî ibret
Zehî zevk u zehî lezzet ki verdi şerbet-i elfâz

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Akardı yaşı çün etti hatîât
Biterdi zencebîl ıssı nebâtât

Bu Hindistan'da geldin imdi Havvâ
Yürüdü sâhil-i deryâda şeydâ

Akardı gözlerinden yaş ile kan
Denizlerde olurdu dürr ü mercan

Kaçan kim ol inâyet ıssı Allâh
Azanlara hidâyet ıssı Allâh

İrâdet kıldı kim kıla inâyet
Çün Âdem eyledi cürm ü cinâyet

Buyurdu Cebrayile anda ol dem
Bedî-i fıtratimdir dedi Âdem

Hatîâtı onu ihrâk kıldı
Gözünün yaşları ıgrâk kıldı

Budur evvel bana hamd eyleyen kul
Budur evvel duâlar dileyen kul

Cihan rahmetlerimden çün doluptur
Gazabdan rahmetim sebkat kıluptır

Ben eyle eylemişem onu makdûr
Ki her kim tevbe kılsa ola magfûr

Şoluk dem peyk-i Hazret erdi ona
Bu sözlerden haberler verdi ona

Dedi Yâ Rabbi sen yaratmadın mı
Beni kudret elinle etmedin mi

Belî der dedi vermedin mi rûhu
Bana rûhundan urmadın mı rûhu

Belî dedi dedi el-hak değil mi
Gazabdan rahmetin esbak değil mi

Belî dedi dedi beni katında
Karâr ettirmedin mi cennetinde

Belî dedi dedi pes Hazretine
Dönersem koyamısın cennetine

Eger tevbe kılarsam geri Yâ Rab
Olam mı geri Hazrette mukarreb

Na'am dedi pes Âdem kıldı secde
Gözünden yaş akıttı geldi vecde

Dedi subhanek'Allahümme yâ Hak (*)
Sanadır hamd ile şükrüm muhakkak

Tebârek'esmüke Rahman u Mevlâ (**)
Taâlâ ceddüke sultân-ı a'lâ

Sen ol Hak'sın ki senden gayri Allâh
Degildir ille sensin gîri Allâh

Ben ol kulam ki isyân eyledimdi
Yanıldım sehv ü nisyân eyledimdi

Zalemtü nefsî fagfirli dedi pes (***)
Günâhın bıldi ikrâr eyledi pes

Hitâb-ı izzet erdi Kibriyâ'dan
Cenâbı ârî ol kibr ü riyâdan

Raûf oldur ki Rabbü'l-âlemîn ol
Atûf oldur ki hayrü'l-râhimîn ol

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Ki yâ Âdem bana sen hak velî sen
Egerçi kim günâh ettin velî sen

Bağışladım günâhtan pes duâ kıl
Ne istersen verem hâcet revâ bil

(*) *Ey Allahım herşeyden seni tenzih ederiz.*
(**) *Senin ismin mübarektir. Senin zatın yücedir.*
(***) *«Ey Rabb'im, doğrusu ben nefsime zulm ettim» Kasas Sûresi, 16. âyet.*

Dedi kankı kulun kim kılmasa şirk
Kapına varıcak varmasa müşrik

Dahi kankı kulun kim bu duâyı
Okusa istese senden devâyı

Bağışla suçunu onun İlâhî
Çü sensin cümle mahlûkun ilâhı

Çün Âdem fârig oldu bu duâdan
Duâsın müstecâb etti yaradan

Dedi Cebrâil ona tururu pes
Ki ref'oldu hicâb-ı nûr-ı akdes

Açıldı göklerin kapusu cümle
Saçıldı cennetin saçusu cümle

Kanadın urdu yerden çıktı çeşme
Kokusu atyab idi câna cisme

Pes Âdem igtisâl etti içinde
Vesahdan intikaal etti içinde

Ki kararmıştı cismi ma'siyetten
Ağardı tâ ayağa nâsiyetten

Geyürdi iki sündüs don kabâdan
Sanasın çıktı külhanu abâdan

Bu kez Mikâîl'i gönderdi Allâh
Ki Havâ'ya beşâret kıla nâgâh

Erişti söyledi rahmetten ona
Geyürdi hulleler cennetten ona

İşitti çünki bu ahbârı Havvâ
Erişti bahre can u dilde ehvâ

Anardı Âdem'i kan ağlar idi
Yüregin aşk oduna dağlar idi

Firâkında yakardı çünki dil can
Olurdu gözü yaşı lülü mercan

Çü rahmet etti Rahman oldu ferhan
Sevindi işiticek oldu şâdân

Velîkin intizâr idi visâle
Niçe sala onu aşk infisâle

Bu yana geldin Âdem vahşetinden
İçi dışı doluydu dehşetinden

Denizinde batıptı mihnetin ol
Hevâsında yanardı cennetin ol

Nice yanmaya şahs hicrân elinden
Husûsâ şiddet-i nîrân elinden

Kanı yâri diyârı bahtı rahtı
Kanı tâcı ve tahtı hep bırahtı

Kanı ol cennet içre sohbet-i dost
Kanı bu mihnet içre gurbet-i dost

Alâ-hâzâ ümîdi vasf-ı yâre
Ere Hak fazlı gide derd ü yara

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Pes erdi vahy-i Rabbânî ki yâ Âdem kıl istitlâ'
Teveccüh eyleyip bana sözümden eyle istinfâ'

Ki senden ön iki bin yıl bir ev indirmişem yere
Buyurdum kim firiştehler kılalar hükmüne icmâ'

Binâ eyle ol evde pes tavâf et onu kıl tehlîl
Bana tesbîh ü takdîs et benim zikrimde kıl isrâ'

Yüce savt ile lebbeyk et dahi Havvâ'ya hüzn etme
Ki geri sizi cem'edem kılasız anda isticmâ'

Ne kim var gönlün içinde bilirem onu yâ Âdem
Dahi Havvâ ki kalbinde seninçün kılar istîdâ'

Kaçan kim bulasın onu ona lûtf ile deprengil
Ki ben onu ona kıldım nice evlâd ede irzâ

Dahi ol ev ki yaparsın kılam ben kıble-i kübrâ
Sana işbu şeref besdir ki yaptın eşrefü'l-evzâ

Bana onu haram kıldım çü arşıma mukaabildir
Namâza zikre meşgûl ol duânı eyleyem ismâ

Pes Âdem secdeye vardı dedi hasbî İlâhî bu
Yeter bana fezâyilden gerekmez olmazam tammâ'

Pes andan Hind arzından yürüdü Mekke arzına
Ziyâret kıla tâ onu ola ev ıssına mitvâ'

Hak ona bir melek koştu kim irşâd eyleye yolun
Melekler etti istikbâl kılıp izâz ile itlâ'

Ne yere kim kadem bastı sonucu oldu ma'mûr ol
Yapıldı kal'a şehristan imâret eyledi zurrâ'

Dediler ona yâ Âdem kabûl oldu senin haccın
Ki senden ön iki bin yıl bu beyti etti Hak ibdâ

Ziyâret eyledin onu tavâf ettin kılıp ta'zîm
Çü teşrîf eyledin bunda sana kıldık onu îdâ'

Pes Âdem geldi gördü kim bir ev yâkuut-ı hamrâdan
Komışlar Ka'be yerinde edüp ol merkeze îkaa'

İki kapısı var idi zümürrüdden mücevherler
Biri şarkî biri garbî ki düşte görmedi sunnâ'

Kanâdîl vardı içinde muallak nûr-ı ezherden
Kim onu düzmedi züccâc kim onu yakmadı şemmâ'

Hitâb erdi ki yâ Âdem bugün Mekke harâm olsun
Kıyâmet günü kopunca kimesne olmasın mennâ'

Kimesne kılmasın ilhâd döküp kan etmesin iksâd
Bu resme söyledi irsâd bu nev'a eyledi ilmâ'

İnâyet eylese katre acı deryâda dürr ola
Hidâyet eylese zerre ola gün yüzüne tallâ'

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Pes Âdem dedi Yâ Rabbi benim ile kanı va'den
Ki Havvâ ile cem'edem demiştin eyle pes ircâ'

Nidâ erdi ki baş imdi durur uş Merve'de Havvâ
Durursun sen Safa üzre pes etme imdi istircâ'

Nazar eyle ona lîkin yapışma cismine hattâ
Menâsik hükmünü külli kazâ et andan istimtâ'

Kaçan kim vakfeye durdu Arafat dağı üstünde
Onu Havvâ da isterdi ederdi ona istitbâ'

Arafat üzre ikisi arefe gün buluştular
Onunçün verdi bu adı bu resme bunlara vazzâ'

Nakilde şöyle sâbittir imâmı Fahr-i Râzî'den
Ki çünkim buluşup gitti bulardan gussa ve evcâ'

Dediler Rabbenâ ya'ni zalemnâ nefse zulm ettik
Eger etmeyesin rahmet olavüz hâsir ü zayyâ'

Hitâb-ı izzet erişti ki şimdi bildiniz sizi
Pes andan eyledi rahmet giderdi zurların neffâ'

Minâ'ya geldiler andan dediler kim temennî kıl
Temennî eyledi Âdem atadan kıldı istişfâ'

Pes andan Âdem ü Havvâ eriştiler geri Hinde'
Bu kez Âdem geri Hacc'a götürdü baş ayak azlâ'

Her adım kim atardı ol üçer günlük mesâfettî
Ona göre idi kaddi bu sözü kılma istibdâ'

Sehâba başı ererdi işitirdi meleklerden
Duâ ve zikr ü tesbîhât ederdi fevc ü fevc eşyâ

Tutardı onlarunla üns demâdem lîkin ağlardı
Nice ağlamasındı ol oluptu yârine veddâ'

Firiştehler üşendiler onun âh u figânından
Şikâyet ettiler Hakk'a kamu metbû'ile etbâ'

Pes onun kaddini Allâh kısalttı altmış arşına
Ki kendi râhat ola hem melekler olmaya nezzâ'

Yürüdü kırk kez etti hac ziyâret eyledi Beyt'i
Ki gönlü gözü cennetten bu beyt ile ede iknâ'

Çıkıp Dâr-ı Selâmet'ten gelip dâr-ı melâmette
Bir ev onun garîb gönlün kaçan eyleyiser işbâ'

Şu dem ki çıktı cennetten alıp dört nesne çıkmıştı
Fenâ mülküne gelmişti onunla bile bu erbâ'

Asâ biri biri hâtem birisi gözleri yaşı
Biri yaprağı incirin kim etmişd'andan istiktâ'

Asâ Mûsâ'ya verildi yüzük degdi Süleymân'a
Yedi ol yaprağı âhû yaşı âsîlere şeffâ'

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

ZİKRÜ'L — MİSÂK
(Sözleşme bahsi)

Elâ ey ârif-i sırr-ı hakaayık
İşittin nice envâ-ı dakaayık

İşit varsa bu kez cânında eşvâk
Kim Âdem'den nice alındı mîsâk

Geliptir İbni Abbas'tan rivâyet
Müfessirler onu kıldı riâyet

Serendib'de alındı dedi mîsâk
Dedi hem Batn-ı Nu'man'd'oldu mîsâk

Dedi Esbât ki Süddî eyle dedi
Ki göklerden dahi inmeden idi

Kısasta böyle denmiştir muhakkak
Kim andan vahy kıldı Âdem'e Hak

İrâdet eyledim ender diyânet
Ki zahrından alam ahd ü emânet

Buyurdu kapladı onu melâik
Taaccüb kıldı bu şânı melâik

Geri korkuya düştü Âdem ondan
Sanasın cânı ayrıldı bedenden

Erişti Cebrayil sadrına bastı
Yüzün öptü ona bildirdi kasdı

Pes Allâhü'l-azîz kudret eliyle
Sıgadı arkasın nusret eliyle

Dedi yâ Âdem imdi pes nazar kıl
Kim arkandan kim evvel çıka görgil

Mukaddem kim hurûc etti cihâna
Nüzûl etti urûc etti cihâna

Muhammed Mustafa'nın rûhu idi
Pes andan enbiyânın rûhu idi

Çıkıcak Mustafa dedi ki lebbeyk
Yürüdü sağ yana etti ki lebbeyk

Dedi ben ol kulam kim ettim îsâr
Ki vahdâniyyetine evvel ikrâr

Şehâdet ederem kim sensin Allâh
Ki senden gayri yoktur halka mevlâh

Dahi verdim şehâdet kim muhakkak
Benim abdin resûlün sen hüve'l-Hak

Çün evvel âlemin misbâhı çıktı
Pes andan mürselîn ervâhı çıktı

Bu kez kim çıktı rûhu enbiyânın
Katına geldiler hep Mustafâ'nın

İmâmü'l-muttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Bulardan sonra çıktı yüzleri ak
Kamu mü'minlerin ervâhı berrâk

Cemîi dillerinde edip i'lân
Getirirler idi tevhîd ü îmân

Çü çıktı cümle rûhu esfiyânın
Gelip katında durdu enbiyânın

Pes andan bir dahi sıgadı Fettâh
Ki çıka arkasından geri ervâh

Önürdü çıktı Kaabil übnü Âdem
Ona tâbi' olup ehl-i cehennem

Kamusu yüzü kara geldi onlar
Şimâline gelüben doldu onlar

Hitab erişti yâ Âdem nazar kıl
Görüp oğlanlarını şimdiden bil

Ki tâ kim bunları ad ad bilesin
Dahi elkaabın edyânın bulasın

Nazar kıldı sağına güldü Âdem
Soluna bakıcak ağladı ân dem

Rivâyet etti râvîler Ömer'den
Ömer râvî Resûl-i mu'teberden

Ki Âdem zahrını mesh etti Allâh
Pes ihrâc etti zürriyyet o Mevlâh

Halaktü hâülâi dedi Cebbâr (*)
Buları cennet için ettim îsâr

Amel kıla bular a'mâl-i cennet
Bulup rahmet olalar ehl-i cennet

Geri mesh eyledi ihrâc kıldı
Buyurdu çünkim istihrâc kıldı

Yarattım bunları ehl-i cehennem
Bular işleye a'mâl-i cehennem

(*) «Onları yarattım.» Hadis-i şerif, Tirmizi, Kitâbü't-tefsir, El'A'raf/172.

Dediler pes niçin buyruldu a'mâl
Kılındı çün ezelde işbu ahvâl

Dedi bir kul yaratsa rahmet için
Amel kılar ölünce cennet için

Dahi bir kul yaratsa nâr için ol
Olur nâr ehlinin işine meşgûl

İlâhî böyledir çün ne kılalım
Ölünce ağlayalım yakılalım

İşimiz hükmüne teslîm kıldık
Sana ve dostuna ta'zîm kıldık

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Dahi bir kavl var bunda Übeyy-i K'ab eder iblâğ
Dedi cem' oldu zürriyyât Hak etti bir nazar iblâğ

Pes etti bunları ervâh pes andan eyledi tasvîr
Pes andan etti istintâk verip akl u basar iblâğ

İmâm-ı Fahr-i Râzî hem bu kavli ihtiyâr etti
Budur der âlem-i ervâh budur der mu'teber iblâğ

Dedi kim Rabb'iniz benven ki benden gayri yok Allâh
Şerikim var demen zinhâr işit nice kılar iblâğ

Ve illâ intikam edem bana kâfir olanlardan
Bu resme ahd alıp bizden dahi kıldı neler iblâğ

Elestü dip hitâb etti ki Rabb'iniz değil miyem
Belâ dedi kamu ervâh ki icâb ettiler iblâğ

Şehidnâ dediler küllî edip birliğine ikrâr
Buyurdu gönderiserem size ben elçiler iblâğ

Nebîler gönderem size kitâblar eyleyem inzâl
Buları etmeniz tekzîb kılarlar çün haber iblâğ

Dahi va'dem kılın tasdîk ne dedimse bilin tahkîk
Kabûl etti kamu ervâh çü kılındı eser iblâğ

Pes aldı bunların ahdin yazıp rakk üstüne onu
Buyurdu kim hacer Esved gelip kıla güher iblâğ

Dedi aç ağzını açtı emânet kodu ol rakkı
Kıyâmet günü kopıcak kılısardır hacer iblâğ

Nazar kıldı görür Âdem kimi bay u kimi yoksul
Kimi gökçek kimi çirkin bu resme oldular iblâğ

Dedi Yâ Rabbi bunları berâber kılmadın niçin
Dedi onun için ettim ki şükrüm kılalar iblâğ

Pes andan cümle ervâhı iâde kıldı Âdem'de
Kıyâmet günü kopınca gelir bir bir doğar iblâğ

Çün Âdem erdi bu hâle buyurdu pes geri Allâh
Eger sen nesne yapmazsan hîç etmez bir beşer iblâğ

Buyurdu vardı Cebrâil girip Firdevs bağına
Alıp çıkardı cennetten ona iki bakar iblâğ

Demir âlâtını aldı getirdi tâne-i buğday
Cehennemden od aldı kim onu Âdem yakar iblâğ

Buyurdu onu yetmiş kez yudu enhâr-ı cennette
Getirdi Âdem'e onu kıla tâ kim vatar iblâğ

Elinde durmadı ol od yedi kez düştü deryâya
Çıkarırdı geri Cibrîl işit pes ne diler iblâğ

Yere kodu bu kez Âdem yeri yaktı uçup gitti
Erişti tamuya bunu Resûlü'llah eder iblâğ

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Çü bu söz erdi gavrine kaziyye buna erişti
Pes Âdem Mekke'de yaptı veyâ Hind'de bir ev otağ

Dahi Havvâ anadan hem doğuptur yüz yigirm'oğlan
Berâberdi dişi erkek yoğ idi kasr ü taht u bağ

Mukaatil dedi tefsirde bin oğlan doğdu Havvâ'dan
Kimisinin yeri tamu kimisinin yeri uçmağ

Ulu oğlu adı Kaabil ikincisi adı Hâbil
Birer kız ile doğdular biri çirkin birisi ağ

Buyurdu Hak ki Kaabil'in ala kız kardeşin Hâbil
Onun kız kardeşin Kaabil bu hükmü edeler isbâğ

Hased kıldı ona Kaabil dedi ben tutmazam hükmün
Şoluk dem kâfir oldu ol muânid müfsid ü demmâğ

Vurup Hâbil'i öldürdü bi-gayri hak akıttı kan
Pes acı oldu deryâlar zelâzil oldu sahrâ dağ

Be-küllî azdı hayvânât biri birine kasd etti
Çün Âdem gördü bu hâli basıldı yüreğine dağ

Tamâmet kırk gün ağlaştı onunçün Âdem ü Havvâ
Hitâb erişdi Allah'tan kim ağlamaktan ol ırağ

Verem geri bir oğul kim ola Hâbîl hüsnünde
Cemîi enbiyâ ondan olısar kalaba ifrâğ

Çü doğdu bir güzel oğlu adını verdi Şîş onun
Hibetu'llah dimek olur yüzü bedr ü gözü mâzâğ

Muhammed Mustafâ nûru yüzünde berkı lâmi'di
Ederdi âlemi işrâk çü müstagrakdı baş ayağ

Pes andan Âdem'e Allâh nübüvvet kıldı erzânî
Dahi on suhuf indirdi k'ide evlâdına isbâğ

Dahi kurban idi hükmü inerdi gök yüzünden od
Kimin kim yense kurbânı bilirdi kim sözüdür sağ

Çü da'vet kıldı evlâdın dedi kim bir durur Allâh
Muhammed'dir Habîbu'llâh ona kıldı zafer iblâğ

Onu efdal kılıp halktan idiser menba'-ı hikmet
Kamu ahkâmını Hakk'ın idiser serteser iblâğ

Cemâli bedr-i enverdir cebîni devr-i ezherdir
Beyânı dürr ü cevherdir nisâr ede dürer iblâğ

Kıla çün Mekke'de tal'at ere âlemlere rahmet
İçe can şerbet-i hikmet ede şehd ü şeker iblâğ

Biraz Âdem kelâmından çü takrîr eyledik size
Hikâyet çok durur kıldık velî biz muhtasar iblâğ

Ki zîra cümle sözlerden budur maksûdumuz ey yâr
Ol iki âlemin şemsi doğup ede kamer iblâğ

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümamü'l-ekmelîn ol şâh

TERTÎBÜ'L-ENBİYÂ
(Peygamberlerin sırasıyla zikri)

Çün Âdem ömrün erdi âhirine
Çün olur evveli ne âhiri ne

Buyurdu Hak ki Şis'e et vâsiyyet
Dedi Âdem ona işit vasiyyet

Getirsin dedi Allâh bana îman
Resûlüm Ahmed'e hem etsin iz'ân

Geliser ol nebî âhır zamanda
Togısar anadan eşref mekânda

Bana ona getirmez her kim îmân
Ona cennet haramdır dedi Rahman

Bu sözden sonra etti hoş nasîhat
Tutar kanı işitsin uş nasîhat

Dedi beş nesne derim bilgil onu
Dahi oğlanlarına digil onu

Biri bu mutmainn olma cihâna
Ben ettim cennete attı yabana

İkinci avrete uyma emânet
Ben uydum avrete ettim hıyânet

Üçüncü kıl işin sonunu fikret
Ben etsem ermez idi bana hayret

Budur dördüncü uyma ıztırâba
Ben uydum uşda erişdim harâba

Beşincisi budur kim meşveret kıl
Her işde meşveretten herkeret kıl

Meleklerle tanışsam ben n'olaydı
Başıma bu belâlar mı geleydi

Dedi hem verdi Hak âlî makaamat
Muhammed ümmetine dört kerâmet

Bana da vermemişti onu Allâh
Beni hiç kılmamıştı ondan âgâh

Biri bu suçum oldu Mekke'de afv
Bular kanda ederlerse olur mahv

İkincisi âsî oldum kıldı uryân
Bulara tevbe donun kıla ihsân

Üçüncü etti beni Havvâ'dan pîç
Buları avretinden ermeye hîç

Budur dördüncü ettim çünki isyân
Çıkardı uçmağından zâr u uryân

Bular hâricde işler ma'siyetler
Girip cennette bula âfiyetler

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Çün Âdem bin yaşına erdi yetti
Yerine oğlu Şîs'i kodu gitti

Nübüvvet verdi Allâh etti tekmîl
Pes ona elli suhf eyledi tenzîl

Erişmişti kemâlince safâya
Yüzü mazhardı nûr-ı Mustafâ'ya

Yürüdü kıldı Şîs peygamber irşâd
Dahi bin şehr yaptı etti bünyâd

Müzeyyen eyleyip sahn u kenâre
İçinde yaptı her şehrin minâre

Çıkıp üstünde illa'llah dedi
Muhammed'dir Habîb'ullâh dedi

Yedi yüzden çün aştı ömrü onun
Erişti ona dahi emri onun

Anûş'u kıldı yerine emîr ol
Anûş pes dedi Kaynan'a emîr ol

Kodu Mahyâyîl'i yerinde Kaynan
Çü Mahyâyil'e erdi emr-i Subhan

Berez adlı oğul kodu yerine
Yerine kalsa oğlu kim yerine

Berez kıldı pes İdrîs'i halîfe
Kı halka söyleye dersi halîfe

Resûlün nûru şöyle zahir idi.
Kim alnında buların zâhir idi

Bu kez İdrîs'e kondu etti işrâk
Pes etti şarkı garbı nûra igrâk

Dedesi Şîs'e benzerdi müşekkel
Hem ol yazdı cihanda hattı evvel

Dahi evvel hıyâtat ol kılıptır
Hıyâtat san'atı ondan kalıptır

Kim ondan ön giyerlerdi deriler
Dikilmiş giymedi asla diriler

Yemedi uyumadı şânz-dih sâl
Melek ervâh ile olurdu meh sâl

Pes İdrîs'e nübüvvet verdi Allâh
Hem otuz suhf ona indirdi Allâh

Onu öldürdü sonra etti ihyâ
Koyup uçmağa verdi türlü eşyâ

Bulara bunca ifrâz bunca ibrâz
Bu nûrun izzetine oldu i'zâz

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Elâ ey tâlib-i alıbar nedir der dinle bu Vassâf
Elâ ey câlib-i âsâr nebîlerden işit evsâf

Çün İdrîs gitti dünyadan yaşayıp üç yüz altmış yıl
Onun ardınca geldi Nûh yüzünden nûr akıp şeffâf

Dokuz yüz elli yıl durdu sonucu gitti dünyâdan
Onun ardınca geldi Hûd edip yüzünde nûr işfâf

Onun ardınca pes Sâlih kamer gibi tulû' etti
Yüzünde berk ederdi nûr olurdu günde gün e'zâf

Onun ardınca İbrâhim Halîlu'llâh edip işrâk
Yüzü şemsü'l-duhâ idi erişti nûru Kaaf tâ Kaaf

Kaçan kim kırkına erdi onu Nemrûd'a gönderdi
İşittin çarhı yıkıldı çün etti Hak'tan istinkâf

Ona dek cümle Süryânî dilince söylenirdi söz
Belirdi yetmiş iki dil cihânı tuttular ahlâf

Meger bir gün ona Allâh cemîi halkı arz etti
Nitekim Âdem'e etti kamu envâ' ile esnâf

Görür kim halkın içinde durur bir türlü ümmet kim
Güneşten yüzleri enver muazzezler kamu eşrâf

Kimi kâyim kimi râki' kimi sâcid ibâdette
Dedi Yâ Rab bular kimdir ki doludur diyâr etrâf

Dedi bunlar Habîbim ol Muhammed ümmetidir kim
Onun adına yazmışam belirmeden dahi Nûn Kaaf

Semâvât ile arzdan ön resûlüm demişem ona
Toğısar oğlun İsmâîl kılısaram ona a'tâf

Onun neslinden olısar olısar menba'-ı rahmet
Olısar mahzen-ı hayrât olısar ma'den-i eltâf

Dedi Yâ Rabbi bu kavmin sevâbı nicedir bilsem
Dedi kim magfiret rahmet edem ben bunlara âlâf

Dedi Yâ Rab beni eyle Muhammed ümmetinden pes
Duâsın müstecab etti onu etmedi istihfâf

Pes andan Kâbe'yi yaptı yerine Beyt-i ma'mûrun
Yapıp tekye asıp kandil geçerdi lûtf ile ezyâf

Hem iki oğlu var idi bir İsmâîl biri İshâk
Edip İsmâîl'i kurbân komuştu dinde istıhlâf

İki yüz yaşadı gitti fenâdan ol bekaa mülke
Bezendi ravza ve rıdvan düzendi cennet ü a'râf

Pes ol nûr intikal etti konup İsmâîl alnına
Kılardı tâkını mihrâb ederdi yüzünü titvâf

Makaamı Mekke şehriydi der idi halka yâ kavmî
Ki bir cevher doğa bundan ki dürlerdir ona esdâf

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Bu yana geldik İshâk'tan doğup Yakub pes Yûsuf
Gelip Eyyûb Peygamber oluptu sabr evinde sâf

Bulardan sonra geldiler Şuayb Hârûn ile Mûsâ
Kelîmu'llâh idi Mûsâ değildi söyleyen hüttâf

Çün ona verdi Tevrât'ı nazar kıldı ona Mûsâ
Dedi gördüm bir ümmet kim tosılar dağ u taş akhaaf

Kılalar emr ü nehy onlar Kitâbın edeler tasdîk
Edeler katl Deccâl'ı salalar kâfire esyâf

Bana kıl ümmet onları çü bunlardır kirâm-ı halk
Hitâb erdi kim olmazsın bu cevherlerde sen sarrâf

Muhammed ümmetidir ol onunçün oldular mahmûd
Olardır eşref-i ümmet olardır a'raf-ı arrâf

Dedi Yâ Rabbi Tevrât'ta görürsem hamidûn bir kavm
Dedi onundur onlar da ederler ondan isti'tâf

Dedi bir kavm gördüm ki vuzûdan yüzleri enver
Dedi onlar da onundur pes onu etme istiltâf

Dedi bir kavm görünüşem enâciyli şudûrunda
Melekler gibi hem saf saf namâz içre tutar ektâf

Mesâcid içre âvâzı arı âvâzına benzer
Ki ya'ni müttehidlerdir ederler lûtf ile irdâf

Hitâb erdi ki Yâ Mûsâ budur hem ümmet-i Ahmed
Verilmez kimseye bunlar sözünü eyleme itlâf

Çü gördü bu kerâmâtı kalıp âciz dedi Yâ Rab
Beni eyle ona ümmet pes anda eyledi insâf

Dedi Yâ Rab bana göster Muhammed kim durur görsem
Dedi irgürmezem ona bu hâli etme istikşâf

Velî ümmetinin savtın ger istersen işittirem
Hitâb etti kim işitti kamu ahlâf ile eslâf

Dediler bir kezin lebbeyk senindir hamd ü mülk ni'met
Şerîkin yok vezîrin yok ki sensin Hâlik o Keşşâf

Hitâb erdi ki vermiştim suâl etmezden ön size
Duâdan önden etmiştim kamu hâcâtınız is'âf

Dahi siz âsî olmadan size ben rahmet etmiştim
Sizi ben afv kılmıştım dahi siz etmeden ısrâf

Diye her kim kim illa'llâh Muhammed'dir resûlu'llâh
Gele yevme'l-kıyâmette ola anda benî vassâf

Günâhı ger ola onun denizler köpüğünden çok
Atâlar eyleyem ona ki bilmeye onu vassâf

İlâhî bize de feyz et çü verdin bize de îmân
Velî biz kâsırız hamdden Muhammeddir seni vassâf

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Gitti Hârûn gitti Mûsâ cennete
Geldi Yûşâ geldi İlyâs da'vete

Diridir şimdi melektir hem beşer
Oddan ata binüben yerde eşer

Çünki İlyâs eyledi halkdan ubûr
Geldi Dâvûd-ı nebî sâhib-Zebûr

Vermiş idi Hakk ona fasl-ı hitâb
Vermiş idi hüsn-i şavt-ı müstetâb

Dedi Yâ Dâvûd yarattım Âdem'i
Âdem'in oğlanları çün âlemi

Âdem'e verdim Muhammed'çün vücûd
Hem melekler etti onunçün sücûd

Onu yarattum bana kıldım habîb
Dertlilere onu kılmışam tâbîb

Gitti ol geldi Süleymân-ı emîn
Etti sultan onu Rabbü'l-âlemîn

Vahşı tayrı cinni insi Zü'l-Celâl
Ona teshîr eyledi verdi kemâl

Gitti ol da geldi Lokmân-ı hekîm
Mâhir etmiş hikmete onu Hakîm

Geldi İskender bu kez tuttu nizâm
Yaptı Seddi gezdi âfâkı tamâm

Ba'zı der Lokman'dan onu son idi
Ba'zılar der kim zamânı ön idi

Hud ile Sâlih arasındaydı ol
Hızr ile Âb-ı hayât istedi ol

Hızr ile İlyâs istînâs olur
Hızr suda kuruda İlyâs olur

Gitti İskender Üzeyr erdi bu kez
Oldu yüz yıl geri dirgirdi bu kez

Geldi Yûnus geldi Şa'yâ Urmiyâ
Zekeriyyâ Yahyâ İsâ enbiyâ

İki yüz yigirmi dört bin enbiyâ
Geldi derler nakl içinde asfiyâ

Vârid olmuştur velî nakl-ı sarîh
Artuk eksiktir budur kavl-i sahîh

Muştuladılar kamu bu âlemin
Gelmesini bunda Fahrü'l-âlemîn

Zîra oldur zübde-i kevn ü mekân
Onun için dedi Allah Kün fekân

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

Bu yanadın nesl-i İsmâil'de nûr
Vardığınca eyledi gâyet zuhûr

Tâ Benî Adnân'a erdi asfiyâ
Berk ururdu nûr-ı Fahri'l-enbiyâ

Pes Kinâne tâ Kureyş'e geldi nûr
Tâ Benî Hâşim'de zâhir oldu nûr

İndi Abdül Muttalib'de verdi berk
Kondu Abdullâha etti nûra gark

Erdi ondan anası Âmine'ye
Gör nelerden seyr edip geldi neye

Hatırında var mıdır ol nûr-ı zât
Hazret-i izzetten ol kâmil-sıfât

Niçe yüz bin yıl avâlim seyr edip
Âlem-i lâhûtu nâsûtu gidip

Uşda şimdi gelir insan vechine
Vechi mir'at ola Rahman vechine

Çün tamâm oldu kemalince cilâ
Etti istidâ tecellî incilâ

Sûret-ı Âdem ki câmi' vech idi
Onun ile berk-i lâmi' vech idi

Zîra asl idi hakaayık cem'ine
Nûr-ı enver idi ervâh şem'ine

Pes hüviyyetten tecellî kıldı zât
Tâ kim insân ola ol Rahman-sıfât

Tâ ki hubb-ı zâtı isticlâ ede
Sırrını âlemde isti'lâ ede

İstidâret eyledi geri zaman
Tâ ki miftâh-ı guyûp ola ayân

Saltanat kim etdidi devr-i semâ
Devr-i arşa eyledi avdet-nümâ

Tâ mizac-ı unsuru vahdânîden
Mazhar-ı sûrî gele ferdânîden

Bu mizacdan tâ taayyün bula kalb
Ma'nevî mazharda zâhir ola kalb

Çün sirâyet etti asl-ı hubb-ı zât
Pes teveccüh eyledi arz-ı sıfât

Etti ta'yîn bir mizâcı a'deli
Kim Muhammed idi onun ekmeli

Rûhudur ervâha misbâh-ı sabûh
Cismidir cesâma miftâh-ı fütûh

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

MEB'AS—İ MUHAMMED MUSTAFA (S.A.)

(Hz. Peygamberin gönderilmesi)

Gel beru ey cân elinde seyr kılan kasr u tâk
Nice kurdum gör hümâyûn kubbe-i cevher-nitâk

Bir makaama kurmuşam kim sahnı firdevs bâğıdır
Bir merâma kurmuşam kim Adn-i inde'llâhi bâk

Bir mücellâ dür bu arsa kim Süleyman perdedâr
Bir muallâ dür bu dergâh tuttu İskender Burâk

Seyr eder Dâvud makaamât bu hayât-bahş ravzada
Devr eder Hızr anda sâkî bâde-i Kevser mezâk

Zîra ol sultân-ı kevneyn yer yüzüne iniser
Şark u garb onun olısar Mekke ne Şâm u ırâk

Zîra İbrâhîm ü Mûsâ ona ümmet oldular
Yoluna Dâvûd u Îsâ kodular baş u ayak

Ne kadar kim enbiyâ ve mürselîn kim geldiler
Cümle ikrâr eyleyip fazlına etti ittifâk

Gökten indi yüz mükerrem suhf onu etti beyân
Etti Tevrât u Zebûr İncîl ü Fürkaan ittibâk

Hak Taâlâ fazlın onun etti bunlarda ayân
Külli âlem ümmet olup etti ona iltihâk

Bildi çün onun kemâlin yazdı ashab-ı kibâr
Sire ehli vasfını sebt eyledi bî-ihtilâk

Cümle âlem kâtib olsa yazsalar evsâfını
Yazmayalar ille bir katre denizden kara ak

Dinle imdi nice doğar ol resûl-i kâyinât
Şarka garba nice eder nûru onun insiyâk

Çünkim etti iktizâ ol devre-i arşiyyede
Tâ ki vahdâniyyet ede saltanatta ittisâk

Pes buluştu Âmine cem' oldu Abdullâh ile
A'del-i ezmân içinde nutfe etti istibâk

Göçtü ol nûr atasından eyleyip azm-i sefer
Anasının kondu pes alnına etti i'tinâk

Eşref-i evkaat içinde anasından doğdu ol
Eymen-i sâat içinde etti ondan iftirâk

Es'ad-ı ahvâl içinde tal'atı etti şurûk
Ekmel-i hâlât içinde hüsnü etti inşirâk

Evceh-i hüsn üzre cismi buldu ferşte i'tidâl
Ahsen-i vech üzre rûhu oldu arştan iştikâk

Doğdu çün kim şems-i kevneyn âleme verdi ziyâ
Tâ anası gördü Şam'da Mekke'den kasr u revâk

Bu anası gördüğüdür kanı ervâh gördüğü
Âlem-i a'lâda onun nûru hîç olmaz muhâk

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

Çünki doğdu anasından secde kıldı Rabb'ine
Yüzünü dergâha kodu arza kıldı iştiyâk

Bu idi evvel sözü kim ümmetin etti dilek
Tâ kim ede Hak Taâlâ ümmetin oddan atâk

Geldi evvel Ka'be secde eyledi ayağına
Eyledi eyvân-ı Kisrâ heybetinden inşikâk

Sâve bahri yere geçti bir deniz çıktı geri
Odları âteş-perestin oldu cümle inmihâk

Titredi nice kelîsânın yıkıldı kubbesi
Yere geçti düştü yüzü üstüne ehl-i şikâk

Kabe'nin dört bucağından işitildi dört kelâm
Biri bu kim geldi çün hak oldu bâtıl inzihâk

Bu durur ikincisi kim geldi sizden bir resûl
Kim onundur nasr u izzet dînine edin vesâk

Bu durur üçüncüsü kim geldi nûru'llâhtan
Açılıp rahmet kapısı zulmet oldu ingilâk

Bu durur dördüncüsü kim erdi Allâh'tan hitâb
Yâ Nebî biz seni irsâl eyledik eyle yarak

Gönderip âlemlere şâhid mübeşşir hem nezîr
Olmasaydın olmaz idi arş u ferş seb'-ı tıbâk

Pes haber ver kıl beşâret bilsin onu kullarım
Ya'ni mü'minler giriser cennete yevme't-telâk

Hem haber ver eyle inzâr tâ işitsinler onu
Ya'ni kâfirler cehennemde olısar ihtirâk

Dedi Abdül Muttalib ben Ka'be'nin içindedim
Cümle esnâm secde kıldı düştü sındı baş u sâk

Pes cidâr-ı Ka'be'den bir savt işittim kim dedi
Doğdu şimdi ol nebî muhtâr-ı Hak etti sıbâk

Bir nebîdir bu gelen kim ede küffârı helâk
Komaya bir ehl-i şirki yoğ ola ehl-i nifâk

Hem beni tâhir mutahhar eyleye esnamdan
Emr ede ola ibâdet olmayalar kimse âk

Zîra bin yıl Ka'be put-hâne oluptu bî-hilâf
Çün Resûlu'llâh erişti kıbledir yakın ırak

Etti ta'zîm ol nebî yüzler süridi ümmeti
Egnine hil'at geyürüp örttiler atlas duvak

Tâ visâli Ka'besin bundan kılalar i'tibâr
Tavf edip vuslat bulalar demeyeler el-firâk

Zîra cümle mümkinât onun kemâlin gösterir
Âlem-i âfâk-ı enfüs biri birine vifâk

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

Çü geldi âlem-i mülke vücûdu
Diledi ümmetin kıldı sücûdu

Dilersen bilesin evsâfın onun
Gerek kim bulasın vassâfın onun

Şu resme etti itnâb ehl-i sîre
Kim i'câzına ermez hiç mesîre

Velî biz edelim şol sözü tasrîh
Ki tefsîr ü hadiste geldi tashîh

Şu yıl gönderdi Allâh ol Halîl'i
Kim etmişti helâk ashâb-ı fîli

Rebîü'l-evvele isnâ aşerdi
Nazîri ne melekti ne beşerdi

Anadan doğdu sünnetli münevver
Mücessem rûh idi akl-ı musavver

Atası diri idi ceddi hem sağ
Ki Abdülmuttalib'di ol yüzü ağ

Bu söze müttefiktir ehl-i edyân
Ki Abdülmuttalib'di ehl-i îmân

İşitti doğduğunu oldu mesrûr
Dedi el-hamdü'lillâh doğdu ol nûr

Kabâyil cem' olup geldi kemâhi
Dediler doğdu ol nûr-ı İlâhî

Budur ol kim onu Allâhu a'zam
Cemîi enbiyâdan etti a'lem

Haber vermiş idi Tevrât u İncîl
Ki Hakk onu kamudan etti tebcîl

Kim Âdem'den yere doğunca ol mâh
Beyân eylemiş idi onu Allâh

Bunun adını evvel ol veriptir
Yaratıp yer yüzüne gönderiptir

Bunun adı Muhammed'dir ezelden
Bu resme deniliptir lem-yezelden

Pes ona ettiler gâyetde i'zâm
Ederdi fahr onunla hâs ile âm

Aceb mi ger olursa yerde mefhar
Onunla fahr eder gökte melekler

Onunla fahr eder evlâd-ı Âdem
Onunla fahr eder mecmû-ı âlem

Ne âlem belkim Allâh fahr eder bil
Onunçün kıldı halktan onu teclîl

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyeti büşrâ

Rivâyettir ki doğdu çün anadan
Cihânı kapladı düpdüz senâdan

Ki tâ haddâ şeyâtîn oldu merdûd
Göğe çıkmaktan oldu külli matrûd

Evâyilde çıkarlardı semâya
Ağarlardı yüce cevvi havâya

Melekler sözünü tâ istirâka
Alıp neşr edeler Şâm'a Irâk'a

Bu kez çün dilediler kim çıkalar
Meleklerden yana göğe bakalar

Buyurdu Hak Taâlâ attılar od
Şeyâtîni edeler tâ ki matrûd

Buyurdu çünki sultânü's-selâtîn
Pes ettiler rücûme'lliş-şeyâtîn

Bu ol oddur kevâkibden atarlar
Ki tâ ede şeyâtîne eserler

Kimini od yakar baştan ayağa
Kimini naks eder atar ırağa

Bular bârî çü gördüler bu hâli
Birinin kalmadı aslâ mecâli

Derildiler pes İblîsin katına
Bu işte tâ göreler dikkati ne

Dediler kim ne hâdis oldu masnû'
Kim olduk biz semâdan şimdi memnû'

Dedi varın tavâf edin cihânı
Ayân eyleyesiz tâ bu nihânı

Aradılar kamu şarkan ve garbâ
Taradılar yeri bu'den ve kurbâ

Yararak gördüler kim Mekke şehrin
Kuşatmışlar melekler batn u zahrın

Görürler kim bir evden nûr-ı sâtı'
Çıkıp derler budur bürhân-ı kaatı'

Melekler bir birine muştularlar
Ki geldi âleme ol sırr-ı ekber

Gelip bildirdiler İblîse onu
Çığırdı eyledi âh ü figânı

Ki doğmuş âyet-i âlem cihâna
Gelip rahmet benî Âdem cihâna

Onunçün varmadınız gök katına
Ki munzardır ona ve ümmetine

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyeti
büşrâ

Çü Mekke kavmi gördüler onu hep ettiler idrâk
Dediler bu durur ol kim dine şânında erselnâk

Muhammed'dir bunun adı olısardır resûlu'llâh
Leamrük olısar tâcı ridâsı olısar levlâk

Anası bir kaç emzirdi dediler kim gerek dâye
Kabûl etmedi hiç dâye birini etmedi imsâk

Tahayyürde dururlarken ne hikmettir bu iş derken
Halîme adlı bir hatun erişti vaz'ı tâbı pâk

Ona bildirdiler onu Medîne'ye alıp geldi
Ne yerde merkebi gitse çemen çiçek olurdu hâk

Olurdu günde bir aylık kadar tutar idi kuvvet
Kimesne görmedi ondan necîs bevl ü çepel hâşâk

Kaçan kim istese hâcet iki pâre olurdu yer
Geri olur idi düpdüz ederdi onu istimsâk

Mübârek başı üstünde olurdu sâyebân ona
Bir ak bulut onun dâyim dururdu üstüne çâlâk

Halîme dâyenin bir gün dilek kıldılar evlâdı
Resûlü bile aldılar koyuna gittiler bî-bâk

Erişti nâgehân Cibrîl tutuban yüreğin yardı
Çıkardı bir uyuşmuş kan bu sözde olmagıl şekkâk

Dedi bu hatt-ı şeytandır sana lâyık değildir bu
Arıttım kalbini bundan bu işte olmagıl gamnâk

Geri yudu onun kalbin bir altın taştın içinde
Mekânında geri kodu onu itmedi istihlâk

Bu hâli görücek onlar Halîme'ye segirttiler
Dediler bir kişi geldi tutup etti onu ihlâk

Yügürdü dâyesi geldi görür kim diridir onu
Velî rengi tagayyürdü görüp etti yakasın çâk

Onu el-kıssa irgürdü geri anasına tiz sağ
Güneşten onu saklarda mebâzâ ermeye seffâk

Çün oldu iki yıl dört ay atası dünyeden gitti
Bu sözdür sözlerin sağı dememiştir onu effâk

Kaçan kim altıya erdi anası gitti dünyâdan
Medîne Mekke nısfında yatar derler onu nüssâk

Severlerdi kamu âlem husûsâ kim onun ceddi
Hevâdârı idi derdi budur ol sırr-ı a'taynak

Sekiz yaşına ericek dedi gitti âlemden
Buyurdu tâ Ebû Tâlib ola kulluğuna derrâk

Aceb mi ger beşer yerde ayağna kosa başın
Çün'ali tozunu sürme çekiptir gözüne eflâk

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyet-i büşrâ

Cemâli doğdu çün yerde gök aldı şemsi def kıldı
Kamer raks urdu meclisde çün oldu bedri istidrâk

Mutahhardı onun zâtı alâyıktan avâyıktan
Onunçün konmadı aslâ eteğine onun hâşâk

Cemîi ömrü içinde salîbe kılmadı ta'zîm
Kıgırsalar da varmazdı ne yerde kim olur işrâk

Ne hamr etti ne zemr etti ne lehv etti ne lagv etti
Ne lu'b etti ne ka'b attı komazdı katına hettâk

Kemâlâtı ona erdi ki meşhûr oldu fazl ile
Emânette diyânette nazîrin görmedi süllâk

Ki tâ haddâ ki derlerdi Muhammed'dir Emîn sâdık
Şu resme kadrî a'lâdı ki kemter kulları müllâk

Çü yaşı on iki oldu meger günlerde bir günde
Ebû Tâlib ona dedi gel itlüm Şâm'a istislâk

Erişti kaafile Şâm'a gelip Basra'ya kondular
Var idi anda bir râhib ki terk etmişti mâl emlâk

Onun adı Bâhîrâ'dı çü gördü bunları kondu
Bulara karşı yükündü beline bağladı fitrâk

Erişti tiz geri râhib Muhammed katına geldi
Yapıştı eline onun çü buldu zahmına tiryâk

Kureyş'e pes dedi bilin budur âlemlere seyyîd
Resûlu'llâh olısardır pes âmennâ ve saddaknâk

Bunu âlemlere rahmet idüben gönderiserdir
Bula ümmetleri izzet çü budur nasr-ı erselnâk

Kureyş'in dedi eşyâhı neden bildin ki bu kimdir
Ne işten kıldın istidlâl ki budur kadr-i erselnâk

Dedi çün ettiniz ikbâl nazar kıldım ki hep buna
Kılardı taş ağaç secde budur pes sırr-ı erselnâk

Ki zîrâ taş ağaç secde nebîden gayrine etmez
Gelir Tevrât u İncil'de doğısar bedr-i erselnâk

Bakıp gördü bir ak bulut durup gölge eder o ı
Dedi görün bu hâli kim budur ol tavr-ı erseln..k

Dedi kimdir bunu zâbit dediler kim Ebû Tâlib
Dedi kim tiz bunu gönder ere tâ devr-i erselnâk

Mebâzâ kim yehûdîler görüp mekr edeler buna
Buna hâşâ zevâl ere budur çün sadr-ı erselnâk

Ebû Bekr anda bileydi ona koştu Bilâl'i pes
Erişti Mekke'ye geri kamer-veş nûr-ı erselnâk

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahzı rahmettir çün oldur gâyet-i büşrâ

Rivâyettir dirâyet kıl be-gâyet
Çün on dördüne erdi oldu âyet

Cemâlinin hilâli erdi bedre
Erişti sadrı kadre kadri kadre

Yüzündeydi risâlet nûru zâhir
Özü deryâ idi sözü cevâhir

Sözü câna hayât olurdu yâkuut
Kulaklarda olurdu dürr ü yâkuut

Tutarlardı ne buyursa' ibârât
Ederlerdi ne gösterse işârât

Yigirmi beş yaşa çün kim erişti
Hak'a erdi ona her kim erişti

Hadîce hatunu kıldı tezevvüc
Sadef kılmag için kıldı teferrüc

Kim ondan bite dürler şâhvârî
Saçıla yer yüzüne mâhvârî

Hadîce ona âşık olmuş idi
Akîk idi Yemen'den gelmiş idi

Mukaarin oldu pes ma'şûk u âşık
Akîk ile olur gevher yaraşık

Ebû Bekr'i edindi sânî esneyn
Kamer sağdıç güyegü şems-i kevneyn

Tufûliyyet zamânından bileydi
Yarım dem hâşâ ondan ayrılaydı

Gönülde hass idi sırrında sâhib
Seferlerde hazerlerde müsâhib

Pes evvel doğdu Kaasım sonra Zeyneb
Rukiyye Ümmü Gülsüm Fâtıma hep

Hadîce anadan doğdu bu evlâd
Bulara Mekke şehri idi mîlâd

Bu evlâdı nübüvvetten ön idi
İki oğlu risâletten son idi

Hadîce'den çü Abdullâh geldi
Bu kez Mariye'den İbrâhîm oldu

Bular hep dirliginde nakl oluptur
Velîkin Fâtıma sonra kalıptır

Ederdi kırka dek kat'-ı makaamât
Olurdu zâhir ondan çok kerâmât

Resûl idi gelirdi nûr-ı ilhâm
Velîkin zâhir olmamıştı islâm

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyet-i büşrâ

Çün erdi kırk yaşına şâhı kevneyn
Kemâle erdi Şems ü mâh-ı kevneyn

Ki hüsn -i hulk ile mevsûf oluptu
Kemâl-i lûtf ile ma'rûf oluptu

Egerçi kendüdi sâhib-şerâyi'
Velîkin zâhirâ olmuştu tâbi'

Halîlu'llâh'a tâbi'di amelde
Ona uyar idi hüsn-i emelde

Ki İbrâhîmin idi milleti hak
Nizâmı şer'i dîni ümmeti hak

Kabûl-i amm idi hassü'l-havass ol
Kamu edyânda ehl-i ihtisâs ol

Pes ederdi ibâdette cihâdı
Kim ere nâgehânî fazl-ı Hâdî

Pes erdi emr-i Subhânî düşünde
Pes erdi vahy-i Rabbânî düşünde

Ne kim düşte görürse sâdık oldu
Ne kim söylerse Hak'tan nâtık oldu

Bu kez cânında gâlib oldu eşvâk
Habîbine habîb olmaz mı müştâk

Kıyâs et çünkim ola Bârî mahbûb
Ne mahbûb Bârî mahbûb Bârî mahbûb

Şuhûdî mülkünün subhânı ola
Vücûdî şehrinin sultânı ola

Bu yolda pes memât ola hayâtı
Hayâtına hayât ola hayâtı

Bu resme dâyimü'l-ahzân idi ol
Hayâli fikrine mîzân idi ol

Ki tâ ere hayâlinden visâle
Firâk onu visâl iline sala

Ol ilden tâ ere zerre işâret
Bu zerreden ere şemme beşâret

Severdi vahdeti ederdi halvet
Ederdi halveti tâ bula celvet

Hıra dağına gâh gâhî giderdi
Yere yaşı göğe âhı giderdi

Dururdu nice gün gâr-ı Hırâ'da
Harı olmaz idi ona hırâda

Gönül bulmasa yârinden tecellî
Hayâlinden nite ola tesellî

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyet-i büşrâ

Çü gördüler onu terakkîde buldu kemâl
Velî bilmediler ki niçin zaîf oldu hâl

Gelip ammusı Hamza kız kardeşine dedi
Ki yâ Âtike niçin oldu Muhammed hilâl

Ne yeldir kim ol gül yanağın hazân eyledi
Ki yâkuut-ı ahmer dudağı solup oldu al

İşi dâyimâ fikr ü halka karışmaz niçin
Bu söze cevâb vermedi Âtike oldu lal

Pes etti Kureyş'in uluları da'vet onu
Muazzez tutup ettiler anda çok kıylu kâl

Nedendir kim ahzan yürürsün vâhîd
Nedendir mübârek zamîrinde vardır melâl

Mizâc-ı kerîminde var mı aceb yâ maraz
Haber ver bilelim nedendir ona ihtilâl

Eger kimseye âşık isen buyur bilelim
Ve ger izzet istersen uşda senin mülk ü kemâl

Cevab vermedi bunlara durdu gitti geri
Varıp halvetine geri eyledi intikaal

Bular pes dediler cevab vermedi çün bize
Ne etmek gerektir bu tedbîre fikr ile al

Dediler Ebû Bekr onun has yâri durur
Ki sırrına vâkıftır eder ona imtisâl

Hevâ-dârıdır eylemez sırrın ondan dirîg
Pes ondan bu hâli soralım alalım makaal

Bu sözü işitti Ebû Bekr turdı'uru
Gelip dedi aslâ sana ermesin hiç vebâl

Bu hâle tahayyürdedir cümle sâdât-ı halk
Husûsâ gelip ettiler bana ondan suâl

Dedi kalb müştâk u nefsim eder ihtirâk
Gözümden akar yaş budur hâlim uş lâ-yezâl

Kararım çü selb oldu hiç sabra yok takaatım
Ne kılsın dil-ârâm çü cânımda yoktur mecâl

Çü gördü ki baştan igen aştı deryâ-yı aşk
Kenâre çıkp sermenip eyledi igtisâl

Ridâsını giydi izârın tutundu revân
Hıra dağına Mekke'den eyledi irtihâl

Çıkıp dağa yüzün turâba kodu secdede
Tazarru' edip ağladı dedi ey bî-zevâl

Melekler görüp ağladı hûr-ı în döktü yaş
K'İlâhî habîbin elif kaametin kıldı dâl

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Mekaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

FASLÜN Fİ NÜZÜLÜ'L—VAHY
(Vahyin inişi)

Çü vakt oldu kim vahy ede ol Ganî Zü'l-cemâl
Muhammed risâlet ede feyz ede zü'l-cemâl

Buyurdu ki yâ Cebrayil oldu vakti tamam
Ki vahy edem inzâl Habîb'ime ere menâl

Ki tâ emr ile nehyin ahkâmın izhâr ede
Beyân ede va'dim vaîdim harâm u helâl

Eriştir pes ona tahiyyâtımı kıl selâm
Yetiştir hediyyem resûlüme aç perr ü bâl

Nüzûl etti pes peyk-i Hazret Hırâ dağına
Havadan edip sayha titredi tir tir cibâl

Nazar kıldı gördü yeşil donlu bir şahs iner
Semâ ile arz ortasında şerîfü'l-hisâl

Gelip dedi ıkra'ki ya'ni oku işitem
Dedi okumak bilmezem yâ Kerîme'n-nevâl

Yapıştı onu boğuban kodu tizcek geri
Rivâyet ederler ki çekti elin bî-cidâl

Dedi geri ıkra' dedi bilmezem okumak
Geri tuttu onu işit ne olısar meâl

Geri dedi ıkra' dedi okumak bilmezem
Hem ümmî hem a'lem ne sırdır acebdir bu hâl

Üçüncüde dedi ki oku onun adını
Kim insânı kandan yaratmış durur bî-misâl

Ki Rabb'in şol ekrem durur kim yarattı kalem
Kalem birle ta'lîm-i ilm eyledi ittisâl

Husûsâ kim insâna öğretti şol nesneler
Ki hîç ermez idi zamîrinden ona hayâl

Bunu dedi oldu gözünden geri gâyib ol
Risâletle Kur'ân getirdi bi-gayr-i muhâl

Pes andan resûlu'llâh aldı gelip Mekke'ye
Risâlet bilâ-şübhe Kur'ân bilâ-ihtimâl

Hadîceye geldi dedi tiz beni örtünüz
Ki titrer yüreğim ede tâ biraz incilâl

Birazdan turugeldi verdi haber hâlini
Revân eyledi sırrını hemçü sâfî zulâl

Dedi korktum ondan dedi hâşa vallâhi Hak
Hizâyet ede kılmaya seni sâhib-kemâl

Sana vermese fazlını pes kime feyz eder
Sana kılmasa vaslını kimdir ehl-i visâl

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Pes andan Hadîce yügürdü yayan
Varıp Varka'ya onu etti beyân

Ki râhibdi çok dili bilmiş idi
Ki Tevrât'ı İncîl'i bilmiş idi

Sevindi işiticek ol mu'teber
Gelip dedi ver yâ Muhammed haber

Haber verdi pes gördüğünden resûl
İşitti onu Varka kıldı kabûl

Dedi bilki Nâmûs-ı Ekber'dir ol
Ki tâvûs-ı küddûs-i ekberdir ol

Ki Mûsâ'ya Îsâ'ya gelmiş durur
Şu dem ki nübüvvet verilmiş durur

N'olaydı eriştiredi Hak beni
Şu vakte kim ihrâc edeler seni

Dedi kavmim ihrâc idiser midir
Koyup hakkı bâtıl gidiser midir

Dedi her beşer kim nübüvvet eder
Onun kavmi ona adâvet eder

Pes andan kesildi geri Cebrayîl
Zamân oldu gelmedi vahy-i Celîl

Be-gâyet hazîn oldu andan resûl
Şunun gibi kim bezdi candan resûl

Karâr eylemezdi gece gündüzin
Dilerdi ki dağdan ata kendüzin

Gözüktü gözüne geri Cebrayil
Getirdi geri ona vahy-i Celîl

Dedi yâ Muhammed ki sensin resûl
Niçin hâtırnı tutarsın melûl

Meger verdi bir gün haber Mustafâ
Muhammed resûlu'llâh ol bâ-vefâ

Ki bir savt işittim semâdan gelir
Geri bir firişte havâdan gelir

Semâ ile arzın arasındadı
Oturmuş idi kürsü üstündedi

Nazar kıldım ona geri anladım
Yüzün gördüm onun sözün dinledim

Ki bildim onu bu melektir kim ol
Ki bir kez Hırâ'da edipti nüzûl

Geri emr-i Subhânî'den geldi uş
Geri vayh-i Rabbânî'den geldi uş

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Çü gördü onu elyedi pes feza'
Velî kılmadı kimseye hiç ceza'

Dedi örtünüz haşyet ettim çü ben
Hadîce dedi yâ Muhammed ki sen

Sılalar kılıcısın erhâma sen
Rahimler edicisin eytâma sen

Kelâmın nizâmın kamu ber-kemâl
Edersin kamu işlere ihtimâl

Fakîre tevâzu' konuğa kerem
Tutarsın kamu âlemi muhterem

Dışın halk ile hüsn-i ahlâk ile
İçin Hakk ile zikr-i Hallâk ile

İlâhın çü kuddûs-ı ekber durur
Gelen belki Nâmûs-ı ekber durur

Yatarken bürünüp ridâ ve izâr
Ederken Hak'ın emrine intizâr

Girip geldi Cebrâil etti nidâ
Selâmını Allâh'ın etti edâ

Ki Müddessir'in sûresin indirip
Hak'ın lûtfuna kandırıp kındırıp

Eriştirdi evvel selâmın onun
Yetiştirdi sonra kelâmın onun

Çü Cebrâil'i gördü ve anladı
İşit yâ Hadîce ki geldi dedi

Hadîce dedi açayım saçımı
Görem kim durur mu veyâ kaça mı

Eger ol melekse olur gâyib ol
Ve ger ola şeytan durur hâyib ol

Pes açtı saçından bir iki fetîl
Gözünden tolundu revân Cebreyil

Dedi yâ Hadîce ki gayb oldu ol
Dedi yâ Muhammed pes oldun resûl

Gelendir sana bil ki Rûh-ı Emîn
Resûlu'llâh oldun ile'l-âlemîn

Bana arz et islâm müslümân olam
Hak'ı hak bilem ehl-i îmân olam

Çü arz eyledi geldi islâma ol
Mutî' oldu a'lâma i'lâma ol

Pes evvel budur ehl-i îmân olan
Resûlün elinde müsülmân olan

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Nedir der bu yerde işit Fahr-i Râzî imâm
Ki çünkim Muhammed resûlu'llâh oldu aleyhisselâm

Ki ilm-i zarûrî ile ona bildirdi Hak
Ki kendi resûldür mine'llâhi temme'l-kelâm

Hadîce saçın açtığından onu bildiği
Ki Cebrâil idi gelen ol azz-i kirâm

Bu işler geri kendüzine olur mu'cizât
Onunçün şehâdet getirdi ona oldu râm

Gelir nakl-i Keşşâf'ta ekser müfessir demiş
Kim evvel inen Fâtiha sûresidir benâm

Gel imdi işit kim bu Kur'ân nice indidi
Yazılmış idi levh-i mahfûza evvel tamam

Ki her harfi Kaaf dağı kadrincedi sûretâ
Ne kim oldu olasıdır eyledi intizâm

Pes andan yarattı bu dünyâ göğünde bir ev
Adı beyt-i izzet melekler eder ihtirâm

Ol evde yazıldı geri Leyletü'l-Kadride
Ki yigirmi dördü gecesi idi irtisâm

Buyurdu onu Cebrayil'e ki yazdı geri
Sefere berere'ye etti onu iltizâm

Buyurdu geri Cebrayil'e kim inzâl ede
Resûle kim i'lâm ede bileler hass ü âm

Pes indirdi onu yigirm'üç yıl içinde ol
Gelip Hâtemü'l-Mürselîn'e edip ihtimâm

Beşer sûretinde gelirdi ona Cebrayil
Gehî bu melek sûretinde olurdu hümâm

Gehî salsala-i ceres gibi ahyânâ ol
İşitirdi bir savt-ı tayyib lâtifü'l-merâm

Gâh aşağa tutardı başını ashâb ile
İnicek ona vahy-i Kayyûm u Hayy-ı lâ-yenâm

Kaçan kim ine vahy-i Rabbânî terlerdi ol
Münevver olurdu cemâli çü bedri zulâm

İşitirdi Hak'kın kelâmın kulağı ile
Haber verir idi ki bile havass u avâm

Dahi dediler altı ay düş ile söyledi
Ki vahy irgürürdi ona Cebrayil fi'l-menâm

Zi feyz ıssı sultan ki teblîg-i ahkâm eder
Kılar kullarına kerem bî-nihâyet müdâm

Yenâbî-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Bu kez bunda allâmeler bir suâl ettiler
Ona erdi hattâ ki çok ettiler ihtisâm

Ki Kur'ân kelâmıdır onun kelâmı sıfât
Sıfât hod müfârık degil eylemez infisâm

Nice nâzil olda gelip resûle sıfât
Nice oldu yâ akl ile ma'nisi infihâm

Cevap verdi erbâb-ı tefsîr ü ehl-i hadîs
Arabda Acemde pes ondan kesildi hisâm

Ki Kur'ân'ı dedi resûl gayr-i mahlûk durur
Dese her ki mahlûk küfürdür bulur intikaam

Bu sözce kadîm oldu pes nazm ile ma'nisi
Egerçi taalluk bulup nazmı tuttu nizâm

Ne savttır ne harftır velî savt ü harf
Onu zâhir etti bu dillerde tuttu kıyâm

Kelâm-ı hafidir temessür eder def'-i vahy
Taayyün taaddüd ona bi'tibâri'l-makaam

Gel imdi gönül levhına işbu tasvîri yaz
Ki sana beyân eyleyem nitti feth-i hitâm

Çü bildin kim oldu hakîkat Muhammed resûl
Ki Kur'ân gelip Cebrayil indi her subh u şâm

Kodu Hak saâdette başında tâc-ı kemâl
Serîr-i siyâdette sırrında urdu hıyâm

Kamu cinne inse resûl eyledi gönderip
Kim Allâh'a da'vet kıla halk ede i'tisâm

İSLÂM-I EBÎ BEKR (R.A.)
(Hz. Ebû Bekr'in müslüman oluşu)

Gel imdi işit kim nice da'vet eder resûl
Nice bildirir emr ü nehy ol helâl ü harâm

İşittin kim onun Ebû Bekr yâri idi
Ederdi ticâret Hicâz u Yemen Mısr u Şâm

Görür Şâm ilinde düşündeki şems ü kamer
Gelip önüne kodular gökten ol iki câm

Tutup pes Ebû Bekr aldı buları ele
Geyürdi libâsın edip sadrına inzimâm

Varıp pes muabbirden ol sordu ta'bîrini
Dedi ona râhib ki kadrin durur müstedâm

Ne yerden gelirsin bana de dedi Mekke'den
Kabîlen nedir dedi Hâşim ki şânı hişâm

Dedi pes çıkısar zamanında bir kimse ol
Kim adı Muhammed Emin'dir ecell-i izâm

Nebîdir kim âhir zamanda gelir âleme
Onunçün yarattı cihânı İlâhü'l-enâm

Yenâbi'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Onunçün yarattı semâvât u arz
Onunçün eder ona eşyây-araz

Onunçün yarattı kamu âlemi
Onunçün getirdi hem o Âdem'i

Onunçün durur enbiyâ mürselîn
Onunçün durur âhirîn evvelîn

Pes ol seyyidü'l-mürselîn olısar
Pes ol ekmelü'l-kâmilîn olısar

Sen onun bilisersin islâmı ne
Pes onun girisersin islâmına

Vezîri olasın zamânmda hem
Halîfe olasın mekânında hem

Budur uşda ta'bîri bil düşünün
Önünden sonun anlagil işinin

Dahi bir sözüm var sana dinle sen
Ki Tevrât ü İncîl Zebûr içre ben

Onun na'tini vasfını bulmuşam
Hakîkat ben onu nebî bilmişem

Getirmişem islâm onu gözlerem
Nasârâdan onu velî gizlerem

Ebû Bekr işitti çün evsâfını
Arıttı küdûrette ol sâfını

Pes oldu ona gâlibü'l-iştiyâk
Ne vaktin ola derdi yâ Rab talâk

Uyumaz idi şubha dek şâmdan
Pes erdi geri Mekke'ye Şâm'dan

Geri rûzi kıldı tebârek yüzün
Gelip gördü çünkim mübârek yüzün

Dedi yâ Ebâ Bekr islâma gel
Hidâyet bulup nasr-ı a'lâma gel

Dedi ger resûlsen kanı mu'cizât
Ki tasdik ede tâ seni mu'cizât

Dedi mu'cize sana yetmez mi ol
Ki Şâm iline çünki vardukta yol

Sana düşte olmadı mıdı ayân
Sana rahib etmedi midi beyân

Ebû Bekr onu çün işitti bilip
Şehâdet getirdi müselmân olup

Nazar erdi tevfîk-ı Rabbânîden
Gönül doldu tahkîk-ı Hakk'aanîden

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Pes andan Alî geldi îmâna bil
Yaşı ondu bağladı îmâna bil

Erişti bu kez Zeyd'übün Hârise
Dalâletten erişmeden hâdise

Yetişti Ebû Bekr-e Osman serî'
Getirdi huzûrunda îman serî'

Zubeyr erdi ardınca onun revân
Gelip Abdü'Rahman dedi el-amân

Bu kez erdi Sa'dübni Vakkaas ona
Dahi Talha erişti fehhâs ona

Bu beş şahsı aldı Ebû Bekr pes
Resûle getirdi olup destires

Şehâdet getirdiler ihlâs ile
Halâsa eriştiler ihlâs ile

Bu sekiz neferdir ki sâbık durur
Kalanı bulara levâhık durur

Ziyâde olurlardı gün gün kirâm
Ki tâ erdi otuz dokuza tamâm

Otuz üç ricâl altı hatun idi
Kamu dürri idi hâlis altun idi

İSLÂM-I ÖMER (R.A.)

(Hz. Ömer'in müslüman oluşu)

Gel ey hüsn-i takrîri tahrîr eden
Tasavvurda tasdîki tasvîr eden

Gözün aç ki ezher nizâm eyleyem
Kulağ ur ki cevher kelâm eyleyem

Ki nazmımda nesr-i meânî dizem
Nisârımda dürr-i mesânî dizem

İşit pes nice tuttu kuvvet bu din
Nice zâhir oldu nübüvvet bu din

Duâ eder idi resûl-i İlâh
Kim islâma izzet ver ey pâdişâh

Ömer'le bu islâmı i'zâz kıl
Veyâ Amr ile dîni ihrâz kıl

Duâsını Hak çün mücâb eyledi
Ömer hakkına müstecâb eyledi

Duâsı niçin olmaya müstecâb
Çün Allâh ediptir ona feth-i bâb

Onunçün oluptur bu kevn ü mekân
Onunçün dinilmiş durur kün fe-kân

Yarattı onu Erhamü'l-Râhimîn
Ki tâ ola ol rahmete'l-âlemîn

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Çün duâsın müstecâb etti resûlün Müsteân
Gör Ömer imdi nice izhâr eder emn ü amân

Bir gün Ebû Cehl ile oldu müsâhib pes Ömer
Dedi ona yâ Ömer meydâna gir eyle rihân

Zirâ çıkmıştır Muhammed der ki ben peygamberem
Günde gün etti terakkî olısar sâhib-kırân

Ger sen onu öldürürsen yüz vakıyye uş gümüş
Hem verem ben yüz deve ahmer kıvırcık hep hicân

Pes Ömer bindi resûlün üstüne kasd eyledi
Beline kuşandı kılıç eline aldı sinân

Yolda Habbab übn Eret'e uğradı der yâ Ömer
Gel beru islâmı sen i'zâz kıl kılma hevân

Kim Muhammed dedi yâ Rabb eyle İslâmı azîz
Yâ Ömer'le yâ Ebû Cehl ile eyle câvidân

Dedi bak bak sen dahi mi girdin onun dînine
Dedi kim islâm yoluna ben mi girmişim hemân

Girdiler kız kardaşın hem güyegün islâmına
Dedi uş ne onları koyam ne seni ben revân

Geldi gördü kim salât-ı subh içinde bunları
Kim okurlar sûre-i Tâ Hâ işitti bir zaman

Gönlü yumşandı biraz Kur'an işiticek onun
Tuttu yüz ammâ resûlün kasdına ol pevlivân

Bir mağâra var idi Ebû Kubeys dağında kim
Anda tutardı resûl ashab ile gündüz mekân

Erdi onun kapısına heybet ile pes Ömer
Dedi kimdir kim elimden kurtara baş ile can

Dediler kim yâ resûla'llâh erişti uş Ömer
Gelmedi illâ ki başlar kesmeğe dökmeğe kan

Pes Alî dedi kim emr et iki pâre eyleyem
Dedi sabr et yâ Alî kim gör nice olur bu şân

Çün Ömer girdi kapıdan na'ra urdu hışm ile
Dedi ona pes resûlu'llâh kılma hemçünân

Gel beru islâma gel yoksa azâb iner sana
Nitekim evvelki kavme indi etti bî-nişân

Çün mübârek yüzünü gördü işitti sözünü
Titredi tir tir sarardı sankim erişti hazân

Dedi islâm arz kıl kim Hak nebîsin yâ resûl
Kalmadı aslâ mecâlim el-amân yâ el-amân

Çünki tahkîk oldu Hak batılları ibtâl edem
Çünkim islâmdır muazzez pes niçin olam muhân

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsıbü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Çünkim islâm bâğına kurdu Ömer taht erguvân
Onun ile erbaîn oldu tamam pîr ü civân

Ref' olup râyât-ı islâm nasb olup âyât-ı din
Çıktı îman kal'asına oldu anda pâsübân

Dedi imdi yâ resûla'llah niçin halvettesin
Çün seni Hak gönderiptir sen de et Hakk'ı ayân

Çıktı pes andan resûlu'llâh haremde yürüdü
Da'vet etti zâhirâ islâm yolun etti beyân

Çün muazzez oldu islâm eyledi işrâk-ı tâm
Doldu ervâh ma'rifet nûru ile kalb ü lisân

Buldu islâm izzetinde pes Ömer de izzeti
Kim resûlu'llâh buyurdu gelmesem ben der-cihân

Sen olısardın nebî âlemde bilgil yâ Ömer
Gör ne sadr oldu ki buldu kadr-i âlî bî-kerân

Ona erişti Ebû Bekr ile onun kadri kim
Tâ dedi bunların için şâh-ı sırr-ı kün fe-kân

Kim benim iki vezîrim var durur gökten gelip
Hem iki dahi vezîrim yer yüzünde kâmurân

Gökteki iki vezîrin biri Cebrâil durur
Biri Mîkâîl'dir inerler bular ez-âsümân

Yerdeki iki vezîrimdir Ebû Bekr ü Ömer
Gör ne izzettir verilen bunlara pes nâgehân

Nice izzet bulmasınlar etti i'zâz ol İlâh
Bir nazar kıldı Muhammed zâhir oldu ez-nihân

Ger yetim idi velî dürr-i yetîm idi o şâh
Kim onun ayağının toprağına dürler fişân

Çün hicâb açıldı gökten pes kevâkib görünür
Çün tulû' ede güneş zerrât olur zâhir hisân

Pes bular ol nûr-ı kevneyn devletinde buldular
Bu cihanda kadr-i âlî ol cihanda imtinân

Her kişi kim pes onun şer'inde olsa mustakîm
Hem husûsâ etse onun sünnetini istinân

Ol aceb mi bu cihanda ger erişse izzete
Yarın anda görse dîdâr bulsa ol hûr-ı cinân

Dediler üç yıl oturdu evde da'vet eyledi
Varmadı kimse kapısına idüben imtihân

Çekmedi aslâ silâh hiç Mekke'de küffâra ol
Mu'cizâtına ederdi da'vetini iktirâh

Hücceti Kur'ân idi âyâtı onun beyyinât
Kaahirü'l-bürhân idi bürhânı bâhir bî-gümân

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsbü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaatı'ât

FASLÜN FÎ-SIFÂTI'N-NEBÎ (S.A.)

(Hz. peygamberin sıfatları)

Çün Ebû Bekr ü Ömer Osman Alî
Geldiler islâma oldular alî

Tuttu kuvvet vardığında şer'-i din
Aslı sâbit idi bitti fer'-i din

Gördüler kim doğmuş ol bedr-i münîr
Sâyesinde oldular pes müstenîr

Müstenîr etmiş cemâlin şems-i zât
Müstedîr etmiş onu nûr-ı sıfât

Gördüler kim çıkmış ol sâhib-kemâl
Eylemiş âlemlere arz-ı cemâl

Gördü sarrâf bildi gevher kıymetin
Er bilir ancak geri er kıymetin

Kimse bilmezdi kim ol ne şâh idi
Bu sözün Kur'ân hadistir şâhidi

Bulmadılar bilmesine kimse yol
Ancak onu Hak bilir kim kimdir ol

Gel bu sözden imdi istikmâl kıl
Sâni'a sun'ından istidlâl kıl

Hak Taâlâ kim ona yoktur misâl
Kim kemâl-i izzet onundur celâl

Bu kemâl-i izzet ile ol Ganî
Gör nice mahbûb edinmiştir onu

Şöyle kim demiş durur Levlâk ona
Onun için hâk-i pây eflâk ona

Çün onu ta'zîm eden Allâh ola
Var taakkul kıl kim ol ne şâh ola

Pes kanı diller kim onu vasf ede
Bu kemâl ile kim ayı vasf ede

Dinle ammâ ba'zı evsâfın onun
Tâ ki takrîr edem eltâfın onun

Orta boylu idi ahsen kaameti
Ne katı ebyâz ne esmerdi katı

Ne kıvırcık ne saçı uzun idi
Cismi ahsen hey'eti mevzûn idi

Hiç sinek konmazdı derler yüzüne
Gölgesi düşmezdi yerler yüzüne

Zîra nûrun yoktur aslâ sâyesi
Kim ola evsâfın onun sâyesi

Kim ki baksa yüzüne hayrân idi
Sanki yüzünde güneş seyrân idi

Nice karşıdan göreturur idi
Öyle ardından dahi görür idi

Zira nûrun önü ardı bir olur
İçi dışı sahibü't-tedbîr olur

Onun için uyusa gözü onun
Uyumazdı gönlü der özü onun

Onun için arşa ferşe zeyn idi
Onun için seyyidi'l-kevneyn idi

Sâhibül'-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaatı'ât

Hem mübârek başı idi müstedîr
Cebhesinin sathı idi müstenîr

Gözleri de'câ idi a'lâ-nazar
Sürmeliydi ince mâ-zaga'l-basar

Her gece sürme çekerdi gözüne
Yattığı vakt resm idi kendüzine

Kirpiği uzun kaşı esnâ idi
Kabe kavseyn idi ev-ednâ idi

Kara idi hem sakalı sık idi
Sanasın boynu gümüş ibrîk idi

Parmağı uzun idi hemçün kalem
Ne kadar vasf eylesem âciz kalam

Ayası yassı idi yumşak harîr
İlle yapışmazdı dîbâc u serîr

Sadrı vâsi'di berâber batnına
Kim ne bilir zâhiri ne batnı ne

Var idi göğsünde biraz ince kıl
Bir kılı kırk yar kaalı ince kıl

İki çigninde biraz kıl var idi
İçi dışı dopdolu envâr idi

Hem yağırnında celâdet hâtemi
Var idi derler risâlet hâtemi

Var iki keklik yumurtasınca ol
Cünden ezhardı risâlette resûl

Terlese dürler dökerdi tâneler
Müşgden eltâf idi ol dürdâneler

Ökçesinde az idi lahrnı onun
Mu'tedildi lahmma şahmı onun

Yürüse kuvvetle yürürdü katı
Ansızın gören ederdi heybeti

Kim otursa meclisinde bir nefes
Gitmeğe etmezdi ömrünce heves

Söylese gâyet belîğ idi fasîh
Sözüne susuz idi Hızr u Mesîh

Hulle-i hamrâ giyerdi gâh gâh
Cübbe-i hadra giyerdi gâh gâh

Gâh izâr ile ridâ gâhi kabâ
Gâh giyer idi kara kıldan abâ

Gah giyerdi hâtem ü huf na'l ol
Gah kara tülbent sarınca resûl

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

FASLÜN Fİ-AHLÂKI'N-NEBÎ (A.S.)

(Hz. peygamberin ahlâkı)

Çünki bildin ba'zı evsâfın resûlün ey ulu
Dinle gel ahlâkını gör nicedi gökçek hulu

Vermiş idi Hak kemâl-i hüsn ile hulk-ı azîz
Halktan a'lâ idi ammâ etmez idi ol ulu

Derdi Yûsuf ag idi benden velî ben şîrinem
Bir kez onu gören olmaz idi aslâ kaygulu

İki gözü arasında var idi bir nûr onun
Gözleri kara idi bâdâmı süzme sürmelü

Nice yüzü gökçek ise gökçek idi hulku da
Yüzlerini cümle âlem ayağına sürmelü

Hulku Kur'ân idi zîrâ hep tutardı hükmünü
Hem kemâlât ile zâtı olmuş idi dopdolu

Menba-ı ahlâk idi hulk ederdi âleme
Ma'den-i eltâf idi hâşâ kim edeydi gulû

Halka ederdi tevâzu ger şerîf ü ger vazî'
Nefsi toprak gibi alçak gönüllü su gibi duru

Cümleden Allâh'ı yigrek bilüben korkar idi
Kendi nefsiyçün kakıyıp olmaz idi hiç adû

Ger gazab kılsa kılardı Hak rızâsıyçün onu
Kibr ü kin bugz u adâvetten idi gönlü arı

Gülmedi hem kahkaha eylemedi hiç nesneye
Lûtf ile bessâm idi yüzü güleçti mâh-rû

Bir idi katında onun Hak işinde cümle halk
Kimseye yüzgürmez idi ger elü ger arkalu

Kızdan artıktı hayâda hilm ile mevsûf idi
Kimseye lâ demedi her kim ki gelse yalvaru

Kendi ehli hâcetini bitirdi kendi hem
Meskenetten eder idi iftihâr ol bahtulu

Der idi el-fakru fahri ve bihi eftâhiru *
Dâyimâ miskinler ile otururdu ol ulu

Hiç taâmı yirmez idi diler ise yer idi
Söylenip yemez idi ucb ile tutmazdı hû

Tutmadı peşgîr önünde hiç mübâhı yirmedi
Balı helvâyı severdi anlamışlardı kamu

Hem buyurmuştur dediler sirkeye ni'met'l-idâm
Hem serîdi hoş görürdü hem kabak severdi o

Hem severdi koyunu yağrın etiyle kolunu
Arpa etmeğin doyunca yememiştir ey amû

Gâh olurdu ol mübârek karnına bağlardı taş
Tâ yürek salınmayıp olmaya açlıktan elü

Bir iki ay evlerinde anmaz idi od onun
Nice günler aç geçerlerdi meger olaydı su

Na'linin kendi yamardı hem libâsın vasla ol
Sayrular sora varırdı ta'ziye ederd'ulu

Varmasın mı rahmetül'lil-âlemîn idi o şâh
Lâlezâr olur akarsa kurumuş yerlerde su

(*) «Fakr, fahrimdir, onunla övünürüm.»

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Sadaka almaz idi hiç ger gelirse armagan
Alır idi eder idi yerine ihsan geri

Yerdi üç parmag ile onu yalardı lûtf ile
Suyu üç kez Besmele'yle Hamdele'yle dinlenü

Hem severdi dâyimâ sağ yanını işlerde ol
Siyyemâ na'l ü libâs giymekte yâ alsa vuzû

Sağ yanının üstüne yatardı istikbâl edip
Her nefeste açılırdı ona bin gaybî kapı

Döşeği ve yastığı sahtiyandı içi lîf
Yatsa gece az uyurdu Hakk'a ederdi tapu

Vitr ile on üç kılardı rek'atı dünle namâz
Hiç seherde uyumazdı alırdı reng ü bû

Gah murabba' otururdu gah çökerdi dizini
Mecmaü'l-âdâb idi mahfî ayân yüzü sulu

Tıybi severdi kokusu kendinin etyab idi
Ger mizâh eylerse hak söylerdi eltâf bahtulu

Özr ederlerse kabûl ederdi özrü lûtf ile
Yoğ idi aslâ katında hiç keremden sevgülü

Etmedi hergiz itâb illâ megre ta'rîz ile
Hîç ehad incitmedi tasvîr ile yâ örtülü

Rıfka emr eylerdi afve sulha halkı kındırır
Kazmaya ta kimsenin ardınca kimse hiç kuyu

Terk edip dünyâyı ukbâ ihtiyâr etmiş idi
Arz olurdu her mahalle ona uçmağ u tamu

Hem binerdi nâkaya at u katır hem merkebe
Ardına kimse alırdı olur ise almalu

Arpa bulamacına yahud paça sünügüne
Da'vet etseler varırdı tiz turur idi uru

Gel bu ahlâkı işit gör sen de var mı birisi
Pes nice ümmet olursun varsa göster gel beru

Ne kadar varsa hazâyin Hak mefatihin ona
Vermiş idi almaz idi eylemezdi gam kayu

Söylese cümle cevâmi' söyler idi sözünü
Bir sözü üç kez der idi tâ ki fehm ola eyü

Dursa zikru'llâh idi otursa zikru'llâh idi
Kimseye vermezdi gönlün cânını illâ ki Hû

Var mıdı bir lâhza kim anmayadı sultânını
Ancılayın kim sever sultânım illâ ki hû

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibû'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Hazretinde ilm idi hilm ü hayâ
Sabr savn emn ü emânet bî-riyâ

Hürmet ü ta'zîm sekîne i'tibâr
Şevket ü izzet vekaar u ıstıbâr

Meclisinde ref'-i savt olmaz idi
Mahzarında nesne fevt olmaz idi

İlm ile fetvâ idi onda kelâm
Hilm ile takvâ idi onda nizâm

Çünki kendi kâmil ü akvâ idi
İşleri ashâbının takvâ idi

Biri birine tevâzu' mekrümet
Uluya ta'zîm kiçiğe merhamet

Gelse muhtâc işleri îsâr idi
Hulk u lûtf ihsân ile âsâr idi

Nice olmasın bular sâhib-kemâl
Çün nazar kıldı keremden zü'l-cemâl

Kendinin mahbûbunu irsâl edip
Cebrayil ile kitâb inzâl edip

Bunlara ta'lîm-i Kur'ân eyledi
Bunlara tefhîm-i Furkaan eyledi

Pes severdi bunları gâyet resûl
Öğretirdi ilm ile âyet resûl

Yoklar idi dâyimâ ashâbını
Açar idi bunlara ebvâbını

Ululara izz ile ikrâm idi
Kiçilere fazl ile in'âm idi

Pes ederlerdi ona da bu kirâm
Gâyetince izzet ile ihtirâm

Şöyle kim doymazlar idi yüzüne
Hiç usanmazlardı aslâ sözüne

Şöyle kim abdesti suyun saklayıp
Bevl ile kanın teberrük eyleyip

Kankısı kim bulur idi i'tibâr
Mâlini suya salardı oda kâr

Kankısı kim eder idi iktidâ
Başını cânını kılardı fedâ

Etmiş idi bunları agâh Hak
Kim Muhammed'dir resûlu'llâh hak

Gönderüptir onu Rabbü'l-âlemîn
Ol muazzez cânı Rabbü'l-âlemîn

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Nice olmasın muazzez ol resûl
Eyledi çünkim onu aslü'l-usûl

Hem kemâlince mehâsin verdi ol
Hüsnüne şems-i duha'sın verdi ol

Zîra kim aslü'l-hakaayık idi ol
Mahzen ü kenzi'd-dakaayık idi ol

Pes habîb olmağa layık ol ola
Mazhar-ı Rabbü'l-halâyık ol ola

Evvel etti kendüzine onu yâr
Sonra kıldı kamulardan ihtiyâr

Evvelinin âhirinin ilmini
Bâtınının zâhirinin ilmini

Bildirip onu muallâ eyledi
Çünkim âlem kıldı a'lâ eyledi

Çünki kendü efdal-i eşyâ durur
Ümmeti hem cümleden ulyâ durur

Zîra kul Mevlâsına göre olur
Alçağı a'lâsına göre olur

Nite bile akl onun mâhiyyetin
Çün tasavvur edemez mâiyyetin

Nesneler verdi kim idrâk eylemez
Bilmez onu her kim idrâk eylemez

Hem buyurmuştur resûl-i kâyinât
Kim bana çok verdi Allâh beyyinât

Enbiyâdan çün mükemmel eyledi
Altı nesneyle mufaddal eyledi

Evveli budur ki câmi' eyledi
Her kelâmımı cevâmi eyledi

Budur ikinci ki mansûr eyledi
Düşmenimi hor u makhûr eyledi

Erişir küffâra eyle dehşetim
Tâ bir aylık yola gider heybetim

Budur üçüncü tamâm yer yüzünü
Bana mescid hem tahûr etti onu

Râbi'i budur gazâdan verdi mâl
Benden önden etmemiş idi helâl

Bu durur beşince kim etti refî'
Tâ olam halka kıyâmette şefî'

Budur altıncı kim ol Zü'l-kibriyâ
Kim beni gönderdi hatmü'l-enbiyâ

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

FASLÜN Fİ'L-Mİ'RÂC

(Mirac Faslı)

Elâ ey âşık-ı Hazret ne kılar kıl nazar Allâh
Basîret göz ile gözle çü vermiştir basar Allâh

Gözünde var mı kan kanı niçin dökmeyesin kanı
Niçin vermeyesin cânı niçin demez ciger Allâh

Büküldü beli eflâkin aceb var mıdır idrâkin
Yerin gözleri yaşından akıp derler sular Allâh

Ne dersin bâg u gülzârı çün eder bâg u gül zârı
Yakalar da yakalar çâk edip de tâ seher Allâh

Çü yoktur bu fenâ mülkün bekaası pes bekaa iste
Fenâdan ön fenâ olgıl komasın hiç eser Allâh

Unuttun âlem-i aslı hicâb oldu sana faslı
Dirîgâ kanı dost vaslı demedi mi haber Allâh

Gel urma yarene yare habîbu'llâhı gör yârâ
Nice müştak idi yâre nice onu sever Allâh

Haberde vârid olmuştur dürüst nakl içre ashabdan
Ki mi'râca resûlu'llâh çıkıp verdi zafer Allâh

Risâlet çünkim erişti pes andan sonra bir yıldan
Dediler bir buçuk yıldan işit nice eder Allâh

Haber verdi resûlu'llâh ki yatmıştım haremde ben
Hatîmde ıztıcâ' edip eriştirdi nazar Allâh

İşâda erdi Cebrâil selâm irgürdi Allâh'tan
Seni Allah okur dedi buyurmuştur sefer Allâh

Tutup pes sadrımı yardı ki tâ göbeğime erdi
Çıkardı yüreğim derhâl dahi dinle ne dir ol şâh

Getirdi bir legen altın dolu îmân u hikmetten
Yudu pes kalbimi geri yerinde kodu ol âgâh

Getirdi ol Buraak'ı kim ona binmişti İbrâhîm
Ki kaddi şol kadardı kim katırdan hey'eti kûtâh

Çü binmek ona çekindi almadı sâkin
Dedi Cebrail ebsem dur kim erdi sana âlî câh

Ki bundan yig sana kimse ebed hiç binmeyiserdir
Binip pes Kuds'e gönildim yanımca Cebrayil hem-râh

Ne yere kim gözü erse basardı ayağın anda
Giderken bir nidâ geldi sağımdan söyledi nâgâh

Ki döngil yâ Muhammed der sözüne uymadım gittim
Solumdan geri bir âvâz geri döngil dedi nâgâh

Pes andan geldi bir avret donanmış külli ziynetle
Elin uzattı döngil der ki bu yana değildir râh

Niçin gitmeye doğru râh çü kıgırmış durur Allâh
Kim oldur kaabil ü makbûl kim oldur mukbil-i dergâh

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Pes andan Kuds'e gedim der gözüktü Mescid-i Aksâ
Buraak'ı bağladım dedi ne buyurdu işit ol mâh

Bu kez Aksâ'ya girdim ben iki rek'at namâz ettim
Dedim yâ Cebrâyil bana çü vermiştir nevâl Allâh

Gelirken bir nidâ erdi sağımdan pes ne ündür ol
Dedi el-hamdü'lillâh kim getirmedi zevâl Allâh

Eger dursan kamu ümmet yehûdîler olısardı
Bi-hamdi'llâh ki sakladı geri ol lâ-yezâl Allâh

Dedim kim bir dahi soldan işittim geri bir âvâz
Dedi el-hamdü'lillâh kim eriştirmez melâl Allâh

Eğer dursan kamu ümmet nasârâ olısarlardı
Velîkin sakladı hakkaa geri ol lâ-misâl Allâh

Dedim geldi bu kez avret nidâ etti ki dön geri
Dedi kim sakladı geri irürmedi vebâl Allâh

Kim ol dünyâ idi geldi gözüktü sana arz oldu
Velî fazl etti bildirdi bağışladı menâl Allâh

Eger dursayıdm ümmet olurdu ehl-i dünyâ hep
Velî lûtf etti irgürdi bulara hoş hisâl Allâh

Pes andan dedi kim bana getirdiler iki kâse
Bana arz eyledi onu kim edem imtisâl Allâh

Birinde hamr var idi birinde süt idi onun
Mürevvak sâfî kılmıştı yetiştirdi zülâl Allâh

Dedi pes bana Cebrâil ikisinden birin içgil
Ki kıldı hâs feyzinden sana çün ittisâl Allâh

Pes aldım ben sütü içtim dedi bana ki hoş vardın
Bulısar ümmetin islâm viriserdir visâl Allâh

Eger hamr içsedin ümmet olısardı kamu âsî
Dalâlette olısardı kılardı infisâl Allâh

Bu yerde sîyer ehlinden rivayet etti râvîler
Ki vermiştir atâsından bulara Hak makaal Allâh

Ki Kuds'de etti istikbâl kamu peygamberin cânı
Çü bedre karşı gönderdi kevâkible hilâl Allâh

Melâyikten mukarrebler kamu geldiler iclâle
Pes islâm yürüdü evvel buyurdu Zü'l-celâl Allâh

Güzel yigit misâlinde gelip görüştü pes islâm
Kemâlince nazar eyle nider gör Zü'l-kemâl Allâh

Onunçün da'vet etti kim habîbini sarâyma
Gerek kim arz ede ona cemâlin Zü'l-cemâl Allâh

Buna nâtık durur Kur'ân kim okudu onu Subhan
Ki subhâne'llezi esrâ buyurmuştur Taâla'llâh

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

İşâret ettiler andan namâza
Ki dura enbiyâ Hakk'a niyâza

Habîbu'llâh çün işitti ikaamet
Halîlu'llâh'a kıl dedi imâmet

Dedi pes Cebrayil kim yâ Muhammed
Çü sensin Hâmid ü Mahmûd Ahmed

Yaraşır kim imâmet sen kılasın
Bu emre istikaamet sen kılasın

Çün uydu enbiyâlar Mustafâ'ya
Eriştiler safâya ıstıfâya

Ebu'l-leys etti bunda bir rivâyet
Gerek kim edesin onu riâyet

Getirdiler dedi ol yerde mi'râc
Kim ağa göklere ol nûr-ı vehhâc

Bu ol mi'râc idi kim cümle ervâh
Bu âlemden gidicek koyup eşbâh

Bu mi'râc ile çıkarlar semâya
Pes andan ağdı peygamber semâya

Muhaddisler nedir der dinle bunda
Resûlu'llâh ne derse anla bunda

Eriştik dedi giderken sebîle
Bu dünyâ göğüne Cebrâil ile

Kapı açın dedi kimdir dediler
Dedi Cibrîl dahi kim var dediler

Dedi geldi Muhammed'dir tutup yol
Dediler mürsel oldu mu bugün ol

Na'am dedi dediler merhabâ pes
Ne gelmektir ki geldi müctebâ pes

Kapı açıldı gördüm Âdem'i der
Dedi Cibrîl bu Âdem'dir selâm ver

Selâm verdim dedi kim merhabâ ol
Nebiyy ü sâlih ü ey sâlih oğul

Bu kez çıktım ikinci âsümâna
Dururdu Yahya Îsâ ol mekâna

Dediler merhabâ Sâlih karındaş
Dahi sâlih nebî izzetse şâbâş

Bu resme çıktı tâ seb'-i semâvât
Bu resme dendi her gökte ibârât

Nazar kıl nice ikrâm etti Allâh
Ki düpdüz âlemi râm etti Allâh

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Üçüncüsünde Yusûf andan İdrîs
Beşincisinde Hârûn dinle tedrîs

Çün erdim sâdisine âsümânın
Dururdu üstüne Mûsâ semânın

Çü geldim ol felekten ağladı ol
Dediler niçin ağlarsın dedi ol

Onunçün ağlaram kim Hak Taâlâ
Ki benden son yarattı kıldı al'â

Bunun ümmetleri çok olısardır
Benimden cennete çok tolısardır

Pes eriştik yedinci âsümâna
Nice erdi işit taht-ı amâna

Kapı açın diyü bildirdi Cibrîl
Dediler kim durur bu dedi Cibrîl

Dediler kim durur sana musâhib
Muhammed'dir dedi bana musâhib

Dediler mürsel oldu mu Muhammed
Bu gece bunda geldi mi Muhammed

Na'am dedi dediler merhabâ pes
Ne gelmektir ki geldi Müctebâ pes

Kapı açıldı İbrâhîm'i gördüm
Bu atandır selâm ver dedi verdim

Selâmım aldı dedi merhabâ ol
Nebiyy ü sâlih ü hem sâlih oğul

Pes andan çün giderdim intihâya
Eriştim yolda Sidr'e müntehâya

Yemişi kulleler gibiydi mutlak
Filin kulağına benzerdi yaprak

Gözettim anda dört ırmağ akardı
İkisi zâhirâ çağ çağ akardı

İkisi bâtın akardı sebîle
Suâl ettim ben ondan Cebrayîl'e

Dedi bu iki kim bâtın akarlar
İkisi dahi uçmaktan çıkarlar

Bu ikisi ki zâhirde akar bil
Birisidir Fırât u birisi Nîl

Zihî kadr-i muallâ verdi Allâh
Zihî kim sadr-ı a'lâ verdi Allâh

Ki cümle enbiyâ bildiler onu
Kim a'lâdır bularlar izz ü şânı

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Kulak tutar isen hoca dökem lülü ile lâlâ
Diyem bir cevher-i ferdi felek dâye melek lala

Yüzü yerün göğün bedri özü âlemlerin sadır
Şu resme âlîdir kadri ki sorsan mislini lâ lâ

Çün erdi Sidre'ye ol şâh bir altından döşek geldi
Dediler nûr-ı hazretti kim örttü Sidre'i küllâ

Bu kez bir Refref-i ahdar döşediler ayağına
Kim âfâkı ihât etti tevâtür böyledir naklâ

Çü çıktı onun üstüne bu kez Cebrâil'i gördü
Kim altı yüz kanadını açıp arz eylemiş bâlâ

Melek hüsnünde Cibrîl'i bu gördü iki kez ancak
Meger kim zâhir olurdu beşer şeklinde ez-bâlâ

Çü gitmek diledi andan dedi pes Cebrayil on-
Ki bir parmak ben uş bundan tecâvüz kılmazam aslâ

Rivâyettir kim ol gece resûl beş nesneye bind
Buraak biri biri Mi'râc ki nûrânî idi şeklâ

Üçüncü dünyâ göğünden firiştehler kanadına
Yedinci göğe dek andan cenâh-ı Cebrayil bezlâ

Beşinci Refref idi kim döşediler ayağına
Urûc etmişti onunla ki ta'zîmen ve iclâlâ

Buyurdu pes resûllu'llâh kim erdim Beyt-i Ma'mûr'a
Getirdiler bana andan geri üç kâse tesbîlâ

Ki hamr u süt asel idi pes aldım ben sütü içtim
Çü içtim dedi Cebrâil eriştin fıtrata fi'lâ

Ki ya'ni fıtratı islâm eder tevhîde istikrâr
Sana Hak kıldı erzânî edesin Hakk'a tehlîlâ

Pes andan girdim uçmağa görem kim taşları lülü
Turâbı mişg-i ezferden cevâhirdi gül ü lâle

Bu kez arş üstüne çıktı erişti ka'be kavseyn'e
Ne kavseyn belki ev-ednâ budur söz nakl ile aklâ

Kodu pes Refrefi arşta ayağın durdu hazrette
İşâret kıldı Cebrâil selâm ver Rabb'ine kavlâ

Okudu pes tahhiyâtı salavât tayyibâtı hem
Selâm verdi Taâla'llâh ona ikrâm edip fazlû

Resûlu'llâh diledi kim selâmı amm ola Hakk'ın
Dedi bize selâm olsun dahi sâlihlere mislâ

İşitdi onu Cebrâil şehâdet etti tevhîde
Semâvât ehli mecmû'u bile dediler ifdâlâ

Çün erdi bu makaama ol tecellî eyledi Allâh
Hicâbın ref' edip ona cemâlin arz eder vaslâ

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Elâ ey tâlib-i tahkîk işit kim edelim tedkîk
Eğer Allâh vere tevfîk beyân idevüz icmâlâ

Ayıttılar kim Allâh'ı ki başgöz ile görmedi
Gönül gözü ile gördü budur Kur'ân'da tenzîlâ

Göz ile baktı kalbine fu'âd ile nazar kıldı
Pes andan gördü Allâh'ı gönül gözü ile illâ

Velî şeyh-i arab kim ol Nevâvî'dir buyurmuştur
Mahall-i ihtilâf olsa gerek kim idevüz adlâ

Çü dedi İbni Abbas kim Muhammed gördü Allâh'ı
Demiştir Âişe hâşâ göz ile görmedi kellâ

Dedi çün ihtilâf oldu pes ettik bu sözü tercîh
Ki haktır İbni Abbâs'ın sözünde yoktur aslâ lâ

Muâz ibnü Cebel aydur Hadîce ona aydur kim
İşittim kim resûlu'llâh bu sözü dedi ta'dîlâ

Ki mi'râc gecesi gördüm bu baş göz ile Allâh'ı
Bu sözdür sözlerin sağ edin bu söze ta'vîlâ

Acem fazılları gerçi gönül gözüyle gördü der
Arab kâmilleri haktır tutun bu sözü ta'lîlâ

Elâ ey vâsıl-ı Hazret işit imdi hakaayıktan
Ki bunda dendi bir ma'nâ ki sözler aslıdır fazlâ

Ki çünkim dünyâ göğüne erişti kodu nefsini
Kodu Sidre'de kalbini idüben Rabb'ına meylâ

Kodu pes cânını andan makam-ı ka'be kavseyne
İşit bu sırr-ı a'lâdan ki tahkîkan ve te'vîlâ

Dedi nefsi ki eyne'l-kalb dedi kalbi ki eyne'r-rûh
Dedi rûhu ki eyne's-sırr ederdi sırrı tahsîlâ

Dedi sırrı kani Allâh hitâb erişti Allah'tan
Ki yâ nefs ni'metim sana ki gufrân ile tafdîlâ

Veyâ rûh rahmetim sana bağışladım kerâmetle
Veyâ kalb sana fazlımdan muhabbet erdi teclîlâ

Veyâ sırr-ı Muhammed gel beni sana seni bana
Budur uş sırr-ı ev-ednâ pes etti Hakk'a tebtîlâ

Çü nûr-ı Hazret-i izzet tecellî etti sırrına
Tamam selb oldu mahsûsât ne temsîlen ne tahyîlâ

Nazar kıldı cihât-ı sit tamâmet külli nûr olmuş
Sutû' etti bu kez sırrın içinden nûr-ı tekmîlâ

Bu kez erdi tecellî zât vücûdun mahv-i mahz etti
Kodu pes mâsiva'llâhı verettelnâhu tertîlâ *

Pes andan Hak bekaa verdi beka' billâh ile durdu
Olup nûrun alâ nûr ol ve fassalnâhu tafsîlâ **

Çü gitti cümle keyfiyyât fenâ buldu vücûdiyyât
Ki hattâ kalebi kalbi oluptu nûra tebdîlâ

Bu nûr ile nazar kıldı geri ol zâtı nûruna
Bu kez nûr inkişâf etti geri nûruna tecmîlâ

Bu nûru'llâh ile gördü geri Allâh'ını hakkaa
Taayyün gitti kaldı zât ne teşbîhen ne ta'tîlâ

Celâli kibriyâsından tecellî eyledi Allâh
Cemâlin arz edip ona kemâlin söyledi Allâh

(*) «... Ve onu güzel bir şekilde beyân edip âyet âyet okuduk.» Furkan Sûresi, 32. âyet.
(**) «Biz onu iyice açıkladık.» İsrâ Sûresi, 12. âyet.

Elâ ey cevher-i ma'nîde sarrâf
İşittin kim ne dedi bunda arrâf

Ledünnî ilminin bu gevheriydi
Hakaayık hokkasının cevheriydi

Bu bir tahkîk-i Rabbânî idi âh
Nesîm-i gayb idi kim erdi nâgâh

Ledünnî ilmine şol buldu kim yol
Kim amennâ ve saddaknâ dedi ol

Pes uydu Mustafâ'nın şir'atine
İşitgil imdi onun şir'ati ne

Tecellî kıldı çünkim Hazret-i zât
Resûlü'llâha erdi vahdet-i zât

Bekaa billâh erip giderdi zâta
Mezâhirden sefer ederdi zâta

Şuhûd eder idi hüsn-i sıfâtı
Sıfâtı gösterirdi gayb-ı zâtı

Pes ism-i a'zam oldu çünki zâhir
Belirdi iki bâtın iki zâhir

Bu bâtın Hakk'a zâhir düştü evvel
Ki feyz-i zât ola anda mükemmel

Bu zâhir geri Hakk'ın bâtın idi
Zuhûra geldi şol kim bâtın idi

Birin birine çün sundu hediyyât
Taayyün buldu esrâr-ı hüviyyât

Hitâb erişti halktan kes ümîdin
Benim Rabb'in bana tut pes ümîdin

Ki halkın yok durur elinde eşyâ
Benimdir kabz u bast ifnâ ve ihyâ

Bana et sohbete şimdi şurû'u
Çün âhir bana edersin rücû'u

Muallâk kılma kalbin dünyaya var
Ki dünyâ çün seni ben etmedim var

Dahi vahy etti anda iki âyet
Müfessirler eder böyle rivâyet

Ki Kur'ân'ın cemî'in etti inzâl
Arada Cebrail'di peyk-i irsâl

Velî bu iki âyet anla onu
Ki âmene'r-resûldür dinle onu

Muhibb idi ve mahbûb yoktu sâlis
Kifâhandı hitâb-ı vahyi bâis

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Resûl aydur çün erdim anda nâgâh
Bana üç nesne verdi ada Allâh

Biri bu iki âyettir ki dedik
Hoş anlagıl rivâyettir ki dedik

İkinci bu ki afv etti kebâyir
Ki hattâ ümmetim olmaya hâyir

Şu kim şirk etmese magfûr ola ol
Ne denlü âsise ma'zûr ola ol

Üçüncü bu kim elli vakt namâzı
Buyurdu kim ede kullar niyâzı

Ererdi izzet ile arşa ferşten
Buyurdu geri vara ferşe arştan

Kim ola rahmetel'lil'âlemîn ol
Kim ola hayr ü hayri'r-râhimîn ol

Buyurdu çünki döndüm yer yüzüne
Eriştim anda Mûsâ'nın özüne

Dedi Rabbin ne emr etti sana farz
Dedim elli namâz etti bana farz

Dedi kim ümmetin kuvvet yetirmez
Bu elli vakte hiç tâkaat getirmez

Ki ben senden ön ettim intihâcı
Benî İsrâîl'e ettim ilâcı

Geri var Rabb'ine pes iste tahfîf
Rücû' ettim ki Rabb'im elde taltîf

Bağışladı bu kez onunu Allâh
Keremden kıldı tahfîf onu Allâh

Gerü Mûsâ'ya erdim sordu bana
Bağışladı Hakk onun dedim ona

Geri evvelki gibi dedi Mûsâ
Geri vardım onunu kodu Mevlâ

Geri Mûsâ'ya geldim geri vardım
Onun geri kodu Mûsâ'ya erdim

Geri vardım beşin bağışladı Hak
Beşi kaldı bu elliden muhakkak

Dedi çoktur bu beş eyle talebden
Dedim ettim hayâ kaadir Çalaptan

Pes oldum râzı bu beş vakt namâza
Ki tâ ümmet dura Hakk'a niyâza

Ne nâz ede niyâz ede bu ümmet
Muhammedçün meger Hak ede rahmet

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Çü mi'râca urûc etti semâvât üzre ol bedr ay
Tamâm oldu rücû' etti bu gâyât üzre ol bedr ay

Buyurdu çün güzer kıldım münâdî bir nidâ etti
Ne buyurdu onu dinle bu âyât üzre ol bedr ay

Ki farzım eyledim imzâ velîkin eyledim tahfîf
Bu resm ile haber verdi bu râyât üzre ol bedr ay

Ki her bir vakt namâzı ben berâber tutam on vakte
Alıp onu geri döndü bu evkaat üzre ol bedr ay

Pes andan Sidre'ye yetti erişti cennete geri
Cihânı cümle tayy etti bu mirkaat üzre ol bedr ay

Geri indi makaamına ki mescid-i Harâm idi
Urûc etti nüzûl etti bu mîkaat üzre ol bedr ay

Bu hem tayy-ı mekân idi bu hem tayy-i zamân idi
İki sâatti ser-cümle bu hey'ât üzre ol bedr ay

Ki kalbi ne yere erse ererdi kalebi anda
Oluptu kalb gibi kaleb kemâlât üzre ol bedr ay

Harem'de çün nüzûl etti Ebû Cehl erdi pes evvel
Mulâkaat oldu onunla makaalaat üzre ol bedr ay

Dedi kim iş bu gece ben ki Beytü'l-Makdis'e vardım
Beyân eyledi mi'râcın bu hâlât üzre ol bedr ay

Ebû Cehl çünkim işitti kıgırdı anda küffârı
İşittiler çü mi'râcm dediler cümlesi hey hây

Kamusu eyledi inkâr taaccüb eyleyip onu
Biraz ashâb olup mürted kodu îmânını hâşây

Ebû Bekr'e ayıttılar bu gece Kuds'e vardım der
Dedi kim vardı sâdıktır ki haktır ol cihân-ârây

Dediler kim neden dersin dedi onun için kim ben
İnanırdım bu göklerden haber verse o rûh-efzây

Çün onu eyledi tasdîk pes adın verdiler Sıddîk
Hakîkat buldıdı tahkîk onunçün oldu şekker-hây

Kabâyil cümle geldiler haremde saf saf oldular
Haber ver imdi dediler oturdular alay alay

Biliriz görmedin sen hiç ki Beytü'l-Makdis'i aslâ
Nedir pes Mescid-i Aksâ eger bastınsa anda pây

Emârâtın alâmâtın beyân et edelim tasdîk
Tavakkuf kıldı bir sâat bu sözde ol yüzü tugray

Be-gâyet kurbet erişti mübârek kalbine onun
Velîkin kılmadı izhâr çatıp kaşın demedi vây

Ki zîra nesne sordular kim onu gözlememişti
Pes oldu muntazır vahye ne emr ede o Bî-hemtây

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Erişti ûtf-ı Rabbânî hicâbın küllî ref' etti
Ki zâhir eyledi Kuds'i ayân oldu ona her cây

Neden kim sordular ona kamusundan haber verdi
Dediler vasfını gerçek diyüptür zîr ile bâlây

Dediler yolda gördün mü aceb hiç kaafile bizden
Bu söze pes cevab verdi o gözü gönlü cânı bay

Dedi Revhâ'da uğradım ki bir deve yitirmişler
Ederlerdi taleb onu haber verdi o âlî-rây

Susadım bir kadeh buldum bulardan pes suyun içtim
Sorun onu bulardan siz eser verdi o âlî-rây

Dediler kaafile kande dedi Ten'im'de uğradım
Dediler vasf et etti vasf zafer verdi o âlî-rây

Kim önce bir cemel gele ki hâkister ola rengi
İşit kim bunlara nice vatar verdi o âlî-rây

Devenin üstüne iki garâre bağlamışlardır
Muhattatlar muhayyatlar haber verdi o âlî-rây

Kaçan kim şems ede işrâk bular da olalar zâhir
Bu kavme bu kelâmı bu kadar verdi o âlî-rây

Dediler anladık bir bir görelim mu'cizâtın pes
Dedi bir bir nazar edin nazar verdi o âlî-rây

Pes andan çıktılar bunlar Seniyye dağı üstüne
Çü bunlara haber verdi semer verdi o âlî-rây

Çü subh oldu biri aydur ki vallâhi güneş doğdu
Biri aydur ki vallâhi neler verdi o âlî-rây

Erişti uş cemel önce Muhammed oldu pes sâdık
Yüzü çün şems idi sözde kamer verdi o âlî-rây

Güneş gibi ayân etti niçin etmeyeler tasdîk
Ki deryâ-yı hakîkatten güher verdi o âlî-rây

Şular kim mürted olmuştu geri îmânâ geldiler
Giderdi küfr zehrini şeker verdi o âlî-rây

Bular inkâr edip cümle hacer etmiş idi ona
Bu isbât eyleyip sözün dürer verdi o âlî-rây

Çün isbât etti mi'râcın erişti zuhr vakti pes
Erişti dedi Cebrâil yüceldi âyetin fi'l-ây

Pes andan Ka'be bâbnda imâmet kıldı Cebrâîl
Ona uydu resûlu'llâh riâyet kıldı ol bedr ay

Resûlu'llâh dahi geçti imâmet yerine anda
Pes ashâb uydular ona dirâyet kıldı ol bedr ay

Salât-ı zuhr idi evvel ki kılındı cemâatle
İnâyet eyledi Allâh hidâyet kıldı ol bedr ay

Ona evvel sıfât ile tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zât ile tecellî eyledi Allâh

İki gün etti Cebrâil imâmet
Yog idi ne ezân u ne ikaamet

Ezân evvel Medîne'de denildi
Ezân oldu ikaamet aydınıldı

Çün iki gün imâm oldu salâta
İşâret eyledi envâ-ı vakte

Sonunda dedi bu evkaat sanadır
Hem ümmete ki vaktü'l-enbiyâdır

Onunçün eyledi anda imâmet
Resûlü tâ ki tasdîk ede ümmet

Salâtın hey'eti a'dâd-ı rek'at
Bilindi Cebrayil fi'lile bizzât

Çü bildin hâl-i mi'râcı tamâmı
İşit bunda olan bâkî kelâmı

Dcmiştir Isfehanî nûr-ı vehhâc
Otuz dört kez ediptir göğe mi'râc

Otuz dördün biri cismânî idi
Kalanı düş değil ruhânî idi

Muhakkıklar velâ tahkîk ederler
Ki mi'râcı onun dörd idi derler

İki kez etti cismânî dediler
İki kez dahi ruhânî dediler

Hem evvel düş ile ederdi mi'râc
Pes andan rûh ile giderdi mi'râc

Bulardan sonra cismânî ederdi
Ne rûh ederse cism onu ederdi

Eger bize suâl etsen a sâyil
Ki aklımda dolanmaz bu mesâyil

Tefâsir içre ruhânî denilmez
Ahâdîs içre aslâ aydınılmaz

Ne yerde buldunuz buna sened ne
Bu akvâle cihet ne müstened ne

Cevab budur sana ey ilme tâlib
Efâza'llâhu tahkîka'l-metâlib

Tefâsir ü ehâdîs içre denen
Tevâtür yahu meşhurdu denilen

(*) Allah sana isteklerini gerçekleştirmek feyzi ihsân etsin.

Ki kat'â şübhe yoktu sıhhatinde
Gemâat dinlemişti sohbetinde

Cemîi sözü vahy idi şerâyi'
Hakaayıktı bedâyi' di zerâyi'

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle terellî eyledi Allâh

Pes öye olsa ashâb-ı zevâhir
Tevâtür söyledi yâhud meşâhir

Onunçün onu cismânî dediler
Dedi ruhânisini evhadîler

Ki ba'zını demiştir ehl-i âsâr
Demiştir ba'zısını ehl-i îsâr

Bu vechten nakl oluptur çok kitabda
Haberler türlü türlü işbu babda

Bu mi'racdan haber nakl etti râvî
Ebû Bekr idi ona dedi râvî

Ki dedim yâ resûla'llâh haber ver
Ne vahy etti sana Rabb'in eser ver

Dedi Rabb'im eger afv sevmeyedim
Hesâbı ümmetime etmeyedim

Velî etti şikâyet ümmetimden
Biri bu kim demedim hazretimden

Ki yarınki amelden şimdi göster
Bular yarınki rızkı şimdi ister

İkinci vermezem rızkını gayre
Bular a'mâlini gayrine vere

Üçüncü rızkımı yerler giderler
Bular gayre varıp çok şükr ederler

Budur dördüncü benven eden i'zâz
Bular halktan taleb kılarlar i'râz

Budur beşinci çün odu yarattım
Onu kâfirler için hılkat ettim

Bular dün gün dürişüp cehd ederler
Varıp kendileri oda atarlar

Geri mi'racda geldi bir rivâyet
Buyurmuştur resûl öyle dirâyet

Ki Rabb'imden suâl ettim mesâyil
Velî olmayadım n'olaydı sâyil

Ki verdin Âdem'e yâ Rabbi cennet
Ne verdin bana yâ Rabb fazl u minnet

Dedi verdim çıkardım sonra onu
Sana i'tâ edem a'lâ cinânı

Ki ümmetle olasız onda bâkî
Çıkarmayam kalasız onda bâkî

Niçin bulmayısar ol hüsn-i hâlât
Çün oldur câmi'-i cümle kemâlât

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Dedim Nûh'a sefîne kıldın i'tâ
Dedi dünyayı kıldım sana intâ

Ki yer yüzün sana kıldım mesâcid
Mesâcidle Sırâtı geçe sâcid

Dedim yâ Rabbi İbrâhîm'e odu
Soğuk kıldın yanmadı vücûdu

Dedi hem ümmetine eyle edem
Selâm u berd edem odda yürüdem

Dedim kim verdin İsmâil'e Zemzem
Dedi kim ben sana Kevser verem hem

Dedim kim verdin İsmâil'e kurban
Dedi ümmetlerine edem ihsan

Pedâ kılam yahûdîle nasârâ
Benim lûtfumdan olalar hayârâ

Dedim Mûsa'yla söyleştin ale't-Tûr
Dedi seninle söyleştim ale'n-nûr

Dedim İsâ'ya mâide kerâmet
Dedi ola sana yevmü'l-kıyâmet

Dedim Dâvût'a vermiştin Zebûr'u
Dedi En'âm'ı verdim sana Nûr'u

Dedim ki Yûnus'a verdin necâtı
Ki üç zulmetten irgürdün necâtı

Dedi kim ümmete verdim neşâtı
Kabirde ve kıyâmette Sırâtı

Dedim vermiş idin Hızr'a hayâtı
Dedi kim Selsebîl vere hayâtı

Dedim Mûsâ'ya indirdindi Tevrât
Dedi kim âyetü'l-Kürs a'zam âyât

Dedim İsâ'ya İncîl ettin inzâl
Dedi kim sûre-i İhlâs'ı sen al

Pes andan dedi bana yâ Muhammed
Ki gönderdimdi sana yâ Muhammed

Ne Tevrât u ne İncîl'de geliptir
Kim ona Fâtiha ad aydılıptır

Kim onu okusa cismini onun
Harâm edem oda şâd eyle cânın

Bana senden kerâmetli kulum yok
Habîbimsin ki senden sevgilim yok

Çü gördü bu kemâli ol alî-rây
Cemâli güldü oldu âlem-ârây

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Rivâyet ederler kim ol seyyidü'l-enbiyâ
Görür arşta bir kubbe ol es'adü'l-enbiyâ

Muazzam kilitli onu göricek dedi ol
Ne ola bu kubbe içinde aceb ahfiyâ

Buna kanı miftah ki feth edem onu görem
Hitâb erdi Hak'tan ki yâ ekmele'l-asfiyâ

Kilîdi onun sendedir kim şehâdet getir
Şehâdet getirdi görür, zübdet'l-etkıyâ

Ki kubbe içinde yatar bî-kerân bir deniz
Deniz ortasında bir ağaç bitip pür-ziyâ

Budağında bir kuş kuş ağzında bir zerre toz
Taaccüb edip dedi yâ sâhibe'l-Kibriyâ

Nedir bu dedi rahmetim genci deryâsıdır
Ne hadd erer ona bana tekebbür riyâ

Ol ağaç bu dünyâ o kuş ümmetindir senin
O zerre günahtır kim ederler ondan hayâ

Buların günâhı benim rahmetime nazar
Budur nisbeti anla yâ seyyide'l-enbiyâ

Hudâya çü sensin bize erhamür-râhimîn
Nazar kıl sülûk edelim der-pey-i evliyâ

ESRÂRÜ'L-VAHY

(Vahiy sırları)

İşit çün uruldu beşârette tabl-ı hitâb
Çıkıp ka'be kavseyne oldu muallâ-cenâb

Konuldu ev-ednâda pes rif'ati mesnedi
Ne kavseyn ne ednâ ki keşf oldu cümle hicâb

Şerâyi'de darb oldu sikke onun adına
Hakaayıkta neşr oldu a'lâmı feth oldu bâb

Yazıldı nişânında menşûr-ı evkaat-ı hams
Beyân oldu şânında unvân-ı fazl-ı hitâb

Okundu onun adına hutbe levlâk pes ol
Erip Kaaf-ı âfâka kurdu hümâyûn kıbâb

Verildi onun dostlarına naîm-i cinân
Yaraklandı düşmenlerine azâb u ikaab

Pes işrâk edip ona âsâr-ı nûr-ı ilâh
Nisâr oldu sırrına esrâr-ı vahy-i kitâb

Rivâyet eder Câfer-i Sâdık ol kutb-ı dîn
Alî'den kim olsun makaam ona müsn-i meâb

Muhammed suâl etti yâ Rab buyur işidem
Kim efdal amel kankıdır verdi pes Hak cevâb

Tevekkülden efdal rızâdân azîz
Katımda benim yok bulardan yigi müstecâb

Pes andan hitâb eyledi ona ol âlî-zât
Ki yâ Ahmed oldum mahabbette kâmil-sıfât

Şu kim benden ötrü mahabbet ede âleme
Kesile bana ulaşa verem ona sebât

Bana vâcib oldu kim ona mahabbet edem
Çü yoktur benim hubbumun gâyetine sınât

Nazar eyleyem bunlara pes bular da nazar
Ede cümle mahlûka rahmet gözün iltifât

Bular hâcetin halka arz etmeyeler varıp
Helâlden kifâyet kadar edeler iktifâ bu sikaat

Benim zikrim ola bularda naîm ü safâ
Mahabbet rızam ola bunlarda asl-ı hayât

Ki yâ Ahmed istersen evra' olasın tamam
Pes et zühd-i dünyâdan ey zübde-i kâyinât

Dahi ragbet et âhiret istegil ber-devâm
Dedi zühd ü ragbet nitedir buyur beyyinât

Dedi kıl taâmı şarâbı libâsı kalîl
Zahîre koma erteye ister isen necât

Müdâm et benim zikrimi dedi nice edem
Dedi halvet olup bu dünyâyı ardına at.

Ki yâ Ahmed oğlan gibi eyleme iktirâs
Ne görsen sevip eyleme meyl ile iltihâs

Dedi yâ Rab eyle delâlet beni bir işe
Ki tâ kim takarrüb bulam hazretine yâ Müstegâs

Dedi geceni gündüz et gündüzün gece kıl
Dedi nite edem bu resme buyur yâ Gıyâs

Dedi uykunu kıl namâz u taâmını cû'
Bu resme kılar âhiretçün kılan ihtirâs

Ki yâ Ahmed ol kul kim işlerse ger dört hisâl
Ben ona verem uçmağında sarây u esâs

Dedi nite ola dedi saklaya dilini
Dahi kalbini ilmini etmeye inbisâs

Ben ona nazar ettigim bile hâzır ola
Gözü nûru açlıktan ola ede inbiâs

Ki yâ Ahmed etsen eger cû'a sumta nazar
Dahi halvete kim ne olur bulardan türâs

Dedi nola mîrâs-ı cû' dedi hikmet durur
Dahi hıfz-ı kalb ü takarrüb bula bî-bihâs

Dahi dâyimâ hüzn ede söyleye hakkı ol
Kayırmaya hiç usra yusra edine hirâs

Ki yâ Ahmed ettin mi bu yola sen intihâc
Ki kulum ne vaktin takarrüb bulur ey sirâc

Dedi bilmezem onu yâ Rabbi bildir bana
Dedi sâcid olsa ibâdette yâ olsa aç

Ki yâ Ahmed üç kul aceb istedir dinlegil
Birisi namâz içre eder bana i'vicâc

Ne bilir kimin karşısına durur işbu kul
Ya kime elin götürüp arz eder ihtiyâc

İkinci bu kuldur ki bu gün gıdâsı yeter
Yarın gussa yer kim ne kılam ne edem ilâc

Üçüncü bu kul kim güler şâd olur hâline
Ne bilir ki ben râzı yâ hışm edem ihticâc

Ki yâ Ahmed işit ki cennette bir kasr var
Kim ağ incidendir degildir zeberced zücâc

Ki has kullarım olur ol evde yetmiş keret
Nazar kılarım bunlara söylerim ben nitâc

Eder cennet ehli taâm u şarâb ile zevk
Bular lezzeti sözüm ile eder izdivâc

Dedi nola yâ Rab alâmet bu kullarına
Dedi dünya zindân ola pes ne taht ile tâc

Ki yâ Ahmed oldur beni sevmeğe iftitâh
Kim ola fakîre mahabbette kalb inşirâh

Dedi eyle yâ Rab beyân kim fakîr kim durur
Dedi sabr ede kıllete açlığa şeb sabâh

Dahi şükr ede ni'mete tutmaya az onu
Yalan gelmeye hiç dilinden ola bâ-salâh

Gazab kılmaya Rabb'ine hükmüne râzı hem
Ne nâzîye gussa ne müstakbele irtiyâh

Ki yâ Ahmed oldur mahabbet bana anlagıl
Kim ola fakîre mahabbet açıla cenâh

Yakın ol fakîre yakın kıl fakîri sana
Ki ben de yakın eyleyip sana verem tımâh

Gözetgil fakîri ki dostum bulardır benim
Irak tut seni agniyâdan dilersen felâh

Ki yâ Ahmed aslâ donanma libâs ile hîç
Taâmın nefîsin yiyip gözleme sen milâh

Ki her şerre me'vâ durur nefs-i emmâre bil
Ki hayre çekersen o şerre çekinir revâh

Fakîr olsa kakır ganî olıcak kibr eder
Çü şeytâna uyar nite bulısardır necâh

Ki yâ Ahmed olgil bu dünyâdan igen ırah
Onun ehlini sevmegil eylegil insilâh

Sevip âhiret âhiret ehlini gözlegil
Dedi kıl beyân kim bulardan edem infisâh

Dedi ehl-i dünyânın olur geri ehli çok
Güler çok uyur çok kakır çok eder intisâh

Rızâsı az olur kâbûl eylemez ma'zeret
İbâdette süst dar günahta bahâdır firâh

Çok olur bularda hamâkat cehâlet igen
Tekebbür ederler muallimlere intifâh

Bular kendi zu'münde âkılleriz dirilir
Velî bunlar ahmak durur benden igen ırah

Ki yâ Ahmed anla geri âhiret ehlini
Hayâlar ederler döküp yaşlar edip surâh

Şözü bunların şol kadar hoş gelir bana
Kim ata ana oğlu sözüne tutar sımâh

Bular tarfatü'l-ayn kadar benden olmaz cüdâ
Gazâ kılıcıyla eder nefslerin iki şâh

Dururlar ibâdette bünyâ-ı mersûs gibi
Tarîk-ı itâatte eder bular irtisâh

Ki yâ Ahmed anla sözümü bulasın reşâd
Şu kim âhiret ehlidir olmadı asla şâd

Şu vaktten beru kim bular bildilerdi beni
Ne yemek ne içmek ne gülmek ne şerr ü fesâd

Musîbetlere sabr edip gözlediler beni
Günâh için ağlar bular yaş dökerler şidâd

Gözü yaşları kim akar yüzleri üstüne
Enîsi durur bunların eyleyip imtidâd

Musâhibleridir yazıcı melekler amel
Benimle münâcât ederler bulurlar murâd

Sözü bunların bu durur kim ne vaktin aceb
Bu dârü'l-fenâdan bekaaya erişe meâd

Ki yâ Ahmed oldun mu âgâh ki zâhidlere
Ki ne eylemişem bulara atâ' i'tidâd

Dedi bilmezem dedi olup hesabdan emîn
Açam bunlara dört kapı cennet içre idâd

Biri bu kapıdur kim ere hedâya müdâm
Birinden beni göreler olalar dil güşâd

Üçüncü kapıdan nazar edeler tamuya
Muazzebleri göreler anda bi'se'l-mihâd

Birinden gele hûriler kılalar iltizâz
Bu dört kapıdan pes bular bulalar iltizâz

Dedi kim durur yâ İlâhî bu zâhidlerin
Ki vasf eyledin bunları eyledin bunca yâz

Dedi zâhid oldur ki yoktur onun hiç evi
Ki tâ kim harâb olıcak eyleye el-iyâz

Dahi yoktur evlâdı kim olsalar gam yiye
Dahi mâli yok kim gidicek diye el-iyâz

Onu kimse bilmez ki meşgûl ola hâline
Ki tâ tarfetü'l-ayn kadar ede benden nefâz

Dahi yok taâmı kim ondan dileye kişi
Dahi yok nefis donu kim giyicek ola şâz

Ne havf-ı cehennem ederler ne şevk-ı cinân
Bakuban göge yere benden dilerler liyâz

Dedi var mıdır ümmetimde aceb bu sıfât
Dedi enbiyâdır bular kim dilerse meâz

Senin ümmetinden dahi olısar tâife
Ki sıddîk olalar şehîd hem ideler melâz

Dedi ümmetimde mi çoktur bu zâhidlerin
Veyâ gayri halktan buyur bana yâ Müsteâz

Dedi ümmetin zâhidi gayre nisbet ki var
Ki bir sevr-i ebyazda bir kara kıl i'tibâr

Dedi çoğ idi ümmetimden bular noldılar
Dedi şekk edip etmediler yakîne karâr

İşitti onu Hakk'a hamd etti kıldı duâ
Ki yâ Rabbi sakla buları edip bahtiyâr

Pes andan buyurdu ki yâ Ahmed eyle vera'
Vera' dîne baş u vasattır hem âhir kenâr

Vera' feth eder bil ibâdetlerin kapısın
Mükerrem kılar Hakk'a halka onu ihtiyâr

Ki yâ Ahmed ol sumta lâzım ki sâmitlerin
Gönülleri ilm ile ma'mûr olur ma'nidâr

Ki yâ Ahmed işit ibâdet on eczâ durur
Dokuzu helâl istemektir k'ideler nisâr

Ki yâ Ahmed ol kimse kim aklı yoktur onun
Cihanda gınâya erişmedi ol geçti zâr

Şu kim ilmi vardır onun olmadı ol fakîr
Rızâ bulmadı ol kim az nesneye etmedi iftihâr

Ki yâ Ahmed et gussanı hem lisânını bir
Ki benden kişi gâfil olsa onu yaka nâr

Dedi yâ Ahmed seni çün eyledim nûr-ı Hicâz
Anladın mı niçin ettim enbiyâdan ser-firâz

Dedi yâ Rab bilmezem dedi yakîn ü sıdk ile
Hüsn-i hulk ile bu halka merhamet cûd u cevâz

Dedi yâ Ahmed dilersen bulasın îman tadın
Nefsi aç et sümta lâzım ol kim oldur ihtizâz

Nefse ilzâm eyle haşyet tâ ki benden korka ol
Ger bu resme eder isen ola sana keşf-i râz

Dedi yâ Ahmed eger kulum kıla karnını aç
Saklar ise dilini ger söylemezse ille az

Ona bir hikmet verem kim nûr ile bürhân ola
Hem şifâ' ve rahmet ola eyleye bana niyâz

Nesneler bildirem ona kim onu bilmez idi
Nesneler gösterem ona k'itmemişti intihâz

Evvel ona bildirem aybını tâ aybın bilip
Kimsenin aybına kılmaya dilini pes dırâz

Hem dakaayık ilmini ben ona ilhâm eyleyem
Bulmaya şeytân ona yol keşf ile kıla namâz

Öğredem şeytânın ona hîlesin hem nefsinin
Tâ kim igvâ etmeyeler ne hakîkat ne mecâz

Dedi yâ Ahmed bilir misin ne vakt olur esâs
Tâ ki bir kul âbid oluban giye zühde libâs

Dedi yâ Rab bilmezem dedi kaçan kim cem' ola
Anda yedi türlü haslet olmaya hîç intimâs

Birisi onun vera'dır kim mehârimden yığa
Bu durur ikincisi kim sumt ede bî-indirâs

Söylemeye şol ki mâlâya'nidir epsem ola
Bu durur üçüncü korka tutmayıp gönlünü pas

Artıra ağlamasını benden ol havf eyleyip
Bu durur dördüncüsü ede hayâ ol bî-kıyâs

Benden istihyâ ede ol âşikârâ ve nihân
Bu durur beşincisi kim az yiye giye pelâs

Bu durur altıncısı kim hışm ede dünyâya ol
Zîra ben hışm eyledim dünyâya bil ey hayr-i nâs

Bu durur yedincisi kim dostlarımı ol seve
Zîra ben sevdim buları eyledim ben zuhr-i nâs

Dedi yâ Ahmed şu kim ben sevdim Allâh'ı diye
Sevmez ol hattâ diyem ben dinlegil ey kadr-i nâs

Kuut ala hırka giye secde kıla ede kıyâm
Sumt ede kıla tevekkül bana ol ey fahri nâs

Ağlaya çok az güle ede hevâsından dihâş
Mescidi ev edine ilmi müsâhib gizli fâş

Zühdü yâr ede seve âlimleri ihlâs ile
Ede yoksulları yoldaş bunlara ola tutaş

İsteye dâyim rızâmı hem kaça hışmımdan ol
Kaça mahlûkaat içinden çatmaya halk ile baş

Ma'siyetten hem kaça korkup benim hışmımdan ol
Zikrime meşgûl ola döküp gözünden acı yaş

Dâyim ola ol benim tesbîhime tehlîlime
Kendüzini aşkım oduna sala ol ke'l-ferâş

Va'dine sâdık ola hem ahdine ede vefâ
Kalbi tâhir ola yumşak olmaya bir katı taş

Hâşi' ola ol namazda ede farza ictihâd
Râgıb ola ol sevâba yüzün ede iftirâş

Râhib ola hem azabımdan benim haşyet ede
Tâ kim ona döşemeyeler cehennemde firâş

Hem-nişîn ola benim dostlarıma ayrılmaya
Bunlarınla bile ola cânı gönlü der-meâş

Bu sıfatlar kimde varsa ol durur âbid kulum
İşbu ahvâl olmasa âbid degil çatmaya kaş

Dedi yâ Ahmed eger kılsa kulum bî-intikaas
Cümle gökler yerler ehlince namâzı olsa hâs

Hem bu âlem halkının kadrince ederse sıyâm
Hem firiştehler gibi etse taamdan intikaas

Giymese aslâ libâsı olsa uryan dünyede
Bu sıfatlarla ederse türlü ilmi iktinâs

Görsem onun kalbinin içinde dünyâ hubbunu
Zerre mikdârı da olsa etmese ondan menâs

Yâ riyâset sevse yâhud ziynet-i dünyâyı ol
Olmaya bana yakın ol bulmaya hîç ihtisâs

Çıkarım kalbinden onun sevgimi hiç komayam
Kalbine zulmet bırakam bulmaya ondan halâs

Hem muhabbetten halâvet kalbine tattırmayam
Çünki dünyâ sevdi ol öyle gerek ona kısâs

Pes var imdi kullarıma işbu ahbârı digil
Hem selâm u rahmet olsun sana yâ hassü'l-havâs

Bunda hatm oldu bilin esrâr-ı vahyin âhiri
Lîki ten can işbu korkudan eridi çün resâs

Kim ola bu sözler ile ol amel kıla tamam
Tâ meger Hak'tan inâyet erişe ede fihâs

Çün ona uşbu esrârı ifâza eyledi Feyyâz
Gelip yerde haber verdi neden kim söyledi Feyyâz

Rivâyettir ki buyurdu kaçan kim arşa eriştim
Kodum ben Refref'i anda beni çün toyladı Feyyâz

Bir âvâz erdi ardımdan Ebû Bekr ününe benzer
Ki dur dedi nidâ etti salât eder dedi Feyyâz

Ki ya'nî rahmet eder Hakk işittim pes kalam savtın
Kim onu kudret eliyle ale'l-levh yazdıdı Feyyâz

Bir âyet pes hitâb etti hüvallâhüllezî dedi (*)
Ol âyet ma'nisi budur ki rahmet kıldıdı Feyyâz

Firiştehler sizin için ederler bana ıstigfâr
Ki ihrâc eyleyem nûra sizi ez-zulmet ü emrâz

Zihî fazl ıssı Sultan kim ki geri ferşe gönderdi
Çıkarmışken onu arşa ki tâ hâsıl ola agrâz

(*) O öyle Allah'dır ki...

Eger sorar isen şâha ki niçin geri indi ol
Çün inmedi idi Îsâ yere gökten olup reyyâz

Meâhâzâ bu efdaidı yaraşırdı dura arşta
Cevâb-ı şâfî budur kim Hak ondan etmedı i'râz

Onunçün bunda gönderdi kim ola âleme rahmet
Çün onunçün yaradıldı cevâhir cümle-i a'râz

Rivâyettir Resûlu'llâh dedi çün ettim istinbât
Dedim kılma beni yâ Rab dahi âlemleri iknât

Bilirsin kim misâfirler seferlerden geri dönse
Gelirler armagan ile nola pes ümmete evsât

Dedi saklayam onları nice kim olalar diri
Kaçan kim vereler cânı beşâretle edem iksât

Kaçan kim gireler kabre buların ola sini gin
Kaçan kim duralar geri erişe rahmetim enmât

Kaçan kim açalar gözler cemâlim göreler bunlar
Bu sözler armagan olsun bulardan etmezem iskaat

Dedi çün yürüdüm arştan gelip ettiler istikbâl
Ki Cebrâîl ü Mîkâil dediler neyledin îsât

Hediyye kanı ashâba hem ister armağan ümmet
Dedim kim altı nesneyle erişem bunlara neşşât

Biri oldur buyurdu Hak bu sözü ümmete irgür
Seversiz çünki cömerdi verirse dahi bir kîrât

Ben evlâyem mahabbette ki size çoktur ihsânım
Yazılmaz katre deryâdan eger âlem ola hattât

İkinci bu ki korkarsız çü gökler yerler ehlinden
Ben evlâyem ki korkasız ki kaadirven benim fustât

Üçüncü çünkim edersiz recâyı kimseden ilhâz
Ben evlâyem kim edesiz ki mahrûm etmezem elhâz

Budur dördüncüsü çünkim edersiz halktan istihyâ
Ben evlâyem kim edesiz cefâya vâfiyem haffâz

Beşincisi budur çünkim edersiz kimseye hizmet
Ben evlâyem kim edesiz ki benven ehfâzü'l-huffâz

Budur altıncısı çünkim edersiz kimseyi tasdîk
Ben evlâyem kim edesiz ki sâdıkvan kılan ihfâz

Ki zîrâ va'de eden ben size erzâkı dünyâda
Dahi cennet veren size sevâba eden istîkaaz

Pes indi Ahmed-i Muhtâr bu resme armagan ile
Gelüben dedi ashâba edelim biz de istihfâz

Tamam ettik bu mevzı'da tamâm esrâr-ı mi'râcı
Velî vardır dahi sözler k'iderler ondan istî'âz

Bu sözler kim beyân ettik kamu nakli sahîh idi
Velî ba'zısı cismânî idi kim söylenir elfâz

Dahi ba'zısı ruhânî idi kim oldu rûh ile
Kim onu nakl kıldılar meşâyih âlim ü vü'âz

Muhammed sâdıku'l-va'di'l-emindir kim haber verdi
Hudâyâ bizi gafletten esirge eylegil îkaaz

Elâ ey server-i mahdûm gel imdi eyle istitlâ'
Çün etti seyyid-i âlem güneş gibi yere ıtlâ'

Ki isbât etti mi'râcın kamu ashâb edip tasdîk
Pes oldular ona münkaad ne kim buyurdısa evzâ'

Kılardı dînine da'vet ederdi mu'cizât izhâr
Taleb kılardı Allâh'tan ederdi Hak dahi ibdâ'

Bir ulu mu'cize anda geri izhâr edüptir kim
Kim onu görmedi gözler dahi işitmedi esmâ'

Geliptir nakl-i Keşşâf'ta rivâyettir Enes'den kim
Dediler Mekke'nin kavmi derilip bir yere icmâ'

Ki ger sen hak resûl isen gel iki pâre kıl ayı
Eger şakk eylesen onu olavüz sana biz etbâ'

Hirâ dağına vardı pes münâcât etti Allâh'a
Hemen dem Gebrayil geldi beşâret eyledi isrâ'

Pes andan Mekke dağına çıkıban yatsı vaktinde
İşâret eyledi aya iki pâre edip îkaa'

İki pâre olup pes ay Hırâ'nın indi üstüne
Biri bir yanına gitti biri bir yanına ilmâ'

Bütün oldu geri derhâl çıkıp gitti makaamına
Çü gördü Mekke'nin kavmi be-külli oldular eşyâ

Dediler geldidi Şâm'ın emîri uzatıp ayag
Kim adıydı Habîb onun ona oldu bu hâl isbâg

Mea'l-kıssa çü gördü kim kamer oldu iki pâre
Gelip îman getirdi pes içi ve dışı oldu sag

Çü gördüler Muhammed kim Resûlu'llâh imiş bî-şek
Ki şer'in doğru Allâh'ın edermiş âleme iblâg

Haber erişti etrâfa îman getirdiler
Eser erişti âfâka kuruldu Mekke'de otag

Ebû Cehl lîki gözlerdi kaçan kim mu'cizât olsa
Pes onun gögsüne her bâr ererdi darbe-i demmâg

Tanıştı Mekke kavmiyle Medîne'ye biti yazdı
Bu ahvâli beyân etti işit kim neyledi ol zâg

Medîne'de kamu ahbâr çü bildiler nedir ahbar
Gelip bir yerde cem' oldu sanasın halka-i ifrâg

Dediler üç suâl edin eger bilse ikisini
Birini bilmese bilin resuldür da'vete bellâg

Biri sorun nedir bu rûh biri Ashâb-ı Kehf kimdir
Birisi kimdir İskender ki gezdi şehr ü sahrâ dag

Ki Tevrât içre biz gördük ki kimse rûhu bilmez hîç
Bilirem der ise ger ol yalandır pes olun ırag

Ebû Cehl'e haber verdi bu hâli geldi çün vassâf
Gelip ol da suâl etti ne kim işittise evsâf

İşitti çün Resûlu'llâh dedi yarın cevâb aydam
Demedi bildirem onu eger keşf eylese Keşşâf

Kesildi bu sebebden vayh ona üç gün erişmedi
Dediler kırk gün on beş gün erişmedi ona eltâf

Çü gördü gelmedi Cibrîl be-gâyet oldu gamnâk ol
Dediler Rabb'ı hışm etti pes ayruk eylemez a'tâf

Pes andan geldi Cebrâil dedi kim nice geç geldin
Dedi terk ettin istisnâ onunçün etmedim ilâf

Getirdi vahy-i Rabbânî ki illâ en-yeşâe'llâh
Demeyince edem deme işi yarın budur insâf

Getirdi anda vahyu'llâh kim emrimden durur bil rûh
Kim onu kimsene bilmez eger mürsel ve ger arrâf

Getirdi sûre-i Kehf'de dedi Ashâb-ı Kehf kimdir
Dahi bildirdi Zü'l-karneyn ki gezdi şark u garb etrâf

Haber verdi işittiler ki rûhu kimse bilmezmiş
Velî Allâh bilir ancak kim oldur Hâliku'l-esnâf

Çün etti ilmini izhâr bilip îman getirdiler
Geri bir mu'cize etti ki sevindi kamu eşrâf

HİCRETÜ'N-NEBÎ (A.S.)

(Hz. Peygemberin hicreti)

Dinle ne resme ol resûl bağladı beline nitâk
Tâ düze İslâm ilini şer'iyile kasr u netâk

Gördüler onu çün Kureyş Ensâr ona ensâr olur
Mekrine firk etti onun on iki kişi ittifâk

Pes cümle Dâr-ı Nedve'de cem' oldular oturdular
Geldi Azâzil ol laîn gördü kim etmişler vifâk

Şeyh sûretinde geldi ol elde dayanıp bir asâ
Dedi Ebû Cehl ona sen olma bizimle iltihâk

Dedi ki Necd ehlindenim şeyhim duhûru görmişem
Bunca umûru bilmişem yoktur içimde hiç nifâk

Etti bular pes meşveret söyledi Utbe evvelâ
Dedi kim ölmek hak durur katlanalım ere firâk

Çünkim Muhammed fevt ola şerrinden olavüz emîn
Dedi kim iblîs öf sana fikrinde yoktur hiç revâk

Zîrâ eger sabr edesiz ol şarkı garbı hep tutar
Sizi eder sonra helâk eder bu işte tumturak

Dediler anda cümlesi şeyh Necdî söyledi savâb
Pes Şeybe geldi ileri dedi kim edelim yarak

Habs eyleyelim onu biz tâ kim ola ac u susuz
Kimse ona hiç varmasın sâk u mesâk u insiyâk

Dedi hatâdır bu dahi etmen bu yola insilâk
Zîrâ kim ondan akrabâ etmezler aslâ infikâk

Dedi bu kez kim Âsibin Vâyil onu berkidelim
Bir deveye bâdiyede ac u susuz ola helâk

Dedi hatâdır bu dahi zîrâ arab onu bilir
Dili fasihtir söyler ol etmez kimesne onu çâk

Geldi Ebû Cehl ileri dedi kabâyil cem' olup
Edelim ona biz hücûm bir gece cümle iştirâk

Tâ kim bilinmeye onu kim durur öldüren kişi
Sonra diyet isteseler virevüz olmaya sifâk

İblîs ayıttı iş budur fikr-i sahîh re'y-i savâb
Zîrâ bu resme olmasa olmaz cihân ondan fikâk

Çün bunlar etti ittifâk Cebrâîl indi dedi kim
Her kim sana kasd eyleye cânına od başına hâk

Hak sana emr etti ki kıl hicret Medîne şehrine
İslâmı zâhir eyle var eyle küfürden onu pâk

Zîrâ bu işlerde benim sırr-ı bedî'im var durur
Hem iriserdir şir'atin tâ ez-semek fevka's-simâk

Bu gece yatma mezce'a eyle dün içinde sefer
Gece büyürdü zîrâ ay eder gecede insilâk

Çün gece oldu dinle kim nitdi o şâh-ı ber-kemâl
Danıştı sizden kim eder benimle yola intikaal

Dedi Ebû Bekr uşda ben olam refîkın yâ resûl
Baktı geri ashâbına dedi kim ede ihtimâl

Her kim firâşımda yata zâmin olam ben cennete
Dedi Alî kim ben yatam cânım fedâ bî-kîyl ü kaal

Geldi kuşattı pes Kureyş göz tuttular çıkmasına
İblîs arada baş olup ayag uzattı bed-fiâl

Hak bunlara ol gecede uyku havâle eyledi
Hep uyudu iblis dahi bilmediler kim n'oldu hâl

Çıktı Ebû Bekr ile pes okurdu Yâsin sûresin
Saçtı başına anların toprağı kılmadı cidâl

Çün hicret etti ikisi iblîs uyandı uykudan
Dedi Muhammed gitti hây etti bize sihr ile al

Ömrümde uyku görmedim illâ bu gece uyudum
Pes sordular kim yâ Alî kancaru etti irtihâl

Çün Mekke'den çıktı resûl tuttu Ebû Bekr ile yol
Gâh önüne geçerdi ol gözler idi sağ u şimâl

Gâh dolanırdı ardına gâh sağına gâh soluna
Gözler idi dört yanını tâ ermeye ona zevâl

Çün gördü onun şefkatin bu yolda ol bedr-i tamâm
Dedi nedir dedi seni halktan ederem i'tisâm

Pes yürüdü yalın ayak parmaklarının üstüne
Gördü Ebû Bekr onu tiz götürdü boynunda kıyâm

Bir gâre geldiler kim ol dopdolu akrebdi yılan
Dedi ben evvel gireyim incitmesin seni hevâm

Girdiler onun içine baktı delikler gördü ol
Korktu kim incite yılan kodu ayağın ol hümâm

Soktu ayağını yılan aktı gözünden acı yaş
Gördü resûlu'llâh onu dedi kim eyle ihtimâm

Lâ-tahzen innallâhe kim bizi bilir göre durur (*)
Ya'ni bize fazl eyleye ede adûya intikaam

Pes bitti emru'llah ile ol yerde bir tâze ağaç
Oldu hicâb ay yüzüne sankim bürüdü bir gamâm

Geldi bu kez bir ankebût ağ gerdi fi'l-hâl kapıda
İki gügercinler gelip yaptı yuva tuttu makaam

Örümcek ile ağacın orta yerinde ev düzüp
Bu resm ile Hak sakladı halktan onu temme'l-kelâm

Nite onu saklamaya çün rahmet etti âleme
Yâ Rabbenâ entes'selâm entes'selâm minkes'selâm (**)

Geldik bu yana pes Kureyş izince geldi çok civân
Baktılar ol magaraya sandılar olmuş erguvân

Çıktılar onun üstüne gördü Ebû Bekr etti havf
Dedi sana gelse elem din gitti ez-kevn ü mekân

Dedi nedir zannın senin ol iki şahsa kim onun
Üçüncüsü Allâh ola kim buyruğudur kün fe-kân

Dedi İlâhî bunların gözlerini örtsün hicâb
İsterler idi dört yana göstermedi ol Müsteân

Döndü bular a'mâ olup bir şemmesin görmediler
Üç gün karar etti resûl bulmadılar ondan nişân

Var idi onda bir nice koynu Ebû Bekr'in gelip
Sütün sağarlardı onun içer idi ol âlî-şân

(*) *Mahzûn olma zira Allah bizimle beraberdir.» Tevbe sûresi, 40. âyet.*

(**) *Ey Rabbimiz, selâm sensin, selâm sensin, selâm sendendir.*

Bir oğlu var idi onun kim adı Abdullâh idi
Anda gelirdi Mekke'den eder idi hâli beyân

Çünkim haber aldı bular kim sâkin oldular Kureyş
Pes şeb-revâne ol gece yola açıldılar yayan

Geldi erişti bir arab derlerdi Amir ona ad
Yoldaş oluban gittiler doğru Medîne'ye ayân

Buldular anda bir arab kim adı Abdullah idi
Tuttular onu ücrete yol izleye önce revân

Dedi Ebû Bekr ey resûl şânın hemîşe yahtulu
İki deve saklamışam gel binelim ey bahtulu

Dedi behâsın vermeden almazam onu binmezem
Sattı satın aldı binip girdi yola pes ol ulu

Cüdde'ye vardılar yakın andan tarîka girdiler
Asfân'a erdiler karîb hicrette vasl ile dolu

Erdi Surâka nâgehân gördü Ebû Bekr onu cüst
Dedi erişti yâ resûl uşda geri gürbüz adû

Dedi ki gussa yeme hîç Allâh bizimle biledir
Erdi dedi kim men'eder dedi kim ol Cebbâr Hû

Pes indi fi'l-hâl Cebrayil Allâh selâm eder dedi
Yeri mutî' ettim sana yok bana senden sevgili

Buyurdu yâ yer tut onu tuttu atın dizine dek
Dedi Surâka el-amân kim etmeyem asla ulû

Etti duâ buldu necât döndü geri etti hücûm
Tâ yedi kez haml'eyledi verdi amân ol mâhirû

Etti sekizde tevbe ol dedi pes et benden dilek
Dedi budur senden dilek dönder Kureyşi sen gerü

Döndü Surâka Mekke'ye dedi Kureyş'e kim bilin
Kim uşbu yola gitmemiş etmen pes ona siz gulû

NÜZÛLÜ'N-NEBÎ (A.S.) Fİ'L-MEDÎNE

(Hz. Peygamberin Medîne'ye varışı)

Elâ ey kaasıd-ı esrâr nazar kıl geldi sırru'llâh
Elâ ey râsıd-ı envâr gözün aç doğdu nûru'llâh

Ki gâh hicrân eder yerde murâd-ı vuslat-ı Hazret
Ki gâh mi'râc eder yerden çıkıp arş üstüne ol mâh

Dilerdi cümle eşyâdan vücûdunu şuhûd ede
Geri âlem rüsûmundan onu tecrîd ederd'ol şâh

Pes olurdu hüviyyette celâline kemâli arz
Cemâlinde ulûhiyyet açardı kendiye dergâh

Kılardı keşf-i tevhîdi onunçün nûr-ı zât idi
Bulurdu zât-ı tecrîdi onunçün oldıdı âgâh

Bu hâlât içre giderken ne bahre oldu müstegrak
Bu deryâ içre gark iken ne yere çıktı ol nâgâh

Geliptir nakl-i Keşşâf'ta resûlu'llâh edip hicret
Medîne'ye yakın erdi nüzûl etti o âli-câh

Kuba kûyinde kondu pes Benî Amr ubri Avfa ol
Dü-şenbeh gün idi indi karâr etti resulu'llâh

İkaamet etti tâ cuma' gün olunca hem ol yerde
Pes anda mescide bünyâd esâs etti delîlu'llâh

Kuba'dan cuma' gün çıktı Medîne şehri kasdına
Erişti cuma' vaktinde Habîbu'llâh halîlu'llâh

Benî Sâlim makaamında yetişti etti tahsîlâ
Salât-ı çum'a kıldı ol edip Allâh'ı tebcîlâ

Okudu hutbe ve andan iki rek'at namâz etti
Dediler bu durur evvel kılınan cum'a teclîlâ

Dediler siyer ehli kim teveccüh eyledi ondan
Medîne şehrine gitti teennî ile tertîlâ

Çü bildiler kudûmunu kamu şehr etti istibşâr
Be-küllî etti istikbâl kamu a'yânı tafsîlâ

Hemen dem erdi Cebrâîl dedi kim yâ resûlu'llâh
Zimâmın elde tutam ben yayan önünce tafdîlâ

Kaçan kim etseler da'vet seni bunlar diyârına
Ki her biri seni ede makaamâtında tenzîlâ

Cevab ver kanda kim çöke deve anda nüzûl edem
Ben ol yerde karâr edem varıncak şehre temsîlâ

Çü gördüler onu gözler kamu gözler onu gözler
Ayağına sürüp yüzler ederler izzi tekmîlâ

Be-gâyet ettiler iclâl dediler etti Hak irsâl
Ki sen nûru bize inzâl kim ihlâl ola tehlîla

Münevver oldular onun cemâli şemsi tâbından
Kemâlinca'nda gördüler cemâlu'llâhı te'vîlâ

Çü gördüler kim olmuştur Hak'a âyîne ol bedr ay
Kıgırdı her biri onu k'ıre evine ol bedr ay

Dedi ben inmezem illâ şu yerde kim deve çöke
İşittiler bu sözü çün müzeyyen ettiler her cây

Kodular evler önünde kimi arpa kimi hurma
Görüp ya'nî deve çöke kim ine anda ol bedr ay

Yarakladı kamu evtan kim anda ede istîtân
Çü girdi şehre ol sultan muazzez ol cihân-ârây

Bu kez çıktı ne kim varsa Medîne kavmi mecmû'u
Ki hattâ cümle hatunlar uşak oğlan u derviş bay

Saadetli yüzün görüp kamusu buldular devlet
Senâ ederdi meddahlar bu şi'ri hem edip efyâz

Talaa'l-bedrü aleynâ min-seniyyâti'l-Vedâ'
Vecebe'ş-şükrü aleynâ mâ deâ' lil'lâhi dâ'

Eyyühe'l-mürselü hakkan ci'te bi'l-emri'l-mutâ'
Ci'te temşî heyyinen merhaben yâ hayre dâ' (*)

Şu resme girdi kim şehre ki yer gök aldılar behre
Nazar oldu bugün dehre ki geldi devre âlî-rây

Kamu önünce yanınca giderler tarrıkû derler
Deve hiç çökmedi aslâ birine basmadı hiç pây

Gidip dosdoğru pes nâka erişti çöktü ol yerde
Haremdir mescid etmişti onun sahnında ol bedr ay

Bu yerden tiz geri kalktı varıp şol yerde çöktü kim
Oluptur ravza ve dergâh yatar zımnında ol bedr ay

Pes andan kutb-ı Hak merkez medâra
Diyârı devr edip kondu bu dâra

Bu yerde Câbir-i Ensârî adlı
Var idi bir sahâbî yüzü udlu

(*) Veda tepelerinden bize dolunay doğdu. Allah'a çağıran davetçi bulundukça şükür bize vaciptir. Ey hak olarak gönderilen zât, itaat olunan emirle geldin. Vakarla yürüyorsun, merhaba ey çağıranların en hayırlısı.

FİATI: 10 TL.

YAZICIOĞLU MEHMED

MUHAMMEDİYE

"Kitab-ı Muhammediyye"

Dr. ÂMİL ÇELEBİOĞLU

2. cilt

Tercüman 1001 TEMEL ESER

Tercüman
1001 TEMEL ESER
56

Yazan:
Yazıcıoğlu MEHMED

Baskıya Hazırlayan:
Dr. Amil ÇELEBİOĞLU

MUHAMMEDİYE

cilt 2

Tercüman gazetesinde hazırlanan bu eser Kervan Kitapçılık A. Ş. ofset tesislerinde basılmıştır
Resimkopya: Remaver

1001 Temel Eser'i iftiharla sunuyoruz

Tarihimize mânâ, millî benliğimize güç katan kütüphaneler dolusu birbirinden seçme eserlere sahip bulunuyoruz. Edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, folklor gibi millî ruhu geliştiren, ona yön veren konularda "Gerçek eserler" elimizin altındadır. Ne var ki, elimizin altındaki bu eserlerden çoğunlukla istifade edemeyiz. Çünkü devirler değişmelere yol açmış, dil değişmiş, yazı değişmiştir.

Gözden ve gönülden uzak kalmış unutulmaya yüz tutmuş -**Ama değerinden hiçbir şey kaybetmemiş, çoğunluğu daha da önem kazanmış**- binlerce cilt eser, bir süre daha el atılmazsa, tarihin derinliklerinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü onları derleyip - toparlayacak ve günümüzün türkçesi ile baskıya hazırlayacak değerdeki kalemler, gün geçtikçe azalmaktadır.

Bin yıllık tarihimizin içinden süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde "Köşetaşı" vazifesi gören bu eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı plânladık.

Sevinçle karşılayıp, ümitle alkışladığımız "**1000 Temel Eser**" serisi, Millî Eğitim Bakanlığınca durdurulunca, bugüne kadar yayınlanan 66 esere yüzlerce ek yapmayı düşündük ve "**Tercüman 1001 Temel Eser**" dizisini yayınlamaya karar verdik. "**1000 Temel Eser**" serisini hazırlayan çok değerli bilginler heyetini, yeni üyelerle genişlettik. Ayrıca 200 ilim adamımızdan yardım vaadi aldık. Tercüman'ın yayın hayatındaki geniş imkânlarını 1001 Temel Eser için daha da güçlendirdik. Artık karşınıza gururla, cesaretle çıkmamız, eserlerimizi gözlere ve gönüllere sergilememiz zamanı gelmiş bulunuyor. Millî değer ve mânâda her kitap ve her yazar bu serimizde yerini bulacak, hiç bir art düşünce ile değerli değersiz, değersiz de değerli gibi ortaya konmayacaktır. Çünkü esas gaye bin yıllık tarihimizin temelini, mayasını gözler

önüne sermek, onları lâyık oldukları yere oturtmaktır.

Bu bakımdan 1001 Temel Eser'den maddî hiç bir kâr beklemiyoruz. Kârımız sadece gurur, iftihar, hizmet zevki olacaktır.

KEMAL ILICAK

Tercüman Gazetesi Sahibi

Onun-dârında kondu Fahr-i Âlem
Ona oldu nazar vallâhu a'lem

Var idi gözsüz onun bir anası
Yakın ermiş idi onun fenâsı

İşitti geldiğini Mustafâ'nın
İçi dışı safâlar doldu onun

Katına geldi yer öptü oturdu
Bu sözü ağlayıp dile getirdi

Ki ben n'olaydı ol kadre ereydim
Mübârek yüzünü gözle göreydim

Pes onun sildi iki gözünü ol
Açıldı gördü görklü yüzünü ol

Gelip öptü elini dedi ey şâh
Ki gördüm yüzünü elhamdü'lillâh

İşittiler bu i'câzı çü dilden
Bu kez halk âşık oldu cân u dilden

Niçin sevmeyeler ol arı cânı
Çün onunçün yarattı Hak cihânı

Husûsâ gurbete yüz tuttu gitti
Çıkıp hubbü'l-vatandan hicret etti

Ki kanı Mekke şehri kanı Yesrib
Egerçi birdi ona şark u magrib

Velî arz-ı Tihâme eltâf idi
Çü Ka'be anda idi eşref idi

Ki hattâ çıkar idi Mekke'den ol
Dedi yâ Mekke gittim gerçi ben yol

Velî çıkarmasa ehlin beni hiç
Koyup gider degildim ben seni hiç

Ki sensin hayr-ı arzu'llâh dedi
Seni artık sever Allâh dedi

Bulara geldi pes ol nûr-ı kevneyn
Çıkıpken göklere tâ Ka'be kavseyn

Cihânın cânı canın cânı geldi
Kamu dertlilerin dermânı geldi

Şerâyi' cevherinin kanı geldi
Hakaayık şehrinin sultânı geldi

Gelir tefsîr içinde bir rivâyet
Sen onu cân içinde kıl dirâyet

Medîne ehli çün bildiler onu
Ki geldi bunlara sâhib-Mesânî

Okurlardı bular İncîl ü Tevrât
Bulurlardı sıfâtın anda bizzât

Şu âlimler var idi anda hâzır
Ki cümle ilme olmuşlardı nâzır

Yoğ idi bunlara kimse muâsır
Mühendislerdi hey'ette mubâsır

Husûsa sözleri şi'r ü sanâyi'
Mecâz u istiârât u bedâyi'

Belâgatta kelâma sihr ederler
Fesâhatta makaama dür dökerler

Müdekkikler nazarda kıl yararlar
Kemâl-i ilm ile insân ararlar

Bu kez çünkim ayâna geldi ahbâr
Pes onu görmeye geldiler ahyâr

Teemmül edeler tâ hilmin onun
Taakkul eyleyeler ilmin onun

Kemâlini görüp münkaad olalar
Vekaadette dahi nakkaad olalar

KASÎDE-İ HIDRİYYETİ'N-NEBÎ (A.S.)

(Hz. Peygambere övgü)

Elâ ey server-i mahbûb mine'l-eyni ile'l-ayni
Güzel yüzüni arz eyle götür yüzden hicâbeyni

Yüzün benven Mesânîdir yerâhu men yerânîdir
Velîkin len terânîdir tahayyertü bi-hâteyni

Sözündür hikmet-i îman yüzündür rahmet-i Rahman
Özündür derdlere derman devâ kıl bi'l-gıyâseyni

Çü sensin es'ad-ı evlâ çü sensin maksad-ı a'lâ
Çü sensin mersad-ı eclâ içimde yak sirâceyni

Pidâ levlâk le'amruk tâc kamu şâhlar sana muhtac
Benim kapında yalın aç aç üstüme cenâheyni

Eyâ gönül çü rehber ol kamu halka peygember ol
Çü sırru'llâh-ı ekber ol sözüne tut sımâheyni

Ki tâ gözler göre onun sarâyından tecellîsin
Kılam cânı nisâr ona sürem dergâha haddeyni

Niyâz içre kapısında yüzüm toprağa komuştum
Seherde bir nidâ etti ki yâ hâzâ bi-hâzeyni

Ki her kim azm ede bize gerek kim dünyeden beze
Yana aşk oduna sıza bi-nârin beyne nûreyni

Hevâlardan ola çün vâz hevâmızda ede pervâz
Hüviyyetten gele âvâz ki gör Hak'tan mecâzeyni

Figân ettim ki yâ mahbûb celâlin eşiğinde ben
Esîrem hor u sergerdan garîbem yok mu ünseyni

Görürsün gözlerim yaşın akar tâ kim göre yüzün
Gönül can aşkın odunda oluptur ke'l-ferâşeyni

Garîbem âlem-i kevnden eriştim kapına fazl et
Götür yüzden hicâbı kim bulam ondan halâseyni

Tecellî kıl visâlinden ki yanmışım hayâlinden
Hayâtıma hayât oldur ki senden ere feyzeyni

Pes andan doğdu şems-i zât gönülden inkişâf etti
Vücûdum külli mahv oldu çün etti inbişâteyni

Eser kalmadı hiç benden hemîn bir âlemi toprak
Hitâb etti bu kez mahbûb turâba bi'l-lihâzeyni

Ki yâ hâzâ şu kim bizi görem derse bu âlemde
Tahayyürde kalır cânı edemez ittilâayni

Kapımızda zelîl ol dur huzû' et elleri bağlı
Ki tâ kim aynımız sana ayân ola bilâ-ayni

Çü yâr ettin bizi yâre nazar kılma pes agyâre
Gözükme dâre deyyâre dilersen inkişâfeyni

Rızâmız iste gel gir sen otur vahdet sarâyında
Ki tâ vuslat şarâbından sunavuz biz revâkayni

Ki zîrâ kimse kim bizden devâ isterse derdine
Devâlar idevüz ona ki görmeye helâkeyni

Visâlimiz zülâlinden içe geçe hayâlinden
Cemâlimiz kemâlinden ere ona visâleyni

Sakaanî şerbeten ahyâ fu'âdî sümme ahyânî (*)
Ki tâ ben Hızr olam câmım bi-aynin beyne lâ-meyni

Pes aldım meşreb-i sâfî şarâb-ı Selsebîl'inden
Getirdim bir zülâli kim içen terk ede kevneyni

Bu Kevserden kim içerse bakaa-i lem-yezel buldu
Vücûdun eyledi tâhir bidâdin beyne vâ veyni

Tecellî zâtuhu Hakkan ala men ya'budu hakkan (**)
Yuhibbu'l-Hakka tahkîkan fehâşâ ân ilâheyni

Çü geldi seyyidü'l-ebrâr serâ min sırrıhi'l-esrâr
Çü doğdu menbaü'l-envâr tecellâ bi'l-celâ'eyni

Ki tâ Hak bîn nazar bâyed Muhammedrâ ki der bâyed
Hayâte'l-külli bâz âyed bi-hâ'in beyne yâ eyni

Çü sensin rahmet-i Rahman çü sensin subhat-i Subhan
Yazıc'oğluna yaz ihsan onu kurtar mine'l-eyni

İSLÂM-I ABDULLÂH BİN SELÂM (R.A.)

(Abdullâh b. Selâm'ın müslüman oluşu)

Var idi bir yehûdî kâmil üstâd
Ki Abdullâh idi İbni Selâm ad

(*) *«Sevgili beni visâl şerbetiyle suvarıp kalbimi, bütün azamı, kuvvetlerimi ihyâ eyledi ki, tâ ben bu âb-ı hayatı içerek hızır olayım. Kalbim la'le benzer aşk bâdesiyle dolu bir kadeh gibi ola.»*

(**) *Hakka ibâdet edene zâtı hak olarak tecelli etti. O tahkiken hakkı seviyor, iki ilâhdan münezzehtir.*

Bulardan ilm içinde a'lem idi
Hasebde ve nesebde ekrem idi

İşitti geldiğini durdu fi'l-hâl
Onu görmeklik için etti ikbâl

Nazar kıldı göricek bildi onu
Ki budur ol nebî sâhib-Mesânî

Ki âlem muntazırdır gelmesine
Cihân engine sâye salmasına

Katına geldi ol işitgil onu
Dedi var üç suâlüm bilgil onu

Kim ancak enbiyâ bilir cevâbın
Eger sen hak nebîsen ver cevâbın

Biri budur nedir evvel nişânı
Kıyâmet gününün eyle beyânı

İkincisi nedir evvel taâmı
Ki cennet ehli yerler hass ü âmı

Üçüncüsü nedendir ekser oğlan
Ataya ya anaya benzer oğlan

Çün işitti onu ol sırr-ı tebcîl
Dedi şimdi buları dedi Cibrîl

Cevâb verdi budur evvel alâmet
Şu vaktin kim yakın ola kıyâmet

(*) *Hakl görücü nazar gerektir ki Muhammed A.S. bula, bile ve anlaya ve hakikat üzere nazar eyleye. Onu bilenin bütün azasına bâkî hayat erişip iki (y) arasındaki (Ha) (Yahyâ) yani Hızır gibi olur.*

Bir od çıkar sürer halkı tamamî
Ki şarktan garba cümle hass ü âmı

Dahi cennette kim evvel yiniser
Balık bağrı durur kim ol iniser

Dahi oğlan ki benzer atasına
Veyâ benzer nedendir anasına

Eger erkek suyu olursa sâbık
Atasına olur oğlan mutâbık

Ve ger sâbık olursa dişi suyu
Anasına çeker şekli ve huyu

Çü Abdullâh işitti bu hitâbı
Ki dendi hep sualine cevâbı

Getirdi anda îman ettik tasdîk
Dedi sensin resûlu'llâh-ı tahkîk

Çü şübhem kalmadı aslâ hakîkat
Şerîat yoluna tuttum tarîkat

Bu ma'nîde demiştir Sa'd-i Vakkaas
Dürerde cevherî deryâda gavvâs

Dedi hiç görmedim ol sırr-ı Subhan
Ki cennet ehlidir diye bu insan

Velîkin dedi Abdullâh için ol
Ki cennet ehlidir hazrette makbûl

Çü halk işittiler işbu kelâmı
Ki müslim eyledi İbni Selâm'ı

Muhakkak bildi cümle ehl-i edyân
Ki vermiştir ona hak dîni deyyân

Husûsâ mu'cizâtı Şems-i ezhar
Husûsâ beyyinâtı nûr-ı ezher

Husûsâ mahzen-i esrâr-ı hâlât
Husûsâ ma'den-i küll-i kemâlât

Husûsâ âlem ü evzah delâlât
Husûsâ eblag u efsah makaalât

Mübüvvet tâcına bürhân olan ol
Risâlet tahtına sultân olan ol

Çün oldur kâyinâta mahz-ı rahmet
Niçin olmayalar pes ona ümmet

Niçin ona tetebbu' etmeyeler
Niçin gittiği yolca gitmeyeler

Niçin ilmin kemâlin tutmayalar
Şular kim tutmayalar uymayalar

Şular kim uymayalar bilmeyeler
Şular kim bilmeyeler bulmayalar

Arab uydu pes evvel tuttu meydan
Buların oldu pes dîvân u lîvân

Arabdır zîra cümle halka sâdât
Arabdır menba'-ı fazl-siyâdât

Arabdan yig eger millet olaydı
Resûlu'llâh o milletten geleydi

O dilce ine idi halka Furkaan
O dilce okunaydı ilm ü Kur'ân

Arab çün bildi buldu oldu ashab
Onunçün oldular erbâb-ı elbâb

Ki tâ haddâ dedi ol Hayrü'l-ahyâr
Uhud dağı kadar halk etse îsâr

Bular kırk dirhem etse efdal ola
Pes öyle olsa ashâb ekmel ola

Arab çün mısr-ı islâma muallâ bağladı eyvân
Pes andan kasr-ı ahkâma mücellâ eyledi lîvân

İşitti cümle-i âfâk ki geldi menba'-ı ahlâk
Be-külli oldular müştâk kamu terk eyledi evtân

Ömer pes Mekke'den bindi Medîne şehrine indi
Ona pervâz edip kondu yigirmi şahs ile fürsân

Derildiler ulu'l-elbâb kamu haşr oldular fi'l-bâb
Erişti yer yerin ashâb dolup imkân-ı kân erkân

Geri yüz tuttu emru'llâh geri feth etti nasru'llâh
Geri berk urdu nûru'llâh ki geldi rahmet-i Rahman

Buyurdu yâ Alî pes var eriş tiz Mekke'ye devvâr
Çü sensin mazhar-ı envâr çü sensin mecma'-ı furkan

Gele tâ Âyişe Kübrâ bile hem Fâtıma Zehrâ
Erişmez hikmete ârâ girişmez kudrete tibyân

Çü geldi Mekke dârına karar etti medârına
Haber erdi diyârına işitti zümre-i tugyân

Pes ittiler ona bühtân Muhammed'de koduk himyân
Alî dedi gerek bühtân bi-kadr-i tâkati'l-imkân

Derildi dört münâfıklar dalâlette muvâfıklar
Hızâyette murâfıklar gavâyette bular akran

Alî dedi sorun bir bir ki bir bir ettiler takrîr
Dediler pes edin ta'bîr ne rengedir bilin himyân

Bular bir bir gelip gitti şehâdetde hilâf etti
Ki her şahs bir yüzü tuttu dediler dördü dört elvân

Muhâlif düştü çün akvâl kamu redd oldular fi'l-hâl
Alî pes eyledi ikbâl kim ihsân eyleye mihsân

Gece gönderdiler bir kul kim onu eyleye maktûl
Alî bildi ki geldi ol kesip başını döktü kan

İletti başını derhâl kodu kapıda dedi al
Çü gördüler budur ahvâl elin çekti kamu fettân

Alıp Âyişeyi gitti mahaffe üzre berk etti
Hem öyle Fâtıma etti pes etti Mekke'den hicrân

Bu işi çünki gördüler pes esnâma yügürdüler
Şeyâtîn anda gördüler sanemden saçtılar nîrân

Dediler erişin tâ'cîl edin onun işini ta'tîl
Bu işte eylemen ta'lîl sanemden söyledi şeytân

Erişti der-peyinden tiz tamâmet üç yüz er hûn-rîz
İşit nice eder ta'zîz onu ol Kaadir ü Mennân

Çü gördü girdi meydâne tepindi kalba merdâne
Tamam ellisini kana yudu kırdı olup meydan

Kalanı Mekke'ye kaçtı Alî yüz suyile göçtü
Medîne şehrine geçti zehî lûtf eyledi sultan

Resûlu'llâh çü görd'anı sevindi şâd olup cânı
Ne kıldı ol kerem kânı ne etti ona gör ihsan

Ona tahsîn edip şâbâş edindi onu pes kardaş
K'ola Hak yoluna yoldaş ola tâ ekrem-i insan

Muhâcirlerle ensarı karındaş etti bunları
Edeler dîne tâ yârî riâyet eyleyip îman

Ömer'le pes Ebû Bekr'i getirdi bu iki sadrı
Karındaş etti tâ kadri buların ola âlî-şân

SEBEBÜ'L-EZÂN

(Ezanın sebebi)

Çü kuvvet tuttu şer' islâm açıldı âleme a'lâm
Namâza istedi i'lâm ki nice edeler bürhân

Kimi der çan çalın nâkuus kimi der karne-i câmûs
Dediler kim gerek nâmus çü nesh oldu kamu edyân

Resûlu'llâh işitd'anı pes oldu muntazır cânı
Kim ere vahy-i Rabbânî nedir diye ona Kur'ân

Erişti meclise nâgâh ki Zeyd'in oğlu Abdullâh
Dedi ben görmüşüm vallâh ki beyne'n-nevm-i
ve'l-yekzân

Ki gökten bir melek indi inüben hâyıta kondu
Yüzünü kıbleye döndü ki tekbîr eyledi i'lân

Dedi pes dört kez ol Allâhu Ekber
Ezânın dedi elfâzın mükerrer

Birazcık durdu geri okudu ol
İki kez sonra kad kaamet dedi ol

Ömer dedi ki gördüm ben de el-hak
Onun hakkı ki ba's etti seni Hak

Nebî pes Cebrayil'e sordu onu
Ki kim okuya mescidde ezânı

Dedi Cebrâyil işit yâ Muhammed
Ezânı okusun şol abd-i esved

Kim onun savtı a'lâdır muhakkak
Müe'zzinlerden onu yig sever Hak

Firiştehler onu meşhûd ederler
Ki lâyıktır ezânı onu derler

Bilâl'e pes ezânı kıldı i'lâm
Ki tâ ede terakkî rükn-i islâm

Buyurdu mescidin sathına çıktı
Ezân okudu kim canları yaktı

Ezân-ı zuhr idi kim ön verildi
Salât- hams için gülbâng uruldu

İşitti çün onu ehl-i şakaavet
Bu bid'attır diyip etti adâvet

Heman dem vahy-i Subhânî erişti
Heman dem lûtf-ı Rabbânî erişti

«— Ben gerçek müslümanlardanım— deyip sâlih amel işleyerek Allâh'a (ibâdete) çağıran kimseden daha güzel sözlü kim var?» (*)

Bu âyet geldi Allâh'tan resûle
Ki kimin sözü ondan ahsen ola

Kim Allâh'a kulunu da'vet ede
Amel kıla ve doğru yola gide

Dedi Keşşâf bu âyetde bil onun
Delil vardır sübûtuna ezânın

(*) Fussilet Sûresi, 33. âyet.

Mücerred düş ile bilinmedi ol
Delîl-i nass ile hem oldu medlûl

TAHVÎLÜ'L-KIBLE

(Kıblenin değiştirilmesi)

Medîne'ye çü teşrîf etti Ahmed
Ki halka Hakk'ı ta'rîf etti Ahmed

Edindi kıble Beytü'l-Makdis'i ol
On altı ay ibâdette tutup yol

Ki te'lîf ede tâ kalbin yehûdun
Arıda sâfiden kalbin yehûdun

Velî derdi aceb ikbâl-i Ka'be
Ne vaktin ola istikbâl-i Ka'be

Meger günlerde bir gün geldi Cibrîl
Dedi kim şöyledir yâ Cebrayil bil

Ki gönlüm onu ister kim n'olaydı
Kim Allâhu Taâlâ vahy edeydi

Seninle bana Kur'ân göndereydi
Yehûdun kıblesinden döndereydi

Onunçün gönlü cânı istediydi
Ki Ka'be enbiyânın kıblesiydi

Husûsâ onu İbrâhîm yapıptı
Hak'ın emriyle kıble edinipti

Arab hem Ka'be'ye ikbâl ederdi
Kabâyil ona istikbâl ederdi

Bu sözü çünki Cebrâîl işitti
Cevâbın döndü ona öyle dedi

Ki ben de bir kulam bil yâ Muhammed
Onu Hak'tan taleb kıl yâ Muhammed

Nazar çoğ eder oldu pes semâya
Ki tâ vahy ine Hak'tan Hak-nümâ'ya

Pes andan vahy-i Hakkaanî getirdi
Pes andan hükm-i sultânî getirdi

«(Ey Resûlüm, vahyin gelmesi için yüzünün göğe doğru aranıp durduğunu görüyoruz. Bunun için sen' râzı olacağın bir kıbleye çevireceğiz..» (*)

Ki yüzün bize tutduğun görerüz
Seni bir kıbleye pes döndererüz

Kim ona olasın râzî gönülden
Çıka ol kıble-i mâzî gönülden

Fevelli vecheke pes geldi Kur'ân
Ki kıble Ka'be ola geldi fermân

Dahi her kanda kim hâzır olasız
Gerek kim Ka'be-i kıble kılasız

Bu âyet indiğinde Mustafâ'ya
Risâlet ma'deni kân-i vefâya

Namâz içinde idi erdi nâgâh
Kim öyle vakti idi oldu âgâh

(*) Bakara Sûresi, 144. âyet.

İki re'kat namâzı kılmış idi
İkisi dahi bâkî kalmış idi

Benî Seleme derler mescidinde
İmâmet eylemiş idi içinde

İki ay ön idi Bedre gazâdan
Receb ayında emr erdi Hudâ'dan

Pes etti Ka'be'ye ol istidâret
Kamu ashâb bile etti idâret

FASLÜN Fİ'L-MU'CİZÂT

(mucizeler)

Çü Hakk emr etti dön dedi ki Kuds'ten Ka'be'ye onu
Ne Ka'be belki kevneyden çekiptir cezbeye onu

Velî ger rûh-ı a'zamdı getirdi kubbe-i cisme
Egerçi sırr-ı ekberdi geçirdi cübbeye onu

Çün oldur nûr-ı lâhûti nider bu resm-i nasûtu
Çün olmuştur harâm ona ki dârü'l-mülk-i Rabbânî

Ki zîrâ vâcid ü mevcûd edinmiştir onu kıble
Ona ikbâl eder evvel kamu fevkaani tahtânî

Çü Haktır zâhir ü bâtın budur pes mazhar-ı evvel
Çü Hak'tır evvel ü âhir budur pes maksad-ı sânî

Cemâlin görmeğe ol zât edinmiştir onu mir'ât
Onunçün feyz-i akdesten yarattı aklını cânı

Buna da âlem-i kevni yarattı kıldı âyîne
O yüzde gözüken bu yüz bu yüzde vech-i Subhânî

Yarattı Âdem'i dedi nefahtü fîhi min rûhî *
Velî gaybe halîfe bu şehâdet mülkinin hânı

Ki zîrâ bir sadefti ol kim ondan çıka bu cevher
Ne cevher cevher-i evvel ne evvel ferd-i Yezdânî

Getirdi rûhunu gaybden şehâdetten dahi cismin
Ki zâhir ola bâtından bu cem'iyyette îzânî

Pes idrâk etti gayb ile nedir bâtın onu bildi
Şehâdetle nedir bildi bu zâhir mülkte seyrânî

Çü kendi Zü'l-Celâl idi bıraktı heybetin buna
Çü kendi Zü'l-Cemâl idi pes ünsün kıldı erzânî

Mukaddes pâdişâh idi hicâbı nûr-ı a'zamdı
Eger keşf etsedi onu yakaydı halkı insanî

Sıfâtın cümle feyz etti heman kıldı vücûb-ı zât
Velî çün kıldıdı mir'ât yüzüne bu yüce şânı

Bilirsin gözgüde bir zât egerçi gösterir sûret
Velîkin gözgü yâ sûret ne bilsin adı ve sanı

Bilen kendüzini oldur ki gözgüye nazar eder (**)
Feleyse ya'lemu ma'llâhu illâllâhu feyzânî

Kemâl-i kudretin gör kim bu mir'ata nazar kıldı
Ki her kim gördü bu hânı göre lâ-şekk o sultânı

Onu cümle avâlimde halîfe kodu kendüye
Kemâlin eyledi izhâr bu yüzden cümle hattânı

(*) *Ona rûhumdan üfürdüm.» Hicr Sûresi.*
(**) *Allâh'ın ne olduğunu, ihsân sahibi olan Allah'tan başkası bilmez.*

Onunçün şol ki âriftir Muhammed kim durur bildi
Onunçün şol ki kâmildir ona etmiştir iz'ânı

Pes onu âlem-i mülke risâlet verdi gönderdi
Onunla eyledi mümtâz ki kâfir müslim olganını

Husûsâ mu'cizât ile mü'eyyed eyledi tâ kim
Bile hak onu peygamber kimin var ise irfânı

Onu çok mu'cizât ile mükerrem eyledi illâ
Cemî'i mu'cizâtından muaazzam kıldı Furkaan'ı

Ki zîrâ mu'cizâtı Hakk ikiye munkasım kıldı
Biri hissiyyedir onun biri akliyye imkânı

Şu kim hissiyyedir verdi cemîi enbiyâya Hak
Kim isbât edeler Hakk'ı onunla halka aklânî

Şu kim akliyyedir onu Habîbine ediptir has
Ki zîrâ âlemü'l-halktır biliptir ilm-i Rahmân'ı

Husûsâ ümmeti onun kamu ümmetten eşreftir
Ki zîrâ cümle kâmildir bilirler kasd-ı Mennân'ı

Maârif gülsitânında sunarlar bâde-i Tesnîm
Hakaayık Selsebîl'inden içerler Âb-ı hayvânı

Onunçün şir'atin a'lâ ediptir hep şerâyi'den
Onunçün huccetin garr'a ediptir virdi bürhânı

Onunçün ümmet efdaldir Muhammed halktan efdaldir
Onunçün ögdü Kur'an'da edip dillerde i'lânı

Onunçün cümle mevcûdât sever bu ümmeti şâha
Onunçün dünyeden yigdir en ednâ cimri uryânı

Mu'cizâtına onun yoktur hesâb
Kendi ayn-ı mu'cize sâhib-Kitâb

Madde-i âlem ona münkaad idi
Mu'cizâtından murâd irşâd idi

Mu'cizâtından birisi bu kim ay
İki pâre oldu sankim iki yay

Nakl eder Kaadî İyâz ender-Şifâ
Ümmü Seleme evinde Mustafâ

Gün dahi varmış inip batmış idi
Gün dahi varmış inip batmış idi

Çün güneş dolandı açtı gözünü
Pes Alî'den yana tuttu yüzünü

Dedi kıldın mı namâzı yâ Alî
Dedi kılmadım edeb kıldım velî

Gördü gün batmış cihân olmuş habeş
Dog dedi doğdu gerü derhâl güneş

Tâ Alî kıldı namâzını tamam
Vardı dolandı geri gün ey hümâm

Hem geri Kaadî İyâz nakl eyledi
Kim Şifâ'sında bu sözü söyledi

Geldi bir a'rabî dedi yâ resûl
Var idi bir kızcağızım öldü ol

Ger kızım dirgüresin onu bulam
Pes elinde ben dahi mü'min olam

Vardı kızın kabrine ashâb ile
Atası ve anası kızın bile

Dedi yâ kız diril emru'ilâh ile
Tâ seni atan göre mü'min ola

Geldi âvâz pes kabirden söyledi
Kim ulaştı cânım Allâh'a dedi

Yâ resûlu'llâh dilerlerse necât
Mü'min olsunlar bulalar tayyibât

Geldi tefsîr içre bir nakl-i sahîh
Vârid oldu sıdkına nass-ı sarîh

Çün Medîne şehrine etti karâr
Doldu nasr u izz ile şehr ü diyâr

Adı Yesrib'di onun Tâbe **kodu**
Ya'ni fâsid idi Taybe okudu

Her taraftan geldi ashab-ı kibâr
Pes hücum eyledi ahzâb-ı şirâr

Meşveret kıldı pes ashâb ile ol
Kim ne tedbîr ede ahzâb ile ol

Dedi Selman bunda ne kızmak gerek
Şehre bir hendek kesip kazmak gerek

Hendeği kazmağa oldular tutaş
Çıktı nâgâh bir katı ak ulu taş

Gördü ol taşta nebî bu hâleti
Aldı Selman'ın elinden âleti

Urdu taşı sıdı ondan çıktı berk
Şöyle kim şehr oldu düpdüz nûra gark

Gördü nûru Hakk'a tekbîr eyledi
Bile ashab sıdka tekbîr eyledi

Üç kez urdu taş üç kez oldu nûr
Dediler Allâhu Ekber doldu nûr

Geldi Selman yâ Resûla'llâh dedi
Atam anam yoluna olsun fidi

Nesne gördüm görmemiştim onu hîç
Ömrümün içinde işbu şânı hîç

Sordu ashâbına kim hiç siz dahi
Dediler kim öyle gördük biz dahi

Dedi evvel def'a çünkim çıktı nûr
Gördüm anda hem medâyin hem kusûr

Ol medâyin cümle Kisrâ'nın idi
Hîre'deydi ol kusûr onun idi

Anda ol kasr u medâyin sûreti
İtler azusu gibidi hey'eti

Dedi Cebrâil ki hükmün iriser
Ümmetin ol ile feth irgüriser

Çün ikinci kerre urdum taşı ben
Gördüm ol nûr içre içi dışı ben

Rûm elinin kasrı hep oldu ayân
Cümlesi kızıl idi belki beyân

İtler azusu gibiydi hep saray
Ya'ni yüce kasr idi agleb saray

Dedi Cebrâil ki hem bu illeri
Ümmetin feth idiserdir serseri

Çün üçüncü darbı kıldım çıktı berk
Şöyle kim yer yüzü oldu nûra gark

Görmişem San'a kusûrun anda hem
İtler azusuna benzerdi behem

Dedi Cebrâil ki hem San'a yerin
Ümmetin feth idiserdir yer yerin

Gördü çünkim bu işârâtı kim erdi Mustafâ
Pes dedi edin beşârâtı buyurdu Mustafâ

İşitip onu kamu ashab ferah-nâk oldular
Dediler el-hamdü'lillâh mev'id-i sıdk-ı safâ

Nasra va'de eyledi hasr olmuş iken bize Hak
Çünki va'de eyledi lâ-şekk eder ahde vefâ

Nice etmeye vefâ çün sâdıku'l-kavl eyledi
Kevkeb-i burc-ı belâgat kubbe-i mâh-ı rızâ

İşitip dedi münâfıklar acebdir işbu iş
Kim Muhammed va'de-i bâtıl kılar ister bekaa

Tâ haber verir ki gördüm ben medâyin hem kusûr
Ümmetim feth idiser der- âlemi edip gazâ

Şimdi kendi korkusundan dürüşüp hendek kazar
Kandağı Rûm u Medâyin kandağı arz u semâ

Geldi pes Kur'an buyurmuş Hak Taâlâ vahy edip
Bildirip ehl-i nifâkın hâlini edip edâ

«O vakit münâfıklarla kalblerinde bir maraz (şüphe) olanları: — Allâh ve Resûlü bize aldatmadan başka bir va'd etmemiş — diyorlardı.» *

Geldi hem Kur'ân kulil'lâhümme dedi emr edip
Mâlikü'l-mülksün ki tü'ti'l-mülke digil menteşâ

(*) Ahzab Sûresi, 12. âyet.

«Resûlüm şöyle de: — Ey mülkün sâhibi Allâh'ım! Sen, dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden de mülkü çeker alırsın..» (*)

Ya'ni kime diler isen mülkünü sensin veren
Kimden almak ister isen mülk senin sensin Hudâ

Kimi dilersen azîz edersin onu bî-nizâ
Kimi dilersen zelîl edersin onu bî-nevâ

Hayr u şer hükmündedir, her şey'e çün sensin Kadîr
Muktedirsin Kaadir ü Kayyûm u Hayy Zü'l-kibriyâ

Gündüzün saâtını artık kılıcak gecede
Gecenin saâtını eksik kılarsın fi'l-mesâ

Gecenin saâtını artuk kılıcak gündüzün
Gündüzün saâtını eksik kılarsın der-ziyâ

Kudretinle yaratırsın ölülerden diriler
Dirilerden hem ölüler yaratırsın bî-hatâ

Kime dilersen verirsin rızkın onun bî-hesâb
Zîra sensin Hâlik u Rezzâk u mutî pür-atâ

Geldik imdi hendeği kazmağa meşgul oldular
Çıktı onda bir katı yer çektiler külfet anâ

Pes mübârek karnına bağladı bir taşı resûl
Üç gün oldu kim taâm tatmadı ol hayrü'l-verâ

Gördü onu Câbir-i ensârî doldu gözü yaş
Geldi ehline dedi üç gündür açtır Murtazâ

(*) *Âl-i Imran Sûreresi, 26. âyet.*

Dedi ehli uşda bir sâ'arpa vardır bir koyun
Dedi Câbir arpayı un eyledim çün tûtiyâ

Hem koyunu pişirip hâzır müheyyâ eyledik
Geldim i'lâm eyledim çün bildi şâh-ı enbiyâ

Dedi pes yâ ehl-i hendek Câbir ırgürmüş taâm
Tiz gelin kim da'vet etti eyledi bize salâ

Câbir'e buyurdu kim tâ gelmeyince ben size
Aşı indirmen hamîre eylemen hîç ibtidâ

Geldi çün ashâb ile kondu oturdu menzile
Pes çıkardım ol hamîri gördü çün şemsü'd-duhâ

Tiz mübârek ağzının yarın tükürdi ona ol
Dedi aşı yere indirmen kim olsun ol gıdâ

Cümlesi aşı yediler doydular hamd ettiler
Anda bin ashâb ile gelmiş idi ol meh-likaa

Hem geri v'allâhi aş yerinde kaynardı tamâm
Hem geri etmek yerinde olmamıştı hîç fenâ

Çünki bu mu'ciz dahi oldu ayân hep gördüler
Bildiler k'anun imiş âlemde fazl ile ulâ

Biz geri bu kıssaya geldik ki hendek bitti çün
Geldi on beş bin arab kondu kuşattılar fezâ

Kim Kureyş idi Kinâne kavm-i Gıtfân'dı yehûd
Hem Kureyze hem Nudayr u cümlesi ehl-i hevâ

Çıktı pes andan resûl üç bin sahâbe tuttu saf
Tâ ki hasr oldu yigirmi yedi günde intihâ

Bes belâ arttı resûlu'llâh dururdu muntazır
Kim ne takdîr ede Allâh ne ere hükm-i kazâ

Nâgehân bir gece esti bir sabâ yeli katı
Târümâr eyledi çetr ü cübbe ve kubbe kabâ

Odların yele savurdu koydu başlarına su
Yüzlerine saçtı toprak esti çün bâd-ı sabâ

Şol kadar geldi melekler kim kuşattı askerî
Bin melekti geldi tekbîr eyledi Hakk'a senâ

Çünkim ahzâb sındı ma'lûm eyledi onu resûl
Gördüler ashâb onu neye erişti mâcerâ

Hamd edip Allâh'a çok şükr ettiler eltâfına
Kim resûlün kıldı i'zâz etti mansûrü'l-livâ

Geldi pes Kur'ân buların eyledi sözün beyân
Kim nice nasr eyledi müminlere ol reh-nümâ

«— Müminler, düşman birliklerini görünce — İşte, Allâh'ın ve Resûlünün bize va'd ettiği (zafer) budur. Allâh ve peygamberi doğru söylemiştir — dediler. (Müminlerin düşman birliklerini görmeleri) ancak onların îmanlarını ve teslimiyetlerini arttırdı.»

Gördüler bu mu'cizâtı dahi bildi cümle halk
Kim onunçün ya adılmış tâ ulâ tahte's-serâ

Hakk onu niçin n üe'yyed kılmaya i'zâz edip
Çünkim onunçün yarattı her ne kim var mâsivâ

Belkim onun hürmetine bî-nihâyet fazl edip
Göstere bize cinânında cemâlin müntehâ

(*) *Ahzab Sûresi, 22. âyet.*

Döndü hendekden resûl ashâb ile
İzz ü nasr u yümn ü feth-i bâb ile

Çünkim ahzâb sındı buldular felâh
Geldi Zeyneb evine kodu silâh

Durdu Zeyneb başını yurdu onun
Yudu nısfın nısfına erdi onun

Öyle vaktiydi kim erdi Cebrayil
Türlü evsâf ile girdi Cebrayil

Başına sarmış imâme ak latîf
İnce istebrak idi berrâk latîf

Bir at üstüne oluptu ol süvâr
K'adı kayzum idi kaddi şâh-vâr

Örtüsü dîbâc ile tarsî' idi
Hem kadîfe gâşiye taktî' idi

Gerçi kondurmazdı üstüne gubâr
Lîki konmuş idi atına gubâr
Atının tozun siler idi resûl
Halini bilmek diler idi resûl

Dedi ahzâbı kovardık geldim uş
Kim seni başın yürigen buldum uş

Oldu uşda şimdi kırkıncı sabâh
Kim meleklerle çıkarmadık silâh

Sen silâhı tiz soyunmuşsun revân
Hem gazâdan tiz doyunmuşsun revân

Hak taâlâ emr kıldı tururu
Yuma başın dedi bildir kancaru

Dedi emr etti Beni Kureyze'ye
Dinle kim n'itti Benî Kureyze'ye

Vardım anda kat'-ı esbâb eyledim
Sizin için feth-i ebvâb eyledim

Onları zelzâl içinde koymışam
Bâllerin belbâl içinde koymışam

Size onu Hak ganîmet eyledi
Pes resûlu'llâh azîmet eyledi

Sancağı verdi Alî'nin eline
Tanrı arslanı velînin eline

Dedi asrı her ki sözüm işide
Kılmasın illâ Benî Kureyze'de

Çıktılar çünkim Medîne dârını
Gördüler gökte gubâr âsârını

Bildiler kim Cebrayil'in askeri
Toz kopardılar havâda leşkeri

Uğradı ol yolda bir kavme nebî
Kim silâhını tamâm giymiş hepi

Dedi kim buyurdu bu işi size
Dediler emr eyledi Dihye bize

Ak katıra binmiş idi ol hümâm
Örtüsü dîbâc kadîfeydi tamâm

Dedi Cebrâil'di buyurmuştu ol
Dihye'nin sûretine girmişti ol

Yolda abdest aldı kondu kondular
Gördüler su yok resûle döndüler

Dediler kim yâ resûlu'llâh sebîl
Senden artık kimsede yoktur su bil

Pes eline aldı bardağını ol
Bardağına sokdu parmağını ol

Aktı parmaklar arasından sular
Çeşmeler gibi yerin yüzün sular

Câbir-i Ensârî aydur ey amû
İçtik abdest aldık ol sudan kamu

Dediler kim kaç kişi var idiniz
Ol seferde bile siz yâr idiniz

Dedi yüz bin olsayüz yeter idi
Lîki yüz on beş sahâbe var idi

Gördüler bu mu'cizâtı dahi halk
Kim ona erzânî kıldı onu Hak

Gerçi ederlerdi evvel i'timâd
Dahi muhkem oldu lîkin i'tikaad

Erdi bârî ol resûl-i Kirdgâr
Etti ol kavmi yigirm'beş gün hisâr

Aldı sonra kal'ayı cebr ile ol
Meşveret eder idi Cibrîl'e ol

Cümle düşvâr işler Allâh'a yesîr
Aldılar anda dokuz yüz var esîr

Döndüler geri gazâdan gânimîn
Âb-ı rûy ile ferâhnâk sâlimîn

Emr kıldı kazdılar hendek revân
Kestiler baş dökdüler andak revan

Mâli kısmet eyledi bir bir nasîb
İki atlıya yayaya bir nasîb

Hicrete beşincideydi bu gazâ
Âhir-i Zi'l-ka'dede işbu gazâ

Mu'cizâtına onun yoktur idâd içre hesâb
Ettiler ammâ sahâbe üç binini ihtisâb

Biz dahi bu cümleden bir nicesin arz eyledik
Tâ ki âşıklar temâşâ edeler açtık nikaab

Mu'cize her kim nebîdir sıdkına olur delîl
Şöyle kim gündüz yüzüne hüccet olur âfitâb

Mu'cize ger bir dahi olursa yeter sıdkına
Gösteriptir hod Muhammed mu'cizâtı bî-hesâb

Siyyemâ kim ceyyididir kâyinâtın ilm ile
Es'adıdır mümkinâtın hucceti fazl-ı hitâb

Sıdkına Kur'ân yeter kim Hak sözüdür şübhesiz
Zîra a'lâ-yı belâgatte denilmiştir kitâb

Şöyle kim cinn ü beşer mislinde âciz kaldılar
Tâ ki bildiler kelâmu'llâh imiş bî-irtiyâb

Pes onu Hak bildik amennâ ve saddaknâ dedik
Sözünü sıdk ile tasdîk eyledik bî-ızdırâb

Çün beyân ettik onun sıdkını isbât eyledik
Mu'cizâtın rûşen ettik size hem çün mâhitâb

Hem sözümüz ona ermişti kim etmiş idi gazâ
Pes gazasından dahi söyleyelim bir kaç lübâb

Zîra maksûdumuz oldur kim kemâlâtı onun
Erişe âlemlere keşf ede canlardan hicâb

FASLÜN Fİ L-GAZAVÂT
(Gazâlar)

Dinle imdi nice feth etti cihân ol resûl
Hüccet ile sonra seyf ile nice feth etti bâb

Nice izhâr etti dîni âleme i'lâm edip
Nice işrâk etti islâmı açıp yüzden sehâb

Kendüzi etti yigirmi beş gazâ küffâr ile
Elli altı kez çeri gönderdi ettiler harâb

Etmemiş idi kıtâl illâ dokuz yerde hemîn
Evveli Bedr idi kim kestiler anda çok rikaab

Hem ikincisi Uhud'du kim kıtâl etti katı
Sâlisinci Hendek idi etti anda iktisâb

Râbi'i Benî Kureyze Mustalak beşincisi
Sâdisinci Hayber idi k'eyledi ona zehâb

Sâbi'inci feth-i Mekke sekizincisi Huneyn
Kim sıdı küffârı anda bir avuç saçtı turâb

Dokuzuncu Tâif idi k'yledi anda gazâ
Bu dokuz yerde kıtâle eylemişti incizâb

Dinle bir bir bu gazâlardan beyân eyleyelim
Kim nice sa'y eylemiş bu yolda ol âli-cenâb

Mücmelâ zikr eyleyelim zîra tafsîlâtını
Sîre ehli ehl-i tefsîr eyleyiptir inticâb

Biz onu nakl edelim kim mâ-hasal mehfûm idi
Nâfeden müşgin alalım süzelim gülden gülâb

Râvîler etti rivâyet kim resûl-i kâyinât
Kim gazâ kim evvel etti Bedr'e etti intisâb

Harbe bu oldu sebeb kim Hamza bir gün nâgehân
Seyr ederken geldi üç kâfir buna etti sibâb

Dîne söğdüler kılıç çekti üçünü öldürüp
Sağ selâmet geri eyledi resûle inkılâb

İşitip bu işi küffâr cenge ikdâm ettiler
Dinle pes Bedr'in gazâsında nice oldu hırâb

GAZVETÜ'L-BEDR

(Bedir gazası)

Geldi bir gün Cebrayil verdi haber ki yâ resûl
Uş Kureyş'ten bir kabîle eyledi Şam'dan iyâb

Çıktı peygamber yürüdü üç yüz on üç yâr ile
Dedi mürseller sağışınca size oldu nisâb

İki atlı vardı ancak kim devede kim yayan
Dervîşâne ne silâh u ne rukûb u ne rikâb

Çün işitti işbu hâli ol Ebu cehl-i laîn
Bindiler binden ziyâden Mekke'den çıktı kilâb

Geldi Cebrâil dedi kim eyledi Allâh atâ
Bu iki tâîfeden birin sana kılma şitâb

Dediler ba'zı sahâbe bize tâcirler gerek
Dedi peygamber ki dünyâdan size yegdir sevâb

Râzı oldular Ebû Bekr ü Ömer Osman Alî
Ba'zı ensârî dedi hem bu durur işde savâb

Kıldı pes erte namâzını salât-ı havf ile
Ellerin götürdü dedi yâ Mugıs kıl müstecâb

Ger bu islâm leşkerin şimdi helâk eyleyesin
Etmeye ayruk ibâdet yer yüzünde şeyh u şâb

Şol kadar sa'y etti tâ kim düştü egninden ridâ
Geldi giydirdi Ebû Bekr ona söyledi cevâb

Yâ nebiyya'llâh yeter eyle taleb kim ol ilâh
Sana va'de eyledi sözünü kılmıştır mücâb

İndi anda bin melâyik dîni ta'zîm etmeğe
Hem resûlu'llâhı iclâl etmeğe bî-ihticâb

Beş yüzü Cebrâilindi beş yüzü Mikâilin
Cümle insan sûretinde ak imâne ak siyâb

Geldi Cebrâil resûle ahsen-i sûrette pes
Muştuladı kim senindir nusrat u hüsn-i meâb

«O vakit Rabb'inizden yardım ve zafer istiyordunuz da O size: — Gerçekten ben arka arkaya bin melâike ile imdâd ediyorum — diye duânızı kabûl buyurmuştu» (*)

Çü Bedr'in kuyusuna geldi yakın
Susuz bir kuma kondu ehl-i yakîn

Suya ehl-i şirk önden eriştiler
Çerinin kolayına giriştiler

Sabah oldu esti nesîm-i seher
Nisâr eyledi zerr ü sîm-i seher

Gece ba'zı görmüş idi ihtilâm
Hazîn oldu büküldü kaddi çü lâm

Kimi bulmadı su kim ede vuzû
Kimi bulmadı içe bir katre su

Çıka geldi iblîs idüben sitîz
Temessül edip şekl-i insâna tîz

(*) Enfal Sûresi, 9. âyet.

Dedi yâ Muhammed çerisi bilin
Gelin imdi bu işe derman bulun

Sizin bu idi zu'munuz biliniz
Ki Hak dinde sanırdınız biliniz

İçimizde vardır nebî derdiniz
Pes Allâh'a biziz velî derdiniz

Eğer sizde Hak din olaydı bu gün
Suyu sizden alırmıydı mişrikûn

Ona muntazırlar durur cümlesi
Kim erişe size fenâ hamlesi

Ki susuz bu yerde olasız helâk
Sonucu edeler size insilâk

Diri kurtulanınızı süreler
Alıp Mekke'ye tutgun irgüreler

İşittiler ashab hazîn oldular
Sanasın ki hep bir kezîn oldular

Heman dem havâdan bulutlar gelip
Sular saçtılar yere seller olup

Susuz yerleri Hak sulu eyledi
Kamu kırbasın dopdolu eyledi

İçip gusl edip aldılar dest namâz
Hak'a şükr edip eylediler niyâz

Pes andan Muhammed hücûm eyledi
Şeyâtîne odu rücûm eyledi

Sağından gelip askere Cebrayîl
Ki beş yüz melâikle tuttu sebîl

Ebû Bekr idi sağ taraf serveri
Çekerdi adûdan yana askeri

Çeri soluna saldı Mîkâil'i
Ki beş yüz melekle sakına ili

Alî sol tarafta durup baş idi
Ne kılsa ne işlerse şâbâş idi

Melekler giyerdi kamu ak libâs
Beşerden seçilirdi bî-iltibâs

Eteklerinin ucunu çignine
Alıp serpmiş idi bular egnine

Melekler ki gelmiş idi anda bil
Ki Mîkâil idi dahi Cebrayil

Resûle geliplerdi i'zâm için
Dahi ehl-i islâma ikrâm için

Ve illâ ona tapıdı bir melek
Ki zîrâ şu resmeydi kaadir melek

Ki Cebrâil'e emr kılmıştı Hak
Ki Lût kavminin yerlerin kıla şak

Kanadında bir yükcegezle benâm
Koparmıştı altı medâyin tamâm

Çıkarmış idi göge yakın ayân
Başı aşağa atmış idi revân

Dahi gördü bir gün Azâzîl'i ol
Ki söyleşir onunla Îsâ resûl

Kanadiyle urdu Azâzîl'i tîz
Onu Hind iline bıraktı sitîz

Dahi şol kadardı onun kudreti
Kim emr eyleseydi Hak'ın hazreti

Yedinci gök üstünden uçup revân
İnerdi yere göz açınca revân

Her iş işlenir kudretu'llâh ile
Zafer bulunur nusretu'llâh ile

İlâhî senindir her işte dilek
Elinde felek cinn ü insan melek

Senin hükmünü kimse ma'nî değil
Senin ilmini kimse câmi' değil

Pes emr eyledi bunları Zü'l-celâl
Ki ben size yardım edem lâ-yezâl

Beşâret kılın nasr-ı mü'minlere
Hem ilkaa edem havfı bî-dinlere

Vurun kâfirin imdi a'nâkını
Aman vermeyip başını sâkını

Kim Allâh'a her kim adâvet ede
Resûlüne Hakk'ın şekaavet ede

Cezâsı budur kim onu kıralar
Çü Hak yolda diken durur ereler

Hilâf eyleyenler bulısar azâb
Ikaab eyleyiser şedîdü'l-ikaab

«Onlara bu azabın ediliş sebebi şu: Çünki onlar, Allâh'a ve Resûlüne karşı gelirse, ona Allâh'ın azabı çok şiddetlidir.» (*)

(*) Enfal Sûresi, 13. âyet

İlâhî elinde sevâb u ikaab
İlâhî bize eyle hüsnü's-sevâb

Kaçan kim iki saf yakın geldi tuttu karâr
Ebû Bekr ayıttı ki kavm erdi cenge karâr

Resûlu'llâh ona ayıttı ki bil muştuluk
Ki Cebrâil'i gördüm inerdi çün nev-bahâr

Sarınmış imâme yederdi atını gelip
Yer ile gögün ortasında ferah şâh-vâr

Bu kez verdi Hak beş yüz ona firişte gerî
Dahi verdi Mîkâil'e beş yüz oldu hezâr

Hem İsrâfil'e geldi yardım tamâm bin melek
Melâyik kamu üç bin oldu durup intizâr

Ebû Cehl ayıttı İlâhî ki sen yardım et
Şu din kim sana sevgilidir onu eyle var

Acebdir ki dost ile düşmen duâ eyledi
İkisi heman bir dilek diledi âşikâr

Ki Hak dîni mansûr ede ol Ganî pâdişâh
İnâyet kıla kullarına bu dem Bîr ü bâr

Ne bahs ona Allâh eger bir nazar eylese
Güneş eyleye zerreden katrelerden bihâr

Nazar eyledi cevher-i ferde aktı selîs
Nazar eyledi kubbe kubbe kuruldu buhâr

Nazar eyledi Nûh'a su oldu ona mutî'
Nazar eyledi yele Âd kavmin etti gubâr

Nazar eyledi suya Fir'avn'ı gark eyledi
Nazar eyledi gülşen oldu Halîl'ine nâr

Nazar eyledi kıldı toprağı insân edip
Nazar eyledi kıldı insânı kendüye yâr

Nazar eyledi pes Muhammed aleyhi'l-selâm
Habîb oldu kendüye ol sûret-î ma'nî-dâr

Nazar kılar ise ne naks ola dergâhına
Bir avuç eger toprağı kılmaya şerme-sâr

Çü durdu iki saf mukabil olup rû-be-rû
Gelip Utbe Şeybe Velîd eyledi igtirâr

Dediler kanı yâ Muhammed kim emsâlimiz
Şecâatte tâ göreler kimedir i'tibâr

Yürüdü pes ensârîlerden bir iki şücâ'
Kim Allah ede nasr u bunlar kıla intisâr

Dediler ki kimsiz dediler kim ensâriler
Dediler Kureyş'ten gerekdir sıgâr u kibâr

Dedi pes resûl yâ Benî Hâşim edin hücûm
Dediler ki cânımız olsun yolunda nisâr

Yürüdü Alî Hamza andan Ubeyde revân
Ki tâ göstereler kimindir bu gün iktidâr

Gelip Hamza Allâh'ın arslanıyam dedi hem
Resûlüne arslanam oldum bu dem uş süvâr

Görüp Utbe dedi sana ben mukaabilven uş
Velî bu iki kişi kimdir eder iftihâr

Dedi kim birisi Alî'dir Ubeyde biri
Sürüp atı meydâna girdi bu üç ihtiyâr

Girip na'ra urdu pes ön Hamza pehlivân
Erip Utbe'ye onu öldürdü ol kâmukâr

Yürüdü Alî'de Velîd'e tutup yüzünü
Erip çaldı etti iki pâre ol bahtiyâr

Ubeyde yürüdü tutup Şeybenin üstüne
Çalıp başını kanını eyledi inficâr

Bu kez Şeybe çaldı onun ayağını erip
Alî ile pes Hamza etti onu târûmâr

İkisi erip Şeybe'yi anda öldürdüler
Bu hâli bulardan göricek yasandı şirâr

Ebû Cehl atın depti meydâna girdi bu kez
Erişti iki genc yiğitler ona nâmdâr

Birisinin adı Muâz übnü Afra idi
Birine Muâz übnü Amr idi ad iştihâr

Erip çaldılar ikisi onu düşürdüler
Yüzü üstüne yıktılar ol iki şehriyâr

Nizâ' etti her biri dedi ben öldürmüşem
Resûle gelip eylediler onu intişâr

Buyurdu kılıçlarınız çıkarın göreyim
Çü gördü dedi ikinizden durur işbu kâr

Dedi kim varaydı göreydi ki n'oldu onu
Erişti ona İbnü Mes'ûd onu gördü zâr

Ebû Cehl ayıttı kime erdi devlet görün
Ya kime erip dâyire oldu devre medâr

Dedi İbnü Mes'ûd ki yâ Tanrı'nın düşmeni
Ki fir'avn'dan artuk şakîsin edersin çü âr

Ki fir'avn cezâ eyledi gark olurken nice
Sen inkâr edersin resûle gerek sana dâr

Ayağ ile boynunun bastı kesip başını
Alıp geldi dedi hemîşe yüzün gül-izâr

Çü gördü onun başını secde kıldı resûl
Kim Allâh'a hamd etti şükr eyledi bî-şümâr

Elin götürüp dedi yâ Rab Kureyş
Gelir fahr ile kibr ile hep Kureyş

Dalâlet yoluna gidenler gelir
Resûlünü tekzîb edenler gelir

Şu nusrat ki va'de idüpsin onu
Bu gün kıl vefâ va'dene yâ Ganî

Erişti heman lâhza peyk-i Celîl
Biraz toprağ algil dedi Cebrayil

At ol toprağı düşmenin yüzüne
Ki toprak yaraşır adû gözüne

İki baştan açıldı çün cenge bâb
Sunup yerden aldı bir avuç turâb

Mübârek elin götürüp açtı ol
Onu düşmenin yüzüne saçtı ol

Der idi bu sözü o yüzü sabîh
Ki düşmenlerin yüzü olsun kabîh

Çü Hak'tan rucû' eyledi yüzleri
Yaraşırdı toprak dola gözleri

Pes i'râz edip hışm ile baktı Hak
Gönüllerine korku bıraktı Hak

Bu kez eylediler sahâbe kıtâl
Kimisin esîr ettiler pâyimâl

Melekler muâvin olurlar idi
Erip başlarını alırlar idi

Pes ol def'ada yetmişin kırdılar
Esîr ettiler yetmişin derdiler

Şehîd oldu on üç sahâbe kirâm
Muhâcirler idi ulü'l-ihtirâm

Müfessirler aydur bu yerde ayân
Bir iş oldu gâyet bedîu'l-beyân

Ki bünyâd olalı cihan mülküne
Bu iş olmadı cism ü can mülküne

Ki hâzır idi seyyidi'l-mürselîn
Sahâbeydi üç yüz on üç kâmilîn

Melâyikde üç bindi yeksân gelen
Dahi cinni mü'minde doksan gelen

Erişmişti iblîs şeyâtîn ile
Gelip ceng ederdi esâtîn ile

Ne denli ki küffâr- cin var idi
Yer altında üstünde deyyâr idi

Kamu hâzır olup ederlerdi ceng
Havâ ile yer yüzü olmuştu teng

Bu kahr içre gör nice eltâf eder
Resûlüne gör nice a'tâf eder

Ki bir kabza toprağı at dedi Hak
Çün attırdı attığını sıdı Hak

Bu kez döndü peykini viribidi
Ona mâ remeyt' iz remeyte didi

«Siz, Bedir'de o kâfirleri kendi kuvvetinizle öldürmediniz. Lâkin Allâh size yardım etmekle onları öldürdü. Ey Resûlüm, düşmanların gözlerine bir avuç toprak attığın zaman da sen atmadın, ancak Allâh attı...» (*)

Ki katl ettiniz gerçi sûrette siz
Felem taktulûhum hakîkatte siz (**)

Kim Allâh idi bunları öldüren
Yaradan durur öldüren dirgüren

Dönüp etti peygamberine hitâb
Ki vahy eyledi ona nass-ı kitâb

Ku sûrette sensin tutan toprağı
Hakîkatte benven atan toprağı

Hüviyyet benimdir teşahhus senin
Tahakkuk benimdir tefahhus senin

Hakîkatte mecmû'-ı eşyâ benim
Getirmek gidermek hem ihyâ benim

Ki zîrâ beşer bu işi işlemez
Hak'ın işini hiç kişi işlemez

Kimin vus'u var kim bir avuç turâb
Kamunun ede gözlerini harâb

Pes Allâh işitir ki vahy eyledi
Melekler viribidi sa'y eyledi

(*) Enfal Sûresi, 17. âyet.

(**) Onları hiç bir zaman öldüremeyeceksiniz.

Ki müşriklerin boynunu urdular
Onu ehl-i îman bakıp gördüler

Onunçün durur bil ki bu mu'cizât
Muhammed durur seyyid-i kâyinât

Onun sıdkına bu da bürhân idi
Risâlet serîrinde sultân idi

Çü Bedr'in gazâsını etti tamâm
Geri dönmeği eyledi ihtimâm

Usârâ ganâyim ile gânimîn
Geri döndüler Taybe'ye sâlimîn

Şu vakt oldu Bedr'in gazâsına yol
Ki hicretten ikinci yıldaydı ol

Oruç ayıdı kim hurûc ettiler
Burûca nüzûl u urûc ettiler

CİHÂDÜ'L-UHUD

(Uhud cihâdı)

Çü doğmuştu Bedr'in gazâsında bedr-i Harem
Nitekim doğar bedr-i enver be-bağ-ı İrem

Derildi geri pes Kureyş bir yere Mekke'de
Dediler Muhammed bize saçtı bahr-i zulem

Gelin imdi şol mâl ki geldi Dımaşk'tan bize
Onu harc edip edelim intikaam-ı nikam

Derildiler üç bin Kureyş'ten arab askeri
Reîs Ebû Sufyân idi ehl-i hayl ü haşem

Dahi Hâlid übnü Velîd idi Amr übnü Âs
Ebû Cehl'in oğlu dahi Ikrime bed-şiyem

Bular gelmemişlerdi islâm iline henüz
Ki leşker çekip bindiler cenge mîr ü hadem

Kamu cem' olup yürüdü cümle kavm-i Kureyş
Bile ehl ü evlâdı ile ehass ü eam

Resûlu'llâh işitti dedi menâmımda ben
Kılıcım gedik görmüşem din bu işde nidem

Onu te'vîl ettim kim erer musîbet bana
Hem ashâbımın nicesine iriser elem

Revâ görmedi çıkmağı geldi İbni Selûl
Reîsi münâfıkların dedi çık yeme gam

Uhud dağına kondular çünkim erdi Kureyş
Resûl pes kılıp cum'ayı çekti tabl u alem

Çukalını giydi Uhud dağına azm edip
Rucû' etti İbni Selûl ebkem a'mâ asam

Sülüs var idi döndüler kaçtılar hep bile
Heman kaldı ashab yedi yüz kim attı kadem

Varup pes Uhud dağının katına kondular
Yarındası sebt gün binip yürüdü subh-ı dem

Dedi elli okçuya merkezde sâbit olun
Ki devr etmeye size seyr etse ehl-i sanem

Onu gördü düşmen kamu eylediler hücûm
Bir okçu sahâbe yerinden irildi o dem

Yürüdi kılıç çekti pes Hâlid ibni Velîd
Katı şevket ile mübârizler ile behem

Dağıldı sahâbe yerinden bu kez harb için
Ki hatta dokuz kişi kaldı resûl ile hem

İkisi Kureyş'ten yedisiydi ensâriler
Önünce ederlerdi cengi bu dokuz nesem

Yürüdükçe kâfir der idi kim ederse red
Gire cennete bula anda ferâvân niam

Yedi kez dedi pes yedisi şehîd oldular
Hemin Talha kaldı resûl ile ol muhterem

Eliyle onu saklar idi ki zahm ermeye
Ki tâ ona yigirmi dört kez erişdi sakam

Sahâbe otuz vardı önünde oldu şehîd
Dedi her biri cânım olsun fidî niderem

Önünde idi Mus'ab onu şehîd ettiler
Yürüdü Ziyâd ona dahi erişdi sitem

Bu kez erdi ansızda ol Mus'abı öldüren
Kim adıydı Abdu'llâh işi fesâd-i etem

Atıp taş ile urdu sıdı azı dişini
Mübârek yüzün yardı kan aktı mislü'l-bakam

Götürdü onu Talha pes gitti kıçın kıçın
Getirdi onu kodu bir taşta sağ u selem

Pes ol Mus'ab'ı öldüren sandı onu resûl
Ayıttı Muhammed ölüptür ki kaatil benem

Çağırdı hem iblîs kim öldü Muhammed bilin
Kamu kaçtı ashab dedi her biri ne kılam

Erişti bu kez Ka'b gördü resûl oturur
Dedi gözlerin gördüm ederdi nûr-ı rakam

Nidâ eyledim ben ki yâ ma'şere'l-müslimîn
Resûlu'llâh uşda diridir bilin mugtenem

Bana pes işâret kılıp dedi kim ebsem ol
Erişti sahâbe bu kez eylediler himem

Gelip gördüler kim mübârek yüzü üzre kan
Akardı silerdi der idi o sâhib-kerem

Ki nice felâh ola ol kavm kim şirk edip
Resûlün yüzünü kana boyaya ede dem

Resûl onları Hakk'a da'vet kıla lûtf ile
Olar dürişeler kim onu kılalar adem

Dediler duâ kılsana kim olalar helâk
Dedi la'nete gelmedim nice la'net edem

Beni dâî gönderdi Hak rahmete'l-âlemîn
İlâhî hidâyet sen et kavmime fi'l-ümem

Ki zîra bular bilmez onu hidâyet nedir
Hidâyet sen et bunlara kılma ihsânı kem

Zihî hulk u lûtf ıssı sâhib-kemâli görün
Ki câhiller onu ururlar sunarlardı sem

Ol onları afv edip eder duâ hayr ile
Ki zîrâ kemâline oldur münâsib hikem

Hamza her bâr cevka kim yürür idi
Safları bir birine urur idi

Dönmüş idi Hamza çünkim hamleden
Gâfilin fârig gelirdi cümleden

Adı Yahşi kendi vahşî bir gulâm
O urdu bir taş ardına sankim zulâm

Uğrayıcak urdu mızrak ile ol
Düştü attan tuttu cânı Hakk'a yol

Tâli'i me'sûd idi kendi saîd
Fî-sebîli'llâh şehîd oldu şehîd

Çünkim ulaştı Hak'a cânı teni
Anda yetmiş pâre kıldılar onu

Çün nebî bildi onu etti niyâz
Kıldı yetmiş pâreye yetmiş namâz

Çünkim ashab bildiler sağdır resûl
Geldiler katına geri sağ u sol

Dedi nite oldu ettiniz firâr
Dediler onunçün etmedik karâr

Yoluna ata ana canlar fidî
İşitildi kim Muhammed öldidi

İçimiz koptu pes idbâr eyledik
Hâlimiz budur kim ikrâr eyledik

Bu sözü eder iken te'vîl ona
Geldi vahy indirdi Cebrâîl ona

«Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce bir çok peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o, ölür veya öldürülürse siz ardınıza dönüverecek misiniz? Kim ardına dönerse, elbette Allâh'a hiç bir şeyle zarar verecek değil, fakat şükredip sabredenlere Allâh, muhakkak mükâfât verecektir.» (*)

(*) Âl-i İmran Sûresi, 144. âyet.

Ya'ni bilin kim Muhammed'dir resûl
Oldu mürseller hem olısardur ol

Ger öle ger katl ola ol fi'l-hırâb
Siz eder misiz geriye ınkılâb

Kim ki dinden dönse Hakk'a ne ziyân
Kim ki tevhîd etse ol bula cinân

Pes Ebû Sufyan çıkıp fevka'l-cebel
Dedi kim Allâh durur a'lâ ecel

Biz de Bedr için size ettik cezâ
Zîra dolap gibi devr eder gazâ

Çün resûlu'llâh'a erdi bu hitâb
Emr kıldı kim Ömer verdi cevâb

Dedi kim Allâh durru a'lâ ecel
Saltanat onun durur azze ve cel

Bedr'e işbu gün nite ola sevâ
Ettiniz sanır mısız derde devâ

Bizden ölen bula cennette sevâb
Sizden ölen göre tamuda azâb

Pes resûlu'llâh süvâr oldu geri
Binmiş idi bir katır bindi geri

Ellerin çıkardı ceybinden ayân
Zü'l-fekaarı çekti kınından revân

Yürüdü kendi kıtâl etti kıtâl
Pâyimâl etti kamusun pâyimâl

Bindiler ashab yanınca fevc fevc
Döktüler kanlar adûdan mevc mevc

Bir rivâyet geldi hassü'l-hass idi
Râvi Sa'dü'bnü Ebî Vakkaas idi

Dedi gördümdü resûlu'llâh gider
Bilesince iki kişi ceng eder

Yüzleri ve gözleri berrâk idi
Donları gâyet lâtîf-ter ak idi

Bildim onun biri Cebrâîl idi
Hem muayyen biri Mîkâil idi

Şol kadar olmuş idi harb-ı şedîd
Tâ ki yetmiş kişi olmuştu şehîd

Kim muhâcirlerden idi dört nefer
Altmış altısı idi ensâriler

Verdiler canlarını kaçmadılar
Susuz öldüler sudan içmediler

Tâ şehâdet rutbeti naks olmaya
Ol saâdet gülsitânı solmaya

Bu gazâdan sonra ayruk sınmadı
Hiç sahâbe harb oduna sınmadı

Çün resûlu'llâh sıdı kâfirleri
Yokladı bir bir tamâmet askeri

Pes şehidler zümresine uğradı
Kanlariyle defn edin yuman dedi

Bunca ashab çünki vermiş idi rûh
Bunca ashâba erişmişdi kurûh

Etti pes ashâba Allâh ta'ziye
Etti tâ gönüllerini tasfiye

«Eğer size (Uhud'da) bir yara isâbet etti ise, Bedir savaşında da kâfirler kavmine o kadar yara isâbet etmişti. O sevinçli ve kederli günleri insanlar arasında evirip çeviririz. Allâh, savaş meydanında ihlâslı ve azimli mü'minleri diğerlerinden ayırt etmek ve sizden şehidler edinmek içindir (bu).» (*)

Nice kılmaya tesellî ol Kerîm
Çün ecel meydânın ettiler harîm

Yoluna canlar nisâr eylediler
Zîra ma'şûk âşıkın öyle diler

Ona yaraşır kim ihsân eyleye
Çünki bir katreden insân eyleye

Bî-nihâyet rahmeti eksile mi
Yarlıgarsa fazl ederse âlemi

KISSA-İ FETH-İ MEKKE

(Mekke fethinin kıssası)

Ey kemâl-i kudretin levhında âlem bir hayâl
V'ey celâl-i hazretin safhında âdem hadd ü hâl

Âlemin tayf-ı hayâli nite idrâk eyleye
Çünkim idrâkin gözün kaplaya envâr-ı celâl

Kim ola tevhîd-i Hakkanîde illâ Hû diye
Pes diyen sensin senindir çün vücûd ile kemâl

(*) Âl-i İmran Sûresi, 140. âyet

Bir tecellîdir kamu âlem cemâlin nûruna
Göstere tâ in'ikâsa arz ola ayn-ı cemâl

Sâlikân-ı dergehetrâ her dü âlem yek nefes (*)
Vâlihân-ı hazretetrâ ez hur u cennet melâl

Buldu Meryem bikr iken bir şemme hüsnünden eser
Bu sebebden taptılar Îsâ'ya çendîn mâh ü sâl

Ey nice Mûsâ kilim giydi Kelîm olmağ için
Dedi ernî lenterânî işitip kesti su'âl

Ey nice Îsâ Mesîh olup seyâhat eyledi
Sonucu hayrette mebhût oldu kodu kîl ü kaal

Tûr u Sînâ kudretin Kaaf'ında kadridir kelîl
İbni Sînâ Kibriyâ'nın vasfı bâbında kelâl

Ben kim olam bahr-i bi-pâyan sıfâtın vasf edem
Zâtına hod akl erişmez künhünü bilmek muhâl

Lîki bulmışam visâlin kurbuna bir lemha yol
Uçaram buldum hüviyyette hevâya çün mecâl

Bülbülem Firdevs bâğından sözüm Âb-ı hayât
Pes gerek feyz-i zülâl edem dökem sihr-i helâl

Ben hümâ-yı Hazretem toprak değildir cevherim
Gerçi bir kaç gün kafes buldum bu topraktan misâl

Tâir-i kudsem felek bir beyzadır perrimde kim
Himmetim ankaası kevneyni ediptir zîr-i bâl

(*) *Senin dergâhına sâlik olanlara her iki âlem de bir nefeslik yoldur (veya cüz'î bir şeydir). Senin hayran âşıkların hûrîden, cennetten müstagni olmuşlardır.*

Tâne kim Âdem yedi ger gevher olsa bakmayam
Etmeyem hergiz nazar görür isem zerrîn cibâl

Çünki aşkın tadını buldum dimâğımda lezîz
Ondan istidlâl edip vicdânına buldum visâl

Yazıcıoğlu buluptur çün fenâ ender fenâ
Pes bekaa ender bekaada vasl et onu sana sal

Dilerem kim ol güzel sultânımın medhin diyem
İlle kasırvan ne takrîr eyleyem andan makaal

Kimse kim ona leamruk tâcın urdun başına
Ona Levlak hil'atın giydirip verdin nevâl

Ben onun nice beyân edem kemâlâtın velî
Emr kılmıştı bana sırrımda ettim imtisâl

Kıl bana pes yâ veliyye'l-feyz tevfîkın refîk
Senden artuk Tanrı yok oldur habîbin lâ-yezâl

Râviler etti rivâyet kim resûlu'llâh meger
Gördü bir gece menâmında kim eder intikaal

Mekke'ye girer varır ashâb ile olur emîn
Bu düşü ashâbına muştuladı ol hoş-hısâl

Çün işittiler sahâbe bu düşü şâd oldular
Dediler rü'yâsı onun vahydir bî-ihtimâl

Bindi pes ashâb ile Ka'be ziyâret etmeğe
Aldı hem yetmiş deve kurbana etdi irtihâl

Geldi Mekke'ye yakın Hudeybiye kuyusuna
Gönderip Osman'ı evvel meşveret eyledi hâl

Râzı olmadı Kureyş bu yıl tavâf etmesine
Ettiler pes sulh tâ bir yıl dahi ola menâl

Ol kuyunun suyunu içti tüketti çün arab
Şöyle kim bir katra su kalmadı ede insilâl

Dediler kim yâ resûlu'llâh susuz n'itmek gerek
Pes mübârek ağzına su aldı ol alnı hilâl

Saçtı ol suyu kuyunun içine andan geri
Ol kuyu dopdolu su oldu akıp sâfî zülâl

İçtiler cümle sahâbe ol kuyu eksilmedi
Dediler şimdi dahi olmadı suyu infisâl

Anda bey'at eyledi ashâb ile tahte'ş-şecer
Cümlesi bin beş yüz idi hem yigirmi beş ricâl

Bey'atü'r-Rıdvan dediler adını ol be'yatin
Zîra râzı oldu mü'minlerden Allâhu Taâl

Aldı Osman için anda sağ eline solunu
Dedi Osman için olsun işbu beyat ittisâl

Geldi Osman dedi kim sulh ettiler tâ bir yıla
Etti kurbânın başın kazıttı döndü bî-cidâl

Döndü çünkim ol mahalden geldi Cebrâîl Emîn
Gönderip İnnâ fetahnâ sûresin ol bî-zevâl

Şâd olup ashâb ile geldi Medîne şehrine
Ettiler anda nişât ile seferden incilâl

Bindi azm etti bu kez Hayber gazâşın etmeğe
Tâ ki feth ede kıla mâlin esîrin pâyimâl

Hicrete târih yedinci yılda çıktı Hayber'e
Hem muharrem ay idi aldı kılâ' etti kıtâl

Döndü andan çok fütûhat ile geldi şehrine
Gördü onu döndü îmâna nice ehl-i dalâl

Bindi bu kez on bin ashâb ile Mekke kasdına
Hicrete târih sekiz yılda ederdi iştimâl

Oruç ayında azîmet eyledi
Dinle kim nice hezîmet eyledi

Mekke şehrine çün etti intikaal
Karşı geldiler Kureyş edip kıtâl

Pes mukaabil durdu asker yasadı
Hak inâyet kıldı küffârı sıdı

Yüz urup geldi Ebû Süfyan revân
Geldi îmâna bulup emn ü amân

Çün sabah oldu ezân okudular
Cem' olup ashab subhu kıldılar

Gördü ashâbı Ebû Süfyan ayân
Dedi Abbâs'a bu işi kıl beyân

Kim bu taât fikretine girmedim
Rûm u Fâris'te bu işi görmedim

Pes Muhammed pâdişâh olmuş ile
Âlemi düpdüz gerektir kim ala

Dedi Abbas pâdişahlık etmez ol
Lîkin Allâh'tan Muhammed'dir resûl

Dedi âh gitti Kureyş yitti Kureyş
Şimdiden sonra yere battı Kureyş

Geldi Abbas yâ resûlu'llâh didi
Atam anam yoluna olsun fidi

Ger buyurursan varam ben Mekke'ye
Da'vet edem gelmeden sen Mekke'ye

Bunları kılam emîn feryâd erem
Mekke'ye emn ü aman hükmün verem

Hem Ebû Süfyân'a bir iylik ola
Tâ ol iylik ile dilde anıla

Dedi var pes vardı Abbas Mekke'ye
Bir yere cem' oldular nas Mekke'ye

Dedi kim yâ ehl-i Mekke bilesiz
Gelseniz islâma sâlim olasız

Her kim îmâna gide bulsun aman
Kim silâhın terk ede bulsun aman

Hem Ebû Süfyân için olsun aman
Herki dârına gire bulsun aman

Kapısın ıglâk eden bulsun aman
Ka'be setrini tutan bulsun aman

Geldiler cümle sanâdîd-i Kureyş
Tâ harem içi tamâm doldu Kureyş

Çün resûlu'llâh erdi Mekke'ye
Kara tülbent ile girdi Mekke'ye

Mekke'yi feth eyledi cebr ile ol
Erdi pes maksûduna sabr ile ol

Mevlidine geldi gâyet şâd olup
Hurrem oldu cân u dil âbâd olup

Geldi evtânına ashab gânimîn
Girdiler evli evine sâlimîn

Hoş durur kişi eger hicret ede
Yüz tutup gurbet makaamına gide

Âhirü'l-emr ere geri şehrine
Hassa kim erişe mehr ü şehrine

Yürüdü doğru Harem eyvânına
Geldi girdi Ka'be'nin dîvânına

İleri yürüdü ashâb-ı kirâm
Ellerin bast ettiler düpdüz tamâm

Dediler kim yâ resûl-i Kirdigâr
Ellerimiz üstüne olgıl süvâr

Pes teveccüh kıldı ashab saffına
Çıktı bindi ellerinin keffine

Ka'be'ye geldi tavâf etti resûl
Gitti hicret vuslata yetti resûl

Anda pes kıldı iki ri'kat namâz
El götürdü kıldı Allâh'a niyâz

Ellerin etti sahâbe nerdübân
Ka'be'nin kapısına çıktı revân

Kapının iki kanadını tutup
Halka döndü yüzün envâra batıp

Dedi ne dirsiz bu kez imdi bana
Zannınız nice durur şimdi bana

Dediler kim zannımızdır sana hayr
Bundan artuk zannımız yok sana gayr

Kim kerîm kardaşsın ibni ah kerîm
İbni amsın hem halîm ü hem rahîm

Kaadir oldun her ne dirsen söz senin
Her ne hükm etsen mutîiz yüz senin

Dedi ben de size öyle eyleyem
Kardaşım Yûsuf dediğin söyleyem

Bunlara bir vech ile kıldı hitâb
Etti tâ hâtırlarını müstetâb

«Yûsuf (kardeşlerine) dedi ki: **Bugün size ayblama yok...»** (*)

Ya'ni yok bu gün size tevbîh ü âr
Eylediniz bana çünkim i'tizâr

Aldı çünkim Mekke'yi oldu onun Beytü'l-Harâm
Gitti hicret erdi vuslât hâsıl oldu hep merâm

Zîra göndermişti Hak İnnâ fetahnâ sûresin
Geldi hükmü yerine buldu resûlü ihtirâm

Çok fütûhüt ile Allâh ona ikrâm eyledi
Pes kerîmü'z-zât olup buldu kerem sadrü'l-kirâm

Aslı üçtür bil fütûhâtın biri feth-i karîb
Ya'ni feth-i bâb-ı kalb oldu terakkîde nizâm

Âlem-i nefsin makaamından urûc etti çıkıp
Açılıp kalbin kapısı anda gösterdi makaam

Keşf-i gayb etti nisâr etti yakîn envârını
Tâ zuhûr etti kemâlât-ı sıfât ile tamâm

İşbu fethinde işâret eyledi tekmîline
Kim maârif keşf olısar tâ hakaayık ber-devâm

(*) Yusûf Sûresi, 92. âyet.

Fethin ikincisinin adı durur feth-i mübîn
Ya'ni feth oldu ona envâr-ı rûh etti kıyâm

Pes terakkî kıldı nefs etti menâzilde sülûk
Erdi kalbin âlemine buldu anda intizâm

Doğdu kalbin nûru mahv etti sıfâtın nefsinin
Nefsi nûrânî olup oldu bu kez kalbine râm

Kalbde pes etti urûc erdi makaam-ı rûha çün
Doğdu rûhun ona envâr onu kıldı hümâm

Zâhir oldu kalb dahi nûr-ı vilâyette bu kez
Etti tâ envâr-ı esmâdan kemâlât ihtimâm

Çünki bu fethi dahi ettik beyân tahkîk ile
Pes üçüncü feth-i mutlaktan dahi işit kelâm

Feth-i mutlak ol durur erdi fenâ-i mutlaka
Feth-i bâb-ı vahdet oldu buldu istigrâk-ı tâm

Ayn-i cem'a irüben etti şuhûd-i zâtı ol
Gitti mahv oldu be-küllî anda resm ü irtisâm

Feth-i mutlak hep fütûhâttan idi a'lâ fütûh
Zîra zât etti tecellî fi'l-hakîka ve's-selâm

Ger hakîkat gülsitânından dilersen reng ü bûy
Aç gönülden perdeyi tutgil nesîmine meşâm

Çünki Hak buyurdu feth ettik sana feth-i mübîn
Verdi pes peygamberine bunda dört ni'met izâm

Biri edem magfiret der mâ-takaddem zenbini
Ya'ni Âdem birle Havvâ zenbin edem in'idâm

Yarlıgayam hem geri ben ma-taahhar zenbini
Ya'ni ümmet zenbini afv eyleyem bî-intikaam

Mâ-takaddem mâ-taahhar fi'l-hakîka bu durur
Ya'ni telvînât-ı kalbi yarlıgayam bî-melâl

Ni'metin ikincisi itmâm-ı nimet eyleyem
Tâ celâl ile cemâlin ola meşhûdun devam

Bu durur üçüncü ni'met kim hidâyet eyleyem
Tâ Sırât-ı mustakîm üzre olasın müstedâm

Vahdet-i zâtiyyeye ya'ni kılasın sen sülûk
Feyz ede cümle sıfâtın sana kuddûs u selâm

Mahv edip düpdüz hicâbı cümle gaybı ayn ola
Tâ ede mâhiyyetin küllî fenâya iltizâm

Bu durur dördüncü ni'met kim verem nasr-ı azîz
Tâ ki Hakkaanî vücûd ile edesin ibtisâm

Çünki mansûr etti Hak nasr-ı azîz ile onu
Ka'be-i mülk-i celâli feth eder ne Ka'be Şâm

Bir nazar kılmış durur Allâh ona kim tal'atı
Lâ-mekân şehrinin urmuşdur fezâsından hıyâm

Kibriya'-yı hazrete erip bekaa mülkinde ol
Kurdu âlem mâverâsında harem oldu imâm

Kim bu yerde uydusa ancak namâzı ol kılar
Ol dedi lebbeyk-i aşk içdiyse bu meclisde câm

Hakk-ı mutlak kime îmân-ı hakîkî virdise
Hakk'a ol kılar salâtı ol kılar halktan sıyâm

Merkez-i şer' üzre tâlib pes basa ayağını
Devr ede tâ kim hakîkat mülkin ede iktisâm

Devr ede pergârives pes merkezine kendinin
İstediğin kendüde bula koya half ü emâm

Ne kadar artuk açarsa ayağını devr edip
Ol kadar kıla ihâta aça gencinden hıtâm

Şer'ına göre bulur kişi hakîkatte tarîk
Ma'rifet mikdârıdır ma'rûf ona bî-insirâm

Fi'l-hakîka kimse isti'dâd ile ermez ona
Tâ meger muhtass ede fazlına ol Rabbü'lenâm

Andan ötrü ferd ü fârigdir bilen bu sırrı kim
Feyz eder her lemhada bunlara Hayy ü lâ-yenâm

Söyleme âşıklara mülk-i Süleyman'dan haber
Zîra onlar bî-nihâyet mülkten eder igtinâm

Bu iki kevni bular bir habbeye saymaz niçin
Zîra bunlar her nefesde Hak'tan etmez infisâm

Yâ İlâhî Yazıcoğlu Muhammed kim ola
Kim Muhammed kullarının kuluna ola gulâm

Sen onu onun kapısından sürüp redü eyleme
Yâ İlâhe'l-âlemîn etti kapına i'tisâm

CİHÂDÜ'L-HUNEYN

(Huneyn cihâdı)

Mekke fethin çün tamâm etti resûl
Pes Huneyn vâdîsine gitti resûl

On iki bin asker ile azm edip
Bindi yürüdü gazâya cezm edip

Nâgehân bir kişi bir söz söyledi
Ol söz ile gör kim Allâh neyledi

Dedi leşker çok bize ne gussa var
Bu sözü hoş gelmedi el-kıssa-vâr

Tâ Resûlu'llâh ona oldu melûl
Zîra anda Tanrı'yı anmadı ol

Erdi el-kıssa Huneyn vâdîsine
Sevnişip ashab gazâ şâdîsine

Mâlikü'bnü Avf idi anda emîr
Sermenip tedbîre yoğurdu hamîr

Derdi cem' etti hevâzin ehlini
Dedi benden işitin söz aslını

Siz gelin dört bin mübâriz cem' olun
Na'ra urup cümle bir hamle kılın

Çün iki saf ceng için etti yarak
Eylediler bir birine tumtarak

Harbe bir kez hamle urdu cümleler
Na'ra urdu k'irdi ra'da hamleler

Sıdılar ol yerde islâm leşkerin
Tâ dağıttılar tamâmet askerin

Kimse kalmadı resûl ile kalan
İlle Abbâs u Ebû Süfyan heman

Bir nice ensâriler kaldı bile
Onlar anda yarılık kıldı bile

Bir sahâbî var idi Şeybe adı
Şöyle nakl etti rivâyet eyledi

Dedi kim kaldı yalnız çün resûl
Kimse kalmadı yanında sağ u sol

Ben dedim gönlümde kim öldüreyim
Bu işi âlemlere dolduravın

Bildi ol gönlümdekini bî-gümân
Kodu göğsümde elini ol zamân

Çün elini göğsüm üstünde kodu
Senden Allâha sığınaram dedi

Şol kadar sevdim bu kez kim onu ben
Tâ feda kıldım yoluna cânı ben

Gitti gönlümden ne kim inkâr var
Doldu cânım her ne kim ikrâr var

Pes resûlu'llâh inip oldu yayan
Zü'f-fikaarın çekti yürüdü yayan

Dedi kim ashâbına yürün bana
Tiz gelin benden yana benden yana

Ol kim elinde durur cümle dilek
Anda gönderdi tamâm beş bin melek

Geldiler kâfirlere heybet için
Ceng için değil velî rehbet için

Zîra ancak Bedr gününde kıtâl
Ettiler etmediler ayruk cidâl

Bu kıtâle baktı çün ol yüzü nûr
Dedi şol vakt oldu kim kızdı tenûr

Sundu yerden aldı bir avuç turâb
Attı kâfir yüzüne etti harâb

Dedi Ka'be Rabb' hakkıçün sının
Sındı düpdüz çün sözü sınmaz onun

Dedi Berrâü'bnü Âzib anladım
Bu sözü derdi resûlü dinledim

Derdi ben peygamberem kim lâ-kezib
Dedi ona İbnü Abdi'l-Muttalib

Nasrını inzâl kıl yâ Rabbenâ
Fazlını irsal kıl yâ Rabbenâ

Bindi andan atına oldu süvâr
Kâfiri sımağa oldu üstüvar

Çün sıdı küffârı kendüzi tamâm
Anda vahy indirdi pes Rabbü'l-enâm

«Şüphe yok ki Allâh, size bir çok savaş yerlerinde zafer verdi ve Huneyn gününde size yardım etti. O vakit Huneyn'de çokluğunuz size güven vermişti de bir faydası olmamıştı. Yeryüzü o genişliği ile başınıza dar gelmişti. Sonra da bozularak arkanızı dönmüştünüz.»

«Sonra Allâh, Resûlünün ve mü'minlerin üzerine rahmetini indirdi, görmediğiniz (meleklerden) ordular indirdi de küfredenleri azablandırdı...» *

Mâlikü'bnü Avf bildi hâlini
Anladı küfrün şenî ahvâlini

Geldi üç bin kâfir ile dîne ol
Bildi Tanrı bir durur haktır resûl

Mü'min oldu rahmet oldu cânına
Uşbu âyet nâzil oldu şânına

(*) Tevbe Sûresi, 25., 26. âyetler.

«Bu savaştan sonra Allâh, onlardan dilediğini tövbe ve islâm ile azîz kılar Allâh Gafûr'dur, Rahîm'dir.» *

Pes resûlu'llâh dönüp ashâb ile
Geldi şehre geri feth-i bâb ile

Her nazar bin bin olurdu feth-i bâb
Her nefeste keşf idi yüz bin hicâb

Evvel âhir zâhir ü bâtın selâm
Zâtı a'zâm şânı a'lâ ve's-selâm

HACCETÜ'L-VEDÂ'

(Vedâ haccı)

Hazretu'llâh eder idi ona keşf-i sübuhât
Erer idi ona her lâhzada bî-had nefehât

Lemhada arz olur idi' âlem-i mülk-i melekût
Lem'ada nûr ceberuttan erer idi lemehât

Ayn-ı sırr-ı samediyyet erer idi feyazân
Gayb-ı zât-ı ahadiyyet verir idi derecât

Nazar-ı akl il'onu kim idiserdir idrâk
Çün onu hazret-i zât eyledidi mazhar-ı zât

Kamu esmâ ve hakaayık suverinden ma'nâ
Tal'at-' envâr-ı celâl ile ayân etti sıfât

(*) *Tevbe sûresi, 27. âyet.*

Nûr-ı mahz idi vücûd etti tecellî ebedâ
Göstere tâ subh-ezelde ki cemâlle kemâlât

Sayyâd idi âhûya gelip dedi hüve'llah
Sayd ide bizi kurtara tâ ez-sitt-i cihât

Kulle-i kuds-i ceberûtun erişip köşesine
Kondu irsâd idüben gözledi burc-ı tabakaat

Kubbe-i Kaaf melekûtun çü anâ suffesine
Erişip kondu bu kez açtı fenâ mülke kanat

Cübbe-i sahn-ı mekân inüben tuttu vatan
Lâ-mekânın hareminde bulur iken hazerât

Bâde-nûş idi ezel câmını tâ devr-i ebed
Pes gerek cânı ala sermedîde kim lezzât

Çün içip geldi şarâbı ezelîden getirip
Sunar ölmüşlere ol bâdeyi kim Âb-ı hayât

Ala deryâ-yı hakîkatte süzüp cevherini
Saça meydân-ı şerîatte leâlî lemeât

Çü hazâyin kapısın açtı nisâr eyledi ol
Döküben lâl-i meânî yedirip lâfz-ı nebât

Yürüdü elde tutup bir eline hüccetini
Birine seyfin alıp eyledi hakkın(ı) ispat

Diledi azm-i sefer Ka'be-i vuslat eline
Gide tâ firkati hicretten ede gönlü necât

Çün erişti geri hicret sene-yi âşireye
Yürüdü hacca sefer fi'l-harekât-ı berekât

Aldı yetmiş deve kurban için ol şâh-ı rusul
Erip ol mevzi'a kim adına dirler Arafât

Gelüben nâhiyeden cümle kabâyil erişip
Giyip ihrâm-ı fenâ başı kaba san arasât

Okudu anda hitâbet idüben hamd-i belîğ
Dedi Hak hazretine isme müsemmâya simât

Cum'a gündü arefe gün ki asr geçmiş idi
Durur idi bile ashab Arafât üzre urât

Durup olmuştu resûl nakâ-i azbâya süvâr
Erdi Cibrîl-i Emîn pes getürüben âyât

«Bugün kâfirler, dîninizi söndürebilmekten ümidlerini kestiler; artık onlardan korkmayın, yalnız benden korkun. Bugün sizin için dîninizi kemâle erdimdim, üzerinizdeki ni'metimi tamamladım ve size din olarak islâmı ihtiyar ettim.» *

Çü bu âyet inüben geldi resûle erişip
Deve çöktü bu sebepten çün erişti hatarât

Ömer ağladı nebî dedi sebeb n'oldu nedir
Dedi çünkim sana vahy oldu bu dem bu kelimât

Buna dek dînimiz olurdu ziyâde çü kemâl
Buldu pes ere kemâline onun naks u fevât

Dedi ona ki sadâkat ki bu âyet bu durur
Kim işâretdir ona kim iriser bana vefât

Ulemâ dedi Muhammed ki bu âyet gelicek
Yaşadı bir dahi seksen gün erip ona memât

(*) *Mâide Sûresi, 3. âyet.*

Dünya bir lemha durur bârika nakşı çü hayâl
Âlem-i kevn-i fesâda çü verilmedi sebât

Yürüyüp kıldı vedâ' etti teveccüh geri pes
İdüben Muzdelife meş'arına ol harekât

İrüp ol yerde durup vakfeye ol rahmet-i Hak
Diledi anda ki tâ yarlıgana cümle usât

Diledi ümmetini kıldı duâ Rabbine ol
Yügürüp yalvarıp Allâh'ına diler hasenât

Diledi âsilerin cümle zünûbunu resûl
Verip Allâh ona bağışladı cem'a aserât

Kodu kan eyleyeni zulm edeni hatta ona
İde şeytan yoluna kasd ile her kim azemât

Tâ meâsî denizine ola her kişi ki gark
Girmeye hergiz oda görmeye aslâ haserât

Sad hezârân Hak'a hamd ile senâ rahmetin ol
Bize gönderdi onun rûhuna bî-had salavât

Dileriz senden İlâhî kim onun hürmetine
Bize de rahmet edip fazlın ile ver cennât

Gelüben nahr günü kondu Minâ merkezine
Akabe cemresini attı ve geçti akabât

Anda yetmiş deve kim sürmüş idi hedyine ol
Altmış üçünü kendüzi zebh eyledidi bizzât

Bâkisin dedi Alî eyledi kurbâna fedâ
Tâ ki nefse ola kurbân ede men'-i setevât

Çü meyâdin-i celâl içre erip bastı ayak
Anda başın kazıdıp eyledi anda sekenât

Bu kez irşâd için ol şâh dedi halka gereğin
Deyip îmân u salât savm ile hacc ile zekât

Hitâb etti dönüp halka Muhammed
Diler kim irgüre Hakk'a Muhammed

Çü kâfirler şaşırmıştı zamânı
Hesâbından aşırmıştı zamânı

Velî arefede beş ıyd oluptu
Bu beş bayram ile ol gün doluptu

Biri arefe ve biri cum'a idi
Bu gün günler içinde şem'a idi

Mecûsî'le yehûd nasrânî cem'â
Kamu ol günde bayram etti kat'â

Benî Âdem geleli olmamıştı
Bu beşi bir güne hiç gelmemişti

Buyurdu kim zamân etti'istidâret
Nitekim etti şimdi istedâret

Şu günden kim cihânı etti Allâh
Ki gökler yerleri yarattı Allâh

Zaman döndü döniser hey'etinde
Ay on iki durur Allâh katında

Onun dördünü kılmıştır muharrem
Odur zü'l-ka'de zü'l-hicce muharrem

Receb ayı durur dördüncü meşhûr
Bu aylarda haramdır şerr ile şûr

Dedi nedir bu ayın adı sanı
Dediler Tanrı bilir resûl onu

Dedi zü'l-hicce değil mi buna ad
Dediler kim belî budur ona ad

Dedi bu şehrin adına ne derler
Bunu diide ne ad ile anarlar

Dediler bilir Allâh hem resûlü
Kim Allâh iledir a'lem resûlü

Dedi Mekke demezler mi buna ad
Dediler kim belı budur ona ad

Dedi bu gün ne gündür nedir adı
Cihan halkı buna ne aydır adı

Dediler bilir Allâh hem resûlü
Kim Allâh iledir a'lem resûlü

Dedi bayram değil midir buna ad
Dediler kim belî budur ona ad

Dedi pes dökmeniz nâ-hak yere kan
Haram eyledi onu size Subhân

Dahi nâ-hak yere hergiz yemen mâl
Haramdır zulm idüben alman emvâl

Haramdır ırzınızı bozman aslâ
Yıkanlar yıkılır olmazlar a'lâ

Haram eyledi bu eşyâyı Allâh
Nitekim bu günü bu ayı Allâh

Olısarsız yarın Hakk'a mülâkî
Amelden sorısar yevme't-telâkî

Sözüm tutun ki cühhâl olmayasız
Ki benden sonra dullâl olmayasız

Fesâda zulme kana girmeyesiz
Ki biri birinizi kırmayasız

Dedi teblîg-i ahkâm eyledim mi
Gereklisini sözün söyledim mi

Na'am dedi kamu halk etti teslîm
Ki zîrâ şol ki Hak'tı etti ta'lîm

Pes andan dedi Yâ Rab tanık olgıl
Benim teblîgimin tasdîkin algıl

Dedi hâzırlar iblâg eylesinler
Sözüm işitmeyene söylesinler

Niçema kişi var kim sözü dinler
Velî işitmeyen ondan yig anlar

Çü bu sözleri etti halka înâs
Hitâb etti geri kını eyyühe'n-nâs

Kılın beş vakit namâzınız tamâmı
Tutun yılda bir ayınız siyâmı

Edin Tanrı'nızın beytin ziyâret
Çün öyle geldi Hazret'ten işâret

Verin hem mâlinizden siz zekâtı
Ki bula nefsiniz tâ tayyibâtı

Giresiz Rabb'inizin cennetine
Hesâbsız hem azabsız rahmetine

Dahi bunca nasâyih etti anda
Tamâmet şer'i dedi gitti anda

Komadı din içinde şüphe aslá
Onunçün dînidir evlâ ve a'lâ

Beyân etti heman tutmak gerektir
Iraktan sormayıp tatmak gerektir

Kimin kim zevki yok irfânı yoktur
Kimin irfânı yok vicdânı yoktur

Kimin vicdânı yok cânânı yoktur
Kimin cânânı yoksa cânı yoktur

Gel ey cân iste cânânı kim oldur matlab-ı a'lâ
Habîbinden gözet onu kim oldur maksad-ı aksâ

İşit bir hoş rivâyet kim demiştir Kurtûbî onu
Onu Tezkire'de yazmış musahhah nakl ile eclâ

Demiş kim Âyişe dedi resûlu'llâh ki hacc etti
Dönüben Mekke'den gitti idüben şehrine ruc'a

Hacûn'a uğradı yolu varıcak anda ağladı
Mübârek hâtırından gam gidip açılmadı kat'â

Onun ağladığın gördüm onunla bile ağladım
Pes indi nâkadan derhâl o şekkerden sözü ahlâ

Buyurdu yâ Humeyrâ kim devenin tut zimâmını
Gidip gözden ırağ oldu zaman geçti olup ahfâ

Deveye yaslanıp durdum biraz müddet karâr ettim
Görem kim ay gibi doğdu yüzü bessâm ferah ebhâ

Dedim atam anam sana fedâdır yâ resûlu'llâh
Sebeb n'oldu kim ağlardın melâlette çekip belvâ

Seninle bile ağladım yüreğimi oda dağladım
Bu kez geldin geri şâdân dağılmış gussa ve şekvâ

Dedi vardım anam kabrin çü gördüm diledüm Hak'tan
Kim onu dirgüre Allâh pes etti anamı ihyâ

Çü gördüm anamın yüzün dedim îmân getir ona
Getirdi sıdk ile îman inâyet eyledi Mevlâ

Geri gönderdi cânını onun cennet sarâyına
Sevindiği budur Allâh ki fazl etti ona evlâ

Dahi der Kurtubî bir söz Süheyl'den nakl ider onu
Sahîh isnâd ile söyler onu isbât edip akvâ

Dedi kıldı diri Allâh atasını anasını
Getirdiler ona îmân pes oldu yerleri me'vâ

Dahi eder rivâyet kim işittim kim resûlu'llâh
Diriltti ammusın adı Ebû Tâlib durur eshâ

Getirdi ol dahi îman bu söze itmegil inkâr
Diriltti eyledi mü'min buları ol yüzü asfâ

Aceb midir Muhammed ger ölüleri diri kılsa
Ki nice ölü diriltti işittin dünyede Îsâ

Husûsâ kim ona Kur'ân gelicek hikmetu'llâh'tan
Dirildi nice ölmüş can şifâ buldu nire merdâ

Sağırlar işitir oldu nice dilsiz dile geldi
Nicenin gözleri gördü yürürken küfr ile a'mâ

Niceler oldular ashab niceler oldular ahbâb
Niceye oldu feth-i bâb bulup dünyâ ile ukbâ

Niceler âlim oldular hakîkat Hakk'ı buldular
Kemâlât ile doldular buluban cevher-i Mesnâ

Bu devletler kamu halka hep onun devletindedir
Kım ednâ himmeti onun yücedir dehrden esnâ

Ayağı bastığı taşlar muazzez tâc-ı Kisrâ'dan
Makaamı arş-ı a'zâmdır merâmı hazret-i ulyâ

Kamu âlem vücûdunun olursa toprağı ger yel
Konarsa bir gubâr ola eteğinde onun ednâ

Onun yüzü safâsında riyâz-ı Adn bir gonca
Onun mihri hevâsında güneş bir zerredir sugrâ

İzârı ve'd-Duhâ ve'ş-şems muattar zülfü ve'l-leyli
Kaşı mihrâbıdır kavseyn ne kavseyn belki ev-ednâ

Gözünün gamzesin gördü unuttu sihrini fitne
Ebed ceng etti âlemde bu nisbetten dolup şeydâ

Onun, lâ'l-i zülâlinden çün içti çeşme-i hayvan
Hızır'dan pes enin içti ledünnî ilmini Musa

Yanağı üzre müşgîn hâl cemâli cismine nokta
Ne nokta nokta-i vahdet ne vahdet vahdet-i kübrâ

Eger arz- cemâl ede kopa yüz bin kıyâmet kim
Ki koptu arsa-i kaamet ne kaamet kaamet-i Tûbâ

Onun âşıkları var kim onun gözleri kanından
Eteğin çekti bu kubbe ne kubbe kubbe-i mînâ

Niderler âlemi onsuz çün oldur mefhar-ı âlem
Gerekmez âdemî onsuz çün oldur gâyet-i mermâ

Cemâli hem melîh oldur beyânı hem fasîh oldur
Ki sadrı hem şerîh oldur ki kalbi hem fasîh agnâ

Beşîr ü hem necîh oldur nezîr ü hem nasîh oldur
Ki hem dîni sahîh oldur ki bürhânı sarîh ekbaa

Husûsâ kutb-ı Kur'ân'ı ona vahy eyledi Allâh
Olur bu merkeze dâyir kamu elfâz ile ma'nâ

«Muhakkak ki Allâh adâleti, ihsânı ve akrabaya vermeyi emr ediyor. Zinâdan, fenâlıklardan ve insanlara zulm etmekten nehy ediyor. Size böylece öğüt veriyor ki benimseyip tutasınız.» *

Pes onun dinle tefsîrin kim oldur câmi'ül-âyât
Gel imdi anla tahrîrin kim oldur hâsıl-ı takvâ

Adil bu yerde tevhîd'dir ki birdir diyeler Allâh
Hem ihsan halka ihsandır kim oldur ahsen-i hüsnâ

Sıla etmektir üçüncü kim erhâma ulaşmaktır
Budur dördüncü fahşâdan zinâdan olalar ahmâ

Beşincisi durur münker meâsîden sakınalar
Onun altıncısıdır bagy kibirden olalar etkaa

Bu altı sözde cem'etti kamu âlemlerin ilmin
Kamu a'mâli derc etti eger takvâ ve ger fetvâ

Çü söz işbu makaama erdi ey şâh
Diyelim ger inâyet kıla Allâh

Ki Kur'ân'ın havassın nakl edelim
Ulular gittiği yolca gidelim

İşitgil imdi Bismillâha tibyân
Kim oldur iftitâh-ı bâb-ı Kur'ân

Resûlu'llâh buyurdu eyle teslîm
Bir oğlana muaalim etse ta'lîm

Ki Bismillâh-i-Rahmâni'r-Rahîmi
Dese oğlan işit n'yler Kerîm'i

(*) Nahl Sûresi, 90. âyet.

Yazar oğlan için Allâh berâtı
Kim oda yanmaya bula necâtı

Atasına anasına yazar hem
Kim anlar da oda yanmayalar hem

Yazar hem hocasına bir berât ol
Verir bu dördüne oddan necât ol

Çü bismillâh'tan işittin fezâyil
İşit pes sûre-i hamde hasâyil

Resûlu'llâh buyurdu içüben and
Bana bir sûre verdi kim Hudâvend

Ki Tevrât içre İncil içre Kur'ân
Onun mislini indirmedi Rahmân

Ki Kur'ân-ı azîm indirdi onu
Hem oldur sûre-i seb'-ı Mesânî

Eger Tevrât içinde inmiş olsa
Yahûdî olmayadı kavm-i Mûsâ

Ve ger İncîl içinde gelmiş olsa
Nâsârâ mı olaydı kavm-i Îsâ

Ve ger olsa Zebûr içinde mevcûd
Nitesi mesh olaydı kavm-i Dâvûd

Kim okursa cihanda bir kez onu
Tamam hatme sevâbın bula cânı

Dahi her kim var ise ehl-i îmân
Tasadduk eylese külline ihsan

Bu mikdâr ol kişi bula sevâbı
Açа Allâh ona bu kutlu bâbı

Zihî fazl u kerem el-hamdü'llillâh
Ki biz kullarına kılmıştır Allâh

Alî aydur ne kim var idi esrâr
Kodu yüz dört kitabda onu Gâffâr

Cemî'in kodu uşbu dörtte Subhân
Ki Tevrât'tır Zebûr İncîl ü Furkaan

Bu dördünü kodu Furkaan içinde
Ne kim vardır geri Kur'ân içinde

Kodu hem Fâtiha içinde onu
Bulunur anda mecmû'-ı meânî

Ne kim var Fâtiha içinde esrâr
Bulunur cümle Bismillâh'da hep var

Ne kim var cümle Bismillâh içinde
Bulunur bâ-i Bismillâh içinde

Ne kim var bâ-i Bismillâh'da mahzûn
Onun bir noktasında oldu meknûn

Ben ol bir noktayam tahtında bâ'nın
Ki remz-i vahdetem tahtında onun

Elâ ey ârif-i sırr-ı hakaayık
Biraz dinle bu ma'nîden dekaayık

Ki demişler durur ârifler onu
Kim oldur zübde-i seb'-i Mesânî

Dediler nefs-i sâlik olsa ezkâ
Gönül âyinesi olsa musaffâ

Doğar gönlünde envâr-ı inâyet
İnâyettir kılan feyz-i vilâyet

Hem olur nefsi onun Hakk'a tâlib
Be-küllî keşf olur ona metâlib

Görür kim ni'metu'llâh bî-nihâyet
Görür eltâfına yok hadd ü gâyet

Sevinip der bu kez el-hamdü'lillâh
Ona keşf-i hicâb eder pes Allâh

Bu kez bildi buldu bu kadar yol
Nedir ma'nâ-yı Rabbi'l-âlemîn ol

Pes anladı ki cümle mâ-siva'llâh
Ki hep fânî imiş bâkî Hüve'llâh

Halâs ister bu kez agyâr elinden
Diyârı kor kaçar deyyâr elinden

Güzer kıldı ise inkâr elinden
Haberler erişir hündkâr elinden

Seher yeli eser dildâr elinden
Nisâr eder nesîmi yâr elinden

Dimâğına erip mürgi nesîmin
İrer eltâfı Rahmân ü Rahîm'in

Erer bu kez celâlinden bevârık
Cemâlin mâ-verâsından şevârık

Urûc eder hakîkî mâlike ol
Çü onun hazretine erişe yol

Sülûkunda erişir intihâya
Egerçi Hazret'e yoktur nihâye

Ona erince idi ehl-i telvîn
Taleb kılar pes andan geri temkîn

Ki tâ temkîn ile bula İlâhı
İlâhî kıla tâ onu İlâhî

İlâhî eylegil der istiânet
İlahî âcizem eyle inâyet

İlâhî matlab-ı a'lâ ola sen
İlâhî maksad-ı aksâ ola sen

Dedin lâ teknetu mir-rahmeti'llâh (*)
Ümîd ile kapına geldim ey şâh

Kamu âlemlerin sultânı sensin
Kamu dertlilerin dermânı sensin

Kemâl-i lûtf ile meşhûr olan sen
Serâser kâyinâta nûr olan sen

Agisnâ yâ gıyâse'l-müstegîsîn (**)
Ecirnâ yâ ecîre'l-mestecîrîn

Elâ ey server-i âlem senindir cümle-i âlâ
Elâ ey cevher-i Âdem seninçündür kamu na'mâ

(*) *«Allah'ın rahmetinden ümidi kesmeyiniz.» Zumer Sûresi, 53. âyet.*

(**) *İmdadımıza yetiş, ey yardım dileyenlere medet eden Allâhım. Bizi kurtar, ey kendisine sığınanları kurtaran Rabb'im.*

İşit çün kullar Allâh'tan dilerler istiânet kim
İnâyet erişe Hak'tan ki fazlın eyleye i'tâ

Nidâ erer bu kez Haktan ki size nice avn edem
Kul aydur kim hidâyet ver sırâta kıl bizi icrâ

Nidâ erer ki yollar çok yolun kankısın istersiz
Kul aydur müstakîmin budur lûtfundan isti'dâ

Nidâ erer bu kez Hak'tan ki hep yol doğrudur bana
Bu haysiyyetce kim benven kamuya gâyet-i eşyâ

Kul aydur onların yolun gerek kim eyledin in'âm
Nidâ erer kim in'amın kime etmemişem ilkaa

Kul aydur onların yolun gerektir bize yâ Allâh
Ki zâhir bâtın onları kılıptın ni'mete irzâ

Tarîk-ı enbiyâ oldur sebîl-i evliyâ oldur
Ki nehc-i asfiyâ oldur ona gitti ulû'l-ârâ

Gazab hem etmedin zâhir dalâlet vermedin bâtın
Selâmet ettin onları ki hîç irgürmedin la'yâ

Ki zâhir ni'metin donun mutarraz etmese bâtın
İderler zâhir in'âmı seraser fitne-i ifnâ

Bize ne fâide ola bu zâhir türlü ni'metten
Eger taklîd ile bâtın dolarsa cehl ile ehvâ

Nidâ erer bu kez Hak'tan ki verdim bunlar size
Verem hem kuluma onu ne kim ederse istid'â

İşit bir söz edem takrîr İmâm-ı Fahr-i Râzi'den
Onu başındaki tâca kogıl yâkuuta-i hamrâ

Dedi hem kim namâzında şu dem kim nestaîn dise
Halîlu'llâh'a benzedi bu sözde eyledi inşâ

Lisân-ı hâl ile aydur Halîl'den artuğam zîrâ
Eli ayağıdı bağlı hemîn boşdu kamu a'zâ

Elimi bağladım ben tâ onu hîç etmeyem tahrîk
Ayağım bağladım muhkem ki gezmeye taraf sahrâ

Kulağım bağladım ben kim işitmeye kelâm aslâ
Gözümü bağladım hergiz ki bakmaya ale'l-amyâ

Dilimi bağladım tâ kim tekellüm etmeye kat'â
Dilimde devr ede ancak kelâm-ı ahsen-i esmâ

Halîl'in nâr-ı Nemrûd'a mukaabil geldise Yâ Rab
Ben uş nâr-ı cehennemden sana kılmışam isti'fâ

Nidâ erer ki yâ abdî çün artırdın Halîlim'den
Ziyâde idevüz biz de kılavuz kadrini i'lâ

Ki zîrâ andagı oda buyurdu kim ola bârid
Selâmet ola İbrâhîm kim aslâ görmeye zarrâ

Seni kurtaravuz oddan idüben cennete îsâl
Virevüz dirlik ölmeksiz kılıcak biz seni ihyâ

Sözümüz dinleyesin sen yüzümüz gözleyesin sen
Bekaa mülkinde cennette ebed kılam seni ibkaa

Zihî fazl u inâyet kim idiser ehl-i Kur'ân'a
Kim onun yüce kadrine erişmez cennet ü havrâ

Murâdın hep viriserdir visâle irgüriserdir
Cemâlin gösteriserdir kurusar hayme-i hadrâ

Eyâ u'cûbe-i esrâr eyâ ferhunde-i ebrâr
Eyâ tâbende-i envâr bu gün göster yed-i beyzâ

Nisâr et la'l u yâkuutu fenâ kıl resm-i nâsûtu
Bekaa bil zât-ı lâhûtu k'anundur izz ü istignâ

İşittin kutb-ı Kur'ân'ı ki takdîr eyledim onu
Dahi esrâr-ı Furkaan'ı beyân ettim kıl istifâ

Gel işit cefr ilminden aç iklîdi tılısmından
Eriş tahkîka resminden helâk eylemeden sevdâ

Dilersen Adn'i Firdevs'i gel oku ekmel-i dersi
İşit kim Âyetü'l-Kürsî nice câmi' durur cem'â

Kim oldur seyyidü'l-âyât onundur izzet ü râyât
Çü Hak'tır gâyetü'l-gâyât işit vasfında isticlâ

Bu âyette haber verdi ki birdir zâtı buyurdu
Kemâlâtını bildirdi teemmülde kıl istiksâ

Husûsâ âyetin sonu onu bildirdi şânında
Ki zâtı yücedir a'zâm onundur külli isti'lâ

Bu yerde üç merâtibden kemâlin eyledi tahkîk
Biri Hû'dur hüviyyette kim etti ihtiyâr ihfâ

İkincisinde buyurdu ki zâtı yücedir onun
Pes etti uşbu vasfında celâl-i şânına îmâ

Üçüncüsünde bildirdi ki zâtıdır azîmü'ş-şan
Bu vasfında cemâline işâret eyledi zehrâ

İşit onun celâlinden haber verem cemâlinden
Egerçi hep kemâlinden kimesne etmedi ifşâ

Celâli ol durur ey yâr ki bilmedi onu agyâr
Cemâli oldur ol Gaffâr tecellî eyledi iclâ

Ki zâtı zâtına fi'z-zât olur zâhir geri bizzât
Hakaayıktır alan lezzât bu tevhîd'den bulan serrâ

Kim onun zâtın isterse vücûdu mahv-ı mahz oldu
Sıfâtın kim taleb kılsa sonucu etti istihyâ

Velî aşk-ı safâsından alıptır ma'rifet lezzet
Onunçün hîç usanmaz ol ne denli eylese ihsâ

İşittin rûh-ı Furkaan'ı bu kez bil kalb-i Kur'ân'ı
Ki yâsin'dir işit onu diyelim hassasın imlâ

Resûlu'llâh buyurmuştur ki vardır kalbi her şeyin
Bu Kur'ân kalbi Yâsin'dir bu sözü eyle istisfâ

Kim okursa li-vechi'llâh onu mağfur olur dedi
Yigirmi iki kez hatme sevâbınca bulur îlâ

Kim âhir vaktte okursa bu Yâsin sûresin dedi
İner harfine onun on on emlâk eder imza

Dururlar karşıda saf saf onunçün edip istigfâr
Onunla bile giderler ki defn olunca istilkaa

Be-küllî sûre-i Yâsin tamâm üç bin durur harfi
Otuz bin pes firiştehler gelirler yüzleri garrâ

Dahi buyurdu Yâsin'i kim âhir demde okursa
Firişte almaya cânın ona tâ etmeye îfâ

Ki Rıdvan kendi eliyle şarâb içire cennetten
Suya kanıp gide bundan susayıp görmeye hîç dâ

Dahi hîç olmaya muhtâc nebîler havzına aslâ
Bu resme gire cennette ebed bâkî kala maşâ

Dahi buyurdu kim Yâsin şefî' olur kim okursa
İşidenler olur mağfûr budur Keşşâf'ta bil enbâ

Evvel ü âhir beyân Kur'ân'ı bil
Bâtın u zâhir ayân Kur'an'ı bil

Nûr-ı Rabb-i izzet ü nûr-ı resûl
Nur-ı kevn ü lâ-mekân Kur'ân'ı bil

Çünki bildin bu fezâyilden kişi me'cûr olur
Gel bu kez bir söz işit kim şu'le-i deycûr olur

Dedi peygamber yedi kat gök yedi yerler tamâm
Kul huve'llâhu Ehad bünyâdına ma'mûr olur (*)

Ya'ni bu âlem ademden onun için oldu var
Tâ delîl ola onun birliğine meftûr olur

Zâtı Allâhu Ehad'dır vasfı Allâhu's-Samed
Seyyid-i maksûd odur emri onun makdûr olur

Kimse ondan doğmamıştır kimseden hem doğmadı
Zîra yoktur cinsi misli var diyen makhûr olur

Dinle bu yerde İmâm-ı Fahr-i Râzî kim ne der
Kim içerse cur'asından tâ ebed mahmûr olur

Dedi dedi Hak Taâlâ kul huve'llâhu Ehad
Gör bu üç esmâda nice ma'nîler mestûr olur

Uşbu yerde üç makaama remz eder Allâh der
Kim bilirse işbu remzı şâkir ü meşhûr olur

Evvelidir Hû makaamı kim mukarrebler bilir
Bunlara Tûr-ı tecelli cân elinde Tûr olur

Ettiler bunlar nazar mâhiyyetine âlemin
Bildiler elbette onu kimseden masdûr olur

Zîra mümkin iktizâ etmez vücûd u bâ-adem
Pes onu îcâd eden vâcibliğe maksûr olur

Onu îcâd etmedi illâ Huve'llâhu Ehad
Kim kamu diller içinde cûd ile mezkûr olur

(*) «De ki o Allâh'tır, tektir...» İhlâs Sûresi, 1. âyet.

Pes mukarrebler nazar kıldı hakîkat yüzüne
Hak'tan artuk görmediler kâyinâta nûr olur

Bu makaama kimse ermez ille keşf-i zât ile
Her kimin kim keşfi yoktur vaslı yok mehcûr olur

Kim ki keşfe erdi ise kâyinâtı terk eder
Kim ki Hakk'a erdi ise derd ile meşhûr olur

Çünki bildin Hû makaamın dinlegil ikincisin
Bu makaam ehl-i yemîne hıtta-ı menşûr olur

Gördü ashâb-ı yemîn kim Hak'ta mevcûd halkta hem
Pes bular kesrette kaldı işleri ma'sûr olur

Vâcib oldu kim Huve'llâh dinile tâ kim bular
Hakk'ı halktan fark edicek işleri meysûr olur

Çün bu ikinci makaamı size takrîr eyledik
İşitin üçüncüsün kim nicesi mezbûr olur

Bir makaam içre karâr ettiler ashâb-ı simâl
Kim Hak'a şirk eylediler kim ederse dûr olur

Bunlara ilzâm için geldi Ehad lâfzı bu kez
Pes onunçün kul hüve'llâhu Ehad me'mur olur

Çünki bildin sûre-i İhlâsa takkîk-i bedî'
Dinle pes onu okuyan nicesi mağfûr olur

Dediler bir gün resûlu'llâh işitti bir kişi
Kul huve'llâhu Ehad okur katı mesrûr olur

Dedi vâcib oldu ona dediler vâcib n'ola
Dedi cennet vâcib oldu ol ana mahşûr olur

Hem dedi Kur'ân'ı Allâh eyledi üç cüz bilin
Kul huve'llâhu Ehad bir cüz'ine mestûr olur

Uşbu resme cümle Kur'ân ma'den-i hikmet durur
Kim hakaayık cevheri ondan bize mensûr olur

Ger midâd olsa denizler cümle ağaçlar kalem
Hak kelâmın yazmağa ger yer ü gök menşûr olur

Cümle âlem kâtib olsa külli sözün yazmaya
Kim onu yazam der ise yazamaz mahcûr olur

Pes bu deryâdan süzüp bir katre aldım ben dahi
Zîra bir katre yeter kim bâde-i usfûr olur

Çün kelâmullâh içinden anladım sırrın biraz
Zîra zerre gözlerine gün nice manzûr olur

Pes hakaayık ilmini ancak resûlu'llâh bilir
Kim kemâlince Hak'ın feyzi ona mevfûr olur

Dinlegil imdi resûlu'llâh kelâmın aşk ile
Kim onun sözün tutanın devleti mansûr olur

Her ne kim nutk eylediyse vahy-i Rabbânî durur
Her kelâmı ma'nî İsrafîl'ine bir sûr olur

Nakl ederler kim Ebû Dâvud ayıttı yazmışam
Şol ki canlar cennetinin ravzasına hûr olur

Tâ ki beş yüz bin ehâdîs-i nebîden yazmışam
Lîki cümle dört hadîsinde geri mahsûr olur

Evveli bu inneme'l-a'mâlü bi'niyyât'dır *
Ki amel niyyetsiz olsa bâtıl u medhûr olur

Bu durur ikincisi kim âşikârâdır helâl
Hem haramlar bellidir kim işlemek mahtûr olur

(*) «Ameller niyetlere göredir.» Hadîs-i şerif.

Hem helâl ile harâmın ortasında şübhe çok
Bilmez onu şol kişi kim kendüye magrûr olur

Kim sakınsa şübhelerden dîn ü ırzın sakladı
Şol ki düştü şübheye düşer harâma hor olur

Ol kişi benzer çobâna korkudur kim nâgehân
Ger koruya vâki ola ona şerr ü şûr olur

Pes dedi her pâdişâhın korusu vardır bilin
Korusu Hakkın mehârimdir kim ol menkûr olur

Hem bilin dedi cesedde var durur bir pâre et
Ol kaçan sâlih olursa hep cesed mebrûr olur

Ol kaçan fâsid olursa hep cesed eder fesâd
Ol dediğim et gönüldür bilmeyen memkûr olur

Budur üçüncü hadîsi kim resûlu'llâh dedi
Kim tutarsa Hak katında yüzü ak mevkûr olur

Terk-i mâlâya'ni kılmak hüsn-i islâmdan dedi
Ömrü zâyi' eyleyenler sonucu mesbûr olur

Bu durur dördüncüsü kim buyuruptur ol resûl
Kim sözün tutar ise kalbi onun mecbûr olur

Dedi kâmil mü'min olmaz şol kişi kim kendüye
Ne sanırsa kardeşine sanmasa mevzûr olur

Gel beru ey müttekî tut bu ehâdîsi ki sen
Ger olursan müttekî az suçların ma'zûr olur

Hak Taâlâ buyurur takvâ edendir olunuz
Müttekinin yeri cennet içtiği kâfûr olur

Gâyet-i takvâ budur kim ikilik kılmayalar
İkilik kılan kişinin içi dışı kûr olur

Gel beru ey ilm içinde feylesûf
Kıl tedârik ermeden akla hüsûf

Bu durur takvâ ki nefsin şirk ü fısk
Etmeye tâ etmeye kalbin küsûf

Ey hidâyet menba'ı ey mahzen-i esrâr-ı Hak
Cânı gavvâs-ı İlâhî garka-i envâr-ı Hak

Ma'den-i sıdk u safâsın kutb u tâc-ı evliyâ
Merkez-i lûtf-ı Hudâ'sın nokta-i girdâr-ı Hak

Çünkim îmân ile takvâdan biraz bast eyledik
Pes nedir îmân onu bildirelim ey câr-ı Hak

Bu durur îmân ki tasdîk edeler gönül ile
Kim Muhammed'dir resûlu'llâh odur muhtâr-ı Hak

Her ne kim Allâh katından kim getirdi ol resûl
Hak durur gerçek durur ne dedise ahbâr-ı Hak

Asl-îmân onu tasdîk eylemektir kalb ile
Pes dil ile söylemeklik şartıdır ikrâr-ı Hak

Çün bilindi nefs-i îman gel kemâlin dinlegil
Nice olur kâmil îmân kim durur dindâr-ı Hak

Der Ebû Tâlib-i Mekkî rahmetu'llâhi aleyh
Kim resûlu'llâh buyurdu nakl eder ebrâr-ı Hak

Üç ehâdîs içre îmânın kemâlin söyledi
Pes esâs edindi onu hâline ahyâr-ı Hak

Biri budur kâmil olmaz kulun îmânı dedi
Gör nice etti imâret dîni ol mi'mâr-ı Hak

Tâ bilinmekten bilinmezliğini yig sevmese
Ya'nî şöhret sevmese hiç bilmese devyâr-ı Hak

Dünyanın azını yigrek sevmese çoğundan ol
Kâmil olmaz onun îmânı dedi ol yâr-ı Hak

Dediler zâhidlerindir uşbu iki hâli bil
Yolun evvel kapısıdır kim gider seyyâr-ı Hak

Dinle ikinci hadîsi kim buyurmuştur resûl
Dedi vardır üç hasâil kim olur etvâr-ı Hak

Kimde kim bu üçü olsa oldu kâmil mü'min ol
Kâmilü'l-îmân olanlar oldular ahrâr-ı Hak

Biri budur Hak yolunda korkmaya hiç kimseden
Hem riyâ işlemeye olmaya tâ mekkâr-ı Hak

Bu durur üçüncüsü kim gelse ona iki iş
Birisi dünyâ çün olsa olmaya gaddâr-ı Hak

Birisi de âhiretçün olsa ol işin dedi
Âhiretçün işlesin kim olmaya bîzâr-ı Hak

Kimde kim bu üç sıfatlar bulunursa dedi ol
Mü'min-i kâmil olur hîç eylemez inkâr-ı Hak

Dediler işbu sıfatlar vasfıdır muhlislerin
Kim mahabbet göklerinde oldular akmâr-ı Hak

Dinle üçüncü hadîsi kim ne buyurdu resûl
Gör nice teyyâr akar susuzlara enhâr- Hak

Dedi îmânı kulun ermez kemâle tâ kim ol
Onda üç haslet eger olmaz ise âsâr-ı Hak

Biri budur kim kaçan kim kakısa bir nesneye
Ol gazab Hak'tan çıkarıp olmaya eşrâr-ı Hak

Budur ikincisi eger bir nesneye râzı ola
Ol rızâ bâtıl ise koymaya ede âr-ı Hak

Bu durur üçüncü haslet kim eger kaadir ola
Sunmaya ol nesneye kim olmadı idrâr-ı Hak

Bu sıfatlardır ibâdet ehline muhkem esâs
Bunları tutanları tutmaya aslâ nâr-ı Hak

Çün şerâyi' mahzeninden eyledik sana nisâr
Gel hakaayık cevherinden edelim îsâr-ı Hak

Gel beru gör lâ-mekân şehrinde yaptım bir saray
Kim muhakıklar görürler göremez agyâr-ı Hak

Ol sarayın sahnını çep çevre bâgât eyledim
Bâğın orta ravzasını eyledim gülzâr-ı Hak

Tuttum ol gülzâr içinde hayme üzre sâyebân
Haymede bir taht kurdum oturur dildâr-ı Hak

Karşısında kurdum onun geri bir meydân-ı aşk
Tâ ki ser-bâz oluban edem bugün izhâr-ı Hak

Şol peri-veşler getirdim kim beşer kanı göre
Durdu meydan içre saf saf açılıp ezhâr-ı Hak

Kanı imdi Hak nazar kim gözleye Hak'tan kemâl
Kanı râgıb müşterî kim eyleye bâzâr-ı Hak

La'l ü altının revâcı bunda yoktur ey hoca
Bunda göz kanı gerek altın benizli zâr-ı Hak

Bunda ol cân u cihan terkin uranlar erişir
Bunda ol mahv-ı vücûd eden olur tayyâr-ı Hak

Ehl-i Hak âmâna üç dürlü merâtib dediler
Biri gaybidir avâmındır erer enzâr-ı Hak

Gayb-ı Kur'ân ile bunlar âhiret gaybın görür
Sonra döner gayb-ı gayb ile erer tibşâr-ı Hak

Hakk'ı meşhud idinirler cümle ahyân içre tâ
Mâ-sivâ'llâhın şuhûdından olup ferrâr-ı Hak

Budur evvel mertebe îmâna kim dedik onu
Pes ikincisi onundur k'oldular bîdâr-ı Hak

Bunlar onlardır kim oldular havass-ı evliyâ
Bulup îmân-ı ayânı oldular züvvâr-ı Hak

Bu sebebdendir ki Hak etse tecellî bir kula
Cümle a'zâsı huzû' eder erer envâr-ı Hak

Kamu eczâ mü'min olur Hakk'a eder inkıyâd
Nefs kalbe münkir olur çün saçar envâr-ı Hak

Zîra nefs ermez nesîmine revâyih gaybının
Tûr-ı kalbe pes tecellîden doğar envâr-ı Hak

Çün tecellî ere kalbe pâre pâre ola ol
Nefs Mûsâ'sı düşer anda konar envâr-ı Hak

Ger fâkat nefs anda diye tübtü ileyk *
Mü'min-i evvel benem kıldı eser envâr-ı Hak

Çünkim îman rütbetinin ikisin şerh eyledik
Budur üçüncüsü kim işrâk eder envâr-ı Hak

Bunlar onlardır ki hassü'l-hass olup aktâb olur
Buldular îman-ı ayni gördüler envâr-ı Hak

Erdi bunlara celâlin satvetinden inkişâf
Mahv-ı mutlak kıldı zâtın çün eder envâr-ı Hak

Pes bu kez bâkî eder erip cemâl-i tal'atı
Ayne ererler çü keşf olur bu dem dîdâr-ı Hak

(*) «Sana tövbe ettim.» Ar'af Sûresi, 143. âyetten

Zîra aynûnet bulardan selb eder keynûneti
Selb olursan anlayasın kim budur esrâr-ı Hak

Ere Hakkaanî vücûd andan sana keşf ola hâl
Kim odur mezkûr u zikr u zâkir u ezkâr-ı Hak

Bî-nihâyet vahdetin deryâsı gark eder idi
Ger Muhammed meşrebinden içmese nüzzâr-ı Hak

Evvel ü âhir ebed Allâh'tır
Zâhir ü bâtın Samed Allâh'tır

Ahmed ü Mahmûd Muhammed'dir Habîb
Vâhid ü Ferd ü Ehad Allâh'tır

Eyâ ey hazret-i kudret çü geldin abb-i a'lâdan
Veyâ ey kudret-i hazret çü rahmetsin Taâlâ'dan

Şefâat şem'ini yandır cemâlin nûruna karşı
Ki pervâne olam ona geçem tâk-ı muallâdan

Nişânın buldu çün cânım nişânım bî-nişân oldu
Esirge yâ resûlu'llâh atâ kıl bahr-i âlâdan

Kapındır mesned-i devlet benem kapında bir toprak
Ne eksile eger katra ererse bahr-i na'mâdan

Yürekte od gözümde yaş başımda hak elimde yel
Elim tut düştüm ayaktan hicâb aç nûr-ı eclâdan

Gönül bir sîne ister kim firâk oduna yanmışdır (*)
Ki şerha şerha olmuştur yanıp derd-i dilârâdan

(*) *«Sîne hâhem şerha şerha az firak — Tâ be-gûyem şerh-i derd-i iştiyâk: Şerha şerha eylesin sînem firak — Ey-leyem tâ şerh-i derd-i iştiyâk.» Mevlâna, Mesnevî-i şerîf, aslı ve sadeleştirilmişiyle manzum Nahîfi tercümesi, Hazırlayan: Âmil Çelebioğlu, I. c., 2. bs., İstanbul, [illegible]*

Ki tâ şerh-i firâk edem beyân-ı iştiyâk edem
Ki vasf-ı ihtirâk edem denilse seng-i hârâdan

Şu kim azm-i sefer ede ki ma'şûk eline gide
İşitsin işbu nâlîde ne söyler zühd ü takvâdan

Şarâb-ı ma'rifet içsin ki bula meşreb-i sâfî
Gıdâ-yı rûhî nûş etsin bu fercâm-ı musaffâdan

Gerek âşık ciger kanın içe döke gözü yaşın
Yaraşır kim içe sûfî murevvak câm-ı esfâdan

Bu hüsne mâle ey hoca igende olmagıl magrûr
Ki tecrîd iltiserlerdir seni bu dâr-ı dünyâdan

Buyurmuştur resûla'llâh hitâb edip meger bir gün
Beyân edem onu size işitin kavl-i akvâdan

Allâh'ın resûlü buyurur ki. «Ey Ebâ Zer, gemini yiyni eyle. Zira deniz derindir. Azığını çokça al, zîra sefer uzundur. İşlerinde yalnız Hakk'ın rızâsını gözet çünki hesâba çekecek olan Allâh, herşeyi görür. Yükünü azalt, zira yokuş çok sarptır.»

Buyurdu yâ Ebâ Zer kim gemini eylegil yiyni
Ki yoktur cümle deryâda derin deryâ bu deryâdan

Azıgını tamâm algıl kim uzaktır sefer bilgil
Amelde eylegil ihlâs bilir Hak sırr-ı ahfâdan

Yükünü eylegil yiyni akabe gâyet es'abdır
Ki yiyni yüklüler bulur halâsı dâr-ı ukbâdan

Gör (ol) sultân-ı kevneyni ki sözü nice câmi'dir
Husûsâ ilm-i tahkîki adaktır sırr-ı esnâdan

Şerîatte tarîkatte maârifte hakîkatte
Kamusun bunda derc etti ne varsa ilm-i aksâdan

Muhakkıklar demişlerdır buyurmuştur resûlu'llâh
Geri bir söz ki tatlıdur nebât-ı kand u ahlâdan

Nebî S.A. buyurur ki: Dünyan için orada duracağın kadar çalış. Âhiretin için de orada kalacağın nisbette çalış. Allâh'a ona olan ihtiyacın nisbetinde kulluk et. Cehennem için de ona olan mukavemetine göre çalış!...»

Hadîsin ma'nîsi budur buyurdu bir sahâbîye
İşit bu sözü mervîdir dürüst nakl içre İhyâ'dan

Amel kıl dedi dünyâçün cihanda durduğun mikdâr
Amel kıl dedi cennetçün bakaa buldukça me'vâdan

Amel kıl dedi Tanrı çün katında hâcetin mikdâr
Amel kıl dedi od için oda sabrınca mesvâdan

Demiştir Şeyh Gazzâlî cemîi âlemin ilmi
Bu sözde cümle cem' oldu pes âgâh ol bu ma'nâdan

Münâsib bu söze geri buyurmuştur resûlu'llâh
Sözü esdâfına dürler doluptur bahr-i Mesnâ'dan

Ömer oğluna buyurdu ki Abdullâh idi adı
İşit cân u gönülden kim akar sadr-ı mücellâdan

Allâhın elçisi S.A. buyurur ki: «Dünyada bir garib yâhud bir yolcu gibi ol ve kendini kabîr ehlinden say.»

Dedi dünyâda şöyle ol nitekim bir garîb insan
Ki ya'nî hiç vatan tutma Semerkand u Buhârâ'dan

Veya bir yolcu gibi ol ikaamet eyleme aslâ
Ki ya'nî hiç karâr etme elin çek zîr ü bâlâdan

Dahi sen kendi kendüzün kubûr ehlinden olmuş bil
Ki ya'nî terk-i dünyâ kıl geçip serrâ ve darrâdan

Bu sözünde resûlu'llâh fenâya eyledi tenbîh
Ki tâlib olmaya magrûr geçe beyzâ ve sevdâdan

Ba-küllî Hakk'a yüz tuta fenâ fi'llâh ola mutlak
Fenâdan da fenâ ola geçe ûlâ ve uhrâdan

Ölüm gelmezden ön öle kubûra girmeden dura
Bekaa-yı zâta haşr ola tecellî ere esmâdan

Ki zîrâ mahv olan kişi bu âlemden haber bilmez
Eser bilmez olur belkim sıfat esmâ-i husnâdan

Hemîn Allâh olur bâkî niderse hükm onun olur
Ne bilsin pes fenâ olan kişi ism-i müsemmâdan

Ölün ölmezden ön diyü buyurmuştu resûlu'llâh
Muhakkıklar pes aldılar rumûzu bu muammâdan

Tecellî erdi zâtından ena'llâhu dedi bir kez
Onunçün fârig oldular hezârân Tûr-ı Mûsâ'dan

Kodular mâ-siva'llâhı hevâdır diyü vallâhi
Resûlu'llâhı Allâh'ı sevip yig cümle eşyâdan

Niçin sevmeyeler onu çün oldur canların cânı
Bulurlar onda cânânı bilenler sırr-ı ebhâdan

Habîr oldur tabîb oldur bu derde ondadır derman
Bu sevdâya devâ ermez hezârân Hızr u Îsâ'dan

Eger ehl-i hicâb onu muhakkak bilmese kimdir
Çü görmez Yûsuf'un yüzün ne hâsıl çeşm-i a'mâdan

Şehâdet ederem ben Muhammed'dir resulû'llâh
Risâlet tahtı üstünde münevver şems-i zehrâdan

Ayân etti delâlâtı beyân etti makaalâtı
Tamâm etti makaalâtı yetiştirdi müheyyâdan

Hudûdu eyledi icrâ uhûdu eyledi îfâ
Geçirdi cümle ahkâmı serâya tâ Süreyyâ'dan

Dedi evvel kim ol Allâh Ehad'dır kim şerîki yok
Mukaddestir ukûl ermez muarrâdır hem ârâdan

Hem isbât etti kendüzin ki geldi halka Allâh'tan
Ki tâ inzâr ede halkı ferahlar vere büşrâdan

Pes isbât etti hüccetle ki vardır âhiret mülkü
Kıyâmet kopısar bir gün halâyık dura gabrâdan

Gireler cennete düpdüz ne denli var ise mü'min
Doludur cennetin içi saray vildân u havrâdan

Cehennem oduna yana cihandan küfr ile giden
Ebed kurtulmaya asla azâb-ı nâr-ı kübrâdan

Bu resme cümle ahkâmı kemâhi eyledi takrîr
Hiç eksik komadı dedi hep eriştirdi zikrâdan

Buyurdu taâte halkı ibâdet ettiler Hakk'a
Meâsîden ırağ etti kamu kübrâ ve sugrâdan

Küfürden şirkten ehvâdan arıttı âlemin yüzün
Mutahher kıldı dünyâyı sanemden Lât u Uzzâ'dan

Mahabbet etti ahbâba adâvet etdi a'dâya
Cihâd etti kemâlince yüceltti dîni Tûbâ'dan

Dirîgââh evet nidem ne dillerle beyân edem
Ki dünyâdan sefer kıldı bekaaya kondu menfâdan

Gel ey söz kadrini bilen işit cân u gönülden sen
Ol a'lâ seyyidin vasfın Yazıcıoğlu ednâdan

VEFÂT-I RESÛLİ'LLÂH SALLALLÂHU ALEYHİ VESELLEM

(Hz. Peygamberin vefatı)

Gel ey tâlib taleb kılsan taleb kıl matlab-ı a'lâ
Seversen Hakk'ı sev gel sev ki Hak'tır maksad-ı aksâ

Nidersin bu fenâ mülkü çü sen fânî cihan fânî
Bekaa-yi lâ-yezâl iste ki cennet mülküdür ebkaa

Nedendir kani olmuşsun hevâya terk edip Hû'yu
İçersen câm-ı Hû'dan iç hevâdan geç hüve'l-Mevlâ

Mücerred Hû'nun adından hayâl olur hemin hâsıl
Velî dellâl olur geri hayâl-i vaslına evlâ

Eger ismin okudunsa müsemmâsın taleb eyle
Yücede istegil ayı ki suda aksidir ednâ

Musâffâ ol sıfâtından nitekim açılır âhen
Göresin zâtını sâfî açıla âyine asfâ

Bulasın gönlün içinde ulûm-ı enbiyâyı sen
Kim anda ne kitâb ola ne ders ola ne hod fetvâ

Erişe cânın ol nûrun makaamına hakîkat bil
Ki peygamber buyurmuştu ki nûrumdur benim ebhâ

Göriser ümmetim cânı beni şol nûr ile dedi
Ki ben ol nûr ile her dem görürem onları esnâ

Onun ol nûr-ı lâhûtu ihâta kıldı nâsûtu
Egerçi ol yüce zâtı gözüktü oldu hem ahfâ

Oluptu elli üç yıl Mekke menzil
Medîne'de hem on yıl oldu nâzil

Çü yaşı altmış üç oldu resûlün
Hilâli bedr olup doldu resûlün

Pes indi âhir âyet işbu Furkaan
Tamâm oldu onunla cümle Kur'ân

«Öyle bir günden (kıyâmet gününden) korkun ve sakının ki o gün hepiniz Allâh'a döndürülüp götürüleceksiniz. Sonra herkese dünyada kazandığı amellerin karşılığı tamâmen verilecek ve onlara asla haksızlık (zulüm) edilmeyecektir.» *

Ki korkun çünkim âhir ölisersiz
Şu gün kim Hakk'a râci' olısarsız

Bulısar küllü nefs nice kılına
Ki Hak zulm eylemez aslâ kuluna

Çü Cebrâîl gelip Hak'tan bu vahyi eyledi pertâb
Bu âyetten resûlu'llâh ecel hükmün edip deryâb

Bilâl'e emr kıldı kim namâza cem'ede halkı
Derildiler dolup mescid oturdular kamu ashâb

Çıkıp minberde Allâh'ın kemâline senâ etti
Nihâyetçe belâgatte hitâbet eyledi îcâb

(*) Bakara sûresi, 281. âyet.

Cinânâ eyledi teşvîk cehennemden edip tahzîr
Cihâda eyledi tahrîz nasîhatte edip itnâb

Şu resme korkdular ashab ki kanlı yaş akıttılar
Dediler yâ resûlu'llâh bu hâli ettin isti'câb

Dedi kim bilin ey ashab vedâ idervenin size
Ki sadıklarınız dinde size olmuş idim nessâb

Velî sizden birinizi halîl idinmezem aslâ
İdinseydim idinirdim Ebû Bekr'i halîlü'l-bâb

Ki zîrâ kim beni Allâh halîl eyledi kendüye
Kim İbrâhîm'i kendüye Halîl etmiş idi Vehhâb

Bana bu gece hep verdi yerin göğün kilîdini
Hazâyin kapısın açtı bana feth eyledi ebvâb

Bilin kim uş yakın vakte ki koram sizi firkatte
Kim ölüm şerbetin câm-ı ecelden ederem işrâb

Ki hükmü'llâh budur uşbu fenâda
Ki kimse kalmaya fânî finâda

Mukarreb ger melek ger mürsel ola
Bekaa bulmaya illâ âhir öle

Bilin kim hem benem hatmü'l-nebiyyîn
Ki benden sonra gelmez bir dahi dîn

Ben ol âhir zaman peygamberiyem
Kı cümle enbiyânın rehberiyem

Benimle kâmil idi dîni Deyyân
Benimle âhir oldu cümle edyân

Benem çün fâtih ü hâtım benimdir a'zamü'l-âyât
Çü sizler hayr-i ümmetsiz sizindir erfâ'u'r-râyât

Vasiyyet iderem size ki takvâ edin Allâh'tan
Ki hem kim korktu Allâh'tan onundur rahmet ü cennât

Neden kim korkar ise ol emîn ide onu Allâh
Hesabsız rızk vere ona kabûl ede kamu hâcât

Tutun siz yâ ibâda'llâh gümansız urve-i vüskaa
Bu durur urve-i vüskaa şehâdette edin isbât

Ki birdir Hak Taâlâ'llâh Muhammed'dir resûlu'llâh
Namâz edin zekât edin kılın hacc ile ta'zîmât

Oruç tutun helâl edin onu kim Hak helâl etti
Harâm edin onu size onu kim etti tahrîmât

Dahi dedi ki göricek karındaşlarımı sizler
Bulara irgürün benden tahiyyât ile teslîmât

Dedi Selman karındaşız sana biz yâ resûlu'llâh
Ayıttı siz sahâbemsiz sizindir kadr ü tekrîmât

Benim kardaşlarım oldur ki sonra geliser benden
Kı beni görmeden îmân getirip ede tasdîkât

Bular onlar dururlar kim ki takvâ ede Allâh'tan
Pes istigfâr edin Hakk'a ki rahmet ede fi'l-hâlât

Bu hutbe kim okudu şâh-ı kevneyn
Saâdet kubbesinde mâh-ı kevneyn

Vefâtından mukaddem beş gün idi
Mizâcı hastalıktan önden idi

Pes indi minberinden ağlayarak
Görenlerin yüreğin dağlayarak

Erişti Âyişe'nin menziline
Kim idrâk eylemiştir menzili ne

Döşeğinde çün onun kodu başın
Akıttı gözlerinden acı yaşın

Bildi çünkim nakl idiser pes dedi yâ Müstegâs
Yüzümü dergâhına tuttum meded kıl el-Gıyâs

Hak Taâlâ gönderip Azrâil'i etti selâm
Dedi de kim çün Habîbimsin bana kıl ibtiâs

Ben seni efdâl yarattım kâyinattan serteser
Ben sana müştâkam ey dost cânını kıl inbiâs

Girme onun üzerine ille destûr ile gir
Rûhunu rıfk ile kabz et etmesin tâ inbisâs

Çün işittiler melekler kim vefât eder resûl
Cümlesi ağlaştılar mevtine edip iktirâs

Arşı götüren melâyik ağladı feryâd edip
Ağladı hem bile Azrâil idüben iltihâs

Derler idi ey dirîgâ kim Muhammed Mustafâ
Dünyeden nakl eder imiş terk edip mülk ü esâs

İndi Azrâil meleklerle yerin yüzüne pes
Geldi durdu kapıda hîç etmedi aslâ bihâs

Gördü Cebrâîl'i anda dedi kim yâ Cebrayil
Hak buyurdu cânını kabz eyleyem ben lâ-bihâs

Girmeyem üstüne onun rûhunu kabz etmeyem
Tâ meger destûr ede ol resûl-i Müstegâs

Çün işitti ağladı pes Cebrayil
Dedi nidem çün budur hükm-i Celîl

Ağlayu girdi resûlün üstüne
Niçin ağlamaya kişi dostuna

Dedi niçin yâ ahî yâ Cebrayil
Bunca ağlarsın döküp yaşın çü sel

Dedi niçin ağlamayam yâ habîb
Kim sen idin dertli cânıma tabîb

Geldi Azrâil kapıya yâ resûl
Destur ister girmeye tapına ol

Ağladı pes işidicek uşbu sözü ol sirâc
Verdi Azrâil'e destur girdi etti intihâc

Geldi verdi hazretine izzet ile hoş selâm
Aldı lûtf ile selâmın eylemedin i'vicâc

Dedi digil yâ ahî Azrail imdi sen bana
Kim ziyâret etmeğe mi eyledin bana revâc

Yahû rûhum kabz eder misin ki Hakk'a iltesin
Bu ikisinden birinde kankısıdır indirâc

Dedi dinle yâ habîbi yâ Muhammed sen beni
Dilesen edem ziyâret geri gidem bî-lecâc

Ger dilersen kabz edem Hak hazretine varasın
Çün işitti bu kelâmı gönlü etti ihticâc

Ağladı dedi ki Hak sâdık durur buyurdu kim
Küllü nefs ölüm tadını tadısar bî-ihticâc

Döndü Azrâil dedi kim ağlamagıl yâ habîb
Kim anadan müşfikam ben sana etmekte ilâc

Pes dedi ni'me'l-kudümdür Rabb'ime azze ve cel
İlle biraz sabr kıl kim eyleyem tâ infirâc

Kim görem ashâbımı ensârımı edem nazar
Gözlerim nûru Alî'ye Fâtıma'ya ibtihâç

Gözlerim nûru Hasan yüzün görem
Hem Hüseyn'imin visâline erem

Dedi Azrâil ki olmuşam semî'
Rabb'ine ve hem sana benven mutî'

Âyişe ağladı dedi yâ resûl
Görmesem seni kime edem vusûl

Geldi andan pes Alî'le Fâtıma
Bildiler kim ömr erişti hâtime

Erdi andan hem Hüseyn ile Hasan
Yüzleri şems ü kamer belkim hasen

Çünki gördü yüzlerini sadrı oldu inşirâh
Ağladı yaşın yaşın âh eyleyip etti siyâh

Fâtıma dedi ki niçin yâ resûllu'llâh aceb
Kim mübârek ağlayam sizden iderven firâk

Dedi nice ağlamayam sizden iderven firak
Zîra Azrâil erişti bulmazam ondan felâh

Kimse kalmaz bâki hîç illâ ki Hak bâkî kalır
Cümle halk fânî olısar kimsene bulmaz necâh

Ağladılar ehl-ibeyti cümlesi feryâd edip
Fâtıma edip nidâ vâ-vahşetah etti niyâh

Dedi onu dilerem kim isteyesin Tanrı'dan
Tâ ki beni sana tîz ulaştırma bulam merâh

Dedi bana pes yakın gel imdi tiz yâ Fâtıma
Gelicek öptü onu etti bu söze iftitâh

Kim bana hiç kimse senden tiz erişmeye gelip
Cennetin hem ulu hatunu sen olasın sabah

Ehl-i beytiy'le vedâ ederken erişti Bilâl
Geldi okudu ezân kim tâ gele ehl-i salâh

Hem selâm etti dedi kim yâ resulu'llâh namâz
Dedi versin Hak sana hayre'l-cezâ yevmü'l-kifâh

Şimdi ben nefsime meşgûlem dedi
Za'f erişti acze meşmûlem dedi

Var Ebû Bekr-e ayıt olsun imâm
Yerime nasb eyledim olsun hümâm

Âyişe dedi kim ol bir kişidir
Bağrı yufka sözünü kim işitir

Dedi peygamber kim ol olsun imam
Ben onun tuttum kamu işin tamâm

Mecside geldi Bilâl etti nidâ
Tâ Ebû Bekr'e edeler iktidâ

Dedi tutun yâ müselmanlar sözüme siz kulah
Kim ne buyurdu resûlu'llâh tutunuz kim kulah

Kim yalınız kendüye meşgûl oluptur biliniz
Yâ Ebâ Bekr emr kıldı sana sen olgıl inâh

Emr kıldı kim imâmet edesin ashâba sen
İşitip ashab kamu ağlaştılar tutup sımah

Ağladı dedi ki vallâhi resûlu'llâh bilin
Hoş imişse olmaz idi aslâ mescidden ırah

Buyruğun tuttu resûlün yürüdü mihrâbına
Geçti pes mihrâba kim ede yerinde irtisâh

Durdular saf saf sahâbe uydular tekbîr edip
Baktı onun secdesi yerine etti infisâh

Ağladı etti nidâ vâ-vahşetah vâ-fürkatah
Ağlamaktan sanasın kim oldu anda iki şâh

Der idi kim yâ resûlu'llâh dirîğâ yüzünü
Görmedik hem gök yüzünden vahy oldu insilâh

Cümle ashab bile ağlaştı yüce âvâz ile
Gözlerinden kim aka yaş sanadın kan idi nâh

Çün resûlu'llâh işitti bunların ağladığın
Dedi niçin yâ Alî bunca eder bunlar surâh

Dedi kim seninçün ederler figân
Yüze göz yaşın gönderip armağan

Ayıttı resûl pes aleyhisselâm
Bağışla resûlüne yâ Rab selâm

Ki müslimler ile kıla bir namâz
Ede hazretine tazarru' niyâz

Duâya icâbette sensin cedîr
Ki sensin alâ külli şey'in Kadîr *

Biraz geldi pes cisme ön râhatı
Ölüm râhatıdır bu son râhatı

Çü buldu biraz hıffeti eyledi i'timâd
Alî ile Fazl ibni Abbâs'a pes istinâd

İdüben gelip mescide girdi bastı ayak
Sahâbe bilip ellerin eylediler nihâd

(*) *Her şeye kaadir.*

Kim el çatlatıp eylediler işâret ki tâ
Ebû Bekr işite resûle ede inkıyâb

Ebû Bekr işitti geri durdu pes kıçına
İşâret kılıp ona dedi kim eyle idâd

Kim evvel saf içinde dur sâbit ol uy bana
Yürüdü takaddüm edip eyledi i'tidâd

Oturdu imâmet edip uydu ashab ona
Namâzı tamâm eyledi eyleyip ictihâd

Mübârek yüzün döndü ashâba ikbâl edip
Nasîhat edip bunlara göstere tâ reşâd

Dedi ey müselmanlara siz meâşir olan
Gerek kim bula sizin ile cihan i'tidad

Kim Allâh size rahmet etsin nedir hâliniz
Niçin el kakıp ettiniz eller ile tenâd

Kaçan kim imâm sehv ede siz de tesbîh edin
Ki tesbîh erenler işidir diyeler murâd

Eli ile tasfîk işâret için
Bu hatunlardır ibâret için

Budur vâcip ihsan idesiz behem
Fakîre mesâkine eytâma hem

Garîbe mededsize ihsân edin
Sözümü tutun doğru yola gidin

Size etmedim mi nasîhat kelâm
Eriştirmedim mi risâlet tamâm

Cihâd etmedim midi Allâh için
Bilirdim hakîkat ben Allâh'ı çün

Dahi okumadım mı Kur'ân'ı şeb bâmdâz
Namâzın size etmedim midi emrin nefâs

Demedim mi size ki tutun oruç ayını
Dahi hacc edin Tanrı'nın evin edin liyâz

Gazâ edesiz Hak yolunda demedim midi
Dediler belî yâ resûla'llâh ettin idi şâh

İvazlar vere Hak Taâlâ sana fazlını
Ki sen bize müşfik refîk idin olup melâz

Dedi yâ muhâcir bölüğü kim ensâriler
Hızânem durur eyledim idi fazl ile dâz

Buların kerîmine ikrâm edin lûtf edip
Yaramazlarının suçunu edin intibâz

Dedi hem bilin bir kul oldu muhayyer bu dem
Dilerse ede dünyede ömr ile iltizâz

Dilemezse Allâh katını ede ihtiyâr
Vara Tanrı'sına ede hazretine ıyâz

Bu kul çünkim oldu muhayyer bu ikisine
Pes Allâh katın ihtiyâr etti edip meâz

Bu sözün Ebû Bekr mefhûmunu fikr edip
Bilip ağladı kendüyi ettiğin ittihâz

Dedi yâ Ebâ Bekr ivme işit
Ne söz kim buyursam onunla iş et

Tutun dedi mescidde her kapıyı
Yapın ol kapılara berk yapıyı

Ebû Bekr olsun hemîn kapısı
Kim efdaldir onun bana tapısı

Ki ben bilmezem sohbetime yarar
Yig ondan kim ola bana perde-dâr

Çün ol idi evvelde sâhib bana
Yaraşır pes âhir musâhib bana

Pes andan çıkıp mescide kıldı evde karâ
Zâif oldu vardıkça geçtikçe leyl ü nehâr

Tavâf ettiler mescidi nâleler eyleyip
Gelip dedi Abbas kim ağlaştılar zâr u zâr

Yetişti gelip fazl bildirdi zârıların
Alî geldi andan haber verdi ol bahtiyâr

Çün işitti onu uzattı mübârek elin
Yapıştılar ashâb oturdu bulup iktidâr

Dedi kim ne derler benimçün sahâbe ayıt
Dedi korktular k'idesin ölümü ihtiyâr

Derildi gelip cümle hatunları ağladı
Erenler derildiği için devr idüben diyâr

Turugeldi ayağı üstüne söykendi pes
Alî ile Fazl İbni Abbâs'a verdi kenâr

Mübârek başın bağladılar isâbe ile
Önünceydi Abbâs ederler idi medâr

Girip mescide oturup minber ayağına
Senâ etti Allâh'a hamd eyledi bî-şümâr

Dedi evyühe'n-nâs işittim dedikleriniz
Ki korkmuşuz ölem kılam cânı Hakk'a nisâr

Sanınızda bu mu vefât olmayam
Cihanda muhalled kalam ölmeyem

Hiç işittiniz mi müeyyed resûl
Kim ölmedi kaldı müebbed resûl

Ki tâ ben de dünyâda diri kalam
Çün ölmeklik için çalındı kalem

Geri Rabb'ime lâhık olurvanın
Garîb idim ona ulaşurvanın

Ona siz de ulaşırsanız bilin
Ona göre yarağınızı kılın

Vasiyyet kılarım size keşf edip gizli râz
Muhâcirleri hoş tutasız olup dil-nüvâz

Muhâcirlere ederem hem vasiyyet ayân
Kim Allâh azze ve celle Ganî bî-niyâz

Ki Ve'l-Asri'nin sûresini bana gönderip
Bana anda bir bir beyân eyleyiptir mefâz

Pes okudu Ve'l-Asri'nin sûresini tamâm
Onun anda bildirdi ma'nâsın açıp rikâz

Ki ya'nî kasem eder Allâh ikindiye der
Kim insan kamusu ziyân içredir inhiyâz

Meger şol kim îmân getire Hakk'ı birliye
Dahi kıla sâlih amel hem husûsâ namâz

Dahi biri birine îmân vasiyyet ede
Diye farzı edin edâ görmen onu siz az

Kitâbını Hakk'ın tutun mürseline uyun
Bu sözü hakîkat bilin kim değildir mecâz

Dahi sabr edin taâtâ ma'siyet işlemen
Bu resme diye Hakk'ı tâ bâtılı edeler imtiyâz

Bulardır ziyân etmeyenler cihanda hemîn
Kalanı ziyân içredir dedi nûr-ı Hicâz

Kamu işler Allâh'ın izniyledir
Kaza ve kader uşbu ma'nîledir

Onun hergiz işinde ta'cîli yok
Hak'ı bilmese kişi tebcili yok

Kim ona dilerse ki gâlip ola
Gide acze Hak ona gâlib gele

Kim ona diler ise al eyleye
Geri kendüzin aldaya n'eyleye

Revâ mı ola kim edesiz fesâd
Ya erhamı kat'i idesiz yâ kesâd

Vasiyyet kılarım sözümden edin iktibâs
Kim ensar bölüğüne eylük kılın bî-kıyâs

Ki bunlar şulardır muhâcirlerim gelicek
Bularda buluptır simâr u diyar u esâs

Dahi şol kişiler durur kim çü ben gelmişem
Gelip cümle îman getirdi olup hak-şinâs

Bilin çünkim önden sefer kılarım dünyeden
Sizin yurdunuz ederem Tanrı'dan iltimâs

Çü önce varam kaydunuzu mukaddem görem
Kusûr ile vildân u hûr u burâk u libâs

Bana siz dahi bir gün ulaşırsanız bilin
Yaradılasız gerçi kim olasız indirâs

Dahi havzıma cem' olasız kıyâmette siz
İçe cümle mü'min hiç olmayalar ictibâs

Benim havzumun arzıdır şol kadar gınıgı
Gerek âkil ede onu akl ile iftirâz

Ki Busra-yı Şam'dan Yemen'deki San'a'cadır
Akıp Kevser ırmağı olur ona in'ikâs

Suyu sütten aktır tadı tatlıdır baldan
İçen bir kez ayluk susamaz dedi fahr-i nâs

Benim havzımın incidir taşları
Dolu müşg durur içleri dışları

Kim isterse erte yana gelmeği
Melâletten âzâd olup gülmeği

Dilini elini bugün saklasın
Beni Hak bilüben hakı saklasın

Dile geldi Abbas pes ol bahtiyâr
Dedi yâ resûlallâh et ihtiyâr

Kureyş'e vasiyyet buyur eylesin
Ki din yoluna ne edip neylesin

Vasiyyet ederem dedi ki kimse çekmeye hiç baş
Sımarladım bu din işin Kureyş'e gözleye iç taş

Kureyş'e tâbi' olsunlar ne denli var ise insan
İyisi iyiye uysun yavuzu yavuza yoldaş

Dahi bilin günahlar kim eder ni'metleri tagyîr
Eder kısmetleri tebdîl akıdır gözden acı yaş

Kaçan halk eylik eylerse eder ululları iylik
Kaçan yavuzluk etseler eder ululları îhâş

Ki zîra Hak Taâlâ'llâh buyurmuştur Kitâb'ında
Ki ba'zı zâlimi ba'za musallat ederem pâdaş

«İşte biz, âsi insanlarla cinleri böyle birbirinden faydalandırdığımız gibi, zâlimlerin bazısını bazısına, kazandıkları işler sebebiyle idâreci ve hâkim kılarız.» *

Pes andan dedi kim size verirem andı Allâhçün
Dahi Hakk'ım için siz de bu dem olman bana gaşşâş

Ki ben bir dirhem aldımsa eger nâ-hak yere sizden
Ya urdumsa onu bir kez yâ oldumsa ona fahhâş

Bugün gelsin kısâs etsin bana bu dâr-ı dünyada
Yarın istemeden Hakk'ın taleb kılsın bugün beşşâş

Ki Rabbü'l-âlemin yarın komaz hiç kimsenin hakkın
Yerinde kor onu bir bir olursa tâne-i haşhaş

Bu sözü söyledi çünkim cevâb vermedi hiç kimse
İkinci kez üçüncü kez geri buyurdu edip fâş

Dedi utanmayıp söylen bana siz
Mebâzâ kim yarın anda anasız

Turugeldi Ukâşe adlı bir pîr
Feda olsun sana atam anam dir

Eger and vermeseydin durmaz idim
Sözümü tapına irgürmez idim

Velîkin yâ resûla'llâh onu bil
Ki bir kez urmuş idin sen beni bil

Şu vaktin kim ederdin sen gâzayı
Tebük'te düşmene edip cezâyı

(*) En'am sûresi, 129. âyet.

Binerdin nâka-i azbâ yanınca leşker-i eşhâs
Uzun kamçı elindeydi önünce peyker-i eşhâs

Deveyi darb edem dedin bana dokundu kamçın
Resûlu'llâh işitti çün pes ağladı olup fahhâs

Cezâke'llah dedi ona ki bildirdin bunu bana
Bilâl'e emr kıldı kim ola tiz kamçıya gavvâs

Kızım Fâtıma'ya digil ki versin kamçıyı sana
Pes erdi ve selâm etti bu işte eyledi ihlâs

Dedi tiz kamçıyı verin dedi şimdi nidersiz siz
Dedi ister resûlu'llâh kısâs etmeklik için hâs

Ukâşe adlı bir kişi beni urdun dedi bir kez
Bu kamçıyla gazâ içre pes istedi o hassü'l-hâs

İşitti Fâtıma onu pes ağladı edip feryâd
Hüseyn ile Hasan bile dediler niçin oldu âs

Ki Tanrı'nın resûlünü nite darb eyleye kimse
Ukâşe'ye selâm eyle bizi ursun olup şehhâs

Getirdi çün Bilâl onu Hasan Hüseyn ile bile
Girip mescidde ağlaştı ki vâ-ceddâh nedir nussâs

İşittiler onu ashab bile ağlaştılar cümle
Bu hâl içinde durmuştu bu dem ol mefhar ı eşhâs

Bilâl çün kamçıyı sundu resûle
Alıp bakmadı hergiz sağa sola

Sunuverdi Ukâşe eline tîz
Ki meşgûl ola Hakk'ın alına tîz

Çü kasd etti yürüdü lâ-mahale
Sahâbe cümle ağlaştı bu hâle

Ukâşe gördü bu hâli eridi
Egerçi rehbet ü heybet er idi

Ebû Bekr ü Ömer Osmân erişti
Kulûba şefkat-i îmân erişti

Dediler yâ Ukâşe gel bu işten eylegil i'râz
Gel algıl hakkını bizden resûlu'llâhtan et ikbâz

Resûlu'llâh buyurdu kim oturun bâreka'llâh siz
Hüseyn ile Hasan aydur ki yâ ceddâh yâ feyyâz

Bu kez ağlaştılar cümle muhâcirler ile ensâr
Dediler yâ Ukâşe gel kısâs et bizden ey mürtâz

Ukâşe dedi kim bu söz değildir aslâ hükmü'llâh
Ki zîrâ kim beni uran resûlu'llâh idi reyyâz

Dedi pes yâ Ukâşe gel beni darb et kısâs eyle
Dedi kim yâ resûlu'llâh dilersen bite bu agrâz

Şu vaktin kim beni urdun yalıncaktı benim arkam
Ne kim emr eylesen lîkin ben ona oluram nehhâz

Bu kez ashab hücûm etti dediler geri dur yoksa
İki pâre eder kılıç didim didim eder mıkrâz

Buyurdu pes resûlu'llâh aman verin kısâs etsin
Ki hakkın benden ister ol kabûl etmez bilin a'vâz

Oturdular geri ashab bu sözden heybet ettiler
Pes açtı arkasın gerçi zaîf etmiş idi emrâz

Çün açtı berk urup çıktı nübüvvet mührinin nûru
Letâfette ona benzer ne cevher var ne hod a'râz

Nübüvvet mührünün nûru göründü
Bu mührün nicedir nûru gör indi

Ukâşe onu görmekliğe vardı
Görür keklik yumurtasınca vardı

Ne gördü gördü kim bir nûr-ı berrâk
İki nurdan satır ederdi işrâk

Ki lâ ilâhe illa'llâh yazılmış
Muhammed'dir resûlu'llâh yazılmış

Kamaştı gözleri göricek onu
Kemişti yoluna cism ile cânı

Sahâbe cümle ağlaştı be-gâyet ettiler ifrât
Sanaydın kim kıyâmetten o demde koptu eşrât

Tazarru' edip Allâh'a figân u zârı kıldılar
Ukâşe kaldı sergerdân bilinmez nide istinbât

Husûsâ göricek nûru kamaştı gözleri onun
Segirtti mührün üstüne özünü eyledi Fiskaat

Gözünden yaş revân oldu öpüp gözlerine sürdü
Fedâ olsun sana dedi atam anam kamu esbât

Kim ola kasd ede sana ve illâ yâ reslu'llâh
Ki pîr-i fânî olmuştum dedüm etmeyesin iknât

Mübârek cismine cismim ulaşsın diyü söyledim
Ki kurtulam kıyâmette oda tâ olmayam ihbât

Ki zîrâ hâşa senden kim kimesne incine hergiz
Çü âlem senden öğrendi edeb hulk u kerem iksât

İşitti çün resûlu'llâh dedi kim muştuluk olsun
Kim Allâh cismini oda harâm etti pes ol neşşât

Buyurdu ey müslümanlar ki her kim görmek isterse
Bugün bir cennet ehlinden kimesne dünyede meşşât

Ukâşe yüzüne baksın kim oldu cennet ehlinden
Zihî devlet kim uçkmaktan kuruldu üstüne fustât

Yirin yirin ona koparlar idi
Gelip gözlerini öperler idi

Bunu derler idi kim yâ Ukâşe
Apansızda saâdet kondu başa

K'irişdin nâgehânî bunca bahta
Yüceldin devlet ile yüce tahta

Resûlu'llâh geri etti nasîhat
Tutanlar görmeye hergiz fazîhat

Müslümanlar tutun takvâ yolunu
Yakında tutaram akvâ yolunu

Gelip gaflet menâmından çü halkı eyledi îkaaz
Pes andan çıktı mescidden makaamına edip ilhâz

Alî'yle Fazl'a söykendi geri menziline geldi
Geri Allâh emr etti ki Azrâil ola lehhâz

Ki tiz vargıl habîbime selâm oku dedi benden
Ona rıfk et telâttuf kıl sözümü eyle istihfâz

Ki ben ondan kerâmetli yaratmadım dahi bir kul
Ona hem ümmetine ben oluram ahfazü'l-huffâz

Onun ümmetleri bana olalar hâmid ü şâkir
Olalar râki' ü sâcid olalar emrime haffâz

Teveccüh kıldı Azrâil pes ahsen sûret içinde
Bir a'rabî gibi geldi dilinde anber-i elfâz

Selâm etti nidâ' etti ki yâ beyt-i nübüvvette
Risâlet ma'deni ehli sözümüz cevher-i elfâz

Bana destur verir misiz resûlu'llâh'ı tâ görem
Dedi pes Fâtıma ona sözündür şekker-i elfâz

Cezâke'llâhu hayren kim resûlu'llâh durur meşgûl
Selâm etti geri dilden saçuban Kevser-i elfâz

Ki yâ beyt-i kerâmette olalar zulmete misbâh
Veyâ ehle resûli'llâh sözünüz gevher-i elfâz

Bir a'rabî kişiyem size geldim
Haber vardır size tazîze geldim

Bana destur olur mu kapısına
Resûlu'llâhın erem tapısına

Cevâben Fâtıma pes verdi geri
Cezâke'llâhu hayren dedi geri

Resûlu'llâh durur kendiye meşgûl
Ölüm hâlindedir şimdi dedi ol

Geri üçüncü kez kapıyı vurdu
İşitip Fâtıma ona yügürdü

Gözün açtı resûlu'llâh sözünden eyledi itlâ'
Dedi yâ Fâtıma sözün ne şahsa eyledin ismâ'

Dedi geldi bir a'rabî diler destûr ala gire
Dedi a'rabî değildir olamazsın ona mennâ'

Kim oldur hâdimü'l-lezzât cemâatler dağıtıcı
Oğul kız öksüz edici harâb edicidir evzâ

Yıkıcı dâr ile kasrı imâret edici kabri
Ki Azrâil durur geldi atanı almaya isrâ'

Ala bu dâr-ı dünyâdan gidem dârü'l-bekaaya ben
Ne kim emr eyledi Allâh o hükmü bu eder ikaa'

Velî destûr ile girer benim üstüme Azrâil
Kimesneden taleb kılmaz ne destûr u ne isticmâ'

Kapıyı aç kim ol gire benem kastı bana ere
Dedi pes Fâtıma açtım kapıyı ettim istitlâ'

Onun şahsını görmedim işittim sözünü ammâ
Selâm etti buyurdu pes resûlu'llâh edip icmâ'

Ki yâ Azrâil imdi de beni görmeğe mi geldin
Veyâhud kabz eder misin kim edem ehlimi îdâ'

Na'am dedi buyurmuştur kim Allâh kabz edem rûhun
Şefîk olam refîk olam ki hîç irgürmeyem evcâ'

Dedi Cebrâil'i kanda koyupsun
Beni dergâha çünkim okuyupsun

Dedi dünyâ göğünde kodum onu
Sana ağlardı gamnâk idi canı

Firiştehler azâ ederler idi
Bölük bölük ona giderler idi

Dilersen kabz edem rûh-ı şerîfin
Şeref diler teni rûhu şerîfin

Makaamın cennet ola revh u reyhân
Ayân ola cemâl-i vech-i Sübhân

Dilersen Nûh önünce dokuz yüz elli yıl ol sağ
Hem Allâh eylesin i'tâ sana altın gümüşten dağ

Dedi sonra ne olısar digil yâ ahî Azrâil
Dedi ölmek durur sonra dedi pes şimdi yig uçmağ

Velîkin mehl virgil kim gele tâ kardeşim Cibrîl
Suâlim var soram ona cevâbın eyleye isbâg

Dedi sana mutîam ben ne buyursan buyur tutam
Bular bu söz içindeyken uzattı Cebreil ayağ

Tahiyyât u selâm etti dedi yâ hayre halkı'llâh *
Selâm eder sana Allâh sözünü ederem iblâg

Tahiyyât ile ikrâma seni mahsûs eder Allâh
Sorar bilir iken hâlin sana şevkın eder ifrâğ

Buyurur şimdiki hâlde nitedir der şerîf nefsin
Dedi yâ ahî Cebrâil niçin urdun içime dağ

Gelipken bana Azrâil niçin kodun beni gittin
Bunun gibi katı vaktte niçin oldun idi ırağ

Dedi kim yâ resûla'llâh çü dostumdun benim ey dost
Bu hâlde dost dostuna döyemez bil a yüzü ağ

Ki zîra ölüm acısın bilirdim nice acıdır
Onunçün göz yumup gittin velî hâşâ olam ferrâğ

Dedi imdi haber ver bana Hak'tan
Dedi kim va'de oldur sana Hak'tan

Yedi kat göklerin kapısını açtı
Sana Da'rü's-Selâm'dan saçu saçtı

Geliptir hûrîler ikdâm idiptir
Tahiyyât u selâm ikrâm ediptir

Sen olsun kim kaçan kim yâr ilesin
Pes evvel yer yüzüne sen çıkasın

Sen evvel edesin halka şefâat
İdeler sözüne cümle itâat

(*) Ey yaradılmışların en hayırlısı.

Elindedir livâü'l-hamd sana tuta hep eşrâf
Ki tâ haddâ atan Âdem gelüben isteye a'tâf

Günâhın avf ede Allâh mukaddemde muahharda
Kamu âlemlere senden şefâatla ola eltâf

Dedi yâ kardeşim Cibrîl bulardan sormazam sana
Mesâkin ümmetim hâlin soraram onu ol vassâf

Ayıttı yâ Muhammed kim sen ümmetçün kayırma hiç
Ki bunlar kopucak yerden tolısar dağ u tâş etrâf

Önüne düşüp onların aluban gidesin Hakk'a
Hitâbet edesin anda işite nev' ile esnâf

Sen eşrefsin kamu halktan donanmıştır sana cennet
Nitekim donanur gelin güyegüye olup şeffâf

Zihî devlet ki vermiştir sana ve ümmete Allâh
Zihî izzet ki kılmıştır sana ol Kaadir ü Keşşâf

Hakîkat bil ki cennetler harâm olmuş durur halka
Ki tâ sen girmesen ona hem ümmet dolmasa a'râf

Buyurdu hem Taâlâ'llâh ki bilgil yâ Muhammed sen
Benim izzim celâlimçün kim erişmez ona evsâf

Eger seni yaratmasam yaratmazdım cihânı der
Ne şems ü ne kamer gökler ne yerler ne hu kûh-ı Kaaf

Ne gece gündüz ederdim bu demde
Kalırdı külli âlemler ademde

Atan Âdem'le Havvâ'yı vücûda
Getirmezdim buyurmazdım sücûda

Senin ümmetini şöyle severven
Ki sonunda halîfe olısarvan

Ne yerde defn kılsınlar buyurgıl
Melekler onu bilsinler buyurgıl

Dilersen olsun ol Firdevs-i a'lâ
Ya sidrü'l-müntehâ olsun ya Me'vâ

Dedi peygamber kim ümmet kande olur iltihâk
Dedi yerde defn olurlar yerden olmazlar ırak

Dedi ben de ihtiyâr ettim ki yerde defn olam
Zîra bunlardan dilemezven kim edem iftirâk

Baktı pes andan Ebû Bekr'e dedi kim dilegil
Dedi bastı mı ecel pes yâ resûla'llâh ayak

Dedi kim geldi ecel ömrüm erişti âhire
Dedi Allâh'a gidersin ey dirîgâ el-firâk

Dedi n'olaydı bileydik menzilimiz biz dahi
Dedi Allâh'a gidersiz haşr olup yevme't-talâk

Menziliniz cennetü'l-Me'vâ ve Sidrü'l-müntehâ
Arş-ı a'lâ ke'si evfâdır ale'l-seb'i't-tıbâk

Hem refîk a'lâ bulısarsız mühennâ îş ile
Hem bulasız Selsebîl ü Kevser ü hûr u Burâk

Dedi kim yusun seni pes yâ resûla'llâh buyur
Dedi kim yusun Alî bu işe kuşansın nitâk

Ammin oğlu Fazl koysun üzerime suyu hem
Dedi kankı dondan edelim kefenlerde yarak

Dedi işbu donlarımla kim geyürem şimdi ben
Hem Yemen'den hulle vardır hem kefen var Mısri ak

Dedi kim kıla namâzı üstüne
Çünkim erişmek diledin dostuna

Ağladılar ol da bile ağladı
İşitenlerin yüreğin dağladı

Dedi sabr edin ki rahmet bulasız
Hak katında yüzleri ağ olasız

Versin Allâh hem nebînizden ivaz
Hayrını erzânî kılsın bî-garaz

Çün beni siz gasl u tekfîn idesiz
Pes koyup tahtımda teskîn idesiz

Kon beni şol yerde kim kabrim olısar anda hâk
Tiz çıkın bir sâat üstümde idüben infikâk

Zîra evvel kim salât eder bana Allâh eder
Ya'ni feyz-i rahmet eder yoktur ona iştirâk

Sonra pes destûr olur bana firiştehler gelir
Cümleden evvel bana Cebrâil eder insilâk

Ol kılar evvel namâzımı meleklerden benim
Sonra Mîkâil erer ol hulku halkı yüzü pâk

Sonra İsrâfîl erer kılar namâzım ol dahi
Sonra Azrâîl erer eder cünûdu istikâk

Kılalar bunlar namâzım pes bulardan sonra hem
Cem' ola cümle melekler dola yerden tâ Simâk

Çün kıla bunlar namâzım siz de olun fevc ü fevc
Zümre zümre cem' oluban eylemen benden fikâk

Kılsın andan ehl-i beytimden yakîni pes namâz
Sonra kılsınlar sahâbe olmasın bunlar helâk

Sonra hatunlar kıla hem sonra oğlanlar kıla
Lîkin aslâ kılmasın donun yakasın kimse çâk

Sayha edip nevha kılıp kimse sağu sağmasın
İncinirem kimse incitmeğe etmesin hirâk

Dediler kim kabrine kim iltiser
Zehresi mi kala her kim iltiser

Dedi ehl-i beytimin akrebleri
Hem geliserdir melekler leşkeri

Göremezsiz onları onlar görür
Kabrime sizinle bile irgürür

Budur ısmarladığım size kelâm
İrgürür benden kamu halka selâm

Fâtıma etti nidâ vâ-ebetâh
El-firâk yevme't-talâk nuht ola âh

Dedi kim yâ Fâtıma mîzanda bana bul visâl
Ümmetim a'mâliçün anda ederem irtihâl

Dedi anda bulmaz isem kankı yerde isteyem
Dedi havzımda bulasın ümmete sunam zülâl

Dedi anda dahi bulmazsam ne yerde isteyem
Dedi bulasın Sırât katında beni lâ-yezâl

Kim diyem yâ Rab selâmet eyle oddan ümmetim
Zîra sensin Kaadir ü [illegible] u Mennân Zü'l-celâl

Âyişe aydur resûlu'llâh biraz oldu sahîh
Olmamış idi mübârek yüzünün bedri hilâl

Halk sevindiler dağıldılar erenler yer yerin
Kaldı hatunlar ferah olup giderdiler melâl

Pes resûlu'llâh ayıttı siz de katımdan çıkın
Geldi Azrâil edip Hak buyruğuna imtisâl

Çıktılar hep benden artuk kim var ise gittiler
Göğsümün üstünde idi oturup hoş oldu hâl

Vardım ırakta oturdum çok zaman söyleştiler
Pes beni kığırdı ettim hazretine intikaal

Başını göğsümde kodu söylenüp durdu biraz
Gözedip Allâh'ın emrin hükmün ol sâhib-kemâl

Dedi hatunlara girdiler geri
Fâtıma hem bile girdi içeri

Gel dedi bana yakın yâ Fâtıma
Ömrüm az kaldı erişti hâtime

Geldi çün katına etti iltizâm
Sırr ile kulağına dedi kelâm

Ağladı ağlayıcak emr eyledi
Geri kulağına bir söz söyledi

Başını kaldıruban güldü bu kez
Şâd olup katımıza geldi bu kez

Âyişe dedi ki sorduk ne dedi sana kelâm
Dedi dedi kim bugün ömrüm olısar ihtimâm

Ağladığım ol idi sonra sevindirdi beni
Dedi Allâh'tan diledim verdi Hayyü lâ-yenâm

Cümle ehlimden sen evvel eresin bana dedi
Güldüğüm ol idi kim gönlüm ona tuttu nizâm

Pes kığırdı kızını öptü ve boynun yiyledi
Geldi Azrâil geri verdi tapusuna selâm

Dedi kim ne emr edersen yâ Muhammed emr kıl
Dedi şimdi Rabb'ime gelgil ulaştıgıl tamâm

Dedi kim bugün seni ulaştıram ben Rabb'ine
Çün sana Rabb'in katı müştaktır eyle iltizâm

Kimsenin asla tereddüd etmeyiptir mevtine
İlle sana yâ resûla'llâh ediptir ihtirâm

Bil ki bir sâat kalıptır ömrün âhir olmağa
Bu sözü dedi ve gitti tutmadı anda kıyâm

Cebrayil dedi selâm olsun sana andan geri
Kim bu âhir inişimdir tutmazam ayruk makaam

Vayh için yer yüzüne ayruk kesildim gelmezem
Hâcetim yerde sen idin yer yüzü oldu hâram

Âyişe der bulmadık aslâ mecâl
Tınmadılar sözüne hergiz ricâl

Vardım andan ben resûlu'llâha der
Bildim onu kim gider Allâh'a der

Pes mübârek başın aldım dizime
Tutuban sadrını geldim dizime

Ol mübârek cephesinden çıktı ter
Gül yanağı üzre müşgden çöktü ter

Gâh gâhî kim ifâkat idedi
Hazretine bu sözü derdim dedi

Atam anam nefsim ehlim yâ resûl-i Müsteân
Hep fedâ olsun sana yolunda versin cümle can

Bu mübârek alnın üzre dizilen terler nedir
Dedi kim yâ Âyişe bu terler onadır nişan

Kim çıkar mü'minlerin bu terler ile cânı bil
Kâfirin cânı çenesinden çıkar bulmaz aman

Pes mübârek yüzün örttü geldi Azrâil erip
Cennetin tîbin ona yiyletti anda ol zaman

Dedi kim yâ mutmain nefs Rabb'ine eyle rücû
Râdiye mardiyye olup hazrete var âlî-şan

Çün mutahhar rûhu etti ayağına intıkaal
Dedi Bismillâhi pes ol mefhar-ı kevn-ü mekân

Ol münevver rûhu çünkim sâkına erdi onun
Dedi bu oldur kim Allâh va'de etmişti çünan

Nakl kıldı ol mukaddes rûhu andan dizine
Dedi havl ü kuvvet olmaz ille Allâh'tan heman

Ol muallâ rûhu çünkim erdi onun sadrına
Dedi âh vâ kurbetah vâ şiddetâh oldu ayân

Fâtıma dedi dirîgâ yâ resûlu'llâhi ben
Şiddetinçün neyleyem hâlim kime edem beyân

Verdi ona pes resûlu'llâh cevâb
Gönlünü şâd eyledi etti hitâb

Dedi aslâ gussa yeme atana
Kim bugünden sonra yok şiddet sana

Dedi Azrâil'e çün ölüm gelir
Ölüm acısı bu resme mi olur

Dedi bilkim yâ resûlullâhi mevt
Bundan artuktur katı vallâhi mevt

Var durur yetmiş bir onun gussası
Acısın işit nicedir kıssası

Ölümün her acısın işit ne denlüdür geri
Kılıç ile bin kez urmakçadır ol ey mâh-rû

Pes resûlullâh ayıttı imdi Allâhümme ben
Kıluram sana tazarru hazretine yalvaru

Bana düşvâr et ölümü ümmetime kıl genez
Tatmasın hiç ölüm acısını gitsin dinlenü

Var idi bir kırba su elin sokardı dem-be-dem
Yüzünü ol suyile silerdi ol yüzü sulu

Der idi pes lâ-İlâhe andan illa'llâh ol
Ölümün acısı vardır tatlı ölen bahtulu

Ellerin göğe götürdü etti Allâh'a duâ
İsterim senden refîk a'lâ bana ver sevgülü

Âyişe dedi işittim dedi yüce savt ile
Kim beni sen yâ İlâhî anlarınla kıl girü

K'onlara in'âm edip kıldın kimisin enbiyâ
Kimisin sıddîk edip dışın için kıldın dolu

Kimisin kıldın şehîd ü yüzünü ağ eyledin
Kimisin sâlih ettin kadrini kıldın ulu

Son sözü bu idi dedi es-salâtu es-salât
Ya'ni kim kılın namâzı rahmet ede tâ ki Hû

Etti bu hâletten haber verdi Alî
Cismi cânı kadri ve sırrı alî

Kim resûlu'llâha ettim ben nazar
Eder iken son nefeste ten nazar

Depredirdi iki dudağını ol
Hâlet-i nez' içre söylerdi resûl

Kulağım tuttum sözünü dinledim
Ümmeti dedi iki kez anladım

Zî mahabbet ümmetine zî kerem
Şems-i âlemken ola bedr-i harem

Pes andan gözünü yumdu bu mâtemden resûlu'llâh
Gözünü hazrete açtı dü-âlemden resûlu'llâh

Düşenbe günü kuşlukta bekaa mülke sefer kıldı
Yüzün döndü meleklerden hem âdemden resûlu'llâh

Oluptu hicret on bir yıl bu yıldan tuttular târih
Rebîu'l-evvel ayında on ikincide gitti âh

Egerçi on sekiz günde mübârek cismidi hasta
Velîkin rûhu şâd idi visâl ister idi ol şâh

Var idi on yedi kıl ak mehâsinde hemîn ancak
Sanasın kim karışmıştı gece gündüz ile nâgâh

Münevver yüzün açtılar görürler dünyeden gitmiş
Tagayyür olmamış levni yüzüne gaşy ederdi mâh

Çü Azrâil onun ruhûn semâvâta alıp çıktı
Tamâm bin saf firiştehler onunla oldular hem-râh

Ulaştı Hayy u Kayyûm'a erişti ilmi ma'lûm'a
Onu ta'zîm edip Allâh bağışladı yüce dergâh

Buluştu âşık u ma'şûk geri vahdet sarâyında
Bu kesret mülkünü kodu sefer etti Habîbu'llâh

Egerçi ona nâzırdı kamu hâletde mahbûbu
Velî dünyâ hicâb idi kodu gitti Habîbu'llâh

Ebû-Bekr'in gelip oğlu erişti
Ayıttı Âyişe halka erişti

İşitip ihtilâf ettiler ashâb
Resûl ölmedi dedi İbni Hattâb

Alî oturdu Osman sâmit oldu
Kalanın ussu gitti çünkim öldü

Ömer dedi resûlü'llâh diridir
Ki zîrâ enbiyânın serveridir

Çün efdaldir ona ölmek yaraşmaz
Ger öldiyse bize gülmek yaraşmaz

Çıkıp minberde dedi kim bu sözü söylemen aslâ
Ki hâşâ kim resûlu'llâh ola ölmez bilin kellâ

Elini kılıca urdu ayağın bastı yürüdü
Kim öldü der ise dedı iki pâre kılam faslâ

Münâfıktan kim aydursa kim ölmüştür resûlu'llâh
Elin ü ayağın kesem bu söze eylese meylâ

Ona va'de ediptir Hak nitekim etti Mûsâ'ya
Geliser ol geri size ol olısar degil lâ lâ

İleri yürüdü Abbas dedi vallâhi kim öldü
Ki zîrâ ona demişti kelâmın gönderip naklâ

«(Ey Resûlüm), elbette sen öleceksin ve elbette o kâfirler de ölecekler.» «Sonra kıyamet günü, hepiniz Rabb'inizin huzûrunda birbirinizden da'vâcı olacaksınız.» *

Ebû Bekr'e haber erdi gelüben üstüne girdi
Onı açtı yüzün öptü vefât olmuş görür fi'lâ

(*) Zümer sûresi, 30. 31. Âyetler.

Çıkıp pes minder üstünde dedi gitti resûlu'llâh
Hitâbet eyledi anda bu sözü söyledi kavlâ

Kim Allâh'a senâ etti resûlüne duâ etti
Dedi benden işitin siz bu sözü nakl ile aklâ

Taparsa kim Muhammed'e Muhammed öldü bilsin ol
Muhammed Rabb'ine kimse taparsa ölmez ol aslâ

Resûlünü sevip Allâh katına eyledi da'vet
Kitâbu'llâh'ı sünnetle kodu gitdi size illâ

Dininden kim rücû' ederse dedi
Koyup islâmını giderse dedi

Onunla bizim ortamızda faslâ
Kılıçtan gayri yoktur nesne aslâ

Pes anda okudu bu âyeti ol
Ayân etti bu sözden gâyeti ol

«Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce birçok peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o, ölür veya öldürülürse siz ardınıza dönüverecek misiniz? Kim ardına dönerse elbette Allâh'a hiçbir şeyle zarar verecek değil, fakat şükr edip sabr edenlere Allâh muhakkak mükâfat verecektir.» *

Ayıttı yâ Ömer sen söylemişsin
Resûlu'llâh'ı ölmedi dimişsin

Meger işitmedin bu âyeti sen
Niçin inkâr ederdin key katı sen

(*) Al-i imran sûresi, 144. Âyet.

Kitâbında buyurmadı mı Allâh
Resûle viribimedi mi Allâh

«(Ey Resûlüm,) elbette sen öleceksin ve elbette o kâfirler de ölecekler.» *

Ömer dedi işitmemişdim onu
Kim Allâh demiş ola fi'l-Mesânî

Çü bildim öyledir ettim itâat
Kılam pes ben de hükmü'llâha tâat

Bu sözden sonra cem' oldular ashab
Resûlü yumağa geldiler ashab

Dediler bilmezüz nice yuyavuz
Bu işte nidevüz kime uyavuz

Yalıncak eyleyüben yuyalım mı
Veyâhud donlar ile koyalım mı

Bu işin gussasın çünkim yediler
Bir uyku verdi Allah uyudular

Bir âvâz işidildi kim ihâta kıldı ser-tâ-pây
Velî bilmediler onu ki kim idi ol a'lâ-rây

Resûlu'llâhı yün donda yalıncak eylemen dedi
Ki zîrâ döyemez gözler yaşanır gözlere bedr ay

Uyandılar çü uykudan Alî yürüdü yumağa
Gözünü kapladı envâr nitekim berk ura bedr ay

Su koydu Fazlı bin Abbas yudular gönlek içinde
Sanasın kim sehâb içre şurû' ede yere bedr ay

(*) Zümer sûresi, 30. Âyet.

Alî döndermedin onu yemînine yasârına
Dönerdi kendüzi sankim rucû' ede yere bedr ay

Selâm ederdim ona der der idim yâ resûlu'llâh
Sanırdım kim yüce gökten sutû' ede yere bedr ay

Firiştehler bile yurdu mutahher cismini onun
Onu kim gördü âlemde tulû'e ede yere bedr ay

Bir âvâz erdi yel gibi resûlu'llâha rıfk eylen
Ki ya'nî lûtf ile tutun lâtîftir ol cihân-ârây

Kaçan kim yudular onu pes indi geri Cebrâil
Getirdi anda cennetten hanût ile kefen yektây

Kefen sardı onu aldı kodu kabrin kenârında
Salât etti ona evvel o Bîr ü bâr u bî-hemtây

Melekler zümre zümre pes namâzın kıldılar onun
Semâdan tâ havâ doldu cihânın yüzü tâ her cây

Bulardan sonra mü'minler namâzın kıldı fevc ü fevc
Beşer yerde melek gökte doluydu zîr ile bâlây

Şu yerde kim vefât etti o yerde kodular onu
Ki zîrâ enbiyâyı hiç götürmek yok o rûh-efzâ

Sişenbeh gün çün öyle vakti geçti
Güneş gök kubbesinde kondu göçtü

Dilediler ki defn edeler onu
Turâb içre ol arı cismi cânı

Döşediler yere mefreş kadife
Onun üstüne donların lâtîfe

Onun üstüne kodular tenini
Kefenle bürüdüler dört yanını

Diledidiler ki toprak örtelerdi
Segirtti Fazl onun üstüne vardı

Komazam dedi vallâhi bu hâli
Resûlu'llâh yata toprakta hâlî

Alî dedi işitmedin mi onu
Ki buyurmuştu Allâh fi'l-Mesânî

«Sizi (babanız Âdem'i), o arzdan (topraktan) yarattık; yine ölümünüzden sonra sizi, ona döndereceğiz. Hem de ondan sizi başka bir defa daha çıkaracağız.» *

Ki topraktan yarattık biz sizi der
Ne ederiz işitin siz bizi der

Geri yere iâde idiservüz
Geri bir kez dahi yaradısarvuz

İşitti bu sözü Fazl etti makbûl
Dedi sâdıktır Allâhu'l-azîm ol

Pes andan cismini defn eylediler
İşit kim imdi ashab neylediler

Ebû Bekr erdi evvel hânedâna
Gözünden yaş akıtıp tâne tâne

Gelip çün içeri girdi senâya eyledi inşâ
Resûlu'llâhı zikr etti tahiyyât eyledi ifşâ

İşitip Ehl-i Beyt onu figân u zârı kıldılar
Ki tâ haddâ musallâdan işittiler ulü'l-ârâ

(*) Tâ-hâ sûresi, 55. Âyet.

Bular bu ağlamaktayken bir âvâz erdi kapıdan
Selâm etti dedi k'Allâh ediptir bu işi icrâ

Ki külli nefs ölüm tadın tadar elbette dünyâda
İvaz verir velî Allâh şu gün kim idiser ihyâ

Ona her hayrı viriser murâdına irüriser
Mehafetten necât edip kılısar kadrini ilâ

Pes Allah'tan recâ edin sözüne i'tikaad edin
İşine i'timâd edin elindedir kamu eşya

Bu sözü çün işittiler be-gâyet dehşet ettiler
Çıkıp bulmadılar kimdir bu sözü eyleyen ilkaa

Geri ağlaştılar geri münâdî bir nîda etti
Dedi yâ Ehle Beyt edin ki zikru'llâhı siz ibkaa.

Ona her hâlde hamd edin olasız tâ ki muhlisler
Kim Allâh her musîbette ivaz verir bilâ-ihsâ

Pes Allâh'a mutî' olun onun buyurduğun tutun
Amelde eylemen taksîr ki tâ in'âm ede na'mâ

İşittiler bu sözü de velî bilmediler kimdir
Ebû Bekr anda hâzırdı dedi bilin kılın serrâ

Ki bunlar Hızr u İlyas'tır resûlu'llâha geldiler
Azâ eylediler size egerçi oldular infâ

Haberde vârid oldu bir rivâyet
Gerek kim edeler onu riâyet

Resûlu'llâh çü nakl etti fenâdan
Gınâ mülküne bu mülk-i anâdan

Ki deymûmiyyet Allâh'a yaraşır
Çü kayyûmiyyet Allâh'a yaraşır

Çıkardı Âyişe edip nidâyı
İşitip kıl bu söze iktidâyı

Bir elde bir visâde içidi lîf
Bir elde bir abâ etmişti te'lîf

Dedi çıntı resûlu'llâh cihandan
Onu saklardı ol Allâh cihandan

Bu yastık başının altında idi
Döşekti bu abâ tahtında idi

Hayâtında komadı taşı taşa
Memâtında da yok mâl içe taşa

Çukal denu da yok sîm ü zeri de
Adı Şem'un yehûdî Hayberî'de

Ki bir sa' arpa için komuş idi
Elin külli cihandan yumuş idi

Görün sultân-ı kevneyn iken onu
Kabûl eder midi cân u cihânı

Alî geldi evine gönlü gamnâk
Firâk oduna yanıp gözü nemnâk

Ayıttı Fâtıma kim döndünüz mü
Resûlu'llâhı yerde gömdünüz mü

Alî dedi kazâu'llâha red yok
Kaçan kim ere hükmü'llâha sed yok

Şu kim geldi bu dâr-ı mâteme âh
Sonucu ömrü erdi hâtime âh

Cihân ender harâb ender harâbest *
Turâb ender turâb ender turâbest

F A S I L

İşit aydam şerâyi' cevherinden
Nisâr edem bedâyi' cevherinden

Ki tâ bu cevherim kıla seni şâh
İki âlemde yüzün tâ ola mâh

Ediptir Şems-i Şîrâzî rivâyet
Onu sebt eyle gökçek kıl dirâyet

Ki bir kişi suâl etti Ömer'den
O din mi'mârı yüzü ak kamerden

Resûlu'llâh diri midir ölü mü
Hakîkat vâki' oldu mu ölümü

Ömer dedi resûlu'llâh diridir
Egerçi zâhirâ ravza yeridir

Ebû Bekr'e eriştik ol arab tîz
Diler kim eyleye bu işi temyîz

Pes andan dahi etti bu suâli
Ebû Bekr ona verdi bu makaali

Ki meyyittir resûlu'llâh dedi ol
Arab dedi saâdette müdâm ol

Ömer der kim resûlu'llâh diridir
Egerçi zâhirâ ravza yeridir.

(*) Cihan harab içindedir. O, toprak içinde, toprak içinde, toprak içindedir.

Ebû Bekr ona dedi ivme imdi
Verem sana cevâb-i şâfî şimdi

Resûlu'llâhı gördük ölmüş idi
Memâtı halka zâhir olmuş idi

Velî şimdi diridir kabr içinde
Egerçi kim yeridir kabr içinde

İkimizin dahi haktır kelâmı
Önet fehm eylegil sözü tamâmı

Bu sözün sıhhatine var delâyil
Delâyildir olan rûh-ı mesâyil

Resûlu'llâh buyurmuştur haberde
Onun sözü durur vâki' haberde

Kim Allâhu Taâlâ Rabb-i Fettâh
Melekler yaratıptır yerde seyyâh

Ki yer yüzünde her yere ererler
Seyâhat eyleyip ümmet ararlar

Salâvat aydanı çünkim görürler
Bana onun selâmın irgürürler

Dediler yâ resûlu'llâh ölürsün
Çürürsün hod onu nite bilirsin

Dedi kim enbiyâyı hiç yemez yer
Haram eyledi Allâh nitesi yer

Çürür ise ne var şeyh ü sabîler
Kuburunda dirilerdir nebîler

Dahi buyurdu ol sadr-ı risâlet
Saçup pertâvını bedr-i risâlet

Selâm verse bana her ehl-i îman
Verir cânımı bana geri Rahman

Selâmını aluram dedi onun
Beşârettir işit şâd eyle cânın

Çü bu ahbârı bildin i'timâd et
Resûlu'llâh diridir i'tikaad et

Eger cismi onun toprağ olaydı
Ve ger ol gül yanakları solaydı

Nitesi berk urudu nûru onun
Çü bedr idi çıkardı nûru onun

Çıkar her gece nûru ravzasından
Bulur canlar sürûru ravzasından

Bu yerde etti ehlu'llâh tahkîk
Edip teşrî' ile tahkîki tatbîk

Ki keşf zât ile bildik muhakkak
Muhammed'dir hakîkat mazhar-ı Hak

Çü mazhardır cemâl-i Kibriyâ'ya
Hüviyyettir kemâl-i Kibriyâ'ya

Kim ondan zâhir ola cümle esmâ
Ol esmâdan sıfât ef'âl ü na'mâ

Pes öyle olucak ol nûr-ı Rab' dır
Onunçün kâyinâta ol sebebdir

Revâ mıdır ki Hakk'ın nûru söyne
Söyündü derse her kim ağzı göyne

İşittin ola Cebrâîl ne dedi
Bu tahkîkın nice kaydını yedi

Kim evvelsin hem âhir yâ Muhammed
Ki bâtınsın ki zâhir yâ Muhammed

Eger bize suâl ederse sâyil
Der ise bana tâ'ndır bu mesâyil

Kim evvel âhir Allâhtır hakîkat
Ki bâtın zâhir Allâhtır hakîkat

Ne ma'nîden dedi Cebrâil onu
Bize telfîk gerek beyne'l-meânî

İki vech iledir onun cevâbı
İşitip şâd ola cânın cevâbı

Birisin ehl-i zâhir etti tatbîk
Birisin ehl-i bâtın etti tahkîk

Ayıttılar kim oldur Akl-ı evvel
Pes evveldir bu ma'nâca müevvel

Onunçün dedi Allâh ona levlâk
Sen olmasan yaratmaz idim eflâk

Hem âhırdır ki hatm-i enbiyâdır
Nebîler şâhı mâhı evliyâdır

Dahi zâhirdir Allâh etti cûdu
Kemâlât ile zâhirdir vücûdu

Dahi bâtındır ermez ona idrâk
Hakıyla vahdetine girmez idrâk

Çün işittin bu tev'îli tamâmî
İşit pes bâtın ehlinden kelâmı

Dediler onun içün oldur evvel
Kim evveldir taakkulda muhassal

Ki zîrâ ism-i a'zamdır vücûdu
Müsemmâda muazzamdır vücûdu

Çü zâtına tecellî eyledi zât
Tecellîden hüviyyet geldi bizzât

Pes evvel bu taayyün zâhir oldu
Hakaayıktan bu evvel zâhir oldu

Hem âhirdir rücû' etse hakaayık
Buna vâsıl olur âhir dakaayık

Onunla varır Allâh'a varanlar
Onunla erer Allâh'a erenler

Dahi zâhirdir onunçün ki zâtı
Gözükür onda Allâh'ın sıfâtı

Dahi bâtındır ol gayb-ı İlâhî
Kim ona feyz eder gaybı İlâhı

Egerçi hil'atı cismânî idi
Velîkin tal'atı Rahmânî idi

Vücûdu sûret-i insânî idi
Şuhûdu hazret-i sultânî idi

Zuhûru mazhar-ı Hakkaanî idi
Huzûru manzar-ı Furkaanî idi

Kemâli ma'hed-i revhânî idi
Cemâli meşhed-i Subhânî idi

Ki zâtı maksad-ı Rabbânî idi
Sıfâtı mersad-ı nûrânî idi

Bu kez etse bize sâyil suâli
Beyân et imdi bize işbu hâli

Nitedir evvel âhir hazretu'llâh
Çü bâtındır çü zâhir hazretu'llâh

Cevâbımız budur kim Fahr-i Râzî
Ayân etmiş durur bu gizli râzı

Ki dedi evvel ü âhır zamandır
Dahi hem bâtın u zâhir mekândır

Pes oldur mübdi'i hîn ü zamânın
Hem oldur sâni'i kevn ü mekânın

Ayıtmıştır Cüneyd-i Şeyh-i Bağdâd
Muhakkıklar ulusu fahr-i zühhâd

Hüve'l-evvel kim ona ibtidâ yok
Hüve'l-âhir kim ona intihâ yok

Hüve'z-zâhir ki zîrâ Hâkim oldur
Hüve'l-bâtın ki zîrâ Âlim oldur

Hüve'l-evvel durur zîrâ Kadîm ol
Hüve'l-âhir durur zîrâ Rahîm ol

Hüve'z-zâhir durur zîrâ Halîm ol
Hüve'l-bâtın durur zîrâ Alîm ol

Hüve'l-evvel ki Fettâhu'l-kulûb ol
Hüve'l-âhir ki Settârü'l-uyûb ol

Hüve'z-zâhir ki Keşşâfü'l-kurûb ol
Hüve'l-bâtın ki Allâmü'l-guyûb ol

Buyurdu bu makaamda Şeyh-i Ekber
Dilersen ma'rifet onu kıl ezber

Hüve'l-evvel kim ondan geldi mevcûd
Hüve'l-âhır kim onu buldu mevcûd

Hüve'z-zâhir ki zâhirdir sıfâtı
Hüve'l-bâtın ki gizli gayb-ı zâtı

Ayân ister isen onu nihân ol
Nihân ister isen onu ayân ol

Der isen zâhir ü bâtın durur pes
İkisinden dahi bizzât mukaddes

Geri bize suâl ederse sâyil
Ki müşkil arttı arttıkça mesâyil

Niçin öldü pes ol sultân-ı kevneyn
Niçin gitti cihandan nûr-ı ayneyn

Çü Îsâ Hızr u İlyas ölmemişti
Henüz ölmek bulara olmamıştı

Resûlu'llâh kamudan efdal idi
Gerek ölmeyedi çün ekmel idi

Cevâbımız budur işbu suâle
Onun kim aklı var ilm ile ala

Hızır İlyâs enin buldu hayâtı
Kim irgüre cihâna tayyibâtı

Karada Hızr ola deryâda İlyâs
Bulardan yardım ola dinlene nâs

Muhammed hürmetiyçün dirilerdir
Muhammed ümmetiyçün dirilerdir

Dahi Îsâ kemâl almağ içindi
Muhammed ümmeti olmağ içindi

Dahi küffârı ilzâm etmek için
Dahi deccâli ifhâm etmek için

Resûlu'llâh eger diri kalaydı
Ne kim Îsâ'ya dindi dinileydi

Onunçün gitti hem bundan bekaaya
Ki tâ ola sebeb vasla likaaya

Çü mühr idi tılısm-ı kâyinâta
Ki rûh olmuştu cism-i kâyinâta

Bekaaya gitmek için gelmiş idi
Hidâyet etmek için gelmiş idi

Ki maksûd ol idi kim hazret-i zât
Kemâlin göstere âlemde bizzât

Pes evvel kıldı bunda Hakk'ı isbât
Onunçün gösteripti türlü âyât

Erişti bu cihânı kıldı iflâh
Yetişti ol cihânı kıldı ıslâh

Ki Hakk'a irgüre düpdüz cihânı
Saça âlemlere genc-i nihânı

Onunçün rahmetel'lil-âlemindir
Onunçün sâdıku'l-va'di'l-emindir

Salât ile selâm olsun hezârân
Mukaddes rûhuna bâ-cümle yârân

Husûsâ ehline olsun tahiyyât
Umûmâ âline olsun tahiyyât

FASLÜN Fİ'S-SALÂT
(Namaza dâir)

A gönül vâhib akl-ı ma'kûlât
A gönül vâhib ilm-i ma'lûmât

Rûşen eyle ki sığmaz idrâke
Gamz eder uşda sırrını zerrât

Varlığına bu yer ü gök şâhid
Birliğine cemî-i şey âyât

Şeş cihetten vücûdu müsteb'ad
Çâr unsurdan oldu hâlî zât

Gayretinden cihâna sığmadı gayr
Nûr-ı Hakk oldu pes vücûdiyyât

Açtı nâgâh cemâli perdesini
Saçtı âlem yüzüne Âb-ı hayât

Kanı âşık kim anlaya râzı
Dile gelmez ki harc edem esvât

Câm-ı gîti-nümâ düzetti seni
Sende bildirdi ilm-i gaybiyyât

Manzar itti seni kemâline
Kıldı mazhar ki zâhir ola sıfât

Yer ü gök sana nokta-ı mevhûm
Arş bir şemme zerre mevcûdât

Kodu yelde kerâmet-i Îsâ
Her seher âleme saçar nefahât

Döşedi bu zümürüdîn ferşi
Verdi sudan hayât ba'de memât

Kasdı sensin sana kıla i'tâ
Hûr u didâr ravza ve cennât

Kadri kim verdi kadrini bilsen
Günlerin ıyd u gece Kadr ü Berât

Şâhı sürme bu net'a kibr ile
Olasın bir piyâdeye şehmât

Bakma dünyâ yüzüne geldiğine
Döne yüzü ve zehri ola lezzât

Kime verdi amân u ümniyyet
Kime sundu bu mülke tuğ u berât

Kanı yüzler ki zâr idi âlem
N'oldu diller dökerdi kand-ı nebât

Germe göğüs cihâna aldanma
Hüsne mâle ya ömre var mı sebât

Feleği düzdü ser-nigûn bir câm
İçirir âleme şarâb-ı vefât

Şarka garba benim diyeni gör
Toprak içinde yer dilin haşerât

Buna gelen benim dedi gitti
Kılmadı biri sözünü isbât

Zerre zerre yatar turâb içre
Muntazırlar ki arz ola arasât

Gâfil olma çü böyledir âlem
Kaali terk eyle bulasın hâlât

Emr-i şer'a muhâlefet zinhâr
Olmasın sende aslâ menhiyyât

Akl-ı küllün var ise tut vahdet
Gelmez işe bu küllî cüz'iyyât

Ka'beteynin çevirse yek cihetin
Aksi düşmüştür ona sitti cihât

Çâre bî-çarelik durur nâçâr
Ermez ona çü fikr ile gâyât

Binde biri kulağına girmez
On iki ilmi dinledim kerrât

Zâhirâ vird ü zikr-i kuddûsü
Bâtınâ fikr-i zahme-i negamât

Sâat u lâhza kormıyam hâlî
Kılmayam âh u derd ile kelimât

Nefs elinde İlâhî koma esîr
Aşk elinden gerekmez aslâ necât

Koma bu hamdi Yazıcoğlu
Ver Muhammed Muhammed'e salavât

Hazretullâhtan erişsin ona bin bin nefahât
Gayb-i zât-ı ehâdiyyet ona açsın sübühât

Sen buyurdun kim İlâhî ki sen Allâhu Taâl
Kendi resûlüne geri kendi verir diyü salât

Hem buyurdun ki melâik salavât eder ona
Pes buyurdun ki vere cümle-i mü'min salavât

Veresin hazretine bizden onun elf selâm
Öperiz eşiğin onun (ki) biziz ednâ zerrât

Erer Allâhüm onun rûh-ı mukaddes bağına
Seher estikçe sabâ yeli ona Âb-ı hayât

Ehadiyyette odur kâşif-i envâr-ı Samed
Samediyyette odur câmi'-i esrâr-ı sıfât

Âlem-i mülk (ü) melekûta kuran oldur hayme
Âlem-i cefr (i) ceberûta diken oldur râyât

Cezbetün min cezebâti'l-Hak tüvâzî ki dedi *
Cinni insin amelince birisidir tâat

Çü nesîm Medenîden ki sabâ yeli eser
Bize bir lâhzada ondan erişir bin cezebât

Dileriz vech-i celâlinle ona yüz tutasın
Hem ona nûr-ı cemâlinden açasın lemeât

Külli eşyâ seni zikr ettikçe onu zikr eyle
Cümle âlem sana şükr ettikçe ona aç hazerât

Ona virgil şu makaamı ki makaamı (ı) Mahmûd'dur
Onu irgür şu yere kim odur a'le'd-derecât

Onu şol resme azîz et ki kıyâmette kamu
Göreler rahmet imiş âsiye yevme-l-arasât

Çün odur kâmil-i âdem pes onundur bu kemâl
Çün odur âlim-i âlem yücedir bin tabakaat

Biz ona nite salât ile selâm eylemeyevüz
Çün ona kendüzi vere salavât hazret-i zât

Hem ona sordular ashab ki bize eyle beyân
Bu sözün ma'nisini komagil içte haserât

«Gerçekten Allâh ve melekleri, Peygambere salât ederler (şeref ve şânını yüceltirler). Ey iman edenler! Siz de ona salât edin (Allâhümme salli alâ MUHAMMED, deyi) ve gönülden teslim olun.» **

Dedi bu söz ki sorarsız bana onun haberin
Budur ol ilm ki meknûn ola ol fi'l-âyât

(*) *«Hakkın cezbelerinden bir cezbe iki cihana bedeldir.»*
(**) *Azhap suresi, 56. Ayet*

Sormasanız bana ondan demez idim onu ben
Budur ol kim bana Allâh çü veriptir melekât

Bana koşmuş durur Allâh ki bilin iki melek
Ki kaçan kimse salât etse bana her lemehât

Bular anda demez illâ seni yarlıgasın Allâh
Suçunu afv edip etsin sana mahv-ı aserât

Buyurur anda pes Allâh u melâyik bile âmîn
Ki bu kula ola rahmet gide kahr u satavât

Dahi her kim ben anılsam bana vermese salât
Demez illâ bu melekler bunu derler kelimât

Ki seni yarlıgamasın deyip Allâh ilenirler
Geri âmîn deyip isterler ona pes derekât

Bu sözü nakl-i sahîh ile beyân eyledi Keşşâf
Salavât versin ona kim ki dilerse cennât

Der Ebu'l-leys ki buyurdu o resûlü'l-sakaleyn
Salavât üzre kişi bulsa kaçan dilde sebât

Bana Cebrâil erip der ki fülân übnü fülân
Sana okudu selâm eyledi (şevk u) azemât

Ben dahi direm o yerde ki selâm olsun ona
Rahmetu'llâh erişip bulsun o mü'min berekât

Hem buyurdu salavât aydıcı olun ki bana
Kıla Allâh salavâtınızı size zekât

Dedi Câbir ki resûl öyle buyurdu işitin
Kim ki yüz kez salavât etse bana fi'l-lezzât

Pes onun yüz dileğin ede revâ Allâh da
Çün ona yaraşır ede ki revâ her hâcât

Bu yüzün yetmişini kıla revâ ahret için
Otuzun dünya için kıla mucîbü'd-deavât

Dahi dedi ki bana oldu mülâkî Cibrîl
Dedi şâd ol ki sana eyledi Allâh hasenât

Buyurur her ki sana verse selâm ben de verem
Salavât etse ona rahmet edem ben sadakaat

Ne bedî' ola bize imdi kemâl-i kereminden
Kim onun dostu için yarlığanırsa bu usât

Dilerem ben de İlâhî şu muhabbet hakıçün
Ki habîbinle senin var kim ona yok gâyât

Ki kulun Yazıcıoğlu bu Muhammed yüz urup
Suçunu afv edesin der gözü döker katarât

Hem onun yarlığana aslı ve fer'i cümle
Ki hesâb ile azâb olmaya hem fi'l-hâlât

İşit kim buyurdu aleyhisselâm
Bu söze münâsib lâtîf bir kelâm

Ki her kim salavâtı verir bana
Melek kodu Allâh irürür bana

Ferah buluram çün erer bu kelâm
Direm benden ilet ona on selâm

Kıyâmette sana şefâat edem
Seni cennete bile alam gidem

Bu kez bu melek arşa eder su'ûd
Varır arşın altında eder sücûd

Bunu der ki verdi fülân kul salât
Der Allâh kim irgürdü çün ol salât

Eriştir ona benden on rahmetim
Bu resme oluptur benim hikmetim

Ki bir rahmetimden erişse sana
Ebed yakmaya od seni de ona

Pes andan buyurur firiştehlere
Salâtın ki İlliyyin'e irgüre

Salavât hurûfunca bir bir melek
Yaradır dolar anda yer yer melek

Onun hep kemâlincedir her işi
Verir her bire üç yüz altmış başı

Geri her başın san'atın gözedir
Geri üç yüz altmış yüzün düzedir

Dahi her başa çünki yüz yaradır
Ona üç yüz altmış ağız yaradır

Her ağzında geri yaratmış durur
Lisânı geri üç yüz altmış durur

İşit her lisânında kim neyler ol
Geri üç yüz altmış lügat söyler ol

Bular tâ kıyâmet senâlar eder
Sevâbı salavât edene gider

Dahi hem buyurdu aleyhisselâm fi'l-hitâb
İşitsin bu sözü gönülden kamu şeyh ü şâb

Ki her kim bana günde bin kez salavât ede
Onun Hak katında duâsı ola müstecâb

Ki dünyâdan ol çıkmaya görmeyince dedi
Mekânını cennette dünyâdan ol bî-hicâb

Dahi her ki bana salavât çok etse dedi
Bana ondan akreb kişi olmaya fi'l-meâb

Dahi kim bana bir kez aydursa dedi salât
Ona vere cennette Allâh şu denlü sevâb

Ki yâkuut-ı ahmerden ona yapa bir saray
Bu sözü hakîkat bilip eylegil intisâb

Dahi İbni Abbas rivâyet eder kim resûl
Buyurdu bu sözü işitmeğe bağla rikâb

Ki her kim bana her sabah her gece on salât
Ederse şefâat kılam ona yevme'l- hesâb

Salavât kıyâmette nûr olısardır dedi
Sırâtın karanulığında ederken zihâb

Dahi dedi İsrâfîl erdi bana dedi kim
Ki cennette bir kubbe var benzemez hiç kıbâb

Kim üç yüz yıl ol kubbenin ginligidir dedi
İçinde eser hem kerâmet yeli müşg-i nâb

Ona girmez illâ sana çok salavât eden
Sana çok salavât veren görmeye hiç itâb

Dahi üç bölük tâife zıll-ı arşta ola
Şu gün kim harâretten ola cigerler kebâb

Dediler ki kimlerdir onlar buyurgıl bize
Buyurdu pes ashâba ol dem bu resme cevâb

Biri bu durur gidere ümmetim gussasın
Biri sünnetim dirgüren olmuş iken harâb

Üçüncüsü.bu kim bana çok salavât ede
Husûsâ ki ta'zîm ederse olur çok müsâb

Yaratır salavâtın Allâh onun bir melek
Var iki kanadı açar onu müşgîn nikaab

Birisin açar maşrıka birisin magribe
Ayağı yedinci yer altında tahte't-turâb

Başı arşın altında boynun egüben durur
Hitâb erişir Hak'tan ona işit müstetâb

Ki kulum resulüme çünkim âyıttı salât
Salavât ayıt sen de ona olunca metâb

Rivâyet ederler ki bir gün aleyhisselâm
Gelip minbere çıktı işit nedir der kitâb

Bir ayağına bastı âmîn dedi çıktı hem
İkincide âmîn dedi ol duâsı mücâb

Üçüncüde âmîn dedi sordu ona Mu'âz
Dedi Cebrail geldi dedi bilâ-irtiyâb

Ki sen yâ Muhammed anılsan kaçan bir kişi
Salavât ayıtmadan ölse olısar tebâb

Oda yaksın Allâh ona etmesin rahmeti
Ben âmîn dedim pes irişiser ona ıkaab

İkinci ayağında bunu dedi Cebrayil
Ki her kim oruç ayına irüben etmese ihtisâb

Oruç tutsa olmasa makbûl pes ölicegez
Oda yansın ol dedi görsün eşedd-i azâb

Ona dahi âmîn dedim çıktım üçüncüye
Dedi kim ata anaya itmese feth-i bâb

Bulara eger iylik etmeden ölür ise
Cehennemde yansın nitekim yanarlar rikaab

Ona dahi âmîn dedim öyle olsun dedim
Bu sözleri hoş anlagıl eylegil irtikaab

Buyurdu ki dedi bana Cebrayil
Ki muhlislerin bu durur şânı bil

Ki halvette sana salavât eder
Münâfıklar etmek hurâfât eder

Dahi iki mü'min erişse dedi
Salavât idüben görüşse dedi

İkisi dahi yarlıganır dedi
Şu kim mü'min ola inanır dedi

Bu sözü rivâyet kılar Âyişe
Be-gâyet dirâyet kılar Âyişe

Dedi bir kez ignem yitirmiş idim
Onu bulmağa mum getirmiş idim

Bulamadım idi resûl geldidi
Bulup onu güldüm ne güldün dedi

Dedim ignecigim yitirmiş idim
Bulamadım onu oturmuş idim

Mübârek yüzünden gözüm gördü nûr
Geri buldum onu çü berk urdu nûr

Dedi vây ona bana ermeye ol
Ki beni kıyâmette görmeye ol

Ayıttım kim ola seni görmeyen
Bahîl ola dedi beni görmeyen

Ayıttım bahîl kimdir eyle beyân
Ayıttı anılsam salât etmeyen

Namâzın kim ederse farzın edâ
Bana her kim on kez salavât ede

Onun Hak namâzını makbûl ede
Nâmâzını İlliyyine ilede

Nidâ eder anda ona bir melek
Ki hâcet dile kim revâdır dilek

Rivâyet ederler dilinden akıttı zülâl
Şu resme zülâli kim anda zülâl oldu zâl

Buyurdu ne yerde anılsa Muhammed adı
Adım kim işitip eger tutar ise misâl

Ki baş parmağ ile yanındaki parmağını
Gözüne sürüp onları eylese iştimâl

Göz ağrısı görmeye dedi ebed ol kişi
Onun gözlerine erişmeye aslâ zevâl

Rivâyet ederlerki bir kişi geldi ona
Dedi ederem hazretine senin bir suâl

Şu gün kim gönüller olısar benim olmasa
Buyurdu eger olmasın der isen lâ-yezâl

Digil günde on kez ki bu sözü yâ Hayy ü yâ
Kay(y)ûm u salavât edip her gün on bî-melâl

Aceb mi şu kişinin olmazsa gönlü onun
Kim ona salavât ede görmeye hiç vebâl

Rivâyet ederler ki Tevrât içinde gelir
Kim Allâhu azze ve celle Ganî zü'l-celâl

Ki vahy etti Mûsâ'ya izzi celâli ile
Ki kurb u rızâmı dilersen alâ külli hâl *

(*) *Her türlü halde*

Sana ben de yâ Mûsâ akreb olam şol kadar
Dilinde sözünden de işit bilâ-kîl ü kaal

Yakın olam ağzın yarından dahi ben sana
Gözünün karasından ağına hem bî-makaal

Dahi cismin içinde cânından olam yakın
Dahi gönlün endîşesinden yakın bî-cidâl

Diler misin olam sana ben yakın bu kadar
Dedi budur istediğim yâ Kerîme'n-nevâl

Dedi pes Muhammed habîbime çok ver salât
Kim akreb olam sana hîç etmeyen infisâl

Zihî kadr-i a'lâ ki verdi habîbine ol
Ki Musâ gibi kişi bulur adile menâl

Kıyâs et ki Mûsâ Kelîm'ine bu olucak
Kamu enbiyâ pes nite bula onsuz kemâl

Onunçün buyurdu bu sözü aleyhisselâm
Duâsında her kim bana etmese intikaal

Duâsı onun nitesi müstecâb ola çün
Vesîle benem olmağa rahmete ittisâl

Onunçün dediler namâzın içinde kaçan
Tahiyyât okunsa alavât gerek bî-mecâl

Bizim mezhebimizde sünnettir onu demek
Velî farz durur şâfiîde bilâ-ihtimâl

Ve ger gayri yerde anılsa mübârek adı
Dedi ba'zı bir kez olur vâcibe irtihâl

Dedi Kerhî mecliste tekrâr anılsa resûl
Nitekim mükerrer doğar şems ü bedr ü hilâl

Salavât ayıtmak işitene vâcib durur
Velî bir kez olur onun farzına imtisâl

Tahâvî demişdir ki her gâh kim anıla ol
İşitene vâcibdir açmak ona per ü bâl

Dedi nakl-i Keşşâf'ta kim bu durur ihtiyât
Ki zîrâ ki lâyık durur ol şerîfü'l-hisâl

Buyurdu Alî kim salavât edicek ona
Duânın önünde adın edeler kutlu fâl

Ki zîrâ kim ona salavât edicek kişi
Hak onun salavâtın eder revâ bî-muhâl

Pes ondan ne kim diler ise kabûl ede Hak
Ki zîrâ kim evvel sözü geçti bî-ihtilâl

Kişinin kaçan bir sözü geçse bir yerde pes
Ümittir ki bir sözü dahi geçe bî-hilâl

İlâhî senin hazretinden budur hâcetim
Ki beni esîr etmeye asla zıll-ı hayâl

Ki deryâ-yı aşkında bir katreyem gark olup
Nite bî-nihâyet denizde bulam ben visâl

Habîbin bana dest-gîr eylegil yâ Gıyâs
Ki gözüm açıp göstere tâ ki nûr-ı cemâl

FASLÜN Fİ'L — ASHÂB

(Ashâba dâir)

Resûlün dokuz hatunu var idi
Dokuzu dokuz hücrede yâr idi

Serâ-perde ehli yüzü sulular
Hadîce zamânında yoktu bular

Arada hemîn Âyişe bikr idi
İşi zikr idi şükr idi fikr idi

Kapısında vardı iki câriye
Ki Reyhâne biri biri Mâriye

Mukavkıs ki sultân idi Mısr'a ol
Onu gönderipti kim aldı resûl

Kim İbrâhim'in ol idi anası
Sadef Mâriye oğlu dürdânesi

Dahi kulluk eden sahâbe ricâl
Birisi Enes'ti birisi Bilâl

Birisi Ebû-zerr-i Gaffâri'di
Birisi de Selman ki iç yâr idi

Birisi dahi İbni Mes'ûd idi
Hisâli onun gayr-ü ma'dûd idi

Tapısında esrârına ehl idi
Kapısında hem sâhibi'l-na'l idi

Otursa gözetirdi na'linini
Ki saklardı yini içinde onu

Kaçan dursa önünde kordu revân
Ayaklarına giydirirdi revân

Zi göz kim ona gözüke ol sirâc
Zi baş kim ola ona na'lini tâc

Müezzinlerin dördü ma'lûm idi
Bilâl idi hem İbni Mektûm idi

Medine'de okurdu bunlar ezân
Nice kim olurlar idi câvizân

Biri Sa'd idi kim Kubâ'da tutuptu kenâr
Ebû Mahzure Mekke'de kılmış idi menâr

Dahi yazıcısı yigirmi üç idi onun
Ki Kur'ân yazarlardı.tâ edeler intişâr

Birisi Ebû Bekr idi biri onun Ömer
Birisidi Osman birisi Alî nâmdâr

Katı çok yazanlar iki kişi idi velî
Biri Zeyd ü biri Muâviye'di kâmkâr

Ki vahy indigince yazarlardı bir bir onu
Geri vahy olunca ederler idi intizâr

Ne mevzı'da kim emr edeydi aleyhisselâm
Kim anda bular Besmele edeler ihtiyâr

Yazarlardı pes Besmele dediği mevzı'a
Onunçün yüz on dört olup sûre oldu şümâr

Pes andan buyurdu ki Osman onu cem'ede
Bu tertîb ile kim yazılmış mesâhif de var

Bu ma'nâcadır onu Osman ki cem'eyledi
Ki nazmile ma'nâsına ettiler i'tibâr

Çü yaşı resûlün erişmişti altmış üçe
Risâlet yigirmi üç edip tutuptu karâr

Çü gitti bekaaya sahâbe işit noldular
Kamu âhiret mülküne eylediler güzâr

Dediler otuz üç bin idi sahâbe tamam
Dedi ba'zılar küllisidi onun çilhezâr

İlâhî resûlün güneştir kamu kâyinât
Onun yüzünün pertevi aksine bir gubâr

Tahiyyât ona âl ü ashâbine ser-te-ser
Ki bunlar nücûm-ı hidâyet durur şeh-süvâr

Çü isyan denizinde yâ Rabbi gark olmuşuz
Çıkar bunların yüzü suyuna ey Bîr ü Bâr

VEFÂT—I FÂTIMA

(Hz. Fâtıma'nın vefatı)

Rivâyet ederler sahîh dinle ey bahtiyâr
Kim ol âhiret hatunu Fâtma gül-izâr

Lakab verdilerdi ki Zehrâ diyü zîra ol
Kim ay yüzünün nûruna gark olurdu diyâr

Şu denlü idi kim hikâyet eder Âyişe
Ki nûrunda iplik egirir idik yoktu nâr

Çü doldu resûlün vefâtına bil altı ay
Diledi resûle vara Fâtıma şâh-vâr

Hasan'la Hüseyn'in yudu donların etti ag
Velîkin dökerdi mübârek gözünden pınar

Durup hem pişirdi nice kursalar arpadan
Ederdi atası gibi fakr ile iftihâr

Onu gördü dedi Alî yâ kerîme niçin
Bu resme kayıdlar görüp eyledin kâr u bâr

Dedi bilki azm-i sefer ederem atama
Mübârek zamîrini tutma bu sözüme dar

Velî hoş tutasın Hasan'la Hüseynim'i sen
Ki bize saâdet bağında bulardır simâr

Dahi bir emânet var onu sımarlarvanın
Sözümü kabul eyle olma igen inkisâr

Budur ol ki sandukta bir hokka vardır getir
Getirdi onun perdesin açtı ol lâle-zâr

İçinden çıkardı mühürlü harîr bir biti
Çü çıktı biti doldu envâr ile cümledâr

Dedi bu biti ne bitidir beyân eylegil
Dedi bu biti ol durur eylegil iftikâr

Şu vaktin ki sana beni vermek istediler
Dilerlerdi dirhemle kâbın kıyalar a yâr

Dedim olmazam râzı ben bu cihan mehrine
Dedi pes resûl yâ kızım eyledin çünki âr

Ne ola senin mehrin imdi onu de bize
Dedim gönderiptir seni çün Ganî Kirdigâr

Senin ümmetin tutusar âlemi ser-te-ser
Buların havâtini vardır günahkâr u zâr

Dilerven ben olam kıyâmet gününde şefî'
Buların suçun ben dileyem edem i'tizâr

Dedi görelim imdi Allâh nice emr eder
Ki tâ vahy inince küyüp edelim ıstıbâr

Gelip dedi Cebrâil Allâh selâm eyledi
Nekim dedise Fâtıma eyle olsun bu kâr

Dedim bu söze bana hüccet gerek Tanrı'dan
Geri geldi Cebrâil erdi revân bî-hasâr

Alıp geldi bu hücceti bana Allâh'tan ol
Sözüm dinle imdi eyâ sâhib-i Zi'l-fekaar

Kaçan kim ölem bile defn eyle bu hücceti
Kıyâmet günü eyleyem cânımı ben nisâr

Açam başımı pes İlâhî diyem anda ben
Ki tut hüccetini beni eyleme târümâr

Gerek kim şefâat kılam anda hatunlara
Komayam ki bunlar ola anda hor u nizâr

Çü geldi ecel geldi Azrâil anda bu kez
Dedi cânımı ben sana vermezem ıstırâr

Ayıttı resûlün de ben alduma cânını
Dedi ümmet içindi ol eyleme igtirâr

Dönüp dedi yâ Rabbi şol dem ki verdindi can
Ara yerde Azrâil olmaz idi şehriyâr

Bu dem kim senin hazretine varuram niçin
Arada ola vâsıta cânıma kura dâr

Bu sözü diyip verdi Allâh'a cânını ol
Baka kaldı Azrâil anda ederken medâr

Çün onu götürdüler aldı Alî erişip
Getirdi resûlün onu kabrine bî-dırâr

Mübârek elini çıkardı resûl ravzadan
Dedi kızımı bana ver yâ Alî eyleyem istitâr

Onunçün dediler ki bir kabr içredir ikisi
Dedi ba'zılar kim yanında yatar iştihâr

Dirîgâ ecel yeli esti ömr bâğına
Hazan erdi ona dahi soldu ol nevbahâr

Kimin bâğına esmedi yâ kime esmeye
Kimi kodu ölüm kimi koyısar pâydâr

Kanı müşg-bâr üzre devr eyleyen zülfünü
Kanı gül-izâr üzre dizen gül-i şâhisâr

Kanı ol melek-veş ki hayrandı ins ü perî
Kanı ol felek-rahş ki gerdandı leyl ü nehâr

Kanı hadd-i hûbî ki vecde gelirdi güneş
Kanı kadd-i Tûbî ki secde kılardı çınâr

Kanı ol yanaklar kim ondan hacl idi la'l
Kanı la'l lebler kim andan kızardı enâr

Sudandı bular toprak oldu eser yel gibi
Kimi nûr içinde kimi nâr içinde yanar

VEFÂT—I EBÛ BEKR—İ SIDDÎK

(Hz. Ebû Bekr'in vefâtı)

Elâ ey kerâmât ilinde kılan intizâm
Veyâ ey makaamât-ı âlîde bulan nizâm

İşitgil Ebû Bekr-i Sıddîk'ın evsâfını
Ki Hak nice vermiş idi ona sıfât-ı izâm

Ona adı Abdullah aydurlar idi Arab
Ebû Bekr adını resûl ona vermişti nâm

Dedi Tanrı'nın üç yüz ahlâkı var
Biriyle tahalluk eden eyleye igtinâm

O bir hulk onu uçmağa koyuban tâc ura
Saâdet yüzüğü ola parmağında hitâm

Ebû Bekr ayıttı aceb bende var mı biri
Dedi küllisin Hak sana eyledi iktisâm

Onun cümle ashabdan efdaldugına delîl
Budur kim onunçün buyurur İlâhü'l-enâm

Kim ol öyle etkaa durur kim verir mâlini
Çün etkaa ola pes ola ol eazz-i kirâm

Dahi onun efdallığıyçin geliptir haber
Rivâyet ederlerki dedi aleyhisselâm

Nebîlerden özge Ebû Bekr'den efdale
Ki gün doğmaya hem tolunmaya hiç ber-devâm

Dahi vârid oldu haberlerde nakl-i sahîh
Ki bir gün resûlu'llâh etti katı ihtimâm

Ki cennet kilîdi kıyâmette kimde ola
Cinânın kapıların açıp kim ola hümâm

Şoluk sâat erdi revân dedi peyk-i celîl
Ki sana selâm eder ol Hâlık-ı lâ-yenâm

Buyurur kilîdi Ebu Bekr elinde ola
Kıyâmet gününde ol açsın gire hâs u âm

Şu kişi kim ondan Ebû Bekr râzî ola
Onu koysun uçmağa edip ona ihtirâm

Dahi şol kişiden kim ol olmaya râzı der
Onu koymasın cennete cennet olsun harâm

Bu söz ehl-i sünnet cemâat olanındır
Velî korkutur bid'at ehline kıl infihâm

Eger fikr edersen budur key yüce mertebe
Velî ona lâyık durur kim mahaldir tamâm

Niçin lâyık olmaya ol mesned-i âliye
Çün onu komuştu resûlu'llah ola imâm

Çün oldu imâm uydu ashâb ona bî-hilâf
Halîfe edindiler onu bilâ-ihtişâm

Dediler çü dın yoluna olucak nâyibi
Revâdır pes olursa dünyâda kâyim-makaam

Halîfe olup sürdü ahkâm-ı şer'iyyeyi
İki yıl dahi etti dört ay hilâfet kıyâm

Çün erdi bu da altmış üç yaşının ucuna
Erişti pes onun dahi ömrüne ihtitâm

Ömer hazretine pes etti vasiyyet bu kez
Ki tâ ol hilâfet ede yerine subh u şâm

Fenâdan sefer kıldı gitti bekaa mülkine
Erişti kurup cennet-i Adn içinde hıyâm

VEFÂT—I ÖMERÜ'L—FÂRÛK

(Hz. Ömer'in vefâtı)

Ömer çün halîfe olup eyledi ihtişâm
Pes onun zamânında feth oldu Mısr ile Şâm

Şu resm ile kuvvet tutuptu bu din
Ki adl ile islâm kokusu doluptu meşâm

Resûlu'llâh aydur bana Cebrail dedi kim
Ömer ölicek ağlar işlâm onunlaydı tâm

Çün oldu onun ömrünün sağışı altmış üç
Ona da erişti ecel kabzasından sihâm

Gelip Ka'bü'l-ahbâr ayıttı vasiyyet buyur
Ki ömründen üç gün kalıptır işitgil kelâm

Ayıttı neden ma'lûm oldu bu hâlim sana
Ya Tevrât içinde mi oldu adım irtisâm

Dedi adını bulmadım vasfını bulmuşam
Resûlün sıfâtiyle olmuştu ol inzimâm

Hilâfet idesündü onda yazılmış idi
Dahi kaç yıl eyle yasında ona iltizâm

Bu kez kalmadı ömrüne ille üç gün hemîn
Ki üç gün tamâm olucak olısar in'idâm

Hikâyet ederler ki bir kul var idi meger
Ki Feyrûz idi adı şirrîr ü kâfir gulâm

Lakab derler idi ona hem Ebû lülü'e
Ne lülü özü zâlim idi ve yüzü zulâm

Erişti Ömer hazretine girip mescide
Namâz içre buldu elinde yalıncak hüsâm

İki yüzlü bıçağ ile dürttü onu bu kul
Ömer dedi kimdir kılan ömrünü inhidâm

Cıkıp İbni Abbas onu bildi geldi dedi
Mugîre kuludur eder ya'ni kim intikaam

Dedi şükr iderven ki müslim değil öldüren
Evine getirdiler etti Hak'a i'tisâm

Dokuz kişi öldürdü çün sonra kim tuttular
Özünü boğazladı kendi ol ebter mülâm

Dedi oğluna borcumu gel hesâb eylegil
Hesâb etti seksen bin artuk bulunmıştu vâm

Verirdi kamu mâlini borç ederdi dahi
İşi zühd ü takvâ idi hem salât u sıyâm

Haber gönderip Âyişe hazretine dedi
Resûlün katında buyurur mu tutam merâm

Dedi kendi nefsim için sakladımdı onu
Velî ona îsâr iderven olup hayre râm

İletdiler onu şu ravza içine kim ol
Resûle Ebû Bekr'e merkaddi ol yer menâm

Resûlün yanında yatar sâhibi sadrına
Onun sadrına karşı etti Ömer iltiyâm

İner günde yetmiş bin anda melekler yere
Resûle gelirler ziyâret ederler müdâm

On üç yıl hilâfet ediptir bu iki azîz
Halâyık refâhiyyet içre oluptu niyâm

Cihân egnine çün bular sâye salmış idi
Gül ü lâle gibi ederdi yüzü ibtisâm

VEFÂT—I OSMAN (R.A.)

(Hz. Osman'n vefatı)

Ömer yerine oldu Osman halîfe revân
Şu Osman ki Kur'ân'ı cem' eyledi bî-gümân

Rivâyet ederler ki kadri şu denlü idi
Ki berk urdu günlerde bir gün bihişt-i semân

Dedi ehl-i cennet ne berktir aceb işbu berk
Ki cennette hergiz belirmezdi berkten nişân

Dedi Hak Taâlâ ki bu berk değildir velî
Ki Osman durur hücresinden gider bu zaman

Onun na'li tasmasının nurudur berk uran
Zi-rütbet ki cennette na'li ola nûr-feşân

Nite na'li berk urmayadı onu kim onu
İki kez güyegü edindi resûl-i cihan

Ona iki nûr ıssı aydurlar idi lakab
Aceb mi bu hâlet kişide bu olursa şân

Hem ihyâ ederdi tamâm hatm ile her gece
Ki bir rek'at içre tamam eder idi revân

Bu resm ile ömrü çü doksana ermiş idi
Hilâfette on iki yıl tutmuş idi mekân

İşit imdi bir şahsa verdi Mısr tahtını
Biti yazdı gönderdi etti bu hâli beyân

Ki varıncak onu kabûl idesiz beğliğe
Berâtı alıp bu kişi sürdü Mısr'a hicân

Beratı okudu görür fakbelû yazılı
Onu faktulû sandı kim öldürün bî-aman

Geri geldi ceng etti Osman ile döndü pes
Onun katline kasd edip çekti kılıç sinân

Bu kez dedi Osman düşümde buyurdu resûl
Ki yâ Osman eylediler mi sana imtihân

Ki susuz seni haşr edip ettiler mi hücûm
Naam dedim etti bular kasdımı hem-çünan

Pes ondan su verdi ki içtim dahi dedi kim
Dilersen bu dem sana avn eylesin müsteân

Dilersen bizim katımızda açasın oruç
Ben onu kabûl eyledim dedi etti ayân

Dediler ki dört yüzden artuk kulu var idi
Dedi olsun âzâd ki ceng etmeye her civan

Elin çektiler cümlesi pes işitti Alî
Hasan'la Hüseyn'i viribidi olmaya kan

Gelip durdular kapıda gördü şahs onları
Evin ardını açtı girdi kim uçura can

Erip mushaf'ı üzre kesti mübârek başın
Revân oldu kan verdi Allâh'a cânı heman

Cihan çün fenâdır ne denlü çekersen ona
Bekaayı değişme fenâya olursun çü fân

Nazar kıl ki bu evliyânın nedir hâlleri
Çekerler midi baş açarlar mıdı hiç zeban

Şu resme muti' idi bunlar Hak'ın emrine
Ki canlar virüben ederler idi imtinân

Ona râzılardı ki bir gün nazar erişe
Celâli serâperdesinde ede iktirân

VEFÂT—I ALÎ (R.A.)

(Hz. Alî'nin vefâtı)

Tolundu cihan magribinden çü bedr-i hayâ
Alî doğdu can maşrıkından çü şems-i ziyâ

Onun kadr-i a'lâsını kim idiser beyân
Onun kibriyâsına kim ede kibr ü riyâ

Buyurdu ona bir gün ol seyyidül-mürselîn
Diler bildire ol durur seyyidül-evliyâ

Ki Mûsâ'ya Hârun gibisin bana yâ Alî
Velî şöyle bil kim benim hâtimül-enbiyâ

Rivâyet ederler ki geri Alî hakkına
Bu sözü aleyhisselâm bir gün etti edâ

Ki her kim dilerse nazar eyleye Âdem'e
Ki Hak bildiripti ona ilm-i arzı semâ

Dahi Şî'si ve hilmini kim dilerse göre
Ki Hak giydiripti ona hilmi rıfkı ridâ

Dahi İdrîs'i görmek isterse hem rif'atın
Ki Hak vermiş idi ona gök yüzünde alâ

Dahi Nuh'u görmek diler ise hem da'vetin
Ki Hak kılmış idi onun da'vetini revâ

Dahi kim ki İbrâhîm'i görmek isterse ol
Ki Hak sunmuş idi sehâvette ona atâ

Dahi kim ki Mûsâ'yı görmek dilerse dedi
Ki Hak vermiş idi salâbette ona asâ

Dahi kim ki Dâvûd'ı görmek dilerse eger
Ki Hak etmiş idi hilâfette ona nidâ

Dahi kim ki Îsâ'yı görsem der ise dedi
Ki Hak sunmuş idi zehâdette ona abâ

Dahi kim ki görmek dilerse Zekeryâ'yı ol
Ki Hak vermiş idi şehâdette ona fenâ

Dahi kim ki Yahyâ'yı görmek dilerse dedi
Ki Hak kılmış idi onun ismetine senâ

Alî'ye nazar eylesin tâ göre bunları
Alî Hak-nümâdır Alî halk içinde hümâ

Velî ba'zılar görmez idi kim onu bile
Kim ayağının tozudur gözlere tûtiyâ

Hilâfette onunla ederler idi nizâ'
Muâviye ve onun etba'ı kılıp cefâ

Erişti Alî altmış üç yaşına çün tamam
Ona da bu resm ile erişti hükm-i Hudâ

Kim irte namâzına varmış idi cüm'a gün
Oruç ayıdı Kûfe şehrinde ol Murtazâ

Pes urdu onu İbni Mülcem bıçağ ile tîz
Namazını kıldı hem oğlu Hüseyn-i rızâ

Onu Mescid-i câmi'in yanına gömdüler
Belirsiz kılıp kabrini eylediler hafâ

Hilâfet makaamında beş yıl karâr eyledi
Ona da sonucu vatan oldu dârü'l-bekaa

Egerçi hilâfette nass etmemiş idi resûl
Ki kimse halîfe olup edeler iktidâ

Velî buyuruptu ki çün ben gidem dünyeden
Otuz yılda olur hilâfet bilin intihâ

Tamâm olıcak olısar didi mülkü azûz
Ki ya'ni reâyâya zulm ile ola cezâ

Pes oldu Alî hazretinde hilâfet tamam
Ki zîrâ bu dördü otuz yıl edipti kazâ

Alî çünki nakl etti a'dâ hücûm eyledi
Halâyık biri birine eyledi i'tidâ

Hasan hazretine ağu verdi düşmenleri
Hüseyn hazreti hem şehîd oldu der-Kerbelâ

Kamu asfiyâ cevr ile geldiler gitdiler
Kimi mübtelâ etmemiştir bu dârül-belâ

Ne izzet yeridir bu dârü'l-fenâ
Ne rahat evidir bu şehr-i anâ

Ne yemek ne içmek ne gülmek azîz
Kamusu çün âhir olısar hebâ

Gönüldür çü âriflerin halveti
Eger ârif isen biyâ merhabâ

Bu vahdet makaamı aceb köşedir
İki Tanrı'lıya demez salâ

Çün insan durur nüsha-i ilm-i Hak
Onunçün durur câm-ı gîti- nümâ

Bu câm-ı cihân-ı geri can okur
Hevâ-yı hüviyyette oldular hümâ

Pes ol götürür lûtf ile kahrını
Götürmemiş idi çün arz u semâ

VEFÂTÜ'L—HASAN VE'L—HÜSEYN (R.A.)

(Hz. Hasan ve Hüseynin vefâtı)

Rivâyette gelir bir gün resûlu'llâh oluptu şâd
Ki dizinde oturmuştu Hüseyn ile Hasan şeh-zâd

Hüseyn'i öptü boynunda Hasan ağzın dudağında
İkisin bâb-ı şefkatte bu resme eyledi îrâd

Erişti Cebrayil derhâl elinde var idi üç şal
Biri kara biri sarı biri kızıl idi vekkaad

Dedi Allâh selâm eder buyurur kim revâ mıdır
Beni nice sever çünkim bana karşı öper evlâd

Benim aşkım onu ister ki benden gayri sığmaya
Benem mahbûl gönül mülkü benim ile olur âbâd

Bu kara donu pes giysin ki bu yas donudur dedi
Sarı donu Hasan giysin kim ağu içiser bî-dâd

Kızl donu Hüseyn alsın şehîd olur dedi zîrâ
Dahi Hak şöyle buyurdu gerek kim olasın münkaad

Benim izzim celâlimçün onu kim öptün ağzında
Ona ağu verem içe dudağından ede infâd

Hem onu kim boğazında öpüptün yâ Habîbim der
Kafâsından boğazladam budur ikisine mî'âd

Sonucu öyle oldu hem ki kasd etti Yezîd mel'ûn
Birine zehr içirdiler birini ettiler işhâd

Yezîd'e la'net olmazdı zamân-ı evvel içinde
Velî sonra gelen etti ederiz etme istib'âd

Resûlu'llâhın ol zîra ihânet eyledi ehlin
Pes oldu la'nete lâyık çü Hak'tan eyledi ilhâd

Ki zîrâ bunların vasfın kanı dil kim edem takrîr
Kanı bir levh-i sâfî kim sıfâtında olam nekkaad

Resûlu'llah meger bir gün kemâl-i mahz-ı şefkatten
Omuzuna alıptı kim Hasan eder idi isnâd

Dedi kim severem bunu pes Allâhümme sev sen de
Kıyâs et eyle olıcak ne denlü buldu ol irşâd

Gerektir imdi sâdâta halâyık edeler ta'zîm
Ki zîrâ sevilir seven sevilmez sevmedi hüssâd

Buyurmuştur dahi bir kez Hüseyn benden
Hüseyn'den ben
Bunu seven sever Hakk'ı pes onu sevdiler evtâd

Hasan bârî ağu içti zaîf oldu katı hâli
Hüseyn onu sora geldi dedi etme cezâ inşâd

Ki bir mülke varırsın kim gözün açıp görürsün kim
Resûlu'llâh Alî ile bağışlar nûr-ı isti'dâd

Atandır bu iki sultan bekaada tuttular evtân
Pes anda sende istîtan kılıp kıl Hak'tan istimdâd

Hadîce Fâtıma anda anandır bu iki hatun
Mübârek yüzlerin görüp edesin anda istişhâd

Hem anda Ca'fer ü Hamza bu ikisi durur ammun
Göresin bunların yüzün ola gönlün be-gâyet şâd

Dedi ol yanağı gülgûn bir işe ermişem bu gün
Ki bu gündür bana dügün ederdim bu günü irsâd

Sefer kıldı pes Allâh'a erişti yüce dergâha
Ulaştı şol şehenşâha kim emridir lebi'l-mirsâd

Hüseyn de bildi kim onu alırlar gövdeden cânı
İşit pes ol güzel hânı ne resme bağladı ersâd

Hıtâbet eyledi halka senâlar eyledi Hakk'a
Dedi şöyle bilin hakkaa ki cem' oldu bugün ezdâd

Ne hak üzre amel olur ne bâtıldan yığılınır
Nite işrâk ede pes nûr ya müminler ola emcâd

Çün eyle geldi bu gelmek saâdettir bana ölmek
Ki zâlimlerle derilmek hatâdır ömredir ifsâd

Pes andan döktüler kanı şehîd eylediler onu
Sımarladı Hak'a cânı o gözler nûru bî-endâd

Mübârek boynunu onun resûlullah çün öpmüştü
Bıçak kesmedi ol yerden kafâdan ettiler ifrâd

Çü âşure günüydü kim Hasan Hüseyn şehîd oldu
Sevinip sürmelendiler gönül şehri olup Bagdâd

Pes ol gün sürme dürtünmek Yezid'e benzemekliktir
Revâ mıdır ki mü'minler bu işe olalar mûtâd

Aceb midir eyâ mağrûr bu iş gaddâr dünyâdan
Kimi kodu kimi koya elinden âh onun feryâd

Kanı Âdem kanı İdrîs kanı ilm ü kanı tedrîs
Kanı kibr eyleyen İblis kanı göster Semud u Âd

Kanı Hârût ile Mârût kanı Tâlût ile Câlût
Giyip ekfân ile tâbût kara yerde yatar ecnâd

Kanı Dahhâk ü Efrîdûn ki dûn etti onu gerdûn
Kanı Nemrûd u İbrâhîm kanı İskender ü şeddâd

Yele urdu Süleymân'ı edindi lokma Lokmân'ı
Remîm etti Nerîman'ı ne kılar gör cihan bî-dâd

Kanı Yûsuf Zelîha hem Kubâd u Keykubâd u Cem
Kanı Keyhusrev ü Hüsrev kanı Şîrîn ile Ferhad

Kanı Firavn ile Mûsâ kanı Yahyâ ile Îsâ
Belirsiz oldular fersâ savurdu tozlarını bâd

Muhammed Mustafâ kanı kim ol nûr idi hakkaanî
Viribimişti Hak onu ol idi hâsıl-ı îcâd

Ona da gör ki nittiler rivâyet öyle ettiler
Kuzuya ağu kattılar yedi ol mefhar-ı efrâd

On iki yıl ki çün doldu dedi şimdi o vakt oldu
Yürekten ebher üzüldü çün öyle eyledi üstâd

Ebû Bekr ü Ömer kan işitgil ömr-i men kanı
Ki Osman u Alî fânî oluban döktüler ecsâd

Acebdir bu senin özün ki dönmez dünyeden yüzün
Bakar döymez ona gözün biliştin olamazsın yâd

Bilir misin sana nola seni göndere yola
Gözün yaşlar ile dola aceb eder misin hiç yâd

Ecel kapladı sağ u sol gözedir iki gözün yol
Sana senden yakındır ol ki doğmuştur bile hem-zâd

Başın eline almıştır alıp meydâna gelmiştir
Gözün yüzünde kalmıştır seni tutmuş durur cellâd

Ecel sayyâdının nâgâh çü düştü ağına bir kuş
Tutup kodu adın âdem gözet neyler onu sayyâd

Kafesten eyledi zindan zebânîler kodu derbân
Bu derde bulamaz derman nebî mürsel velî zühhâd

Bu kuş anda uşanısar kafes bir gün uşanısar
İçinden kuş boşanısar kafesten olısar âzâd

Bu yerden gidicek yurdu yâ olur âlem-i envâr
Ya olur âlem-i âfât çü yoktur günbede bünyâd

Düşiser toprağa cismi belirsiz olısar resmi
Unutula onun ismi ne devlet fânîye ne ad

Bozar nakşı ki yazmıştır yıkar köşkü ki düzmüştür
Şu beyzaklar ki dizmiştir derer bir bir geri nerrâd

Pes aldanma nukuuşuna nedir kendi nukuuşu ne
Erersin yol yokuşuna eger tutmaz isen Nûn Sad

FASLÜN Fİ'L—AŞERETİ'L — MÜBEŞŞERE (R.A.)

(Cennetle müjdelenmiş on sahâbe)

Çün işittin bu ahbârı tamâmet
Pes îsâr edem âsârı tamâmet

Var idi on sahâbe adı meşhûr
Mübeşşerlerdi cennet birle menşûr

Resûlullâh meger bir gün demişti
Bulara uçmağı muştulamıştı

Ebû Bekr ü Ömer Osman Alî'ydi
Mûarreblerdi bu dördü aliydi

Beşincisinin adı Talha idi
İşi hayr idi yönü sulha idi

Zübeyr idi hem altıncının adı
Kamu ömründe etmedi fesâdı

Yedincisinin adı Abdirahman
İçi dopdolu idi ilm ü îman

Sekizinci kıla ne dîni âbâd
Ki Sa'd İbni Ebî Vakkaas idi ad

Dokuzuncunun adı Sa'd übün Zeyd
Saâdetle edipti devleti sayd

Onuncusuna ad Ebû Ubeyde
Ki vâlîdi mevâlî ve abîde

FASLÜN Fİ BEYTİ'L — HİLÂFET

(Hilâfet evi)

İşit kimin durur beytü'l-hilâfet
Ali'den son kime oldu izâfet

Resûlu'llâh meger Abbâs'a bir gün
Buyurdu muştuluktur eyle dügün

Kim Allâhu Taâlâ uşbu dîni
Benimle feth ediptir bil yakîni

Velî zürriyyetinle hatm idiser
Kıyâmet günlerine dek gidiser

Onunçündür Mısır'da âl-i Abbâs
Oturmuştur kasırda âl-i Abbâs

Bular kimi ederse anda sultan
Onundur kabz u bast u mülk ü evtân

Dahi dünyâda her kim tuttu lîvân
Buların destûriyle etti dîvân

FASLÜN Fİ ASHÂBİ'S — SUFFE (R.A.)

(Ashâb-ı suffeye dâir)

İşit kimler durur ashâb-ı suffe
Sıfâtı sâfîler erbâb-ı suffe

Ediptir sâhibü'l - keşşâf hikâyet
Musahhah nakl ile edip rivâyet

Ki var idi muhâcir dört yüz ashâb
Yedi yüzdür dediler ba'zı erbâb

Ki fakrı fakaayi sevmişler idi
Revâkı takaayı savmışlar idi

Be-küllî işleriydi taâtullâh
Kamu cünbüşleriydi taâtullâh

Hiç etmezler idi kesb ü ticâret
Ne bey'u ne şirâ ücret icâret

Olurlardı Medîne'de mücâvir
Çıkıp olmazlar idi hîç misâfir

Ne var idi akaarib ne mesâkin
Mesâkindi olup mescidde sâkin

Gecelerde okurlar idi Kur'ân
Edip Kur'ân yoluna cânı kurban

Gazâlar olıcak bile giderler
Gazâyı hem geri lillâh ederler

Meger bir gün resûlu'llâh görür kim
Kamu ashâb-ı Suffe-vârî her kim

Oturmuşlar makaam-ı sabr içinde
Egerçi fakr-ender-fakr içinde

Egerçi zahmet ile hep remîde
Gönülleri velîkin ârâmîde

Nidâ etti ki yâ ashâbe suffe
Kim olsun muştuluk erbâb-ı suffe

Ki kankı kimseler kim ümmetimden
Bu hâlde ola her kim ümmetimden

Eger râzı olursa hâline ol
Benimle cennet içre salına ol

Benim uçmakta yoldaşım ola ol
Benimle anda koldaşım ola ol

Gel imdi i'tibâr et işbu hâle
Bu hâli almagıl sen eş muhâle

Nolaydı ben cihâna gelmeyeydim
Çü geldim bârî insân olmayaydım

Çün oldum aşka mahcur olmayaydım
Çün oldum bârî mehcûr olmayaydım

Çü hicrân ere ölüm görmeyedim
Çü görem kabr içine girmeyedim

Çü girem kabre hiç neşr olmayadım
Çü çıkam bârî hiç haşr olmayadım

Çü haşr olam muâtab olmayadım
Çün ölürsem muâkab olmayadım

Çün ölem bârî merdûd olmasaydım
Cehennemlerde matrûd olmasaydım

Ki zîrâ anda varan kaldı mahcûb
Muhibb olan olur mahbûba mashûb

İlâhî ben kulunu bî-hicâb et
Resûlün kapısında feth-i bâb et

Bana tâ şimdiyedek kıldın ihsan
Müebbed kıl ki sensin Rabb-i Mihsan

Ki tâ tevfîkın ola bana yoldaş
Ki menzil key uzak ben yaya yol taş

Dilerven bî-nihâyet yola gidem
Umarvan senden irşâd ola gidem

FASLÜN Fİ EŞRÂTİ'S — SÂAT

(Kıyâmet alâmetleri)

Eyâ devlet sarâyının seririnde olan mesrûr
Saâdet tâcı başından hemîşe olmasın mehcûr

İşittin şimdiyedek kim ne denlü eyledim tibyân
Aceb bir söz mü kaldı kim tapından oldu ol mezcûr

Husûsâ sadr-ı âlemden çü sadrı nûrunun aksi
Tecellî etti sadrımdan nehâr oldu şeb-i deycûr

Be-kadr-i feyz-i isti'dâd kemâlinden biraz andım
Bi-hamdillâh kapısından beni kılmadı Hak mahcûr

Cemî'-i âlemin ilmi onun ilmine bi'n-nisbe
Ki minkaarında bir kuşun çünan kim katre-i mescûr

Çü nûr-ı kibriyâ-yı zât tecellî etti âlemde
Kamer devrinde ol bedri getirdi pes musavver nûr

Eger hüsn ü cemâliyse hemîn ola nihâyette
Veger hilm ü kemâliyse onu akl edemez mahsur

Cihânın ibtidâsından haber verdim sana bir bir
Ki masdardan nice sâdır oluban geldi ol masdûr

Dedim evvel hayâtını dahi sonra memâtını
Hem ashâbın vefâtını çü yazdım eyledim menşûr

Dilerven şimdi söyleyem bu âlem intihâsından
Ki nice olısar sonu neye irişiser makdûr

Çü Hak'tan ibtidâ oldu onadır inti'hâ geri
Kulağ ur inciler dizem yevâkıtı kılam mensûr

Çü hicret yüz yıla erdi kamu ashab sefer kıldı
Pes âhir Vâs ile oğlu ki Âmir oldu çün makbûr

Zamân-ı Tâbi'în oldu İmâm-ı A'zam erişti
Sirâc-ı ümmet oldu ol cihân oldu geri meşkûr

İmâm-ı Şâfi'î Mâlik yetişti Ahmed-i Hanbel
Bular pes çâr mezhebde fetâvâ ettiler mezbûr

Gelenler gitti sürüldü ki defterleri dürüldü
Bu kez bir güne erildi k'oluptur niceler mağrûr

İşit pes nakl edem onu nitedir avd-i cismânî
Nicedir neşr-i nefsânî nitesi olısar mahşûr

Velîkin iktisâr edem be-gâyet ihtisâr edem
Mühimmât inhisâr edem ki şâha kasr ola maksûr

Ki zîrâ Hak kelâmını denizler ger midâd olsa
Yazarsa cümle mevcûdât henüz olmayadı mestûr

Resûlu'llâh buyurmuştur kim eşrât-ı kıyâmette
Ki ilm okunmaya gide çoğ ola cehl ü şerr ü şûr

Zinâ ve şüb ü hamr edip be-gâyet edeler iksâr
Erenler az ola avret çoğ ola olmaya mahzûr

Ki tâ haddâ bir er başına üşe ellî avretler
Kaçan kim ümmete kılıç gire olmaya ayruk dûr

Buyurdu altı nesne hem kıyâmetten ön olısar
Bu altının biri odur cihanda çok vebâ olur

İkincisi budur onun ki Beytü'l—Makdis açıla
Üçüncüsü budur onun öletler olısar mevfûr

Budur dördüncüsü onun şu denlü çoğ ola kim mal
Ki yüz dînâr verirlerse kimesne olmaya mesrûr

Beşincisi budur onun arabda çoğ ola fitne
Budur altıncısı onun ki sulha olısar destûr

Beni'l-Asfar'la sulh ola geri gadr edeler onlar
Ki seksen sancağ ile pes çıkuban olalar meşhûr

Ki her sancak dibinde hem on iki bin ola kâfir
Dokuz yüz bin hem altmış bin olur bu cümle-i mezkûr

Muhaddisler dediler kim Beni'l-Asfar durur efrenc
Velî yer yüzünü islâm alısar olısar mansûr

Ki zîrâ kim rivâyettir resûlu'llâh buyurmuştur
Ki yer yüzün bana Allâh tamâmet eyledi manzûr

Benim ümmetimin mülkü iriser şark ile garba
Pes ondan sonra çıkısar Beni'l-Asfar idiser zûr

Beni'l-Asfar hücûm edip erişe dedi A'mâka
Diyâr-ı Şam'da bir yerdir bilenlerden değil mestûr

Medîne'den çıka leşker şu leşker kim onun gibi
Tamâmet yer yüzünde hiç bulunmaya çeri magfûr

Kaçan kim bağlayalar saf Beni'l-Asfar diye kon kim
Edelim anlarunla ceng kim etmişti bizi me'sûr

Müsülmanlar diyeler kim ki lâ vallâhi hâşâ biz
Koyavuz sizi ceng ola karındaşlar ola mecbûr

Pes anda bu iki leşker kıtâle ettiler ikdâm
Müsülman üç bölük ola birisi olalar meksûr

İkincisi şehîd ola üçüncüsü gele gâlib
Sıyalar kâfiri anda Beni'l-asfar ola makhûr

Buyurdu pes resûlu'llâh hîç işittiğiniz var mı
Ki vardır bir medîne kim oluptur şöyle ol meftûr

Kim onun bir yanı berre dahi bir cânibi bahre
Dediler kim işitmişiz harâb ola mı ol ma'mûr

Ayıttı çünkim A'mak'ta sınısardur Beni'l-Asfar
Medîne leşkeri onu sıyıp kırıp edeler hor

Ki yetmiş bin Benî İshâk bile ol şehre erişe
Ki Kostantiniye derler pes onu edeler mecrûr

Silâh u ok ile onlar kıtâl etmeyeler aslâ
Velîkin onu zikr ile yıkalar edeler mesbûr

Ki bir yerden kamu tehlîl edeler
Sonunda diyeler Allâhu Ekber

Denizden yanı önden yıkılısar
İkinci kez bular öyle kılısar

Yıkıla bir yanı dahi tamâmet
Yıkılmasın mı kopısar kıyâmet

Üçüncü kez ki Hakk'ı zikr edeler
Be-küllî açıla şehre gideler

Bular yağmada işit ne ola hâl
Bir âvâz işidile çıktı Deccâl

Koyalar geri ol mâli alanlar
Gideler Şâm iline geri onlar

Demişlerdir haberde ehl-i târîh
Buyurmuştur resûlu'llâh tevârîh

Ki Kostantiniye tâ yıkılınca
Beni İshâk ona onu kılınca

Beni'l-Asfar hurucundan ona dek
Olısar altı yıl demişti bî-şek

Yedinci yılda çıkar dedi Deccâl
Nice çıkar işit kim imdi Deccâl

Bilenler bunda böyle dedi akvâl
Kim önden Mehdî çıkar sonra Deccâl

Dahi Mehdî cihâna gelmemiştir
Revâfiz gerçi kim doğdu demiştir

Velî derler ki magribden olısar
Kimi derler Buhârâ'dan geliser

Rivâvettir ki Câbir söylemiştir
Resûlu'llâh ona bir gün demiştir

Ki bu din bulısardur istikaamet
Hem olısar durur gâlib bu ümmet

Komayalar cihânı almayınca
Hem on iki halîfe olmayınca

Kureyş'den ola bu cümle halîfe
Ayıttı sonra ne olur vazîfe

Dedi sonra olısar katı fitne
Çünân kim kaplaya evkaatı fitne

Demişlerdir bu on iki halîfe
Ki dördü olmuş idi ki halîfe

Hasan beşinci altıncı Hüseyn ol
Ki bu gönül sürûru nûr-ı ayn ol

Yedinci anla var ise temîzin
Ömer'dir oğlu bil Abdülazîz'in

Kalanı kimi geldi kim geliser
On ikinci velî Mehdî olısar

Cihânı toldırısar 'adl ile son
Nitekim dolmuş idi zulm ile ön

Yedi yıl yer yüzünde hükm idiser
Sonucu ol da dünyâdan gidiser

Benî İshâk rücû'ede çü Şâm'a
Duhân ine dola düpdüz meşâma

Buyurmuştur resûlu'llâh işitgil
Kulağın tut gözün ona ışıtgıl

Kıyâmet kopmaya tâ on alâmet
Cihânı kaplamayınca tamâmet

Sana bir bir onu ta'yîn edeyin
Önet dinle ki hoş tebyîn edeyin

Biri onun duhandır kim olısar
Tamâmet maşrık u magrib tolısar

Tutısar yer yüzünü dedi kırk gün
Kaçan mü'minlere erse bu tütün

Zükam erer gibi ola dimâgı
Pes andan olısarlardur dumâgî

Velî kâfir katı sekrân olısar
Gözü kulağı ve burnu tolısar

İkincisi budur kim çıka Deccâl
Cihânı fitne ile yıka Deccâl

Resûlden eyle nakl ettiler ashab
Ki'tuz Deccâl çıkısar cümle kezzâb

Resûlüz diyüben da'va edeler
Sonucu bunları rüsvâ edeler

Egerçi kim vereler halka çok mal
Edeler türlü türlü hîle ve al

Hakîkat çün benem hatmü'l-nebiyyîn
Gide bunlar benimdir dîn ü âyin

FASLÜN FÎ HURUCİ'D — DECCÂL

(Deccalin çıkışı)

İşit imdi diyem Deccâl'in aslın
Ki tâ bir bir bilesin hâlin aslın

Medîne şehri içindeydi Deccâl
Fesâda mâyil idi şerre accâl

Ömer dedi ki bu gitse nolaydı
Fesad u şerr ola kim görüleydi

Resûlu'llâh duâ kıldı edip Hakk'a münâcâtı
Duâsın müstecâb etti kabûl edici hâcâtı

Erişti Cebrayil derhâl elinde bir pare bulut
İçine kaptı Deccâli ki ref' ede beliyyâtı

Erip maşrık denizinde kodu bir adada onu
Rivâyet şöyle gelmiştir budur onun dirâyâtı

Var idi bir sahâbî kim Temîm-i Dârî derlerdi
Onu gördü haber verdi yazıldı pes rivâyâtı

Resûlu'llâh buyurdu kim size yok korku Deccâl'den
Velîkin gayri Deccâl'den sakınurvan beriyyâtı

Eger şimdi çıkar olsa ben onu ederem ibtâl
Eger bensiz çıkar olsa eder Allâh riâyâtı

Nalîfemdir benim Allâh bu işte ol yüce dergâh
Kamu mü'minlere ol şâh idiserdür hidâyâtı

Bilin kim çıkıcak Deccâl şu yerden olısar zâhir
Tuta Şâm u Irak'ın ol arasında makaamâtı

Uyusar Isfahan'dan hem yehûdî ona yetmiş bin
Kamusu tayleşan ile edeler cevr ü gârâtı

Medîne şehrine gelse melekler onu men'ede
Velî dünyâyı seyr ede geze hep Şâmı Şâmâtı

Ona her kim erişirse okusun sûretü'l-Kehf'i
Onu saklaya Hak ondan eriştirmeye âfâtı

Dedi pes yâ ibâda'llâh olun sâbit diyânette
Kimesne dünyede kalmaz koman pes hîç diyânâtı

Dedi ashâb ayıttık kim ne denlü eğlene yerde
Dedi kırk gün karâr ede işitin bu makaalâtı

Kim evvel günü bir yılca ikinci günü bir ayca
Üçüncü günü cum'aca olısar kadr-i sâati

Pes andan sâyir eyyâmı geri günler gibi ola
Dedik kim yâ resûl i'llâh bize eyle beyânâtı

Kim ol bir yıl kadar günde namâz beş vakt mi olısar
Dedi ol şimdi denilmez o vakt olur ibâdâtı

Ayıttık yâ resûlu'llâh ki yerde tiz yürür mü ol
Ayıttı kim yel önünce bulut gibi yürür katı

Ede bir kavmi ol da'vet onu tasdîk edeler çün
Göğe emr eyleye anda ki gösterde alâmâtı

Ki gökten pes yağa yağmur bite ot yer ola ma'mûr
Şu denlü çoğ ola süt yağ ki halk ede mübâhâtı

Erişe geri bir kavme onu da eyleye da'vet
Onu tekzîb ede bu kavm ki geçmeye fişârâtı

Çü subh ola dura bu kavm göreler nesne kalmamış
Ne kim mal var ise gitmiş harâm ile helâlâtı

Kaçan virâneye erse buyura kim çıkar mâlin
Çıka yer yüzüne mâli işittin mi bu hâlâtı

Diye inanmayan gelsin ölüsünü diri kılam
Şeyâtîn öyle gözüke ki gösterde hayâlâtı

Ola bir cânibinde su dahi bir cânibinde od
Uyanı suya atısar işit uşbu ibârâtı

Ona uymayanı oda bıragısar velî ol od
Ona tatlı su olısar ona erer nihâyâtı

Hem ol suyu olısar od girenler yanısar fi'l-hâl
Pes uyman oduna girin bulasız suda lezzâtı

Gözü a'verdir alnın yazılmıştır ki kâfirdir
Okur bilir eger kâtib ve ger ümmî emârâtı

Kılısar bir yiğidi ol kılıç ile iki pâre
Dönüp onu kıgırısar edip ona işârâtı

Yiğit geri diri ola turauru güle güle
Onu derler ki Hızr ola ka'nun çoktur kerâmâtı

FASLÜN FÎ NÜZÛLİ ÎSÂ (A.S.)
(Hz. Îsâ'nın inmesi)

Bu hâl içindeken Deccâl geri lûtf eyleye Allâh
Ki Îsâ'yı ede inzâl ede yerde delâlâtı

Dımaşk'da Ak menâreye nüzûl eyleye pes Îsâ
Ki Deccâl'i helâk ede velî etmez risâlâtı

Koya iki firiştenin kanadında iki elin
İki hulle giye dedi bu resme ola âyâtı

Başın aşağa tuttukça yukarı hem getirdikçe
Gümüş damla tama yüzden kim inci gibi râyâtı

Gözü kanda erer ise erişe anda enfâsı
Muattar ola müşg gibi işit işbu kemâlâtı

Onun enfâsının ıtrı ne yere kim erişirse
Ola kokulayan kâfir budur aksâ-yı gâyâtı

Bu resm ile gide Îsâ ki Beytü'l-Makdis'e ere
Bula Lüdd'ün kapısında edinmeye siyânâtı

Kaçan kim göre Îsâ'yı eriye tuz gibi anda
Velîkin ura hançerle bula etmiş cinâyâtı

Ere kanı tamâm onun yerin tükendiği yere
Tamam bir bir beyân ettim budur onun hikâyâtı

Helâk olsa kaçan Deccâl deveyle yürüye arslan
Koyun kurd ile yürüye hîç etmeye hıyânâtı

Yılanla oynaya oğlan cihân emn ü amân ola
İmâret olısar sonu niceyse hem bidâyâtı

Gel imdi dinle kim ne olısardur
Çü Kostantıniye alınısardur

Onun ardınca Rumiyye ola feth
Hem ardınca Amûriyye ola feth

Bu üçü feth olıcak çıka Deccâl
Pes ine Îsâ onu ede haccâl

Çü İsâ yer yüzüne kim iniser
Cihâna adl ile dâdı iriser

Salîbi kesr ile bağışlaya mal
Ki hep halkın eli sagışlaya mal

Hem ağaç taş kamusu nutk idiser
Ki bende var durur kâfir diyiser

Gel ey müslim onu katl eyle diye
Kıra Hak kâfiri çün öyle diye

Olısar Mehdi'ye Îsâ mülâkaat
Ezân okuna çünkim ola evkaat

Diye Mehdî ki Bismi'llâh imâmet
Senindir kıl kim okundu ikaamet

Diye yok ba'zınız ba'zınıza siz
Emirlersiz uyalım pes size biz

Onunçün itmeyiserdür imâmet
Ki Hak komuştur ümmette kerâmet

Pes andan vahy ede Allâhu Hâdî
Ki yâ Îsâ çıkardım şol ibâdı

Ki kim ola bulara karşı dura
Var al git kullarımı sakla Tûr'a

HURÛC—I YE'CÜC Ü ME'CÜC

(Ye'cüc ve me'cücün çıkması)

Resûlu'llâh buyurdu çıka Ye'cûc
Dahi bir bölüğün adı Me'cûc

Yıkıp seddi gelip Şâm'a geçeler
Taberiyye denizini içeler

Diye sonra gelenler kurumuş su
Bu yerde bir zamanda var imiş su

Varalar sonra Beytü'l- Makdis'e tiz
Diyeler kim çü kırdık yerdekin biz

Bu kez gökte kıralım hep varını
Atalar gök yüzüne oklarını

Pes oklarını kana bandura Hak
Geri yerler yüzüne göndere Hak

Bu kez azm eyleyip tura gideler
Varıp Îsâ'yı anda hasr edeler

Bular kaht ile ili öyle yıka
Ki sığır başı yüz dînâra çıka

Duâ kıla elin götüre Îsâ
Kim Allâh onları götüre fersâ

Boyunlarında bir renc vere Allâh
Kamusuna helâk irgüre Allâh

Geri Îsâ duâya el götüre
Ki Hak nice getirdiyse yitire

Heman sâatte kuşlar göndere Hak
Ata bir bir ne yere buyura Hak

Pes andan yazdıra Hak yere yağmur
Geri pâk ede yeri kıla ma'mûr

Yere emr ede kim bitir nebâtât
Yemişlerini eyle geri isbât

Şu denlü ni'meti duya cemâat
Ki bir nârı yiye doya cemâat

O nârın kabını hayme edine
Cihan hem ola gark ilku sütüne

Hem ola bir devenin sütü kâfî
Ki doya bir cemâat ola vâfî

Bu hâl içinde iken ehl-i âlem
İşit imdi ne olur hâl-i âlem

Kim Allâh emr idiser ese çok yel
Yemen'den bir harirden yumşacık yel

Ere çün ehl-i îmâna tamâmı
Ki sanca koltuğunda hâsı âmı

Helâk ola ne kim var ehl-i islâm
Çü Îsâ'ya bu ahvâl ola i'lâm

Cihân içre yedi yıl hükm idiser
Sonucu Mekke şehrine gidiser

Hikâyet öyle geldi Kurtubî'den
Haber vermiş durur Îsâ nebîden

Kim ahbâb edine Ashâb-ı Kehf'i
Bile hem kılısarlar haccı tavfı

HURÛC—I DÂBBETÜ'L—ARZ

(Dabbetülarzın çıkışı)

Gel imdi ol geri kudretten âgâh
Tavaf ederler iken beyti nâgâh

Ki yer deprene titreye kanâdîl
Şunun gibi ki hiç şerh etmeye dil

Yarıla yer çıka Dâbbe Safâ'dan
Cihânı doldura zevk u safâdan

Dabbetü'l-arz canavardır çıka yerden âşikâr
Âlemi ede şikâr ol onu kim ede şikâr

Başı öküz başlıdır hınzıra benzer gözleri
Turfedir gâyette şekli vasfı olmaz inhisâr

Fil kulaklı boynuzu vardır imekeçi gibi
Boynu deve kuşu gibi gögsü arslan şeh-süvâr

Levni kaplan levni gibi kuyruğu koç gibidir
Dört ayaklıdır deve ayağı gibi pâyidâr

Var durur iki kanadı boyu erer buluta
Alının ginliğinin mikdârı hem üç milce var

Bile Mûsâ'nın asâsın tuta çıkısar durur
Hem Süleyman'nın yüzüğü bilesince şâh-vâr

Hem arabca söyleye dili fasîh ola onun
Ayda inanmaz benim çıktıgıma kavm-i şirâr

La'netu'llâh olsun ol zâlimlere kim dünyede
Nefsine zulm eyleyip fısk ile ede iftihâr

Mü'mine erse asâ ile ursar alnıra
Kevkeb-i dürrî gibi ola yanağı gül-izâr

İki kaşı ortasında yazıla mü'min diyü
Pes diye sen ehl-i cennetsin kim oldun bahtiyâr

Kâfirin ol yüzügiyle burnuna damga basa
Yüzü kara ola ol kâfir ola işi hasâr

İki kaşı ortasında yazıla kâfir diyü
Diye ona kim cehennem ehlisin sen hor u zâr

Çıka evvel magribe yürüye ondan maşrıka
Şâm'a ve andan Yemen mülkünü ede ihtiyâr

Uşbu resme Dabbetü'l-arz seyr idiser âlemi
Hakk'ı izhâr eyleyip butlânı kıla târümâr

TULÛU'Ş—ŞEMSİ MİN MAGRİBİHÂ

(Güneşin batıdan doğması)

Dabbetü'l-arz çünki çıka pes onun ardınca şems
Doga magribden velîkin nice doğar bil a yâr

İdedüm aslınca her sözü sana bir bir beyân
İlle yetmiş cilde sığmaz etmez isem iktisâr

Pes şu sözler kim netâyicdir onu takrîr edem
Tâ kitabımız ola câmi' mülahhas ihtisâr

Bu kitabdan anlayanlar cümle âlem ilmini
Kim olur bir nokta yüz bin dâire içre medâr

Âlemin tâ evvelinden âhirine söyleriz
Tâ ki gönlün âlem ıssına ede kasd-ı firâr

Niceler çevgân-ı aşka başını top eyledi
Niceler meydân-ı derdin oldular devrinde dâr

Bu kitab ünmûzec olup bildire unvânını
Edesin Bahr-i Muhîti katrasından i'tibâr

Zîra kimse katra görse gönlüne deryâ düşer
Şemse istidlâl eder ger görür ise bir gubâr

Ger nesîm-i subh olursa bildiler doğar güneş
Ger benefşe açılırsa bildiler oldu bahâr

Görse bülbül lâle-zârı gülsitânı yâd eder
Hasret ü hicran ilinde cânını eder nisâr

Ey dirîgâ nakş-ı âlem etti yağma gönlünü
Gözlerin kaldı hayâlinde kanı nakş-ı nigâr

Ârifin bir yüzü vardur Hak cemâlinden yana
Ger gözükse oladı ma'bûd-ı halk ey şehriyâr

Berk-ı hâtif gibi ğâh gâh canın ol yüzü görür
Onun için gönlün ol cânâneye eder karâr

Pes gerektir ma'rifet deryâsına gark olasın
Tâ bilesin bu denizde yok durur hadd ü kenâr

Bu söz yoktur nihâyet pes geri geldik söze
Tâ ki kalmaya bu yolda kârübânından katar

Bârî geldik bu söze kim çünki Îsâ Mekke'ye
Gelse çıka Dabbetü'l-arz seyr ede dâr u diyâr

Onun ardınca güneş çünkim dolana magribe
Doğmaya üç gün hem üç gece kadar fikr eyle var

Onu ancak dün namâzını kılanlar bileler
Edeler Hakk'a tazarru' ağlaşalar zâr u zâr

Pes doğa magrib kenârından çıka tâ ortaya
Onun ardınca kamer seyr eyleye çün şâhısâr

İkisi çün buluşa kapkara toplar olalar
Dolanalar geri magribde edeler intizâr

Emr ede Cebbâr-ı âlem doğa maşrıktan güneş
Yerli yerince ola geri heman leyl ü nehâr

SEDD-İ BÂBİ'T—TEVBE

(Tövbe kapısının kapanması)

Tevbe kapısı ne resme sedd olısar dinlegil
İbni Abbas'tan rivâyette olundu intişâr

Dedi buyurdu resûlullâh ki tevbe kapısı
Magribin ardındadır onun makaamı iştihâr

İki altından kanadı var durur ol kapının
Dürr ile yâkuut ile tezyîn ediptir Kirdigâr

Bir kanadından onun tâ bir kanadına degin
Tiz yürür atlıya kırk yıllık durur olmaya tar

Yaradaldan âlemi Allah açıktır ol kapı
Tâ güneş doğunca magribden olunca âşikâr

Ger Nasûh tevbesin ederse kesi
Ol kapıdan girer onun tevbesi

Pes suâl etti Muâz ister beyân
Dedi Nasuh tevbesini kıl ayân

Dedi oldur, kim günah etse kişi
Yalvaruban ol gün âh etse kişi

Ol günâhı etmese ömrünce ol
Ol kişinin tevbesi olur kabûl

Böyledir âlemde ahvâl-i beşer
Dolanınca magribe şems ü kamer

Dolanıcak kapanısar kapısı
Şöyle kim ola belirsiz yapısı

Çün kapana tevbe makbûl olmaya
Hiç taraftan kapıya yol bulmaya

Her amel kim cinn ü insân işleye
Ne kadar kim hayr ü ihsân işleye

Cümle hayrâtı onun gitmiş ola
Tâ meger kim tevbeyi etmiş ola

Hem buyurmuştur güneş etse rücû'
Eylese magrib kenârından tulû'

Göricek îman getire cümle halk
İlle makbûl etmeye hiç onu Hak

Göre Îsâ tefrika oldu cihan
Pes Medîne şehrine ola revân

Hem arabdan anda bir hatun ala
Kırk yıl anda dura kızları ola

Ölicek onu Ömer yanında pes
Defn edeler anda ey Îsâ-nefes

Gidiser Mehdî dahi Sin iline
Ol dahi anda varıcak evlene

Oğlu doğa hâtimü'l-evlâd ola
Oğlu kızı olmaya âzâd ola

Pes kısırlık yayılısar âleme
Ayruk oğlan gelmeyiser âleme

Bu sebebden ehl-i îman tükene
Doğmaya çün doğan oğlan tükene

Bu yana geldik Habeş kıla harâb
Ka'beyi taş taş ala koya turâb

Pes mesâhiften gide Kur'ân tamam
Onun ardınca bozılısar nizâm

Kim Medîne kavmi açlıktan öle
Basra şehri cümle suya gark ola

Kimine emraz erişe al'ala
Kime hark u gark u seyf ü zelzele

Uşbu resme kırıla ehl-i cihan
Ehl-i islâm kalmaya zâhir nihan

Şeyh Muhyiddîn demiş işit beni
Rûh-ı Kuds adlı kitâbında onu

Kim resûlu'llah buyurmuştur sarîh
Râvilerden sâbit olmuştur sahîh

Resûlullâh A.V.S. buyuruyor ki: «Ümmetim istikamet üzere giderse onun (ömrü) bir gün, istikaametten ayrılırsa yarım gün olacaktır.»

İstikaamet eder ise ümmetim
Doğru yola gider ise ümmetim

Ömrü bir gün olısar dedi resûl
Ya'ni bin yıl demek olur dedi ol

Uşbu sözdendir ki derler ey hümâm
Bin yıl ola ümmetin ömrü tamam

Çünki cümle ehl-i islâm götrüle
Pes halâyık serteser kâfir ola

Ne helâle eyleyeler ihtizâz
Ne haramdan eyleyeler ihtirâz

Edeler düpdüz fesâda ictimâ'
Âşikârâ edeler yer yer cimâ'

Çünki küfre eyleyeler intisâb
Üstlerine kopa pes yevmül-hesâb

Cümle kâfir gâfil iken nâgehân
İşit imdi ne olur hâl-i cihan

Nûr-ı şems gide ede zulmet hücûm
Yerlere dökiliser külli nücûm

Bu sebebden yerler ede ıztırâb
Deprene dağ çalkana taş u turâb

Cinn inse ine cinne sığına
Tutalar mı sedd kudret tîgına

Tayr u vahş ü dabbe ede imtizâc
Mevc ura bir birine gidip mizâc

Cinniler diye görelim noldu kâr
Göreler olmuş denizler cümle nâr

«...Ve yüklü develer salıverildiği zaman», «Ve bütün hayvanlar toplandığı zaman», «Ve bütün denizler kaynayıp birbirine karıştığı zaman...

FASLÜN FÎ NEFHİ'S — SÛR

(Sûra üfürülmesi)

Emr ede Allâh İsrâfîl'e ede i'tidâd
Sûr ura ola helâk cümle halâyık ıttırâd

(*) *Tekvîr sûresi, 4., 5., 6. âyetler.*

İki kez sûr urısardur birisi kırmağ için
Biri dirgürmek içindir kim ola yevme't-tenâd

Sûru demiştir resûlullâh kim ol bir nûrdur
Şekli boynuz şeklidir eyle bu söze i'tikaad

Kopa magribden yanadın pes kıyâmet evvelâ
Halk onu bulut sanıp ona edeler iltihâd

Emr ola Azrâîle kim sağ elin arş altına
Sol elini kürsünün altından ide imtidâd

Kabz ede ervâhı hep ola melekler hem helâk
İlle uşbu dört melâyik kim mukarrebdir şidâd

Ya'ni Cebrâîl ü Mîkâîl ü Azrâîl hem
Biri İsrâfil ola sonra kalanın bî-inâd

Emr ede Azrâîl'e kim cânın al İsrâfîl'in
Çün ala cânını Hak sora kim kaldı ibâd

Ayda Cebrâîl ü Mîkâîl ü Azrâîl hemîn
Ayda Mikâîl'i kabz eyle ede ictihâd

Sora kim kim kaldı ayda Cebrayil ü ben kulun
Ayda yâ Azrâil imdi sen de olgıl inkıyâd

Ol da çün ola helâk pes sora kim yâ Cebrayil
Kim durur bâkî kalan sen eyle onu bana yâd

Ayda Cebrâil ki sen kaldın ki vechin bâkîdir
Kaldı Cebrâil kim ol da olısar fânî-nihâd

Ayda ya Cebrâil imdi sen dahi olgıl helâk
Secde ede vere cânın kıl bu söze i'timâd

Ba'zılar aydur ki Azrâil olur sonra helâk
İkisi de söz durur vallâhu a'lem bi's-sedâd (*)

Pes yata kırk yıl cihân andan ese rîh-ı akîm
Ya'ni şol yel kim helâk olmuştu andan kavm-i Âd

İgne yurdusu kadar çıka cihânın yüzüne
Dağı taşı düpdüz ede eyleye sankim remâd

Pes diye Allah ki yâ dünyâ kanı kim ehlini
Zînetinle fitne edip eyledindi dil-güşâd

Kanı anlar kim tapardı gayre bana şirk edip
Kanı ol cebbâr begler kim iderlerdi fesâd

Kendiye ede senâ ede bekaaya iftihâr
Kim onundur izz-i dâyim ol durur Allâhu hâd

Kudretidir kaahire hem hikmetidir bâhire
San'atıdır zâhire yendi limen şâe'r-reşâd (**)

Ayda bu gün mülk kimindir kimse vermeye cevab
Pes suâline cevâbın kendi ayda ol Cevâd

Mülk Allâh'ın durur kim Vâhid ü Kahhâr odur
Kim cemî'-i âlem ondan eder idi i'tizâd

Pes Sakar adlı cehennemden çıkara bir yalın
Komaya yedi denizden katrece su müstefâd

Yer yüzün kapkara kıla zeyt gibi gök eriye
Küllisine kasd edicek Hak diye varma ziyâd

(*) *Doğruyu Allâh bilir.*
(**) *Dilediğini doğru yola hidâyet eder.*

FASLÜN FÎ YEVMİ'L-KIYÂMET

(Kıyâmet günü)

Dinlegil Allâh imdi geri nice dirgürür
Çürümüş sünükleri nice yaratır fi'l-meâd

Hak Taâlâ bir hazîne feth ede arştan bu kez
Çıka andan bir deniz Bahrü'l-Hayâttur ona ad

Bu denizden yer yüzüne bir aceb yağmur yağa
Kim erenler suyuna benzer ola ey şâh-zâd

Emr ede Allâh kim ecsâd kabr içinde biteler
Ger nebî ve ger velî ve ger Süleyman ger Kubâd

Bir kemicek var durur insanda asla çürümez
Kim segirdende olur cism ona etmiştir imâd

Hak Taâlâ geri ondan yaradısar cismini
Nitekim evvel ona karnında etmişti nihâd

Gel o merd-i ma'nevî gör sûretin nakkaaşını
Suda insan sûretin yazar musavver bî-midâd

Yoğ iken var eder onu var iken hem geri yok
Dirgirüp geri eder cismini rûhuna mihâd

Çünki kabr içinde ecsâdı yaratır geri Hak
Nice kim öldü ise öyle yaratır bâmdâd

Ya'ni yiğit yiğit ola pirler ola geri pîr
Bulup uşbu sûreti geri olalar cümle şâd

Arşın altından yere bir yel verir içinde od
Tâ ki yel aça yeri bunlar çıka bula murâd

Dediler ehl-i tevârîn enbiyâdan işitip
Kim cihânın ömrü yetmiş bir yıl olur fi'l-idâd

Altmış iki bin dahi dokuz yüz altmış oldu çün
Yaratıldı Âdem ü yaptı benî Âdem bilâd

Hem benî Âdem yedi bin yıl tamam hükm idiser
Kaldı kırk yıl kim tamam yetmiş bin ola yok mezâd

Kırkı oldur kim kamu insan gidicek dünyeden
Yatısar kırk yıl buna etti meşâyih ittihâd

Çün tamam yetmiş bin ola bu cihânın ömrü pes
Geri fânî olısar kalmayısar ağ u sevâd

Bozısar bu haymeyi kim mülkün ıssı kurdudu
Dirşürür bu döşeği kim döşemişti üstâd

Çünki bu sözü sana ettim beyân
Yer ü gök târîhini kıldım ayân

Dinle geri bir haber takrîr edem
Âlemin târîhini tahrîr edem

Kim Mücâhid'den bu resme nakl var
Dedi elli bin durur târîh a yâr

Fahr-i Râzî rahmetu'llâhi aleyh
Etti ihsân ahsen'allâhu ileyh

Leyletü'l-Mi'râcda giderken resûl
Cebrayil ile ona uğradı yol

Kim melekler leşkeri saf saf gider
Biri birine mukaabil seyr eder

Cebrayilden sordu ol Hayrü'l-beşer
Kim bular kandan gelir kanda aşar

Dedi ben mahlûk olalı yâ resûl
Böyle gördüm bunları sağ ile sol

Şöyle kim bir gördüğümü görmedim
Evveline âhirine ermedim

Eylediler birine anda hitâb
Kim ne vaktten yaratıldın ver cevab

Dedi ömrüm ibtidâsın bilmezem
Ne kadar oldu hesâbın kılmazam

Lîki dört yüz bin yıl olıcak İlâh
Gökte bir yıldız yaratır pâdişâh

Ben yaradılalı dört yüz bin tamam
Gökte yıldızlar yarattı vesselâm

Zî kemâl-i kudret ıssı Zü'l-celâl
Kim onundur ilm ü hikmet ber-kemâl

Bu haberlerde budur muhkem cevab
Aydavuz vallâhu a'lem bis'sevâb (*)

Bunda âlimler geri eder sûal
Küllü şey'in hâlikün de nola hâl (**)

Arş u Kürsî nolısar lehv ü kalem
Cennet ü nâra erişir mi elem

Cân olur mu yoksa olmaz mı helâk
Bu yedi eşyâya gelmez mi helâk

(*) *Doğruyu Allah bilir.*
(**) *«Her şey helâk olucudur.» Kasas Sûresi, 88. âyetten.*

Verdiler geri cevâb-ı şâfi hem
Sundular geri şarâb-ı sâfi hem

Kim bu yedi nesne olur i'nidâm
Geri gelir göz açınca vesselâm

«...Onun zâtından başka her şey yokluğa mahkûmdur. Hüküm ancak onundur. Ve hep ona döndürüleceksiniz.» (*)

FASLÜN Fİ'L-HAŞR

(Haşr'e dâir)

Çünki âlem halkı düpdüz olalar mahv ü fenâ
Hayy u Kayyûm ede geri onları hayy u bekaa

Evvel İsrâfîl'i ihyâ eyleye emr eyleye
Beyt-i Makdis sahrasından sûrun ede ibtidâ

Sûrunun dört şu'besi ola dura dört köşede
Biri şarkta biri garbda olısar edip edâ

Biri yer altında biri gökler üstünde ola
Altı delikli ola çıkısar onlardan sadâ

Ol deliğin her birinde olısar bir türlü can
Evvelinde olısar ervâh-ı cümle enbiyâ

Olısar ikincisinde cümle ervâh-ı melek
Birisinde cinniler ervâhı ede iltikaa

Birisinde âdemîler cânı ola has u âm
Birisinde ola ervâh-ı şeyâtîn imtilâ

(*) Kasas Sûresi, 88. âyet.

Birisinde ola hayvânâtın ervâhı kamu
Surda on dört dâyire hem idiserdir istivâ

Pes hitâb erişe İsrâfîl'e kim ur sûrunu
Bir ayağın ileri basuban eyleye nidâ

Ey kara yerlerde çürümüş sünükler dirilin
Ey turâb olmuş bedenler k'oldunuz idi hebâ

Canlarınız geri verdi size Hak pes dirilik
Yerinizden kopun imdi koptu çün yevme'l-cezâ

Pes bedenler yaradıla kabr içinde şöyle kim
Analar rahminde nice yaradıldıysa sevâ

Nice kim ecsâdı evvel yaratıp can virdidi
Bunda dahi öyle idiserdir âhir intihâ

Çün bedenler yer yerin düpdüz tamâmet düzile
Çıka canlar sûr içinden dolalar arz u semâ

Her biri cismine girip dirile kabrinde hep
Arşın altından bir odlu yel ese dola havâ

Yeri yara cümle halkın kabrin aça duralar
Dinle imdi nice çıkalar bular ey meh-likaa

Çünkim evvel sûru ura diriliser Cebrayil
Sonra Mîkâyil ü Azrâyil ziyâ ender-ziyâ

Göndere Hak Bunları Rıdvân'a tâ kim cenneti
Eylesin gâyet müzeyyen kim Muhammed Mustafâ

Giriserdür ümmet ile tâ ebed bâkî kalıp
Bî-nihâyet lûtf içinde ıyş edeler müntehâ

Emr ede Cebrâyile algıl livâü'l-hamdi tîz
İki hulle tâc Burâk al kim bine hayrü'l-verâ

Zühr-i âlemdir Muhammed sâdikü'l-va'di'l-emîn
Fahr-i âlemdir Muhammed rahmetellil-âlemîn

Hullenin biri yeşil biri sarı
Giysin işbu donları ol mâh-rû

Ol Burâk iki kanatlıdır aceb
Yüzü insan yüzlüdür dili arab

Emr ede Cebrâil'e cânın uyar
Ur ona yâkuut-ı ahmerden eyer

Hem zümürrüdden uyan urgıl ona
Bu melekleri alıp vargıl ona

Ere İsrâfîl ü Cebrâyil revân
Vara Mîkâîl ü Azrâil revân

Göreler kim düpdüz olmuş yer yüzü
Hiç belirmez kabrinin izi özü

Göreler ammâ ki bir nurdan direk
Berk urur bir yerde tâ evc-i felek

Pes erişe ede İsrâfil nidâ
Bu kelâmı eyleye anda edâ

Dur a rûh-ı tayyibe şâh-ı rızâ
Dûr kıyâmet koptu gör fasl-ı kazâ

Dur hesâb u arz için Rahman'a gel
Tururu tiz derdlere dermâna gel

Çün resûlu'llâha İsrâfil'den ere bu hitâb
Kabr açıla çıka yerden pes otura müstetâb

Silke başından sakalından bu kez toprağını
İki hulle donlarını giye ol âli-cenâb

Ayda kim yâ Cebrail işbu ne gündür de bana
Ayda kim bu gün kıyâmet günüdür yevme'l-hesâb

Ayda kim pes muştula kim işitip olam ferah
Ayda kim uşda livâü'l-hamd ile tâc ü nikaab

Ayda kim yok yok suâl itmezven ondan ben sana
Ayda kim açıldı cennet kapanıp dârü'l-ikaab

Ayda kim ondan da sormazam sana yâ Cebrayil
Ayda âsî ümmetimden soraram virgil cevâb

Ayda İsrâfil ki sûru urmamışam ben tamam
Ayda şimdi gönlümün yüzüne şaçtınız gül-âb

Pes giye tâcın Burâk'a bine ola şeh-süvâr
Cennete azm eyleyip secde ede ola mücâb

Bir nidâ ede münâdi kim başın yerden götür
Secdenin günü degil belkim hesâb ile azâb

İste Tanrı'ndan dilekler kim atâlar eyleye
Ayda yâ Rab va'de eylemiştin eyle müstecâb

Hak Taala pes diye kim yâ Habîbim ben sana
Şol kadar verem ki râzı olasın der-feth-i bâb

Emr ede kim ura İsrâfîl sûrunu tamam
Dirile cümle halâyık eyleyeler ıztırâb

Enbiyâ evvel dirile artlarınca evliyâ
İşbu resm ile merâtibce duralar ez-turâb

Dura mü'minler kubûrundan kamu ak yüzlüler
Dura kâfirler kara yüzlüler işleri harâb

Ba'zı mü'minler yüzü ola münevver gün gibi
Ba'zının ay gibi ola kim gözüke bî-hicâb

Ba'zının yıldız gibi işrâk ede yüzü latîf
Ba'zının berk ura yüzü hemçü nûr-r şem'i tâb

Dura kabr üstünde bin yıl cümle ser-gerdân olup
Ere magribden bir od ede cigerleri kebâb

Külli âlem başın egip neylesin bilmeye
Kim ırakta kim yakında kim muazzeb kim müsâb

Cümle halkın gele a'mâli gözüke söyleye
Hâlini bir bir beyân eyleyiser sankim kitâb

Her kişi îmânına göre göre envârını
Nûr-ı kevneyne yakinler bulısar hüsn-i meâb

Zühr-i âlemdir Muhammed sâdıku'l-va'di'l-emîn
Fahr-i âlemdir Muhammed rahmetellil-âlemîn

Hem resûlu'llâh buyurmuştur sarîh
Kim onu İbni Ömer dedi sahîh

K'elh-i îman görmeyeler vahşeti
Ne ölümde ne kabirde dehşeti

Ne girdi neşr olsa vahşet göreler
Başlarından hâki silkip duralar

Aydalar el-hamdülillâhil-Gafûr
Kim giderdi gussamızı ol Şekûr

Kankı türlü donlar ile k'öleler
Hem geri ol donlar ile olalar

Ger kişi şâdân eger giryân ola
Sonra donu eskiye uryân ola

Sonra cennetten geliser hulleler
Erkek ü dişi geyiser hulleler

Bâri çünkim haşr ola düpdüz tamam
Kabrin üstüne gelip tuta kıyâm

Müttekîler bölüğüne nâgehân
Âşikârâ olısar fazl-ı nihân

Ba'zına altın eyerli bir deve
Erişe gönlü ne cinsten kim seve

Ba'zına yâkuut eyerli erişe bir gökçek at
Bu deve at urınısar ikişer nurdan kanat

Ger dilerler ise seyrân edeler her meclisi
Ger diler is uçup gideler sitti cihât

Hem gele mü'minlere a'mâli eltâf tîb ile
Sûreti ahsen sözünden dökiser kand-ı nebât

Ayda hiç bilir misin kim ben kimem kim geldim uş
Ayda kim yok bilmezem kaldım velî hüsnünde mât

Ayda şol sâlih amel kim işler idin dünyede
Zikr ederdin kılar idin dün ü gün savm u salât

Ol benem uş lîki binerdim sana ben dünyede
Şimdi sen bin gel bana bulgıl belâlardan necât

«Takvâ sâhiblerini, elçiler gibi Rahman'ın huzûruna toplayacağımız gün,» (*)

Kâfire a'mâli çirkin sûret içinde gele
Kokusu ences ola kanda bulısar tayyibât

Ayda hiç bilir misin kim ben kimem kim geldim uş
Ayda kim yok bilmezem nolaydı olaydım memât

(*) Meryem Sûresi, 85. âyet.

Ayda şol murdâr amel kim kılar idin dünyede
Ben olam kim işler idin küfr ü fısk u seyyiât

Sen bana dünyâda binerdin bu gün ben binerem
Bu sözü tefsîr içinde öyle nakl etti rüvât

«...Onlar günâhlarını arkalarına yükleneceklerdir.
Dikkat edin ki yüklendikleri günâh ne kötüdür.» (*)

Âyişe aydur suâl ettim resûlu'llâha ben
Kim halâyık nicesi haşr olısar eyâli-zât

Dedi haşr ola kamu başı kaba yalın ayak
Ben dedim ayb olmaya mı avrete uşbu sıfât

Dedi yâ Siddîk kızı ol gün şu gündür kim işit
Kendüye meşgûl olısar cümle halk-ı mümkinât

Gözlerini göğe dikip duralar kırk yıl tamam
Yemeyeler içmeyeler edeler yerde sebât

Terlere gark olısardur cümle kâfir kimisi
Başınadek ağzınadek karınadek hep usât

İlle mü'minler otura her biri bir kürside
Gölgeler ede bulutlar günleri ıyd ü berât

Ol kıyâmet günü bir sâat gele mü'minlere
Devlet onun kim namâza durısa vere zekât

Nakl eder Keşşâf kabirden tâ gidince cennete
Bir namaz kadri olur her kim okur ve'n-Nâzi'ât

(*) *En'am Sûresi, 31. âyet.*

Uşbu sözün kadrini tallâhi bilmezsin nedir
İşbu resme Hızr sana suna mı Âb-ı hayât

Kimse bu devlet sarâyına kaçan yol bulısar
Tâ meger ola şefîi anda Fahr-i kâyinât

Zühr-i âlemdir Muhammed sâdiku'l-va'di'l-emîn
Fahr-i âlemdir Muhammed rahmetellil-âlemîn

İbni Abbas dedi çünkim haşr ola
Her kişi hâline göre neşr ola

Ma'siyetten tevbesiz ölen kişi
Ol olısardur hacil olan kişi

Kim ki sekrân ölse sekrân olısar
Âciz ü gam-nâk ü hayrân olısar

Ayıg ayıg ola mestinde kadeh
Destisi boynunda destinde kadeh

Cîfe gibi koka la'net edeler
Ejdehalar soka la'net edeler

Kim ki çalgı çalar olsa çalısar
Utanıp çalgıyı yere çalısar

Lûtiler yerden katışmış kopısar
İt gibi bunlar çatışmış kopısar

Her ki âsî olsa rüsvây olısar
İşi âh ü nâle ve vây olısar

Tevbeye gel tevbeye gel tevbeye
Geçti ömrün irisersin nevbeye

Her kim onun işi istigfâr ola
Destigîri ol Ganî Gaffâr ola

Pes nidâ idiser ondan pâdişâh-ı Müstegâs
Kim kanı şunlar beni bilmezdi şâh-ı Müstegâs

Kandedir düşmenlerim diye melekler aydalar
Kim durur düşmenlerin de yâ İlâh-i Müstegâs

Ayda kim düşmenlerim şunlar durur kim dünyede
Kim benim ile yalan sözlerle ederdi bihâs

İftirâ ederler idi bana ol kezzâblar
Ben münezzeh Tanrı'ya bu resme giderdi bihâs

Hem gele Kur'ân gözüke ayda Kur'ân ehline
Hiç beni bilir misin şevkın eder mi inbiâs

Ayda kim yok bilmezem pes ona Kur'ân ayda kim
Ben senin şol yârinem zevkın eder mi inbiâs

Ben şu Kur'anem ki, bana âşık olup dâyimâ
Gündüz okurdun beni susuz ederdin iltihâs

Geceler uykunu sana çok harâm etmiş idim
Gâh hazarda gâh seferde kim giderdin iltihâs

Aydalar bu gün gerek her tâcir assı eyleye
Hırmenin ona göre götüre kim etti hirâs

Âhiret tâcirlerinden sen ziyâde olasın
Hâsılını artuk alasın çün uş bitti hirâs

Pes verile ehl-i Kur'ân'a şu resme saltanat
Kim geçirmezdi hayâlinden bu vech ile türâs

Uralar hem başına cevherli bir tâc-ı vekaar
Kim uçurmazdı hayâlinden bu vech ile türâs

Atasına anasına hulleler kim vereler
E-meye hiç kıymetine dünyede mülk ü esâs

Aydalar kim ne sebebden verdiler bize bunu
Vermedikti kısmetine dünyede mülk ü esâs

Aydalar kim andan ötrüdür ki sizin oğlunuz
Gözlemezdi dünyede mesnâ rübâiyle sülâs

Dâyımâ Kur'ân'ı yâr edip okurdu aşk ile
İstemezdi dünyede mesnâ rübâiyle sülâs

Pes dönüp Kur'ân okuyana diyeler kim oku
Hak seni esirgeyip vermişti Kur'ân'ı gıyâs

Cennet içinde okudukça merâtib bulasın
Devletine çün sebeb etmiş idi onu Gıyâs

Ne kadar okursa onu ol kadar izzet bula
Rahmet için onu kılmış idi erzânî Gılas

Gönderipti bize sultânü's-selâtîn hazreti
Kendi mahbûbu ile lâ-şekk o Furkaan'ı Gıyâs

Zühr-i âlemdir Muhammed sâdıku'l-va'di'l-emîn
Fahr-i âlemdir Muhammed rahmetellil-âlemîn

Gözükiser hayr u ihsân u zekât
Ahsen-i sûrette hac savm u salât

Hayr u ihsan bir yeşil kubbe ola
Sâyebân ola eger habbe ola

Bâri her a'mâl kim insân işleye
Kankı vech ile kim ihsân işleye

Hep musavver olısardur yarın ol
İsteyiser yarın anda yârin ol

Zî-saâdet kim ibâdet eyleye
Dün ü gün hayrâtı âdet eyleye

Devlet onun kim fütüvvet eyleye
Hayr ede dâyim uhuvvet eyleye

Tâ ki hayrı destigîr ola ona
Başına bir gün gele onu ana

Çünki halk yerden kopısar bî-gümân
Bir birini biliserler bir zaman

Sonra ehvâl-i kıyâmet olısar
Kim selâmet kim melâmet olısar

Bilmeye kimse bu kez biri birin
Bilmeye gökte göğün yerde yerin

FASLÜN Fİ TEBEDDÜLİ'L-ARZI VE'S-SEMÂVÂT

(Yerin ve göklerin değişmesi)

Geldik imdi nice olur yer ü gökler ey sirâc
Nice zâyil olur anda uslar ögler ey sirâc

Halk yerinden durucak dağları gitmiş göreler
Düpdüz olmuş yer yüzü hiç kalmamış bahr-i ücâc

Ya'ni denizler soğulmuş şehr ü köy olmuş harâb
Cümle yıldızlar dökülmüş gökler olmuş infirâc

Hak Taâlâ aya güne kudretiyle yapışa
Ata evvel bu ikisini denize bî-lecâc

Andan öyle yelin estire buları kızdıra
Andan od edip buları oda kata gözün aç

Yer yüzünü ak gümüşden eyleye dedi Alî
Gökleri altından ede bir nazarda bî-ilâc

Yer yüzü tebdîl olıcak halk Sırât'a gidiser
Anda zulmete turısarlar ayağın yalın aç

Bunda tefsîr ehli üç türlü rivâyet eyledi
Biri bu yer ak gümüşten ola olmaz taş ağaç

Bu durur ikincisi kim işbu yeri gin ede
Sahtıyan gibi çekiserdür onu bî-i'vicâc

Bu durur üçüncü kim düzer bir ayruk yeri kim
Sahire'dir adı bir ak yerdir ol hemçün zücâc

«Bir de bakarsın onlar hep kabirlerinden uyanmışlar.» (*)

Bu yer işbudur kim onda hiç günâh işlenmedi
Onu gin eyleyiserdür tâ ede halk intihâc

Dediler bu yer yigirmi bir bölüktür ginliği
Onu doksan dokuz eder ginliğini bunca kac

Şol ki meydan yeridir kim halkı onda cem' eder
Ak çörek gibi kılısar orta yerde hemçü âc

Gökleri pes kabz ede andan düre kâğıt gibi
Yerlere ata bu gökleri işit bî-ihticâc

Muntazır ola halâyık kim nice emr ede Hak
Bin ayak bir ayak üstüne idiser indirâc

Çün bu dünyâ göğü iki pâre ola emr ile
İniser yere melekleri kılısar izdivâc

Bunların cinn ü beşerce iki ola sağışı
Kuşatalar yer yüzün dinle ne olısar nitâc

(*) *Nâziât Sûresi, 14. âyet.*

Aydalar kim yâ melekler sizde midir Tanrı'mız
Aydalar bizden münezzehdir Ganî bî-ihtiyâc

Bizde yok durur velî ammâ geliser Tanrı'mız
Ya'ni zâhir olısar emri olısardur revâc

Âşikârâ ola ef'âli sıfâtı zâtı hem
Viriserdür kullarına saltanat tahtında tâc

Onun için berk urur nûr-ı kemâl-i Kibriyâ
Zîra işrâk idiser nûr-ı cemâl-i Kibriyâ

Andan ikinci göğü kabz idiser
Yedi kat gök geri bir bir gidiser

İneler bunun dahi ehli yere
Kuşatalar yer yüzünü dâyire

Bu göğün işit ki ehli nicedir
İki evvelki gögün ehlincedir

Aydalar kim sizde midir Tanrı'mız
Gözükür ise demidir Tanrı'mız

Aydalar bizden yücedir ol İlâh
Bizde yoktur ol münezzeh pâdişâh

Zâhir olısar velî emri onun
Kaplamış durur belî emri onun

İşbu resme gökleri bir bir direr
Bir biti gibi yedi gögü dürer

Her gögü derdikçe ehli iniser
Kuşadısar bir birini ser-te-ser

Orta yere alısarlar âlemi
Orta yerde kalısar cin âdemi

Her göğün yıldızın oda atısar
Od edip ol odu oda katısar

Bu yedi gökler dürülüp halkı ettikçe ..vâh
Sorısarlar Tanrı'mızı kanı ki görevüz kifâh

Aydalar kim bizde yoktur ol münezzeh Tanrı'dır
İlle zâhir olısar emri size etmen sıyâh

Pes bulardan sonra rûh-ı a'zam iniser yere
Hep meleklerden azîmdir açısar yerde cenâh

Bir saf olup turısar Rahman'a karşı uşbu rûh
Bunun ardında bular saf saf durup ede sıfâh

Cümle îmân ehli ola yüz yigirmi saf tamam
Ola seksen saf Muhammed ümmeti ehl-i salâh

Her safın uzunluğu maşrıktan ere magribe
Hep başı kaba yalıncaklar ne gömlek ne silâh

«Sûr'a üfürüleceği o gün, (mezarlardan kalkıp mahşere) bölük bölük gelirsiniz.» (*)

Nakl eder Keşşa Muâz übnü Cebel bir gün gelip
Kim resûlu'llâh katında etti söze iftitâh

Dedi yevme yenfehu fi's-sûri bildir yâ resûl (*)
Dedi ettin yâ Muâz emr-i azîmden infitâh

Andan ol iki mübârek gözlerinden yaş akıp
Uşbu resm ile cevâba sadrı oldu inşirâh

Dedi bil kim kopısardur ümmetimden on bölük
Ba'zısı maymun suratlı ba'zısı domuz kıbâh

(*) *Nebe' Sûresi, 18. âyet.*

Ba'zısı ayaktan asılıp süriniser yüzün
Ba'zı gözsüz bazı sağır dilsiz eyleye niyâh

Ba'zı dilin çeyneyiser gögsüne sarkıp dili
Aka ağzından irinler bulmaya andan felâh

Ehl-i mahşer görüben hâlinden onun iğrene
Ba'zısı elsiz ayaksız kopısar bulmaz necâh

Ba'zısı boğazından asıla tamu ağacına
Ba'zısı cîfeden artuk kokısar ender-bitâh

Ba'zı katran cübbeler giye tenine yapışıp
Bunları bir bir beyân etti gel anla ıstılâh

Dedi maymun sûretinde kopısar kovkovlayan
Hem harâm yiyen domuz kopa ki yemezdi mübâh

Ayağından asılan şol kişidir kim yer ribâ
Gözsüz olan cevr edendir hükm içinde bî-sıhâh

Şol ki sağır dilsiz ola kendüzin gören durur
Ucb edip a'mâline dünyâda ederdi mizâh

Niçin ulu düşe kişi ucb ede a'mâline
Ululuk kimin idiği olısar zâhir sabâh

Sivycmâ kim nûr-ı zzet kaplayıptır âlemi
Gözlere envâr-ı zâtı olısar zâhir sabâh

Onun için berk urur nûr-ı kemâl-i Kibriyâ
Zîrâ işrâk idiser nûr-ı cemâl-i Kibriyâ

Şol ki dilin çeyneyiser yarın ol
Dinle onun çün ne buyurdu resûl

Dedi onlar şöyle âlimler durur
Bir de şol kussâs zâlimler durur

Kim muhâlif ola kavli fi'line
Çün muhâliftir kim uya kavline

Şol kim el ayak kesilmiş gideler
Onlar oldur komşusun incideler

Şol ki tamu ağacına asalar
Beglere gammâz olup kov yâ salar

Cîfilerden şol kim artuk kokalar
Nefslerini mühmel işe sokalar

İşleri murdâr ile lezzât ola
Nefslerinin lezzeti şehvât ola

Hem zekâtı vermeyip men'edeler
Niçema kim şîm ü zer cem' edeler

Şol ki katrandan giyeler cübbeler
Kibr ü fahr ile yapalar kubbeler

Halka kibr ile dimag eyleyeler
Hışm u darb ile çomağ eyleyeler

Çünki bu ahvâli bildin anladın tuttun kulah
Pes sakın uşbu sıfatlardan sen ol zinhâr irah

Belki sa'y et kim ulular zümresinde olasın
Tâ ki zerrîn tâc urunup giyesin zer-bâfi nâh

Şeyh Gazzâlî rivâyet eder İhyâ'da işit
Kim kıyâmet günü bir kavm olsar gâvet inâh

Yüzleri yıldız gibi tâbende ola bunların
Aydalar nice âmel ederdiniz siz intisâh

Aydalar çünkim ezânın işitirdik ününü
Durup abdeste giderdik etmez idik intifâh

Bunların ardınca geri dura bir hoş tâyife
Yüzleri sankim kamerdir kim felek ona konah

Aydalar kim ne sebebden yüzünüz ay gibidir
Aydalar abdeste vaktten ön olurduk irtisâh

Bunların ardınca geri kopalar bir tâife
Yüzlerinden san güneş olmuş hayâdan iki şâh

Aydalar kim ne sebebden yüzünüz gün gibidir
Aydalar mescidde tutardık biz ezâna kulah

İşbu sözde imdi sarrâf ol benim diz dürlerim
Zîra deryâdan çıkıp ister çü dürdâne kulah

Dediler kim yâ resûl nite bilesin kâfiri
Nice buyurdu diyem tut söze merdâne kulah

Dedi kim yevmü'l-kıyâmette geliser ümmetim
Yüzleri ak kolları ak tut o sultâna kulah

Zîra abdest suyunun iriser âsârı dedi
Andan ötrü ağ olur dedi tut ol hâna kulah

Süriserdür bunları İsâ Muhammed yidiser
Öyle buyurdu tut ol derdlere dermâna kulah

Hem buyurdu kim halâyık olısardur üç bölük
Nice olısar diyem tut sırr-ı Rahmân'a kulah

Bir bölüğü yayan ola birisi ola süvâr
Bir bölüğü yüzü üstüne tut ol câna kulah

Dediler kim nice yürürler yüzünün üstüne
Aydayım kim ne buyurdu tut o cânâna kulah

Dedi kaadirdir ayağı üzerine yürüden
Yüzü üstüne yürüde tut bu irfâna kulah

Hak buyurmuştur resûlu'llâh ki Hak Kaadir durur
Toprağa can verdi hem ilmine Kur'ân'a kulah

Katreden yüzler düzüp göz verdi tâ göre yüzün
Hem sözün işitmeğe vermiştir insâna kulah

Onun için berk urur nûr-ı kemâl-i Kibriyâ
Zîra işrâk idiser nûr-ı cemâl-i Kibriyâ

FASL

Çün bu hâle ere insan tal'atı
Giydireler enbiyâya hıl' atı

Hil'atı evvel resûl görmüş idi
Şol zaman kim kabrden durmuş idi

Andan İbrâhîm ola hıl'at giyen
Böyle nakl etti bunu böyle diyen

Zîra dünyâda bu uryân oldıdı
Hak yolunda odlara atıldıdı

Onun ardınca giyeler enbiyâ
Onların ardınca cümle evliyâ

Onların ardınca pes cümle şehîd
Onların ardınca pes cümle saîd

Uşbu vech ile merâtibce tamam
Donanalar ehl-i îman hâs u âm

Begler ayaklarda zerre olalar
Kaadılar bunların ile kalalar

Oğlu ölen kişi bulısar visâl
Viriser oğlu ona Âb-ı zülâl

Göre oğlancığını şâdân ola
Ol yıkılmış gönlü âbâdân ola

Dura bin yıl muntazır halk anda ola ıttırâd
Cümle sergerdân olup bilmeyeler nola tırâd

İşitince turısarlar nakr-ı nâkuurı bular
Nakr-ı nakuur sırr-ı Kur'ân'dandır eyle i'tikaad

«O sûra üfürüldüğü zaman» (*)

Ba'zılar der nakr-i nâkuur olısar ikinci sûr
Bâri bunlar sanalar erdi azâb-ı Hak şidâd

Nâgehânî göreler kim arşı götürmüş gelir
Omuzu üzre sekiz emlâk idüben ictihâd

Her firişte kim basar ayağını bir mevzı'a
Seyr eder yigirmi bin yıllık yolu eder nefâd

«... O gün Rabb'inin arşını, üstlerinde sekiz melek taşı
(*

Uşbu resme ereler arşı koyalar şol yere
Kim demiştik onu ak yerdir döşenmiş çün mihâd

Onu onunçün yaratmıştı ki arş anda gele
Arşı anda göricek korkısar ondan hep ibâd

Korka âlimler şehidler edeler andan fezâ'
Enbiyâ ragbet edip Hakk'a edeler i'timâd

(*) Müdessir Sûresi, 8. âyet.
(**) Hakka Sûresi, 17. âyet

Nûr-ı arş çün zâhir ola ol yer işrâk eyleye
Zîra Hak hükm ediser çün olısar yevme'l-meâd

FASLÜN Fİ'L-MEVÂKIF

(Duraklar)

Emr ede Hak pes melâyik cümle halkı süreler
Gidiser önce Muhammed bula mü'minler reşâd

Süriserlerdir zebânîler erip kâfirleri
Bağlanıp her biri bir şeytân ile yüzü sevâd

Kimi ayağın yüriser kimi yüzü üstüne
Her kişi niderse bula çün ola yevme't-tenâd

İbni Mes'ud'dan rivâyettir ki kendi nakl eder
Dedi bana ol Aliyy ibni ebî Tâlib cevâd

Dedi buyurdu resûlu'llâh ki bana yâ Alî
Kim kıyâmette mevâkıf olısar kıl intikaad

Dura her mevkıfta bin yıl pes halâyık bî-nizâ'
Budur evvel mevkıfı kim halk kopıcak bî-idâd

Kim ki mü'min ise anda bulısar fevz ü necât
Kim ki kâfir ise dura bin yıl anda bî-inâd

Süriserler bu makamdan halkı mahşer yerine
Bin yıl anda pes turısardur kamu ehl-i fesâd

Ehl-i îman arş-ı Rahman gölgesinde duralar
Edeler zıll-ı amân içre ferahta istinâd

Süreler pes halkı andan zulmete nûra gide
Ede kâfir zulmet içinde geri bin yıl nihâd

Çıka mü'min tarfetü'l-ayn içre zulmetten revân
İçi dışı nûr olup nûra gide bula murâd

Onun için berk urur nûr-ı kemâl-i Kibriyâ
Zîra işrâk idiser nûr-ı cemâl-i Kibriyâ

Çün edeler uşbu hâle intisâb
Süreler kim soralar bir bir hesâb

On serâ-perde olısar anda bil
Niceler ol yerde olısar hacil

Evvel edeler harâm işden suâl
Kim haram eder midi yahud helâl

Soralar ikincide bid'at ona
Etmediyse vereler rif'at ona

Soralar üçüncüde ahvâlini
Atasıyla anasıyla hâlini

Bunlara ger âsî olmadıysa ol
Tiz geçe dördüncüde ede nüzûl

Soralar şol nesne kim dinde ola
Şol kim onun hükmü altında ola

Onlara ta'lîm-i Kur'ân etti mi
İlm ile âdâb-ı dîn öğretti mi

Etti ise tiz geçe beşinciye
Göz açıp yumunca hâşâ inciye

Soralar kuldan karavaştan bu kez
Neylediyse kurudan yaştan bu kez

Soralar altıncıda kavmin ona
Soralar yedincide rahmın ona

Sekizincide hasedden soralar
Neyledi cân u cesedden soralar

Dokuzuncuda mekirden soralar
Hem onunda bu fikirden soralar

Aldamaktan edeler anda suâl
Dinledin mi cân ile tende suâl

Ger bularda aydur ise hoş cevab
Zıll-ı arşta otura bula sevâb

Ger bularda suçlu çıksa ey hümâm
Her birinde turısar bin yıl tamam

Süreler bundan dahi halkı revân
Şol yere ere geri pîr ü cüvan

Kim vereler anda bir bir bitisin
Kullarına Tanrı hayrın bitisin

Onda on beş mevkıf olısar dedi
Sorılısar nitdi ser-tâ-ser dedi

Soralar evvel ona anda zekât
Hayr edip verdi ise kande zekât

Soralar ikincide Hak dedi mi ey şâh-zâz
Yâhu suçlar afvına sa'y etti mi ey şâh-zâz

Soralar üçüncüde kim emr-i ma'rûr etti mi
Soralar dördüncüde nehy etti mi ey şâh-zâz

Soralar beşincide kim hüsn-i hulk eder midi
Soralar altıncıdı kim hubb u bugz eder mi yâz

Soralar yedincide kim yer midi mâl-i harâm
Soralar sekizincide kim şurb-ı hamr eyler mi yâz

Soralar dokzuncusunda kim hiç zinâ eder midi
Soralar onuncuda yanlış sözü düzer mi yâz

Soralar kim on birinde and içer midi yalan
Soralar kim on ikide hiç ribâ kılar mı yâz

Sorılısar on üçüncüde eder mi iftirâ
Muhsenâta sögdü mü yâ eyledi mi el-iyâz

Sorılısar dört ü onda hiç yalan tanıkluğa
Yeltenüben vardı mı yâ eyledi mi el-iyâz

Sorılısar on beşinde hiç müsülman kimseye
Yok yere bühtân eder midi sorula bâmdâz

Ger cevab aydur ise vara livâü'l-hamde ol
Vermez ise her yere bin yıl durula bamdâz

Süreler bundan geri halkı bitiler vermeğe
Ger sehî ise edip dervişlere mâli güşâz

Bitisini sağ elinden vereler cömerd ise
Açıp onu okuyucak olısar hâli güşâz

Cennetin giye libâsın tâcın ura başına
Arş-ı Rahman gölgesinde oturuban ola şâz

Ger cigân u kâfir ise sol elinden vereler
Olsa gamnâk onu mü'minler görüben ola şâz

Süreler ondan da halkı gideler mîzâna hep
Müttekîler onu göricek varuban ola şâz

Kim ki bir miskaal-i zerre hayr ederse tartalar
Kimin ağır gelse mîzânı irüben ola şâz

Her kimin mîzânı yiyni gelse bin yıl turısar
İşbu hâli göre mü'min yügürüben ola şâz

Süreler andan da halkı varısarlar şol yere
Yolunu Rahman'a mü'min irgürüben ola şâz

On iki mevkıf idiserdir bu yeri Hak geri
Ehl-i îmânı bu yerde turguruban ola şâz

Soralar evvel kim âzâd eyledi mi bende hîç
Eylediyse bu sözü ona soruban ola şâz

Soralar ikincide Kur'ân'ı hoş okur mıdı
Okudu tuttu ise onu turuban ola şâz

Soralar üçüncüde kim hîç eder midi gazâ
Eylediyse kâfiri irüp vuruban ola şâz

Soralar dördüncüde kim gıybet eder midi hîç
Etmediyse işbu yerden tiz sürüben ola şâz

Soralar beşincide kim kimsene kovlar mıdı
Kovlamadıysa geçe andan yürüben ola şâz

Soralar altıncıda kim hiç yalan söyler midi
Söylemediyse onu tiz kurtara ol Müsteâz

Soralar yedincide kim tâlib-i ilm oldu mu
Oldu ise hazretine irgüre ol Müsteâz

Soralar sekzincide kim ucb eder midi aceb
Etmediyse mâline ilmine bula iltizâz

Soralar dokuzuncuda kim kimseye kibr etti mi
Etmediyse anda içi dışı dola iltizâz

Soralar onuncuda kim hîç ümîdin kesti mi
Kesmediyse rahmetu'llâhtan pes ola iltizâz

Kimse hergiz bu makaamâtı nice geçe meger
Kim Habîbu'llâh'tan ola işbu kula iltizâz

Sırr-ı ekberdir Muhammed seyyid-i kevn ü mekân
Nûr-ı ezherdir Muhammed es'ad-i hîn ü zaman

Sorısarlar on birinde der-kemîn
K'oldı mıdı mekr-i Hak'tan hîç emîn

Sorısarlar on ikinci komşudan
Şehr ü köy ü bâğ ekinci komşudan

Ger bulardan verir ise hoş cevab
Bulısardır Hak katında çok sevab

Hak katında yüzü ağ ola onun
Gönlü şâd u işi sağ ola onun

Muştulaya Hak ki var buldun aman
Bir ferah vere ki Hak bile heman

Tevbesiz olsa kişi dedi resûl
Turısardır her birinde bin yıl ol

Gel beru insâf et imdi ey azîz
Kopısardur çünkim âhır rüste-hîz

Bu değil mi yigregi kim âdemi
Kim sonucu bula şol kutlu demi

Kim ere yüz aklığıyla hazrete
Rahmete gark ola gire cennete

Yâ İlâhî rahmetin erzânî kıl
Şol ki lâyıktır sana sen onu kıl

Biz kuluz kuldan hatâlar yaraşır
Pâdişahsın sen atâlar yaraşır

Kulun işi sehv ile küfrân olur
Şâhın işi afv ile güfrân olur

Bir nazarda gögü devvâr eyledin
Bir nazarda yerleri var eyledin

Bir nazarda yerde insân eyledin
Bir nazarda ona ihsân eyledin

Hikmetini ona âsân eyledin
Rahmetini ona yeksân eyledin

Yoğ iken bu resme eltâf eyledin
Yoğ iken bu nev'a a'tâf eyledin

Şimdi kim îman verip kıldın atâ
Pes aceb mi afv edersen ger hatâ

Şimdi kim îrfan verip verdin kemâl
Pes aceb mi keşf edersen ger cemâl

Şimdi kim Kur'ân verip verdin beyân
Pes aceb mi yüzünü görse ayân

Şimdi kim buldu çü bu bürhânı ol
Pes aceb mi bulsa sen sultânı ol

FASLÜN FI LİVÂİ'L — HAMD

(Hamd bayrağı)

Dinle imdi uşbu yerde nice eder Kirdigâr
Nice san'at gösterir meydâna ol Perverdigâr

Ol kıyâmet yerine evvel ki zâhir olısar
Sancağı gâzîlerin evvel olısar âşikâr

Pes gele evvel resûlu'llâh livâü'l-hamd ile
Sancağıdır ol onun elde tutısar şâh-vâr

Dedi kim ben seyyidem yevmü'l-kıyâmette bilin
Âdem oğlanlarına kılmazam ammâ iftihâr

Hem livaü'l-hamd elimde ola cümle enbiyâ
Sancağım altında idiser durur ol gün karâı

Sordular kim yâ resûla'llâh buyur ol sancağın
Ne kadardır tûlü arzı nicedir hadd ü kenâr

Dedi bin yıllık durur sancağımın uzunluğu
Arzı beş yüz yıllık olısardır onun iştihâr

Başıdır yâkuut-ı ahmer kabzasıdır ak gümüş
Üç kanadı var durur üç yana olur intişâr

Biri maşrıkta olısar biri magribde onun
Biri dünyâ gögünün ortasına hemçün menâr

Üç satır var üzerinde şekli işbu resmedir
Her satır uzunluğu bin yıl kadardır pâyidâr

Es'satru'l-evvel

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

Es'satru's-sânî
ELHAMDÜLİLLÂHİ RABBİLÂLEMÎN

Es'satru's - Sâlis
LÂİLÂHE İLLALLÂH MUHAMMEDÜRRESÛLULLÂH

Ol livâ katında yetmiş bin durur sancak tamam
Dura hem sancaklar altında melâyik bî-şümâr

Dura her sancakta yetmiş bin melâyik safları
Dura her saflarda beş yüz bin melâyik şeh-süvâr

Cümlesi tesbîh ü takdîs edeler ol Hâlık'a
Ehl-i îman sancağım altında dura ne ki var

FASLÜN Fİ CEHENNEM

(Cehenneme dâir)

Râviler aydur kaçan kim evvelîn ü âhirîn
Bir yere kim cem' olalar hep sıgâr ile kibâr

Duralar saf saf melâyik kuşadalar âlemi
Hak Taâlâ emr ede Cebrâil'e kim yürü var

Var getir gelsin cehennem şimdi vakt oldu ona
Vara ayda yâ cehennem gel kim okur Kirdigâr

Korka bu sözden cehennem ayda kim nider beni
Kim azâb etmek için mi bana etti i'tibâr

Aydalar kim yok onunçün kığurur şimdi seni
Var idi dünyâda bunca kâfir ü âsi şirâr

İntikaam etmek diler bugün seninle bunlara
Seni onunçün yaratmıştı ki yana ehl-i nâr

Pes çekeler onu yetmiş bin zimâm ile bu kez
Her zimâmın olısardur halkası yetmiş hezâr

Halkanın birine yetmiş bin zebânî yapışa
Şol zebânîler ki biri idedi dağı gubâr

Pes cehenem su sığırı sûretinde yürüye
Tütününden çıka odlar sıda ödler târümâr

Çünki bin yıllık yol ere yürüye halk üstüne
Boşana nâgâh zebânîler elinden ıztırâr

Uşbu korkudan cemî'i enbiyâ ve mürselîn
Dizlerinin üzerine çökeler bî-ihtiyâr

Yapışa pes arşa İbrâhîm ü Mûsâ korkudan
Hem yapışa arşa Îsâ korkudan ey şehriyâr

Unuta İbrâhîm anda oğlu İsmâîli'ni
Kardaşı Hârûn'u Mûsâ Meryem'i Îsâ a yâr

Aydalar yâ Rabbi nefsî nefsi bize kıl meded
Ancak onu isteriz kim kılma bizi şermüsâr

Cümle nefsî nefsî diyüp yalvarıcak Tanrı'ya
Pes Muhammed Mustafâ bu resme ede i'tizâr

Kim gerekmez nefsimi yâ Rab dilerven ümmetim
Bunları eyle selâmet ver necât ey Bîr u Bâr

Nefsini kurbân idiser ümmetiyçün zî-kerîm
Cânını Îsâr idiser Rabb'ine kılıp nisâr

Sırr-ı ekberdir Muhammed seyyid-i kevn ü mekân
Nûr-ı ezherdir Muhammed es'ad-ı hîn ü zaman

Pes tamudan yana tuta yol Habîb
Tuta zencîrinden onu ol Habîb

Dön geri ehlin geliserdür diye
Fevc ü fevc sana tolusardur diye

Ayda kim ko yâ resûla'llâh beni
Hak harâm etmiş durur bana seni

Yâ Muhammed sensin ol Sâdık Emîn
Kim habîbim dedi Rabbü'l-âlemîn

Çün beni Hakk eyledi dârü'l-ikaab
Ko beni kim eyleyem halka azâb

Bir nidâ ere ona arştan satî'
Kim habîbimin sözüne ol mutî'

Çün cehenem bu nidâyı işite
Götrüle arşın şimâline gide

Cümle âlem korkudan ola emîn
Hem biline rahmtellil'âlemîn

FASLÜN Fİ EHLİ'N — NÂR

(Ateş ehli)

«Ey günâhkârlar! Bugün mü'minlerden ayrılın!» *

Emr ede Hakk ili temyîz edeler
Küfrü hor îmanı ta'zîz edeler

Şirk ile ihlâs erip secde kıla
Hak'tan ihlâsa bu resme emr ola

Kim yürü var ehlin ile cennete
Şirk de varsın ehli ile nikmete

Cem' edeler kâfiri şeytân ile
Baglanısar her biri şeytân ile

Yüzleri kara gözsüz olalar
Her biri nitdiyse anda bulalar

Hak nidâ ede ki kizb ederdiniz
Kanı şunlar kim şerîkim derdiniz

Aydalar igvâ ederlerdi bize
Türlü türlü nesne derlerdi bize

Şimdiyedek küfr ü bâtıl söyledik
Şimdi ikrâr edip i'râz eyledik

(*) Yâsin Sûresi, 59. âyet

Ba'zı yerde şirke inkâr edeler
Ba'zı yerde küfre ikrâr edeler

Gözlerini göğe dikip duralar
Başlarını yere egip duralar

Yer yüzü ger dolu altın olsadı
Onu bir kâfir o yerde bulsadı

Kendi cânıçün fedâlar kıladı
Tâ kim ol işkenceden kurtuladı

FASLÜN Fİ İHZÂRİ'L—ENBİYÂ (A.S.)

(Peygamberlerin çağrılması)

«Allah, kıyâmet gününde peygamberleri toplayıp şöyle buyurur: — Ümmetinizi da'vet ettiğinizde size ne cevâb verildi...» *

Emr ede Hak Cebrayil'e eyleye tâ imtiyâz
Bir birinden tamu uçmak ola hattâ imtiyâz

Cenneti arşın sağında koya ta'zîmat ile
Soluna arşın cehennem eyleyiser inhiyâz

Arşın altı uçmak ola uçmak altı hem tamu
Yer ü gök fânî olısar olmaya hiç kış u yaz

Kurısarlar hem Sırâtı çok tamunun üstüne
Kuralar mîzânı gök altında ede irtikâz

Pes nidâ ede Taalâ'llâh kanı Âdem Sâfi
Kanı İbrâhîm Halîl'im diyiser ol Bî-niyâz

(*) Mâide Sûresi, 109. âyet.

Kanı ol Mûsâ Kelîm'im rûhum ol Îsâ kanı
Kanı ol dostum Muhammed bugün olsun ser-firâz

Cümle sağ yanında mîzânın bular dursun bugün
Cenneti Rıdvân açıp etsin hazâyinden rikâz

Mâlik açsın hem cahîmın kapılarını tamâm
Pes tamu hışm ile çıka cennet ede ihtizâz

Çıka rahmetten firiştehler elinde hulleler
Şol murassadan libâs ile cevâhirden tırâz

Hem tamudan çıkalar katran geyesiler alıp
Tutup ağlâl ü selâsil yetmiş arşından dırâz

Konula hükm etmek için Hakk'a kürsiyyü'l-kazâ
Kimi rüsvâ ola halkın kimi bula i'tizâz

Cebrayil emr ede pes levh-i mahfûzu getir
Hâzır ede anda onu bâ-hezârân izz ü nâz

Ayda Tevrat ü Zebûr İncîl ü Furkaan kandadır
Ayda kim Rûhu'l-emîne sor ki ol bilirdi râz

Cebrayil'in titreye a'zası tir tir korkudan
Dizlerinin üstüne duramaya ol dil-nüvâz

Ayda kim yâ Cebrayil bu levh şöyle z'um eder
Kim benim vahyim kelâmım sana olmuştur rimâz

Ayda kim gerçek durur vahyin erişmiştir bana
Ayda pes nittin kelâmım kimlere ettin cevâz

Ayda kim Tevrât'ı Mûsâ'ya eriştirdim tamam
Hem Zebûr'ı indirip Dâvût'a bildirdim az az

İndirip İncîl'i Îsâ'ya onu vermiş idim
İndirip Furkaan'ı bildirdim Muhammed hazretine
şâh-bâz

Her resûle hükmünü inzâl edip irgürmişem
Bildirip bunca ibâdât söyledim savm u namâz

Pes nidâ ede ki yâ Nuh imdi gel kim sorayım
Titreye a'zası Nûh'un ola benzi levni sâz

Ayda yâ Nuh Cebrayil aydur ki sen mürsel idin
Ayda gerçektir hakikattir sözünde yok mecâz

Ayda pes nittin kanı kavmin sana nitti bular
Ayda da'vet eyledim hîç etmediler ihtirâz

Ayda kim yâ kavm-i Nûh imdi gelin verin cevâb
Aydalar yâ Rabbenâ hîç demedi havf u mefâz

Ayda yâ Nûh bu sözüne tanığın var mı senin
Ayda tanıktur Muhammed ümmeti kân-ı Hicâz

Aydalar biz önden idik kanda gördüler bizi
Ayda kim pes gelsin imdi kanı sultân-ı Hicâz

Ayda kim sen yâ Muhammed bunlara tanık mısın
Ayda kim ben tanığam kim geldi Kur'ân-ı Hicâz

Ayda Nûh'ı kavmini Kur'ân'da bildirmiş idin
Ayda vâcibdir azabçün böyle der cân-ı Hicâz

İşbu resme Hûd kavmine ve Sâlih kavmine
Kavm-i İbrâhîm'e tanıklık vere hân-ı Hicâz

Ümmeti hem bile tanıklık viriser fevc ü fevc
Aydalar zîra ki böyle geldi Furkaan-ı Hicâz

Sâdıku'l-va'di'l-emindir kimseye hayf eylemez
Rahmetellil-âlemindir şâh-ı merdân-ı Hicâz

Sırr-ı ekberdir Muhammed seyyid-i kevn ü mekân
Nûr-ı ezherdir Muhammed es'ad-i hîn ü zamân

Pes andan nidâ ede Mûsâ'ya Hak
Diler kim sala üstüne sâye Hak

Ere çün nidâ ra'd-ı kaasıf gibi
Gele titreyü rîh-ı âsıf gibi

Ona ayda yâ ibni İmrân işit
Ne der Cebrayil ona göre iş it

Ki Cebrâil aydur ki Tevrât'ı ben
Eriştirmişim ona âyâtı ben

Diye gerçek aydur kim indirdidi
Demişti ki Hak bana indir dedi

Hak emr ede pes minbere çık revân
Kitâbın oku dinlesin inş ü can

Pes andan nidâ ede Dâvud'a Hak
Diler kim eriştire maksûda Hak

Erişe ona çün Hak'ın buyruğu
Sarara nitekim hazan yaprağı

Sola gül yanağı büküle beli
Mecâli de kalmaya k'ayda belî

Ona da bu resme suâl eyleye
Bu da anda Mûsâ gibi söyleye

Buyura buna da çıka minbere
Ki bülbül gibi gül saça anbere

Zebûr'u bir âvâz ile okuya
Ki nevrûzu şehnâz ile okuya

Şu resme lâtîf okuya fasl u bâb
Ki derdinden ola ciğerler kebâb

Pes andan nidâ ede Îsâ'ya Hak
Diler lûtfuna ede hem-sâye Hak

Ki yâ Meryem oğlu dedin midi sen
Ki iki Hudâ'yız anam ile ben

Çü Îsâ'ya erişe işbu nidâ
Hak'a hamd edip çok senâlar ede

Diye hâşa sensin Ganî pâdişâh
Anam karavaş ben kulam sen İlâh

Ne dedimse onu bilir Tanrı'sın
Ne dilersen onu kılar Tanrı'sın

Nidâ ede yâ Îsâ rast söyledin
Ne kim dedin ise onu şöyledin

Çık İncîl'i sen de oku minbere
Okuya safâ vere âlemlere

Pes andan nidâ ede kim erişe Fahr-i nâs
Be-gâyet muazzez mükerrem gele Zühr-i nâs

Diye yâ Muhammed bu Cebrayil aydur ki ben
Eriştirmişem sana Kur'ân'ı bî-iltibâs

Diye gerçek aydur ki yâ Rab getirmiş idi
Ki Kur'ân'ını andan etmiş idim iktibâs

Diye pes çık imdi bu gün minbere sen dahi
Oku geri kur'ân'ı ol nûruna ingımâs

Çıka minbere okuya onu şöyle lâtîf
Kim onu işiten gönüllerde kalmaya pas

Beşâret bula ehl-i îmân onu işitip
Hasâret bula ehl-i şirk edeler katı yas

Bu sözüme vardır benim hüccetim aydayım
Kulağın bana tutup eder isen iltimâs

Kelâm-ı kadîminde Allâh buyurmuş durur
İşit onu can ile akl ile kıl iftirâs

«Her ümmetten peygamberlerini birer şâhid getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şâhid kıldığımız zaman bakalım kâfirlerin hâli ne olacak!..» *

FASLÜN Fİ'Ş — ŞEFÂAT

(Şefâata dâir)

Eyâ cân ilinden gel işitici tabl u kûs
Veyâ hân elinden gel içici câm ile kâs

İşit kim geri ben ne gevher nisâr eyleyem
Gözet kim geri ben ne cevherden uram esâs

Gel imdi geri işbu mecliste olgıl harîf
Ki tâ üzerine hazâyin saçam bî-kıyâs

Çü sultân-ı âlem kamu kulların dirşüre
Bunun gibi korkulu günde ede ihtibâs

Beyân eyleyem kimdir anda şefâat eden
Ayân eyleyem kim durur ortada şeh-şinâs

Diyem tâ Muhammed sana kim imiş bilesin
Eger Mahmûd olursan olam sana ben Ayâs

(*) Nisâ Sûresi, 41. âyet

İşit çünki mürseller oturalar yer yerin
Kamu nurdan minber üstünde ede hirâs

Bulardan biraz aşağa otura enbiyâ
Menâbirde her biri kadrince sâhib-libâs

Dahi evliyâ ehl-i ilm otura fevc fevc
Kamu nûrdan kürsüde k'olmaya zer nühâs

Şehidlerle sâlihler oturalar cevk cevk
Dahi ehl-i Kurân ki nefsin ede ihtirâs

İmâm u müezzin cemâat olan kimseler
Bular otura müşg döşek üzere bî-indirâs

Kalanı duralar yalıncak ayağ üstüne
Şu pervâneler gibi oda ede intikâs

Gele arş u kürsü koyalar ki Hak hükm ede
Kamu neyledi ise bir bir bu yevme'l-vitâs

Yüce dağlar atıla yün gibi didim didim
Melekler kuşata yeri nitekim suyu tâs

Kaça cinn ü ins korkudan bulmaya yol velî
Kala hayret içinde nidâsını bilmeye penc havâs

Şu denlü gazab kıla Cebbâr kim odlar sıda
Hiç aslâ kelâm etmeye kim ola in'ikâs

Nidâ ede nagâh münâdî hep işiteler
Göresiz kerem kime erer bu gün ey ünâs

Nidâ ede Allah ki şol kullarım kanı kim
Döşekler de yatmazlar idi giyerler pelâs

Dahi bir nidâ ede kanı şular kim diye
Benim zikrime dürişürdi diye Rabb-i nâs

Zikirden ticâret ya bey' onu yıgmaz idi
Beni zikr ederdi diyü söyleye Rabb-i nâs

Dahi bir nidâ ede ahdim tutanlar kanı
Göresiz keremler kime eyleye Rabb-i nâs

Bu gün bulsun işbu erenler ivaz Tanrı'dan
Gerek fazlı hûnu ile toylaya Rabb-i nâs

Hüviyyet serîrinde oldur menî'ü'l-kemâl
Celâli serâ-perdesinde bedîü'l-cemâl

Buyurmuştur işit delîl-i İlâh
Bu sözü habîb ü halîl-i İlâh

Ki bulmayalar yer turası kamu
Diyeler pes ehl-i kerâsî kamu

Gelin Tanrı'ya zârılık edelim
Bu yerden bizi kurtara gidelim

Derilip bu kez gideler Âdem'e
Diyeler kim arttı igen demdeme

Çü sensin şol Âdem kim Allâh seni
Ebu'l-halk edip etti âgâh seni

Ki kudret eliyle yaratmış durur
Seni can verip diri etmiş durur

Firiştehlere buyuruptur tamam
Ki secde kılalar sana ey hümâm

Gel Allah'tan imdi şefâat dile
Ki kurtara bizi inâyet dile

Pes Âdem diye etmişem ben hatâ
Hayâ ederem kim dileyem atâ

Varın Nûh'a kim oldur evvel resû
Şefâat kıla Hak'tan ede kabûl

Çü Nûh'a varuban bular söyleye
Suçun ona ol da hayâ eyleye

Velî varın İbrâhîm'e diye ol
Şefâat edip kaydınız yiye ol

Kim Allâh onu ediniptir Halîl
Kamu diller içre deniptir Halîl

Halâyık çü götrüle vara ona
O da ettiği suçlarını ana

Velî erişin diye Mûsâ'ya siz
Şefâatte ta bulasız sâye siz

Kim Allâh onu edinipti Kelîm
Verip ona Tevrât'ı giydi kilim

Bu da ayda kim eylemişem günâh
Hayâ ederem ederem her gün âh

Velî erişin diye Îsâ'ya siz
Şefâat bulup anda âsâyasız

Bular çün ere ona ede hitâb
Bu da bunlara böyle vere cevâb

Şefâat kelâmı değildir benim
Şecâat makaamı değildir benim

Velî siz Muhammed katında edin bunu fâş
Kim onun suçu avf oluptur kuru yaş

Ki mağfûr oluptur onun mâ-takaddem suçu
Dahî mâ-taahhar günâhı kamu iç ü taş

Pes andan bana yüz tuttu dedi cümle cihan
Duram ben de Hak'dan yana dönderem göz ü kaş

Ki destûr umam hâcetim vere Rabb'im bana
Bu kez secde edem koyam ben kapısında baş

Diye yâ Muhammed götür başını secdeden
Şefâat kıl edem seni ben atama tutaş

Pes ol Rabb'ime hamd edem ben şu tahmîd ile
Kim onu bana ede ta'lîm ola gönlüme intikaaş

Şefâat kılam ben kebâyir kılan halk için
Şu denlü şefâat kılam kim diyeler şabaş

Şefâat makaamını Allah demiştir diyem
İşit cân ile gönlün olmadısa kątı taş

«(Ey resûlüm)... Rabb'inin seni bir makaam-ı mahmûd'a (âhiretteki şefâat makaamına) göndermesi yakındır.» *

Mücâhid rivâyet eder nakl-i tefsîr ile
Gözet kim bu sözde döşer nice nâzik firâş

Kıyâmet gününde Muhammed çıka arşa der
Halâyık dura arşın altında hep ke'l-ferâş

Şu yerde karâr ede kim anda hiç kimsene
Melek ger beşer cinn ü cân etmeyeler meâş

Bu söze Ebû Bekr-i Nakkaaş ü Kaadi İyâz
Kamu müttefik oldular ettiler onu fâş

(*) İsrâ Sûresi, 79. âyet.

Şefâat edicek inip yerde eder resûl
Dahi eyleyiptir işit sırr-ı pinhânı fâş

Kıyâmette Allah bana yâ Muhammed diye
Ben aydam ki lebbeyk ki kıl emr-i Yezdân-ı fâş

Diye hâcetim var katında benim de senin
Sücûd eyleyem işitem çünki deyyânı fâş

Diyem halk katında nola Hâlık'ın hâceti
Buyur tâ işitem nedir hükm-i Subhân'ı fâş

Diye hâcetim bu ki benden bu gün çok dile
Ki bu gün oluptur sana fazl-ı Rabbânî fâş

Ki ben şol kerîmem kim incitmezem vermeden
Ne eksile mülkümden ettim bugün kânı fâş

Şu denlü atâlar kılam ben sana kim bugün
Ki râzî olasın bulup lûtf u ihsân fâş

Eger ister isen sana kullarım hep verem
Senindir çün açıldı bu devlet erkânı fâş

Kimi ister isen bugün sana verdim onu
Ki zîrâ seninçün getirmiştim insânı fâş

Ben aydam ki yâ Rab sana çok şükürler beni
Cihâna getirdimdi ettimdi Furkaan'ı fâş

Gel imdi ona aşk ile ümmet olan kişi
Ne sultan imiş anladın mı sen ol hânı fâş

Eger zevk ile dinler isen kelâmum benim
Neler söyleyem ben sana ilm-i Rabbânî fâş

Bil imdi onun kadrini şer'ini tut aziz
Kim ol bildiriptir sana ilm-i Kur'ân'ı fâş

Mekaalîd-i eşyâyı feth etti ona Hudâ
Onunçün ona oldudu gayb-i vahdânî fâş

Ona şevk ile doğru âşık olup onu sev
Odur devr eden Hû sarâyında sultânı fâş

Kamu âleme mürşid olup düşüp önüne
Odur gösteren gözlere genc-i nûrânî fâş

Muhakkak hakîkatte tahkîk eden hakkı ol
Müşerrah müşerra' eden şer'i bürhânı fâş

Odur seyr eden sır serâperdesinde serîr
Odur devr eden Hû sarâynda sultânı fâş

Hüviyyet serîrinde oldur menîü'l-kemâl
Celâli serâperdesinde bedîül'-cemâl

Şefâat makaamı yedi türlüdür
Ki her birinin yerleri bellidir

Biri bu kim ulu şefâat durur
Ki dillerde belli şefâat durur

Ki halk cümlesi ona râğıp ola
Ki hattâ nebîler de tâlib ola

İkincisi şol kavme ola penâh
Ki ola berâber sevâb ü günâh

Üçüncüsü şol kavme ola şefî
Ki tâ odlara girmeyeler cemî'

Bilindi nedir çünkim üçüncüsü
Nedir bil şefâatte dördüncüsü

Ki buyurdu ol Seyyidi-i kâyinât
Habîb-i İlâh es'ad-ı mümkinât.

Menâhirde oturalar enbiyâ
Beni anda hep göreler enbıyâ

Kim oturmayam minberimde duram
Ki tâ ümmetim hâli nolur görem

Pes andan bana Hak nidâ eyleye
Bu resme kelâmı edâ eyleye

Diye yâ Muhammed nedir hâcetin
Nedir ne kılam neyleye ümmetin

Ben aydam ki yâ Rab hesâb eylegil
Bugün lûtf ile ihtisâb eylegil

Kimi Hak'tan ol yerde rahmet bula
Kimi anda benden şefâat bula

Beşincisi bu kim şecâat ede
Ki hürmet bulalar şefâat ede

Şefâatte altıncı budur resûl
Dilek ede Allâh'tan ede kabûl

Ki destur ola gideler cennete
Ere her biri devlete minnete

Yedinci budur kim kebâyir eden
Bağışlanmasa ya sagâyir eden

Cehennemde bunlar göricek azab
Günahları mikdâr ericek azab

Şefâat ede bunları çıkara
Kömürler gibi olmuş iken kara

Suda yaykayup yüzleri ağ ola
Makaamâtı bâgât ii ırmağ·ola

FASLÜN Fİ'L-KÂ'BE

(Kâ'be'ye dâir)

Çü bildin şefâat buluban ola halk halâs
Nice suçlular afv edip eyleye Hak halâs

Yazılmıştır dinle Tevrât içinde bu söz
Kıyâmette arştan iriser muhakkak halâs

Ki yetmiş bin ere melekler gelip Kâ'be'ye
Tutup elde zencirlere altın mutavvak halâs

Nidâ ere kim Kâ'be'yi sürünüz mahşere
Diye gitmezem bana olmazsa mülhak halâs

Melekler diye hâcetim istegil Tanrı'dan
Diye yâ İlâhî sen et ona uçmak halâs

Ki çevremde gömülmüş idi bular ölicek
Bağışla bulara şarâb-ı muravvak halâs

Diye kıldım i'tâ bular dura lebbeyk diyü
Giyip cümle ihrâm bizin ola mutlak halâs

Melekler diye imdi yürü diye gitmezem
Bağışlamayınca bana edeni ihtisâs

Diye yâ Rab onlar kim etti ziyâret beni
Onu korkudan saklagıl kıl onu ihtisâs

Nidâ ere her kim ziyâret ede Ka'be'yi
Seçilsin bu yerde fakîr ü ganî ihtisâs

Derilip bular Ka'be'yi geri ede tavâf
Yüzün ağ ede ger seni ger beni ihtisâs

Nidâ ere yâ Ka'beta'llâh yürü mahşere
Diye Ka'be lebbeyk lebbeyk kanı ihtisâs

Diye yâ Muhammed tavâf edene ben şefî'
Şu kim etmedi kıl ona sen seni ihtisâs

FASLÜN Fİ'L-MEVÂTIN

(Yurtlara - vatanlara - dâir)

Olusar yedi yerde dernek ki halk dirneşe
Kıyâmet gününde kılısar durur Hak kısâs

Birisi bitiler verildikte ikincisi arz
Üçüncüsü mîzanda kim yoktur ondan menâs

Sırât ola dördüncü beşinci A'râf ola
Hem altıncısı zebh-i mevte ola iftirâs

Yedincisidir ma'dube ya'ni cennette halk
Dirilip vatan tutalar anda âm ile hâs

EL-MEVTINÜ'L-EVVELÜ Fİ'L KİTÂB

(Birinci yurt, kitâba dâir)

«Herkesin amelini kendi boynuna taktık...» *

Gel imdi işit kim bitiler nice verile
Bitisin nice okuya her mutî' ile âs

Gele kapkara bir bulut yağdıra bitiler
Gele ak bitiler tutalar mekânı havâs

(*) *Isrâ Sûresi, 13. âyet.*

Sağ eliyle mü'min ala bitisin okuya
İçinde göre kim yazılmış meânî havâs

Tamâmet nakîr ile kıtmîr ne etti ise
Musarrah yazılmış göre bu beyânı havâs

Sonunda yazılmış ki Hak yarlıgadı seni
Bulısar geti âhirü'l-emr amânı havâs

Melekler diye kim oku bitinin ardını
Göre kim yazılmış ameller nişânı havâs

Yüzü tâze ola ferahlar bula hâline
Sanasın ki bula o yerde cihân havâs

«O vakit, amel defteri sağ eline verilen,» «Hemen kolay bir hesâb ile hesâbı görülecek;» *

Kişiler ola bitisinde yazılmış göre
Şol işler kim ederdi onu kalanı havâs

Yazılmış içinde salât ü zekât ü cihâd
Diye işlemedimdi ben kanda kanı havâs

Hitâb ede Hak yâ kulum niyyetin hayr idi
Bulasın şunu kim bulısarlar onu havâs

Der idin eger ma'lûm olaydı hayr idedim
Sözün gerçek idi niderler yalanı havâs

Onunçün dirîg eylemezler nesi var ise
Kamu mâlini başını cismi cânı havâs

(*) *Mutaffifîn Sûresi, 7., 8. âyetler.*

Bilirler ki mâli sebeb verdi Hak hayr için
Hoş anladılar hem vereni alanı havâs

Hüviyyet serîrinde oldur menîü'l-kemâl
Celâli serâ-perdesinde bedîü'l-cemâl

Çü mü'minlerin anladım hâlini
İşit nola küffârın ahvâlini

Solundan gele kâfire bitisi
Azâbın ere kâfire itisi

Ki baglayalar sağ elin boynuna
Sokalar sol elin çıka yağrına

Vereler eline kara bitisin
Karara karaya kara bitisin

Nidâ ede yâ veyletâh eyleye
Ebed ağlaya zâr ü âh eyleye

«Fakat kitabı (amel defteri), arka tarafından (sol eline verilen,» «Artık — helâk! — diye bağırır, (ölümünü ister);» *

Geliptir geri nakl- Keşşâf'ta hem
İşit bir haber kim e-gâyet ehem

Ki arştan yağa bitiler yerlere
Kimi mü'mine kimi kâfirlere

Gele mü'mine bitisi hâliye
Yazılmış ki fî cennetin âliye **

(*) İnşikak Sûresi, 10., 11. âyetler.
(**) «Yüce bir cennettir» Gaşiye Sûresi, 10. âyet.

FİATI: 10 TL.

YAZICIOĞLU MEHMED

MUHAMMEDİYE

"Kitab-ı Muhammediyye"

Dr. ÂMİL ÇELEBİOĞLU

3. cilt

Tercüman 1001 TEMEL ESER

Tercüman
1001 TEMEL ESER
57

Yazan:
Yazıcıoğlu MEHMED

Baskıya Hazırlayan:
Dr. Amil ÇELEBİOĞLU

MUHAMMEDİYE

cilt 3

Tercüman gazetesinde hazırlanan bu eser Kervan Kitapçılık A. Ş. ofset tesislerinde basılmıştır
Resimkopya: Remaver

1001 Temel Eser'i iftiharla sunuyoruz

Tarihimize mânâ, millî benliğimize güç katan kütüphaneler dolusu birbirinden seçme eserlere sahip bulunuyoruz. Edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, folklor gibi millî ruhu geliştiren,ona yön veren konularda "Gerçek eserler" elimizin altındadır. Ne var ki, elimizin altındaki bu eserlerden çoğunlukla istifade edemeyiz. Çünkü devirler değişmelere yol açmış, dil değişmiş, yazı değişmiştir.

Gözden ve gönülden uzak kalmış unutulmaya yüz tutmuş -Ama değerinden hiçbir şey kaybetmemiş, çoğunluğu daha da önem kazanmış- binlerce cilt eser, bir süre daha el atılmazsa, tarihin derinliklerinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü onları derleyip - toparlayacak ve günümüzün türkçesi ile baskıya hazırlayacak değerdeki kalemler, gün geçtikçe azalmaktadır.

Bin yıllık tarihimizin içinden süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde "Köşetaşı" vazifesi gören bu eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı plânladık.

Sevinçle karşılayıp, ümitle alkışladığımız "1000 Temel Eser" serisi, Millî Eğitim Bakanlığınca durdurulunca, bugüne kadar yayınlanan 66 esere yüzlerce ek yapmayı düşündük ve "Tercüman 1001 Temel Eser" dizisini yayınlamaya karar verdik. "1000 Temel Eser" serisini hazırlayan çok değerli bilginler heyetini, yeni üyelerle genişlettik. Ayrıca 200 ilim adamımızdan yardım vaadi aldık. Tercüman'ın yayın hayatındaki geniş imkânlarını 1001 Temel Eser için daha da güçlendirdik. Artık karşınıza gururla, cesaretle çıkmamız, eserlerimizi gözlere ve gönüllere sergilememiz zamanı gelmiş bulunuyor. Millî değer ve mânâda her kitap ve her yazar bu serimizde yerini bulacak, hiç bir art düşünce ile değerli değersiz, değersiz de değerli gibi ortaya konmayacaktır. Çünkü esas gaye bin yıllık tarihimizin temelini, mayasını gözler

önüne sermek, onları lâyık oldukları yere oturtmaktır.

Bu bakımdan 1001 Temel Eser'den maddî hiç bir kâr beklemiyoruz. Kârımız sadece gurur, iftihar, hizmet zevki olacaktır.

KEMAL ILICAK

Tercüman Gazetesi Sahibi

Göre hem bitisinde ehl-i cahîm
Yazılmış ola fî semûmin hamim

EL-MEVTINÜ'S-SÂNÎ FÎ'L-HESÂB

(İkinci yurt, hesâba dâir)

Olısar demişlerdir ince hisâb
Devenin sütü sağılınca hisâb

Dedi ba'zılar ola bir sâat ol
Eger ma'siyettir ve ger tâat ol

Dedi şol kim açtı gözün gayndan
Ki tizrek ola tarfetü'l-ayndan

Ede çünki her kişiye Hak hesâb
Sana kendüye oldu ancak hesâb

«...Gerçekten Allâh, hesâbını pek çabuk görür.» *

Rivâyet durur kim Hak ede hitâb
Ki gelsin bugün versin ümmet hesâb

Diye Cebrâyil yâ Muhammed gine
Getir ümmetini hesâb yerine

Pes ol vakt meşâyih dizin çökeler
Kalanı kamusu yüzün çökeler

(*) «Cehennem ehline yakıcı rüzgâr ve kaynar sular vardır» Vakıa Sûresi, 42. âyetten.

(**) Âl-i İmran Sûresi, 199. âyet.

Diyeler ki yâ Ahmed âh nidelim
Bu hâl ile biz kancaru gidelim

Resul ayda yâ Rabbi ümmet zaîf
Ne kılsın beden çünki himmet zaîf

Ki toprak bularun etin ditdidi
Sünüklerini hod turâb etdidi

Bu kez şimdi dersin ki verin hesâb
Bu hâl ile kim eyleye ihtisâb

Çü sensin hakîm kim ede hükmüne i'tirâz
Çü sensin Alîm kim ede ilmine i'tirâz

Eger hışm edersen bugün emr ü ferman senin
V'eger etmesen kim ede hilmine i'tirâz

Kızım Fâtıma olsun ümmetlerime fedâ
Ki bunlar hesâb içre tâ olmaya inkıbâz

Hadîce fedâ Âyişe hem Hasan'la Hüseyn
Ki tâ kim zaîf ümmetim bulmaya inkıbâz

Bu söze pes ağlaşa arş ile kürsî katı
Yedi gök melekler döke sanki gözden hıyâz

Kamu enbiyâ ağlaya nefsî nefsî diye
Döke bu çeşm çeşmesi yere yüzden hıyâz

Muhammed mübârek başın secdeye koyuban
Diye yâ İlâhî beni eyleme inkırâz

Ki senden ne cennet dilerven bugün ne Burak
Dilerven ki benden seni evleme inkırâz

Eger ümmetime azâb eder isen bugün
Kamu tâatim eyledim ben bulara müfâz

Diye Hak Taâlâ bugündür şu gün kim gerek
Ne kim etdise bula nefs âşirkârâ müfâz

Bugün kimseye zulm olunmaz bulur netdise
Gerek kim ne yere ki lâyıksa vara müfâz

«Bugün herkes kazandığı ile cezâlanacaktır. Zulüm yok bugün...» *

Diye rahmetin isterem bunlara yâ Rahîm
Diye eylese pes ede yâri yâre müfâz

Şu denlü verem ümmetine senin ben atâ
Ki geçmez idi hâtırından dil-ârâ müfâz

«İleride (kıyamet günü), Rabb'in sana (şefâat makaamını) verecek de hoşnûd olacaksın.» **

Velî şimdi mîzâna varmak gerek ümmetin
Ameller bilinmek içindir ol ara müfâz

Haber vardır işit Ebû Tâlib-i Mekkî'den
Ki Kuutu'l-Kulûbunda eder diyâra müfâz

Ki râvî durur Âyişe kim buyurdu resûl
Kim elfâzı gevherden etti nisâra müfâz

Kıyâmettc emr ede Hak enbiyâya dedi
Kim ümmetlerinde edeler hesâb irtiyâz

Bana ayda kim yâ Muhammed hesâb etme sen
Ben aydan kim ben eylesem ihtisâb irtiyâz

(*) *Mü'min Sûresi, 17. âyet.*
(**) *Duhâ Sûresi, 5. âyet*

Ki tâ muttali' olmasa kimse hiç bunların
Kabâyihlerine kim etti bular ingımâz

Diye yà Muhammed dilersin ki hiç kimsene
Bularun uyûbunu etmeyeler ingımâz

Ben anı dilerven ki bilmeyesin sen dahi
Hemin ben bilem ben hesâb edem edem iyâz

Zihî ekremü'l-ekremîn gör ne ikrâm eder
Zihî Erhamü'r-Rahimîn eder ol dem ıyâz

EL-MEVTINÜ'S-SÂLİSÜ Fİ'L-MÎZÂN

(Üçüncü yurt, mîzâna dâir)

«Kıyâmet gününde amellerin tartılması haktır...» *

Gel ey seyr edici cihanda hadâyık riyâz
Gel imdi temâşâ kılarsan hakaayık riyâz

Gözün aç bekaa mülkünün gözle gülzârını
Nice bir teferrüc kılasın şakaayık riyâz

İşitgil ki mîzan ne şekl üzre kurılısar
Ki tâ bilesin uşbu sözden dakaayık riyâz

Terâzinin ola lisânı iki keffesi
Tuta âlemi nûr içinde rakaayık riyâz

Yedi kat göğü yerleri kosalardı eger
Sığardı birinin içine tarâyık riyâz

(*) *A'râf Sûresi, 8. âyet*

Durup arşın önünde cennet sağında durur
Solunda cehennemdir ona ne lâyık riyâz

Sağı keffesi nûr ola tartıla hasenât
Kim iyl:k edenlere verile bayık riyâz

Solu zulmet ola ki tâ tartıla seyyiât
Bu yüzde kaçan göriser kimse râyık riyâz

Zi bir kim iki ev yarattı ki tâ göreler
Birisinde zindan birisinde halâyık riyâz

Hüviyyet serîrinde oldur menîü'l-kemâl
Celâli serâ-perdesinde bedîü'l-cemâl

Buyurmuştur işit Habîb-i Celîl
Ki mîzânı tutan ola Cebrayil

O mizan bu mizana hiç benzemez
Dahi vezni evzâna hiç benzemez

Ağırı agısardır a'lâya bil
Akar yiynisi arz-ı süflâya bil

«İşte o vakit, kimin tartıları (iyilikleri) ağır gelmişse», Artık o, hoşnûd bir hayattadır.» (*)

Diye Hak ki tart Halkın a'mâlini
Ki versin alan ıssına mâlini

Ne dirhem var anda ne dînâr ola
Velî zâlimi hasmı kınar ola

Sevâbın bulur ise alısar ol
Veger bulmasa dinle n'olısar ol

(*) *Kaaria Sûresi, 6., 7. âyetler*

Alalar günâhını mazlumların
Uralar omuzuna zâlim erin

Onu dağ gibi ona yükledeler
Cehennemlere onu iledeler

Bu kez bil kim a'mâl ki tartılısar
Ne sûrettedir nicesi olısar

Dediler dedi İbni Abbas meger
Kim Allâh bu a'râzı ecsâm eder

Ameller arazdır cevâhir ola
Musavver olup anda zâhir ola

Pes evvel ki tartıla dedi resûl
Sehâvet ola hüsn-i hulk ile ol

Hem âhirde el-hamdü'lillâh ola
Buyurdu ki mîzan onunla dola

Gönülden geçenleri tartmayalar
Dahi zikri mîzâna katmayalar

Sebeb n'oldu tevfîdi katmayalar
Amel tartalar onu tartmayalar

Budur kim ona şirk mukaabil durur
Ki tevhîd onu gayr-i kaabil durur

İkisini mîzâna katmayalar
İkisini bir yerde tartmayalar

Rivâyettir ata oğul buluşa
Biri birisiyle bunu söyleşe

Ki ben yâ oğul seni beslemişem
Sana türlü iylikler eylemişem

Şu vaktdin ki sen âciz idin fakir
Elimde küçücüktün oldun kebîr

Yedirdim içirdim yalın komadım
Seni bir gün incidüben kovmadım

Gel imdi günâhım birazcık götür
Yahud müzdünü ver birazcık getir

Ki mîzânım ola onunla sakîl
Gel imdi bu gün ey oğul öyle kıl

Kaça vermezem onu sana diye
Ki ben dahi muhtâcem ona diye

Ata ve ana kardeşinden kaça
Dahi evdeki evdeşinden kaça

«O gün kişi kaçacak kardeşinden», «Anasından ve babasından,» «Zevcesinden ve oğullarından...» *

Alî der resûl bir gün emr eyledi
Namazı cemâatla kılın dedi

Ki ger gökleri yerleri alsalar
Denizleri ve dağları salsalar

Kamer şems u necm ü vuhuş u tuyur
Dahi kürsi arş cennet ü nâr u nûr

Salınsa melek enbiyâ güç ile
Beşer cin de Ye'cûc u Me'cûc ile

Gele bir namâzın sevâbı ağır
Koman pes cemâat kebîl ü sagîr

(*) Abese Sûresi, 34., 35., 36. âyetler.

FASLÜN Fİ'L-MUHÂSAMÂT

(Hesablaşmalar)

Rivâyettir ol gün şu denlü ola ihtiyât
Ki halkın içi de dışı da dola ihtiyât

Kim evvel kaçan anda Kaabil ola kardeşi
Ki Hâbil'i öldürdü idi bula ihtiyât

Kaça hem Halîl atadan anadan korkudan
Halîl'i kaçıcak nola her kula ihtiyât

Kaça avreti da'visinden dahi Nûh'u Lût
N'olaydı diyeler ki etmeyedik ihtilât

Kamudan mukaddem çekişiser ehl ü 'ıyâl
Diyeler n'olaydı ki bilmeyedik ihtilât

Oğul kız diyeler ki öğretmedi bize dîn
Ata ayda n'olaydı kılmayadın ihtilât

Tuta 'avreti kim bana sen yedirdin harâm
Bu sözden gireydi eger bulsa semmü'l-hıyât

Diyeler ki yâ Rab bu gün hakkımız alıver
Gözün mü aça kim göre olsa semmü'l-hıyât

Rivâyet ederler kim Allâhu azze ve cel
Nidâ eyleye edeler bî-kalem inzibât

Ki bir pâdişâhem ki zulm etmezem kimseye
Çü deyyânem imdi gerek kim kılam inzibât

Ki hiç kimseye komayam zâlimin zulmunu
Ya illâ ben etmiş olam zulmu bî-irtibât

Ki boynuzlu koyuna soram ki boynuzsuzu
Niçin süstü idi güç edip onu der-ribât

Soram ne sebebden ki delmiş idi taşı taş
Ağaç ağaca niçin etmiş idi inhirât

Ben ol âdilem kimseye cevr ü zulm etmezem
Ben ol hâkimem hükmüm olmaz benim inhitât

Pes andan tuta nâ-hak ölen kişi kaatili
Ki niçin bana urdun idi bıçak yâ siyât

Uranı süneni tuta da'vicisi diye
Suçum ne idi urdun idi nacak yâ siyât

Ona erişe da'viler kim gele cism ü can
Diye can ki yâ Rabbi ben etmedim inbisât

Elim ayağım yoğ idi kim tutam yürüyem
Gözüm yoğ idi görmedim kılmadım inbisât

Cesed ayda yâ Rab yarattındı çünkim beni
Bir ağaç gibiydim nedir bilmedim inbisât

Elim ayağım tutmaz idi ki ben yürüyem
Gözüm görmez idi ki tâ anlayaydım bisât

Kaçan kim bana geldi can hemçü nurdan şu'a
Eğer gelmese can nite ben bileydim bisât

Çü geldi dilim söyledi gördü gözüm benim
Elim ayağım tuttu yürüdüm oldum neşât

Ne suç etdise can ediptir suçum yok benim
Egerçi ki bir kaç gün onunla buldum neşât

Diye Hak Taâlâ ikiniz dahi suçlusunuz
İkiniz dahi doğru varmadınızdı Sırât

İkiniz şu kötrüme benzer ki gözsüz ile
Ki bir bağçeye nâgehân etdiler iltikaat

Bu kez bindi gözsüze kötrüm yola girdiler
Varıp yemişi yediler eylediler sumât

Sizin de buna benzerdi hâliniz dünyede
Ki terk ettinizdi ikiniz dahi iştirât

İkiniz de lâyık olupsız azâba bugün
Cezânız iderven eger eylesem iktisât

Gel imdi günâh etme ettinse tiz tevbe kıl
Niçin suç edesin çekesin niçin ihtiyât

Beşer suç edicidir Allâh bağışlayıcı
Vesîle Muhammed'dir olursa çün ihtiyât

Çün oldur Habib pes odur seyyid-i kâyinât
Çün oldur şefî' pes odur mesned-i mümkinât

Olısar durur anda kaazî Celîl
Kime hışm ede kime râzî Celîl

Şu denli sorula kişinin suçu
Ki' gurlamış olsa kişi bir keçi

Tutup hasmı da'vi edicek onu
Diye almadım ben onu yâ Ganî

Diye Hak tanıklık verirse elin
Cevâbında onun nedir der dilin

Tanıklık vere aldığına eli
Diye kaadir idin ki verdin dili

Velî almadım ben keçisin bunun
Diye ver tenık alduğuna senin

Şu yerden kim ol onu almış ola
Tanıklık vere ol yer anda gele

Diye yeri söylettin ey Bâr ü Bîr
Ki sensin alâ külli şey'in Kadîr

Velî almadım ben keçisin bunun
Diye var tanık aldığına senin

Keçinin tosu ger tanıklık vere
Nizâ'ın erer mi bu kez âhire

Tanıklık vere pes keçinin tosu
Açıla işinin yüzü örtüsü

Bu kez yalvara ayda yâ Destirest
Tos ile mâlin buldu alsın ko pes

Buyurmuş durur Mustafâ'yı Hudâ
Kerem kânı ahde vefâ-yı Hudâ

Kıyâmette iki kişi diz çöke
Birisi birini yapışıp çeke

Ki zulm eyledi hakkını al benim
İlâhî elim tut bugün gel benim

Buyura ki ver hakkın etme cevab
Diye kalmadı bende aslâ sevâb

Diye kalmamış hiç sevâbı bunun
Diye kim güç olmaz kapında senin

Buyurgıl götürsün günâhım benim
Çün inletip almış idi âhım benim

Diye Hak ki başın yukarı götür
Göre uçmak içre medâyin yatır

Şehirler durur ak gümüşten ulu
İç kılzıl altın saraylar dolu

Ki lülüler ile dizilmiş durur
Diye bu kiminçün düzülmüş durur

Bular kankı peygamberedir nasîb
Veyâ kankı sıddıklaradır nasîb

Şehîdin buna kankısı iriser
Aceb bu makaamâta kim giriser

Diye Hak onundur ki vere behâ
Diye kim vere çün budur müntehâ

Diye sen verirsin behâsın bunun
Diye bildir imdi çün ihsan senin

Diye afv edersen karındaşını
Erişmiş göresin buna başını

Diye yâ İlâhî ki afv eyledim
Bana ettiği zulmu mahv eyledim

Buyura var imdi yapış eline
Alıp cennete git bile salına

Pes andan buyurdu ki takvâ edin
Hem ıslâh edip terk-i da'vâ edin

Kim Allâh hakîkatte iflâh eder
Ki mü'minler içinde ıslâh eder

Resûlullâh S.A. buyurur ki: «Allâh'dan sakının ve birbirinizle olan münâsebetlerinizi düzeltin, çünki Allâhu Taâlâ, mü'minlerin arasını ıslâh eder.»

FASLÜN Fİ HİTÂBÂTİ'LLÂHİ TAALA

(Cenab-ı Hakk'ın hitâbâtı)

Hitâb ede saf saf bu kez eyleye Hak lihâz
Hesâb ede harf harf kamuya muhakkak lihâz

Muâz nakl eder kim buyurdu Habîb-i İlâh
Dedi aydayın mı ki nolısar esbak lihâz

Kim evvel ne söyleye Hak cümle mü'minlere
Nedir diye mü'minler evvelde mülhak lihâz

Dedik kim buyur yâ resûle'l-İlâh bilelim
Dedi kim bu resme idiliserdür ol Hak lihâz

Diye kim sever miydiniz hiç likaamı benim
Diyeler severdik ederdik biz eşvak lihâz

Diye pes niçin bunca ederdiniz siz günâh
Diyeler ki afvinden isterdik ancak lihâz

Diye öylese vâcib oldu sizi afv edem
Beni göresiz idesiz şimdi uçmak lihâz

Buyurmuş durur geri bir söz aleyhisselâm
Ki hiç kimseye olmaya anda kaçmak lihâz

Ki beş nesneden sormayınca benî Âdem'e
Ayağını yerden kımıldatmaya bak lihâz

Biri bu ki ömrün ne yerde fenâ eyledi
İkinci yiğitliğini kıldı mı ihtifâz

Üçüncüsü mâlin ne yerden kazanmış durur
Ne yere onu harc eder bildi mi ihtifâz

Budur ona dördüncü kim eyleye Hak suâl
Ki ilminde nice amel eyledi inhifâz

Buyurdu hem evvel kıyâmette hükm olunan
Biri bu şehîd oldu etmedi cânı hifâz

Ona bildire verdiği ni'meti cümlesin
Diye kim ne kıldın bu ni'mette onu hifâz

Diye kim yolunda kıtâl ettim oldum şehîd
Verip başımı etmedim anda kanı hifâz

Diye kim yalan söyledin kasdın işbu idi
Diyeler bahâdır er idi ederdi gıyâz

Bu sözü dediler idi dünyede sana pes
Buyura kim onu tutalar şidâd u gılâz

Zebâniler onu yüzü üstüne süriyü
Cehennemlere tâ atalar şidâd u gılâz

İkinci kişi okusa ilmi öğretse hem
Velî muhlis olmasa etse riyâ ittiâz

Ona dahi i'lâm ede verdiği ni'meti
Sora ne amel kıldın onunla ya ittiâz

Diye ilmi Kur'ân'ı öğrendim idi çü ben
Ederdim nitekim eder evliyâ ittihâz

Dahi ilmi Kur'ân'ı ta'lîm ederdim ki halk
Ederlerdi benden bular sîmyâ ittihâz

Diye kim yalansın velî niyyetin bu idi
Diyeler eder der-pey-i asfiyâ ittiâz

Onunçün okurdum ki âlim diyeler sana
Dedilerdi eder idin kibriyâ ittiâz

Buyura zebânîler onu dahi süriyü
Atalar oda k'itmez idi hayâ ittiâz

Aceb hiç kulağına girer mi uşbu hadîs
Senin girmez ise eder etkıyâ ittiâz

Bu sözü ki dedi geri muttekîler tutar
Ki zîrâ ki hiç eylemez eşkıyâ ittiâz

Kıyâs eyle âlim riyâ etse câhil nola
Bu sözden pes etsin fakîr agniyâ ittiâz

Şu kim bildi Allâh'ı ol okudu ilm-i din
Tutup ilmini eyledi pes ziyâ ittiâz

Şerâyi' tarâyık maârif hakaayık bi-yâft
Giriftest ez seyyidi'l-enbiyâ ittiâz (*)

Çün oldur Habib pes odur Seyyid-i kâyinât
Çün oldur Şefî' pes odur mesned-i mümkinât

Çü bildin ikisin sorulanların
Üçüncüsü budur sorulan erin

Bu oldur ki vermişti Hak ona mâl
Tena'umda bulmuştu gâyet kemâl

Getireler onu suâl eyleye
Ona verdiğin arz-ı hâl eyleye

Ne kıldın bu malı nefîs donları
Neye sarf edip neyledin bunları

(*) Herkes peygamberlerin efendisinden nasîhatın kabul etmiş, şerîat, tarîkat, marifet ve hakikatlerden hissedar olmuştur.

Diye şol işi kim severdin onu
Ona vermişem malımı yâ Ganî

Taleb eder idim rızânı senin
Bugün sav başımdan kazânı senin

Diye kim yalansın katımda benim
Ayandır işin hazretimde benim

Onunçün verirdin diyeler cevâd
Ki kesb idedin dünyede ya'ni ad

Dedilerdi dünyâda onu sana
Ol addan ne var şimdi kanı sana

Buyura zebânîlere tutalar
Yüzün süriyü odlara atalar

Kanı malı n'oldu getir hocanın
Kanı hâli n'oldu getir hocanın

Kanı günbed-i lâjiverdî onun
Kanı merkad-i lâle-verdî onun

Kanı buk'a-i zer nigârı onun
Kanı kubbesinde nigârı onun

Kanı hocanın lâleden haymesi
Kanı hocanın aladan geymesi

Kanı Behmen ü kanı İsfendiyâr
Kanı n'oldu deyyâr u yâr u diyâr

Kanı tâk-ı Kisrâ kanı zer-nitâk
Kanı şâhı onun ne kasr u ne tâk

Kanı n'oldu eyvân-ı âlî kanı
Kanı anda şemsü'l-meâlî kanı

Kanı Keykubâd kanı Efrâsiyâb
Yele gitti iller sele asiyâb

Kanı kasr-ı Kayser kanı câm-ı Cem
Kanı resm-i Rüstem kanı nâm u nem

Kanı ol zer-endûd âlî saray
Kanı anda sadra çıkan bedr ay

Kanı ol müberka' murakka' firâz
Kanı ol musanna' murassa' tırâz

Oluptur sarâyı harâb u harab
Saray ıssı oldu turâb u turab

Yanar idi odunda ûdu onun
Çıkar idi ayyûka dûdu onun

Bu kez baykuş öter ki hayy lâ-yemût
Bu kez perde-dârı durur ankebût

Bu kez toprak oldu be-külli hebâ
Bu kez âhiret geldi uş merhabâ

Bulunmaz biri kim medet eyleye
Başına gelenleri redd eyleye

Dirîgâ kanı göz kim idrâk ede
Göre onu kim akl-ı derrâk ede

Gönül vermeye dünyenin câhına
Ki zîrâ düşer sonucu çâhına

Yeter lokma hırka bir içim şarâb
Kalanı durur zîra onun serâb

Helâline vardır hakîkat hesâb
Harâmına olur azâb u ikaab

Çü bu nükteli sözleri eyledin istimâ'
Bu söze münâsib geri bir sözü kıl semâ'

Gelir nakl-i Keşşâf'ta kim Hak firiştehlere
Buyura getirin berü hâzır edin sirâ'

Onu kim verirlerdi dünyâda sultanlara
Hem a'vânına bunların isteyip irtifâ'

Pes ol bîdevîz atları hem nefîs donları
Getireler envâ'-ı mâl ile elvân metâ'

Buyura getirin bana imdi verdiklerin
Benim yoluma göreyin n'itdiler istinâ'

Getire bular pâre etmek bakır akçalar
Ya bir pul veyâ eski donlar yamalı rikaa'

«Hem kendilerinin hoşlanmamakta oldukları kızları Allâh'a isnâd ediyorlar...» *

Firiştehler ayda revâmıdı kim Tanrı'çün
Bunun gibi hor nesneleri idesiz zirâ'

Abes yerlere nâzenîn malı çüridesiz
Riyâya fesâde viresiz diyâr u bikaa'

Çü Hak yoluna az verenin bu ola işi
Cigânın nite ola hâline kıl ıttılâ'

Veyâ şol kim isrâf ede malını yok yere
Ne Hak râzî ola ne kendi ede intifâ'

(*) Nahl Sûresi, 62. âyet.

Onun gibi bî-devletin bil ki dünyâsını
Ya vâris yiye ya ziyâna gide bî-nizâ'

Dirîgâ ki câhil gözün açmaz kim göre
Ki burnuna yel girdi etti ona ittibâ'

Sakalını serper bıyığın burar ya'ni kim
Begem nâyibem yâ bahâdurvan adım şücâ'

Demez kim ecel erişir bir gün öliserem
Bu maldan bana n'ola hâsıl hemin bir sudâ'

Çü avret oğul kız bana cümle düşmen imiş
Niçin eyleyem malımı düşmene pes riyâ'

Bilir misin ey gâfil işbu neden yel kovar
Savul yurt eder dünyede ucb ile ibtidâ'

Onunçün durur urdu burnuna şeytân havâ
Tutar buyruğunu eder sözüne inhidâ'

Bu dünya çü gölge gibidir kaçarsan kovar
Kovarsan kaçar kovmagıl etmeye hidâ'

Bugün nice yoksulu hor göreler agniyâ
Yarın kendiler de eder dünyeden inkıtâ'

Buyurmuş durur hod işit Seyyid-i kâyinât
Ki yoksul u bay etseler tâate ictimâ'

Berâber değildir meger her amel yanına
Bay on bin derâhim gümüş koya bî-imtinâ'

Rivâyet ederler kıyâmette dervîşi Hak
Katına kıgırıp ona özr idiser şiyâ'

Ki izzim celâlim hakçün sana dünyede
Niçemaki vermemiş idim bikaa u kılâ'

Onunçün değildi ki katımda sen hor idin
Velî onunçün ederdim sana ihtirâ'

Ki bugün vereydim kerâmet fazîlet sana
Vereydim sana kudret elim ile ben rezâ'

Var imdi bugün saf saf etse şu kullarımı
Ki bir lokma vermiş idi sana veyâ bir zirâ'

Şu kim verdi dünyâda sana taam yâ libâs
Benimçün içirdi bir içim su yâ bir fukaa'

Eline yapış al git onu bugün uçmağa
Bula bir bir onları pes eyleye intizâ'

Fakîri sever Hak fakîri sevenleri hem
Ki zîrâ fakîr eyleyiptir cihâna vedâ'

Çün el-fakru fahri buyurdu Habîb-i İlâh
Onun sözünü ilmi olan eder istimâ'

Çün oldur Habib pes odur Seyyid-i kâyinât
Çün oldur şefî' pes odur mesned-i mümkinât

Bu sözüme kuvvet geri bir haber
Geliptir dürüst nakl ile mu'teber

Enes râvidir kim buyurdu resûl
Ki cîfe diyiptir buyurdu resûl

Zamanın kaçan kim ola âhiri
Belire işin bâtını zâhiri

Kim ümmetlerim üç bölük olısar
Niçemaki şark ile garb tolısar

Biri bu ibâdette ihlâs eder
Tapar Hakk'a tâatde ihlâs eder

İkinci riyâyile tâat kılar
Üçüncü budur kim ibâdet kılar

Velî kasdı budur ki dünyâ bula
Yiye halkı ya'ni ki münye bula

Kıyâmette Hak cem ede bunları
Bu kez dinle bir bir nide bunları

Sora ehl-i dünyâya evvel ayân
Ki izzim celâlümçün eyle beyân

İbâdette maksûdunu söylegil
Niçindi bu dem onu şerh eylegil

Diye maksûdum halkı yemek idi
Diye menfaat yok bir emek idi

Pes emr ede kim bunu oda atın
Yanacak kişilerle bile katın

Bu kez ol riyâcıya sora ayân
Ki izzim celâlümçün eyle beyân

İbâdette maksûdunu söylegil
Niçindi bu dem onu şerh eylegil

Diye dinle ya sahibe'l- kibriyâ
İçim bu idi kim kılardım riyâ

Diye faide eylemez ol sana
Alın bunu da gidin oddan yana

Pes ihlâs edene sorısar ayan
Ki izzim celâlimçün eyle beyân

İbadette maksûdunu söylegil
Niçindi bu dem onu şerh eylegil

Diye sensin a'lem İlâhî ki ben
Rızan ister idim bilirsin hu sen

Senin vechini zâtını istedim
Koyup âlemi katını istedim

Diye gerçek aydur kulum Hak dedi
Sözünü musaddak muhakkak dedi

Alın cennete gidin i'zâz ile
Buna türlü lûtf edin i'zâz ile

«... Yaptıkları ameller boşa gitmiştir. Zâten bütün yapmış oldukları şeyler boştur.» (*)

Bu sözden de aldın mı hiç i'tibâr
Ya sildin mi ey yâr gönülden gubâr

Bu söze muvâfık geri bir dahi
İşit bir aceb sözde takrîr dahi

Huzeyfe dedi kim buyurdu resûl
Gözet dîni nice kayırdı resûl

Kıyâmet de bir kavm geliser dedi
Amelleri şöyle olısar dedi

Ki dağlar gibi olısardur yüce
Oda buyura bakmaya ol hoca

Dediler beyân eyle kimdir bu kavm
Dedi kim kılalar salât ile savm

Velîkin harâmı göricek bular
Segirtip ona şöyle sıçrayalar

Yele gidiser pes ibâdetleri
Yanalar oda bile tâatleri

Bu söze münâsib sözüm var tutarsan kulag
Hadîs ile tefsîr ile söylerem etme lâg

(*) Hûd Sûresi, 16. âyet.

Rivâyet eder İbni Abbas buyurdu resûl
Ki her kim harâm avret ile alışsa kucag

Kıyâmette elleri bağlı gele boynuna
Buyura oda atalar tuta anda otag

Ne söz kim onun ile söyleşti her sözüne
Gerek habs ola bin yıl ede ol odda durag

Rivâyet ederler ki Hak idiserdür nidâ
Ki düşmenlerim kan dolmuştu şehr ü sokag

Diye Cebrayil çok durur düşmenin dünyede
Bugün kankı düşmenlerine edersin yarag

Diye kanı onlar ki sarhoş olup öldüler
Kim olmadılar dünyede başı hoş aklı sag

Dahi kanı onlar ki derler helâldir zinâ
Sürün kim zebânîler ursun başına çomag

Cehennem durur dâm onun tânesidir haram
Halâyık tutulmag için kurdular onu ag

Görür zîrek ol tâneyi görmez ahmak velî
Onunçün tutulur nice kim tutulur kelâg

Harâmı göricek tanar aklına âkıl er
Uyar nefse câhil düşer cîfeye hemçü dimâg

Husûsâ sahîh nakl ile sâbit olmuş durur
Ki kankı kişi kim beg olsa ederse dimâa

Getireler onu eli bagļı zencîr ile
Dura tâ kıyâmet işinden olunca ferâg

Eğer âdil olursa kurtula cennet bula
Ve ger zâlim ise cehennem ola od ocag

Rivâyet ederler ki zulm eyleyen kâdîlar
Bular begler ile bile kopar olmaz ırag

Veger âlim ise ne bahs olısar âdil ol
Kopa Seyyidi'l-mürselîn ile ol yüzü ag

Bu sözler ki nakl eyledim zehreler çâk eder
Şu kim ilmi vardır erir korkudan hemçü yag

Çü söz uşbu minvâle erdi işit bir haber
Buyurdu resûlüne Hak eyledi ol belâg

«Kıyâmette, o biriktirilen altın ve gümüşlerin üzerleri cehennem ateşinde kızdırılacak da bu mal toplayanların alınları, yanları, sırtları bunlarla dağlanacak...» (*)

Buyurur kaçan kim zekât farz olan vermese
Oda kızdırıp uralar malın alnına dag

Dahi altının gümüşün kızduruban onun
Uralar onun arkasına ve yanına dag

Onunçün bu üç yerden ona ederler azâb
Ki yüzün yanın arkasın döner idi aşag

Dahi kim ki hayvan zekâtını vermese ol
Yılan ola boynuna dolaşa soka uzag

Soka onu çak kell sinde katı darb ile
Ki hiç benzemeye acısına kılıç nacag

Diye ben senin malınam vermedindi zekât
Hazîne edinip kapımda kodundu ımag

Yetîm malını hod yiyen kişinin zulm ile
Dola od ile karnı ola sanasın ki dag

(*) *Tevbe Sûresi, 35. âyet.*

«Yetimlerin malını zulmen yiyenler, karınlarına ancak bir ateş yerler ve yakında alevli ateşe gireceklerdir.» (*)

Haberde geliptir ki dünya muallâk dura
Havâda ki gûyâ kim ol söyünmüş çerâg

Hitâb ede Hak kanı ehlin ne oldu diye
Diye geldi emrin suyum gitti kurudu bâg

Yıkıldı kusûrum husûnum harâb oldu hep
Kamu ehlim öldü bozuldu kanı hüsn ü çag

En ednâ velîne beni eyle bu gün nasîb
Diye vermedim şimdi mi eyleyem insibâg

İlâhî sakın gözümüz gönlümüz dünyeden
Seninle resûlün sözüne tutalım kulag

Çün oldur Habib pes odur Seyyid-i kâyinât
Çün oldur şefî' pes odur mesned-i mümkinât

Ebu'l-Leyş ile şeyh Gazzâlî'den
Dürüst söz durur bu iki âlîden

Kıyâmette dört sınıfa hüccet eder
Ki dört enbiyâ ile işit nider

Ki tâ bilesin âdetin Rabb'inin
Becid kılasın tâatın Rabb'inin

Ganîdir biri ayda verdindi mal
İbâdetten etti beni iştigâl

(*) *Nisâ Sûresi, 10. âyet.*

Diye kim Süleyman dahi bay idi
İbâdetten onun beli yay idi

İkinci diye kul idim hor idim
İbâdetten onunçün dûr idim

Diye olmadı mıdı Yusuf da kul
İbâdetten usan degil idi ol

Üçüncüsü ayda ki yoksul idim
İbâdetten onunçün soludum

Diye senden efkârdı Îsâ kulum
İbâdetten aslâ komadı yolum

Bu kez ayda dördüncüsü hastadum
İbâdetten enindi dem-bestedim

Diye kim işittin mi Eyyûb'u hîç
İbâdetten oldu mudu hîç pîç

Bu resme hesâb eyle harf harf
Velî ede deryâları jerf jerf

En evvel sorulan namâz olısar
Kılan aydısar kim nem az olısar

Namazı tamâm ise buldu felâh
Tamâm olmaz ise bulamaz necâh

Farîza eger naks ola kişiden
Hayâtı gidiserdür endîşeden

Buyura ki kuluma kılın nazar
Tatavvu'dan onun namâzı ne var

Onu onun ile tamâm ediniz
Onu bu sebebden hümâm ediniz

O gün şol kadar ihtisâb olısar
Ne ettiyse kişi hesâb olısar

Ki hattâ Fetâvâ'da gelmiş durur
Onu ehl-i ilm akla almış durur

Kişi ger cenâbette bir kılını
Teninden giderse işit dilini

Bu kıl ayda kim yâ İlâhî niçin
Giderdi beni yaykanısardı çün

Cenâbette niçin giderdi beni
Sor ona bu işi niderdi beni

Bu sözler de girdi mi sem'ına hîç
Aceb od erişti mi şem'ine hîç

Aceb var mı yürekte yâren senin
Aceb var mı gökte sitâren senin

Niçin korku gelmez senin kalbine
Sanırsın ki bakmayalar kalbına

Ki tallâhi kıl kıl hesâb idiser
Kakırsa sonucu azâb idiser

Sözün tutma rindin sen eyle salâh
Eger harc ederse hezâr ıstılâh

Eger aydur ise ko nittigimi
Dedigimi tut etme ettigimi

Denilse kim değil tal'atın sâtı'a
Ki Kur'ân durur hüccet-i kaatı'a

İlâhî bize pes inâyet sen et
Çün azduk yolundan hidâyet sen e

Gâniler gânisi Ganî Tanrı'sın
Şu kimse ki bildi seni Tanrı'sın
Ne gam gussa ayruk cihanda ona
Bula mı belâ bileni Tanrı'sın

FASLÜN FÎ'LLEZÎNE LÂ-HİSÂB ALEYHİM

VELÂ-AZÂB

(Hesab ve azâb olunmayanlara dâir)

Çün işittin hesâb ehlin ki kıl kıl olmuşam vassâf
Bu kez gel şimdiden geri hesabsızdan diyem evsâf

Buyurmuştur resûlu'llâh ki yetmiş bin hesabsız halk
Giriser ümmetimden hep cinâna olısar eşrâf

Ömer dedi hemin bunlar mı girsin yâ resûla'llâh
Dedi her binle yetmiş bin bile girsin bulup eltâf

Kamer gibi ziyâ vere bularun yüzleri nûru
Nice kim leyletü'l-bedre kamer nûru olur şeffâf

Gel imdi dinle bir bir kim beyân edem bular kimdir
Dalam deryâ-yı hikmetten nisâr edem açam esdâf

Rivâyettir resûlu'llâh buyurdu cem' eder Allâh
Ne denli âlim ü zâhid var ise dünyede esnâf

Münâdîler nidâ ede ki girsin cennete zühhâd
Bu kez âlimlere Allâh diye kim işite etrâf

Bilir misiniz ne ma'nîden komuşam ben sizi sonra
Budur kim size uymuştu cemâattan nice âlâf

Bu zâhidler geri kendilere meşgûl idi ancak
Benim kullarıma sizler ederdiniz ulûm a'tâf

Sizin pes dostlarınız var şefâat kılın onlara
Aluban gidin uçmağa ne denli var ise ahlâf

Ne idi zannınız bana diyeler zann ederdik kim
Bize rahmet ola yâ Rab erişe magfiret ez'âf

Buyura eyledim rahmet onunçün vermişem hikmet
Dilerdim size fazl edem yerime kılam istihlâf

Rivâyettir kızıl altın menâbirde ki gümüşten
Mufassas kubbeler içre ola yâkuut u dürr eknâf

Ola minberlerin düpdüz arası sündüs istebrak
Nidâ ere işiteler kamu ahlâf ile eslâf

Ki kanı şol kişiler kim Muhammed ümmetiyçün ol
Ki ilm iltüp ederlerdi rızâu'llâh için titvâf

Otursunlar menâbirde ne korku ola ne gussa
Hesâbsız girip uçmağa bulalar tâc u taht a'râf

Rivâyettir kıyâmette ki nurlardan menâbirde
Otura kâmil ü fâzıl meşâyih âlim ü arrâf

Rivâyettir Enes'den kim buyurmuştur resûlu'llâh
Ki sâyimler kubûrundan durıcak dolalar ahkaaf

Koka dudaklarından müşg muattar kıla etrâfı
Hitâb ede Taâla'llâh diler kim ede istikşâf

Ki key aç olmayınca siz yemez içmezdiniz hergiz
Bugün ac u susuzsuz siz gelip siz siz bana adyâf

Bugün gâyet uzun gündür benim halk ile işim var
Eriş yâ Cebrayil bunlar ederler çünkim isti'tâf

Bugün uçmağa girmeden yesinler mâide irgür
Çü malı ömrü eyyâmı bular hiç etmedi isrâf

Getire Cebrayil derhâl meleklerle nice hunlar
Mühürlü altın ıbrıklar ki hamrı ola müşgîn nâf

Yiyeler içeler bunlar soruda ve hesabda halk
Bu hâli hoş tasavvur kıl pes eyle hâline insâf

Rivâyettir ki Rıdvân'a geri emr eyleye Allâh
Oruç tutanlar erişti bulara etme istihfâf

Ne kim arzûları varsa bugün cennetten et ihzâr
Çü kaadirven yaratmağa ki beyne'n-Nûn ile ve'l-Kaaf

Kıgıra emr ede Rıdvan ki yâ vildan veyâ gılman
Gele anda şol oğlanlar ki vasfın edemez vassâf

Yemişler ilteler tatlı lâtîf nurdan tabaklarda
Sunalar Kevser ü Kâfûr vereler Selsebîl-i âf

Oruç tutanlara bunlar diyeler yin için bugün
Ki deryâ-yı kerâmetten size feyz eyledi Keşşâf

«(Allâh onlara şöyle buyurur): Yiyin, için âfiyet olsun; (dünyada) geçmiş günlerde takdîm ettiğiniz sâlih amellere karşılık olarak.» (*)

Buyurmuştur resûlu'llâh ki yoksullar kıyâmette
Kopalar yüzleri bedr ay gibi berkı ere tâ Kaaf

Muattar zülfleri üzre düzüile dürr ile yâkuut
Münevver yüzleri üzre mutarrâ zülfleri zer-bâf

(*) Hakka Sûresi, 24. âyet.

Kadehler tutalar elde şarâb-ı lâ-yezâlîden
Kadeh nûr u şarâbı nûr içen sûfî içilen sâf

Halâyık hep hesâb içre bular zevk ile işrette
Kamu ârif muhakkıklar arada olmaya eclâf

Diyeler kim bular kimdir beşer mi yâ melekler mi
Ki yüzleri safâsından kamer şems eder istiltâf

Beşer ayda meleklerdir melek ayda nebîlerdir
Bular ayda fakirleriz kim etmedik hiç istinkâf

Firiştehler suâl ede sebep noldu bu ta'zîme
Diyeler az amel ettik degildir ilm ile sarrâf

Ki dehri sâyim olmadık geceler kâyim olmadık
Velî beş vakt namaz ettik gazâda çekmedik esyâf

Velî her gâh işitsevüz Muhammed adını bir kez
Dökerdi gözlerimiz yaş ederdik yüzlere irdâf

Olurdu kalbimiz hâşî şükürler edip Allâh'a
Ki fakrı kıldı erzânî ederdik sabr ile îlâf

Bi-hamdi-llâh ki sonucu bizi bu dâr-ı ukbâda
Muazzez kıldı hor iken ki kıldı bunda istînâf

Gel ey derd-i İlâhîden haberdâr olmayan gönül
Gel ey aşkında can verip cigerdâr olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Subhânîde serbâz olmayan bî-derd
Gel ey meydân-ı Hakkaanîde berdâr olmayan gönül

Geri bir arı cevher geldi nâdır
Risâlet ma'deninden oldu sâdır

Bikirdir kimse onu görmemiştir
Visâline hîç eller ermemiştir

Budur ol kim ola çünkim kıyâmet
Yerinden dura halk düpdüz tamâmet

Musavver olısardur oruç ayı
Dilek eyleyiser yoksula bayı

Sücûd ede dileye hazretinden
Hitâb ere kemâl-i kudretinden

Şu kim dünyâda Hakk'ın bilmiş idi
Gelicek sana izzet kılmış idi

Elin tut bugün ona destigîr ol
Ki tâ olmaya bugün dâr u gîr ol

Bulısar onları pes ender- ümmet
Kim etmişti oruç ayına hürmet

Elin tuta gele dergâhına rast
Tazarru' ede şahlar şâhına rast

Hitâb ede o sultanü's-selâtîn
Telâttuf birle Rabbü'l-mâi ve't-tîn

Ne dilersin bugün dergâhımızdan
Diye kim isterim Allâh'ımızdan

Urasın başına tâc-ı vakaarı
Ki tâ selb ede izzet ihtikârı

Pes ona buyura bin tâcı Allâh
Murassa' atlas u dîbâcı Allâh

Şefâat kıla ola kavli makbûl
Ki yetmiş bin kebâyir ehline ol

Ne derse sözünü tervîc ede Hak
Ona bin hûrîyi tezvîc ede Hak

Ola her hûriye peyker perî-veş
Tamam yetmiş bin ay yüzlü karavaş

Onu atlandıralar bir burâka
Ki nûru erişe bin yıl ıraka

Bu kez Hak ayda kaldı mı murâdın
Ne kim istersen aldı mı murâdın

Oruç ayda murâdım geri sen ver
Resûlü'n komşuluğunda vatan ver

Buyura onu Firdevs uçmağına
Gide havra-yı azrâ koçmağına

Ne istersin dahi diye o sultan
Geri dile gele şehr-i ramâzan

Ki yâ Rab hâcetim ettin revâ sen
Gönüller derdine kıldın devâ sen

Ne istedim ise verdin tamâmet
Velî bu kuluna kanı kerâmet

Pes ona buyura yüz bin medâyin
Ki her birisi yerden gin medâyin

Bu şehrin ba'zısı yakuut-ı ahmer
Zebercedden kimisi zîver ahdar

Dahi her şehrin ola bin kusûru
Ola her kasr içinde bunca hûrî

Eger bu söze isterlerse bürhân
Delilimiz ona âyât-ı Kur'ân

«... Ancak (Allâh yolunda sabr edenlere mükâfatları hesabsız verilecektir.» (*)

Receb Şa'bân ayın oruç tutanlar
Bulardur bî-hesâb uçmak ütenler

Husûsâ kim helâl ola taâmı
Egerçi seçmez onu şimdi âmî

Harâmî gibi yerse ger harâmı
Ne lâyıktır göre Beytü'l-harâm'ı

Musavver olısardur yarın islâm
İdiser âleme a'lâmın i'lâm

Olısar ıssına yarın şefî' ol
Eger sâlihse olısar refî' ol

Geliser ahsen-i sûrette Kur'ân
Togısar enver-i tal'atta Furkaan

Diyeler mahşer ehli kim nebîdir
Gider hakkına Hakkı matlabıdır

Gözedeler gözedir gibi ayı
Geçe gide kaçan kim enbiyâyı

Diyeler pes kerâmetli melekmiş
Ne gökçek yüzlü kaametli melekmiş

Göreler kimseden etmez hazer ol
Meleklerden dahi etti güzer ol

Bileler onu kim Kur'ân imiş ol
Gönüller derdine dermân imiş ol

(*) Zümer Sûresi, 10. âyet.

Durup hazrette pes ede şefâat
Bu resme eyleye sözde şecâat

Beni kim okudu tuttu İlâhî
Bağışla pes bağışlaya İlâh'ı

Buyurmuştur geri bir söz resûl-i Mâlik-i Hallâk
Sözüdür mahzen-i esrâr özüdür ma'den-i Hallâk

Kim Allâh koparısardur nice kavmi kıyâmette
İdiser yüzleri nûru tamâmet âleme işrâk

Bular oturısalardur leâlîden menâbirde
Şunun gibi menâbirde kim inciden ola berrâk

Egerçi enbiyâlardan şehidlerden degillerdir
Velî gıbtat ede onlar olalar bunlara müştâk

Bu sözü buyurıcak ol dizin çöktü bir a'rabî
Dedi kimler durur bunlar olalar böyle âlî-tâk

Buyurdu kim bular oldur kabâyilden şehirlerden
Derileler sevişeler bular fi'llâh ale'l-eşvâk

Bular haşr olalar lillâh diyeler tâ ki zikru'llâh
Gönül bir eyleyip düpdüz olalar Hakk'a istigrâk

Buyurdu hem resûlu'llâh şu begler kim ola âdil
Oturalar menâbirde ki lülüden ola hep ak

Resulullah (S.A.) buyurur ki:

«Dünyada adaletle hükmedenler, kıyamet günü inciden minberlere oturacaklardır.»

Buyurdu hem kıyâmette kubûrundan dura bir kavm
Yeşil atlar kanatlılar bineler dolalar a'mâk

Uçalar kuş gibi bunlar ereler cennete tâ kim
Gözüke gözlere cümle tıbâk etbâk u tâk etvâk

Soralar kim ne ümmetsiz cevâbında diyeler kim
Muhammed ümmetindeniz k'anundur kadr ü istihkaak

Diyeler gördünüz mü hiç hesâb u yâ kitab mîzan
Diyeler görmedik hergiz bulardan hiç yakın ırak

Diyeler dönün imdi tiz hesâb virmek gereksiz siz
Diyeler kim ne verdiniz hesâb almak dilersiz bak

Buyurdu hem gele bir kavm esip bâd-ı sabâ gibi
Ki görmeye hesâb onlar hem etmeye azâb ihrâk

Dediler kim durur bunlar beyân et yâ resûla'llâh
Buyurdu kim gazalarda edendir kanların ihrâk

Buyurdu hem şehîd olan geliserler kıyamette
Şecâatte mehâbette salâbette kamu ecvâk

Kılıçların omuzuna asıp yüriyeler bunlar
Ger İbrâhîm ile Mûsâ görürlerse çekeler sâk

Buyurdu hem zıhî devlet şu kavme ümmetimden kim
Deniz katında dünyâdan bekaaya olalar ilhâk

Çü yerden çıkalar bunlar geleler arşın altına
Hitâb ede meleklere bu kez ol Kaasımu'l-erzâk

Ki bunlar şol kulumdur kim olurlardı sevâhilde
Deniz katında oldular bana olmadılardı âk

Bulara pes hesâb etmen ki varsınlar bu gâzîler
Bikirler koçsun uçmakta safâlarda bulup ezvâk

İlâhî biz kulun dahi Gelibolu'da olurduk
Deniz katında beklerdik firenkten kal'a ve âfâk

İşimiz ceng idi ekser çü heftâd ü dü millet ki
Verirdik başı yolunda ederdik malımız infâk

Hudâvendâ Hudâvendâ bu biz kullara da lûtf et
Hesâb etme azâb etme kocalım biz dahi a'mâk

Gelibolu'lu âşıklar senin fazlın diler dâyim
Nola ger edesin ihsan çü sensin Hâlik u Rezzâk

İlâhî suçların mahv et keremden rahmet et afv et
Kamu erkek dişisini duâm budur ki kıl i'tâk

Ne eksile nihâyetsiz denizlerden eger yâ Rab
Bizi bir katre-i rahmet ederse lûtfuna igrâk

Kanı bizde şu devlet kim cemâlin idevüz meşhûd
Kanı can kim ola vâsıl kanı gönül ola zevvâk

Nazar kıl sırr-ı vahdetten tecellî kıl hüviyyetten
Hicâbımız gider gözden meded et bize kıl işfâk

Gelibolu'lu bir kez çün senin vasfın işittiler
Be-küllî âşık oldular kodular baş ile ayak

Avâmına nevâlin ver havassına cemâlin ver
Ehassına visâlin ver çü bunlardır sana uşşâk

Dahi şol kim fenâ buldu fenâdan son bakaa buldu
Bakaadan son likaa buldu seni sevdi ale'l-ıtlâk

Diler kim zâr u sergerden ebed sana ola hayran
Şarâbından ola sekran ne öpmek ona ne koçmak

Gözetmez tâne dürdâne geliptir yola merdâna
Komuştur başı meydâne ne korkmak ona ne kaçmak

Geri redd eyleme onu yolunda verdi çün cânı
Diler kim bula sen hanı gözetmez hûrî ve uçmak

Senin vasfın kitâbını yazarken Yazıcıoğlu
Yanar cânı eder âhı elinde tutuşur evrâk

Habîbin kapısında ol eli baglu kuludur çün
Sen onun hürmetine pes kıl onun dilini intâk

Ki vasf etsin kemâlâtın beyân etsin delâlâtın
Ayân etsin risâlâtın ki Hakk'ı eylesin ihkaak

Yanar cânında derd odu onun aşkı hevâsından
Akar gözlerinin yaşı kılıptır yüzünü toprak

Gel ey derd-i İlâhî'den haberdar olmayan gönül
Gel ey aşkında can verip cigerdâr olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Subhânî'de serbâz olmayan bî-derd
Gel ey meydân-ı Hakkaanîde ber-dâr olmayan gönül

Resûlu'llâh buyurdu ten dürüstler
Cihanda mübtelâlar cismi süstler

Şu denli bulalar yarın sevâbı
Ki kimse bulmaya ol feth-i bâbı

Diyeler sağ kişiler kim nolaydı
Ki dünyâda bize bu hâl olaydı

Ki sındılar ile pâre olaydık
Sonucu biz de bu müzdü bulaydık

Eder hem Âyişe bir hoş rivâyet
Resûlu'llâhtan eyle hoş riâyet

Kıyâmette nidâ idiser Allâh
Meleklere edâ idiser Allâh

Ki gelin ey melekler bir iş edin
Ne denli müzdünüz varsa işitin

Muhammed ümmetine hep bağışlan
Sizin olmuş durur diyü sağışlan

Diyeler Rabbena sem'an ve tâ'a (*)
Kılaruz hükmüne cümle itâ'a

Velî hikmet nedir ey Ferd ü Bîçûn
Ki muhtâcız sevâba biz dahi çün

Diye kim sözleriniz gerçi haktır
Benî Âdem dahi muhtâcıraktır

Edeler yardımı muhtâca dâyim
Vereler etmeği hem aça dâyim

Zihî lûtf ıssı sultan gör kemâlin
Dirîg eder mi kullardan cemâlin

Keremler kılmağ ise ancak ola
Ki bahşişleri dîdâr uçmak ola

Atâsının çü yok hadd ü kenârı
İşit bir söz dedi İbni Fenârî

Kim Allahû Taâlâ Rabb ü Rahman
Yarattı bizi verdi dîn ü îman

Çü biz ma'dûm idik ketm-i ademde
Nemiz görmüş idi bizim o demde

Ki yoğ iken bizi îcâd kıldı
Keremler eyledi irşâd kıldı

Ki bizi eyledi sûrette insan
Sonucu feyz kıldı bunca ihsan

(*) *Ey Rabbimiz dinler ve (baş üstüne) itaât ederiz.*

Bu denli kılmış iken rahmet îsâr
Bu denli eylemişken hikmet îsâr

Bedî' ola mı onun hikmetinden
Eger verirse yarın rahmetinden

Çü kendi fazlına göre verir ol
Pes ivmen sizi ona irgürür ol

Eder çün pâdişahlığına göre
Neler vere ki kullar onu göre

Hacîl ola kamu lûtfundan onun
Mukarrer olsun uşbu söze cânın

İşit bu söze takrîb bir hikâyet
Ebû Tâlib-i Mekkî'den rivâyet

Ki halk cem' olıcak arz-ı hesâba
Ulu kiçi derile ihtisâba

Buyura Hak melekler irgüreler
Kim oğlancuklar uçmağa gireler

Çün uçmak kapısına ere bunlar
Ola destûr ona kim gire bunlar

Diyeler merhabâ etfâl-i islâm
Ki kutlu geldi size fâl-i islâm

Diyeler kanı noldular atamız
Ya kanı kancaru gitti anamız

Diyeler kim hesâb olmalılardı
Ne ettiler ise bulmalılardı

Pes ağlaşa bular zârılığ ede
Ataya anaya yârılığ ede

Sora Allâh nedir bu ağlamaklar
İşitende yürekler dağlamaklar

Melekler ayda kim a'lemsin ey Hak
Atadan anadan ahlemsin ey Hak

Bular kim zârı ve efgân ederler
Ki gözden yaş yürekten kan ederler

Ki mü'minlerin oğlancıklarıdır
Gönüller yemişi cancuklarıdır

Gerekmez derler uçmağı atasız
Yaraşmaz derler ol bize anasız

Buyura imdi diniz varsın onlar
Kıyâmet yerlerini görsün onlar

Ataların anaların bulubar
Yapışsın elli ellerin aluban

Aluban cennete gitsin bular din
Bu lûtfu onlara etsin bular din

FASLÜN Fİ'L-BEŞÂRET

(Müjdeye dâir)

«Gerçekten — Rabb'imiz Allâh'dır diyip de sonra sebat gösterenler (ve sâlih amel işleyenler var ya), onların üzerine (ölüm anında veya dehşet hâlinde) : — Korkmayın, mahzûn olmayın, va'd olunduğunuz cennetle neş'elenin — diye melekler inecektir.» *

(*) *Fussilet sûresi, 30. âyet*

Müfessirler ne dediler bu âyette hoş et idrâk
Mühendisler ne yaptılar temâşâ eyle ol derrâk

Ebü'l-Leys-i Semerkandî dedi kim Eslem oğlu Zeyd
Dedi şâdîlik üç yerde olısar olmagıl gamnâk

Biri mevtte biri kabr içre biri kopıcak geri
Gelüben müjdigânîler eder mü'minlere emlâk

Firiştehler gelip ayda ki havf etmen hazîn olman
Beşârettir a mü'minler sevinin olmanız nemnâk

Şu cennet 'kim size va'de edipti onu ol Allâh
Bugün uş va'desi yetti viriser olasız müllâk

Sizin biz dostlarınızdık bilin dünyâ hayâtında
Bugün hem âhirette biz sizinle olavüz süllâk

Beşâret kim idiserler olısar anda beş türlü
Ola her birisi mahsus geri bir kavme ey çâlâk

Biri amme ola korkman diyeler kim azâbınız
Ebed olmayısar çünkim Hak'a etmediniz işrâk

Şefâat kılısar size resûlu'llâh bugün bilin
Ki hem hüzn eylemek olmaz sevâbınız dahi hâşâk

Beşârettir size âhir olısar yurdunuz cennet
Ebed anda kalısarsız zevâl olmayısar hâşâk

İkinci muştular bunlar ki muhlislere korkman kim
Sizin a'mâliniz makbûl oluptur olmaz istihlâk

Dahi hüzn eylemen hergiz ki fevt olmaz sevâbınız
Ziyâde olısar belkim sizi halk eylemez ihlâk

Üçüncü muştular bunlar işitir tevbeli kullar
Ki korkman kim günâhınız kamu mağfûr oluptur pâk

Dahi hüzn eylemen ona ki tevbe eylemezden ön
Sevâbınız yazılmıştı bu söze olmanız şekkâk

Budur dördüncü muştuluk diyeler anda zühhâda
Ki korkman kim hesâb olmaz size etmen yakanız çâk

Dahi hüzn eylemek olmaz sevâbınız dahi noksan
Beşârettir size cennet verildi bî-hesâb fitrâk

Beşinci muştuluk ede bular âlimlere anda
Şu âlimler kim etmezdi ki halktan ilmini imsâk

Ederlerdi amel bunlar be-vefk-ı muktezâ-yı ilm
Temessük edinip şer'i olurlardı bular nüssâk

Melekler aydalar korkman kıyâmet korkusundan hiç
Dahi hüzn eylemek olmaz kim a'mâliniz istidrâk

Ne a'mâl ettiniz ise sevâbın bulasız bugün
Çü derdiniz gönülden siz Hak âmennâ ve saddaknâk

Size cennet verildi hem dahi size uyanlara
Yolu doğru giderdiniz uyanlar olmadı hettâk

Bilir misin bular kimdir şu âlimler durur bunlar
Firiştehler kanadını döşerdi bunlara ber-hâk

Gel ey tâlib taleb kılsan taleb kıl dünyede ilmi
Ki ilm bir nûr idi îsâr ediptir mâh-ı erselnâk

Eger bundan dahi yigrek atâ olsaydı âlemde
Onunla minnet ederdi ona Allâh-ı erselnâk

Kamu âlem vücûdundan onunçün kadri a'lâdır
Ki ilmi ber-kemâl idi o şâhenşâh-ı erselnâk

Nice medh etmeyem ilmi ki ilmi medh eder Allâh
Onunla oldıdı a'lâ kamudan şâh-ı erselnâk

Kimesne bulmadı hiç yol bilin vahdet sarâyına
Meger şehr-i şehenşâha tutanlar râh-ı erselnâk

Demişti Tanrı Mûsâ'ya kim eyle hikmeti ta'zîm
Sözümü eylegil tahkîk muhakkak eylegil idrâk

Ki zîrâ hikmeti ben her kimin gönlünde kim kosanı
Azâb itmezvenin ona bunu hakk eylegil idrâk

Allâhu Taâlâ Tevrat'ta buyurur ki: «Ey Mûsâ, hikmetin kadrini ta'zim et. Çünki ben azablandıracağım kimsenin kalbine hikmeti koymam.»

Dedi Îsâ'ya İncil'de ki kıl âlimleri ta'zîm
Bularun kadrini bilgil müdekkak eylegil idrâk

Mufaddal kılınışam zîrâ buları cümle âlemden
Nebîlerden geçicek bil önet bak eylegil idrâk

Allâhu Taâlâ İncil'de buyurur ki, «Ey Îsâ âlimlere hürmet et ve onların kadrini bil. Zira ben onları, peygamberlerden başka bütün yarattıklarıma üstün kıldım.»

Bular şunlar dururlar kim buyurmuştur resûlu'llâh
Beyân etti bular kimdir bize ol fahr-i ataynâk

Kim Allâh u firiştehler dahi ehl-i semâvât arz
Karıncalar balıklar der işit ol bahr-i ataynâk

Salavât eder ona kim ede dîn ilmini ta'lîm
Kimindir sadrı bildirdi işit ol sadr-ı ataynâk

Kopısar ümmetimden der şu âlimler hakîkat kim
Nedir der kadr-i a'lâda işit ol kadr-i ataynâk

Benî- İsrâl'in bunlar olalar enbiyâsına
Berâber ilm içinde der işit ol bedr-i ataynâk

Dahi bir âlimin fazlı geri bir âbide nisbet
Benim fazlım gibidir der işit ol nûr-ı ataynâk

Sakın zinhâr eyâ âlim şu âlimlerden olma kim
Ki mi'râc gecesi gökte giderken maksad-ı levlâk

Görür mıkrâz'ile nice dudakları keserlerdi
Dedi yâ Cebrayil kimdir bular ol mersad-ı eflâk

Dedi onlar dururlar kim nâsihat ederler halka
Okurlar kendiler tutmaz Hudâ'ya Mâlike'l-emlâk

Gel ey derd-i İlâhîden haberdâr olmayan gönül
Gel ey aşkında can verip cigerdâr olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Sübhânîde serbâz olmayan bî-dert
Gel ey meydân-ı Hakkaanîde berdâr olmayan gönül

Aceb bu sözden aldın mı nasîhat
Eger almadın ise zî-fazîhat

Bu sözden gönlüne düştüyse dehşet
Yakın bil âlim oldun gitti vahşet

Ki zîrâ Hak Taâlâ buyuruptur
Bunu vahy edip âyet gönderiptir

«... Allâh'dan kulları içinde ancak (kudret ve azametini) bilen âlimler korkar...» *

Ki ya'ni korkmaz Allâh'tan meger şol
Kişi korkar kim ol âlim ola ol

(*) *Fâtır sûresi, 28. âyet*

Ne bilsin korkusun her cilf ü zeyyât
Ne bilsin korkusun her hulf ü neffât

Ne bilsin Hakk'ı ateşdânı elves
Ne bilsin Hakk'ı her muştıgil eş'as

Önün aklı olan eder tasavvur
Sonun fikri olan eder tedebbür

Şu kim bilmez müzehhebden mühezzeb
Bulardan sonucu olan muazzeb

Ki ömrü malı zâyi eylemiştir
Diline ne gelirse söylemiştir

Meger Allâh ede geri inâyet
Ki fazl ede bağışlaya cinâyet

Velî afvın azâbın kimse bilmez
Onunçün ilmi olan gâfil olmaz

Onunçün korkudan beli bükülür
Onunçün gözlerinden kan dökülür

Onunçün korkar azğun ede râhı
Onunçün korkulardan eder âhı

Bu sözü demedi mi bak Taâlâ
Resûle dimedi mi Hak Taâlâ

Kı her kim korka olısar emîn ol
Emîn ise olısar der-kemîn ol

İlâhî korkulardan eyle âzad
İlâhî eyle irşâd eylegil şâd

Bizi hikmetlerinden etme mahrûm
Bizi rahmetlerinden eyle merhûm

Sonucu rahmet evvel ümmet eyle
Resûlün hürmetine hürmet eyle

Bize gelgil diyü eyle beşârât
Bize gelgil diyü eyle işârât

Nola âhir işit azze ve cel'den
Rivâyettir Muâz übnü Cebel'den

Resûl ashâbına bir gün buyurdu
Beşâret nice olısar kayırdı

Dedi Allâh bilin kim nice etti
Ki arş altında şehristan yaratdı

Yapısını zeberced etti ahdar
Amûdun eyledi yâkuut-ı ahmer

Nihâdın bir direkte etti bünyâd
Yedi yüz küngüre üstünde îcâd

Pes emr ede o gün lûtf ıssı Hâdî
Kim onda Cebrayil ola münâdî

Çıka bir küngüre üzre mümecced
Nidâ ede ki yâ ümmet-Muhammed

Selâm eder size Allâhu Rahman
Beşâret kılar uçmağ ile Rıdvan

Dahi bir söz Saîd eder rivâyet
Ki Hak mü'minlere ede riâyet

Buyura her ki yaktı kendüzini
Sanem gördükte dünyâda özünü

Bugün esnâm ile girsinler oda
Çün ona taptılar varsınlar oda

Varıp girmeyeler dârü'l-ıkaaba
Bilirler zîra had yoktur azâba

Nidâ ede pes andan Rabbü Rahman
Beni severseniz yâ ehl-i îman

Varın girin cehennem içine siz
Pes andan cümle mü'min yürüye tiz

Nidâ ede münâdî taht-ı arştan
İşite cümle âlem onu ferşten

Ki şunlar kim getirdi bana îman
Beni artuk severler diye Rahman

«İman eden kimselerin Allâh'a olan sevgisi ise daha kuvetli ve devamlıdır...» *

Bu söz tefsîr içinde vârid oldu
Bu dem takrîr içinde vârid oldu

Bu sözün erdi ma'nası şu yere
Ki âşık bakmaya hiç göğe yere

Fenâdır çün bakaaya ola tâlib
Bile Allâh durur a'le'l-metâlib

Mahabbet âleminden bula bir hâl
Bulup yoldaş edine aşkı derhâl

Ki aşktır onu ma'şûka irüren
Onu aşk gözleriyle göre gören

Resûlu'llâh buyurur kim münâdîler ede ikbâl
Ki kanı Tanrı dostları nice kavm ede istikbâl

(*) Bakara sûresi, 165. âyet

Firiştehler göre ay ki siz misiz ehibbâsı
Diye Cebbâr-i âlem kim sadaktum sizsiz ahbâbım

Diye Cebbâr-ı âlem kim sakatum sizsiz ahbâbım
Ki sizdiniz beni züvvâr ederdiniz bana ikbâl

Dahi korkan da sizdiniz benim izzim celâlimden
Likaama sizdiniz müştâk beni ederdiniz iclâl

Sizedir merhabâ bugün çün ahbâbım benim sizsiz
Ne kim hâcâtınız varsa edem size onu îsâl

Diyeler hâcetimiz bu ki göreydik yüzün yâ Rab
Ki nice iştiyâkında geçiser hicr ile meh sâl

Buyura kim zihî dostlar ne gökçek hâcetiniz var
Kılam hâcetiniz makbûl açıla size kutlu fâl

Sözünüz müstecâb edem sizin ben külli sâatte
Cemâlim gösterem size be-küllî hinde bî-icmâl

Dahi artuk mezîd edem varın bir cennete bugün
Kimi dilerseniz bile alın gidin edin işmâl

«... Tam gönülle Allâh'a yönelenlere gelince onlara müjde vardır...» *

FASLÜN Fİ'L-HAVZ

(Cennet havuzu)

Resûlu'llâh buyurmuştur ki havzım şol kadar gindir
Kim Eyle'den Adence var onun mikdârınca emyâl

(*) Zümer sûresi, 17. âyet

Suyu kardan dahi aktır kokusu misgden etyabdır
Ebârıkı nücûmdan çok tadında hod ne şekker bal

Nifâk ehlin kovam andan dediler yâ resûlu'llâh
Bizi ol gün bilir misin buyurdu kim bilâ-işkâl

Ki zîrâ sizde sîmâ var ki yoktur ayruk ümmette
Yüzünüz kollarınız ak vudûdan ahsen-i eşkâl

Dahi her bir nebînin hem olısar başına havzı
Benim artuk ola lîkin içen erkek dişi ensâl

Rivâyettir iki mîzâb akar cennetten ol havza
Biri altın biri gümüş akar Kevser ona seyyâl

Bir aylık yol ola havzın genişliği mesâfette
İhâta eyleye ümmet hîç içmez kalmaya ol hâl

Oruç tutanlara ondan nasîb et bize de yâ Rab
Atasına anasına sunısardur şarâb etfâl

Atalar analar cennet taâmın hem yemeyince
Bularun ellerinden hiç cinâna olmaya meyyâl

Meger kâfirler olısar kalanlar mahrûm ol havzdan
İşit küffâra kim imdi ne resme olısar ahvâl

FASLÜN Fİ CEHENNEM VE EHLİHÂ

(Cehennem ve cehennemlikler)

«Şüphesiz ki cehennem de o azgınların hepsinin va'ad olunan yeridir.» *

(*) *Hicr sûresi, 43. âyet*

Cehennem nice idigin yukarıda beyân ettik
Velî bu dem geri biraz sana nakl edelim timsâl

Resûla'llâh buyurmuştur ki dîvârı onun dörttür
İçi dopdoludur oddan selâsilden nekâl enkâl

Onun dîvârının arzı tamam kırk bin yıl artuktır
Odunun ıssısı yetmiş bu od mikdârıdır emsâl

Onun tutruğu kâfirler olısardur dahi kirbit
Taşıdır kim hararette katıdır ol mine'l-salsâl

«... Artık o ateşten sakının ki onun tutuşturucu odunu, (kâfir) insanlarla taşlardır...» *

Eger bir kugcugaz şarktan ererse kavme magribde
Bularun beynisin ıssı edip kaynadadı tihvâl

Eger bir katre zakkûmun yere tarh etseiei onun
Fesâd ederdi yer yüzün fe-keyf kim olsadı ertâl

Veger zencirlerinden hem kosalar yerde bir halka
Yedinci kat yere erip ederdi yerleri zilzâl

Veger biri zebânîden gözükseydi bir ehline
Ölürdü cümle korkudan var imdi eyle istidlâl

Buyura Kaadir ü Kahhâr ki bağlaya zebânîler
Elin kâfirlerin boyna selâsil birle hem aglâl

Demirden sokalar zencîr çıka kıçından ağzına
Pes andan süreler düpdüz azâba gideler dullâl

(*) Bakara sûresi, 24. âyet

«O kıyâmet günü, mücrim kâfirleri birbirine bağlanıp kelepçelenmiş olarak görürsün.» *

Diyeler anda pes küffâr ki zulm oldu bugün size
Nidâ ere ki zulm olmaz bugün bir zerre-i miskaal

«... Zulüm yok bugün...» **

Mühürlene ağızları tanıklık vere göz kulak
El ayak söyleye onda ne kesb olduysa kavl ef'âl

Diyeler kim niçin bunca tanıklıklar verirsiz siz
Ne kim ettikse dünyâda sebeb ne oldunuz nukkaal

Diyeler bizi şol Allâh getirdi nutka kim ol Hak
Kamu eşyâya dil verip odur intâk eden akvâl

O kâfirler, derilerine (azalarına) : — Niçin aleyhimize şâhitlik ettiniz? — derler. Onlar (cebav olarak):
— Bizi, herşeyi söyleten Allâh söyletti...» ***

Cehennem kapısına çün ereler yüzleri kara
Zebânîler diyeler kim size olmadı mı irsâl

Resûl gelmedi mi size okunmadı mıdı âyât
Diyeler kim belî geldi bize bildirdiler ehvâl

Velîkin tutmadık onu kılarız şimdi biz ikrâr
Velî Hakk'ın sözü hakdır yerine geldi uş ol kaal

(*) İbrâhîm sûresi, 49. âyet
(**) Mü'min sûresi, 17. âyet
(***) Fussilet sûresi, 21. âyet

«... And olsun, cehennemi tamâmen insanlardan ve cinlerden dolduracağım.» *

Zebânîler cehennemde ulusu on dokuz şahstır
Dahi ululan Mâlik k'anundur sözde istiklâl

Eli altında bunların şu denli var zebânîler
Hesâbın Hak bilir ancak kim olmaz akl ona mikyâl

Bularun gözleri nûru sanasın berk-i hâtiftir
Dahi azıları sankim sığır boynuzudur kattâl

Dudakları ayağında ağızlardan çıkar odlar
Bular nurdan durur nârı ederler berk ile ibtâl

Bir eliyle ata biri pes on bin kâfiri oda
Bir elilye dahi öyle ayağıla bila-imhâl

Ata bir def'ada biri tamam küffârı kırk bin ol
Verir Hak kullara mühlet velîkin eylemez ihmâl

«... (O ateşin) üzerinde öyle melekler vardır ki çok sert, çok kuvvetlidirler..» **

Rivâyettir resûlu'llâh dedi kim Hak Taâla'llâh
Buyura bir bölük kavmi kim ede cennete tirhâl

Kaçan kim göreler onu nidâ erişe kim sürün
Kim ondan bunların yoktur nasîbi olmaz istikmâl

(*) Hud sûresi, 119. âyet

(**) Tahrîm sûresi, 6. âyet

Rucû' ede bular ondan şu hasretle nedâmetle
Ki hiç mahşerde bunların gibi olmaya bed-minvâl

Diyeler Rabbenâ bizi nolaydı görmedin bunu
Buyuraydın zebâniler edeydi odlara idhâl

Cevâbında diye Allâh onunçün etmişem böyle
Ki yalınız kalıcak siz ederdiniz delâl idlâl

Kaçan kim görseniz halkı ameller gösterirdiniz
İçinizde nifâk idi ederdiniz riyâ a'mâl

Bulardan korkar idiniz çü hiç korkmazdınız benden
Bulara eyleyip ta'zîm çün olmazdı bana eşgâl

Bugün ben de azâb edem sevabdan eyleyem mahrum
Ne assı eyleye görem size ol halk u ol emvâl

Gel ey derd-i İlâhîden haberdâr olmayan gönül
Gel ey aşkında can verip cigerdâr olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Subhânîde serbâz olmayan bî-dert
Gel ey meydan-ı Hakkaanîde berdâr olmayan gönül

Çü bu ahvâli göre anda şeytan
Kim inse cinne ne hükm etti sultan

Neler buldu sevâbı ehl-i şükrân
Neler buldu azâbı ehl-i küfrân

Ne rahmetler erişti inse câne
Ne rahatlar yetişti cisme câna

Nolaydı ben diye toprak olaydım
Ki şâyet gussadan ırak olaydım

«... Ve kâfir şöyle diyecektir : — **Âh ne olurdu! Ben** bir toprak olaydım !..» (*)

Turâb ayda sana yoktur kerâmet
Turâb olsan da görürdün garâmet

Pes ondan sonra göre cümle hayvan
Ki dirildi bozuldu çarh u eyvân

Göreler çünki küffârın azâbın
Ne horluğ ile ederler ikaabın

Diyeler ermedik ise sevâba
Bi-hamdi'llâh erişmedik azâba

Ne etiyse bular da bir birine
Getire intikaamın Hak yerine

Pes andan emr ola toprak olalar
Cihâna gelmedik gib çâk olalar

Meger şol kuşcuğazlar câneverler
Ki dünyâda onu insan severler

Bular bile girerler cennete der
Erişirler naîme ni'mete der

Dahi on türlü hayvan bile girer
Alıp bunları insan bile girer

Biri Sâlih peyember nâkasıdır
Binip üstüne arşa bakasıdır

Biri İbrâhim'in gusâlesidir
Kim anı anda bile alasıdır

(*) Nebe' sûresi, 40. âyet

Biri hem zebh-i İsmâîl olısar
Kim onu cennete bile alısar

Biri Mûsâ sığırıdır dilinden
Bir ulu söylemiş idi ilinden

Bir neml-i Süleyman'dır olısar
Birisi hüdhüd-i Belkîs olısar

Himârıdır Üzeyr'in bil birini
Biri Yûnus balığı bil yerini

Biri Ashâb-ı Kehf'in kelbidir ol
Kim anlarunla bile tutdıdı yol

Biridir sadr-ı âlem hazretinin
Devesi bedr-i âlem hazretinin

Bulara cenneti verdi merâm ol
Velî eyledi küffâra harâm ol

Naîmi eyledi ebrâra me'vâ
Cahîm eyledi füccâra mesvâ

Eger ol ise oldur feyz-i fazlı
Ve ger bu ise budur mahz-ı adli

Ki zîrâ mülk onundur yok şerikî
Ehad'dır mâsivâsın kıldı iki

Kemâlinden durur k'iyder telâttuf
Hakîkatte kamu işi te'attuf

Cehennemdir muhakkak yedi etbâk
İdiser altısın küffâra itbâk

«O cehennemin yedi kapısı olup her bir kapıya onlardan bir mikdar bölünmüştür. (Tabakaları ayrı ayrıdır.) *

Rivâyet eylemiştir İbni Abbâs
Ki mahmûd idi inda'llâhi ve'n-nâs

Yedincisinin adı Hâviye bil
Vemâ edrâke onu mâhiye bil

Giriserler ona cümle münâfık
Dahi ashâb-ı Firavn u zenâdık

Hutame dendi altıncısına ad
Giren olmaya hergiz ondan âzâd

Ona girer edenler Hakk'a işrâk
Ona şirk etmez onu kılan idrâk

Beşincisine ad onun Laza'dır
Oda tapanlara dârü'l-kazâdır

Cahim'dir dendi dördüncüsüne ad
Ona giren ebed hîç olmaya şâd

Meleklere tapanlar gire ona
Dahi mürted olanlar ere ona

Üçüncüsünün adıdır Sakar der
Yehûdîler Hak ona sokar der

İkincisine denildi Saîr ad
Nasâra girüben kalısar âbâd

(*) Hicr sûresi, 44. âyet

Birincisinin adıdur cehennem
Bu mecmû'unun adı öyledir hem

Giriserdir ona ehl-i kebâyir
Bağışlanmazsa hem ehl-i sagâyir

Beyân edem ki nice iriserler
Diyem kim ona niçin giriserler

Velî şimdi edelim onu tahrîr
Ki küffârın nola ahvâli takrîr

Bu sûrette kılalım madde tahmîr
Nakîr için edelim şerh-i Kıtmîr

İşit imdi nedir der nakl-i Tefsîr
Bizim dilce edelim onu teysîr

Erişe çünki küffâra zelâzil
Melekler ura aglâl u selâsil

Zebânîler sürüp cebren ve kahrâ
Ne denlü var ise dehren fe-dehrâ

İriserler cehennem kapısına
Yedi kapılı oddan yapısına

Tamâmet dolduralar altı katı
Azabın vardığınca altı katı

Bugün inkâr edenler göre yarın
Bugün ikrâr edenler göre yârin

Ne kim buyurdısa pes sâdıku'l-kavl
Gele bir bir yerine havf ile hevl

İnanmaktan hakîkat aslı îman
İnan zinhâr inan zinhâr key inan

Ki zîrâ akıl ile olmaz bu idrâk
Ne denli akl olursa cüst ü derrâk

Kaçan kim cinn ile insan cehennemde basa akdâm
Zebânîler hücûm edip azâba edeler ikdâm

Cehennem dendi onunçün ki kuyudur derin gâyet
Ki yetmiş beş bin ol yıl erişir dibine ez-bâm

Onun da vardır içinde dereler dağlar u taşlar
Saraylar köşkler ü evler hep oddan câm ile fercâm

Velî halk çünki kiçrektir azâb olmaz igen katı
Pes Allâh buyura derhâl katı ulu ola ecrâm

Ede her kâfirin hattâ yedi günlük kadar cismi
Derisinin kalınlığı ede üç gün kadar i'zâm

Uhud dağı gibi ola büyüklüğü azısının
Kamu yüzü kara gök göz olısarlar kabîh ecsâm

Yukarı dudağı çıka başının orta yerine
Aşağı dudağı sarka göbeğine erişe tam

Erişe od yaka düpdüz derilerin göyündire
Geri Allâh deri vere geri ede onu itmâm

Mübeddel ola bir sâat içinde ol deri yüz kez
Yanar biter deri dâyim bu resme bulalar alam

«... Derileri piştikçe azâbı duysunlar diye kendilerine, değiştirerek başka deriler vereceğiz..» *

Dahi her kâfirin bir taş asılmış ola boynunda
Kim od onu savurdukça ki geri indire nâ-kâm

(*) Nisâ sûresi, 56. âyet

Azâb içindeken bunlar havâle ola bir açlık
Kim ola od azâbınca ta'am isteye pes akvâm

Bu kez Zakkûm ağacından zebânîler yemek vere
Yiyeler çünki Zakkûmu dikenler edeler it'âm

Bu Zakkûm ağacı kim var biter ka'r-ı cehenemde
Yemişi cinniler başı gibidir ağu acı hâm

Dura boğazlarında ol sular isteyeler nâçâr
Vereler kan ile irin dahi bedter ola îlâm

Bu kan ile irin kim var bedenlerden akar geri
Zîna edenlerin hem öd yerindendir akar evrâm

Vereler hem bir ıssı su kaçan kim içeler onu
Bağırsakları doğrana cigerler dola eskaam

«... Hiç bunlar, o ateşte ebedî kalan ve kaynar bir sudan su içilip de bağırsaklarını parçalayan kimselere benzer mi?» *

Yakın gelse kaçan kim su derisi yüzlerinin hep
Suyile ıssıdan sankim deriler çıkarır heccâm

Dahi bundan ziyâd ede azâbın bunların Allâh
İşi hikmetcedir onun değil kullarına zallâm

Ta'am ola darî' gıslîn şarâb ıssı su irin kan
Libâslar ola od katran kezâ ecrâ hüve'l-aklâm

Pes andan arşın altından beş ırmak aka bakırdan
İkisi gündüzün aka akısardur üçü akşam

(*) Muhammed sûresi, 15. âyet

Yılanlar çıka akrebler sünüler gibi dişleri
Sokucak kâfiri bir kez işit nice olur ibrâm

Eti cümle yüziliser başından tâ ayağına
Onun acısı kırk yılda çıkar ancak budur mâdâm

«O kâfir olanlara ve Allâh yolundan insanları çevirenlere; biz başkalarını da ifsâd ettiklerinden, azâb üstüne azâb ziyâde etmişizdir.» *

İgen ednâ azâb olan iki na'lîn giye oddan
Başında kaynaya beyni kazan kaynar gibi eyyâm

Gehî sürüyeler yüzün gehî karnının üstüne
Bu resme edeler ta'zîb ebed tükenmeye a'vâm

Resûlu'llâh buyurmuştur ki vardır odda bir vâdî
Ki cebbâr-ı anidi hem idiserler ona ikhâm

İne kırk yılda ka'rına çıka kırk yılda ağzına
Ne ömrünce güle hergiz ne ola lâhzaca bessâm

Yaratmıştır cehennemde Saûd adlı bir ulu dağ
Çıkısar ona kâfirler bulalar mı aceb ikrâm

Tamam yetmiş yıl içinde çıkalar ineler geri
Ebed bu resme işkence çekip olmayalar ârâm

Bu dünya yılları ile ola her günü bin yılca
Muhalled olalar anda gerek a'râb gerek a'câm

Cehennemde harâretten çü feryâd edeler küffâr
Nite sabr edeler oda çün incidir idi hammâm

(*) Nahl sûresi, 88. âyet

Pes Allâh emr ede bu kez sovuk tamuya çıkalar
İki türlü yaratmıştır tamuyu Kaadir ü Kassâm

Birisi od durur ıssı birisi zemherîr onun
Cehî onda gehî bunda olalar subh ile her şâm

Bu hâlât içre çün küffâr göreler bakmadı Gaffâr
Ki hayvanât kurtuldu bular olmadı ke'l-en'âm

Pes ağlaşıp zebânîlerden istimdâd ede bunlar
Ki bir gün bu azâbımız nola yiyni olaydı râm

Zebânîler diye isten kim Allâh eylesin tahfîf
Velîkin dîniniz yoktur nite ola size in'âm

Bulardan olıcak nevmîd tutalar Mâlik'e pes yüz
Ki Hak bize ölüm versin bugün kılsın bizi i'dâm

Cevab vermeye seksen yıl pes andan ayda kim olmaz
Ebed bunda muhalledsiz hîç olmazsız bilin a'dâm

Tanışalar pes aydalar belâ erişti çün bize
Gelin sabr edelim biz de ola kim fazl ede allâm

Geri sabr etmeğe aslâ bular da olmaya tâkat
Neler kıldı görün imdi bulara nefs-i şûm izlâm

Pes İblîse hücûm edip melâmet edeler onu
Kim igvâ eyleyip bize sen idin taptıran asnâm

Bizi sen şöyle azdırdın ki müşrik oldu ba'zımız
Kimimiz Tanrı yok dedi onunçün olduk uş bed-nâm

Bu kez İblîse suç isnâd edicek yer yerin bunlar
Pes İblîs de urutura bulara eyleye ilzâm

Diye kim işitin imdi ki va'de eyledi Allâh
Nebîler gönderip size beyân etmiş idi ahkâm

Ki vardır tamum uçmağım yaradurvan geri sizi
Hesâbım var azâbım var diyü etmiş idi i'lâm

Belî ben de demiş idim inanmam yok tamu uçmak
Hesâb yoktur azab yoktur diyü etmiş idim işmâm

Değildim dünyede sultan ki cebr eyledim size
Güç ile üstünüze hod bilirsiz komadım hükkâm

Hezârân enbiyâ geldi hezârân mu'cizât ile
Kim isbât etdiler hakkı kabûl etmediniz islâm

Benim hod hüccetim yoktu ki sözüme ola bürhân
Velîkin ihtiyâr olupdunuz bana hüddâm

Şu kim nefsiniz yarardı onu tuttunuz idi
Sözüm tutmayasıdunuz degildiniz ahı sergâm

Pes öyle olsa siz varın beni etmen melâmet hiç
Melâmet siz sizi edin ki nefse uydunuz ey âm

Meded yoktur size benden ne sizden var bana derman
Teberrî ederem sizden ki müşriklerdiniz zemmâm

«İş bitince (cennetlikler cennete ve cehennemlikler cehenneme girince), şeytan ateşte olanlara der ki: Doğrusu Allâh size gerçeği vaad etti.. Doğrusu ben, bundan önce sizin beni Allâh'a ortak koşmanıza inanmamıştım..» (*)

Gel ey derd-i İlâhiden haberdâr olmayan gönül
Gel ey aşkında can verip cigerdâr olmayan gönül

(*) *İbrâhîm sûresi, 22. âyet*

Gel ey eyvân-ı Subhânîden serbâz olmayan bî-dert
Gel ey meydân-ı Hakkanîde berdâr olmayan gönül

Çünki bu sözi ki bular dinleye
Ağlaşuban zârı kılıp inleye

İşlerine cümle nedâmet ede
Nefslerini külli melâmet ede

Ere bu kez anda Çalap'tan nidâ
Ede bu resm ile kelâmı edâ

«... Muhakkak ki Allâh'ın bugzu, sizin nefsinize olan bugzunuzdan daha büyüktür..» *

Ya'ni ki çün nefsinizi bildiniz
Düşmen imiş düşmen onu kıldınız

Lîkin ol Allâh çü ger asbar durur
Hışımı sizden size ekber durur

Zîra kıgırdı sizi îmana ol
Kâfir olup etmediniz söz kabûl

Ede tazarru' bular edip emel
Bizi geri gönder edelim amel

Çünkim erişti bize aynü'l-yakîn
Pes amel-i sâlih edelim hemîn

«... Şimdi bizi (dünyâya) geri çevir, sâlih bir amel işleyelim. Çünki (inkâr ettiklerimize tamâmen ve) yakînen inandık.» **

(*) Mü'min sûresi, 10. âyet
(**) Secde sûresi, 12. âyet

Ere nidâ istesevüz ger nedâ
Verir idik külli nüfûsa hüdâ

«Eger dilese̮ydik herkese (dünyâda) hidâyetini verirdik...» *

Ede bular geri figân ile âh
Kim bizi te'hîre kogıl yâ İlâh

Da'vetini tâ kim icâbet edip
Tutalım emrini isâbet edip

Çün bu işe eyledik uş ıttılâ'
Eyleyelim pes rusüle ittibâ'

Etmeyelim hazretine kibriyâ
Ne der ise pes tutalım enbiyâ

«... Ey Rabb'imiz, bize yakın bir zamana kadar izin ver, senin çağrına uyalım...» **

Ere nidâ erdi size çün nevâl
And içüben der idiniz yok zevâl

Ede bular anda ṭazarru geri
Çıkar edelim ki teşarru geri

Bir amel-i sâlih edelim ki tiz
Etmez idik onu cihan içre biz

(*) Secde sûresi, 13. âyet

(**) İbrâhim sûresi, 44. âyet

«.. Ey Rabb'imiz, bizleri çıkar, (dünyâda şirk gibi) yapa geldiklerimizden başka sâlih bir amel yapalım.» *

Ere nidâ gelmedi miydi nezîr
Bunu size demedi miydi nezîr

Eylemedik mi sizi ta'mîr biz
Cümle-i esbâb ile tasmîr biz

«(Allâh onlara şöyle buyurur): — Size, düşünecek kimsenin düşüneceği kadar ömür vermedik mi? Hem size peygamber de geldi...» **

Çünkim ere onlara uşbu hitâb
Canlarına gelmeye hoş bu hitâb

Duralar nice mâh ve sâl
Gör ne bulur olsa kişi bed-hısâl

Pes geri Allâh'tan ere bir nidâ
Uşbu durur hâsıl-ı mefhûm edâ

Etmedi miydi size âyât hîç
Denmedi miydi size gâyât hîç

Siz ona demediniz miydi yalan
Kimse yoğ idi onu sizde alan

«(Allâh, o kâfirlere şöyle buyuracak): Size (dünyâda) âyetlerim okunurken onları inkâr eden siz değil miydiniz?» ***

(*) *Fâtır sûresi, 37. âyet.*
(**) *Fâtır sûresi, 37. âyet.*
(***) *Mü'minûn sûresi, 105. âyet.*

Eyleyeler çünki bu sözü semâ
Eyleyeler pes ferah ile semâ'

Aydalar ider bize rahmet bugün
İriser uş ahiri zahmet bugün

Pes dönüben eyleyeler i'tizâr
Aydalar ey âleme Perverdigâr

Şakvetimiz gâlib oluptu bize
Nikmetimiz tâlib oluptu bize

Çünki sen erhamsın ey Hak kamudan
Gel bizi çıkar ki bugün tamudan

Bir dahi ger şerre şurû' idevüz
Bir dahi ger küfre rucû' idevüz

Olmayavüz illc bu kez zâlimûn
Olmayavüz pes tamudan sâlimûn

«Onlar (cehennemde oldukları halde), **derler ki — Ey Rabbimiz, bizi kötü tâlihimiz mağlûp etti..»** *

Ere bu kez bunlara âhir hitâb
Ermeye hiç bâtın u zâhir hitâb

Söylemen ayruk bana aslâ kelâm
Redd edip ettim yeriniz dâr-z melâm

«(Allâh onlara şöyle buyurur: — **Ses çıkarmayın, sinin orada! Bana bir şey söylemeyin»** **

(*) Mü'minûn sûresi, 106. âyet.
(**) Mü'minûn sûresi, 108. âyet.

Munkatı' ola çü be-küllî recâ
Kılmayalar hazrete ayruk duâ

Bir birine serzeniş ede bu kez
Her birisi bir yere gide bu kez

Bu olısar sözlerinin âhiri
Söylemeğe olmaya kaadir biri

Çagrışalar anda uvâ ve zefîr
Sanki kilâb ura ve ide nefîr

Kapanısar üstlerine kapılar
Yapanısar üstlerine yapılar

Ola azâb pes ebede'l-âbidîn
Çıkmayalar anda kalıp hâlidîn

Olısar İblîse katı key azâb
Gör ne eder ona şedîdü'l-ıkaab

Eyledidi şirk ile evvel hilâf
Kibr ile küfr ile Hakk'a ihtilâf

Eyleye pes ana katı intikaam
Oddan idi geri od ola makaam

Lîki azâb ola ona zemherîr
Tâ ki sovuk ede onu kamtarîr

Od ikidir birisi hissiyyedir
Gizli durur birisi akliyyedir

Zâhir odu gör ki bu âlet durur
Bâtın odu bil ki cehâlet durur

Zâhiri cismine idiser azâb
Bâtını kalbine kılısar ıkaab

Câna cehâletten eşedd olmaya
Câhil olan kişi ebed gülmeye

Ni'met ikidir ki biridir hayât
Sûret ile can bulur ondan sebât

Biri ilimdir kim onun ile rûh
Buldu şeref keşf olup ona fütûh

Çünki küdûrâtın ede tahliye
Tahliye kıla kim ere tecliye

Onda ayân ola kamu kâyinât
Nitekim âyînide bu mümkinât

Ondan ona feth ola Hak bi'l-kemâl
Sonra ayân ola celâl ü cemâl

EL-MEVTINU'R-RÂBİU'S-SIRÂT

(Dördüncü yurt, Sırat)

Doğdu çü nûr-ı kâyinât levh u kalem de subh-ı dem
Tâ ki şuâ'-ı şems-i zât mün'akis ola mâha hem

Kurdu bu arşa kürsiye hayme-i akl-ı külli pes
Dikti bu ferşe arsaya peyker-i âlemi alem

Şâh-ı şehân-ı saltanat neşr-i nüşûr-ı haşr için
Nâme-nümâ hümâsına nâmı hümâmını ehem

Safh-ı fenâda mû-be-mû yazmış idi kamu kamu
Subh-ı kıyâmet oldu çün çaldı defâtire rakam

Bastı bisât-ı sebadan dermiş idi serâyeden
Tavkı tıbâk-ı tâkadan düzmüş idi be-hem be-hem

Gitti felek felek bu gök oldu varak varak fenâ
Sındı tabak tabak bu yer oldu hebâ hebâ rimem

Doldu geri melek melek geldi geri beşer beşer
Durdu erişti cinn ü cân erdi geri hadem haşem

Kâfir erişti mevc ü mevc girdiler oda fevc ü fevc
Yandılar anda derc ü derc oldular anda müntekam

Evc-i bekaada pes bu şems girdi kabâ-yı kubbeye
Kurdu arabda arbede raks ura ta gire acem

Nakş-ı İlâhî levhine çekti çü devr ü silsile
Açtı nikaabı devr edip dâr u diyâr ile harem

Heşt- bihişte benzetip verdi kabâya heft-reng
Sebz ü kızıl u sarı ağ al u benefşî ve bakam

Onun için eder bunu tâ ki kemâl-i Kibriyâ
Ayn-ı celâl-i izzete nûr-ı cemâlin ede şem

Tâ melekût-ı kudreti tâ ceberût-ı izzeti
Tâ azamût-ı hazreti arz ede zâtına izam

Zaahir ola vücûd-ı mahz perde-i gayb-i gaybdan
Nûr-ı hüviyyet erişip mahv ola âlem-i sanem

Cümle-i în taayyünât Hakk'a durur tecelliyât
Tâ ki biline sırr-ı zât ile ilel-ebed mine'l-kıdem

Âlem-i hissi nûruna şemme-i mahvı bir hayâl
Âlem-i aklı ilmin'e nokta-i vehmi bî-kalem

Cümle bu zerre Hak göze gözle kim ince fikirle
Câm-ı cihan-nümâ durur yok ki cihâna câm-ı Cem

Aklı ko aşka ur kadem câm-ı hakîki nûş kıl
Tâ göresin bu ortada kimdir uran ademde dem

Çünki visâl-i zât ola vâsıl-ı Hak sıfât ola
Cem ede tâ mecâmii vahdet-i bârî zi'l-kerem

Budur onun bidâyeti yoktur onun nihâyeti
Hâsılı mahv-ı mahz olup mahz-ı vücûdda ol adem

Ondan ere tecelliyât vere bekaa-i fi'l-bekaa
Anda fenâyı isteme urma bekaaya hem kadem

Zîra manassa-i kemâl üzre celâl-i zi'l-celâl
Kendiye arz eder cemâl geri o Bâriü'n-nesem

Zâhirâ tut şerîatı bâtına git tarîkatı
Tâ göresin hakîkatı ma'rifetinle bî-nedem

Çünki Sırât-ı müstakîm üzre kim olasın mukîm
Anda pes ol Sırâtı da tiz geçesin dahi etem

Dinle kim imdi ol resûl anda ki secde etti ol
Ere nidâ meleklere emr ede bârî zü'l-hikem

Kim götürün hicâbı hep cümle surâdı kaatı tiz
Tâ göreler cemâlimi kalmaya zerrece zulem

Ere nidâ ki Mâlik'e sen dahi tiz Sırât'ı kur
Tâ geçe kullarım benim dâr-ı bekaaya sağ selem

Kurula anda pes Sırât üstüne çak cehennemin
Cennete yol odur hemîn ugrayısar ona ümem

Bin yılı olısar çıkış bin yılı ola doğru pîş
Bin yılı ola hem iniş kantara gibi beli ham

Kimse Sırâtı geçmeden arsada olısar bir iş
Ermeye ilmi âlemin girmeye hîç ona himem

Aydur imâm-ı Râzî kim kim ki neye taparsa ol
Anda mümessel ola ol onu idine mugtenem

Tapdığına gidiser ol kalmaya ille mü'minûn
Ere nidâ ki siz kime muntazır oldunuz be-gam

Aydalar ona küyerüz kim var idi ilâhımız
Görmeden onu bir bilip taptığıdı ehas eam

Ere nidâ ki siz onu göricegez bilir misiz
Aydalar onu görsevüz bilir idik neam neam

Ere nidâ ki çün onu görmedinizdi dünyede
Nite bilirsiz onu pes şimdi gözükse muhterem

Aydalar onu biliriz zîra kim ona kimsene
Misl olamaz şerîki yok oldur İlâh-ı mu'tasam

Bunda geri diyip durur Hoca İmâm bir haber
Ere nidâ ki Tanrı'dan işite olmayan asam

Ayda ki kim durur sizin Tanrı'nız onu bana din
Aydalar ol ki âlemin Tanrı'sıdır hakîm hakem

Ere nidâ bilir misiz görücek onu kim durur
Aydalar onu biliriz kol idi vâhibü'n-niam

Emr ede pes ki bir melek çıka yemîn-i arştan ol
Ulu ola be-gâyet ol ayda ki Tanrı'nız benem

Göre onu çü cümle halk ayda neûzu bil-İlâh
Senden ona sığınırız ederiz ona biz kasem

Buyura geri bir melek çıka yesâr-ı arştan ol
Gâyet ulu ola bu da ola hem ahsenü'ş-şiyem

Bu da Hudâ'nın emrile söyleye ehl-i mevkıfa
Ayda ki Tanrı'nız benem halk ede geri müttehem

Andan ede tecellî Hak ba'zı hicâbı keşf ede
Bileler ol durur ilâh sâni' u Hâliku'l-kısam

Çünki hicâbı keşf ede cümlesi secde edeler
İlle azâb u korkudan nice kişi göre elem

Belleri ola kaskatı olmaya istitâ'atı
Secdeye kasd ede bular edemeye çeke sakam

«O kıyâmet günü ki iş güçleşip hakîkat perdesi açılmaya başlayacak, secdeye çağrılacaklar fakat güçleri yetmeyecektir» *

Aydur İmâm-ı Râzî kim bunda budur ki keşf-i sâk
Ya'ni azâbı katıdır kâfire erişir nikam

Hem Hak'ı göricek bilen onun için bilir ki bil
Zîra onun hakîkatı nesneye benzemez hocam

Ere hitab pes onlara Hak'tan o kullarım benim
Götürün imdi başınız eylemezem bilin sitem

Belki size fedâ kılâm ehl-i kitabdan iki şahs
Ata yerine oda ol demeye neyleyem nidem

Ey kerem ıssı pâdişâh Yazıcoğlu kulunu
Rahmet edip bağışlasan ola mı bahr-i fazl kem

Emr ede pes erin imdi cennete
Rahmetimle girin imdi cennete

Buyurur bu babda şâh-ı enbiyâ
Devlet eflâkinde mâh-ı enbiyâ

Ameliyle kimse girmez cennete
Rahmet olmayınca ermez rahmete

Dediler kim sen dahi mi yâ resûl
Ben de rahmetle girerim dedi ol

(*) *Kalem sûresi, 42. âyet*

Hem beyân etti bu sözde rahmetin *
İnne lillâhi miete'r rahmetin

Ya'ni yüzdür dedi Hakk'ın rahmeti
Rahmetinden erdi halka ni'meti

Uşbu yüzden aldı halk bir merhamet
Kıldı bir birine yer yer merhamet

Kodu doksan dokuzunu yarına
Tâ kıyâmette vere kullarına

Ya'ni kim envâ'-ı rahmettir bu yüz
Zîra efrâdına ermez fikr ü söz

Hem dedi kim ben açam evvel Sırât
Ümmetimle ben geçem evvel Sırât

Kimse o! gün söylemeye bir kelâm
İlle mürseller diye yâ Rab selâm

K'eyle Allâhümme bizi sağ esen
Bu Sırât'ın korkusundan sakla sen

Ümmet ile çün geçe evvel Sırât
Geçe ardınca kamu mürsel Sırât

Mürselîn ardınca geçe enbiyâ
Enbiyâ ardınca geçe evliyâ

Evliyâ ardınca tasdîk eyleyen
Küfrü bâtıl dîni tahkik eyleyen

Onların ardınca ihsân eyleyen
Hayr ile şerr işi âsân eyleyen

(*) *Allâhın yüz kısım rahmeti vardır.*

Onların ardınca olanlar şehîd
Onların ardınca olanlar saîd

Dinle uşbu yerde bir tahkîk var
Hoş tasavvur eyle bir tedkîk var

Ol Sırât'tır bu Sırât-ı müstakîm
Mustakîm ahvâl olan olmaz sakîm

Bu Sırât'ı müstakîmi her kim ol
Doğru gide bula anda doğru yol

Kâfire keskin kılıç gibi gele
Kıldan ince sırçadan asfâ ola

Ne kadar olsa gönülde canda nûr
Ol kadar hem olısardur onda nûr

Nûru kimin artuğ ise ol Sırât
Gözikiserdür ona gin yol Sırât

«(Hatırla o günü ki mü'min erkeklerle mü'min kadınların nurları, önlerinden ve saglarından koşuyor kendilerini göreceksin...» *

Nûru hem kâmillerin bile gider
Önlerince sağlarınca s'ay eder

Vech-i hikmet budur ey sâhib-kemâl
Zîra olmaz mü'mine ol gün şimâl

Nitekim hiç kâfire sağ olmaya
Gönlü cânı sayrudur sağ olmaya

(*) Hadid sûresi, 12. âyet

Şeyh Gazzâlî aceb tahrîr eder
Uşbu yerde bir haber takrîr eder

Kim nidâ eyleye Rabbü'l-âlemîn
Ol keremler ıssı hayrü'r-râhimîn

Görmeyenler kanı dünyâ gözleri
Görmeğe bizi bugün gelsin beri

Bunlar elyaktır ki bizi göreler
Cümle gözsüzler göz açıp duralar

İzzet ile bir yeşil sancak gele
Vereler onu Şuayb ala ele

Şol kadar dola melekler anda kim
Bilmeye a'dâdın illâ ol hakîm

Güyegü gibi bular donanalar
Bunlar ol yerde neler bula neler

Bine nurdan her birisi şol burak
Kim göz erdiği yere basa ayak

Pes Şuayb bunların ile göçe tiz
Yıldırım gibi Sırât'ı geçe tiz

Uşbu resme hem belâ ehline Hak
Lûtfun ede irgüre fazlına Hak

Bir yeşil sancağ ile Eyyûb pes
Önlerince gide ola destires

Uyısar sâlih yiğitler Yûsuf'a
K'açmamışlardı zinâya hiç şefe

Onların ardınca erişe nidâ
Hak nidâsında bunu ede edâ

Kim kanı şunlar kim ağlarlar idi
Canların derdimde dağlarlar idi

Pes şehidler kanlarından uşbu yaş
Cümle âlimler midâdından bu yaş

Şol kadar seylâb ede kim çoğ ola
Tartıla mîzanda çoğ artuğ ola

Bunların sancakları ala ola
Onu Nûh peygamber eline ala

Onun için olısardur ala ol
Zîra ederlerdi türlü nâle bol

Gözleri gâh yaş dolardı arzudan
Gâhi kanlar dolar idi korkudan

Hasret ile kanlı yaş akardı gâh
Ol yüce dergâha ederlerdi âh

Pes geçe Eyyûb u Yûsuf Nûh hem
Yıldırım gibi Sırât'ı halk be-hem

Bunların ardınca tartıla midâd
Ol şehidler kanı ile bamdâd

Bu şehidler kanları bî-kaal ü kîl
Ola âlimler midâdından sakîl

Hem şehidler zümresine emr ola
Bir kızıl sancakla Yahyâ'ya gele

Pes bularda berk-ı hâtif gibi tiz
Geçiserlerdür Sırât'ı ey azîz

Çünki göre uşbu hâli anda âlimler ayân
Aydalar biz ettik idi ilm hod halka beyân

İlmimizle oldulardı çün bular gâzî şehîd
Pes gerek biz ön geçeydik gerçi bunlar döktü kan

Hak Taâlâ pes nidâ ede kim ey âlimlerim
Uşbu işten ermesin gönlünüze bâd-ı hazân

Siz benim katımda hemçün enbiyâsız ilm ile
Sonra kodum ta sizinle bile geçsinler uyan

Pes şefâat kılalar komşulara kardeşlere
Bunlara ihsân edenler bulısar anda hisân

Bir ulu sancak verile bunlara gâyette ak
Tuta İbrâhim Halîlu'llâh onu sâhib- kırân

Bunlar İbrâhim katına onun için cem' ola
Zîra mürsellerden onun keşfi çoktu bî-gümân

Pes bular da berk-ı hâtif gibi tizrek geçeler
Yüzleri berrâk berkten cümle halktan yüce şân

Bir nidâ ola dahi kim kanı yoksul kullarım
Merhabâ şol kula kim zindân oluptu gin cihan

Bir sarı sancak verile bunlara Îsâ tuta
Berk-i hâtif gibi bunlar da geçiser ol zaman

Ola geri bir nidâ kim kanı gelsin agniyâ
Renkli bir sancak ere tuta Süleyman kâmurân

Yıldırım gibi Süleyman ile bunlar da geçe
Ereler evvelkiler e\diği yere hemçünan

Bir nidâ ola dahi kim kanı gelsin ehl-i sabr
Bir bölük kavm tiz Sırât'a yürüye hemçün hicân

Pes melekler soralar kim siz ne halksız yâ kavm
Aydalar sabrın kuşağın kuşanıptık ez-miyân

Aydalar kim sabrınız ne aydalar kim sabrımız
Tâatu'llâh üzerine olurduk pehlivan

Ma'siyete sabr ederdik etmez idik hiç günâh
Ömrümüz şöyle geçirdik dünyede biz câvidân

Aydalar kim varın imdi ni'me ecrü'l-âmilîn *
Yıldırım gibi bular da isre buluna heman

Bir nidâ ere kanı lillâh sevişenler bugün
Bir bölük kavm sür'at ile erişeler nâgehân

Pes firiştehler suâl ede ne halksız yâ kavm
Aydalar kim sevgi meydânında attık savlican

İşiticek bu sözü sora firiştehler geri
Aydalar kim nicedir sizde mahabbette nişan

Aydalar lillâh fillâh dostlar ile dostuduk
Ortamızda her nemiz var ise ederdik feşan

Aydalar imdi geçin kim ni'me ecrü'l-âmilîn *
Cennete önden girişer mâla ve câna kıyan

Uşbu resme uğraya halk çün Sırât köprüsüne
Sevnişip oğul kız ile hep geçe pîr ü civân

Kimi yüz yılda kimisi artuk eksik hep geçe
Son geçenler yedi bin yılda geçişerler yayan

Arkasına götüre bunlar günâhın yüklenip
Sanki kantarlarla kurşun götürürdü nâ-tüvân

(*) *«İşte, (dünyâda Allah için güzel) işler yapanların mükâfatı ne iyi...» Zumer sûresi, 74. âyetten*

Çün Sırâta uğrayalar göreler kim bu Sırât
Oda kırk bin yıl kadar olmuş aşağaya nihan

İki etrâfından od yalınları oynar onun
Ol zübâne heybet ile na'ra urur bî-zübân

Bu Sırât'ın üzerinde dopdolu çengâl var
Hem kelâlib ü hatâtıyf üzerinde bî-kerân

İki cânibden firiştehler diyeler Rabbenâ
Kıl selâmet sakla oddan bunları yâ Müsteân

Giriser cümle halâyık hep cehennem içine
İlle mü'minler Sırât'da olısarlar şâdümân

«İçinizden hiç biri istisnâ edilmemek üzere mutlaka cehenneme varacaktır...» *

Enbiyâlar berk gibi evliyâlar hemçü bâd
Gâziler bir yügrük at gibi geçiserdür revan

Müttekîler eşkin at gibi geçiser şâh-vâr
Tâat ehli yile yile sanki gider kârbân

Mü'minin iki eline iki kâfir vereler
Bir yehûdî biri nasrânî oda ata o han

Cümle mü'minler Sırât'ı geçiserler nûr ile
Altlarından dile gele pes cehennem bî-lisân

Tiz geç ey mü'min ki nûrun nârımı söyündürür
Zîra nârım nûra döymez oduma vermez aman

İlle şunlar kalısarlar cümle halktan sonra kim
İşleri ola kebâyir hamr u zemr ü iftitân.

(*) *Meryem sûresi, 71. âyet*

Tevbesiz gide cihandan yâ şefâat ermeye
Yâ sagâyir işlediyse tevbesiz verdiyse can

Afv idiser ba'zısının suçlarını ol Kerîm
Geçe bunlar da Sırât'ı tuta uçmakta mekân

Ba'zısının suçların afv itmeyiser koyısar
Tâ azâbın görmeyince vermeye ona cinan

Pes melekler bunları örte kanatları ile
Tâ resûlu'llâh buları görmeye anda ayân

Bunların hâlin sana bir bir geri takrîr edem
Saklar ise Hak Taâlâ ez-kazâ-yı âsümân

Sonra bunlar da nice olur girerler cennete
Nice verir Hak Taâlâ taht ü baht ü hânüman

«... Çünki Allâh bütün günahları magfiret buyurur. Şübhesiz ki o, Gafur (çok bağışlayıcı)dır, Rahîm (çok merhametli)dir.» *

Hem Sırât'ın üzerinde ola yedi kantara
Her birinde sorısarlar kimseye olmaz aman

Evvelinde soralar îman eger kâmil ise
Tiz geçiserdür Sırât'ı okuyan okumayan

Soralar ikincisinde hem namâzından onun
Hem üçüncüde zekâttan soralar ey kârdân

Soralar dördüncüsünde kim oruç tutar mıdı
Soralar beşincisinde hacce açtı mı dükân

(*) *Zümer sûresi, 53. âyet*

Soralar altıncısında ata ana hakların
Gusle ve abdeste hem eder midi hîç istinân

Soralar yedincisinde kimseye zulm etti mi
Yâ emânette hıyânet eyledi mi bî-zaman

Yâ yalan tanık olup yâ komşusun incitti mi
Hakk-ı ihvâna ne kıldı eyledi mi imtinân

Bu kanatir üzre kişi suçlu bulunmaz ise
Tiz geçe yarın Sırât'ı bula devlet raygân

Vây eger suçluysa dura her birinde bin yıl ol
Tâ ki hükm eyleye Allâh emri ola kün fe-kân *

«Sonra Allâh'dan korkup sakınanları kurtaracağız ve zâlimleri de toptan cehennemde bırakacağız» *

Gel ey derd-i İlâhîden haberdâr olmayan gönül
Gel ey aşkında can verip cigerdâr olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Subhânîde serbâz olmayan bî-derd
Gel ey meydân-ı Hakkaanîde berdâr olmayan gönül

Ya'ni eyle buyurur ol pâk zât
Virevüz mü'minlere oddan necât

Koyavüz kâfirleri imekleye
Meklemekten Hak Taâlâ bekleye

Yüzleri üstüne oda dolalar
Tâ ebed anda muazzeb olalar

(*) «Ol deyince oluverir»
(**) Meryem sûresi, 72. âyet

Anladın mı hiç Sırât'ın sûretin
Aydayam dinle kemâl-i kudretin

Çünki bildin kim tamu süflîdedir
Hem işittin cenneti a'lâdadır

Hem tamunun üstüne olur Sırât
Hem kemer sûretli kurulur Sırât

Anladın mı pes bu kez halk nidiser
Aşağadan yukarıya gidiser

Bundan artuk ona takrîr olmaya
Bundan azhar akla tasvîr olmaya

Çünki mü'minler bula ondan halâs
Gör nice şâd olısarlar âm u has

Öyle buyurdu o mâh-ı kâyinât
Kim vere destûr İlâh-ı kâyinât

Varın imdi cennete girin diye
Rahmete dîdârıma erin diye

Şol Hudâ hakkı ki bilin onu der
Kim elindedir Muhammed cânı der

Şöyle düşe cennet içre yola ol
Kimse göstermeden evin bula ol

Vârid olmuştur geri bir hoş kelâm
Ver resûlün rûhuna her dem selâm

Âdemi ola kim Allâh ona der
Gör ne lûtf ettim diye ben sana der

Göndere ona mühürlü bir biti
Yâ İlâhî bize de onu biti

Neyledinse eyledin sağışladım
Ben hayâ ettim velî bağışladım

Zî-keremler ıssı ol sultânı gör
Kim suçu kullar eder ol utanır

Nice kullar ola dinle nidiser
Ettiği suçlarını unıdısar

Yazıcı firişteler de unuta
Şöyle kim suçsuz gibi fârig gide

Nice kullar var durur azar ise
Yazmaya şerrini ger yazar ise

Defterinin içine şerrin yaza
Dışına ettikleri hayrın yaza

Zî-kerim Allâh Settârü'l-uyûb
Zî-rahîm Allâh Gaffârü'z-zünûb

Hem rivâyettir Enes'ten kim resûl
Buyuruptur ol sözü aslü'l-usûl

Bir nice kavme kanatlar vere Hak
Dura yerden uçmağa irgüre Hak

Bunları çünkim melekler göreler
İleri varıp bu hâli soralar

Aydalar kim gördünüz mü siz hesâb
Aydalar kim görmedik hergiz hesâb

Aydalar kim gördünüz mü siz Sırât
Aydalar kim görmedik hergiz Sırât

Aydalar kim gördünüz mü siz cahîm
Aydalar kim görmedik hergiz cahîm

Aydalar kim siz kiminsiz milleti
Aydalar biziz Muhammed ümmeti

Aydalar kim nicedi a'mâliniz
Aydalar kim dinledik akvâliniz

Aydalar iki sebeb haslet idi
Aydalar kim ol iki haslet nedi

Aydalar biri yalınız olsavuz
Ma'siyet kılmağa fırsat bulsavuz

Dehşet edip ez-celâl-i Kibriyâ
Gizli suç etmeğe ederdik hayâ

Hasletin ikincisi işbu idi
Aza biz râzî idik iş bu idi

Pes melekler ayda budur çünki hâl
Cennetin mülkü size oldu helâl

Bunlar utandı hatâlar etmeğe
Hak da yüz tuttu atâlar etmeğe

Bunlar az nesneye râzî oldular
Hak da verdi şol kadar kim doldular

Eden ihsan bula ihsânı dedi
Ârif olan bula sultânı didi

Dinle imdi cân u dilden hâzır ol
Kim ne resme bulalar sultâna yol

Destûr ola cennete azm edeler
K'anda işe işrete bezm edeler

Giderek sahralara erişeler
Varurak hadrâlara erişeler

Bitmiş anda nice türlü hub ağaç
Benzemez serv ü sanavber sâc ü âc

Her ağaç dibinde iki çeşme var
Revnak eyle onları pes çeşme vâr

Sağ u soldan akıp olurlar revân
Göricek şâd olur onları revân

İçeler bu çeşmelerden çün zülâl
Kalmaya gönüllerinde hiç melâl

İlle gönül cennete müştâk ola
Can Cenâb-ı Hazrete müştâk ola

Aydalar kim ola mı ey âh o gün
Kim icâzet buyura ol şâh o gün

Ta firâkında yanan âvâreler
Vuslatı şehri yoluna varalar

Bulalar ol şehr içinde bir saray
Kim ayağında komuş ola ser ay

Zerre ola dergehinde şems ü mâh
Ede şems âh şemse din âh mâh âh

FASLÜN Fİ'L-İNSİLÂKİ İLE'L-CENNET

(Cennet yolculuğu)

Tanrı aslanı Ali'den nakl olur ey bilgilü
K'emrine Allâh melekler fevc fevc ine dolu

Süreler hep cennet ehlin gireler tâ cennete
Cümlesinin önlerince Mustafâ-yı mâh-rû

Kapısına çün ereler göreler kim bir ağaç
İki çeşme akar altından onun tatlı duru

Birisinden gusl idüben birisinden içeler
Tayyib ü tâhir olalar zâhir ü bâtın erü

«Rab'leri de onlara tertemiz bir şarâb içirmiştir.» *

Andan istikbâl edüp ere melekler askeri
Bunlara verip selâmı duralar saf saf uru

«... Cennet kapıları açılınca bekçileri şöyle derler:
— (Her türlü kederden) selâmet size! (Günâh kirinden) tertemizsiniz! Artık ebedî olarak kalmak üzere girin oraya!» **

Ya'ni Allâh'ın selâmı rahmeti olsun size
Erdiniz şol tayyibâta k'itdinizdi ârzû

Pes girin cennetlere olun muhalled onda siz
Tâ ebed çıkman içinden olun anda bahtulu

İrgüreler binmek için eşkin atlar nâkalar
İlteler nurdan buraklar günden aydan yahtulu

At deve yâkuut-ı ahmer urulu altın eyer
Dürr ile yâkuut uyanlı bendi lülü ey ulu

Her kişiye hem ağırlık ikişer hıl'at gele
Ger biri işrâk edeydi doladı dünyâ kamu

Bir kez ol mahşer yerinde hulle giymişler idi
Bunda da hem ikişer hulle geyiserler geri

(*) Dehr sûresi, 21. âyet.
(**) Zümer sûresi, 73. âyet

Her kişinin tapısına duralar nice melek
Kimi yanınca müsâhib kimisi eder tapu

Çün yakın erişeler hep gözüke kasr ile hûr
Erişe zülf-i mutarrâdan dimâga reng ü bû

Göreler cennetlerin ni'metlerin hamd edeler
K'açmış ol Fettah sultan bunlara a'lâ kapu

Kapısı ginliği beş yüz yıllık ola cennetin
Muntazır durmuş melekler kapısında karşu

«(Cennetlik olanlar şöyle) derler: — Hamd olsun o Allâh'a ki bize olan va'dini yerine getirdi.. İşte (dünyada Allâh için güzel) amel işleyenlerin mükâfatı ne iyi!» *

Ya'ni bunlar aydalar el-hamdü'llâh kim o Hak
Va'desine sâdık oldu dediğin verdi hem o

Verdi cennet mülkünü biz kullarına fazl edip
Kanda kim istersevüz seyrân idevüz dinlenü

Râviler aydur resûlu'llâh ayıttı çün gelem
Kapısına ayda hâzin kimsin ey yüzü sulu

Ben Muhammed'ven diyem ol da diye emr olmuşam
Senden önden açmayam hiç kimseye ey sevgülü

Hem dedi cennet haramdır enbiyâya tâ ki ben
Girmeyince ümmetimle dolmayınca çarsu

(*) Zümer sûresi, 74. âyet

FASLÜN Fİ-DUHÛLİ'L-CENNET

(Cennete giriş)

«Allâh, mü'minlerin erkeğine ve dişisine, ağaçları altından ırmaklar akar cennetler vaad buyurdu, içlerinde ebedî olarak kalacaklar; hem Adn cennetlerinde güzel meskenler.. Allâh'ın bir rızâsı ise daha büyüktür. İşte bu, en büyük saâdettir.» *

Pes geri evvel resûlu'llâh hem andan enbiyâ
Evliyâ andan kamu mü'minler ile ey amû

Buyuruptur hem resûl ü sadr u bedr-i kâyinât
Ehl-i cennet girdiği hâlde ola gökçek hulu

Tenlerinde olmaya kıl sâfi tenli olalar
Emred ola hep sakalsız gözler ola sürmelü

Ağ olısar kamusı hem kıvırcık saçlılar
Erkek ü dişi olısar hem kıvırcık saçlılar

Nitekim Resûlullah buyurmuştur ki: «Cennet ehli cenete tüysüz, sakalsız, gözleri sürmeli, beyaz, kıvırcık saçlı ve otuz üç yaşında olarak girerler.» **

Uçmağa çünkim gireler vere Hak kendi selâm
Ayda tıbtüm fedhulûhâ hâlidîne ol Afû ***

(*) *Tevbe sûresi, 72. âyet*
(**) *Tirmizi, Cenne 12*
(***) *«Ne mutlu size (tertemizsiniz). Artık ebedî olarak kalmak üzere girin oraya.» Zümer sûresi, 73. âyet.*

Hem buyurdu cennete yoksullar önden gireler
Gireler beş yüz yıl ön görmeyeler gussa kayu

Bu meger şular ola kim fakr ile fahr ettiler
Alçak u yumşak yürüyüp eylemezlerdi ulu

Bir rivâyete gelir kim kırk yıl önden gireler
Bu meger kim sabrı yok yoksul ola ey nîk-hû

Çün Süleymân ile Yusûf baylar idi dünyede
Enbiyâdan sonra kırk yıl gireler der rû-nümû

Hem buyurdu kim sekiz kapısı vardır cennetin
Yedisinden gire yoksullar birinden arkalu

Hem buyurdu üç bölük önden giriser cennete
Biri oldur kim şehîd etmiş idi ona adû

Biri bir kuldur ki kulluk eder idi Tanrı'ya
Hocasın hem râzî edip kulluk ederdi eyü

Bu durur üçüncü kim yoksul ayâl bend idi ol
Tâat ile ulu idi gerçi kadr idi elü

Hem buyurdu kim benimle gire yetmiş bin kişi
Her bin ile geri yetmiş bin hesabsız içerü

Hem buyurdu saff-ı evvel cennete önden gire
Hassa şunlar kim edine beş namâza beş vuzû

Hem buyurdu şunlar evvel giriserler cennete
Derler idi hamd edip serrâda ve darrâda hû

Şunlar onlardur kim işrâk etti nûr-ı Kibriyâ
Kibri terk edip dediler hayret-i kübrâda hû

Bir tecelli etti ihrâk etti envâr-ı celâl
Seyr edip esrâr-ı sırrı dediler isrâda hû

Pertev-i zât-ı ehad'dan gözüken hep nûr idi
Onun için derler idi ağ ile karada hû

Urdular onun celâli satvetinden na'ralar
Dediler pes sebbeih'isme Rabbike'-a'lâ da hû *

Cübbeler çâk eyleyip seylâb ederdi kan u yaş
Âh idip ederler idi kuruda deryâda hû

Bu iki yüzlü cihâna urdular bir puşt-ı pâ
Onu bir bilip dediler zîr ile bâlâda hû

Canları vâsıldı Hakk'a âlem-i a'lâda hây
Gerçi derlerdi bular bu âlem-i ednâda hû

Hû bu kez bir yere irgürdi buları k'adı yok
Bu kadar bildiler ancak bâtın u peydâda hû

Bir bekaa verdi bu kez pes erdi hakkaanî vücûd
Tâ hakaayık diller ile dediler eclâda hû

Bunlara çün hâsıl oldu bu kadar vecd-i vücûd
Dilli dilsiz dediler ûlâda ve uhrâda hû

Hakk'ı vicdân ettiler tâ şöyle kim fıkdânı yok
Andan ötrü derler idi ol hüve'l-mevlâda hû

Halkı fıkdân ettiler hem şöyle kim vicdânı yok
Bu sebebden derler idi cümle-i eşyâda hû

Fânide hû bâkide hû berzah u mahşerde hû
Arsada hû ravzada hû cennetü'l-me'vâda hû

(*) «Rabb'inin çok yüce adını tesbih et.» A'lâ sûresi, 1. âyet

Evvelâ hû âhirâ hû zâhirâ hû bâtınâ
Hâl ile hû zevk ile hû fi'l ü vasf esmâda hû

Hakk-ı mutlak oldur el-Hak âlem anda mahv u gark
Kul hüvellâhu'llezi kul lâ ilâ illâda hû *

Gel ey derd-i İlâhîden haberdâr olmayan gönül
Gel ey aşkında can verip cigerdâr olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Subhânîde serbâz olmaya bî-derd
Gel ey merdân-ı Hakkaanîde berdâr olmayan gönül

FASLÜN Fİ HAZİRETİ'L-KUDS

(Cennet)

Cennete çün gire Fahrü'l-mürselîn
Bile gire evvelîn âhirîn

Erişe kudsî makaama pes resûl
Tutuban elde livâü'l-hamdi ol

Göre kim rıdvan kapıda intizâr
Olmağa ona tapıda intizâr

Sağda ve solda melekler fevc ü fevc
Karşı durup muntazırlar mevc ü mevc

Göreler pervâz edip erdi livâ
Merkeze doğruldu hattı-i istivâ

Aydalar geldi resûl-i kâyinât
Sancağıdır bu gelen açmış kanat

(*) De Allâh'dan başka ilâh yoktur, de ki o Allahdır ki...

Mefhar-ı âlem erip ikbâl ede
Fevc ile rıdvan pes istikbâl ede

Erişe ta'zîm ile iclâl ede
Tâ kim anda kondura inzâl ede

Ayda kim uşbu makaama yâ resûl
Maslahattır idesiz evvel nüzûl

Pes burakından ine ikrâm ile
Yürüye i'zâz ile i'zâm ile

İneler hep enbiyâ ve evliyâ
Ehl-i îman asfiyâ ve etkıyâ

Ol hazîre menziline ereler
Zümre zümre cümle ona gireler

Otura minberler üzre mürselîn
Enbiyâlar tahtlar üzre kâmilîn

Otura kürsîlere sıddîklar
Hem şehidler zümresi tahkîklar

Evliyâ ve sâlihîn ü âlimîn
Otura puştılarda sâlimîn

Pes bu kez Allâh-ı Cebbâr u Celîl
Emr ede ede nidâ yâ Cebrâyil

Kullarımdan eyle tiz ref'-i hicâb
Şimdiden geri gerekmez ihticâb

Andan ayda merhâba yâ kullarım
Yâ benim has dostlarım makbullerim

Yâ Muhammed verdin idi sen selâm
Şimdiden geri veririm ben selâm

Kıldım idi dertlere seni tabîb
Sâkit ol şimdi biraz vakit yâ habîb

Sen dahi yâ Cebrayil verdin selâm
Söyleme bizim durur şimdi kelâm

Sen dahi yâ Azrayil verdin selâm
Söyleme bizim durur şimdi kelâm

Sen de yâ Rıdvan eriştirdin selâm
Söyleme bizim durur şimdi kelâm

Yâ ibâdî nice bir benden selâm
Vasıtayla erişe size kelâm

Sözümü benden işitin bî-hicâb
Kılmazam şimden geri hîç ihticâb

Nice bir havf u recâdan dolasız
Nice nice bana müştâk olasız

Ben verem andan geri size selâm
Ben diyem andan geri size kelâm

İmdi yâ Rıdvan mevâyid hâzır et
Ol mevâyidde fevâyid hâzır et

İrgüre evvel safâyihten bisât
İrgüre andan cevahirden sümât

İrgüre ihzâr ede türlü ta'am
Şöyle kim müstagrak ola hâs u âm

Şol yemekler ere kim od görmedik
Cerb ü şîrîn ola tütün ermedik

Erdi belkim ona emr-i Kün fe-kân
K'emri ile ol dedi kevn ü mekân

Çün yiyeler hunlar kim can sever
Emr ede Rıdvân'a kim imdi suvâr

İrgüre vildan vesâyif kâseler
İncilerden ak letâyif kâseler

Ba'zısı şol resm ile cevher ola
Kim güneş nûru gibi ezher ola

Andan ayda merhâba yâ kullarım
Yâ benim has dostlarım makbullerim

Nice bir havf u recâdan dolasız
Nice nice bana müştâk olasız

Emr ede Rıdvân'a donlar al berü
Gel donat ahbabımı tiz gel berü

Ol dahi ağaçlara ede nidâ
Edeler tâ türlü hil'âtler edâ

Ere şol donlar ki gözler görmedi
Kimse işitmedi akl irgürmedi

Ol ağaçlar üzre bitmiş hulleden
Her kişiye ere yetmiş hullerden

Andan ayda merhabâ yâ kullarım
Yâ benim has dostlarım makbullerim

Nice bir havf u recâdan dolasız
Nice nice bana müştâk olasız

Andan emr ede nisâr et tayyibât
Kullarıma müşg-i bâr et tayyibât

Arşın altından erişe bir sehâb
Kim ona derler müsîre mestetâb

Ol müsîre misg-i ezferler saça
Sanki dürler yüzüne terler saça

Onun ardınca erişe bir sehâb
Yüzlerine ol dahi saça gül-âb

Onun ardınca erişe hûr-i în
Gör neler ihsân idiser ol muîn

Her kişiye vere yetmiş hûriler
Müntehâlar boya yetmiş hûriler

Yüzlerinden utanır şems ü kamer
Leblerinden şehd ile şekker tamar

Yetmişer vildan vere Âb-ı hayât
Yüzleri gül sözleri kand-i nebât

Elâ ey tâlib-i tahkîk gözet ol lâ-yezâl Allâh
Elâ ey câlibi tedkîk işit ol bî-zevâl Allâh

İrüre kulların çünkim hazîre kuds makaamına
Kulak tut kim hitâb edip nedir der ol Taâla'llâh

Diye Rıdvân'a yâ Rıdvan ayıt kullarıma benden
Ne isterlerse desinler verem ben lâ-misâl Allâh

Budur ol mak'ad-ı sıdk kim idiptir va'de dünyâda
Ki cennette verem derdim budur diye o hâl Allâh

Bu sözü irgüre çünkim bular da ayda yâ Rıdvan
Aceb bir nesne kaldı mı kim etmedi menâl Allâh

Bu kez emr ede ol ma'bût şehîd ü şâhid ü meşhûd
Zebûr'un okuya Dâvud kıla sözün zülâl Allâh

Çıka bir minber üzre kim ola yâkuut-ı ahmerden
Zebûr'u okuya mahbûb çü vere hoş makaal Allâh

Pes andan emr ide Allâh cihan fahri Muhammed kim
Cemâli şemsine bedri kılıptır bir hilâl Allâh

Çıka bir minber üstüne kim ola kamudan a'lâ
Vere cümle cihânından ona eşref hisâl Allâh

Okuya sûretü'r-Rahman işide zümre-i îman
Erişe derdlere derman yetiştire visâl Allâh

Şu resme eyleye seyran ki mevcûdât ola hayran
Melek insan ola sekrân kıla derd ittisâl Allâh

Semâa' gire minberler döşekler kürsiler tahtlar
Ağaçlar mest olup titrer kılısar bî-mecâl Allâh

Diye yâ Cebrayil imdi götür izzet hicâbını
Beni âşıklarım görsün diye ol zü'l-meâl Allâh

Bu kez ayda benem Allâh ki Mü'minven Müheyminven
Sizin de adınız mü'min diye ol zü'l-celâl Allâh

Selâm idi benim adım bu da dârü's-selâm idi
Sizin de dîniniz islâm diye ol zü'l-kemâl Allâh

Kemâlim irgürem size visâlim de verem size
Cemâlim gösterem size diye ol zü'l-cemâl Allâh

Bu sözden ereler vecde cemîi' edeler secde
Bu kez geri nidâ ede diye ol zü'n-nevâl Allâh

Götürün başımız yerden değildir secde günü bu
Bugün vuslat zamânıdır diye ol lâ-yezâl Allâh

Bugün yevmü'l-atâlar bu bugün yevmü'l-bekaalar bu
Bugün yevmü'l-likaalar bu kezâ fi'l-vasl-ı kaal'Allâh

FASLÜN Fİ'N-NÜŞÛR

(Diriliş)

Bular çünkim bu mecliste kemâlince şeref bula
Bu denli i'tibâr ede bugün bu kullarıma ol şâh

Husûsâ kim buyurdu da kemâl-i lûtf edip anda
Ki yüzüm gösterem size sizindir hod kapı dergâh

Pes andan verile destûr ki vara yerli yerine
Ki gurbette firâk ile nice bir edeler bin âh

Ata ana oğul kızla karındaşlar hısımlarla
Nigâr u yâr u dilberler tuta yerli yerine râh

Burak nâka at ile kemâlât-ı sıfâtile
Münevver hüsn-i zâtile olalar yüzleri çün mâh

Yanınca hûrîler vildân önünce zevk u cevk gılmân
Yürürler nice kim sultan firiştehler bile hem-râh

Giderken yolları nâgâh erişe huld ağacına
Kim andan Âdem atamız yemişti tâne bir nâgâh

Göreler bir ağaç imiş kim altınmış budakları
Yemişi kardan ağ imiş yoğ imiş hüsnüne eşbâh

Taaccüb edeler onu firiştehler diye durman
Ki Cebbâr-ı cihan size veriptir âlî kadr ü câh

Aceb niçin taaccübde bu denli kaldınız hayran
Ya niçin Âdem'e bunca dediniz k'oldıdı güm-râh

Diyeler kim abes yere melâmet etmişiz onu
Çü gördük hüsnünü şimdi bu kez olduk bu dem âgâh

Pes andan yerli yerine erişe cennet ehli hep
Ki raht u taht u baht ile ola her biri şâhenşâh

Erişeler kerâmâta girişeler makaamâta
Yetişeler şu hâlâta ki vermeye melâl Allâh

EL-MEVTINÜ'L-HÂMİSÜ'L-A'RÂF

(Beşinci yurt, A'râf)

«... A'râf (cennet hisarı) üzerinde de bir takım insanlar (sevâbı ve günahları eşit olup en son cennete girecek olanlar) var ki...» *

Diyem ashâb-ı a'râfı eriştire eger Allâh
Velî sözde kânı tahkîk nazar kıla meger Allâh

İşitgil evvel a'râfı ki ârifler demişlerdir
Ki bir dîvâr durur ol kim kılıptır müstekar Allâh

Yaratmıştır onu cennet cehennem ortasında kim
Ola berzah ara yerde ne gökçek gör ider Allâh

Kılıptır içini rahmet azâb etmiş durur dışın
Resûlüne buyurmuştur bu vech ile haber Allâh

İçi cennet durur zîrâ dışı oda mukaabildir
Yarattı iki yanında iki türlü eser Allâh

Bu kez Ashâb-ı a'râfta derildi altı türlü kavl
Birisi şol şehidlerdir ki vermedi zafer Allâh

Ataya âsi olmuşlar velî olmuş şehîd onlar
Bu iki türlü ma'nîden viriser hayr ü şerr Allâh

(*) A'râf sûresi, 46. âyet

Ataya çünki âsîdir pes uçmaktan ırağ ola
Şehîd olmuş idi çünkim cehenemden savar Allâh

İkinci şol kişilerdir ki hayrı şeri yeksandır
Ne cennetle müşereftir ne hod kıldı hatar Allâh

Üçüncüsün dediler kim zinâdan doğan oğlandır
Ne cennetten bulur assı ne hod verdi zarar Allâh

Budur dördüncüsü kavlin meleklerdir bular derler
Kim anda meleklerden kılısardur nefer Allâh

Beşincisi bular derler ola kâfirler etfâli
Buları oda yakmaya keremler idiser Allâh

Budur altıncısı kavlin kim ehlü'l-fazl ola onlar
Görürler cenneti nârı viriserdür basar Allâh

Görürler cenneti çünkim umarlar rahmetu'llâhtan
Bakarlar odlara çünkim kıla derler nazar Allâh

Ki müşrikler kabîlinden bizi sen kılmagıl derler
Pes andan bunları geri kılısar mu'teber Allâh

Kim emr ede varın siz de girin cennet makaamına
Ne korku ola ne gussa kılın diye sefer Allâh

«... O anda Fukaraya şöyle denir : — Cennete girin size hiç bir korku yoktur ve siz mahzun da olacak değilsiniz.» *

Buları ayda cehennemde Velîd ile Ebû-cehl'e
Suheyb ile Bilâl'i biz der idik kim sever Allâh

(*) A'râf sûresi, 49. âyet

Siz and içip der idiniz ki rahmet eylemez hergiz
Kim aslâ cennete koymaz bular gibi beşer Allâh

Ne assı etti mâliniz be-küllî ta's ü nahs oldu
Kamu yoksullara verdi görün kim ne kader Allâh

Aceb midir eger yoksul olursa cennet içre bay
Çü dünyâdan yüzün dönüp der idi tâ seher Allâh

Bular dinde bir ay gözler ki mislin görmedi gözler
Yarattı ermedi sözler dolanmaz bir kamer Allâh

Muhammed'dir ki ilminden bilindi mersad-ı âyât
Muhammed'dir ki aynından bulundu maksad-ı gâyât

FASLÜN Fİ EHLİ'Z-ZÜNÛB

(Günâhkârlar)

Rivâyet eyler işit İbni Abbâs
Ki haktır sözü inde'llâhi vennâs

Göre ehl-i cehennem bunları çün
Diyeler yalvarıp yâ Ferd-i Bîçün

Ki cennette bize vardır karâbât
Oğul kız kardeş erhâm u isâbât

Buyur destûr görelim söyleşelim
Çü yâd olduktu geri bilişelim

Vere destûr nazar ede bular der
Bular bile ve bilmeye alar der

(*) *Hak ve halk katında*

Ki zîrâ yüzleri ola karalar
Bilicek bunları söze karalar

Şu sudan kim size bititti Allâh
Ya ondan kim size rızk etti Allâh

Atâ edin bugün ondan bize siz
Esirgen kim karâbâtız size biz

Bular ayda bu ikisin dahi Hak
Harâm etmiş durur küffâra mutlak

«Cehennemlikler, cennetliklere şöyle çağırır: — Suyunuzdan veyâ Allâh'ın size verdiği rızıktan biraz da bize akıtın. — Onlar da. — Doğrusu Allâh, bunları kâfirlere haram etti — derler.» *

Eyâ seyr eden esrâr-ı acâyib
Temâşâ kılan âsâr-ı garâyib

İşitgil ger canlar yakıcı söz
Ne canlar yakıcı belkim cihân-sûz

Ki nolısardur ashâb-ı kebâyir
Ne hâle iriser ehl-i sagâyir

Onu Mansûr-ı kâmil Mâturîdî
Kitâbında yazıp bir bir getirdi

Dedi dedi alâ-i Zendüvestî
Dedi dedi saîd ol Tanrı dostu

Didi Kelbî Ebû Sâlih dedi kim
İşittim İbni Abbas söyledi kim

(*) A'râf sûresi, 50. âyet

Şu mecliste ki tefsîr eyler idi
Bu âyet ma'nisini söyler idi

«Kâfirler, azâbı gördükleri zaman çok kere arzû edeceklerdir ki keşki müslüman olmuş olsaydılar.» *

Dedi bir tâyife mahbûs olısar
Bu ümmetten Sırât üzre kalısar

Resûlu'llâh diyiser Cebrayil'e
Ki niçin kaldı bunlar cebra ile

Diye Allâh bilir kim oldur a'lâ
Pes andan emr idiser Hak Taâlâ

Ki gizlen bunları siz vâdîlerde
Ki tâ olsun Muhammed şâdîlerde

Çü gide ümmetiyle cennete ol
Tuta her biri yerli yerine yol

Buyura bunları cümle süreler
Tamunun Mâlik'ine irgüreler

Diye yâ eşkıyânın ma'şeri siz
Nesiz kim siz kimin siz ma'şerisiz

Niçin yok boynunuzda hiç selâsil
Niçin olmaya zencîr ü halâhil

Niçin yok ellerinizde hîç aglâl
Niçin ayaklarınızda yok engâl

Niçin kara değildir yüzleriniz
Niçin ezrak değildir gözleriniz

(*) *Hicr sûresi, 2. âyet*

Bular ayda bize sorma suâli
K'utanuruz dimeğe sana hâli

Velî bil bizi şol milletten idik
Ki Kur'ân okuyan ümmetten idik

Oruç tutup ederdik hac gazâ biz
Zekâtımızı ederdik edâ biz

Yetîm olanlara ikrâm ederdik
Fâkir olanlara in'âm ederdik

Kılanlardan idik beş vakt namâzı
Edenlerden idik Hakk'a niyâzı

Bu kez Mâlik diye yâ ehle isyan
Nite men' etmemişti sizi Kur'ân

Diyeler bize tevbîh etme katı
Ki biz ondan henüz bulduk necâtı

Kim Allâh eyledidi serzenişler
Firiştehler edipti ilenişler

Bu sözdeyken nidâ ede münâdî
Buyura Mâlik'e Allâhu Hâdî

Ki yâ Mâlik buları odlara sal
Yukarı kapısından eyle îsâl

Diye Mâlik işittiniz mi kaalı
Ne dedi anladınız mı makaali

Diyeler kim işittik ol kelâmı
Ne denildiyse fehm ettik tamâmı

Velî lûtf eyle bir sâat aman ver
Ki nevha eyleyelim bir zaman ver

Ki tâ biz ağlaşalım cânımızçün
Salar oda bizi sultânımızçün

Diye Mâlik aman gelmez elimden
Yarım lâhza zaman gelmez elimden

Nidâ erişe Rahmânî taraftan
Ki mühlet ere Subhânî taraftan

Ki yâ Mâlik ko ağlaşsın bular der
Ko döksün gözleri yüze sular der

Seçile pes bular saf bağlaşalar
Figân u zârı kılıp ağlaşalar

Seçile bir tarafta ehl-i Kur'ân
Döke gözler yaşını kıla efgân

Seçile bir tarafta hacc edenler
Haram mâli döküp hacca gidenler

Seçile bir taraf oruç tutanlar
Harâm aşı boğazına atanlar

Seçile bir taraf gâzî olanlar
İşi lillâh değil dünyâ alanlar

Seçile bir taraf veren zekâtı
Kim isterdi harâm ile necâtı

Seçile bir taraf kılan namâzı
Riyâdı yâhu yanlıştı niyâzı

Seçile bir tarafta hem havâtîn
Hazân ermiş soladüşmüş besâtîn

Seçile suç edip saçın yolanlar
Güç edip gücünün öcün bulanlar

Seçile saf saf esnâf ede zârı
Ki soldu ömr ilinin lâle-zârı

Akan gözlerinin yaşı sanasın lülüdür lâlâ
Ne lülü lâlâ deryâlar ne deryâ kan durur lâ lâ

Diyeler sabrımız yoktu güneş ıssına hergiz
Nice sabr idevüz odun bu gün ıssısına ehlâ

Diyeler kim harîr atlas giyerdik türlü nâz ile
Nice sabr idevüz kutran libâsına bugün sehlâ

Diyeler kim lâtîf hunlar yer idik türlü tâd ile
Nice sabr idevüz zakkûm acısına bugün aklâ

Bular bu nâliş içreyken erişe bir nidâ arştan
Ki yâ Mâlik oda koy tiz buları virmegil mehlâ

Diye Mâlik ki bu sözü dahi işittiniz mi hîç
Ya kimin ümmetindensiz haber verin bana kavlâ

Bular ayda kim istihyâ kılarız dimeğe onu
Ne yüzlerle bakıp sana ne diller söyleye naklâ

Pes andan emr ede Mâlik süreler bunları oda
Ne kimse merhamet ede ne hürmet edeler meylâ

Önünce gideler pirler onun ardınca yiğitler
Onun ardınca avretler döküp yüzler suyun bezlâ

Kanı ol türlü fahr ile muazzez yürüyen server
Kanı ol türlü nâz ile salınan serv-i kad-bâlâ

Kanı ol taht u baht u raht kamu zîr ü zeber oldu
Kanı bevvâb u hâdimler kanı dâye kanı lala

Kanı gün görmeyen yüzler yüzün düşmüş yolar saçın
Kanı gül yüz benefşe zülf oluptur kan ile vâlâ

Kanı ol gözleri ala ki saçmıştı benim tâne
Kim idi gönlünün kuşun k'elinden al ile ala

Değer miydi şu izzetler sonucu uşbu horluğa
Yarar mıydı pelâs ola libâs iken ol al ala

Bular dünyâ sarâyında meger kim Hakk'a âsiydi
Onunçün ol dahi eder cezâsını bugün adlâ

Gele bârî bular çünkim cehennem kapısına hep
Çıka karşı zebânîler ki yok şefkatleri aslâ

Buyura onlara Mâlik ki bunları atın oda
Yukarı katına odun koyalar bunları illâ

Kimisin tutısardur od topuğuna erişince
Kimin dizin kimin belin kimin sadrın tuta fi'lâ

Kaçan kim kasd ede od kim yaka yüreklerin yüzün
Nidâ ere ki yâ Mâlik odu men' eylegil faslâ

Ki bunlar nice yıldır kim dil ile'krâr ederlerdi
Gönüllerle bilirlerdi ki yoktur hiç bana mislâ

Bular dünyâ hayatında nice secde ederlerdi
Benim dergâhıma yüzler sürüdüler idi vaslâ

Nidâ işidicek bunlar resâ âvâz ile düpdüz
Diyeler yâ Muhammed âh meded kıl irgürüp fazlâ

Meded kıl yâ Ebe'l-Kaasım bize yâ Ahmed âh eriş
Veyâ Fahr-i kıyâmet gel ki kılma bizi tehcîlâ

Eyâ cennet kapıların açıcı gel Muhammed gel
Veyâ ümmet şefî'i gel ver oddan bize temhîlâ

Zâif ümmetlerindeniz ki yoktur sabrımız oda
Gıyâs eyle şefâat kıl bize fazl eyle tafdîlâ

Veyâ Mâlik işit bizi Muhammed ümmetindeniz
Verirdik biz salât ona ederdik Hakk'a tehlîlâ

Çü Mâlik işite onu teveccüh kıla uçmağa
Nidâ ede kapısında yüce savt ile tersîlâ

Diye kim yâ Muhammed sen tena'um içre uçmakta
Zaîf ümmetlerin bunda oluptur oda tenzîlâ

Kaçan kim işite onu yerinden tiz urutura
Burakına bine fi'l-hâl erişe ede tahsîlâ

Erişe çün cehennemde işite bunların ünün
Mübârek gözlerinden yaş ola yüzüne tesbîlâ

Diye yâ Mâlik imdi tiz çıkargil ümmetim oddan
Ki bunlar oda katlanmaz azâb eyleme tenkîlâ

Diye kim yâ resûla'llâh elimden nesnene gelmez
Buyurmayınca tâ Allâh kılam mı işe ta'lîlâ

Teveccüh ede pes andan erişe sâkına arşın
Bırakından ine yere sücûda vara teclîlâ

Diye yâ Rabbi sen vâ'de kılıptır ümmetimden kim
Oda yakmayadın aslâ pes et ahdini tekmîlâ

Hitâb erişe Allâh'tan şefâat kıl gel imdi sen
Bağışladım sana küllî ki yok va'demde tebdîlâ

Gelir ba'zı rivâyette ki Cebrâîl'e emr ede
Göre kim kalmış od içre kim olmuş anda tefsîlâ

Ona hod nesne yok gizli velî emr-i ulûhiyyet
Bu resme iktizâ eder k'ola hikmette tecmîlâ

Cehenemde gele sora diye Mâlik ona bir bir
Gele pes sâkına arşın ede secdede takbîlâ

Diye yâ Rab ki ma'lûmdur senin dergâhına işler
Diye vardı habîbime şefî olsun o tebcîlâ

Gele göre ki cennette bir inci hayme içinde
Ki dört bin kızıl altından kapısı var temsîlâ

Oturmuş sohbet içinde safâ ve işret içinde
Diye kim yâ resûla'llâh revâ ola mı tadîlâ

Ki sen bunda tena'umda zâif ümmetlerin odda
İşite pes ede secde bu işde ede ta'cîlâ

Diye Hak yâ Muhammed kim götürgil başını yerden
Şefâat kıl kabûl edem sözün olmaya ta'tîlâ

Resûl aydur diyem yâ Rab zâif ümmet azâb içre
Diye var eylegil ihrâc sözündür akrem-i kîlâ

Onun kim gönlü içinde ola bir zerrece îman
Ya hardal tânesi mikdâr çıkar hîç etme taklîlâ

Geri secde edem anda geri emr eyleye Allâh
Ki hardaldan dahi kemter olanı etme tahyîlâ

Geri secde edem aydam ki her kim dedi illa'llâh
Çıkar onu cehennemden İlâhî kılma tadlîlâ

Diye iznim celâlimçün cehennemden edem ihrâc
Onu kim dedi illa'llâh ki tahkîkaan ve te'vîlâ

Gelem pes Cebrayil ile göre Mâlik turauru
Diyem aç kapısın odun sözüme eyle ta'vîlâ

Açа çünkim kapısını görem kim ümmetim odda
Kömürler gibi yanmışlar sanasın odda kandîlâ

Beni bunlar dahi göre tazarru' edeler düpdüz
Yapışam bir bir elinden çıkaram cümle tafsîlâ

Alam uçmaklara giyem yuyam ırmaklarından ben
Yeni ola bedenleri ki san olmadı tezlîlâ

Gözet imdi resûlu'llâh ne resme ola fazlu'llâh
Ne eksik koya ol Allâh çün etti ona tevkîlâ

Muhammed'dir ki ilminden bilindi mersad-ı âyât
Muhammed'dir ki aynından bulundu maksad-ı gâyât

Cehennemden çıka çün ehl-i islâm
Bu hâli edeler küffâra i'lâm

Dîyeler kim dirîgâ kim nolaydı
Bizim de dînimiz islâm olaydı

Nite bula muâfât ehl-i âfât
Çü fırsat zâyi' ola fâte mâfât *

«Kâfirler, azâbı gördükleri zaman çok kere arzû edeceklerdir ki keşki müslüman olmuş olsaydılar.» **

Gelir Tefsîr içinde rıvâyet
Dirâyet et riâyet et be-gâyet

Ki dedi ol resûlullâhi'l-a'lâ
Buyurısar pes andan Hak Taâlâ

Melekler eyledi benden şefâat
Hem etti enbiyâ andan şefâat

Şefâat eyledi hem ehl-i iman
Kimesne kalmamıştır ille Rahman

(*) *Geçen geçti*
(**) *Hicr sûresi, 2. âyet*

Benem kim râhimînin Erham'iyem
Benem kim ekremenin ekremiyem

Pes andan suna kudret kabzasiyle
Kemâl-i lûtf-ı hazret kabzasiyle

Cehennemden suna bir kabza ala
Veyâhut iki kabza ona sala

Şu kavmi çıkara andan ki cem'â
Ki hayr işlememiş ömrümce kat'â

Kararmışlar kömürler gibi yüzleri
Belirsiz baş ayak yüzler ve gözler

Gele bunlar çü cennet kapısına
Atâ ve lûtf u devlet kapısına

Ereler konalar zehrü'l-hayâta
Gireler yunalar nehrü'l-hayâta

Çün ol mâü'l-hayâta yuna bunlar
Lâtif ağ incilere döne bunlar

Kömür gibi o kararmış bedenler
Bite otlar gibi burclar bedenler

Velî alınlarında yazılısar
Sanasın mermer üzre kazılısar

Ki bir kavm idi bunlar odda bî-dâd
Velî rahm etti Rahman etti âzâd

«Cennet ehli onlar için — Rahman'ın azadlıları — derler.» *

(*) *Buharî, Kitâbüt Tevhîd, 34*

Pes andan emr ede lûtf ıssı sultân
Girin cennette siz de tutun evtân

Ne kim isterseniz yâ görseniz siz
Neye kim aklınız irgürsenüz siz

Kamusunu size i'tâ edem ben
Bulardan yig dahi intâ edem ben

Diyeler Rabbenâ ettin atâlar
Bağışladın keremlerden hatâlar

Bize şol nesneler i'tâ edipsin
Ki âlem halkı görmedi birisin

Diye katımda bundan efdali var
Bu hep verdiklerimden ekmeli var

Diyeler bundan efdal nola yâ Rab
Bu verdiğinden ekmel nola yâ Rab

Diye Hak kim rızam efdaldir ondan
Ki size tâ ebed hışm etmeyem ben

Çü bunlar cennete bârî gireler
Alınlarındağı hattı göreler

Egerçi hûb u mevzûn olısarlar
Velî bu hâle mahzûn olısarlar

Tazarru' edeler Allâh'a bârî
Ki tâ yazılanı mahv ede Bârî

Pes Allâh Cebrail'e emr idiser
Kanadiyle silip ol hat gidiser

Resûlullâh S.A. buyuruyor ki: «Bir takım insanlara işledikleri günâhların cezâsı olarak cehennemin siyahlığı dokunacak, sonra Allâh fazl ve rahmeti ile onları cennete koyacak, onlara — Cehennemlikler — denilecek.» *

Demiştir şeyh Gazzâlî meger kim
Zünub ehli ne kim var ise her kim

Ki bin yılda çıkısar önce çıkan
Yedi bin yılda çıkar sonca çıkan

Der idi şeyh Hasan Basrî nolaydım
O bin yılda çıkan er ben olaydım

Nazar kıl bunca fazl ile sözüne
Nice insâf eder gör kendüzine

Ferâvân âferin hilmine onun
Hezârân âferin ilmine onun

Rivâyet eylemiştir İbnü Mes'ûd
Ki çünkim olısardur yevm-i mev'ûd

Resûlu'llâh didi bilüven onu
Ki sonra kim çıkısar oddan onu

Kim âhir cennet ehli olısardur
Sonucu ona kim yol bulısardur

Dedi bir kişidir emekleyerek
Cehennemden sonuc ol çıksa gerek

Diye Allâh ona var cennete gir
Gele göre sana hiç kalmamış yer

Buharî, Tevhîd, 25

Geri döne diye yâ Rab kim uçmak
Dolu olmuş ki yer yok sığa parmak

İkinci ayda geri cennete gir
Geri gele diye hiç kalmamış yer

Üçüncü ayda bu kez ona yir var
Ki verdim sana on dünyaca yer var

Diye bana güler misin İlâhî
Çü sensin padişahlar padişâhı

Bu sözde İbni Mes'ûd nakl ederdi
Resûlu'llâhı gördüm kim gülerdi

Dedi buna verilen ni'metin ol
En ednâ menzilidir cennetin ol

Hadîs ehli bunu tahkîk ederler
Bu sözü ol söze tatbîk ederler

Ki peygamber buyurmuştur muhakkak
Ki bin yıllıktır ednâ menzil ancak

Buna dünyâca ondur dediği pes
Ki dünyâca on ola ya'ni enfes

Ekallı ola bin yıllık mesâfet
Velî dünyâca on dörder letâfet

Çü te'vîl oldu pes muvâfık
Tamâm iki hadîs oldu mutâbık

Dediler şol ki sonra ola âzâd
Olısardur o şahsın adı Hennâd

Niceler dediler nolaydı Hennâd
Ben olaydım olaydım bârî âzâd

Çün işittim girenlerden cahîme ey cihân-ârây
İşit kimler durur giren diyem bir bir a cân-arây

Sagâyir ehlidir giren dahi ehl-i kebâyirdir
Ki gitmiş tevbe etmeden cihandan ey cihân-ârây

Hak onu afv etmemiş şefâat de erişmemiş
İrâdet öyle etmişmiş ki yakaymış a rûh-efzây

Pes öyle olsa vâcibdir kebâyirden rücû' etmek
Velî kaçtır onu bilgil ne denlüdür gel imdi say

Ali dedi on ikidir birisi Hakk'a şirk etmek
İkinci adam öldürmek yakın varma ona hey hây

Üçüncü parsa hatun zinâ etti diyü sögmek
Budur dördüncüsü onun zinâ etmek durur hâşây

Beşincisi durur kaçmak başa baş cengde kâfirden
Budur altıncı sihr etmek o yola basmayalar pây

Yedincisi budur onun yetîm mâlini yemektir
Yiyenin karnı dolar od eger habbede olsa pay

Sekizinci ata ana müsülman olsalar bunlar
Bulara âsî olmaktır eger yoksul ola ger bay

Dokuzuncu fesâd etmek Harem'de Mekke içinde
Niçin ilhâd ola anda çün ona benzemez hiç cây

Onuncusu ribâdır kim yemektir akça assısın
Çü dünyâdan sunup yersin helâlinden a şekker-hây

Onun on birisi hâşâ ugurluk eylemekliktir
On ikincisi hamr içmek içenler diyiserler vay

Bu sözden ma'lûm oldu kim kebâvir bu ola ancak
Kalanı hep sagâyirdir ne denlü olsa ey tugray

Velî zinhâr meâsîden kim oda lâyık olursun
Eger afv etmese Allâh itâb olur ey âlî-rây

Husûsâ dilini sakla sen elfâz-ı küfürden kim
Ki her kim küfr söylerse azâb olur ey âlî-rây

Helâli boş olur onun hep a'mâli olur zâyî
Ebed kalır cehennemde ikaab olur ey âlî-rây

Eger hacc etdise haccı hakîkat bil olur bâtıl
Geri varması farz olur sevâb olur ey âlî-rây

Geri îman getirsin ol çü mürted oldıdı dinde
Ve illâ katli vâcibdir ki mutlak bil ey âlî-rây

Eger avret de söylerse erinden boş olur derhâl
Nikâh etmek gerek cebren bunu hak bil ey âlî-rây

Velî kasd ile ayıkla şu kim söylerse küfrü ol
Budur dedigimiz kişi muhakkak bil ey âlî-rây

Bu yerde rû-yi takvâda cevâhir gibi sözler var
Velî kanı kulak ona sen el-hak bil ey âlî-rây

Buyurmuştur resûlu'llâh ki sevmek kişi dünyâyı
Başıdır hep hatîâtın ki mugrak bil ey âlî-rây

Dahi dünyâyı terk etmek ibâdâtın başıdır der
Nasîhat bu yeter tahkîk müdekkak bil ey âlî-rây

Belî ârif mukarrebler eger cennet umarlarsa
Günâh olur hakîkatte ol ummak bil ey âlî-rây

«İyi kimselerin sevapları, mukarreblerin (Hakka yakın olanların) günâhlarıdır.»

Ki zîrâ gönlünü bunlar arıttı mâ-siva'llâhtan
Ki hattâ kendi kendinden de mu'tak bil ey âlî-rây

Bu yolda niceler vardır makaam-ı ayne vasıldır
Sen onun hâlini bundan da entak bil ey âlî-rây

Dedi Dâvûd'a yâ Dâvud kim ebrârın bana şevkı
Egerçi kim uzanmıştır ben eşvak bil ey âlî-rây

Suâl etti bu kez sâyil nice müştâk olur çünkim
Göredurur hu kulların ne kaçmak bil ey âlî-rây

Cevab verdi mükemmeller onadur iştiyâkı kim
Ne vaktin göstere dîdâr hem uçmak bil ey âlî-rây

Suâl etti geri sâyil çü müştaktır niçin etmez
Cevab verdi bular geri muvaffak bil ey âlî-rây

Ki bunca işleri vardır diler kim işleye onu
Birinden birisi olmaz hîç esbak bil ey âlî-rây

Bu söz bunda durup dursun geri biz dönelim ona
Çü çıka suçlular oddan atıyyât üzre ey bedr ay

Beşerdi bu kamu dinen ki takrîr eyledik onu
İşit pes cinniler hâlin semâvât üzre ey bedr ay

Şular kim cinni mü'mindir İmâm-ı A'zam aydur kim
Bular da cennete girer muâfât üzre ey bedr ay

Velî yoktur sevâbı der ki zîrâ zâhir-i Kur'ân
Kamu insâna gelmiştir ki tâat üzre ey bedr ay

Şu kim vardır sevâbı der getirsin görelim bürhân
İkaamet eylesin huccet bu isbât üzre ey bedr ay

Velî mü'min olursa cinn ediptir va'de kim Allâh
Ona cennet verem dedi hidâyât üzre ey bedr ay

«...(Rabb'iniz) bazı günahlarınızı bağışlasın ve sizi acıklı bir azabdan korusun.» *

Ebû Yûsuf imâm-ı hem Muhammed dediler bunlar
Ki cinnîler de me'mûrdur ibâdât üzre ey bedr ay

«Ben, insanları ve cinleri, ancak bana ibâdet etsinler diye yarattım.» **

İbâdet etseler Hakk'a bular da bulalar rahmet
Ki Kur'ân öyle nâtıkdır bu âyât üzre ey bedr ey

«... Şu işleri yapanların mükâfâtı ne güzeldir.» ***

Yiyeler içeler bunlar da cennette ala lezzât
Merâtibce olısarlar makaamat üzre ey bedr ay

Mekânı bunların cennet havâlisinde olur der
Bu sözde nakl olup dendi makaalât üzre ey bedr ay

Ne denli var ise mü'min kaçan kim gire uçmağa
Bula yerli yerin cümle kemâlât üzre ey bedr ay

Cehennem lâ-yezâl nutka gele hel min mezîd ayda ****
Gire tâ cinni kâfirler son evkaat üzre ey bedr ay

Ona hem Rabb-i izzetten nazar erişe heybetle
Dola bağlana kapılar bu hâlât üzre ey bedr ay

(*) *Ahkaaf Sûresi, 31. âyet.*
(**) *Zâriyât Sûresi, 56. âyet.*
(***) *Âl-i İmran Sûresi, 136. âyet.*
(****) *«Daha var mı» Kaaf Sûresi, 30. âyetten.*

EL-MEVTINÜ'S-SÂDİSÜ ZEBHÜ'L-MEVT

(Altıncı yurt, ölümün boğazlanması)

Çü cennet ehli cennette karâr ede tena'umda
Kamu kâfir cehennemde nedâmât üzre ey bedr ay

Pes andan yarada mevti güzel koç sûretinde Hak
Egerçi mevt nisbetti ibârât üzre ey bedr ay

Nidâ ede bu kez koç işite ehl-i cennet hep
Nazar ede ona bunlar meserrât üzre ey bedr ay

Döne geri nidâ ede cehennem ehli işite
Bular da göreler onu melâlât üzre ey bedr ay

Soralar bu iki kavme ki hiç bilir misiz bunu
Diyeler kim ölümdür bu bu hey'ât üzre ey bedr ay

Göricek onu mü'minler diyeler bârekallâh Fîk *
Katı şâdân ola bunlar beşârât üzre ey bedr ay

Zihî gökçek hediyye kim bize verdi seni Allâh
Ki doğdun üstümüze uş saâdât üzre ey bedr ay

Bu sözüme delîl oldur ki buyurdu resûlu'llâh
Ölümdür mü'mine tuhfe murâdât üzre ey bedr ay

Dediğüm şol Muhammed'dir ki geldi Hazretu'llâhtan
Oluptur hak-nümâ-yı Hak olup cân u cihân-ârây

Muhammed'dir ki ilminden bilindi mersad-ı âyât
Muhammed'dir ki aynından bulundu maksad-ı gâyât

Cehennem ehli çün mevti göreler
Yüzün dönüp bu resme söz vereler

(*) *Allâh sana mübârek eylesin.*

Ne şerr idin ki bize gelmiş idin
Bizi boşluğumuzdan almış idin

Pes ölme yâ ölüm gel bizi öldür
Bizi hoşluğumuzdan almış idin

Çıka Yahyâ peygamber bıçak elde
Boğazlaya ölümü ol mahalde

Buyura Hak nîdâ ede münâdî
Bu güne dediler yevme't-tenâdî

Diye yâ ehl-i cennet olun âgâh
Kim ölüm yok ebed kalın der Allâh

Veyâ ehl-i cehennem siz de bilin
Ölüm yoktur pes ona göre kılın

FASLÜN Fİ HİKMETİ'L-AZÂB

(Azâbın hikmeti)

İmâm-ı Fahr-i Râzî'den haberdir
Haberlerde be-gâyet mu'teberdir

Dedi ehl-i zünûbu kim yakar Hak
O yakmaklıkta hikmet var muhakkak

Velîkin hikmetin ihfâ ediptir
Kimesne bilmedi varıp gidiptir

Velî erbâb-ı keşf ifşâ ederler
Bu yerde bir kelâm inşâ ederler

Dediler kim od ile etmek ihrâk
Zarûrîdir ki cevher ede işrâk

Kim insan cevheri tâ ola telhîs
Habâyisten arıda ede tahlîs

Ki ya'ni nefsi şeytân etse telvîs
Küdûrâtile kılsa onu tahbîs

Dilese Hak kim onu ede tathîr
Onu nâriyle eder geri tenvîr

Budur ammâ nüfûs-ı cevheriyye
Alâyıktan mutahher ezheriyye

Çü terk etmiş idi lezzâtı tab'â
Bu nefsâniyye meşhiyyâtı kat'â

Fehâşâ âm fazlından İlâhın
Ya ihsân-ı şumûlünden o şâhın

Revâ mıdır kim ihrâk ede onu
Ne ihrâk belkim işrâk ede onu

«Rabb'imiz Allâh'dır diyip sonra (dînin hükümlerine uyarak) doğru gidenler (var ya), onlara bir korku yoktur ve onlar mahzûn da olmayacaklardır.» *

Ki zîrâ bunların ecsâdı nefse
Mutî' idi erip envâr-ı kudse

Nüfûsu olmuş idi mutma'inne
Mizanne gitmiş olmuştu mi'enne

Kulûbuna nüfûsu tâyi' idi
Ukuuluna ne kılsa tâbi' idi

Kulûbu vâlih idi fi'l-merâyâ
Ukuulu sâyir idi fi's-serâyâ

(*) Ahkaaf Sûresi, 13. âyet.

Yüceltti bunları pes Rabb-i a'lâ
Celâl-i bâr-i gâhına muallâ

Beşer aklına göredir bu idrâk
Ki zîrâ ancak erer ona derrâk

Feemmâ fazl-ı ammına nazar der
Oku bu âyeti der eyle takrîr

«Allâh'ın rahmetinden ümîd kesmeyiniz. Çünki Allâh, (şirk ve küfürden başka, dilediği kimselerden) bütün günahları magfiret buyurur. Şüphesiz ki O, Gafûr'dur, Rahîm'dir.» *

Çün ölüm koçunu zebh ede Yahyâ
Hiç ayruk kılmaya Hak onu ihyâ

Pes andan nâra ere hükm-i Mevlâ
Ola a'lâsı esfel esfel a'lâ

Cehennem kapıların bağlayalar
Ebed kâfirler anda ağlayalar

Yana kaynaya insân u şeyâtîn
Karışa od ile od mâ ile tîn

Tutuşa nâra esnâm u tavâgît
Yetişe müşrike oddan tevâbît

Tevâbîti tevâbîte koyalar
Onun içine küffârı koyalar

Mesâmir ile onu bergideler
Koyalar odlar içinde gideler

(*) Zümer Sûresi, 53. âyet.

Biri birini ayruk görmeyeler
Ebed kimse meded irgürmeyeler

Hudâvendâ tapın ale'l-metâlib
Kapından olmadı redd aslâ tâlib

Sıgındım sana kim birsin İlâhî
Kamu eşyâya kaadirsin İlâhî

Dedin lâ taknetû mir'rahmetil'lâh
Ümîd ile kapına geldim ey şâh

Rahîmâ rahmetinden eyle merhûm
Hakîmâ hikmetinden etme mahrûm

Onun hakkı kim oldur sırr-ı levlâk
Felevlâhu lemâ evcedte'l-eflâk **

Suâl eder bu yerde ehl-i tahsîl
Kim edin işbu hâli bize tafsîl

Kim Allâhu Taâlâ hazreti çün
Kemâlince Kerîm idi bu Bîçûn

Nedir hikmet k'ider küffâra ta'zîb
Yaraşmaz gibidir Gaffâr'a ta'zîb

Bu söze verdi ehlu'llâh cevâbı
K'anunçün etti küffâra azâbı

Ki Hak çünkim dilekler vericiydi
Ne dilerler ise irgüriciydi

(*) *«Allâh'ın rahmetinden ümidi kesmeyiniz.» Züm- Sûresi, 53. âyet.*

(**) *«O olmasaydı, kâinatı var etmezdin.»*

Dilek dilerdi kâfirler ki yâ Rab
Ki kıl bizi cehennemde muazzeb

Bize anda nasîb et yer ü su zâd
Bizi andan ebed hîç kılma âzâd

Pes istediklerini verdi Allâh
Dilediklerine irgürdi Allâh

Dediler kimse ister mi azâbı
Dediler işitin imdi cevâbı

Dilemezlerdi gerçi kaal diliyle
Velî isterler idi hâl diliyle

Ki zîrâ küfr ü isyân fısk u hâlet
Bular artuğ eder kalden delâlet

Ebeddi kasdları küfrân içinde
Kalalar pes ebed nîrân içinde

Degil farigde mü'minler talebden
Dilerler cenneti dün gün Çalab'dan

Kimi kalbile kimi kaali ile
Kim isti'dâd ü kimi hâli ile

Bular kim Hakk'a tâlibdir hakîkat
Kodu bunlar da baş ender- tarîkat

Eriştiler bular da pes likaaya
Bekaa ender-bekaa ender-bekaaya

Bu yolda Tanrı'ya ermiş kişi var
Bu iş onun degildir kim işi var

Suâl eder geri sâyil ol âgâh
Ki hâli kalısar mı işbu dergâh

Ya bu yerin göğün nolur fezâsı
Neye erer ne olur muktezâsı

Cevâbında ayıttı ehl-i tahkîk
Edip teşrî' ile tahkîkı tatbîk

Erince cennete tahte's-serâdan
Hep oda zamm idiserdür yaradan

Hemin cennet cehennem ola âlem
Kalanın Hak bilir vallâhu a'lem

EL-MEYTİNÜ'S-SÂBİU'L-MA'DÛBE

(Yedinci yurt, ziyâfet)

Elâ ey cânımın cânı eyâ ey cân elinden yâr
Nisâr olsun sana canlar gel ey cânân elinden yâr

Seni çün âlimü'l-esrâr salıptır gurbete nâçâr
Düriş sa'yi belîg et var sakın aldamasın agyâr

Kaparlar sürmeyi gözden aparlar şemmeyi sözden
Çaparlar şâmeyi yüzden çapanlar çâpük ü ayyâr

Senin benven hevâdârın belâlarda kafâdârın
Cefâlarda vefâdârın sana benden yig olmaz yâr

Çü bu cismânî zindâna eriştin ferd ü rindane
Bir iki gün yedin tâne olısarsın geri tayyâr

Gel işit mülk-i evlâdan husûsâ yüce Mevlâ'dan
İşitseydin ol a'lâdan olurdun tîz ona seyyâr

Çü seyr ede ede erdim yedinci mevtına girdim
O yerde bir vatan gördüm ki görmedi onu deyyâr

Gözün aç tut kulak bana diyem cennet elin sana
Giriser cum'a gün ona ne denli var ise ahyâr

Diriser cinn ü insânı veriser cümle ihsânı
Dökiser hûn-ı sultânı yemekler idiser ihzâr

O hunda kim iniserdür sumât içre konısardur
Kamudan ön yiniserdür balık cigeridir iftâr

Dediler bunda hikmet ne kim önden ol ciger yine
Dediler sır budur yine hoş anla sırr-ı ma'nîdâr

Balık demek arabca ad demektir hût onu kıl yâd
İşit bu sırrı ey şehzâd katı fikr et irür enzâr

Çün ol hût intisâbında hayâtın unsurundandı
Onu ehl-i hayât için enin eder Hak istîsâr

Hayâta çün mahaldi kan cigerde kana zarf idi
Pes önden ol ciger yene hayâta ola istibşâr

Şu vakt içinde kim cennet içinde yiyeler balık
Cehennemde dalak yerler kamudan önden ehl-i nâr

Cehennem zîra sûrette hemîn câmûsa benzerdi
Dalak da pes münâsibdi kim onu yiyeler küffâr

Ki zîrâ cism-i hayvanda dalak evsah evidir çün
Ola ta kim sakam emraz kaçan kim yiyeler füccâr

Buyurmuştur resûlu'llâh ki yarın bu yeri Allâh
Bir etmek eyleye ey şâh nüzül kıla onu Cebbâr

Vere tâ cennet ehline yiye önden onu bunlar
Bu yerde geri hikmet bu bekaaya remz eder Settâr

Ki ya'ni cümle mevcûdât gelir insan vücûdunda
Fenâ bulur erer anda kalır insân ile nâçâr

Alırlar gamzı vâsıflar bilirler remzi ârifler
Bulurlar kenzi vâkıflar bulardur zübdetü'l-ebrâr

FASLÜN Fİ MAKAAMÂTİ'L-CENNETİ VE DERECÂTİHÂ

(Cennet makamları ve dereceleri)

Kitâbın yukarısında demiştik cenneti bir kez
Çün anda onu zikr ettik geri etmeyelim tekrâr

Velî bunda biraz onu ale'l-icmâl edelim yâd
Ola tâ tezkire geri o tafsîlâ bu ey dildâr

İşit imdi nedir cennet nedendir yâ onun aslı
Makaamâtın merâtibce bu yerde olalım beşşâr

Meger bir gün gelip ashab resûlu'llâha sordular
Ki cennet mülkünü bildir neden yarattı ol Gaffâr

Dedi sudan yaratmıştır dediler kim binâsı ne
Dedi bir kerpici altın biri gümüş durur kim var

Sıvası misg-i ezferdir turâbı za'ferandandır
Taşı lülüyile yâkuut nazîrin görmedi ebsâr

Kim ona girse hiç ölmez donu aslâ hem eskimez
Yiğitliği fenâ olmaz tükenmez ondaki a'mâr

Onun ehli uyumaz hiç ki zîrâ nevm ahü'l-mevttir *
Güneş yok anda hem gece içi dışı dolu envâr

Kuşatmıştır yedi dîvâr cemî'-i cenneti dedi
Birisi ak gümüştendir oluptur taşradan devvâr

(*) *Uyku, ölümün kardeşidir.*

İkincisi kızıl altın üçüncüsü durur yâkuut
Onun dördüncüsü lülü sanasın aklığı ak kar

Beşincisi durur dürden arı cevher duru sâfî
Zeberceddendir altıncı yeşildir mevci hep jengâr

Yedincisin buyurdu ol kim oldur nûr-ı ezherden
Beyân etti kamu bir bir bilindi merkez-i aktâr

İki dîvârın arası beşer yüz yıl kadardır der
Olur her günü bin yılca kıyâmet günleri mikdâr

Buyurdu cennet içinde Vesîle adlı bir yer var
Umarvan kim onu Allâh geri bana ede îsâr

Bunun ile durur cennet sekiz olduğu sağışda
Bu sözü hoş tefahhus kıl ki bu sözdür sahîh ahbâr

Dahi cennet derecâtı sağışda yüz durur dedi
Eger birine âlemler derilse olmayaydı dar

Muhaddisler dediler kim sekiz uçmak yüzerdir hem
Genişlikte ve zînette erişmez cennete efkâr

Aden'dir gâyet a'lâsı kim oldur cennetin fassı
Ki dârü'l-mülk gibi onu kuşatmıştır yedi dîvâr

Ona girmezler illâ kim girerler üç bölük insan
Nebîler birle sıddîkler şehidler ey yüzü gülnâr

Bu Adn uçmağı içinde bir ak dağ ola kâfûrdan
Tecellî anda idiser gümansız âlimü'l-esrâr

Yarın anda diriliser cemî'i cennet ehli hep
Kamu bu göz ile anda muayyen göriser dîdâr

Zihî devletli gözler kim göreler yüzünü onun
İlâhî sen nasîb eyle olalım biz dahi bîdâr

Vesîle cenneti anda olur kamudan a'lâdır
Habîbullâh'a mahsustur o Adn içre bu a'lâ dâr

Resûlün dârı içinde bir ağaç var adı Tûbâ
Biter onun budağında ne denli var ise esmâr

Ol ağacın dibi dürden budakları zebercedden
Yücesi arşa mülhaktır aşağası yere berdâr

Onun kamu budakları der ü dîvârına erip
Ne kim var gurfa ve hücre doluptur bağçe ve gülzâr

Burak atlar deve igdiş çıkarlar cümle dibinden
Libâs u cevheri taclar murassa hulleler etvâr

Bu yerde vech-i hikmet ne ki Tûbî'den çıkar bunlar
Ebü'l-Kaasım da tâ kısmet ede ol fâil-i muhtâr

Öyük gibi durur cennet ki ya'ni üstü yüksektir
Ki tâ mecmû'-ı mü'minler göreler bir birin her bâr

Kuşatmış cennet-i Adni dışından cennet-i Firdevs
Akar Firdevs-i a'lâdan kamu uçmaklara enhâr

Velîler ulu âlimler kopar Firdevs-i a'lâda
Koparlar emr ü nehy edende anda yüzleri akmâr

Kuşatmıştır bu Firdevsi bu kez Huld uçmağı düpdüz
Naîm onu onu Me'vâ kuşatmıştır bu kez hem-vâr

Bu kez Darü's-Selâm onun ihâta eylemiş dışın
Bu kez Dârü'l-Karâr onu kuşatmış nitekim perkâr

FASLÜN Fİ'L-BURÂK

(Burâk'a dâir)

Burâkın var durur iki kanadı iki yanında
Uçar hoş cennet içinde ve yâhud seyr eder şeh-vâr

Ne yere kim gözü erer basar ayağın ol yere
Bu seyr ile gezer günde nice yıllık kılar esfâr

Yüzü âdem yüzü gibi arab dili gibi dili
Sanasın kevkeb-i dürrî gibidir kim eder isfâr

Burak onun için derler kim oldur berk gibi berrâk
Yürüse yıldırım gibi eder işrâk olur teyyâr

Zihî sultân-ı âlem kim celâli bâr-i gâhından
Getirdi türlü masnû'ât eder birliğine ikrâr

Bu masnû'âtı zâtının kemâlâtına levh etti
Dönüp cümle kemâlâtın Muhammed'den kılar izhâr

Muhammed'dir ki ilminden bilindi mersad-ı âyât
Muhammed'dir ki aynından bulundu maksad-ı gâyât

FASLÜN Fİ'L-HÛR

(Hûrîlere, cennet kızlarına dâir)

«... Hem onları iri gözlü hûrîlerle eşlendirdik» *

Muhakkıklar ki söz tahkîk ederler
Bedâyi' ilmini tedkîk ederler

Dediler kim cihanda cümle lezzât
Hemin üç türlüdür aksâmı bizzât

Biri mesken biri mat'am biri hûb
Edine tâ ki uşşâk onu mahbûb

(*) *Duhan Sûresi, 54. âyet.*

Eger meskense uş cennet makaamât
Ve ger mat'amsa var anda tamâmât

Veger mahbub ise viriliser hûr
Şu resme hûrîler kim olısar nûr

Dediler çünki nurdan ola hûrî
Nice öpüp koçısar kişi nûru

Cevâbında bu sözün söylediler
Olurlar nûr-ı câmidden dediler

Ki tâ insân ede ondan temettü'
Öpe koca ala dil can temettü'

Çalap olsun her işlerde muînin
Nedir ma'nâsı işit hûr-i înin

Kara gözlü demektir ya'ni havrâ
Ki ak yüze kara gözdür dilârâ

Teninde yok kılı cismi hep envâr
Hemin kaşı ve kirpiği saçı var

Donanır her birisi yetmişer don
Sadef karnında sankim dürr-i meknûn

Giyer sâatte her don yetmiş elvân
Yürür tâvûs-vârî arsa eyvân

Letâfette bu durur niteliği
Görünür baksa sünükte iliği

Tarâvette utanır gün yüzünden
Zarâfette kamer titrer sözünden

Halâvette erir şekker lebinden
Melâhatta kızar gül gabgabından

Nisâr ayağına dürr ü zeberced
Ayağı tozuna müşg ü taberzed

Kimi lâle kimi yâkuuta benzer
Kimisi kuvvete yâ kuuta benzer

Kimi lülü kimi mercâna benzer
Kimi mermer ne mermer câna benzer

Kimi şemse kimi bedr aya benzer
Kimine lala ay gün daya benzer

Kimisi kaasırâtü't-tarf-ı etrâb
Kimisi haymelerde eder işrâb

Ayasını birisi etse izhâr
Tutardı yer gök arasını envâr

Ger ağzı yarını atsa denizler
Şeker olurdu kudret gör ne gizler

Birinin burka'ı yegdir cihandan
Neler izhâr eder gör Hak nihandan

Münevverler musavver nûr-ı feyzden
Mutahherler menîden bevl ü hayzdan

Mücevherler doğurmazlar veled hiç
Mutahherlerdir etmezler hased hiç

Erinden gayriye kılmaz nazarlar
İrürmüzler ona nef'ü ne zarlar

Eri görür yüzün yüzünde onun
O da yüzünde ve gözünde onun

Olurlar her gece geri bikirler
Erişmez uşbu işe hiç fikirler

Otuz üçer yaşında olısarlar
Tamâmet cennet içi tolısarlar

Nedir der dinle ol sultân-ı kevneyn
Ne sultan cân-ı can cânân-ı kevneyn

Verile her ere hûrî beşer yüz
Kim onlar gibi görmedi beşer yüz

Dahi dört bin bikir yüzü besâtîn
Sekiz bin tayyibât ya'ni havâtîn

Kamusu on iki bin beş yüz olur
Kamu her kişiye yâr iş yüz olur

Buların her birisin öpe koca
Cihanda ömrü olduğunca hoca

Dedi hem cennet içre er kişinin
Ayağında başında her kişinin

Otura iki hûrî vere âvâz
Teganni ede ammâ çalmaya sâz

Şu tahrirât ile seyrân edeler
Ki cinni ins ile hayrân edeler

Degil şeytânî sâz tesdîs edeler
Hak'ı tahmîd ile takdîs edeler

Resûlu'llâhtan ettiler rivâyet
Ediptir sâhibü'l-Keşşâf riâyet

Bu âyet safhasında yazdı onu
O safha mermerinde kazdı onu

«İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince işte onlar, bir bahçede (cennette) ni'metlenir ve neş'elenirler» *

Avıttı kim resûlu'llâh meger kim
Buyurdu dinledi var ise her kim

Kim uçmağı anıp tahrîr ederdi
Onun ni'metlerin takrîr ederdi

Bir a'rabî işitti çünkim onu
Safasından eridi anda cânı

Dedi kim yâ resûlu'llâh beyân et
Semâ olur mu cennette ayân et

Na'am var dedi yâ a'rabî anda
Açıptır Hak kamu ebvâbı anda

Bir ırmak var kenârı dolu ebkâr
İrürmez vasflarına kimse efkâr

Mugannîlerdir işitmeğe lâyık
İşitmemiş durur mislin halâyık

Naîm-i cennet içre ondan efdal
Bulunmaz hoşluğunda ondan ekmel

Ebü'd-Derdâ'ya râvî sordu onu
Ki bunlar neyle ederler tegannî

Dedi tesbîh edip tahmîd ederler
Hak'ı tevhîd edip temcîd ederler

Buyurdu geri ol sultân-ı ebrâr
Kakaayık menba'ı ol genc-i esrâr

(*) *Rûm Sûresi, 15. âyet.*

Ki hiç kul olmaya uçmağ içinde
Eger seyr içre ger uçmağ içinde

Kim ona ille yetmiş iki hûrî
Viriserler bulısardur sürûru

Onun ikisi hûr-i în olısar
Tamâmet yetmişin mîrâs alısar

Ki ya'nî ol çekiserdür kenâra
Nasîb olsa gerekti ehl-i nâra

Buyurdu hem geri ol kutb-ı edvâr
Ki cennet içre nice hûrîler var

Göbekten yukarısı güzel oğlan
Aşağası kız oğlan dinle ey can

Bulardan tatlı aslâ hûrîlerde
Bilinmeye bulunmaya alarda

Bulardan gökçek olmaya dedi hûr
Zi kız oğlan zihî oğlan zihî nûr

Velî âşıklarına ver İlâhî
Sana âşıkları irgir İlâhî

Rivâyet etti râvîler bu vech ile edip isnâd
Ki buyurdu resûlu'llâh kim Allâh eyledi îcâd

Dedi kim cennet içinde meger yâkuut-ı ahmerden
Yarattı anda yetmiş bin ki şehristân edip bünyâd

Bu kez her şehrin içinde yarattı yetmişer bin ev
Ağ inciden binâ etti degil mermer veyâ pûlâd

Bu kez her bir ev içinde tamâmet yetmişer bin taht
Yeşil cevher zebercedden cemîin eyledi âbâd

Bu kez her tahtın üstünde yarattı geri bir hûrî
Yanağı üzre yetmiş bin ona zülf eyledi îrâd

Bu kez her zülfüne düzdü onun lülüyile yâkuut
Mutarrâ hat müzellef had sanavber kadd ü serv-âzâd

Bu kez pes sağ yanağında Ebû Bekr adını yazdı
Dönüp soldan yanağında Ömer adını yazdı ad

Bu kez Osman'ın adını yazıp alnının üstünde
Eneginde Alî adın yazıp verdi lebinde tad

Dudaklarında Bismillâh onun yanında er-Rahman
Yanında er-Rahîm adın muhakkak yazdı kıldı yâd

Dediler yâ resûla'llâh kimin ola aceb bunlar
Dedi biş vakt namâza kim cemâatle ola mu'tâd

Dahi buyurdu cennette yarattı hûr-i în Allâh
Yürüse salınıp anda hırâman lûtf ile dilşâd

Yürürler iki yanında tamâmet yetmışer bin hûb
Karavaşlar perî-veşler gönüldeşler heme hem-zâd

Bu hûrî onu aydur kim ben ol şahsa nasîbem kim
Ederdi halka emr ü nehy kılardı ilm ile irşâd

Dediler yâ resûla'llâh nedendir hûr-i în bildir
Dedi üç nesneden Allâh yarattı eyledi i'dâd

Aşağa yerleri müşgden hem ortaları anberden
Yukarıları kâfûrdan zihî san'at zihî üstâd

Bularda saç u kaş kirpik kara nûrânî hattandır
Acebdir nûr ile zulmet bu yerde olmadı ezdâd

Haberde İbni Mes'ûd'dan geliptir bir rivâyet kim
Ola her şahsa bir hayme eger ümmî veger zühhâd

Ola her haymenin dörder kapısı dört taraflardan
Gele her günde Allâh'tan hediyye ona bî-a'dâd

Onun gibi hedâyâ kim birine benzemez biri
Yeni yeni kerâmetler ede Hak onlara imdâd

Ola her hayme içinde sağışsız hûr-i în hatun
Ola yâkuut ile mercan gibi bunlar eyâ şehzâd

Bulardan gayri hûrîler yağa yere bulutlardan
Güzelliklerde bunlara kimesne olmaya endâd

Diyeler kim biz ol nahnü'l-mezîdiz kim dedi Allâh
Ki bizim hazretimizde mezidler var dedi ol Hâd

Kanı imdi bu ma'şûka gönül verip olan âşık
Kanı bu Leyli'ye Mecnûn bu Şîrîn'e kanı Ferhâd

Ebü'l-Leys rahmetu'llâhi aleyhi eyledi tefsîr
Ki bu sözü bu âyette beyân etti kılıp infâd

«... Dullar ve bâkireler...» *

Dedi evlendüriserdür resûlünü Taâla'llâh
Ki cennette dügün edip kılısardur onu dâmâd

Cemîi cennet ehli hep geliserdür dügününe
Olup cemiyyet-i kübrâ derile cümle-i evtâd

Gelinler kim viriserdür iki mahbûb olısardur
Habîbu'llâh alısardur olısar onlara nakkaad

Birisi Âsiye ola ki hatunuydu Fir'avn'ın
Birisi olısar Meryem ki bikr idi boyu firsâd

(*) Tahrîm Sûresi, 5. âyet.

FASLÜN Fİ'L-VİLDÂNİ VE'L-GILMÂN

(Vildan ve gılman'a dâir)

«(Cennet ehlinin) etrâfında (hizmet için) devamlı olarak tâze çocuklar dolaşır ki sen onları gördüğün zaman saçılmış inciler sanırsın.» *

Buyurur kim tavâf ede kamu mü'minleri vildân
Şol oğlanlar durur vildan ki cennette ola âbâd

Kaçan kim bunları görsen sanırdın lülü-yi mensûr
Ki ya'nî baştan ayağa sanasın incidür ecsâd

Nitekim tâze inciler saçıldıkça sadeflerden
Onun levni safasından ederler gözler istimdâd

Acebdir dürlere bunlar neden benzer letâfette
Felekte kevkeb-i dürrî görürse eyleye feryâd

Güneş yâhud melâhatte neden benzer halâvette
Çü zülfü gözü kaşı yok müdevver nesnedir bî-dâd

Güneşte var mıdır benler ki sayd ede gönül kuşun
Ya kanı sürmeli gözler kim ola sihr ile sayyâd

Eger bedr ay bu vildânın göreydi zülfü devrini
Hilâl olup muallak-veş ederdi devrini berbâd

Eger la'li zülâlinin içeydi câmını sûfî
Safâsından olup sâfî unuturdu namâz evrâd

Zihî Ferd ü Vedûd Allâh kemâl-i kudretinden gör
Neler ihsân idiserdür neler viriser isti'dâd

(*) *Dehr Sûresi, 19. âyet.*

Resûlu'llâh buyurmuştur ki seksen bin tamâm vildan
Vere her mü'mine Allâh yanınca olalar ecnâd

Ömer oğlu ki Abdullâh durur ol öyle nakl etti
En ednâ cennet ehline eger âmı ve ger ubbâd

Verile ona bin hâdim birinde birinin işi
Bulunmaya bu resm ile ne atan gördü ne ecdâd

Gelir hem bir rivâyette en ednâ kimseye on bin
Şol oğlanlar verile kim gözü nergis boyu şimşâd

Dediler bir rivâyette en ednâsı ola üç yüz
Bu mikdâr az mıdır billâh velî kılma sen istib'âd

Ebü'l-Leys nakl eder tefsîr içinde bir sahâbîden
Ki her mü'min oturuban ede taht üstüne isnâd

Onun karşısına dîvân iki saf duralar kullar
Dura hem kapıda kullar eger heftâd veger heştâd

Erişe bir melek Hak'tan dileye kapıda destûr
İşite onu bir hâdim göre gelen degildir yâd

Yanındaki kula ayda firişte geldi Allah'tan
Diler destûr ola gire kapıda umar istirşâd

O da yanındaki kula be resme söyleye tâ kim
Erişe mü'mine ol söz işitip ola gönlü şâd

Yanındaki kula ayda verin destûr ona gelsin
Bu kul kula o kul kula haber ere ki ayak ad

Firişte çün haber bile selâmu'llâh edip gire
İrüre hazretu'llâh'tan kerâmet armağan u zâd

Diye sabr ettinizdi çün verildi ni'me ukbe'd-dâr
Durur karşınıza kullar gerekmez nâme-i âzâd

«...Ve melekler de her kapıdan yanlarına vararak şöyle diyecekler: «— Sabrettiğiniz için size selâm olsun. Âhiret saâdeti ne güzeldir.—» *

Mukaatil'den rivâyettir ki dünyâ günleri mikdâr
Gele üç kez firiştehler neler viriser ol Cevvâd

İşittin çünki vildânı işit pes imdi gılmânı
Bulasın lûtf-ı Rahmân'ı olasın şâd ola hüssâd

«(Hizmet için) etraflarında döner kendilerine âit sedeflerinde saklı inciler gibi hizmetçiler.» **

Buyurur kim tavâf ede kamu mü'minleri gılman
Ki lülüler gibi meknûn olalar yüzleri verrâd

Ki zîrâ inci ter olsa olur hüsnü katı asfâ
Veyâhud olsa ger mahzûn olur kıymetli lûtf îkaad

Hem erişmez ona çün el be-gâyet arı olur ol
Çün onu delmedi hakkâk çepel eylemedi haddâd

Ali'den nakl eder râvî ki buyurdu resûlu'llâh
Ola cennette kullukçu ki küffârdan doğan evlâd

Ayıttı hem Ömer oğlu ki her bir uçmak ehlinin
Ola bin kul tapısında ki Hak lâ- yuhlifü'l-mîâd

Çü kul inci gibi ola kıyâs eyle efendisi
Ki hüsnü cevheri nola ne resme ola ol efrâd

Buyurmuştur resûlu'llâh efendi kuluna nisbet
Kamer gibi durur kim ol ola yıldızlara vakkaad

(*) Ra'd Sûresi, 23., 24. âyetler.
(**) Tûr Sûresi, 24. âyet.

Cemîi âlemin ilmin ona bildirdi çün Allâh
Onunçün söyledi ol da kişiden gözleye mirsâd

Muhammed'dir ki ilminden bilindi mersad-ı âyât
Muhammed'dir ki aynından bulundu maksad-ı gâyât

FASLÜN FÎ ENHÂRİ'L-CENNET

(Cennet ırmakları)

«(Küfürden) sakınanlara va'd edilen cennetin hâli (şu): Orada tadı ve kokusu bozulmayan bir sudan ırmaklar var...» *

Kelâmında buyurur Rabb-i Mahmûd
Şu cennetler kim etti onu mev'ûd

Ki vardır dedi anda türlü enhâr
Kemâl-i saltanattan etti izhâr

Birincisi durur sulardan enhâr
Kemâl-i kudretinden etti izhâr

Şu sudandır ki tadı gitmemiştir
Tagayyür bulup adı gitmemiştir

İkincisi durur ak sütten enhâr
Kemâl-i san'atından kıldı izhâr

Şu süttendir mizâcı kim arıdır
Tadı talı gibi rengi durudur

Üçüncüsü durur süciden enhâr
Kemâl-i hikmetinden etti izhâr

(*) *Muhammed Sûresi, 15. âyet.*

Şu meydendir k'içenler mest olurlar
Humârı yok safâdan hest olurlar

Dahi dördüncüsüdür baldan enhâr
Kemâl-i rahmetinden kıldı izhâr

Şu baldandır ki tadıdır musaffâ
Arıdan arıdır mumdandır asfâ

Bu ırmaklar ki çün tersîm olurlar
Hezârân bin yere taksîm olurlar

Akarlar cennet içre argı olmaz
Gediği yırtığı ve yargı olmaz

Ererler dâr u dîvâra berâber
Alırlar eksiğince halk serâser

Kimi çeşme kimi havz edinirler
Kimi bürke kimi ravz edinirler

Eger bir kimse kılarsa irâde
Ya mecmû'ın ya bir kaçın arada

İşâret kılar olur pes revâ ne
Erişir der-peyince pes revâne

Ne yerde nice ederse tasarruf
Onu öyle eder bulur teşerrüf

Bu resme uşbu dörder türlü ırmak
Akıp seylâb olup dolmuştur uçmak

Bulardan gayri Kevser ırmağı var
Haber vermiştir ondan kutbü'l-edvâr

Dedi bilir misiz kim Kevseri ne
Saâdetli kul erer Kevserine

Dedi bir nehrdir yarattı Allâh
Bana cennette va'de etti Allâh

Suyu ak sütten ak kardan sovukdur
Aselden tatlı kaymaktan sıvıktır

İki yanı kızıl altın kenârı
Su kapları gümüşten cümle varı

Kenârında ağ inciden çadırlar
Kurulmuştur yasanmıştur sadırlar

İçinde çay dışı dürr ile yâkuut
Turâbı misgden etyab canlara kuut

İçenler susamazlar tâ ebed hiç
Onu olmaya içmez bir ahad hîç

Velî önden muhâcirler içiser
Tarîk-ı Hak'ta hâcirler içiser

Buların da fakîri önden içe
Şu kim halk onu saymazlardı hîçe

Donu eski başı taguk gezerdi
Cihânın az u özünden bezerdi

Kimesne sözlerin işitmez idi
Dilekleri hoş aslâ bitmez idi

Kimesne bunlara açmazdı kapı
Tapılar etseler geçmezdi tapı

Gezerlerdi cihanda nâ-murâdîn
Bulamazdı birisi hiç murâdın

Bular şol kimse idi dese vallâh
Onun andını hiç sımazdı Allâh

Şolukdem hâcetin makbûl ederdi
Eger az diler ise bol ederdi

Pes evvel bunlar aça feth-i bâbı
Pes evvel bunlar içe ol şarâbı

Çü Kevser ırmağını bildin ey şâh
Çü bildin bî-gümân bil buldun ey şâh

İşit Kâfûr ile pes Selsebîl'i
Bulardan yana sorgıl sen sebîli

İkisi Tûbî dibinden çıkarlar
Cemîi cennet içine akarlar

Onunçün verdi Hak Kâfûr ona ad
Sovuktur aktır eder kokusu şâd

Bu bir çeşme durur ebrâr içerler
İbâdu'llâh ulü'l-esrâr içerler

Birine verdi Hak hem Selsebîl ad
Veriptir ona zîrâ reng ü bû tad

Letâfetten ona verdi selâset
Tarâvetten kodu onda melâset

Pes adı lâyık oldu Selsebîl'e
Müşâbihtir mizâcı zencebîle

Arab zîrâ kim istilzâz alırlar
Tadından zencebîlin şâz olurlar

Dahi bir çeşme vardır adı Tesnim
Husûsiyyât ile kıld'anı taksîm

Musaffâ bir şarabdır rengidir ak
Hıtâmı misg-i ezfer levni berrâk

Onunçün dedi Hak Tesnîm ona ad
Kim artuk verdi ona kamudan tad

Onunçün dedi hem iner havâdan
Degil yerler yüzünden yâ hebâdan

Kadehler bâdeler dola tamâmı
İçenler bula ferhunde nizâmı

Hem âhir içiserler onu anda
Bulalar cisme rûh-ı sânî anda

İçerler sırf onu katmazlar âba
Karıştırmazlar onu hiç şarâba

Kalan halka onu memzûc ederler
Buları iç kalanın uç ederler

İçecek kabı ekvâb u ebârîk
Ki ya'nî inci sagar altın ibrîk

Mukarrebler şarabıdır bu fercâm
Avâma yoktur andan cur'a yâ câm

Çün ebrâr anda ger Kâfûr içerler
Kadehler doldurup mevfûr içerler

Mukarrebler velî Tesnîm içerler
Dolu dolu gehî gâh nîm içerler

Bular zîrâ erer tevhîd-i zâta
Makaam-ı vahdete tecrîd-i zâta

Mekîn olup bulurlar istikaamet
Ederler Hakk ile Hakk'a ikaamet

Tefâsîl içre vâsıllar likaaya
Fenâ fi'llâh olup ayn-i bekaaya

İçicek bileler âyât-ı büşrâ
Geçicek bulalar gâyât-ı büşrâ

Tecellî ede andan hazret-i zât
Biline buluna aksâ-yı lezzât

FASLÜN Fİ MERÂTİB-İ EHLİ'L-CENNET

(Cennetliklerin mertebeleri)

«Şüphesiz takvâ sâhipleri cennetlerde aydınlıklar içindedir.» «Rıza gösterilen bir yerde, kudretine nihâyet olmayan bir Melîk'in huzûrunda...» *

Eyâ devlet makaamında merâtibçün olan seyyâh
Veyâ izzet merâmında metâlibçün olan seyyâh

İşit imdi bu tâlibden beyân etsin metâlibden
Haber versin merâtibden onu kılsın sana îzâh

Bu âsâra ola mellâh bu esrâra ola bevvâh
Eger ol Âlim ü Fettâh verirse ilmine miftâh

Çü bildin dâr-ı Rahmânı ki Adn uçmağıdır onu
Diyem pes ehl-i îmânı kılam yerli yerin ifsâh

Cemîi enbiyâ tahkîk girerler Adn'e kıl tasdîk
Şehîd ü hem bile sıddîk girerler Adn'e ey nessâh

Vesîle çünki mansustur resûlu'llâha mahsustur
Onun dört yanı mersustur düzülmüşdür makaam elvâh

Tolısar anda pes ashâb resûlün katına ahbâb
Açısar onlara ebvâb yüce dergâhına Fettâh

(*) *Kamer Sûresi, 54., 55. âyetler.*

Ne denli ehl-i beyt kim var olısar yanına devvâr
Kevâkib nitekim edvâr olıcak bedr olur vezzâh

Bulardan sonra kâmiller velîler ilmi şâmiller
İbâdet içre âmiller eger müflih veger fellâh

Bulardan sonra hep insan merâtibce dola yeksan
Şu denli Hak ede ihsan ki şerh edemeye şürrâh

Ola çoğu bu ümmetten dolu îmân u hikmetten
Aka deryâ-yı rahmetten ola gark cân ile eşbâh

Kara sığırda bir ak kıl niceyse kılma kaal ü kîl
Buları anda böyle kıl gönül levhinde ol levvâh

Buyurur Hak kelâmında ki halk cennet makaamında
Gelip Dârü's-Selam'ında iki bölük ola ervâh

Biri onun müeddebler o hazrette mukarrebler
Kemâlile mürettebler kılanlar nefsini ıslâh

İkinci kim ola makbûl ki ashâb-ı yemindir ol
Olurlardı Hak'a meşgûl ibâdette açıp ecnâh

Mukarrebler işit ey şâh diyem kimlerdir ol âgâh
Ki kıldı bunları Allâh kalan halka göre misbâh

Bulardı hayra sâbıklar ibâdâta muvâfıklar
Şerâyi'de mutâbıklar hakaayıkta olan lemmâh

Gelenler mescide önden bilenler Tanrı'nın derdin
Kaçan kim ola yevmü'd-din bular çok idiser erbâh

Bular pes kutlu bahtlarda otura âlî tahtlarda
Nehâlîlerde rahtlarda ki vaz' etmiş ola tarrâh

O tahtlar hep müzehhebler cevâhirle mühezzebler
Nefâyisle mutayyebler saça müsg ü abîr eryâh

Otura uşbu kaabiller o tahtlarda mukaabiller
Derile cümle kâmiller kimi ârif kimi bevvâh

Döküle şekkerî hunlar giyeler cevherî donlar
Otura söykenüp bunlar kimi ferhan kimi mifrâh

Tavâf ede gelip vildân ayağın duralar gılman
Sürüle devr ile devran kurula bâde ve akdâh

Sunalar kâseler ibrîk edip gönülleri teşrîk
Kılalar canları teşvîk nüfûsa vereler efrâh

Vereler şol şarâbı kim yoğ onun hiç şer âbı kim
Bulunmaz hiç serâbı kim harâb ede dimağı râh

Yemişten ne dilerse ne kim arzû ederlerse
Neye akl irgürürlerse gele nâr u üzüm tüffâh

Kuş eti iştihâ olsa ne denli müştehâ olsa
Ne denli müntehâ olsa gele hâzır bilâ-ilhâh

Gele ağaçlara kona öte benzeye hoş-hûna
İne sonra kona hûna terennümle edip ifsâh

İşitenler ola bî-hûş yiyeler çün etini hoş
Uça geri gide ol kuş ola mergûl ile meddâh

Bu kez erişe hûr-i în hezârân nâz ile nârîn
Bular her birisi yarın edeler lûtf ile mellâh

Kim ede bunları takrîr veyâ ni'metleri tahrîr
Velîkin bu kadar tefsîr çün ettim eyleye îlâh

Mukarrebler çü bilindi ale'l-icmâl denildi
Bu mikdâr çünki kılındı sabâhı göstere isbâh

Pes ashâb-ı yemîni has beyân edem o hâsü'l-hâs
Fesâhatta olam gavvâs belâgatta olam sebbâh

Gire bunlar gülistâna vara bâğ ile bostâna
Safâlar içre müstâne olalar zevk ile seyyâh

Alalar türlü bahşâyiş olalar şâd ü asâyiş
Bulalar türlü arâyiş olalar cevk ile seyyâh

Resûlu'llâh ayıtmıştır onu ashâb işitmiştir
Sözünde andlar açmıştır olalar tavk ile seyyâh

Olalar muntazım ahvâl yemişler edeler îsâl
Erişe bir dahi fi'l-hâl olalar zevk ile seyyâh

Nice kim dâda ad ermez bu dadlara da dad ermez
Bularda şâda şad ermez olalar şevk ile seyyâh

Bulara ol mukaddes zât viriser a'zam-ı lezzât
Olalar Hakk ile bizzât olalar halk ile seyyâh

Viriser zü'l-kemâl Allâh bekaalar zü'l-celâl Allâh
Likaalar zü'l-cemâl Allâh olalar aşk ile seyyâh

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

İşit nakl edem ashâb-ı yemîni
Saçam güller yüzüne şeb-nemîni

Karâr ede bular ezhâr içinde
Sarây u köşk ü kasr enhâr içinde

Oturalar ağaçlar gölgesinde
Beyân edem ağacın gölgesin de

Ağaçlar ola düpdüz ola yemiş
Yemişlerin onu kim ola yemiş

Ağaç var gölgesi kim göçmeye hiç
Segirtse yüz yıl atlı geçmeye hiç

Dahi buyurdu ol sultân-ı ebrâr
Ki vardır cennet içre türlü eşcâr

Ol ağaçlarda çanlar var gümüşten
Öterler tatlı zurnâdan kamıştan

Semâ' etmekliğe çün şevk edeler
Ol ağaçlara azm edip gideler

Pes Allâh'l-Kerîm emr idiser der
Ki arş altından anda yel eser der

Onun çanlarını tahrîk idiser
O çanların ünün halk işidiser

Ger ol ünü işitse ehl-i dünyâ
Tarabdan oladı süflâ ve ulyâ

Ne denli var ise dünyâdâ âvâz
Veyâhut sâz ününden olsa pervâz

Ol ağaçlarda mecmû'ı bulunur
Sadâsı ve edâsı hep bilinir

Gümüştendir ne denli varsa eşcâr
Cevâhirden durur mecmû'ı ahcâr

Kiminin yaprağı var ak gümüşten
Yemişi var lâtif berrak gümüşten

Kiminin kızıl altın yaprağı var
Dibinde müşg ü anber toprağı var

Ağaçların kamu kökü havâda
Yemişleri yere aslı ovada

Seher yeli sabâ zülfünde nâgâh
Eserse yaprağın titrerse geh gâh

Bir âvâz işitilir tatlı zibâ
Düşer canlar gülistânına dibâ

Husûsâ ırmağ için derde merhem
Okurlar sûre-i Yûsuf'la Meryem

Verilir canlarına baht-ber-baht
Kurulur tenlerine taht-ber-taht

Ola her biri tahtın gökçe âlî
Oturanlar ola şemsü'l-meâlî

Buyurmuştur haberde ol yüzü mâh
Saçıp elfâz-ı gevher-bârını şâh

Karıcıklar ki vardır saçları ak
Akardı gözlerinden yaş u çapak

Kıla Hak onları her gece ebkâr
Onun kudretlerine ermez efkâr

Çün onu Âyişe ana işitti
Yaşanıp yaşmağın dişin iş etti

Dedi olmaya mı acı bu tende
Dedi olmaya yarın acı anda

Erine âşık ola bu hatunlar
Otuz üçer yaşında ola bunlar

Eger bir avret iki ere varsa
Vara her kankısına kim dilerse

Bu hatunlar şu dürler dakınısar
Kim ednâ nûru âfâka konısar

Giye her biri yetmiş don tamâmet
Bu donlardan çü arz eyleye kaamet

Görüne iliği endâm içinde
Kızıl sücü nitekim câm içinde

Çü söz bu gâyete erdi şehâ sen
İşit bârî diyem gâyette ahsen

Egerçi yok durur ona nihâyet
Velî sa'y-i belîg edem be-gâyet

Gör imdi Hak nice kaydın kayırdı
Hadîs-i kudsî içinde buyurdu

Ki sâlih kullarımçün ettim i'dâd
Şol eşyâyı kim ermez ona a'dâd

Ki hergiz gözler onu görmemiştir
Kimesne hiç kulağ irgürmemişdür

Beşer gönlünden aslâ geçmemiştir
Bu ıkiîdi kimesne açmamıştır

«Yüce Allâh buyurur ki — Ben sâlih kullarım için gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve beşer kalbinden hiç geçmemiş olan nimetler hazırladım.» *

Buyurdu hem geri Kur'ân içinde
Bu sözün mislini Furkaan içinde

Ki ben kullarım iç n şol kadarlar
Yarattım gizledim e'irmez nazarlar

Onu gözler karârından yarattım
Ivaz vermekçün onlara düritdüm

«Artık (dünyâda) işledikleri sâlih amellere mükâfât olarak kendileri için göz aydınlığından ne hazırlanıp saklandığını kimse bilmez» **

(*) *Hadîs-i Kutsî. Buharî, K. Tefsîr, Secde 17.*
(**) *Secde Sûresi, 17. âyet.*

Bu ma'nîden demiştir İbni Abbâs
Nisâr edip muattar lâfzı enfâs

Ki yedi kat yer ü gökler nizâmı
Biri birine ulaşsa tamâmı

Tamâmet cennetin ginliği kim var
Olurdu tûlu arzı işbu mikdâr

En ednâ şahsa kim cennet vere der
Viriser ona bin yıllık kadar yer

Yakını ırağını göriser der
Eli ayağı gözü iriser der

Bu sözden bir aceb söz dahi söyler
Sözünden dür döküp canları toylar

Ne denli var ise der cinn ü insan
Kamu bir mü'mine verilse yeksân

Camîin içireydi yedireydi
Yemekten sonra donlar giydireydi

Bir üyez kanadınca ni'metinden
Onun eksilmeyedi der katından

Dedi Süddî aleyhi'r-rahme bir söz
Gerek kim anlaya rind ü cihân-sûz

Yedi göğü yeri cem' eylese der
Dönüben bunları kat eylese der

Ki tâ doğransa hardal tanesince
O hardal tanesinin her birince

Hak'ın işbu kadar der cenneti var
O cennetlerde fazlı rahmeti var

Bu cennetler geri yer gökçe mikdâr
Ola ginligi fikr et imdi gel var

Onunçün dedi ol sultân-ı kevneyn
Risâlet ma'deni bürhân-ı kevneyn

Ki her bir mü'minin ednâ ve eşref
Ola bir haymesi dürden mücevvef

Uzunluğu ola göğe berâber
Zihi lûtf u kerem Allâhu ekber

Kapısı ola dört bin kızıl altın
Behâ kim buladı olsaydı satın

İçinde cümle ehli tuta evtân
Ola orta yerinde kendi sultân

Varıp seyr eylese birincisine
Biri görmeye kim birincisi ne

Çü takrîr-i merâtibçün kodum ferş üstüne dîbâc
Bu kez küllî metâlibçün koyam arş üstüne dîbâc

Gerekmez şath ile tâmât gerektir dâl ola kaamât
Bu şat' üzre ola şeh mât hezârân bin adı Leclâc

Velî kim ola merdâne bu yola gire merdâne
Ki zîrâ uşbu meydâne ayak bastı mı gör Hallâc

Kodu iklîmini Edhem bu derde bulmadı merhem
Nice onun gibi sad hem kodu zer taht u zerrîn tâc

Kilim giydi Kelîm Mûsâ kayasın çâk edip Îsâ
Vücûdun mahv edip fersâ sıfâtın virdidi târâc

Cigerler kana gark oldu bu kez kan câna gark oldu
O can cânâna gark oldu o cânan tâ bula minhâc

İşit sâhib- şerîatten eser buldu tarîkatten
Haber bildi hakîkatten sefer kıldı edip mi'râc

Ne aydam ben nihâyetten ya esrâr-ı vilâyetten
Ve yâhud ol vilâyetten ne denli edem istihrâc

Meger şol söz kim Allâh dedi dedi resûlu'llâh
Eger olursa fazlu'llâh edem bir kaçını ihrâc

Buyurdu hoca-i kevneyn kelâmı kurretü'l-ayneyn
Nizâmı dürretü'l-levneyn sirâc-ı âlem-i vehhâc

Ki köşkler vardır uçmakta sever onları uçmak da
Eger olursa uçmakta ona uçup kanadın aç

İçinden gözükür dışı hicâb olmaz ona taşı
Taşından içinin kaşı gözükür bî-hicâb behhâc

Dediler kimlerin ola kim ola bunları bula
Dedi onlar vara dola o köşklerde ola nehhâc

Ki nerm ede kelâmını yedire hem taâmını
Ulaştıra sıyâmını ola ekser gününde aç

Uyurken halk namâz ede namâz içre niyâz ede
Nesine izz ü nâz ede çü kuldur Rabbine muhtâc

Buyurur geri ol server kim uçmağ içre bir yer var
Ona Dârü'l-Ferec derler ferah bulur giren efvâc

Ona onlar girerler kim çü gam-gîni görürler kim
Ferahlar irgürürler kim ki baştan aşmaya emvâc

Buyurdu hem resûlu'llâh Habîbu'llah halîlu'llah
Ki her kim fi- sebîli'llâh muhabbette ede intâc

Ki dostluk eyleye lillâh seve bir mü'mini fi'llâh
Yola kaayim ola billâh seve efrâd eger ezvâc

Vere Hak köşkler ezherden tamam yetmiş bin enverden
Ki bir yâkuut-ı ahmerden direk üzre ede idrâc

Olısar yüzleri berrâk nitekim şems eder işrâk
Dolar dağ ile taş evrâk güler sahrâ ve bağ ağaç

Diye kim halk varalım biz sevenlere erelim biz
Ne verdi hem görelim biz düzen min nutfetin emşâc *

Geleler göreler bunlar hep olmuş yüzleri günler
Gören göz kendüden günler nitekim Ka'be-i hüccâc

Birikmiş meşreb ü mezheb yeşil sündüs giyerler hep
Mutarraz zîver-i eşheb ki düşte görmedi nessâc

Yaraşmış serv-i kadd ile yazılmış alna hadd ile
Ki bir nûrânî hatt ile degil altın yâ isfidâc

Ki bu şunlar idi lillâh sevişmişleridi fi'llâh
Karışmışlar idi bi'llâh katışdurubanın emzâc

Gel imdi gel seviş lillâh gel imdi gel kavuş lillâh
Gel imdi gel karış lillâh döşene vasl için dîbâc

Dahi buyurdu peygamber o cümle âleme server
Ki âdiller ola ser-ber döşene asl için dîbâc

Şu kim hükmünde ehlinde tamâm adl ede ilinde
Ola nurânî minberde döşene bezl için dîbâc

Makaamı ol ola onun yemîni ola Rahmân'ın
Katında ulu sultânın döşene adl için dîbâc

Bak imdi gör zihî devlet bak imdi gör zihî rif'at
Bak imdi gör zihî izzet döşene ehl için dîbâc

(*) *«Karışık bir nutfe» Dehr Sûresi, 2. âyetten.*

Zihî Hannân-ı eclâ kim zihî Mennân-ı evlâ kim
Zihî Deyyân-ı a'lâ kim döşeye fazl için dîbâc

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

Çü vere kullarına taht ile tâc
Döşeye tahtlara nâsinc ü dîbâc

Diyelim pes nicedir tâc ile taht
Ne resmedir tamâmet raht ile baht

Rivâyettir geyiser her biri tâc
Kimi altın kimisi cevherî tâc

Bu tîcânın en ednâ incisi der
Tamâmet şarkı garbı ede tenvîr

Olısar kullarında üç bilezik
Ki kullar onun ile ola nâzik

Biri altın biri gümüş ola ak
Biri yâkuut ile lülü-yi berrâk

Geyesi sündüs ü istebrak ola
Harirlerdir giyen müstagrak ola

Be-gâyet incedir sündüs libâsı
Kalın olısar istebrak kabası

Yeşil dondur bu iki türlü donlar
Giyeler hem erenler hem hatunlar

Ne reng hoď istenirse bulınısar
Velî yeşilleri nârîn olısar

Olısar tahtları altından elvân
Göricek gayş idiser onu ervâh

Konula tarhlarına dürr ü cevher
Zeberced ornana lâl ile gevher

Döşene tahtlara evvâ'-ı refref
Bu refreflerde mesned kona saf saf

Kaçan binmek dilerse ıssı nâgâh
Ki tâ seyrân ede ilini geh gâh

Tevâzu' eyleye ona anıla
Nitekim kulları eder benile

Bine ağa kavâya ede pertâb
Ere kanda dilerse hemçü mehtâb

Kaçan görmek dilese yârini yâr
Bine tahta ola ol yana seyyâr

Erişe kardeşe bilişe fi'l-hâl
Girişe görüşe bilişe fi'l-hâl

Diye bilir misin hiç ey karındaş
Seninle yâr idik dünyâda adaş

Fülân meclisde var mı hâtırında
Ne söyleştik durur mu hâtırında

Duâ kıldık Hak etmiş anda güfrân
Bugün el-hamdü'lillâh kılmış ihsân

Meger bir gün suâl ettiler ashab
Dediler yâ resûla'llâh ki deryâb

«... Hem Adn cennetlerinde güzel meskenler..» *

(*) *Tevbe Sûresi, 72. âyet.*

Bu sözün ma'nisin eyle mübeyyen
Ki tâ bilevüz onu biz muayyen

Buyurdu kasrlardır lülülerden
Dirîğ olmayısardur ulülardan

Ola her kasr içinde yetmişer dar
Kamu yâkuut-ı ahmerdir nekim var

Bu kez her dâr içinde yetmiş ev var
Zümürrüdden yeşil dîvârı devvâr

Her evde yetmişer taht uruluptur
Ki her birine yetmiş ferş oluptur

Bu kez her ferşe ol ferrâş-ı kudret
Birer reng eylemiş nakkaaş-ı kudret

Oturur her firâş üstünde bir hûb
Özü yüzü gözü ve sözü mahbûb

Her evde var geri yetmiş mevâyid
Birinde var geri yetmiş fevâyid

Geri her evde var yetmiş vasâyif
Kamer yüzlü şeker sözlü letâyif

Vere her mü'mine ol Rabbü'l-erbâb
Şu denli kuvveti Fettâhü'l-ebvâb

Ki mecmûına ere ede sohbet
Cemîine erişti̇re mahabbet

Rivâyettir ki bir a'rabî geldi
Resûl-i kâyinâtın yolun aldı

Dedi kim yâ Ebe'a-Kaasım haber ver
Suâlime cevâb-ı mu'teber ver

Senin zu'mun budur kim uçmak ehli
Yiyip içip olurlar kocmak ehli

Dedi şol Tanrı hakkıçün ki canım
Elindedir onun yoktur gümanım

Ki her bir mü'mine ol yüce hazret
Vere yüz erce kuvvet içre kuvvet

Yemek içmekte etmekte cimâ'ı
Yüz erce bulısarlar ictimâ'ı

Dedi a'râbî işbu söz acebdir
Ki bu ma'nî nedendir ne sebebdir

Yese içse olurdu ona hâcet
Değil hâcet yeri hod hâşâ cennet

Dedi yiyip içenler döke terler
Şu terler kim olalar müşg ü dürler

Dahi buyurdu kim Hak ede ilhâm
Ede canlar gıdâsın evvel in'âm

K'ideler hazretine hamd ü tesbîh
Erişe canlara tâ türlü tefrîh

Değildir çünki cennet dâr-ı teklîf
Olısardur muhakkak dâr-ı teşrîf

Pes anda hamd ü tesbîh ola lezzât
Ser-â-ser her makaamı dola lezzât

Çü yemeğe ki gönlü uzada el
Diye subhânek'allâhümme evvel *

(*) Ey Allâhım, seni tesbîh ve tenzîh ederim.

Ne cinsten kim ederse iştihâlar
Gelirser türlü türlü müştehâlar

Şoluk sâat nice hunlar gele der
Ki her bir mâide bir mîl ola der

Ola her mâide üzre tabaklar
Yevâkît ü zebercedden çanaklar

Yemekler çün kona yerli yerine
Tadı hiç benzemeye bir birine

Kaçan kim olalar fâriğ gıdâdan
Edeler hamd ile şükrü duâdan

«...Duâlarının sonu ise — Bütün hamdler âlemlerin Rabb'ine mahsustur — gerçeğidir.» *

Dediler kim şu vaktin kim halâyık
Bulalar yerli yerin câna lâyık

Resûlu'llâh evinde hamd idiser
Cemî-i cennet ehli işidiser

Nice hamd etmesin gör rif'atını
Kemâl-i kadrin a'lâ tal'atını

Kim onun devletinde cinn ü insan
Ne denli buldular gör lûtf u ihsân

Şular kim bunların kaydın yediler
Bulısar dördişer cennet dediler

İkinin biri gümüş biri altın
Girenler olısar hayrân u meftûn

(*) Yûnus Sûresi, 10. âyet.

İkisi hem ola yâkuut-ı ahmer
Sanasın kim şuân'ı bedr-i akmer

İçinde iki su mevfûr akısar
Karışmış büşg ile kâfûr akısar

Akısar nitekim deryâ-yı Ummân
Tolısar ravzası hurmâ ve rümmân

Zümürrüdden ola hurma budağı
Yemişlerden dola kasr ile bâğı

Kızıl altından ola yaprağı hep
Aselden tatlı sütten ak ağı hep

Çekirdek olmaya yemişlerinde
Ki zahmet olmaya tâ dişlerinde

Ki cennet mülküdür dâr-ı kerâmet
Girenler olısar gamdan selâmet

Ne mülk olur İlâhî mülk-i bâkî
Niderler bu fenâ Şâm'ı Irâk'ı

Fedâ kılmak gerektir cismi cânı
Yele vermek gerektir adı sanı

Varıp ol mülküne girmeklik için
Yüce dergâhına ermeklik için

İlâhî sen Ganî'sin ben fakîrem
Kapında elleri bağlı esîrem

Bu gin mülkünde bana bir aracık
Bu çok ni'metlerinden bir paracık

Verirsen nola ey Vehhâbü Hallâk
Tadırsan nola ey Kassâmü'l-erzâk

Benim gibi medetsiz bî-nevâyı
Esirgep derdine kılsan devâyı

Ne naks ola kemâl-i kudretinden
Ne gide yâ celâl-i hazretinden

İmâret eyle pes gönlüm harâbın
İçirgil cânıma hikmet şarâbın

Olam tâ ben de mest-i lâ-yezâlî
Bulam destinde hest-i lâ-yezâli

Mahabbet âleminden bir nazar kıl
Ki kaali kîli kîle kaale bir kıl

Habîbin pertevinden bir eser ver
Ki hâli hâli kıla bâli tenvîr

İrür hakke'l-yakîne ver avârif
Avârif meclisinde sun maârif

Hakaayık iline pervâz edem tâ
Dakaayık diline âgâz edem tâ

Gelip keşf edem esrâr-ı meânî
Nisâr eyleyem âsâr-ı mebânî

Bulanlar gevherimi olalar şâh
Alanlar pertevimi olalar mâh

Yemekler çün yine düpdüz halâvetten ede îrâz
Ola işret gece gündüz tarâvetten ede îrâz

Viriser şol kadehler kim gidiser şol terahlar kim
İriser şol ferahlar kim sehâvetten ede îrâz

Ki tâ bu âlem-i insan be-küllî pâk ola yeksan
Erişe bî-hesâb ihsan hidâyetten ede îrâs

Ola pes cân u dil zâhir arına bâtın u zâhir
Taâlluktan ola tâhir tahâretten ede îrâz

«... Rab'leri onlara tertemiz bir şarab içirmiştir.» *

Sakaahüm Rabbühün câmın suna uşşâka fercâmın
Ki hayr edip serencâmın inâyetten ede îrâs

Olur musun aceb âgâh ne buyurdu resûlu'llâh
Neler vere dedi Allâh ibâdetten ede îrâs

Ki dünyâda bize ahbâb eger âl ü ve ger ashâb
Aça Hak bunlara ebvâb saâdetten ede îrâs

Ola Yûsuf Süleyman-veş olalar ya'ni sultan-veş
Olalar hep Kerîman-veş kerâmetten ede îrâs

Gel imdi istimâ' eyle derûnundan semâ' eyle
Girip çarha semâ' eyle ziyâfetten ede îrâs

Ne der gör İbni Abbâs'ı işitip âlemü'n-nâsı
Cevâhir döküp enfâsı nefâsetten ede îrâs

Ki cennet ehli hep şubban olısarlar kamu hûban
Sakalsız cümle mahbûban letâfetten ede îrâs

Ki kıl olmaya taşında meger kim ola başında
Ya kirpiklerde kaşında melâhatten ede îrâs

Dediler ba'zı râvîler bıyık ola ahdar
Seçile tâ dişiden er âlametten ede îrâs

Ola kaametleri evlâ Adem ata gibi a'lâ
Ola altmış arış bâlâ fehametten ede îrâs

(*) *Dehr Sûresi, 21. âyet.*

Ola Îsâ yaşında hep otuz üçerde leb-ber-leb
Bedenler ak ola gabgab be-gâyetten ede îrâs

Giye cümle beşer hulle tamâmet yetmişer hulle
Erişmiş yetmişer hulle zarâfetten ede îrâs

Kamunun rengi günâ-gûn yeşil Jengâri al mey-gûn
Sarı rümmânî ak gül-gûn tamâmetten ede îrâs

Onar parmaklarında hûb onar yüzük ola mergûb
Be-gâyet olalar mahbûb mahabbetten ede îrâs

Buyurdu hem geri ol şâh dilerse ger kişi nâgâh
Kim oğlan vere ol Allâh ziyâdetten ede îrâs

Helâli tiz gebe ola çü bir sâat tamâm dola
Doğura oğlanın bula o devletten ede îrâs

O lûtfu çok Ganî sultan şu denli kılısar ihsan
K'utana cinn ile insan selâmetten ede îrâs

Ki hattâ ola kim kimse dileye kim ekin ekse
Geliser iştihâ nefse bu hâletten ede îrâs

Diye yâ Rabbi destûr ver ekin ekem sürem ben yer
Diye hep vermişem bir bir kifâyetten ede îrâs

Diye verdim belî yâ Rab bana ni'metleri agleb
Velî oldu ekin matleb hisâsetten ede îrâs

Diye yâ Âdem oğlanı doğurmaz seni kalanı
Çü doymazsın pes al onu cezâletten ede îrâs

Ona fi'l-hâl bite reste biçe derhâl ede deste
Kıla dağlar gibi beste zirâatten ede îrâs

Buyurdu ol Kerîmü'z-zât çü mü'minler dola cennât
Kopısar bile zürriyât sadakatten ede îrâs

Ulusuna sebeb îman kiçisine sebeb ihsan
Kamusuna sebeb rıdvan semâhatten ede îrâs

Ata ana ola mesrûr dola gönülleri pür-nûr
Ola hâtırları ma'mûr imâretten ede îrâs

Zihi Settâr-ı a'zâm kim zihî Gaffâr-ı âlem kim
Zihî Cebbâr-ı âlem kim celâletten ede îrâs

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

Rivâyette geliptir ender ahbâr
Kim onu nakl ederler bize ahyâr

Ki mü'min var ki tuta çünkim evtân
Olısar izzet içre sanki sultân

Şu denli ola nûr-ı hey'eti kim
Melek gönlüne düşe heybeti kim

Özü döyemeye özüne onun
Gözü bakamaya yüzüne onun

Melek ayda ki bu kul yâ İlâhî
Neden buldu bu envâr-ı kemâhı

Hitâb ere beni tebcîl ederdi
Bana zikr eyleyip tehlîl ederdi

Çü bu kul eder idi bana ikrâm
Bugün ben de kılarım ona ikrâm

Rivâyette geliptır Mustafâ'dan
Vefâ gencînesi kân-ı safâdan

Buyurdu kul ola uçmağ içinde
Sarây u köşk ü bâğ ırmağ içinde

Efendisi çü göre rif'atını
Taaccüb kıla Hakk'ın san'atını

Diye hâlim acebdir noldu yâ Rab
Ki kulum benden a'lâ oldu yâ Rab

Buyura Hak onunçündür bu ahvâl
Ki senden artuk etmişti ol a'mâl

Ne der dinle resûl-i kâyinâtı
Kim ol bildirdi Hakk'ı mümkinâtı

Ki cennet içre var şol âlî köşkler
Ki yoktur onların emsâli köşkler

Onun ehlini cennet ehli gözler
Nitekim yıldızı gözleye gözler

Dediler yâ resûla'llâh belîdir
Velî bu enbiyânın menzlidir

Bulardan gayri kimse ermez ona
Bular girer kimesne girmez ona

Dedi şol Tanrı hakkıyçün ki cânım
Elindedir onun yoktur gümânım

Giriserlerdür ona şol erenler
Ki Hakk'a mürseline hak diyenler

Bu sözlerden dahi a'lâ işârât
Diyiptir eyleyiptir hoş beşârât

Kim en ednâsı cennet ehlinin der
Şu kim kamudan alçak bulısar yer

Şudur kim ona seksen bin tamâmet
Verile kul yüzü gül serv-i kaamet

Dahi verile yetmiş iki ezvâc
Giye dîbâc uruna cevheri tâc

Erişe nûru şarktan garba onun
Yetişe berkı bu'da kurba onun

Kurula üstüne bir kubbe lülü
Ki yâkuut ile ola tarhı sulu

İçi Câbiye ve San'âca yer var
Bir aylık ola ya'ni ona mikdâr

En ednâ bu olucak var kıyâs et
Nedir a'lâsı bil Hakk'a sipâs et

Beyân ettimdi ger olduysa mefhûm
Ayân ettimdi ger olduysa ma'lûm

Biraz ahvâlini geri semî' ol
Çü yok imkânı denmeğe cemî' ol

Ki sığmaz hokkaya deryâ-yı umman
Karınca ne bilir kimdir Süleyman

Eger deryâdan olur katre peydâ
Olur hem katreden deryâ hüveydâ

İşaret biline ettim beşâret
Ki varsa aklı yekfihi'l-işâret *

Kulağın merkezin pergâr-ı hikmet
Kılarsan söyleyem ebkâr-ı hikmet

Dedi ol kâyinâtın âfitâbı
Ola uçmağ içinin sâfî tâbı

(*) *«Ârife bir işâret yeter.»*

Ki doğmadan güneş çîn-i seherde
Niceyse öyledir anda eserde

Havâsı cennetin mergûb olısar
Sovuk yok ıssı yok metrûb olısar

Müfessirler dedi cennet zamânı
Ziyâdır hep münevverdir mekânı

Güneş yok anda kim doğa tolına
Gece gündüz nitesi pes biline

Dediler ref' ola âlem hicâbı
Nitekim hûb aça yüzden nikaabı

Tecellî ede nûrullâh-ı a'zâm
Münevver ola pes arş-ı muazzam

Düşe ferşe bu nûrun in'ikâsı
Ola zâhir zuhûrun in'ikâsı

Bile pes ehl-i cennet oldu gündüz
Kamu müstağrak ola nûra düpdüz

Gece olduğuna budur alâmet
Hicâb ine ve kaplaya tamâmet

Dahi uçmakta olmaz (kimse) a'zab
Kamu evli ola a'câm ü a'râb

Acemce Türkçe olmaya kelâmı
Arabce söyleye cümle tamâmı

Alî dedi buyurdu şâh-ı kevneyn
Hidâyet göklerinde mâh-ı kevneyn

Kim uçmağ içre var bir ulu bâzâr
O bâzârı görenler olalar zâr

Bulunmaz satı bâzâr ol mekânda
Velîkin satılır sûretler anda

Neden kim iştihâ etse erenler
Alıp al sûrete girer girenler

Dediler ya'ni tâlib olsa insan
Ki bula ol hüsünde türlü ihsan

Çalap Tanrı kemâl-i kudretinden
Nazar kıla celâl-i hazretinden

Onu ol sûrete tasvîr ede der
Ki ya'nî sûretin tenvîr ede der

Bilen ârifler ol sûkun nihâdın
Ki Sûku'l-ma'rifet verdiler adın

Muhakkıklar dediler bir aceb söz
Kim anda ettiler bin râzı mermûz

Mukarrebler ne sûret kim dilerler
Hemîn ol sûrete tebdîl olurlar

Gerekse ol melek olsun gerek nâs
Olur bunda nitekim Hızr u İlyâs

Dilerler ise şehristân olurlar
Onun içinde verirler alırlar

Veren alan geri kendiler olur
Arar erer heman kendüyi bulur

Bulunmaz kendiden gayri bir insan
Egerçi cümle dolmuş yer yer insan

Bu söz tahkîka râci'dir bilinmez
Yeri vardır bu yerde aydılınmaz

Neyi kim istese el-hâsıl insân
Olısardur ol işe vâsıl insan

«.... Canlarının isteyeceği ve gözlerinin hoşlanacağı ne varsa hepsi oradadır.» *

Enes dedi dedi kân-ı risâlet
Kim ona indi erkân-ı risâlet

Ki her cum'a gele ol sûka ümmet
Ese rîhüş'şimâl ez-bâb-ı rahmet **

Ese yüzlerine bâd-ı muattar
Saça donlarına müşg ile anber

Bularun artısar anda kemâli
Ziyâde olısar hüsnü cemâli

Seferden sarâyına giricek
Diyeler bunları ehli göricek

Kim olmuştur kemâliniz ziyâde
Gideliden cemâliniz ziyâde

Bular da aydalar vallâhi siz hem
Şu vaktten kim güzer kıldıktı biz hem

Kim olmuştur kemâliniz ziyâde
Gideliden cemâliniz ziyâde

Münâsib bu söze Furkaan içinde
Buyurdu Hak işit Kur'ân içinde

(*) *Zuhruf Sûresi, 71. âyet.*
(**) *Rahmet yelinden şimâl rüzgârı ese.*

«Onlara orada ne dilerse var . Katımızda ise ziyâde (Allâh'ı görmek) var.» *

Dedi ba'zı müfessirler bu âyet
Beyân eder atâ-yı bî-nihâyet

Gelir vaktü'l-mezîd içre ayânı
Hakın üç türlü halka armağanı

Bu üçten armagan şoldur ki biri
Cinân içre bulunmaz hiç nazîri

Kelâmında nitekim dedi onu
Beyân etti bize bu armaganı

«Artık (dünyâda) işledikleri sâlih amellere mükâfat olarak kendileri için göz aydınlığından ne hazırlanıp saklandığını kimse bilmez.» **

İkinci armagânı budur onun
Alısar lezzet ondan akl u cânın

Ki kendi lûtf ile vere selâmı
Onun ardınca söyleye kelâmı

Kelâmında nitekim dedi onu
Beyân etti bize bu armağanı

(*) *Kaaf Sûresi, 35. âyet.*
(**) *Secde Sûresi, 17. âyet.*

«Allâh tarafından (melekler vasıtasıyla) bir söz olarak onlara — Selâm — vardır.» *

Budur onun üçüncü armagânı
Beyân ede o yüzde çok meânî

Buyura râzıyam sizden hakîkat
Ebed gitmeyesiz bizden hakîkat

İkisinden de bu efdal olısar
Ne iki kamudan ekmel olısar

Kelâmında nitekim dedi onu
Beyân etti bize bu armagânı

«... Allâh'ın bir rızâsı ise daha büyüktür.» **

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

FASLÜN FÎ TEMSÎLİ'D-DÂREYN

(İki cihanın temsîli)

Elâ ey tâbib-i âyât gör imdi a'zam-ı âyât
Elâ ey kaasıd-ı gâyât gel işit gâyet-i gâyât

Gör ol sultân-ı âlem kim tecellî eyledi bir kez
Nenin gibi cihân etti yasadı hayme ve râyât

(*) *Yâsin Sûresi, 58. âyet.*
(**) *Tevbe Sûresi, 72. âyet.*

Binâsın urdu çün onun yüceldi kubbe-ber-kubbe
Kabâ giydirdi reng-â-reng kıbâbın eyledi kat kat

Kurup bu çarh-ı mînâyı eline verdi altın def
Gümüş kus urdu sahnında cevâhir saçtı tersîât

Döşedi anberîn bir ferş geyürdi bir yeşil atlas
Kodu başında müşgîn tâc onun başında mahzûnât

Bu ferşin yüzü üstüne akıttı lâcivert derya,
Dudağına saçıp dürler nısâr eyledi meknûnât

Esâsın âlemin çünkim urup onu tamâm etti
Müretteb oldu eksiksiz bu ulviyyât u sifliyyât

Yanağın eyleyip gül-gûn benefşî bir nikaab urdu
Ki her mahcûb onun yüzün görüp okumaya tâmât

Gözünde sihre remz etti ki mekkâre ola her gâh
Lebinden cevre kan ezdi yüzünde yazdı tasvîrât

Getirdi bir garîb insan bu fitne iline nâgâh
İlinden düşmüş âvâre gönülmüş gurbete heyhât

Kılıp u'cûbe-i esrâr edip bern âmic-ı envâr
Düzüp ünmûzec-i âsâr onu çün eyledi isbât

Hazâyin kapısın açtı nisâr etti atâsından
Saçıp âlemlere düpdüz erişti buna da sevgât

Be-nâgâh bu gârib insan elini sunayın sandı
Gelip bir fitne sandûkı içinden çıktı zürriyyât

Bu kez gözle bu sehhâre nider ensâline onun
Ki gözlerine her sâat eder bin türlü tahvîlât

Verir bir kâseyi evvel içi dolu şeker onun
Sunar bir sâgârı sonra karışmış zehr ile âfât

Yüzünü dönderir bizden bulur bin bin yeni âşık
Okur hüsnünde bunlara hezârân türlü hüsniyyât

Meâhâzâ yedi başlı bir ejderhâdır ol cellâd
Ki çengâlinde dârının asılmıştır nice emvât

Seni hoş tuttu sanırsın yüzüne güldügiyçün ol
Sana ruhlar verir ya'ni ki sayd ede kıla şehmât

Çü bildin dünyâ ahvâlin ona aldanma pes zinhâr
Kim önü ağlamak sonu ölümdür âh ile âhât

Gel imdi ol bekaa mülkün sana temsîl edem hâlin
Geri senden sana onu beyân edem nedir hâlât

Bu evden yigdigin onun sana senden edem takrîr
Ki gönlün mutmainn ola işitgil bârî tahrîrât

Anan karnındaken sana ayıtsa bir kişi ey yâr
Ki sen bundan dahi yigrek yere oynayısarsın at

O yere kim varırsın sen o yerde yer ile gök var
Hem ol gökte güneş ay var ederler yerde te'sîrât

O yerde var yedi iklîm doludur içi şehristân
Bu şehristanların içi doludur kasr u hammâmât

Yapılmıştır bu şehristan içinde âlî mescidler
Bu mescidlerde âbidler ederler Tanrı'ya tâât

Nice âlî medâriste müderrisler eder tedrîs
Dürişür nice tâlibler okunur ilm-i şer'iyyât

Kurulmuştur nice dükkân satarlar türlü ni'metler
Konulmuştur nice erkân sürerler nice ten'imât

Nice kullar karavaşlar elin kavşuru dururlar
Otururlar nice sultan yanında nice mahbûbât

Bu resme bârî dünyâyı sana vasf etse ol kişi
İnanmayayidin şâyed ne denli kılsa tavsîfât

Bu kez kim anadan doğdun gözünle gördün uş bir bir
Sana eyne'l-yakîn olup ayân oldu bu masnûnât

Anan karnında zulmette yediğin kara kan idi
Ne bilirdin bu âlemde ne denli vardı zevkiyyât

O zindandan elin alıp çıkardı işbu gin yere
Ne denli kıldı gör ihsan ne mikdâr etti taltîfât

Anan karnınca gör sana ne denli bunda yer verdi
Sana nice verildi gör bu mahsûsât u ma'kuulât

Hemân ol âhiret mülkü bunun gibi durur anla
Gözünle gördügün vaktin edersin onu tasdîkaat

Velî şimdi gerek sana ki tasdîk edesin onu
Yarın hod bî-güman şeksiz görüne anda gaybiyyât

Bu temsîli önet fehm et ki bundan yig mesel yoktur
Ki kâmiller bu temsîli edipdür hub tatbîkaat

Velîkin gâfil olma kim o yerde yoktu küfr îman
Bu yerde zâhir oldu hep ne denli varsa haysiyyât

Sakın imdi kıyâmette bu yerden geri doğucak
Bulunmasın kitâbında fesâda fıska keyfiyyât

Gel imdi bu gönül levhin musaffâ kıl taalluktan
Ki tâ menkuuş ola anda kelâm-ı fahri mevcûdât

Kim ol bir bir beyân etti şerâyi' ilmini cümle
Hakaayık ilmini tahkîk edip keşf etti tedkîkaat

Husûsâ kim haber verdi bu yolda can verenlerden
Edip hicret vatanlardan diyârından da ihrâcât

Düşüp Hak yoluna gide erişen kişi incide
Yüzüne bakmaya kimse sözüne kanda tergîbât

Bununla olmaya vara gazâlar kıla küffâra
Ki Hak sözün kıla i'lâ ede bâtıl sözü iskat

Gazaya kaani' olmaya şehid olmak da isteye
Ki tâ Hakk'a gide âhir kim oldur şâh-ı meşhûdât

Gel imdi dinle bu bâbı ne verir ona Vehhâbı
Nice açar gör ebvâbı ya maksûrât ya maksûdât

«... Dinlerini korumak için hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, dînim uğrunda işkenceye düşenlerin, savaşanların ve bu yolda öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim...» *

Buyurdu cennet içinde ki yüz menzil yarattı Hak
Verir gâzîlere yarın onu ol Vâhibü'l - hâcât

Bu menziller merâtibde katı âlî menâzildir
Ki her birinin arası beşer yüz yıl ola merrât

Buyurdu hem viriserdür şehîde altı haslet Hak
Muazzez kılısar onu idiser türlü teşrîfât

Biri budur kim olısar ol evvel defa'da magfûr
İkinci göre yerini kim olmuş ona tekrîmât

Üçüncü görmeye hergiz azâb-ı kabri ol tahkîk
Emîn ola kıyâmette şu gün kim tâk ola kaamât

Budur dördüncü başına ura tâc-ı vekaar onun
Ki bir yâkuutu dünyâdan yig ola nice kez kerrât

Beşinci yetmiş iki hûr ona evlendüriserdür
Ki hüsn ilinde mecmû'ı olısar tab'a mergûbât

(*) Âl-i İmran Sûresi, 195. âyet.

Budur altıncısı kim ol şefî' ola kıyâmette
Ki hısmından ede yetmiş kişiyi Hakk'a takrîbât

Zihî devlet şu başın kim bu yolda oldu ol îsâr
Yolunda sıdk ile gitti kim el-a'mâlü bi'nniyât *

Husûsâ cennete giren cehennemde görür bir yer
Ki kâfir gitsedi bundan girerdi ona bî-şübhât

Görür düşmenlerin ondan cehennemde muazzebler
Gelir şâd oluban ona budur Kur'ânda nakliyyât

Bu sözler kim beyân ettim muhakkaktır ki yok inkâr
Ki Kur'ân u hadîs ile getirdim külli kat'iyyât

Velî nidem eyâ gönül seni magrûr ediptir nefs
Onun da burnuna şeytân urupdur ucbe tesvîlât

Meger vardır seninle iş onunçün ilmi tutmazsın
Kasâvet kapladı için erişmez aslâ tenbîhât

Senin fikrin bu aydursın ki şimdi bir zaman oldu
Tutar bir kimse bulunmaz ne me'mûrât ne menhiyyât

Sana huccet olur mu bu elinde var iken Kur'ân
Kim oldur sâtıu'l-bürhân hem oldur kaatıu'l-âyât

Onu bir kimse gönderdi ki bir kez kün dedi evvel
Ki seksen bin tamâm âlem o sözden oldu mahlûkaat

Husûsâ onu bir kimse getirdi mu'cizâtile
Kim onunçün düzülmüştür bu heyât ü bu mâhiyyât

Ne buyurdu kelâmında işit imdi pes ol Allâh
Cemîi âlemin ilmi olur ol sözde ma'lûmât

(*) *«Ameller niyetlere göredir.» Hadîs-i Şerif.*

«Eger biz, bu Kur'ân'ı bir dağın üzerine indirseydik, muhakkak o dağı, Allâh korkusundan baş eğmiş, parçalanmış görürdün. Bu temsiller yok mu, işte biz onları, insanlar için getiriyoruz, olur ki düşünürler!..» *

Ki ya'ni işbu Kur'an'ı eger bir dağa indirsek
Olurdu korkumuzdan ol iki pâre olup zerrât

Husûsâ Âdemi-zâda beyân ettik biz emsâli
Ki tenzîl içre bildirdik ne denli varsa tevîlât

Ki tâ fikr edeler bunlar onunçün eyledik îcâd
Ki bir bilip bizi dâyim edeler türlü ta'zîmât

Ki zîrâ işbu âlemden bize bir gün gelirler çün
Ona göre derilsinler ki budur asl-ı tenzîlât

Çü bunu bildi âkıller tefekkür kıldı fâzıllar
Onunçün imdi kâmiller kılarlar nefsi tekmîlât

Onunçün bu yola bunlar kodular başı ve cânı
Onunçün sevdiler Hakk'ı ne akliyyât ne hissiyyât

Onunçün ellerin yudu bular cismânî âlemden
Onunçün kodular halkı ne nefsiyyât ne hadsiyyât

Onunçün fârig oldular bu sevdâdan bu kavgadan
Onunçün buldular zevki ne cefriyyât ne kudsiyyât

Onunçün tahliye etti bular nefsi avâyıktan
Onunçün oldular şevkı ne külliyyât ne cüz'iyyât

Onunçün tahliye etti bular kalbi maârifle
Onunçün buldular aşkı ne zevkiyyât ne şevkıyyât

(*) Haşr sûresi, 21. âyet.

Onunçün tecliye etti bular rûhu hakaayıkla
Onunçün perde götürdü cemâlinden hakîkat zât

Onunçün tasfiye etti bular zâtı merâtibden
Onunçün cilve urdu ayn gözüktü nûr-ı Hak bizzât

Gel insâf eyle sen imdi kim el-insâfu nisfü'ddîn (*)
İçinde var mı gör derdin ya cânında aceb lezzât

Eger gönlünde derd olsa ya lezzet olsa cânında
Düşerdi canın içine senin aşkı ilâhiyyât

Onun ta'zîmi bâbından dolardı gönlüne haşyet
Ona bin âh u zâr ile ederdin türlü takdîsât

Dudağın depserüp belin bükülürdü tahayyürden
Gözün yaşı revân olup gülermiydin aceb evkaat

Anar mısın kıyâmet gün denicek nefsi nefsi halk
Yürek hulkuma ericek gidicek korkudan tâkaat

Ne gelir başına yarın aceb bilir misin onu
Cehennem mi ola yerin ve yâhud ravza-i cennât

Kimesne bilmedi onu bilen de kaldı dehşette
Erişip hayret-i kübrâ bilimez nola makdûrât

Husûsâ muktedâ-yı halk nice dirildi dünyâda
İşittin nice ârifTen çü sunda Hak avâriften

İşittin nice ârifTen çü sunda Hak avâritten
Utandılar maârifTen bular etmez mi ta'rîfât

Meger kıla inâyet Hak cemâl-i cûdu feyzinden
Ki bu zulmânî gönlünü ede nûriyle tenvîrât

(*) *İnsaf dinin yarısıdır.*

Meger işitmedin Âdem ki cennetten ki çün çıktı
Tamâm üç yüz yıl ağladı ki ta afv ola taksîrât

Meger işitmedin Nûh'ı k'iderdi nevha heybetten
Dokuz yüz elli yıl yaşlar döküp ederdi tehlîlât

Meger işitmedin onu kim İbrâhîm Halîlu'llâh
Atıldı odlara uryân ederdi hükme teslîmât

Meger işitmedin onu kim İsmâîl fedâ oldu
Ki tâ bir gün devâ ere diyü ederdi tekbîrât

Meger işitmedin onu Şuayb olmuş idi a'mâ
Ki tâ bir gün nazar ere diyü ederdi tahmîdât

Meger ışitmedin Eyyûb nice sabr eyledi derde
Ki tâ bir gün meded ere diyü ederdi temcîdât

Meger işitmedin Mûsâ tecellî nûru derdinden
Ki tâ bir gün ere derman diyü ederdi telvînât

Meger işitmedin Dâvud otuz yıl ağladı kan yaş
Ki tâ bir gün yaşı onun siline ere temkînât

Meger işitmedin Yûnus onun ünsü firâkından
Balık karnına atıldı ederdi anda tesbîhât

Meger işitmedin Circîs onun aşkı hayâlinden
Nice kez öldü dirildi erişe diyü teşvîkaat

Meger işitmedin Yahyâ ki başın işbu meydâna
Nice top etti tâ bir kez hayâtü'l-küll aça sübbât

Meger işitmedin Îsâ onun derdi hevâsından
Hevâya ağdı kim hû'dan kemâhi ere tecrîdât

Meger işitmedin onu Habîbu'llah Muhammed kim
Ne can verdi mahabette k'ire mahbûba tahkîkaat

İşitmedin midi ashab husûsâ kim Alî nitdi
Hüseyn ile Hasan noldu ki hüsne ere tahsînât

İşitmedin midi uşşak şu denli aşka verdi can
Kim onun hiç hesâbına olunmaz dilde takrîrât

İşitmedin midi onu bu aşk yolun şular gider
Kim ef'âl ü sıfâtında ederler zâtı tevhîdât

İşitmedin midi onu mahabbet ma'rifet sırrın
Şular bildi ki mutlaktan giderdi külli takyîdât

İşitmedin midi onu mahabbet ona derler kim
Ki lezzete helâk olup fenâda gide teklîfât

İşitmedin midi onu kim oldur ma'rifet tahkîk
Ki hayrette şuhûd edip bekaaya gide taklîdât

İşitmedin midi onu ki keşf ermezse zâtından
Tecellî nûru insandan gidermez aslâ ta'dîdât

Var imdi Yazıcıoğlu bu ilme aklın erişmez
Eger yazsan da tâ devr-i kıyâmet türlü tasnîfât

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

Bu sırdan ister isen keşf-i râzı
Ne der dinle imâm-ı Fahr-i Râzî

Şu kim cisme veyâ cismâniye ol
Taalluk bula vâ mahsûs u ma'kuul

Odur der bil şehâdet âleminden
Erişmiştir saâdet âleminden

Feemmâ âlem-i ervâha gâyet
Bulunmaz yoktur ona hiç nihâyet

Koyup bu âlem-i ecsâdı ervâh
Sefer kıldığı ve kaldığı eşbâh

Budur kim âlem-i gayba gider ol
Gözet imdi ne vech ile eder ol

Bu ma'lûmdur son ervâha merâtib
Beşer ervâhıdır eşbâha râtib

Bulur lîkin meâricde kemâlât
Terakkîle medâricde saâdât

Sefer eder erer âhir tutup yol
Bu dünyâ göğünün ervâhına ol

İkinciden üçüncüden bu resme
Erişir rûha rûha cisme cisme

Erer tâ ona gide gide ervâh
Ki sâkinler durur kürsîde ervâh

Pes ol yerden dahi evlâya gider
Bulardan da geçer a'lâya gider

Görür durmuş melekler şol bisâta
Ki arşı eylemişler hep ihâta

Bulardan da geçip a'lâya gider
Terakkî eyleyip Mevlâ'ya gider

Erişir bir makaama kim melekler
Ki dizlerinde kalmış hep telekler

Götürmüşler omuza arşı bunlar
Ayaklarıyle geçmiş fersi bunlar

Pes ol yerden dahi eder terakkî
Ki tâ hâsıl ola nûr-ı telâkkî

Varır görür kim ervâh-ı mukaddes
Kim anda yok murabba' yâ müseddes

Zirâ kılmazlar ecsâma ılâka
Dururlar muntazır yevme't-telâka

Bular onlar dururlar kim edâsı
Ki zikru'llâh olur dâyim gıdâsı

Şarabıdır mahabbet Hakk'a kâyim
Ki mest-i lâ-yezâlî ola dâyim

Senâdır ünsleri Hakk'a itâat
Kamu lezzetleridir ona tâat

Tamam kim eyleye nakli bulardan
Çü kaasırdır beşer aklı bulardan

Bulardan da terakkî eder ervâh
Olur a'lâ-yı iliyyîne seyyâh

Geçer kor kanda varsa tavr u etvâr
Erer ona kim oldur nûr-ı envâr

Kim oldur mebdeü'l-kül hazretu'llâh
Eriştirmeğe kaadir kudretu'llâh

İşit pes nice zâhir olısardur
Gören göz nice zâhir olısardur

FASLÜN Fİ'Z — ZİYÂRÂT

(Ziyâretler)

Tamâm ola çü cennette merâtib
Gel imdi gör ne resme ola râtib

Nice ede biri birin ziyâret
Edem bir bir ibârette işâret

Varırlar cuma'ertesi hep evlâd
Görürler nicedir âbâ ve ecdâd

Ehad gün ataları anaları
Görürler nicedir neyler buları

Dü-şenbe günü şâkirdler gelirler
Kim üstadlar nider neyler görürler

Si-şenbe günü âlimler ererler
Ki şâkirdler nider neyler sorarlar

Çehâr-şenbe gün ümmet enbiyâya
Gelirler sora andan evliyâya

Kaçan penç-şenbe olsa enbiyâlar
Gelirler sora nider evliyâlar

Kaçan kim cum'a olsa cinn ü insan
Varırlar tâ yüzün gösterde sultan

Yerinde onu takrîr eyleyevüz
Biraz sabr eyle tahrîr eyleyevüz

FASLÜN Fİ'Z—ZİYÂFÂT

(Ziyâfetler)

Rivâyet eyledi Kaffâl-i Şâşî
Sakın zinhâr sözüne bakma şaşı

Dedi çün cum'a gün cümle halâyık
Gire uçmağa yurdun bula lâyık

Göreler anda a'lâ-yı makaamât
Bulalar anda envâ'ı kerâmât

Oğul kız buluşa ata analar
Edeler Hakk'a hamd ile senâlar

Pes ola cum'artesi ziyâfât
Ola her bir ziyâfette izâfât

Melekler da'vet ede yer yerinder
Gelin Âdem ataya bir birin der

Derile cennet-i hulde tamâmet
Verile bunlara anda kerâmet

Bağışlana ridâ ve tâc u hulle
Bağışlana atâ dîbâc u hulle

Ehad gün edeler geri nidâyı
Ki Nûh'a cem' olun kılın edâyı

Naîm açmağına cem' olalar pes
Geri anda ta'âmın bulalar pes

Dû-şenbe gün nidâ ede münâdî
Ki İbrahim'e açın tiz kanadı

Vara Firdevs'e hep cinn ile insan
Bulalar anda da envâ'ı ihsan

Si-şenbe gün ede geri nidâyı
Ki Mûsâ'ya giyin bu gün ridâyı

Derile cennetü'l-Me'vâ'ya cümle
Erişe anda da i'tâya cümle

Çehar-şenbe edeler geri i'lâm
Ki İsâya derilin ehl-i islâm

Derileler kamu Darü's-Selâm'a
Bulalar anda da türlü kerâme

Çü penç-şenbe ola geri münâdî
İrüre halka Hak'tan zevk u şâdî

Ki cem' olun olur bugün ziyâfet
Habîbu'llâh kılar bugün ziyâfet

Geleler cinn ü ins cennât-i Adn'e
Dolalar Tûbî'ye ravzât-ı Adn'e

Verile şol kadar anda atâyâ
Kim ancak Hak bile noldu hedâyâ

Ola yarındası gün çünki cum'a
Salâ ede melekler cümle cem'a

Ki sizi da'vet eder hazretu'llâh
Göresiz tâ kemâl-i kudreti'llâh

Olun hâzır bugün dârü'l-celâle
İresiz tâ kemâlile cemâle

Ere ondan hitâb-ı imtinânî
Kim olmaya arada tercümânı

Ki hiç nesne dahi var mı atâde
Kim ermemiş ola size aradan

Diyeler kaldı yâ Rab bu dilek kim
Resûle viribimişdün melek kim

Bize va'de kılıptın kim özünü
Yüze yüz gösteresin sen yüzünü

Pes andan erişe Hak'tan münâdî
Ki pes bana gelin siz yâ ibâdî

Gelin pes minnet-i uzmâya bugün
Gelin pes rif'at-i zülfâya bugün

Gelin pes manzar-ı eclâya bugün
Gelin pes matlab-ı a'lâya bugün

Gelin görün bugün kim Rabbü'l-erbâb
Size gözükmek için açtı kaç bâb

Rivâyet etti râvîler bu bâbı
Kim ol iki cihânın âfitâbı

Muhammed hazretine cem' ola halk
Sarâyının eşiğine dola halk

Cemî-i enbiyâ ve mürselînin
Cemî-i âhirîn ü evvelînin

Önüne düşe azm-i hazret ede
Alıp dârü'l-celâle doğru gide

Vara pes cennet-i Adn'e dola halk
Bir ak müşgden kesîbe cem' ola halk

Nidâ ere Cenâb-ı Kibriyâ'dan
Meleklere hitâb-ı Kibriyâ'dan

Kerûbiyyûn getire tâ ki minber
Şu minber kim ola yâkuut-ı ahmer

Ola bin yıllık onun irtifâ'ı
Erişe düpdüz aktâra şuâ'ı

Pes İbrâhîm'e emr eyleye Cebbâr
Ki çık hutbe oku işitsin ebrâr

Okuya ümmetine suhfunu ol
Beyân ede Lâtîfin lûtfunu ol

Pes andan ayda yâ Mûsa'bne İmrân
Ki çık minberde kıl Tevrât'ı tibyân

Okuya anda Tevrât'ını Mûsâ
Beyân eyleye âyâtını Mûsâ

Pes andan emr idiser Rabb-ü ma'bûd
Zebûr'un okuya minberde Dâvûd

Şu resm ile onu takrîr ede ol
Ki yetmiş savt ile tahrîr ede ol

Pes andan emr ede İncîl'i Îsâ
Ki minberde ede tebcîli Îsâ

Okuya ede esrârın beyân ol
Rumûzun keşf ede keşfin ayân ol

Pes andan emr ede dur yâ Muhammed
Hakîkî ilmim irgür yâ Muhammed

Ayağın ata çün yerden kenâra
Gele yâkuut-ı ahmer bir minâre

Bir ak yere urula rüknü bâbı
Kim ola misg-i ezferden turâbı

Çıka üstüne ol kenzü'l-hakaayık
Ne denli varsa hall ede dakaayık

Okuya evvelâ âyât-ı Kur'ân
Diye âhir nedir gâyât-ı Kur'ân

Diye evvelde meknûnât-ı Furkaan
Diye âhirde mahzûnât-ı Fur'kaan

Ulûmun evvelini âhirini
Ulûmun bâtınını zâhirini

Çü her âyette var zahr ile bâtın
Tamaın yetmişedek erer mebâtın

Kamu ahkâmını tahkîk ede ol
Dönüp tahkîkini tedkîk ede ol

Elif lâm mim nedir Tâhâ ve Yâsin
Nedir Hâ mim ü Kaaf u Sad ü Tâ Sîn

Murâdu'llâh ne idi ede izhâr
Denizler akıda gark ola envâr

Ede hal dört kitâbın müşkilâtın
Kıla münhal gumûzun mu'dilâtın

Muayyen bildire ayne'l-yakîni
Muhakkak göstere hakka'l-yakîni

Hem anda bildüriser vasf-ı zâtı
Hem anda anladısar keşf-i zâtı

Ki nice zâhir ola gözlere ol
Ya nice bâhir ola yüzlere ol

Nice kıla ridâ-yı Kibriyâ'yı
Nice ede nidâ-yı Kibriyâ'yı

Nice keşf idiser kadr-i celâli
Nice arz idiser nûr-ı cemâli

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

MEDHÜ'N — NEBÎ (S.A.)

(Hz. Peygambere övgü)

Cihânın cânı ve cânın Muhammed'dir çü cânânı
Ki kaatı'dır makaalâtı
Ol ola çünki cânânı nice sevmeye cân onu
Ki sâtı'dır delâlâtı

Odur cânân yaradan cân edindi çün onu cânan
Ki mahcûb etti zâtına
Sever onu kamu cânân odur bu canların cânı
Ki câmi'dir kemâlâtı

Odur bu canların cânı odur serverlerin hanı
Çün ol sultân-ı kevneyndir
Odur gevherlerin kanı o bildi buldu sultânı
Ki sâdıktır risâlâtı

Odur sultan ki zâtından tecellî etti zâtına
Hüviyyetten hicâb açıp
Getirdi ilm-i gaybından zuhûra nûr-ı Sübhânı
Ki nâtıktır celâlâtı

Odur Subhan kim ol nûru musavver etti âlemde
Muzaffer fer müeyyed yed
Ki tâ sırr-ı mahabbetten erişe feyz-i Rahmânî
Ki vasl ede havâlâtı

Odur Rahman ki rahmetten getirdi bir kalem evvel
Ola tâ ilmine mazhar
Ki yaza adını onun biline ilm-i Mennân'î
Buluna anda hâlâtı

Odur Mennân-i a'lâ kim ol ism-i a'zamın resmin
Ki unvân etmeğe adın
Getirdi levh-i mahfûzu ki yaza dîn ü Deyyânı
Ki def'ede mübâlâtı

Odur Deyyân-ı âlem kim getirdi arşı bir kubbe
Nitâkında kura hayme
Urucunun burucunda doğa ol şems-i Yezdânî
Ede mâha mübâhâtı

Odur Yezdân-ı âlem kim kodu sahnında bir kürsî
Ona vahdet sarâyında
Ki dârü'l-mülküne onun kura eyvân-ı Hannân'ı
Ki ref'ede mekânâtı

Odur Hannân u Allâm ol kim eflâkin muhîtâtın
Sala tâ merkeze sâye
Hıyâmın sâye-bân etti ere tâ devre devrânı
Tedâvire muhîtâtı

Muhît oldur ki Bâsıttır bısât-ı ferşi bast etti
Ayağı altına onun
Ki sathının firâşında kura tâ âlî eyvânı
Dike izzetle râyâtı

Çü düzdü işbu nâsûtu erişti emr-i lâhûtî
Gelip vahdânî sırrından
Ki bu pergâr-ı vahdette koya bir nokta insânı
Ona keşf ede sübhâtı

Bu insan sûreti ma'nâ ola tâ kıble-i âlem
Çün oldur mazhar-ı Hâdî
Kıla ol kıbleye ikbâl bilen mihrâb-ı rûhânî
Kabûl ola münâcâtı

Çün insan hıl'atın giydi saâdet tâcın urundu
Bu cismânî vilâyette
Binip pes devlet atına yürüdü tutdu meydânı
Basıp arzı semâvâtı

Pes andan minber-i arşta okuttu adına hutbe
Çü sultân eyledi onu
Kazıttı adına sikke kurup kürsîde lîvânı
K'ola a'lâ makaamâtı

Buyurdu cancağın eflâk zürâsının verâsında
Yasadı anda Mikâil
Buyurdu indi Cebrâil bile menşûr-ı Rabbânî
Ona vahy etti âyâtı

Leamruk tâcını urdu ridâ giydirdi levlâkî
Çün ikrâm eyledi ona
Berâtın verdi huccetten nişânın urdu bürhânı
Ki zabt ede reâyâtı

Kodu başında bir rif'at ki farkı geçti tâ fevka
Geçip tâk-ı muallâdan
Kodu mecmû-ı mevcûdât pes ayağına pîşânî
Çü gördüler kerâmâtı

Kodu alnında bir devlet kim onun devletinde halk
Gelip bu âlem-i mülke
Sebeb ol oldu buldular kamu in'âmı ihsânı
Saâdâtı siyâdâtı

Kodu kaşında bir hey'et ki sayd-ı kâyinât ede
Ki sayyâd-ı Samed'dir ol
Ki kirpikten hadengini atıcak ola kurbânı
Ala cümle beriyyâtı

Kodu gözünde bir san'at ki bir kerre bakışında
Tamâm etrâf-ı âfâka
Görürdü şark ile garbı ayân olurdu a'yânı
İmârâtı harâbâtı

Kodu sem'inde bir kudret ki Cebrâil'e emr olsa
Cenâb-ı lâ-yezâlîden
İşitirdi onu derhâl bilirdi vech-i Furkaan'ı
İşârât u ibârâtı

Kodu yüzünde bir tal'at ki her kim görsedi bir kez
Erirdi gövdede cânı
Sanırdı kim yanağında güneş ederdi seyrânı
Uçardı göğe zerrâtı

Kodu burnunda bir haslet kim ererdi meşâmına
Cemî-i âlemin tîbi
Husûsâ cennet-i Adn'in gelirdi rîhı elvânı
Ki mevc ururdu ravzâtı

Kodu dilinde bir hikmet kemâlince belâgatten
Kim ibtâl eyleyip sihri
Meânînin bedî'inden beyân ederdi tıbyânı
Edâ edip beyânâtı

Kodu kolunda bir kuvvet ki bir kabza gubâr ile
Helâk ederdi ahzâbı
Ne yere sunsa ererdi eriştirirdi dermânı
Savardı ondan âfâtı

Kodu sadrında bir kalbi kim ola ilmine mahzen
Gelip gayb ibtidâsından
Akıp deryâ-yı hikmetten dökerdi dilde Kurân'ı
Biline tâ nihâyâtı

Kodu kalbinde bir nûru kim onun şem'-i pertâbı
Ziyâsı in'ikâs edip
Ererdi düpdüz ekvâna kılardı onu nûrânî
Ki arşı ferşi cennâtı

Kodu ayağına kuvvet ki tayy-ı mümkinât ede
Ki hem tayy-ı zamân ede
Berâber ola arş u ferş geze bu cümle ekvânı
Kim irgüre hidâyâtı

Şu vaktindi bu ma'nîler ki yer yüzündedi ol mâh
Kim ol bedr-i kemâl idi
Kaçan kim göklere çıktı yüceldi tal'atı şânı
Dahi arttı dirâyâtı

Ne yere kalbi kim erse ererdi kalebi anda
Kim ol sadr-ı celâl idi
Onunçün iki saâtte gezipti cümle Keyvân'ı
Burâk u berk idi atı

Onunçün bir nefeste ol geçipti Beyt-i Makdis'ten
Ki maksûdu mukaddesti
Onunçün bir nazarda ol çıkıptı hadd-i imkânı
Odı aksâ-yı gâyâtı

Onunçün şer'i a'lâdır onun cümle şerâyi'den
Kim oldur seyyid-i âlem
Onunçün dîni nesh etti onun mecmû'-ı edyânı
Ki şâmildir diyânâtı

Onunçün ümmet- islâmın irürdi kadr-i a'lâya
Hem ondan nûr-ı Mevlâ'ya
Onunçün himmet a'lâmın yüceltip kurdu seyvânı
Eriştirdi himâyâtı

Onunçün Kibriyâ-yı zât nikaab açmış idi ona
Cemâlin arz edip her bâr
Onunçün vâsıl etmişti cihandan kendüye onu
Koyup mecmû-ı lezzâtı

Onunçün kendüye onu muhib mahbûb edinmişdi
Ki ayn-ı sırr-ı vahdetti
Onunçün vâcid ü mevcûd oluptu buldu vicdânı
Tevâcüdde vücûdâtı

Onunçün ona bildirdi ki vaslı yig fırâkından
Ki âlemde nazîri yok
Onunçün ona toydurdu k'ol ev bâkî bu ev fânî
Ki tükenmez beliyyâtı

Onunçün işbu âlemden sefer kıldı güzer kıldı
Kim ol ev yig idi bundan
Onunçün kodu bu mülkü bekaada tuttu evtânı
Niderler bu diyârâtı

Onunçün bahtiyâr etti ki bu da ihtiyâr etti
Kim oldur vâcib ü muhtâr
Onunçün ol da emn etti ki tuttu bu da îmânı
Ki beklerdi emânâtı

Onunçün pîşvâ olur geri bu cümle insâna
Ki zîrâ seyyidü'l-halktır
Onunçün irgürür Hakk'a bulurlar vasl-ı Hakkaanî
Bile envâ'-ı hâcâtı

Onunçün Yazıcıoğlu komuştur yoluna cânı
Ki kapısında bir kuldur
Onunçün fânî olmuştur bilelden işbu irfânı
Kılar ona tahiyyâtı

FASLÜN Fİ BEYÂN—I RÜ'YETİ'LLÂH

(Hakk'ı görmeye dâir)

Elâ ey hazret-i zâta delâlât isteyen insan
İşit pes intihâsından
Veyâ aksâ-yı lezzâta makaalât isteyen insan
Diyem ben müntehâsından

O bir Allâhu a'lâdır vücûd-ı kibriyâsından
Kim ol Allâhu ekberdir
Ki sübhâtı sarâyının serîri satvet-i sultan
Ridâ-i kibriyâsından

O bir sultân-ı eclâdur celâlette cilâ onun
Kim onundur zuhûr izhâr
Celâli bârigâhında cemâli âyet-i Rahman
Tecellînin cilâsından

O bir Rahmân-ı evlâdır ki lâhût-ı hüviyyette
Ulûhiyyet Cenâbında
Ki vahdâniyyet-i zâta celâli râyet-i Mennân
Ganîdir mâ-sivâsından

O bir Mennân-ı Mevlâ'dır ki vâlîdir müvâlâta
Mevâlîdir kamu âlem
Ol evlâ-yı vilâyette kemâli gâyet-i deyyân
Ol a'lâ-yı livâsından

O bir Deyyân-ı dânâdır o bir Hayy-ı tüvânâdır
Ki Kayyûm-ı âvâlimdir
O bir dârâ ve bînâdur kim oldur reh-nümâ Yezdan
Eder fazlı hüdâsından

O bir Yezdân-ı ekremdir keremden eder ikrâmı
Kerâmetler verir her dem
Hem ona öyle lâyıktır kim ola hilm ile Hannân
Sala sâye himâsından

O bir Hannân-ı âlemdir ki cümle âlemin ilmin
Ki Allâmü'l-guyûb oldur
Nihâyetsiz hazâyinden kılıptır lûtf ile ihsan
Velî a'lâ senâsından

O bir mihsân-ı a'zamdır ki bu mecmû'-ı mevcûdât
Lisân-ı hâl ü kaalile
Nümûzârı atâsıdır kim oldur vâsiu'l-güfrân
O bî-pâyan atâsından

O bir gaybü'l-guyûb idi ki zâtı kenz-i mahfîdi
Ki didi küntü kenzen ol *
Cihânı eyledi izhâr ki zâhir ola tâ insan
Haber vere Hudâ'sından

Ridâsı kibriyâ idi izârı saltanat onun
Mukaddesti bilinmekten
Pes envârı vücûdundan tecellî eyledi efşân
Ki keşf etti ridâsından

Hazâyin kapısın açtı cihâna rahmetin saçtı
Ki ammü'l-feyz idi çünkim
Husûsa işbu insâna kim inzâl eyledi Furkaan
Bilindi Mustafâ'sından

Ona bildirdi Kur'ân'da ki bir gün yüzünü tahkîk
Hicâbın keşf edip nâgâh
Ayân edip bu gözlerle gözikiserdür ol Sübhan
Acısardur senâsından

(*) *«Ben gizli bir hazîne idim.»*

Gel imdi dinle zevk ile nice gözikiser Allâh
Bu zâhir gözlere anda
Ki tâ ben de bu tahkika diyem tâbende bir bürhân
Dola gözler zivâsından

Pes evvel bil kim ol Allâh degildir cism ü cismânî
Ki zîrâ zâtı vâcibdir
Müberrâdır muarrâdır cihetten ol azimüşşân
kemâlince gınâsından

Münezzehtir tekâbülden vücûdu intibâ etmez
Ki zâtını gören gözde
Ki zîrâ işbu mezkûrât olurlar hassa-i ekvân
Süreyyâya serâsından

Meâ-hâzâ dürüsttür kim hicâbın inkişâf ede
Hicâbı nûr-ı â'zamdır
Gözüke hazret-i zâtı göre gözler ede îkan
Açıla ihtifâsından

Nitekim bedr olıcak ay be-gâyet rûşen olur ol
Görer onu görür gözler
Gözüke Hak dahi öyle taakkul eyleye ezhân
Açа yüzün hafâsından

Bu görmekte pes istidlâl ederler dinle kâmiller
Delâyil turgurup ona
Berâhin ile ederler onun isbâtını tibyân
İşit pes ibtidâsından

Bu isbâta iki meslek kodular kim ola tahkîk
Ola tâ müddeâ müsbet
Birin nakl ile bildiler birin akl eyledi iz'ân
Anı bildi esâsından

Budur nakl ile meslek kim ki Mûsâ dedidi erni
Şu vakt kim ağdıdı Tûr'a
Ki zâtına nazar kılam onu eyle bana i'lân
Görem onu ulâsından

Cevabında buyurmuştu kim ona Lenterânî Hak (*)
Ki fânî göz beni görmez
Ki yâ Mûsâ beni bunda görem sanma olup hayran
Geç onun sen hevâsından

Velî dağa nazar eyle mekânında durursa ger
Tecellî eyleyem ona
Göresin yüzümü sen de olasın vaslıma ferhan
Bulasın derd devâsından

Nazar kıldı görür dağa tecellî eylemiş bir kez
Henüz arş nûrunu açmış
Tutuşmuş odlara düpdüz yakar pâre pâre nîrân
İşitipsin edâsından

Dediler çünki şart etti dağın durmasını Allâh
Egerçi titrer idi ol
Ne şübhe eylese pes var dağın durmasına imkân
Koparsa ger binâsından

Pes onun zâtını görmek muhâl olmaya insâna
Bu âlemde o âlemde
Bu sözü ettiler tasdîk getirdiler buna îmân
İşitip müctebâsından

Suâl etti muhassıllar ki çün bunda görünmezdi
Egerçi var idi imkân
Niderdi pes taleb edip denildi hod onu nâdân
Bilirdi mâcerâsından

(*) «Beni göremezsin.» A'râf sûresi, 143. âyet.

Cevâb oldur ki aşk gâlib olup etti taleb onu
Ki aşka kimse hükm etmez
Ki zâhil oldu ilminden ki tâ vasla ere hicrân
Geçe cevr ü cefâsından

İkinci meslek oldur kim onu akl ile bildiler
Ki cümle kâyinât içre
Ki göze gözüken şey'in vücûdudur bilir vicdan
Bu ekvânın edâsından

Vücûdun ma'nîsi oldur hüviyyet ola her şey'e
Ki ya'nî ona şahs ola
Çü mümkin gözükür olsa gözüke sâni'-i ayân
Bu âlem mâ-verâsından

Onun çün göre bu gözler ola nûrânî bu yüzler
Görüp cennât-i Adn içre
Kimin irfânı artuksa ona göre vere evtan
Geçe varsa hatâsından

Suâl eder ki tâlibler erer mi kimsenin ilmi
Ledünnî ilmi de olsa
Onun zâtın hakîkatte ki idrâk eyleye fürsan
Doğan kişi anasından

Cevab etti muhakkıklar ki câyizdir kim ol Allâh
Çü kaadirdir heme şey'e
Yarada ilmi insanda hakîkatte ede itkaan
Ediptir asfiyâsından

Bu yer şol yer durur bunda tayındı nice ayaklar
Ki katı korkulu yerdir
Önet fikr et ta'akkul kıl tayınma sen de kıl îmân
Olasın murtazâsından

Niçin âkil olan kişi düşe pes zulmet-i cehle
Görürken ilmin envârın
Husûsâ kim resûlu'llâh getirdi gün gibi Kur'ân
Bilinir Ve'd-duhâsından

Egerçi künh-i zâtında diyiptir mâ arefnâk ol
Kemâlinden idi ol da
Ki hikmet bu idi k'ola ki Hakk-ı ma'rifet pinhân
Ki âlem enbiyâsından

Pes onu akl ile kimse nice idrâk ede kimdir
Bilinmez hadd ü resm ile
Ol a'lâdır kemâline erişmez tâ ebed noksan
Veli gör hak-nümâsından

Belî işbu kadar var kim gönülde asfiyâsının
Ki tâ olmayalar mahcûb
Musaffâ kıldı esrârın arıttı eyledi safvan
Bileler tâ safâsından

Pes andan kodu esrârı bu kez izzet bisâtında
Kim anda i'tikâf ede
Tecellî etti esmâ ve sıfâtından açıp unvan
Esip lutfu sabâsından
Erişti ma'rifet nûru bu esrâra tecelliden
Çü ârif oldu evsâfın
Pes işrâk eyledi onun içini dışını irfan
Erip fazlı fezâsından

Bu kez keşf etti esrâra o sübhâtını vechinin
Yüzü envârını açtı
Ki tâ selb ede bu sübhât ne denli var ise hüsban
Çıka zulmet kabâsından

(*) «Seni layık olduğun şekilde bilemedik.» Hadis-i Şerif.

Çü bu sübhâtına nâgâh gözünü açtı bu esrâr
Ki tâ küllî olaydı nûr
Gelip nâr-ı mahabbet pes yakıp yıktı ser ü sâmân
Eridi pes hayâsından

Bu kez künh-i celâlile Hak andan ihticâb etti
Ki künhin kimsene bilmez
Pes ol da hayret-i kübrâ içinde kaldı pür-ahzân
Onun derdi belâsından

Gelip deryâ-yı hayrette be küllî oldu müstagrak
Çü tâlibdi ona daldı
Komadı Kibriyâ anda ne cism ü resm ü ism ü san
Ona gâyet fenâsından

Ki her gâh hıtta-i künh-i celâle eylese ikbâl
Yüzün dergâhına tutup
Basîret gözü dehşetten olurdu perdede sekrân
Umardı merhabâsından

Geri her gâh ki dehşetten çevirse yüzünü dönse
Kapı açılmasa ya'nî
Ümîdin kesse lûtfundan erişmez sansa hiç ihsan
Görür ermez salâsından

Cemâlinden serâ-perde açıp geri nidâ eder
Kim ey bizi seven âşık
Ümîdin kesmegil bizden bu yolda olmagıl nedman
Haber verir nidâsından

Pes ol esrâr onu çünkim işite lûtfu dilinden
Ferah bulur bu kez cânı
Olur bu ortada hayran kalır bu sözde sergerdân
Yüzü bilmez kafâsından

Gehî redd kabûl içre gehî men' u vusûl içre
Bilinmez neyleye sini
Gehî vasl u husûl içre düşüptür derde bî-pâyân
Yanıptır ibtilâsından

Gehî ol ma'rifet bahri gelir igrâk eder onu
Çü başından aşıptır su
Gehî nâr-ı mahabbetten be-küllî cân olur büryân
Geçip havf u recâsından

Bu derd ile bu âlemden giderler şöyle âşıklar
Yana yana bu odlara
Ki tâ bir gün visâl ere erişe derdlere derman
Bulalar tâ likaasından

Gel imdi gör ne vech ile eser ere visâlinden
Ki uşşâk ere ma'şûka
Ne vakt ikbâl ede yâ Rab aceb ol bahtulu devran
Bekaa ere bekaasından

Rivâyettir Ömer oğlu ki Abdu'llâh ayıtmıştır
Meger bir gün kim ashâba
Haber verdi resûlu'llâh ne dir ol canlara cânan
İşit ol şâh hümâsından

Buyurdu cennet ehlinde en ednâ menzili olan
Egerçi kamu a'lâdır
Sarâyı ola cevherden serîri dürr ile mercan
Kim a'lâdır behâsından

Nazar ede cinânına hem ezvâca naîmine
Tefâhür birle cennette
Hadem birle serrine ede bin yıl kadar seyran
Giyip türlü libâsından

Velî ekrem kul oldur kim nazar kıla sabah akşam
İki kez günde ol Hakk'a
Yüzünü göre Allâh'ın ona vaslın kıla erzan
Be-gâyet irtikaasından

Pes uşbu âyeti andan okudu etti istişhâd
Sözüne tâ delil ola
Edindi onu istidlâl ol istidlâli istihsan
Verip canlar gıdasından

«Nice yüzler vardır ki o gün (kıyâmette) güzelliği ile parıldar.» «(O yüzler), Rab'lerine bakarlar.» *

Sahâbiden dediler kim kamumuz yâ Resûla'llâh
Hakı cennet makaamında
Aceb göremiyüz onu bula mı cümlemiz rıdvan
Erişe mi rızâsından

Buyurdu kim bel onu görürsüz işbu gözlerle
Gümansız cennet içinde
Dedi ona nişân olsa yâ olsa akl ile mizan
Eser olsa sehâsından

Buyurdu bedr gecesi kişi görmeye mi ayı
Eger gözü görer olsa
Dedi şeksiz onu görür açık olursa ger eyvan
Bulut gitse semâsından

Buyurdu kim bu ay onun yarattığı durur çünkim
Yarattı nûr için onu
Ol öyle gözükür olsa nazarda eylese cevlân
Semâsının zürâsından

(*) Kıyâme sûresi, 22., 23. âyetler.

Ol Allâhu Taâlâ hod dahi a'zam durur ondan
Kim ol bir pertevindendir
Pes onu cennet içinde göremez kalmaya bir can
Fakîr ü agniyâsından

Demiştir dinle kâmiller olur halk anda dört esnaf
Ne denli var ise insan
Birisi mürselîndir kim bulardı sâhibü'l-edyân
Halâyık müktedâsından

İkinci enbiyâdır kim habercilerdi Allâh'tan
Ki bir bildirdiler onu
Üçüncü evliyâdır kim olurlardı bular erkân
Cihânın evliyâsından

Budur dördüncüsü onun ki mü'minler idi bî-şek
Hak'ı tevhîd ederlerdi
Gelipti devr-i Âdem'den erince âhire ezman
Sağından mübtelâsından

Otura işbu dört esnâf bu kez cennât-ı Adn içre
Muazzezler muallâlar
Kesîb-i ebyaz üstünde kamu yer yer tutup meydan
Avâm u etkiyâsından

Otura cümle mürseller menâbirde muazzezler
Erip aksâ-yı i'zâza
Bile hem enbiyâ saf saf mükerremler kamu ihvan
Sâfiyden evsıyâsından

Otura evliyâ cevkı muallâ tahtlar üstünde
Erip a'lâ-yı ta'zîme
Otura bile âlimler kamu saf saf olup akrân
Celîden ahfiyâsından

Otura cümle mü'minler gelip yer yer merâtibce
Erip evlâ-yı ikrâma
Eger ezvâc eger ensâl eger ahbâb eger ahdân
Kesilmez âşinâsından

Gele cümle melâyık hem ihâta ede insânı
Ayağın duralar saf saf
Kamu yüzler tutup ona küyerler k'irişe ferman
Suna vaslı sakaasından

Cemîi muntazır ona celâli perdesin Allâh
Kemâl-i lutf edip nâgâh
Ne vaktin keşf ede bir kez cemâlin göstere tâbân
Eriştire vefâsından

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

FASLÜN Fİ'Z-ZEVVİRİ'L-A'ZAM

(En büyük vuslat)

Elâ yâ eyyühe'l-ahbâb ehibbû fâtihe'l-ebvâb *
Ecîbâ dâiye lillâh enîbû yâ uli'l-elbâb

Elâ yâ eyyühe'l-uşşâk resid ân dem ki ân ma'şûk **
Serâperde ber endâzed be-perdâzed sarây ebvâb

(*) *Āgâh olun ey dostlar, kapıları açanı sevin. Allâh'ın da'vetçisine icâbet edin. Ey akıl sâhibleri töbve edin.*

(**) *Āgâh olun ey âşıklar ki o sevgilinin, perdeleri atarak vuslat sarayının kapılarını açacağı an gelmiştir.*

Elâ yâ eyyühe'l-müştâk erişti va'de-i mîsâk *
Pes ister gâyet-i eşvâk ki mahbûbe ere ahbâb

Ki mahbûb-ı hakîkîden seher-gâh erdi bir mahbûb
Sebâsının safâsından nesîmin eylemiş sînâb

Gel ey cân ilini imdi veren cânâna yağmaya
Gel ey dermânını derde nisâr eden kişi deryâb

Gözün aç ma'nî nâzına kulağ ur nâzı râzına
Yüzün tut râzı sâzına ki söze sûz ola tîz-âb

Gelip açmış nikaabını götürmüş hep hicâbını
Getirmiş şol kitâbını ki yazmamış onu küttâb

Muattar zülfü devrinde komuş bir nokta-i müşgîn
Ki ya'nî yüzü dârında bu nokta feth ede bir bâb

Bu nokta sırr-ı vahdetten haberler vere uşşâka
Ki bu yüzün tavâfından sizi nice yığar bevvâb

Şu vaktten kim kalem birle yazıptı levh-i mahfûza
Bu âlem irtisâmından merâsim resm edip tevvâb

Ki tâ ona degin kim siz gelip fa'nî sarây içre
Konup göçüp gelip bakî sarâyı vereli Vehhâb

Nice yüz yıl oldu kim yanıp aşkı hayâlinde
Hevâ-yı hû-yı yâ Hû'da dökersiz yüzlere seylâb

Demidir nûr ola bu nâr cigerden söyine enyâr
İrüre manzara envâr erişe sâhile gark-âb

Ayıttı ona pes âşık nedir bilmezven ol mahcûb
Kim ona âşık âyîne onun aşkı buna mihrâb

(*) *Âgâh ol ey iştîyâk sâhibi.*

Dedi ondan dahi ezhar ne vardır kim ola mahfî
Ki mecmû-ı mezâhirden açıptır ona ol cilbâb

Ayıttı nice ezhardır kim andan mahfî yok nesne
Ki gözler zâtına ermez mezâhirden atar nüssâb

Dedi mihri hevâsında mezâhir ona bir zerre
Onun hüsnü safâsında Aden bir katre-i sîm-âb

Ayıttı gâh nefy eder beni isbât eder gâhî
Besâ sergeşteyem ben nefy ü isbât ortasında âb

Dedi çün ferd durur ma'şûk iki alemde hüsn ile
Gerek kim ferd ola âşık iki âlemden ola gâb

Ayıttı zâtına mahvem sıfât-ı hüsnü bilmezvem
Sıfâtın şol kişi bilir ki zâta olmaya pertâb

Dedi aşkı zülâlinin humârından cihan ser-mest
Ol ol mettâne gözlerden neberd eder kamu ahzâb

Ayıttı ben de bu derdden yanarvan aşkı oduna
Ki dermansız belâsının olupvan derdine nessâb

Dedi âşık ona derler ki başından onun sevdâ
Ebed hiç gitmeye kat'â ve illâ ol ola kallâb

Ayıttı bu ne sırdır kim ebed giryân ola âşık
Çeke ma'şûk onu aşka taka zencîrine kullâb

Dedi aşka zevâl ermez ki zîrâ hüsnü ma'şûkun
Belâ-yı lâ-yezâlîdir yakar uşşâkı demez tâb

Ayıttı intihâ aşka niçin olmayısar Bârî
Husûsâ ben fenâ olsam kim ola anda pes nakkaab

Dedi sen ona mazharsın mecâz adına âşıksın
Hakîkatte odur ma'şûk u aşk âşık kalanı kab

Ayıttı çünki bir âdem vücûdum yok hakîkatte
Neden dedi bana insan neden urdu bana elkaab

Dedi ben ayn-ı ma'nîsin ki bu hejde hezâr âlem
Geliptir sana bir sûret ki senden aka bu mîzâb

Egerçi senden ulu kul onun yoktur kapısında
Velî sencileyin yoktur belâlar okuna evvâb

Ki kudsîlerde aşk varsa velî derdin vücûdu yok
Geri derdin durur derman geri derman sana gird-âb

Sana vermişti bir can ol kim ol bulaydı cânân ol
Erincek sırr-ı Subhân ol edeydi ondan isticlâb

Sana vermişti bir kalb ol k'ideydi sevgisin celb ol
Kılaydı gayrını selb ol edeydi aynın istîtâb

Sana vermişti bir akl ol bileydi akl ile nakl ol
Kıyâsa veredi şekl ol biline sâdık u kezzâb

Sana vermişti bir nefs ol alaydı eline kavs ol
Nedir göreydi firdevs ol olaydı ni'metin kessâb

Sana vermişti bir cism ol sana etmiş idi kısm ol
Kim insân adını ism ol uruna seyr ede ahkâb

Senin zâtın çü kaabildi cemâline mukaabildi
Senin lâbüd sıfâtında kodu pes cezbe-i cezzâb

Senin gibi dahi mevcûd yaratmamış durur ma'bûd
Ki sensin ortada maksûd sözümü etme istigrâb

Senin cismin hamîrini belâlarla yogurmuştur
Senin cânın zamîrini cefâdan etti istî'âb

Senin âhın havâsında geri sensin yanan oda
Senin yaşın denizinde geri sensin dönen dolâb

Senindir pes geri derman senindir akl ile îman
Senindir ol yüce Rahman senindir devlet ü ahsâb

Senindir hâsılı dergâh senindir hâsılı Allâh
Senindir hâsılı ol şâh sözümü kılma isticâb

Senin ma'bûdun oldur pes senin maksûdun oldur pes
Senin meşhûdun oldur pes hicâb yok arada hüccâb

Kadem bas kulle-i Kaafa kayıkma Kaafa ahkaafa
Nazar kıl hâ ile kaafa velîkin eyleme i'câb

Sen ol sultân-ı kevneynsin ki bu mecmû-ı masnûât
Sana eczâ ve a'zâdır kimi ümmet kimi ashâb

Sen ol mahbûb-ı hazretsin seni etti habîb evvel
Dönüp mahbûb olup kendi sana açmış durur enkaab

Cihan câm-ı nümâ-yı Hak durur etti tecellî zât
Ki tâ kendi cemâlini şuhûd edip ola hattâb

Sen ol gözgünün içinde gözüken nûr-ı a'zamsın
Vücûdun hep onu söyler eger îcâz eger itnâb

Sıfat-ı hüsne bakmagıl velî hüsn-i sıfâta bak
Ki şemse ay ayına ol aya âyîne-i mehtâb

Kamu âlem durur mahcûb kimi gâlib kimi mağlûb
Kimi ef'âle kalmıştır kimi evsâf ile tarrâb

Kimi esmâyı meyl eder müsemmâdan haber bilmez
Kimi nisbette kalmıştır kimisi gözetir ensâb

Kimi cennâta kalmıştır kimi ravzâta kalmıştır
Kimi lezzâta kalmıştır ki yer unnâb ile a'nâb

Kimi ekvâna kalmıştır kimi elvâna kalmıştır
Kimi eyvâna kalmıştır sever vildân ile etrâb

Çü sözünü o mahbûbun be-küllî dinledi âşık
Murâdın anladı bir bir dedi imdi yeter tab tab

Dedi bunlar niçin mahcûb olurlar çün mezâhirdir
Gerek kim mazharın gözü edeydi onu istishâb

Ayıttı her kişi mazhar düşüptür bir bir ismine
Ol ismi gözetir ancak ona açmış durur ehdâb

Dedi bunlar hicâbı pes tuta mı kendi nefsinden
Ve yâhut Hak hicâb etti bularda komadı eczâb

Ayıttı bu işi bunlar ne Hakk'a edeler isnâd
Ne nefsinden tutup küllî ne gayre edeler îcâb

Dedi kimden durur pes de kamu ef'âl ile akvâl
Bu kalbi kalebi bildir kim eder imdi istiklâb

Ayıttı Hak mukaddestir izâfât u taayyünden
Halâyık hod kamu âciz egerçi düştüler esbâb

Velî her şahsa bir ismi musallat eylemiştir Hak
Pes ol ismi hâkimdir eger a'câm eger a'râb

Budur el-hâsıl ol Allâh tecellî edip esmâdan
Avâlim üstüne düpdüz kodu esmâsını erbâb

Onunçün her ne ismi kim ne işi iktizâ etse
Bu şahs onu gelir işler o terkîbi eder i'râb

Velî sen câmi' u mecmû-'ı esmâ ve hakaayıksın
Onunçün zâta mazharsın ki sensin mecmau'l-âdâb

Kanı ol zevk-i rûhânî ki bunda bula rûh onu
Seve ol vech-i Subhân'ı vücûdun ede istihbâb

Bu andandur ki bu âlem bir insan gibidir şeklâ
Sen onun cânı cânısın ki sensin merkez-i aktâb

Pes irgür bunları zinhâr o sultânu s-selâtîne
Ki mikdarınca her biri bula feyzine istîcâb

Çün ol mahbûb-ı Hakkaanî o mahbûb-ı hakîkîden
Gelip etti sözün bir bir lisân-ı hâl ile işrâb

Bu mahbûb ol idi bil kim onun hüsnü kemâlinden
Hayâlidi ki ma'nâda ederdi hâlini işhâb

Bu âşıkta şu âşıktı kim ol sırr-ı Muhammed'di
Çün andan bildi bu remzi dedi meştâb pes meştâb

Ol idi kim alıp vardı kamu efrâd-ı insânı
Ki tâ sultânı göstertip ola sâkî suna ekvâb

Pes ere emr-i Subhânî pes ere fazl-ı Rahmânî
Döküle hûn-ı sultânî ola mengâbe hâbe hâb (*)

Şu denlü ihtisâs ere ki gözler görmedik ola
Hayâl irgürmeye ona ne uyanık ne ender-hâb

Şu denli mâide ere taâmından şarâbından
Kim onu tatmadık ola kamu cennette şeyh u şâb

Kaçan kim olalar fârig yemek içmek safâsından
Gele anda şu hıl'atlar ki nurdan ola tâc esvâb

Şol ihsanlar ede anda kim idrâk etmeye kimse
Sağışın saymaya aslâ hesâb u satır-ı usturlâb

Nitekim kendi buyurdu ki sâlih kullarım içün ben
Şol eşyâyı yarakladım ki bilmez sağışın hüssâb

Ne onu gördü hiç gözler ne işitti kulaklar hiç
Velâ kalb-i beşerde ol hutûra kurmadı etnâb

(*) Gâib olan, bir şey elde edemez.

Kaçan kim olalar fârig bu ihsandan dahi bunlar
Varalar bir kesîbe kim kim ak müşgden ola atyâb

Tuta her birisi bir yer kim a'lâda kim ednâda
Kimi a'zam kimi a'lem kimi âlim kimi tüllâb

Zihî Allâhu evlâ ol zihî Allâhu Mevlâ ol
Zihî Allâhu a'lâ ol neler tasvîr eder ber-âb

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûrı eclâdır pes envâr-ı tecellîden

Meger gözükmek ister Rabb-i a'lâ
Tecellî eyleyip ol Hak Taâlâ

Meger gözükmek ister zât-ı Vehhâb
Eserden tâ erişe ayna ahbâb

Meger gözükmek ister bir ganî zât
Biline tâ nedir aksâ-y lezzât

İşit imdi nedir der zâta behhâs
Tecellîde ne resme oldu ebhâs

Görüne tâ muayyen nûr-ı behhâc
Buluna şübhesiz tâ sırr-ı vehhâc

Dediler zâta ermez remz-i bevvâh
Onu keşf ile bilmez levh-i levvâh

Hafîdir ermez ona akl-ı ressâh
Celîdir lîki ayn irgürmez eşyâh

Hemin dillerde ona söylenir ad
Onundur sermed ü âzâl ü âbâd

Onu bildüm diyü gönül olur şâd
Bilen oldur gönülü eder âbâd

Çü bilmek bilmemektir dedi ebrâr
Harâm oldu pes anda keşf-i esrâr

Fenâ fi'z-zât olanlar bildiler râz
Ki dillerden hüve'z-zâtu der âvâz

Çün onu ol bile bilmez ola nâs
Bu yerde kimse pes çınratmaya tas

Tecellî ayağına ko velî baş
Elin ala diye tahsîn ü şâbâş

Tecellî ona derler kim o gavvâs
'Gele gayb-ı hüviyyetten ayân hâs

Taleb ede zuhûr izhâr o Feyyâz
Kemâlin göstere tâ cevher a'râz

Mecâza nokta kosa devre hattât
Hakîkî noktaya devr ola enmât

Ene'l-Hak'ta hüve'l-Hak olsa lehhâz
Ene'l-Hak mahv ola Hak ede ilhâz

Hakîkatte budur insâna neffâ'
Kişide üç kemâlât ola lemmâ'

Biri budur ede eşyada iblâg
Hakikatçe bile olmaya demmâg

İkinci bu ki bile Hakk'a evsâf
Dışı gibi ola içi dahi sâf

Üçüncü nûr ede zâtında işrâk
Temekkünde vücûdun ede ıgrâk

Kaçan bu üç kemâli kılsa idrâk
Hiç onun kalmaya gönlünde işrâk

Pes ona hâsıl ola on yedi hâl
Bu ahvâlden biline cümle ahvâl

Biri budur Hak ona ede i'lâm
Kemâl'i câmi' ola çöze a'lâm

İkinci bu tecellî ede Rahman
Ola irfân ile deryâ-yı umman

Üçüncü bu tecellî eyleye Hû
İki âlemde de seyyid ola o

Çü bu ihsânı ede hazretu'llâh
Görüne ol kişide kudretu'llâh

Diye Allâh demeye asla lâ lâ
Nazar bırakmaya gayrına illâ

Bula sırr-ı şerîatten ola bay
Dola nûr-ı hakîkatten ola ay

Tecellî ede ona cümle esmâ
Ayağına gele mecmû'-ı na'mâ

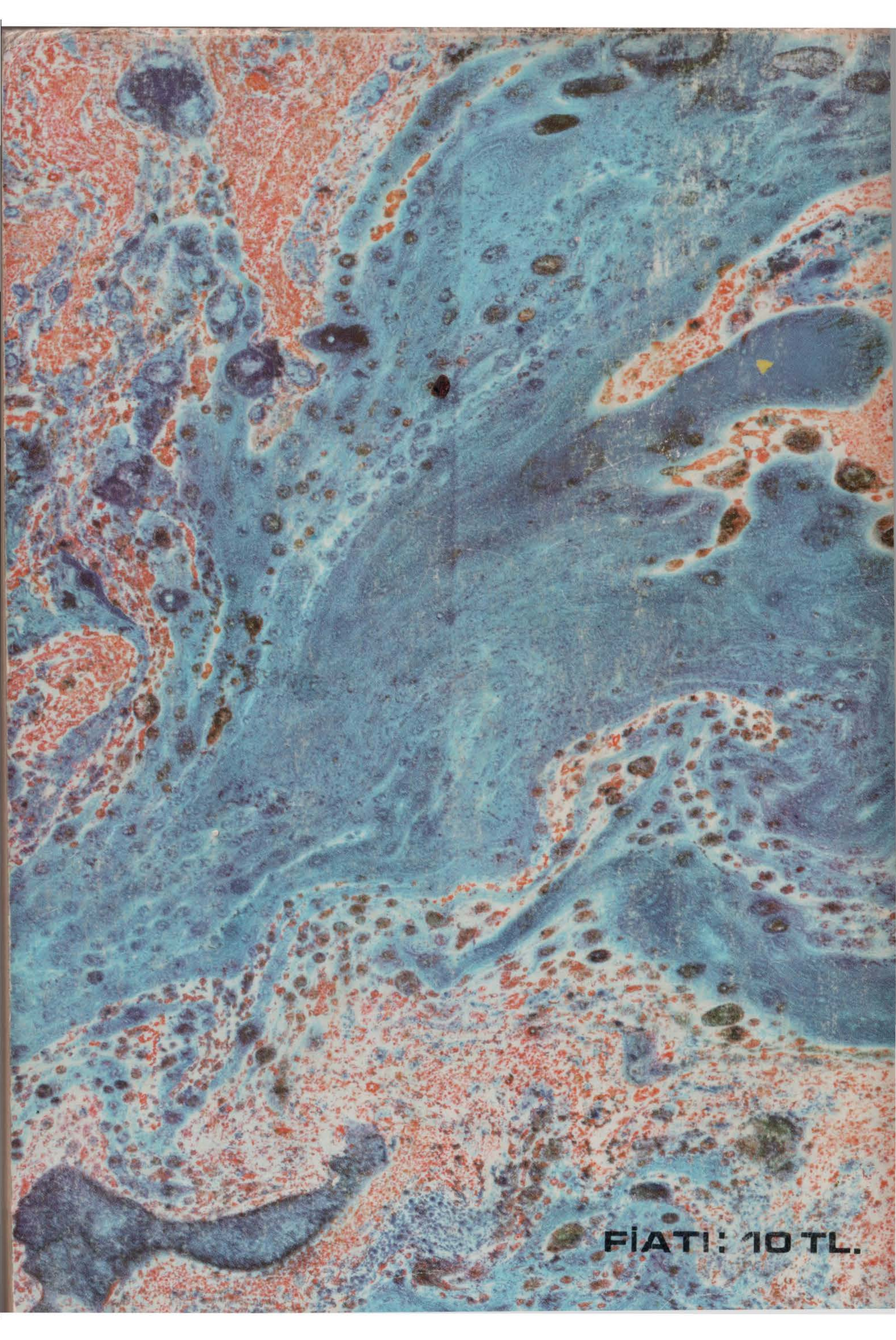
MECİSÜ'N-NÛR

(Nur meclisi)

Gel imdi ey sûhen-perdâz ne der dinle ulü'l-ârâ
Kıl andan hazrete pervâz göresin nazret-i serrâ

Dediler ehl-i hikmet kim yoğ iki nesneye gâyet
Birisidir cemâl onun birisidir beyân-ârâ

Eger hüsn ü cemâl ise nihâyet yok kemâline
Veger vasf u beyân ise yoğ ona gâyet-i garrâ

FİATI: 10 TL.

YAZICIOĞLU MEHMED

MUHAMMEDİYE

"Kitab-ı Muhammediyye"

Dr. ÂMİL ÇELEBİOĞLU

4. cilt

Tercüman 1001 TEMEL ESER

Tercüman
1001 TEMEL ESER
58

Yazan:
Yazıcıoğlu MEHMED

Baskıya Hazırlayan:
Dr. Amil ÇELEBİOĞLU

MUHAMMEDİYE

cilt 4

Tercüman gazetesinde hazırlanan
bu eser Kervan Kitapçılık A. Ş.
ofset tesislerinde basılmıştır

1001 Temel Eser'i iftiharla sunuyoruz

Tarihimize mânâ, millî benliğimize güç katan kütüphaneler dolusu birbirinden seçme eserlere sahip bulunuyoruz. Edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, folklor gibi millî ruhu geliştiren, ona yön veren konularda "Gerçek eserler" elimizin altındadır. Ne var ki, elimizin altındaki bu eserlerden çoğunlukla istifade edemeyiz. Çünkü devirler değişmelere yol açmış, dil değişmiş, yazı değişmiştir.

Gözden ve gönülden uzak kalmış unutulmaya yüz tutmuş -Ama değerinden hiçbir şey kaybetmemiş, çoğunluğu daha da önem kazanmış- binlerce cilt eser, bir süre daha el atılmazsa, tarihin derinliklerinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü onları derleyip - toparlayacak ve günümüzün türkçesi ile baskıya hazırlayacak değerdeki kalemler, gün geçtikçe azalmaktadır.

Bin yıllık tarihimizin içinden süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde "Köşetaşı" vazifesi gören bu eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı plânladık.

Sevinçle karşılayıp, ümitle alkışladığımız "1000 Temel Eser" serisi, Millî Eğitim Bakanlığınca durdurulunca, bugüne kadar yayınlanan 66 esere yüzlerce ek yapmayı düşündük ve "Tercüman 1001 Temel Eser" dizisini yayınlamaya karar verdik. "1000 Temel Eser" serisini hazırlayan çok değerli bilginler heyetini, yeni üyelerle genişlettik. Ayrıca 200 ilim adamımızdan yardım vaadi aldık. Tercüman'ın yayın hayatındaki geniş imkânlarını 1001 Temel Eser için daha da güçlendirdik. Artık karşınıza gururla, cesaretle çıkmamız, eserlerimizi gözlere ve gönüllere sergilememiz zamanı gelmiş bulunuyor. Millî değer ve mânâda her kitap ve her yazar bu serimizde yerini bulacak, hiç bir art düşünce ile değerli değersiz, değersiz de değerli gibi ortaya konmayacaktır. Çünkü esas gaye bin yıllık tarihimizin temelini, mayasını gözler

önüne sermek, onları lâyık oldukları yere oturtmaktır.

Bu bakımdan 1001 Temel Eser'den maddî hiç bir kâr beklemiyoruz. Kârımız sadece gurur, iftihar, hizmet zevki olacaktır.

KEMAL ILICAK

Tercüman Gazetesi Sahibi

Çün ol şâhın cemâline nihâyet bulmadı erbâb
Beyânında enin onun kalır âciz ulu'l-elbâb

Benim hod dilim oldu lal ne sözüm var beyân edem
Meger esrârı gaybından bana feth eyleye ebvâb

Nice sabr eylesin diller o mahbûbun kelâmında
Severse her neyi kişi onu söyler olur her bâb

Husûsâ öyle mahbûbun kim ola gâyet-i gâyât
Ola yerin göğün nûru ola ol âyet-i âyât

Ulûhiyyet sarâyında serâ-perde bırakmışken
Gerek aça nikaabını götüre râyet-i râyât

Ki tâ keşf-i hicâb ede göre gözler yüzün onun
O yüzde mahv ola gözler be-küllî gide keyfiyyât

Bu yeri gökleri ol nûr ademden eyledi ihdâs
Mukaddestir havâdisten erişmez nûruna ehdâs

Ki nûru nur-ı mutlaktır yeri göğü eder tenvîr
Verir bir ma'rifet nûrun ki bilmez akl ile behhâs

Onun nûruna akl ermez velî temsîl eder ona
Ki tâ fehm ede ârifler kese tâ bü'l-heves ehbâs

«Allâh, göklerin ve yerin aydınlatıcısıdır. Mü'minin kalbinde nûrunun sıfatı: Sanki bir hücre ki içinde bir lâmba var; lâmba da cam bir mahfaza içinde...» (*)

Dedi nûrun ona benzer ki bir mişkât ola behhâc
O mişkât içre bir misbâh yanar olsa katı vehhâc

(*) *Nûr Sûresi, 35. âyet.*

O misbâh yansa bir kandîl içinde kim onun nuru
Kim olsa kevkeb-i dürrî gibi nûru onun mevvâc

O kandîl yansa şol zeytîn ağacının yağından kim
Ne maşrıkta biter olsa ne garbî olsa ol ağaç

Şu resme olsa enver kim o mişkât içre ol misbâh
Ki pertâyı ziyâsından şuâ olsa sabâh isbâh

Eger od ermese dahi yakaydı yağı misbâhın
Kim andan rûşen olaydı kamu ecsâm ile ervâh

Bu misbâhın bu kez nûru o kandîlin ziyâsında
Ola nûrün alâ nûrin nitekim rûh ile eşbâh (*)

Bu sözden öyle fehm etti hakaayık seyr eden eşyâh
Cesed mişkâtıdır rûhun olur rûhu ona ressâh

O kandîl şol gönüldür kim münevver ola rûh ile
Ol ağaç nefs-i kudsiyye durur kim ermeye evsâh

Ki bitti cismi bağında erişti şu'besi câna
Ki tâ gül yüzüne anda müselsel hat yaza messâh

Ne şarkıyye ne garbiyye durur erer ona irşâd
Tolunmaz doğmaz olmuştur vasatta nûr ile âbâd

Eğer ol akl-ı fa'âlin erişmezse dahı nârı
Yanar ol nûr-ı kudsîden eder kuddus ona imdâd

Pes anda oldu ol nûrün alâ nûrün onunçün kim
Ki birin aldı kudsîden biridir nûr-ı isti'dâd

Hidâyet eder ol Allâh kimi dilerse eder şâz
Onu tahkîka irgirüp irürür âhına feryâz

(*) Nûr Sûresi, 35. âyet. «Bu aydınlık nur üstüne nurdur»

Çü nûrun biri zâhirdir birisi nûr-ı mutlaktır
Alır ol nûr-ı zâhirden bu mutlaktan verir ilzâz

Ki tâ bu âlem-i esbâb onu düşürmeye mahcûb
Neden geldi neye gider ede önün sonunu yâz

Dediler bunda şunlar kim bilirler zübde-i esrâr
Ki bu temsîl onünçündür ki tâ fehm edeler ebrâr

Ki mişkât mü'minin nefsi zücâce sadrıdır onun
Onun misbâhı îmandır ki Kur'ân'dan alır envâr

Ol îman biter irşâdın ağacında alır nûru
Gelir bu nûr-ı îmâna bu kez beş nûr olur edvâr

Birisi sözü nûrudur ki vere ilm ile âvâz
Biri a'mâli nûrudur ede ihlâs ile pervâz

Birisi gönlü nûrudur arına şekten ü şirkten
Birisi yüzü nûrudur güneş gibi ola efrâz

Beşincisi budur nûrun makaamı ola nûrânî
Pes ola sonucu nûrün alâ nûrin olup şâh-bâz

Buyurdu bunda şunlar kim ederler Hakk'a istînâs
Meyâdin-i İlâhîde sürerler birliğe efrâs

Ki bu temsîl onünçündür ki tâ fehm edeler ebrâr
Muhammed'çün buyurdu Hak kim oldur kutb-i kutbü'l-nâs

Ki sadrıdır onun mişkât zücâce kalbidir onun
Risâlettir ona mişbâh saçar müşg ü abîr enfâs

Onu nûrün alâ nûrin kılıptır san'at-ı nakkaaş
Hemîn ola kemâlise kemâl-i sun'ısa şâbâş

Bu nûru her ki gördiyse göriser yarın ol nûru
Ayağın bastı uçmağa yolunda her ki korsa baş

Hakîkat gözile baksan odur bil nûrü'l-envâr ol
Sen onu sanma kim oldur hemîn bu söz ü yüz göz kaş

Odur deryâ-yı vahdete hakaayık dürrüne gavvâs
Odur sahrâ-yı izzette şerâyi' tahtı üzre hâs

Hem onun gönlü şehrinden gider uçmağ iline yol
Ol uçmaktan halâs olandur eden Hâlik'a ihlâs

Buyurmuştur beni âriflerin gönlünde isten tâ
Ki dergâhıma yol bulup olasız anda hâsü'l-has

Çün öyle emr eder bize yolunu gösterir Feyyâz
Gerek ikbâl edip ona gayırdan idevüz i'râz

Muhammed'den dahi ârif ola mı kimse hiç onu
Kim onunçün düzülmüştür nizâm-ı cevher ü a'râz

Pes onu ondan iste kim bilesin bulasın bir gün
Başına koya devlet tâc eline gire hep agrâz

Onunçün cümle âlimler kılarlar ondan istinbât
Onunçün cümle ârifler kurarlar iline fustât

Onunçün cümle fâzıllar uyarlar sözüne onun
Onunçün cümle kâmiller giderler izine evsât

Onunçün enbiyâ ona kamusu ümmet olmuştur
Onunçün evliyâ ona cemîi tuttular enmât

Gel imdi görmeğe Hakk'ı eger olur isen lehhâz
Sana bir gizli râzım var kıl ona cân ile ilhâz

Sözüm zevk-ı sahîh ile bilinir tatmayan bilmez
Ki lübbüdür meânînin beyân eyleyemez elfâz

Hulâsâ söz durur onu bilen vicdân ile bildi
O vicdân ilm-i zâtîden gelir pes ol ona haffâz

Demişlerdir mükemmeller bu söze eyleyip icmâ'
Ki Hakk'ın yüzünü görmek ya tutmak sözüne esmâ'

Nitekim neyyir-i a'zam katında zerre niceseyse
Bu dünyâ âhiret onun katında budur et ıtlâ'

Ki ârifler katında hîç onu görmekten evlâ yok
Husûsâ kim fenâ fi'llâh erip ede bekaa ibdâ'

Teveccüh kıldı bunlar da ibâdette edip iblâg
Kamu eşyâyı gözlerden gönülden ettiler ırag

Tahallûk ettiler onun kemâl-i hulkuna göre
Pes ol da saçtı nûrunu bulara eyledi ifrâg

Bu kez bunlar ara yerden be-küllî oldular fânî
Tamam nûr oldu mevcûdât çü nûrun eyledi isbâg

Bu âlemde çü nûrundan tamam mahv olıcak arrâf
Yarın mahv olmaya mı dersin onu bulıcak arrâf

Nider bu külhanı bülbül çü gülşende güle güller
Nider bu gökçe boncuğu çü cevherler bula sarrâf

Muhabbetten şular bildi ki kıldılar onu mahbûb
Onu mahbûb şol er bildi ki kıldı dışın için saf

Gel imdi gel beru imdi o mahbûba olan müştâk
Ne denli söylesem onu tükenmez hüsnüne eşvâk

Bu denli sözü aşk idi ki derdinden haber verdi
Ki ma'şûkun kelâmile diridir dünyede uşşak

Sözümüz anda idi kim gele müşgden kesîbe halk
Ki tâ keşf-i hicâb edip yüzünü göstere Hallâk

Buyurmuştur sahîh ahbar içinde maksad-ı levlâk
Şu kim ana döşenmiştir firâş u mersad-ı eflâk

Ol ak müşgden yere çünkim erişe dedi mü'minler
Bula yerli yerin bir bir otura cinn ü ins emlâk

Şular kim olalar âlem o yerde olalar a'zam
İdiser Hak onu ekrem ki vermiştir ona idrâk

Sırât'ı ön geçe gerçi mukallidler edip ikbâl
Velîkin anda âlimler önüdü bulalar iclâl

Amel zîrâ onunçündür kim uçmakta ola rif'at
Velî Allâh'ı görmekte ne medhâl eyleye a'mâl

Ki ilm eşref durur zîrâ amelden zühd ü takvâdan
Ki zîrâ ilm ile buldu bulanlar ahsen-i ahvâl

Rivâyette gelir her kim önürdü cum'aya akdâm
Atarsa anda da önden idiser ol yere ikdâm

Bu hâl içindeken bunlar bu kez işrâk ede bir nur
Ki düpdüz âlemi tuta ede âsârını i'dâm

Bular onu görüp vecde gele küllî ede secde
Kamu toprağa yüz urup sanasın olalar a'dâm

Sirâyet ede pes bu nûr dola ervâh ile ebdân
Tamâmet zâhir ü bâtın dola envâr ile insan

Hemin göz ü kulak ola kamu insan bu kez ancak
Ki tâ bizzât ona anda cihetsiz gözüke Rahman

İşite hem onun sözün cihetsiz uşbu nûr ile
Ki tâ Hakkanî tevhîde erişe vahdet-i îman

Pes andan ere bir kimse onu göndermez illâ Hû
Ki tiz imdi varaklanın bu kez gözükmez illâ Hû

Bugün ol gün durur kim siz gerek kim işbu göz ile
Yüzünü göresiz onun tecellî kılmaz illâ Hû

Be-nâgâh bir hıtâb ere sizi kıgırmaz illâ Hû
Bu kez bunlar yaraklana ki yüzün göreler onun

Oturu çevre etrâfa ki keşf eder hicâb Allâh
Gelin bana gelin bana diye ede hıtâb Allâh

Ki nûrun kaplaya sizi kim açısar Cenâb Allâh
Yakında göresiz yüzüm şol ihsanlar kılam size

Visâlim kılam erzânî ki serpiser nikaab Allâh
Verem şol mülkümü size ki gözler görmedik ola

Şu devletler bula müştâk zevâli olmaya aslâ
Şu vuslatlar bula uşşâh melâli olmaya asla

Şol a'tâfı bula erbâb fenâsı olmaya hergiz
Şol eltâfı bula ahbâb kelâli olmaya aslâ

Şu şâhı bula makbûller ki Rabbü'l-âlemîn oldur
Şol Allâh'ı bula kullar misâli olmaya aslâ

Zihî gufrânı çok Hannân ki yoktur lutfuna hemtây
Zihî rıdvânı çok Mennân ki ermez fazlına hiç rây

Zihî âsârı çok Deyyân ki yoktur cûduna pâyân
Zihî envârı çok Rahman ki nûrundan döner gün ay

Zihî ihsânı çok sultan kim eder toprağı insan
Zihî sultan zihî insan kim ol sânî' bu sun'-ârây

Celâli kadri a'lâdır çün etvâr-ı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

İNKİŞÂFÜ'Z—ZÂT

Eyâ sultân-ı a'lâdan ulâya isteyen i'lâ
Veyâ Subhân-ı eclâdan tecellî eden isticlâ

Ne bildi şol ki bilmedi onun derdini âlemde
Ne buldu şol ki bulmadı onun vaslında istihlâ

Niderler cânı kim onun feda olmaya cenginde
Niderler başı kim onun yolunda ede isti'lâ

Sevendir mâlini meftûn sevendir âlini magbûn
Sevendir hâlini mecnûn buları sanmagıl âlâ

Kanı kanı getir bir er/verir cânı onu ister
Bana kimdir onu göster ki kıla aşkın istimlâ

Kanı sâhib-nazar gözler ki dâyim ol yüzü gözler
Kanı diller onu sözler kanı gönül ede îlâ

Kanı ol derd-i Hakkaanî ki vere sana Hak onu
Demeyesin ki Hak kanı ede ol sana istîlâ

Olursan ona müştâk ol yürürsen ehl-i eşvâk ol
Durursan sâhib-ezvâk ol ki kıla kadrini ıglâ

İşit şimden geri gel gel diyem ilm-i ledünnîden
Kim onu cefr ilminden ederler şemmesin imlâ

Ki âlimlerde var bir sır halîfelerde var bir sır
Peyemberlerde var bir sır meleklerde de var serrâ

Bulardan sonra Alâh'ın da var bir sırr-ı esrârı (*)
Ki Subhanellerî esra'da etti sırrını isrâ

Eger bilseydi câhiller nedir âlimlerin sırrı
Kılıca el ururlardı dolup şer şehr ile sahrâ

(*) «Her türlü noksanlıktan münezzeh olan o Allâh'dır ki kulunu, gece Mescid-i Haram'dan, o etrafını mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya kadar götürdü.» İsrâ Sûresi, 1. âyet.

Eger bilseydi âlimler halîfelerdeki sırrı
Hemîşe ceng ederlerdi olurdu fitneye îrâ

Halîfeler eger bilse nebîler sırrını nâgâh
Hilâf olurdu ortada ederlerdi cidâl icrâ

Nebîler de eger bilse melekler sırrını yek-bâr
Katı töhmet ederlerdi kopardı ortada darrâ

Melekler muttali' olsa eger sırrına Allâh'ın
Tahayyürde ederlerdi cihandan candan istibrâ

Pes işit imdi ârifler nedir derler bu sırlardan
Ki kaal ü kîl ile kılı kılarlar kırk bölük garrâ

Husûsâ kim mahabbette kılarlar kaali hâli hâl
Egerçi sığmaz ol yerde zübânı zehre-i zehrâ

Dediler dedi âlimler mahabbet Hakk'a tâattir
Sevâbın yâhud ihsânın sevip etmek gerek ıtrâ

Ki zâtına sıfâtına muhabbet kimse irgürmez
Ki mümkinde olur sevmek erişmek vâcibe ârâ

Velî ârifler aydurlar severler var onu kullar
Ki var sözümüze huccet diyelim edelim igrâ

Deriz lezzet durur mahbûb edinir halk onu matlûb
Düşüptür şöyle kim mergûb ki kılmazlar onu ibrâ

Ki hattâ sorsalar bize nidersiz mâli kesb edip
Akkalli bârî dirersiz cihanda ağ ile hamrâ

Cevâbında biz ayduruz ki bulavuz deriz mâli
Sorarlarsa bize mâli nidersi ag eger safrâ

Cevâbında biz ayduruz yemek içmek bulavüz tâ
Sorarlarsa niçün yersiz içersiz ni'met-i gabrâ

Cevâbında biz ayduruz ki nefsimiz ala lezzât
Sorarlarsa niçin nefse idersiz lezzet istid'â

Cevâbında biz ayduruz hatâdır bu suâliniz
Ki bir nesnedir ol lezzet kamu halk eder istîfâ

Pes andan bildi ârifler kemâl mahbûb imiş bizzât
Ki hergiz istemez noksan kemâlile bulan na'mâ

Bu hod ma'lûm oluptur kim kamu eşyâ bu âlemde
Kemâli Hak'tan almıştır onundur izz ü isti'nâ

Pes oldu lâ-cerem mahbûb onun zâtı kemâlince
Bu ma'nîden hakîkatte onu gösterdi hep eşyâ

Mahabbetten şu kim buldu buluptur hep kemâlâtı
Tamam erdi makaamâta be-küllî etti istiksâ

Şu kim onun dimâgında mahabbet tadı konmadı
Eger cümle makaamâtı bulursa tatmadı helvâ

Ki zîrâ zâtı nûrundan gelir derler mahabbet bil
Kalan evsâf sıfâtından gelir derler eder isfâ

Onunçün nakl oluptur kim imâm-ı Fehr-i Râzî'den
Ki Tefsîr-i Kebîr'inde ediptir bu sözü îsâ

Ki bir kimse azîze ger yakın azîz olur
Hakîr ile hakîr olur bu takrîri eder inşâ

Birince (*) kavm vardır der tabiatde karâr etti
Bunu fânî lezzeti tattı sevip verdi ona sevdâ

İki türlü azâb ile muazzeb oldular bunlar
Biri bunda biri anda helâk etti tamâm lâvâ

(*) *Bir nice.*

Birince kavm sa'y etti musaffâ ettiler nefsi
Velî biraz eser kaldı kim olmamıştı nefs inkaa

Pes ona tuttular himmet kim oddan kurtula bunlar
Halâs olup cehennemden ki ya'nî yanmaya a'zâ

Birince kavm cennette merâtib sevdiler ya'nî
Bulalar kubbe-i hamrâ giyeler hulle-i hadrâ

Muazzeb oldu bunlar da iki türlü azâb ile
Çü gayri sevdiler bunlar nice olmayalar amyâ

Birisi nâr-ı hurkattir birisi nâr-ı fürkattir
Firâk odu eşeddir kim kim olur tâ ebed zalmâ

Ki zîrâ andan ayrılmak bir oddur benzemez oda
Ya bulmuş ni'meti kişi ya bulmamış nola işfâ

Birince kavm dünyada tabîatten uçup geçti
Rüsûmu cümle mahv oldu ne zâtı kaldı ne esmâ

Hemin ma'bûdu Hak oldu hemin maksûdu Hak oldu
Hemin meşhûdu Hak oldu hebâ oldu kamu ehvâ

Gerekmez dediler dünyâ gerekmez dediler ukbâ
Gerektir dediler Mevlâ gerektir dediler ikbaa

Eger râzıysa Hak bizden ona kaadir durur kim ol
Cehennemde vere ni'met ede anda bizi irzâ

Eger hışm eylese bize geri kaadir durur ona
Ki cennete azâb ede ede hışmında istikbaa

Çü sevdiler onun vechin deyip lâ Rabbe illâ Hû (*)
Pes ol da bunlara kıldı iki âlemleri i'tâ

(*) Ondan başka Rab yoktur.

Bular gerçi mesâkindir velî gizli selâtindir
K'iderler meskenet içre libâs-ı saltanat ihfâ

Bular onlar dururlar kim buyurmuştur resûlu'llâh
Kim Allâh'ın mülûki var pelâs altında istihfâ

Bular onlar dururlar hem buyurmuştur geri ol şâh
Diyüptür meşrebin hâlin bularım eyleyip ihsâ

Kim Allâh'ın ibâdı var kaçarlar dedi cennetten
Nitekim cîfeden sizler kaçarsız edip istinkaa

Gel ey âhir zaman kavmi işittin mi bu remzi hîç
Aceb bu sözler etti mi hakaayık râzını ifşâ

Ki kerremnâ külâhını komuştur başına tâc ol
Mahabbet gûş-vârını kulağında edip icdâ

Kodu parmağına teshîr yüzüğünü Süleyman-veş
Yazıp sadrında îmânın berâtın eyledi imzâ

Pes ol tâcı yere urma yüzügü atma deryâya
Berâtı odlara yakma hayâ kıl kılma isti'sâ

Mahabbet gûş-vârın hod çıkarma hiç kulağından
Ki mahbûbun kelâmını mahabbettir eden isgâ

Seni mahbûb edindi ön velî mahbûb odur ön son
Çün evvelden fenâ idin dile âhir geri ifnâ

Muhib mahbûb mahabbet bil çün ol ola hakîkatte
Elin çek sen pes ortadan ki tâ vere likaa irkaa

Gönül olursa rûhânî bula keşf ile rûh onu
Açıla vech-i Subhânî ede envârını ilkaa

Gel imdi iste Mevlâ'yı ol evlâlardan evlâyı
Ol alalardan a'lâyı bul eyle ondan isti'tâ

Ki buyurmuş durur kendi hadîs-i kudsî içinde
Ki Cebrîl söz etmiştir habîbine onu îhâ

Kimi kim kâyim eylerse ben esmâ ve sıfâtımla
Edeb ilzâm edem ona ki benden ede istihyâ

Kime kim zâtını bir kez hakîkat inkişâf etsem
Atab ilzâm edem ona fenâ edem edem ihyâ

Bu keşf-i zâtı dünyâda erer âriflere ancak
Velî anda tecellî zât idiser halka hep mâşâ

Çü zâtın inkişâf edip cemâlin arz idisermiş
Gel imdi zâta mahv ol kim kıla va'desini îfâ

Velî gel rûh-ı a'zamdan taleb kıl Kibriyâ nûrun
Ridâ-yı Kibriyâ oldur yüzü ağu gözü da'câ

Ki zîrâ ferd-i câmi'dir vücûbu hadd-i imkânı
Ona âyînedir bize o yüzü gösterir îmâ

Gözet imdi ne lûtf ile hicâbın serpiser mahbûb
Ne yüz gösterdiser halka tecellî eyleyip inhâ

Götüre hep hicâbını kalısar üç hicâb ancak
Ki tâ tedrîc ile ede cemâli nûrunu ibdâ

Ol üçün birisi izzet hicâbıdır cenâbına
Kim ef'âli sarâyında serâ-perde eder irhâ

İkincisi onun azmet hicâbıdır sıfâtında
Kim ona ermeye efkâr tasavvurlar kala hayrâ

Hicâbının üçüncüsü hicâb-ı Kibriyâ'dır kim
Erişmeye ona enzar ki tâ sâfî kala beydâ

Açalar gözlerin nâgâh ki yüzün göreler onun
Bu üç türlü hicâbından şu denli erişe ezvâ

Ki tâkaat tâk ola onun hicâbın görmeğe gözde
Hicâbına çü döymez göz kim ede nûrun istîzâ

Çü sübhâtının işrâkı sanasın eyleye pertâb
Eser kalmaya bunlarda ede envârını sînâ

Onun vechi cenâbından şu denli erişe envâr
Ki düpdüz bunların zâtı tamâmet nûr ola beyzâ

Pes ol izzet hicâbından vere halka selâm evvel
İşite onu ser-cümle acem rûm u arab arbâ

Selâm olsun diye benden benim ey kullarım size
Ki size merhabâ ehlâ sizindir gâyet-i iksâ

Selâm olsun şu sultandan kim oldur Hayy ü Kayyûm ol
Şu sultana kim ol Hay'dır ölüm yoktur ona hîç dâ

Benim vaslım ki var size bugün erzânî olsun kim
Ebed Dârü's-Selâmında mukîm olun kalın ahyâ

Benim şol dostlarımsız kim katımda haslarım sizsiz
Bısât-ı kurbum üstünde oturun edin istihvâ

Bağışladım size ünsüm sizindir hazret-i kudsüm
Sizindir arşım u kürsüm sizindir cennet ü havrâ

Sizin şol Tanrı'nuzvan kim beni siz görmeden dahi
Tapardınız bana bilip edip tevhîdimi ısfâ

Severdinizdi görmeden umardınızdı ermeden
Beni ta'zîm edip korkup ederdiniz recâ ercâ

Bilin izzim celâlümçün ki ben de râzıyam sizden
Onu kim siz seversiniz ben severven edin istimzâ

Celâlim gösterem size cemâlim gösterem size
Kemâlim gösterem size makaamınız kılam ra'nâ

Neyi kim nefsiniz ister bugün benden onu isten
Şol ihsanlar kılam size ki kılmaz diller istihsâ

Ben ol lûtf ıssı Allâh'am ki sun'umdan durur âlem
Hazînem dolu eksilmez Ganî'yem ederem ignâ

Benem sizin celîsiniz benem sizin enîsiniz
Banadır çün gelişiniz iderven ben dahi îvâ

Size şimden geri yoktur Felâ hâcet velâ fâkat (*)
Velâ da'f ü herem hüzn ü velâ renc ü elem dehyâ

Bugünden geri yok tahvîl velâ çıkmak velâ tebdîl
Velâ hışm u velâ tezlîl velâ şiddet velâ işkaa

Bağışladım size mülk-i kebîri kim ola sermed
Selâtîn olasız anda ebed görmeyesiz îzâ

Çü bu resme hitâb ede hitâb-i müstetâb ede
Bu kez keşf-i hicâb ede tecellî eyleye iclâ

Hicâbın cümle keşf ede kamu gözler göre zâtın
Hicâb-ı Kibriyâ ola hemîn ancak kalan hasnâ

Cihet olmaya hem gâyet yakın olmaya hem ırak
Ne haysiyyet ne keyfiyyet ne kemmiyet ne hod eczâ

Ne gözde irtisâm ede şu'â ne ittisâl ede
Mukaabil olmaya gözler eger kehlâ veger şehlâ

Ona ebsâr eriştikte nihâyet görmeye aslâ
Onu künhince bilmekte besâyir hem kala azrâ

Zihî âsâr-ı hüsnâ kim yaşanur neyyir-i a'zam
Zihî îsâr-ı esnâ kim utanır lücce-i dâmâ

(*) *Ne fakr ne de ihtiyac.*

Celâli kadri a'lâdır çün etvârı tecellîden
Cemâli nûru eclâdır pes envâr-ı tecellîden

Çünkim tecellî ede zât götrüle hep kibr ü riyâ
Cümle hicâbı ref' ede illâ ridâü'l-Kibriyâ

Zîrâ hakîkat mülkünün sultânı zâhir olsadı
Bulmaz idi kimse bekaa ger evliyâ ger enbiyâ

Pes ol ridâ-i Kibriyâ berzah olur kim nûr-ı zât
Ondan tecellî eyleye tâkaat bula tâ asfiyâ

Bârî çün onu göreler cümle yere yüz uralar
Secde idüben duralar nûra ere nûr u ziyâ

Ere hitâb-i müstetâb halkın sücûddan oldu tâb
Çün eyledim keşf-i hicâb görsün yüzümü evliyâ

Bu vakt değil vakt-i sücûd bu vatk durur vakt-i vücûd
Bu vakt odur kim ere cûd ede tena'um etkıyâ

Bu vakt ibâdetçün değil bu vakt ziyâdetçün durur
Bu vakt anâ vakti değil bu vakt durur vakt-i gınâ

Bu vakt te'ab vakti değil bu vakt tarab vakti durur
Bu vakt şühûd vakti durur bu vakt durur vakt-i likaa

Okdumdu siz kullarımı tâ göresiz envârımı
Tâ göresiz dîdârımı tâ bulasız zevk u safâ

Pes başını halk kaldırıp Bîçûn cemâlini görüp
Cân u gönül hayran durup akl ile aşk bula cilâ

Üç yüz yıl ola kim bular kirpiklerin yummayalar
Gayrın yüzün görmeyeler ayna erişe iltikaa

Her kim bula anda sebât akdi niceyse der-sıfât
Ancılayın keşf ola zât şol vakt kim açısar gıtâ

Bunlarçün ede iktidâ dergâha bula ihtidâ
Hazretten erişe nidâ kaldı mı olmadık atâ

Bunlar diye yâ Rabbenâ olsun sana çok çok senâ
Hiç kalmadı aslâ senâ hep eyledin bize sehâ

Verdin bize oddan necât verdin cinânında hayât
Verdin civârında sebât erdi tamâmına recâ

Verdin kerâmet hıl'atın verdin selâmet rif'atın
Verdin tamâmet tal'atın verdin likaan ile bekaa

Verdin bize kadrü'l-kemâl verdin bize dârü'l-celâl
Verdin bize nûrü'l-cemâl bulduk atâda intihâ

Ere bu kez geri hitâb keşf eyledim gerçi hicâb
Açtım yüzüm bî-ihticâb kıldım kemâlince cilâ

Kaldı velî bir iş kim ol kimse ona bulmadı yol
Bunlar diye ne ola ol eyle bize onu edâ

Bunlar idicek eyle kaal kaale edicek intikaal
Ere bu kez geri makaal oldur diye dâyim rızâ

Verem rızâmı ber-devâm hışm etmeyem hergiz müdâm
Olun ferrahta müstedâm görmen ebed aslâ anâ

Bulun özümü sermedâ dinlen sözümü sermedâ
Görün yüzümü sermedâ kılmayam ayruk ihtifâ

Zî söz ki bu zikrâ ola bu resm ile büşrâ ola
Pes ni'met-i kübrâ ola bin bin ona hamd ü senâ

Evvel bizi var eyledi envârın îsâr eyledi
Hak sonra dîdâr eyledi ol hazrete bî-had duâ

Varın diye ezvacınız öpün koçun işret edin
Varın diye evlâdınız yilen alın bulun kifâ

Varın geri köşkünüze ağın ferah-nâk oturun
Varın geri bâğınıza girin edin kesb-i hevâ

Varın geri atınıza binin aşın seyrân edin
Varın geri ferşinize oturun edin ittikaa

Varın geri hûrilere sohbet idüben zevk edin
Varın geri câriyeler olsun enîs etsin vefâ

Varın geri tal'atlara verem hedâya bî-hesâb
Varın geri hil'atlara verem hulel tâc u ridâ

Varın geri meclislere söyleşmeğe ihvân ile
Varın geri ırmaklara Kâfûr ile Kevser devâ

Varın geri Tesnîm-e siz için şarâbından onun
Varın geri bulun onun müşgîn mizâcından şifâ

Varın geri kim Selsebil kılsın hayâtı ber-hayât
Varın geri kim zencebil olsun dımâga iktifâ

Varın geri Tûbâ'ya siz Tûbâ size hüsn-i meâb
Varın geri refreflere anda bulun neşv ü nemâ

Varın geri şol ferşlere kim göklere merfû' ola
Varın geri şol sâyeye memdûd ola ale's-semâ

Varın geri şol sulara kim bağlara olur revân
Varın geri şol meyveye kim canlara olur gıdâ

Varın geri kasrınıza ersin size fevz-i tamâm
Varın geri mısrınıza varsın naîm ü i'tinâ

Çün bu kemâl-i lûtf ile ihsân edip i'zâz ede
Çün bu tamâm-ı fazl ile ikrâm edip vere senâ

Şol denli lezzet bulalar onun hitâbından bular
Kim gâyet istigrâk edip lezzette bulalar fenâ

Şol denli işrâk eyleye nûr-ı tecellî bunlara
Kim baş u can bulmayalar kim edeler anda fidâ

Ser-mest ede hüsn-i cemâl lezzet vere ayn-ı celâl
Zînet vere zeyn-i kemâl hayret vere hilm ü hayâ

Şol resme serhoş olalar kendileri bilmeyeler
Yollarını bulmayalar ne intihâ ne ibtidâ

Pes emr idiser ol İlâh ol kâyinâta pâdişâh
Ol kim kamu şahlara şâh ol kim işinde yok hatâ

Ya'nî firiştehler gele cümle mukarrebler bile
Tâ kim bular menzil bula mülkine ede ihtidâ

Alın gidin ta'zîm ile evlerine tekrîm ile
Kim cennetin bunlar ola sultanları ehlü'l-velâ

Çünkim firiştehler yürür ta'zîm ile alıp gelir
Karşı gele vildân u hûr cilve ura ede celâ

Pes cennet ehli göreler bu hâle gıbtat edeler
Bir birisine aydalar zî saltanat zihî alâ

Zî baht onun ahbâbına zî baht onun ahzâbına
Zî baht onun aktâbına gör nice buldu ıstıfâ

Çün bunların ehli ere yüzlerinin nûrun göre
Bin türlü tahsîn irgüre ayda zihî hüsn ü behâ

Bunlar da ayda siz de hem şol vakt ki gittik biz de hem
Artmış güzellik siz de hem olmaya bu hüsne behâ

Pes râyet-i ulyâ budur pes âyet-i kusvâ budur
Pes gâyet-i mermâ budur bâkî hevâdır hep hebâ

Budur hidâyet nüktesi budur bidâyet hıttası
Budur nihâyet noktası budur çü hatt-ı istivâ

Budur şerîat mezhebi budur tarîkat matlabı
Budur hakîkat meşrebi bundan açılır incilâ

Budur nevâlü'ş-şâyıkîn budur zülâlü'z-zâyıkîn
Budur visâlü'l-âşıkîn budur merâm-ı intivâ

Budur usûlü'n-nâsikîn budur vusûlü's-sâlikîn
Budur husûlü'l-mâlikîn budur makaam-ı inzivâ

Budur reşâdü'l-fâzılîn budur murâdü'l-kâmilîn
Budur meâdü'l-vâsılîn budur nizâm-ı ihtivâ

Budur menâlü'l-ârifîn budur meâlü'l-vâsıfîn
Budur kemâlü'l-vâkıfîn budur tamâm-ı i'tilâ

Bunlar durur şol mâhtâb nûru ayân kendi nihan
Bunlar durur şol âftâb kim subhuna yoktur mesâ

Bunlar durur şol pâdişâh kim sevdi öğdü ol İlâh
Bunlar durur şol âlî-câh kim yerleri ale'l-verâ

Bunlar şol ehlü'llâh idi bunda ıyâlü'llâh idi
Bunlar şu fazlu'llâh idi kim başarı fevka'l-livâ

Bunlar durur şemsü'd-duhâ bunlar durur nûrü'l-hüdâ
Bunlar durur hayrü'l-verâ bunlar bulurlar irtikaa

Bunlar idi ehlü's-safâ bunlar idi ehlü'l-vefâ
Bunlar idi ehlü's-safâ bunlar idi evlü'l-vefâ

Bunlardı dünyâ terk eden bunlardı ukbâ terk eden
Bunlardı eşyâ terk eden isterler idi irtizâ

Bunlardı ilmi kudreti kudretten eden ru'yeti
Bunlardı a'lâ hazreti hazretten eden iktizâ

Bunlar çü fânî oldular pes Hak'ta bâkî oldular
Sonra mülâki oldular vaslında buldular nekaa

Bunlar şu kâmiller durur k'evvel buları sevdi Hak
Âhir bular onu sevip emrine etti iktidâ

Bunlar şu vâsıllar durur öğdü Muhammed Mustafâ
Çün Hak'tan artuk nesneyi bunlar edemez ibtigâ

Dedi ki cennet ehlinin bir sınıfı vardır şöyle kim
Kim gözlerinden bunların olmaz hîç aslâ Hak hafâ

Resûlullâh S.A. buyurmuştur ki: «Cennet ehlinden bir zümreye Cenâb-ı Hak mestûr olmaz.»

Zî göz kim onun gördüğü ol ola her dem lâ'yezâl
Zî yüz ki yüz ona tuta sîmâsı ola sîmyâ

Devlet şu cânın başına dergâhı tozun ede tâc
İzzet şu başın cânına derdini ede kîmyâ

Devlet şu ser-tâcın kim ol eşiğine ola gubâr
İzzet şu sultânın kim ol kapısına ola gedâ

Rif'at şu cevrin kim ala lütfu hayâhinden eser
Tal'at şu hicrin kim bula vaslı şarâbından sakaa

Bu resme bir kez çün ere yüzünü âşıklar göre
Bu devlete Hak irgüre geri edeler ilticâ

Bir cum'a eyyâmı kadar devr ede eczâ-i zaman
Geri ol ak müşgden yere geri kılalar ilticâ

Çün cum'a gün ola geri da'vet ola cem' ola halk
Hep enbiyâ ve evliyâ ol yere ede ictirâ

Bir kez geri emr ede Hak yer yer menâbir dikile
Saf saf kerâsî kurula tahtlar konula bî-merâ

Ba'zı menâbir ola nûr ba'zı menâbir lülüden
Ba'zı kızıl yâkuut ola ba'zı zebercedden binâ

Ba'zı kızıl altın ola ba'zısı ola ak gümüş
Müşg ile kâfur üstüne kurulmuş ola hep sevâ

Saf saf gelip cem' olalar yer yer geri oturalar
A'lâ-yı illiyyîne pes Ahmed çıka bî-imtirâ

Zîrâ tecellî kim eder evvel ona eder celîl
Ondan kamu halka eder yoktur bu sözde iftirâ

Zâhir olısar geri arş nûra batısar geri ferş
Göz kulak ola geri halk etmeyeler savt u sadâ

Pes nâgehân ol Zü'l-celâl keşf eyleye geri cemâl
Arz eyleye geri kemâl feyz eyleye hâyrü'l-cezâ

Evvel kelâmı bu ola kim ben şol Allâh'am size
Kim va'deme sâdık olup lûtfumda ettim ihtimâ

Sizi getirdim da'rıma lâyık edip envârıma
İrgürdüm uş dîdârıma verdim vilâyetten kabâ

Budur çü ismet menzili budur selâmet menzili
Budur kerâmet menzili bu yerde yok cevr ü cefâ

Andan kerâmet kapısın açıp keremler ede kim
İhsân-ı mahzından ola hîç olmadan bey'ü şirâ

Hiç gözler onu görmedi hiç kulak ona ermedi
Hiç kimse akl irgürmedi sığmaz ona çûn ü çirâ

Çün gâyet-i i'zâz ile anda muallâ olalar
Çün gâyet-i ikrâm ile anda bulalar intişâ

Pest geri sermest olalar ahsen likaasından onun
Bin bin geri hest olalar olmaya aslâ ınkızâ

Ol lûtf ile verip selâm hulk ile ettiği kelâm
Bir zevke gark eyleye kim olmaya kat'â intifâ

Geri mukarrebler gelip bunları lûtf ile alıp
Geri makaama irgirüp görmeyeler hîç ibtilâ

Dâyim bu resme cum'adan tâ cum'aya bunlar varıp
Dîdârını onun görüp vasla olalar intimâ

Gün gün terakkî edeler ola ziyâde aşkları
Her gâh kim onu göreler arta dahi zevk u zamâ

Cennete cum'a gününün adı durur yevmü'l-mezîd
Zîrâ ziyâde olısar her günden ol günden vilâ

Tefsîr içinde geldi bu kim cennet ehli nâgehân
Bir nûr-ı sâtı' göreler kim benzemez ona zükâ

Başlarını götüreler ol Rabb-i a'lâ göreler
Kendüzi işrâk eylemiş nûru ile dolmuş fezâ

Pes ayda kim olsun selâm yâ cennet ehli sizlere
Ya'nî ki dostlar gönlünü lûtf ile eder iktinâ

«Allah tarafından (melekler vasıtasıyla) bir söz olarak onlara —selâm— **vardır.»**

Ede nazar ol lâ-yezâl kullarının çün vechine
Ede nazar kullar dahi vechinde bula ictilâ

Şol dem ki onu göreler kendileri unutalar
Akl ile cânı vereler aşkın edeler iştirâ

(*) Yâsin Sûresi, 58. âyet.

Çün zâtı geri bunların gözünden ola muhtecib
Nûrunun âsârı kala bunlardan olmaya hâlâ

Nûrün alâ nûrin olup ol nûrü'l-envâra erip
Sermed ebed olup kalıp nûrunda bulalar zekâ

Ârifler Allâh ile pes vahdette bizzât olalar
Cennet içinde bi'l-araz ola nevâl-i Kibriyâ

Zîrâ bulardı hassalar dergâha ehlu'llâh olan
Pes bunlara bizzât ola geri menâl-i Kibriyâ

Hâşâ bular bu vech ile mensûb olalar cennete
Gayrı nite ede hayâl bulan visâl-i Kibriyâ

Belkim o cennet bunlara mensûb olup fahr eyleye
Tâ kim revânı bâğına aka zülâl-i Kibriyâ

Onun için âriflerin gözüne mestûr olmaya
Dâyim tecellî eyleye nûr-ı cemâl-i Kibriyâ

Amma ki cennet ehli var cennette bizzât olalar
Pes bunlara az togısar vech-i meâl-i Kibriyâ

Onun için her cum'ada bir kez tecellî eyleye
Her biri zevkınca göre ere celâl-i Kibriyâ

Ol kanı ki dâyim kişi yüzün göre mahbûbunun
Belkim hemîn onu göre ere kemâl-i Kibriyâ

Dâyim gözede yüzünü dâyim işite sözünü
Belkim ne söz kim işite ola makaal-i Kibriyâ

Şol vech ile isbât ede kim lâ-Hû illâ Hû diye (*)
Şol vech ile vasl ola kim gide hayâl-i Kibriyâ

(*) *Ondan başka O yoktur.*

Râzî olam sizden ebed hışm etmeyem dediği Hak
Âbidleredir bu hitâb yoktur zevâl-i Kibriyâ

Ammâ velî âriflere dünyâda vermiştir rızâ
Muştulamıştır vaslını ol lâ-yezâl-i Kibriyâ

«Onlar için dünyâ hayatında da âhirette de müjdeler vardır...» (*)

KASÎDE-İ RABBÂNİYE

Yâ Rab bu şems-i kâyinât eclâ cemâlinden midir
Kim öyle işrâk eyledi
Yâ şâh-ı mâh-ı mümkinât a'lâ celâlinden midir
Kim böyle berrâk eyledi

Yâ akl-ı evvelden tamam noldu nolısar tâ ebed
Mecmû-ı âlem ilmini
Levh üzre yazdığı kalem aşkı hayâlinden midir
Kim ona müştâk eyledi

Mûsâ bin İmran gördüğü nûr-ı tecellî aksi mi
Kim pâre pâre oldu Tûr
Nâr-ı Halîl'in ravzası feyzi nevâlinden midir
Kim kaydın itlâk eyledi

İsa' bin Meryem nefhası Rûh-ı kudüsden mi aceb
Kim ölüler kıldı diri
Yâ Rûh-i kudsî nefhası akdes makaalinden midir
Kim enfüs âfâk eyledi

Hızr'ın hayâtına sebeb Âb-ı hayât oldıysa ger
Verip hayât üzre hayât
Yâ çeşme-i Âb-u hayât lûtfu zülâlinden midir
Kim ona igrâk eyledi

(*) Yûnus Sûresi, 64. âyet.

Yâ Mustafâ'ya merhabâ ettiği arş atlas kabâ
Vuslat şebinde yüz sürüp
Müşg saçtığı bâd-ı sabâ hüsnü kemâlinden midir
Kim sâhib-eşvâk eyledi

Cümle bu sûz ü sâz-ı aşk dervâz-ı aşk pervâz-ı aşk
Şeh-bâz-ı aşk şeh-nâz-ı aşk
Âgâz-ı aşk âvâz-ı aşk hicrî visâlinden midir
Kim rastı uşşâk eyledi

Yazıcıoğlu derd-i ferd aldı devâdur cânına
Kim kimyâdır câna derd
Câna devâ derd olduğu gönlü melâlinden midir
Kim cânın ihrâk eyledi

Onun için meh-pâreler sözünde sâzın pâreler
Kim odlar atar pâreler
Meshûr olur sehhâreler sihr-i helâlinden midir
Kim halkı zevvâk eyledi

Dâyim gerek kim yanalar şem oduna pervâneler
Çün nâr ile nûr istenir
Yanar ise dîvâneler derdin muhâlinden midir
Kim kanlar ihrâk eyledi

Derd ehli derdi bulduğu derde giriftâr olduğu
Derdin bu alından mıdır
Onun yâ haalinden midir bunun yâ hâlinden midir
Kim eyle Hallâk eyledi

FASLÜN Fİ MA'RİFETİ'R-RAB VE'N-NEFS (*)

(Rabb'i ve nefsi bilme)

Eyâ arrâf-ı Rabbânî işit kimdir hüve'l-Mevlâ
Veyâ sarrâf-i Sübhânî nedir gör ol hüve'l-a'lâ

Nice bir bilesin gayri nice bir kılasın seyri
Nice biro lasın ayrı çün oldur cümleden evlâ

Göz aç uyar dil ü cânı sana bildireyin onu
Deme andan geri kanı nedir gör manzar-ı eclâ

İki yüz bin yıl ey ârif kişi meydân-ı tevhîde
Segirtse kapmayadı top nedir bilmezdi ol Mevlâ

Velî ey tâlib-i Hak Hak sevenden ihticâb etmez
Belî ol cânib-i mutlak cenâbın eylemez ihfâ

Niçema sevse kim onu eder kan içini evvel
Velî sonra sever onu eder her lâhza bin îfâ

Belî bu ilm-i tevhîdi fenâ fi'llâh olan bildi
Bekaa billâh olan buldu ki bâkî kim nedir ikbaa

O bir mahza vücûd idi bular envâr-ı cûd idi
Onunçün iş sücûd idi onunçün oldu feyz ilkaa

Hudâyâ nûr-ı Rabbânî makaamına bize aç bab
Ki tâ ol sırr-ı Subhânî sarâyına aça ebvâb

Doğa çün ma'rifet nûru gönüldür ona âyîne
Gönül sığmaz yere göge elinde tutar ol Vehhâb

(*) Rabbi ve nefsi bilmek hakkında.

Buyurdu Hak benim zâtum ki sığmaz yere ve göğe
Velî mü'min kulumun ben sıgarvan gönlüne her bâb

Bu hod ma'lûm onun zâtı ki hiç şeye hulûl etmez
Tecelliyle sığarmış pes ki tâ dil cân ede deryâb

Ki zîrâ Kibriyâ-yı zât ganîdir cümleden bizzât
Mukaddestir taayyünden tecellîsi geri li'z-zât

Vücûd-ı mahzdır zâtı sıfâtı ismi ef'âli
Taakkuldur taayyündür meânîdir bular fi'z-zât

Vücûd aydulduğı ona biraz tefhîm içindir çün
Ve illâ künh-i zâtından gönül nice ala lezzât

Belî zât u sıfât esmâ demek dilde ibârettir
Bu âlem dilidir denir muaarrâdır bulardan zât

Cihânı kendi var etti yemedi kimseden mîrâs
Kemâl-i cûdu ammâ bir vücûdu eyledi îrâs

Ki tâ kendi kemâlâtı görüne geri bir yüze
Hafiyyâtı celiyyâta gele tâ eyledi ihdâs

Ki âlem şahsının iki yüzü var birisin ona
Tutar kim tâ vücûd ala bu ile söyleye ebhâs

İkinci yüzü kendiden yanadır bu yüzü dâyim
Ademdir kimse onunla ne vech ile ola behhâs

Ol evvel yüzünü evvel vücûda eder istihrâc
Vücûd onun vücûdunu ademden pes eder ihrâc

Velîkin işbu vech ile ademden var eder onu
Kim esmâ ve sıfât evvel ederler zâtına mi'râc

Ne ismi her vücûdu kim taleb ederse zâtından
Ona göre eder îcâd denize göredir emvâc

Tecellîler pes esmâya göre olur bu âlemde
Tecellîler eder izhâr taayyünler olur efvâc

Tecellî ol durur gayb-ı hüviyyetten Ganî Fettâh
Taleb eder zuhûr izhâr aça tâ âleme miftâh

Ki tâ insân-ı kâmilden ola zâhir onun ilmi
Sıfâtına ola mişkât ola zâtına tâ mısbâh

Ki zîrâ kendi buyurdu ki ben bir gizli kenz idim
Diledim kim bilineydim yarattım cism ile ervâh

Düşüptür imdi bu insan dü âlem cismine bir can
Yönü Hakk'a özü halkla yüzü gözü sözü bevvâh

Yürek gibi durup rub'-ı şimâlîde olur ressâh
İçinde nefs ü anda kalb ü anda rûhu olur sâh

Bu kalb ü can cihânına kuruptur sûreti ıklîd
Ki rûha kalb ü kalbe nefs ü nefse cismi hıl'ât nah

Ki sûret nakşı niceyse bu nefs ü kalb ü akl u can
Hemîn bir birine benzer taayyünde degil ırah

İçi dışındakin zîrâ onunçün kaplamıştır kim
Geçe hükmü için dışa ola dışı içe nessâh

Çü bu gayb ü şehâdetten Hak onu eyledi îcâd
Olur pes sûret ü ma'nâ hakîkatte Hak'a seccâd

Ki bu gayb ü şehâdet kim yed-i kudrettir ikisi
Getirdiler iki nesne ki bire edeler irsâd

Biri ervâh-ı kudsiyye getirdi âlem-i ayna
Biri ecsâm-ı sûriyye getirdi eyledi efrâd

Onunçün oldu bu insan kamu esmâyı câmi' kim
Ki kayb ile şehâdette buluptur Rabbına irşâd

Gözün aç pes temâşâ kıl bu sun'-ı sâni'-i ol şâz
Ki sâni' geri sun'ından bilinir nicedir üstâz

Kemâli kişinin kim var ne mikdâr ise zâtında
Bilinmez ille işinden olur işi ile ol yâz

Nazar kıl imdi bu insan nice kâmil düşüpdür kim
Ki bu mecmû-ı mevcûdât bununla oldular âbâz

Nazar kıl nice sâliktir harîm-i kuds-i lâhûta
Nazar kıl nice tâlibdir döker yaşı eder feryâz

Nazar kıl yere ve göğe dilersen olasın bîdâr
Nazar kıl andan insâna dilersen göresin dîdar

Onun sultanlığın bilmek dilersen sun'unu gözle
Ki her bir nesne şâhiddir kemâline onun ey yâr

Güneş gibi münevverdir onun her zerrede nûru
Velî gâyet zuhurundan hafîdir göremez deyyâr

Kamu eşyâ mahallinde kemâlince yaraşıkdır
Kamu bu madde ve sûret düşüptür ona ma'nîdâr

«Deki — Bakın, göklerde ve yerde neler var!..» (*)

İşit bârî bu esrârın beyânından diyem biraz
Seninle çünki ma'nîde biliştik düştük ehl-i râz

Onunçün mazhar-ı Hak'tır bu insân-ı bedî'-îcâd
Ki zîrâ Hak teccellîden çün etti cilveye âgâz

Hüviyyette sıfat esmâ muzâf olmazdı zâtına
Muarrâdı taayyünden onundu Kibriyâ i'zâz

(*) Yûnus Sûresi, 101. âyet.

Bilindi feyz-i akdesten pes evvel ilm-i zâtîsi
O düştü zâtına mazhar kim ede hükmünü ibrâz

Bu kez bu ilm-i zâtîsi diledi ede istînâs
Mezâhir iktizâ etti sıfâta eyledi înâs

Sıfât zâta muzâf oldu belirdi tal'at-ı esmâ
Mezâhir oldu pes esmâ sıfâta eyledi iclâs

Sıfât esmâ taayyünde mezâhir oldular zâta
Mezâhir istedi bunlar da tâ kim vereler enfas

Ki üç nesne mezâhirsiz bilinmez nicedir aslâ
Biri ilm ü ikinci nur üçüncüsü vücûd ey nâs

Sıfât esmâ kıldı nice tasvîr ede nakkaaş
Ki zâtının kemâlâtın ne resm ile idiser fâş

Bilirdi zâtını çünkim sıfâtı birle esmâsın
Bular çün oldu ma'lûmât bu ma'lûmât olup beşşâş

Mezâhir oldular çünkim sıfâtı birle esmâya
İki nev' oldular bunlar açıldılar olup heşşâş

Birisi oldu külliyyât hakaayık verdiler adın
Birisi oldu cüz'iyyât hüviyyât oldu kodu baş

Bular da istedi mazhar seçile âm ile tâ hâs
Gözüktü âlem-i ervah salındı geldi çün rakkaas

Merâtibce gelip ervâh kamu yerli yerin buldu
Bular da istedi mazhar biline tâ nedir eşhâs

Bu kez nûrânî bir âlem yarattı sâni'-i âlem
Kim ola berzah-ı câmi' seçile tâ riyâ ihlâs

Ki zîrâ âlem-i ervâh mücerreddi ta'allukdan
Olurdu ona zıdd ecsâm barışmazlardı ey fehhâs

Bu âlem geldi cem' etti belirdi cevher ü a'râz
Hem oldu mazhar-ı ervâh yüzünü etmedi i'râz

Misâl onun için dendi bu nûrânî cihâna ad
Kim emsâlin bu mülkün hep bulur anda nebî murtâz

Pes ol nûrânî âlem hem mezâhir iktizâ etti
Ki bir sûret-pezîr ede ola zâhir kamu agrâz

Bu kez cismanî bir âlem yarattı Hâlık-ı âlem
Ademden eyledi îcâd onu ol mebde-i Feyyâz

Çü bu cismânî âlemden belirdi ön ü son evsât
Düzüldü arş u ferş eflâk kuruldu hayme ve füstât

Gök ata oldu yer ana bulardan doğdu dört erkân
Olardan doğdu üç oğlan ki tâ andan doğa esbât

Bu üç oğlan biri ma'den ikincisi nebât onun
Üçüncüsü durur hayvan gelirler tâ kopa esrât

Bu kez bir mazhar-ı kâmil yaratıldı adı insan
Şu resme müntehâ düştü ki mislin yazmadı hattât

Bu mecmû'-ı nukuuş eşkâl onunçün oldular ilhâz
Ki tâ bu mazhar-ı kâmil gele ola ona lehhâz

Göre bu levh-i tasvîri tasavvur ede nakkâı
Cemâlinin hayâlinde okuya ma'nîye elfâz

Ki zîrâ cümle masnû'at bu câmi' de olur mecmû'
Gelip gîtî-nümây olur kılar hem sonra istihfâz

Döne bu kubbe-i devvâr kona bu nokta-i edvâr
Okuna hutbe-i etvâr bununçün saklaya haffâz

Avâlim on sekiz bindir muhakkıklar eder icmâ'
Biri evvel kalem onun kim oldu önden ol ibdâ'

Budur ol rûh-ı a'zâm hem budur ol nûr-ı ekrem hem
Budur akl-ı mukaddem hem budur ilmi eden îdâ'

Çü kâtibdi kalem dendi çü âkildi denildi akl
Çü bir cevherdi nûrânî dediler nur durur lemmâ'

Çün ihyâya sebeb idi dediler adın onun rûh
Bu dört ad işbu nisbetten denildi kondu dört evzâ'

Bilindi âlem-i evvel ikincisin kılam iblâg
Odur levh ü üçüncü arş u dördüncüsü kürsî ağ

Yedi eflâk ü dört unsur mevâlid ile bu cümle
Tamâmet on sekiz oldu düzüldü kondu kasru bâg

Bular her biri asl idi biner fer'i görünürdü
Onunçün on sekiz bindir budur sözlerde gerçek sag

Dediler arş ile cennet dahi kürsî yedi eflâk
Yedi kat yer cehennem hem bulardur on sekiz ifrâg

Bu kez geldik bu mahlûkaat kamusu düştüler esdâf
Kim insan cevheri doğa ola sâfî bula evsâf

Velî dinle ne vech ile sıfâtta oldular sâfî
Belâlar oduna yanıp nice çıktılar olup sâf

Çü baktı cennete Âdem gönüledi onu ân dem
Çıkardı kılmadı hem-dem pes Âdem eyledi insâf

Firâkı erdi çün Nûh'a ederdi zârı vel nevha
Dökerdi şol kadar yaşı ki şerh etmez idi vassâf

Çü sevdi onu İbrâhîm o da cân eyledi ihrâk
Onu Nemrûd-ı nâ-merdin oduna eyledi igrâk

Belâlar mancınıkında havâya eyledi pertâb
Zer-i ibrîz idi çünkim od onu etmedi ihrâk

Çü Mûsâ istedi onu işitti len terânî kim (*)
Beni Mûsâ gözü görmez bırakma cânına işrâk

Beni bu fânî göz görmez eger görse olur fânî
Dedi görüben ölmek yig olunca hicr ile ırak

Çün Eyyub istedi onu ki derdinde ola çâlâk
Sınadı onu derd ile nesi varsa edip ihlâk

Şu denli mübtelâ oldu k'eridi cism ve cânı
Esirgedi onu yerler kan ağladı ona eflâk

Çü Dâvud istedi onu otuz yıl ağladı kanı
Dedi ol gün aceb kanı baka ol Mâlikü'l-emlâk

Yakardı od için dışın ururdu yerlere başın
Katardı aşına yaşın neler görür gözet süllâk

Çü Yûnus istedi onu kim ünsünden bula ikmâl
Eridi yandı derdine ki vaslına ede îsâl

Tutuştu düştü bu pâye pes anu attı deryâya
Sonucu saldı sahrâya ki bizi iste gayri sal

Çü yahyâ istedi onu yolunda oynadı cânı
Döküldü yerlere kanı kesildi baş ayak evsâl

Firiştehler dedi yâ Rab ne idi suçu Yahyâ'nın
Dedi Yahyâ beni sevdi sevenler böyle bulur hâl

Çü Îsâ istedi onu yoluna eyledi ikdâm
Dedi yoktur sana sânî eşiğinde kodu akdâm

Mücerred oldu âlemden kesildi cümle âdemden
Terakkî kıldı dem demden velî aşk ona attı dâm

(*) «Beni göremezsiniz.» A'râf sûresi, 143. âyetten.

Anası bikr idi meryem atası Cebrail ekrem
Melâikler makaamına onunçün bağladı ihrâm

Çün ikinci göğe çıktı bulundu onda bir iğne
Bir iğne çün hicâb oldu o denli buldu pes ikrâm

Muhammed istedi onu kodu cân u cihan evtân
Komayınca cihân u can tecellî etmedi sultan

Ona a'lâ-yi illiyyîn mekân-ı lâ-mekân oldu
Onunçün ona zâtından hicâbın açtı ol Sübhan

Egerçi sırr-ı sûretti ne sûret sırr-ı kudretti
Ne kudret sırr-ı hazretti kim izhâr eyledi Rahman

Çü çıktı perdeden Ahmed gözüktü Ahmed'e evhad
Ehad'da vasl olup Ahmed bulundu vahdet-i Deyyân

Eger cânında yazdınsa bu tahrîri ayıt yâ Hû
Gönül levhinde kazdınsa bu tasvîri ayıt yâ Hû

Tasavvur etme kim hergiz ona ankaa-yı akl ermez
Ona simurg-ı fikr ermez demez yâ hû veyâ lâ-hû

Hümâyûn-ı hüviyyette hevâ-yı hûya hâvîdir
Cemâli câhına yâ hû celâli şâhına mâ hû

Vücudunun vücûbunda vücûd-ı mutlak oldur çün
Erişmez hû-yı lâhûta pes illâ Hû da illâ Hû

Kim ola ayda kim bildin nedir ol lâ-yezâl Allâh
Bilen bulan geri oldur özünü bî-zevâl Allâh

Deme bu cümle hep oldur ki her yüzden olur zâhir
Arada kimse yok ol var hemîn ol Zü'l-cemâl Allâh

Bu sözler hep hakîkatte şerîatte küfürdür kim
Taayyün lâ-taayyünden Ganî'dir Zü'l-celâl Allâh

Bu âlem hep mezâhirdir getirdi âlem-i gaybden
Kemâlâtın kılar izhâr bulardan Zü'l-kemâl Allâh

«...Çünki Allâh bütün âlemlerden müstagnîdir.»(*

Hakîkatte odur mevcûd bu söze demezem lâ lâ
Velîkin bil bu ondandır değil ol bu bu ol kellâ

Vücûdu âlemin zîrâ onunla gör neye benzer
Ki bir pertâb erer göze güneşten gözlesen illâ

Ne vardır ne hu yoktur ol velî öyle görünür ol
Güneştir kim atar tîgin ve illâ yoğ olur aslâ

Bu âlemde bunun gibi onun nurunadır pertâb
Tecellîdir cemâline eger kılmazsa olur lâ

Cemâli zâtına mazhar nitekim şemse bu bedr ay
Cemâlinin kemâlidir celâline olan ârây

Cemâli ism-i a'zamdan olur zâhir kemâlince
Muhammed ism-i a'zamdır doğuptur âleme tugray

Pes onun zâtını ondan gözet kim göresin lâ-şek
Vegerni kanı sen kanı ki zâtına erişmez rây

Eger gözler yetişmezse ki göre benlerin şemsin
Velîkin gösterir onun yanağı aksini bedr ay

FASLÜN Fİ'L-ESRÂRİ'L-ÂRİFÎN

(Ârifîlerin sırları)

Çü bildin sırr-ı sâhib- Kibriyâyı
Nidersin eylese kibri riyâyı

(*) Ankebût sûresi, 6. âyet.

Husûsâ kim işittin enbiyâyı
Bulardan ibret al şâhâ biyâyî

Ki nice can erittiler bu yolda
Nice Hakk'a eriştirdi bu yol da

Şu tahrîr etmişem onu kemâhi
Ki takrîrimde erdi mâha mâhî

Gerektir imdi şol kim ola sâlik
Ki tâ âsân ola ona mesâlik

En evvel zârı kıla aça baş ol
Döke yaşı yüreği ola baş ol

Döğüne göğsünü yırta yakayı
Yola azm eyleye tuta yakayı

Ede tevbe ana ol her günâhı
Yana acıya ede her gün âhı

Ki tâ döndüğü ola âşikârâ
Nice bir sa'y ede kesbe şikâra

Hesâb ede pes andan kalbini ol
Yuya nefsinden andan kalbını ol

Ki tâ nûr-ı İlâhî ede işrâk
Ecel günü yakıncaktır iş ırak

Gerekmez tevbeden gaflet dem-â-dem
Ki başına ne gelir bilmez Âdem

Yaraşmaz cânına kişi kıyası
Bu işten eylesin kişi kıyâsı

K'eger makbûl olur ise duâsı
Olursa hoş veger olmazsa kâsı

Pes andan anlasın kim tevbesi hem
Pesendîde olısardur besi hem

Ve illâ korksun ol kişi kim Allâh
Kakırsa ne duâ ne tevbe vallâh

İlâhî hışmına tuş etme yâ Rab
Elimiz alıp oda atma yâ Rab

Gelir Keşşâf içinde bir aceb söz
Ne söz kim söz durur cân u cihan-sûz

Ki bir a'râbi geldi mescide der
Kulağ ur dinle imdi noldu takdîr

Dedi estagfiru'llâh ol sahâbî
Alî dedi ona kim ol sahâbî

Ki dilile demek estagfiru'llâh
Bu kezzâb tevbesidir anla billâh

Dedi gerçeklerin peş tevbesi ne
Buyur bilem erişem tevbesine

Dedi kim altı nesnedir bil onu
Bağışlar Hak onu bulup bileni

Biri budur k'ana geçmiş günâhın
Kıla tevbe ede her dün gün âhın

İkinci tevbe ede hâl içinde
Ki dışını arıda hâl içinde

Üçüncü bu kim istikbâle erse
Ol işi etmeye ikbâle erse

Budur dördüncü boynunda ne kim var
Ödeye borcunu hep şöyle kim var

Beşincisi budur tâat acısın
Tene tadtıra her saat acısın

Nitekim ma'siyetten aldıdı tad
Bu kez tâat kıla tenden ala dâd

Budur altıncı çün oldu harâmî
Bitirdi et ü kan aldı harâmı

Geri ol et ile kanı eride
Helâl ile için dışın anda

Bu altı nesneyi tutsa her insan
Ola tâc üzerinde gevher insan

Ere çün bu makaama ola kaabil
Pes ola yüzü mihrâba mukaabil

Kaçan kim el götüre ede tekbîr
Gönülde ayda ettim el etek bir

Sana isbât iderven Kibriyâ'yı
Giderdim yâ Ganî kibr ü riyâyı

Elin götürdüğü budur işâret
Kim önden ona işbudur işâret

Ki nefy ettim İlâhî mâsivâyı
Sana isbât edip izz-i livâyı

Bu deryâ-yı meâsîden İlâhî
Elim tut ben kulun sensin İlâh'ı

Elim al ey düşenler destigîri
Ayaktan düşmüşemdir dest gîri

Çü bu sözü münâcât ede hâli
Belire cân içinde gide hâli

Ki Kur'ân okumağa başlaya çün
Tecellî ede ona Ferd-ü Bîçûn

Basîret gözleriyle ola şâhid
Çü Hakk'ın nûrunu ola müşâhid

Göre gönlü ile uçmağı nârı
Gözü gözetmeye bâğı enârı

Çün ona keşf ola işbu makaamât
Bu yerde de geçer tutmaz ikaamât

Tecellî ede Hak ona sıfâtın
Koya ef'âlini ana sıfatın

Budur nâzı namâzı etkıyânın
Niyâzı bu durur câna kıyanın

Husûsâ kim cemâatle kılına
Cihan degmeye onun bir kılına

Ki buyurmuştur ol sultân-ı kevneyn
Onunçün oldıdı evtân-ı kevneyn

Şu kim irte cemâatle açа yol
Sırât'ı yıldırım gibi geçe ol

Eger ögle namâzında niyâzı
Ederse ne hesâb ola ne yazı

Çıka kabrinden ol yarın münevver
Yanağı ayın on dördünden enver

Eger' kindi namâzın kılar ise
Acebdir ol eger yakılır ise

Görür gitmezden ön cennette bir yer
İçip suyun onun yemişin yer

Veger akşam namâzında münâcât
Cemâatle kılarsa arz-ı hâcât

Geliser bin tamam saf saf melekler
Getüriser ona türlü belekler

Gelin güyegü gibi donadalar
Alıp hazret kapısına gideler

Veger yatsı eder olsa niyâzı
Cemâatle kılar olsa namâzı

Kopısar dedi arş altında yarın
Bulısar enbiyâyı anda yarın

Buluşa anda hem sâlihler ile
Şehidlerle bile muslihler ile

Namâza dedi nûr ol nûrü'l-envâr
Bu kez keşf ile anla gel anu var

Namâza erse ya'nî nâgehânî
Namâzı nûr eder der nâgeh onu

Bu esrâra gerektir keşf-i zâtî
Ki bula bí-hicâb ol keşfi zâtı

Ere envâr-ı izzet zü'l-a'lâdan
Verâ-yı lâ-halâdan lâ-melâdan

Bula gönlü hayât-ı câvidânı
Unuta can namâzı ve ezânı

Göre onu ki gözler görmez idi
Ere ona ki fikr irgürmez idi

Ere çün bu makaama seyr-i sâlik
Neye irgürür işit seyri sâlik

Rubûbiyyet celâli ola meşhûd
Ulûhiyyet cemâli ola meşhûd

Şuhûd ede kemâl-i Rabbi Rabbi
Niyâz ede diye yâ Rabbi Rabbi

Çü sensin Evvel ü Âhir Ganî zât
Çü sensin Bâtın ü Zâhir Ganî zât

Senin kabzındadır cümle memâlik
Senin bastındadır sensin çü Mâlik

Ne denli kim kul ola Rabb'e akreb
O denli sevgilidir tâat-i Rab

Kim ol evvel olur havf u recâda
Geçer sonra kalır havf u recâ da

Makaam-ı kabza başta azm eder ol
Pes andan heybet ü ünse gider ol

Bulur şükrile salıvı sonra telvîn
Mekîn olur bulur kak sonra temkîn

Erer andan fenâ ender-fenâya
Bekaa-ender likaa ender-gınâya

Çü ere bu makaama seyr-i ârif
Ona keşf ola esrâr-ı maârif

Mahabbet alemine erer andan
Döner kalbine yur kalbini ondan

Bu kez zâhir olur canlar cihânı
Görür terk eylemiş canlar cihânı

Bulup fethile erbâb-ı nihâyet
Açıldı gittiler bâb-ı nihâyet

Bu zulmânîde nefsi buldu ervâh
O nûrânîde ünsü buldu ervâh

Çü kıla zâhir ü bâtın ikaamet
İdişe bir biriyle istikaamet

Ki kaayim olalar billâh lillâh
Ki dâyim olalar fillâh ilallâh

Göz ile göreler Dârü's-Selâm'ı
Selâma erişen nider selâmı

Bu istigrâk içinde cem'a erip
Bu cem'iyyette cem'ü'l-cem'a erip

Pes ola maksad ol evlâ-yı evlâ
Pes ola matlab ol a'lâ-yı a'lâ

Gönüller gözler onunla olup nûr
Onunla olalar nûrün alâ nûr

Ki zâhir ola sırr-ı nûrü'l-envâr
Neye erdi bu kez bil var onu var

Gör ol âlemlerin sultânı Allâh
Neler izhâr eder ibtânî Allâh

Ki bir kez dese yâ Allâh bir insan
Eder yetmiş kez ol lebbeyke ihsan

Günâhı sen edersin ol utanır
Atarsan sana zulmet ol ata nûr

Husûsâ tâlib olsa hazretini
Saçar cânına canlar nazretini

Sagışlar cümle ahvâlin sıfâtın
Bağışlar cümle ef'âlin sıfâtın

İrürür cümle-i lezzâtına hâs
Vücûbu kalır ancak zâtına hâs

Çü bu mecmû'ını feyz ede Feyyâz
Dahi bundan ziyâde nide Feyyâz

Ya Tanrı'lık da mı versin ol olmaz
Odur Tanrı hemîn Tanrı kul olmaz

Seni mahbûb-ı zât etti yeter tap
Sana feyz-i sıfât etti yeter tap

Bil imdi kadrini ve kadrin onun
Ki kadrinde bulasın kadrin onun

Sözüm nefsimedir size sözüm yok
Erişmez dûduna zîrâ ki ayyûk

Görünmez gözüne ankaa mekesçe
Görünür kûh-ı Kaaf bir hîç kesçe

Direm aldanma dehre behre ey yâr
Ki devr etmez ebed bu dâra deyyâr

Şu resme işine nâzırdır Allâh
Kim işbu bir nefes hazırdır Allâh

Dilerse sala uçmakta sarâya
Dilemezse ata tahte's-serâya

Eger bir kişiye iki cihânın
Kamu keşf olsa esrârı nihânın

Bu kez bir lâhza görse cevher a'râz
Yüzün dönderdi Hak'tan kıldı i'râz

Kişinin günde üç kez cân alıcı
Bakar yüzüne ey mercân alıcı

Cihâna ölmeğe geldin ölürsen
Cihâna bilmeğe geldin bilirsen

Bil onu bul onu ulaş bekaaya
Kalır mı kimse fânîde bekaa yâ

İki nesne helâk eder eri bil
Biri avret durur oğlan biri bil

Bir er tasa yapıştırmış deriyi
Biri düdü çalar derer diriyi

Derilmiş halk ona üşmüş bakarlar
Neye akmış neye bakmış bak erler

Sana ne fâide düdü'den ey yâr
Ulaş bir kesil dü düden ey yâr

Sana tanbur dilerden assı mı var
Ki tanburu duyanın ussu mu var

Sen ol sen verme başın tumturâka
Ki kopar tumturaktan çok tırâka

Ya sen mahcûb ya ben mahcûbem ey yâr
Küyün ağzın içinde kalmasın yar

Sözümün aslı bu bir kılı kırk yar
Düriş agyârı yâri yar ile yâr

Kanı yüzler kim ol özleye dîdâr
Kanı gözler kim ol gözleye dîdâr

Kanı ân kim ola câna hırîdâr
Kanı can kim ola cânâna bîdâr

Âlemin nakşını hayâl görürem
Ol hayâl içre bir cemâl görürem

Heme âlem çü mazhar-ı Hak'tır
Onunçün kamu kemâl görürem

MÜNÂCÂT

Yâ ze'l'-celâli ve'l-ceberûti leke'l-alâ alâ (*)
Yâ ze'l-kemâli ve'l-melekûti leke'l velâ velâ

Deryâ-yı lûtfet ez rahmûtet hemî zened (**)
Emvâc-ı jerf jerf atârâ salâ salâ

Dârâ-yı kudretini gördü çün ârâ-yı hikmetin
Tugrâ-yı rahmetine dedi kim eyle cilâ cilâ

Kasr-ı visâle da'vet edip hoş tutan kerîm
Onu kim eyledi sana vatandan celâ celâ

Keşf-i surâdıkaat ile arz-ı cemâl eden
Ona ki çekdi cân u cigerden belâ belâ

Yâ vâcibe'l-vücûd vücûdun azîmi's-sıfât
Yâ vâhibe'l-hayâti sıfâtın ale'l-ulâ ulâ

Cebbâr u Bâr u Bîr ü berîsin beliyyeden
Gaffûr u Ferd ferîd ü Hudâsuz Hudâ Hudâ

Eclâ sıfât-ı zatına azmet izâr izâr
A'lâ-yı zât-ı ekberine Kibriyâ ridâ ridâ

(*) Ey celâl ve azamet sâhibi, yücelik senindir. Ey kemâl ve melekût sâhibi, muhabbet senindir.

(**) Yâ Rab, senin lûtuf duyân, ziyâde rahmetinden derin dalgalar vurur. İhsan ve keremine «Haydi gelin, haydi gelin!» der.

Bir kez nazarda âlemi kıldın muallâ tıbâk
Bir kez nazarda Âdemi câm-ı cihan-nümâ nümâ

Bir kez nazarda nokta-i deyhâr sahn-ı müstedîr
Bir kez nazarda kubbe-i deyhûr ber-semâ semâ

Bir kez nazarda eyledin ibdâ'-ı kâyinât
Bir kez nazarda geri dilersen hebâ hebâ

Bir kez nazarda âleme ilmin tamâm erer
Bir kez nazarda hilmin irürür sehâ sehâ

Bir kez nazarda ism-i a'zama verdin Muhammed ad
Bir kez nazarda mekân lâ-mekân fezâ fezâ

Bir kez nazarda erdi çü tâvûs-ı hazretin
Bir kez nazarda erdi dedin çün biyâ biyâ

Yâ Rab kapında cümle-i eşyâ mukaddisât
Yâ Rab tapında cümle kılarlar senâ senâ

Yüz kanı kapına yüzler sürem duram
Göz kanı tapını gözleyem edem nidâ nidâ

Ger ömrüm ola taşlar ile na'ralar uram
Ger gözlerim kan ile Ceyhûn ola revâ revâ

Her dem bu nefse vârid olur bin günâh âh
Her bir nefeste sâdır olur bin hatâ hatâ

Yoktur yüzüm ki münâcâta yüz tutam duram
Çün bî-hayâyem iderven bu kez ondan hayâ hayâ

Gönlüm çü korkınadı korkuya ere korkaram
Nefsim cefâ eder bula dirven cefâ cefâ

Bir nesne kaldı bunda meger onu pîş edem
Çün âlemin İlâh'ısın umam atâ atâ

Katra dökersem alam hikmete bahri nasîb
Hikmet bulursam alam rahmete genci melâ melâ

Haccım budur ki resm-i dârını Ka'be kılam kalam
Sa'yim bu kapında duram isteyem rızâ rızâ

Hüccâc eger yoluna kurban kılarsa bir beden
Ben canı yoluna kıldım senin fedâ fedâ

İhrâmım ol durur edem hevâdan teharruzu
İllâ senin hevâna uçam isteyem hevâ hevâ

Savmum budur ki senden özge dahi görmeyem
Iydım budur ki yüzünü görem bulam likaa likaa

Budur salâtım edem vuslatına ben ikaameti
Budur ezânım edem hayye ale'l-fenâ fenâ (*)

Budur cihâdım edem nefsim ile harb ü ceng
Budur şehâdetim ki cânımı verem sana sana

Yâ ze'l-celâli celâlün celîlü'l-celâl
Fazl eyle ben zelîle edip sen senâ senâ

Yâ ze'l-cemâli cemâlin cemîlü'l-cemâl
Lûtf eyle ben kelîle saçıp sen ziyâ ziyâ

Yâ ze'l-kemâli kemâlin bedî'ü'l-kemâl
Feyz eyle ben alîle açıp sen safâ safâ

Yâ ze'n-nevâli nevâlin azîmü'n-nevâl
Rahm eyle ben kalîle verip sen gınâ gınâ

Ger redd edersen imdi beni kim kabûl eder
Ger sedd edersen ede mi kimse hüdâ hüdâ

(*) Haydi Fenâya (yokluğa) gelin!

Çünkim senin ola cûd u vücûd u kemâl ü mâl
Pes kim ola kim ede hazretine Kibriyâ riyâ

Mikdâr-ı zerre irsedi gaybî hızâneden
Bulaydı hûn-ı keremden bu bî-nevâ nevâ

Bunda bekaa-yı zâta haşr idüben ver bana fenâ
Anda bulam fenâsız ilde seninle bekaa bekaa

Şol sevgi halkiçün ki seversin Muhammed'i
Afv et suçumu sonra deme hîç çerâ çerâ

Yâ hâtime'r-risâleti yâ eşrefe'l-verâ verâ (*)
Ben kim olam ki hazretine eyleyem duâ duâ

Sen Fahr-i âlem ü sultân-ı kevn ü kâyinât
Ben hâk ü pâ ve zerre-i na'l ü gedâ gedâ

Zülfün celâle mazhar u haddin cemâle hem
Bundan okundu ki Ve'l-leyli Ve'd-duhâ duhâ (**)

Şükrüm ona ki seni âleme rahmet yarattı Hak
Hamdim ona ki senin elinde livâ livâ

Bahr-i Muhîte garkam uş imdi ki bilmezem
Sâye sala mı zerreme bir gün hümâ hümâ

Noksan ola mı ayn-i kemâle nazar aceb
Toprağa gün dokunsa eserse sabâ sabâ

Ben kime yalvaram çün sen olasın şefî'-i halk
Yâ kime ağlayam çün sen iken bü'l-vefâ vefâ

Yazıcıoğlu İlâhî Habîb'in Muhammed'in
Kuldur kapısına ona bağışla şehâ şehâ

(*) Ey risâlet mührü, ey mahlûkatın en şereflisi.
(**) Leyl ve Duhâ sûrelerinin başlangıcı.

AMMÂ MA'RİFETÜ'N-NEFS

(Nefsi bilme)

Elâ ey lâmi'ül-envâr kapındır mersad-ı esnâ
Veyâ ey câmi'il-esrâr tapındır maksad-ı esnâ

Kapın dîvânına geri getirdim nîlgûn bir câm
Tapın lîvânına geri yetirdim bâde-i ma'nâ

Bu ma'nîden gerek altın yere dürler nisâr edem
Sunam oddan kadehlerden şarâb-ı Kevser-i Nesnâ

Melek suna felek bâde içe onu melik-zâde
Revânı ola âzâde saça câna senâ Sînâ

Şarâbımdan içe cânın bula mi'râc-ı rûhânî
Göre sâkî onu ayda ki Subhane'llezi esrâ

Nice cân içmeye onu çü sultan meclisidir bu
Husûsâ kim cemâlinden açıptır manzâr-ı eclâ

Ne cevherler nisâr ettim kulağ urdun mu hîç ona
Ne gevherler getirdindi kim altın tâcadı evlâ

Bu kez vâcib oluptur kim hakaayıkta olam gavvâs
Ki bahr-i bî-nihâyetten sunam Âb-ı hayât ahlâ

Ki tâ ol yüce dergâhı göricek bilesin kimdir
Ki her kim nefsini bilse bilir ol Rabb'ini a'lâ

«Nefsini bilen Rabb'ini de bilir.»

Gel imdi nefsini bilmek hakîkatte nedir aydam
Eger tevfîk-ı Rabbânî verirse gönlüme mevlâ

Bu babda çok durur ahbâr velî üçü durur muhtar
Şu sözü söylemeklik var kim ola hüccet-i akvâ

Birisin Şeyh Gazzâli dedi nefs kalb u akl u rûh
Bu dördü bir lâtîf şeydir ki dört ad verdiler evfâ

Hakîkat oldur insâna mükelleftir muhatabdır
Hem oldur emr-i Rabbânî geri ona kılar ruc'â

İkinci Fahr-ı Râzî der ki Tefsir-i Kebîr'inde
Ki rûh bir cevher-i kudsî durur kim ol durur ezhâ

Mücerreddir tahayyüzden ki hayyizde hulûl etmez
Mükâşifler riyâzîler bunu edindiler fetvâ

Dedi hem nefs-i insânî ki cevherdir o cismânî
Lâtîf ü sâfî nûrânî semâvîdir yüzü ebhâ

Üçüncü bu ayıtmıştır müeyyed Şeyh Cendî kim
Ki Hak çün cevher-i rûhu yarattı eyledi ezkâ

Velîkin rûhu bilmekte bu aklın ilmi kaasırdır
Kim oldur emr-i Rabbânî onun emri durur ahfâ

Bu ruhtan geri ol Allâh yarattı cevher-i sânî
Ki nefs-i nâtıka derler ona ad ey yüzü adhâ

Bu cismi ol durur eden imâret bir nice müddet
Şehâdet âlemin oldur eden idrâk eden enkaa

Velî nefsin zuhûrâtı taallukta bilinir der
Taalluksuz bilinmez der budur der hâsıl-ı fehvâ

Onu Hak vâsıta kıldı bu rûh u cism arasında
Onu hem râbıta kıldı bu iki cevhere cedvâ

Ki zîrâ rûh ile cismin arasında bu nefs ile
Var idi bir iki nisbet onunçün oldu ol erkaa

Biri budur ki vahdette münâsib idi ol câna
Onunçün câna mâyildi kim ola hükmünü ahmâ

İkinci bu kim ol cisme münâsib idi kesrette
Onunçün ona mâyildi kim ola işine ahrâ

Alıp pes rûh-ı kudsînin kemâlâtın bu kez bu nefs
Eriştirir idi cisme ki tâ kim cism ola etkaa

Taayyün kim olur nefse verir bu rûh-ı nûrânî
Ki cismânî mizâcınca bulur onu olur zülfâ

Nitekim rûh-ı nûrânî taayyün kim alır bunda
O Rahmânî nefestendir alır olur ona meclâ

Budur uş nefsini bilmek şu denli kim dedi bunlar
Velî üç vech ile bilmek durur bil gâyet-i kusvâ

Biri budur kişi nefsi nedir bile hakîkatçe
İkincisi tabîatçe üçüncü hassasın cem'â

Bu nefs şol vakt bilinir kim biline kim durur insan
Kim andan yol gider Hakk'a bilinir maksad-ı aksâ

Ki zîrâ âlem-i ekber düşüptür ma'nîde insan
Kalan âlem-i asgar düşüptür gözle ey ezkâ

Egerçi sûretâ âdem doğup çıkmıştı âlemden
Velîkin âlem âdemden doğuptur ma'nîde zîrâ

Çün âdem sûreti ma'nî olup çıktı bu âlemden
Pes oldu cümle bu âlem bu yüzden nüsha-i sugrâ

Çü sûret bu gin âlem doğuban çıktı âdemden
Pes oldu ma'nîde âdem onunçün nüsha-i kübrâ

Niçema bu iki nüsha okunmazlarsa zâhirde
Mukaabildir iki nüsha egerçi göremez a'mâ

Nitekim Şeyh Muhyiddîn Futuhât'ında demiştir
Onu keşf ile bilmiştir buluptur hikmet-i uzmâ

Ki Hak bir dürre-i beyzâ yarattı bir nazar etti
Hayâsından eridi ol su oldu aktı çün deryâ

Bu cism-i mutlaka bir kez nazar kıldı ki küll oldu
Adın Arşü'l-Hayât urdu yarattı onu key zîbâ

Bu kez su kaynadı taştı buhârı ağdı a'lâya
Felek-atlas yaradıldı muallâk cevheri sîmâ

Muhît oldu o vahdânî basît oldu o nûrânî
Amâ'î hem ihâtîdir felek-a'zamdır ad ona

Odur sûr ağzı kim onu makaam edindi İsrâfil
Resûl anda işitmişti kalem ünün vemâ yûhâ (*)

Kodu hem Refrefi anda fenâ oldu bekaa buldu
Gidip bu âlem-i terkîb mücerred oldu ber-ulyâ

Pes andan bir felek düzdü ki kürsî kodu adını
Makaam edindi Mikâil müdebbirler ile cemmâ

Bu iki gökten iner der hayâlât u hakaayık hem
Kerâmât u havass u hem nebîye mu'cizât kat'â

Pes andan bir felek-atlas yarattı kürsî içinde
Arasın âlem-i Refref edip kıldı onu dîbâ

Makaam etti onu Cibril misâlin âlemi oldur
Rasad ilimin hemîn ancak ana dek irgürür dânâ

Bu gökte hiç kevâkib yok burûc andan olur taksîm
Yedi eflâkte farz olur on iki kısm olur vehmâ

(*) *Ve vahy olunan şeyi.*

Yarattı bir felek geri kim için eyledi cennet
Ola tâ âlem-i rıdvan makaam-ı ravza ve Tûbâ

Kaçan kim bitti bu eflâk yarattı merkez-i arzı
Yarattı altı gök dahi düzüldü ser-te-ser dünyâ

Bu kez emr oldu Mikâil ki tahrîk etti eflâki
Firiştehler yaratıldı dolup a'lâyile ednâ

Pes erkânı mevâlidi yarattı cinni insa'nı
Tamâm oldu cihan düpdüz donandı zîr ile bâlâ

Bu âlem şekli merkezden erişince muhîtine
Aşağa dar yukarı gin durur bu vech ile şeydâ

Yukarı oldu İlliyyîn ki mü'minler ola a'lâ
Aşağası durur Siccîn ki mescûn ola hep eşkaa

Çü bildin âlemin şeklin ki nice olmuş ol mahlûk
Pes işit sûret-i insan nice benzer ona şeklâ

Gör evvel başın insânın ki benzer arş-ı Rahmân'a
Yüzü hod vech-i Rahmân'a düşüptür gözügü asfâ

Göğüs kürsîye benzer kim ola tâ gönlüne kürsî
Yürek uçmağa benzer kim içidir cennetü'l-Me'vâ

Yedi a'zâ yedi gökler gibi olmuş durur muhkem
On iki burc teninde hem yaradılmış durur vaz'â

Kulağıdır hamel gibi boyunu sevre benzer kim
İki eller durur cevzâ kim onunla ola er'â

İki el ü iki ayağ seretan burcuna benzer
Esed gibi durur göğsü secâatte kılar da'vâ

Cigerdir sünbüle gibi göbek mîzâna benzer hem
Hem öd yer akrebe benzer kim onunla olur eşhâ

Yağırnı kavse bud cedye dizinden aşağa delve
Ayağı hûta benzer kim onunla seyr eder mes'â

Dediler on iki burc hem kim on iki deliklerdir
Hesâb eyle onu bir bir bedende bul ki lâ-yehfâ

Felekte sâbitât vardır teninde var kuvâ bunun
Ki cisminden bu kuvvetler irilmez dün ü gün faslâ

Feleklerde melekler var bunun da canda gönlünde
Şu kuvvetler var onunla k'ider cân u gönül takvâ

Gözü Azrâil'e benzer kulak Mikâil'e benzer
Burun İsrafil'e benzer dili Cebrâil'e hemtâ

Felekte varsa seyyârât bunun da var idi kuvvet
Beşi onun havass-ı hams ki zâhirde olur peydâ

Onun altıncısı içte olur kim âkiledir ad
Yedinci nâtıkadır kim odur idrâk ile yekzâ

Anâsır varsa âlemde bunun da vardır ahlâtı
Bulardan da olur terkîb gelir sıhhat gider belvâ

Beden yerler gibi kat kat sünük dağlar gibi yüce
Karın deryâ damar ırmak ilik maden gibi şehlâ

Bedende kıl sanasın kim nebât ile ağaçlardır
Kimi uzun kimi kısa kimi durur kimi mülkaa

Yüzü maşrık gibi eşref gülerse gün gibi eltaf
Yağırnı sanki magribdir ki yüzü andadur garkaa

Nefesler yel eser gibi sözü gök gürlemek gibi
Gülerse yıldırım gibi güler gül yüzü hüsn-ârâ

Eger ağlar ise yağmur yağar gibi döker yaşlar
Gamı kara bulut gibi uyursa sanasın mevtâ

Uyanırsa geri sankim dirildi durdu kabrinden
Kıyâmet koptu haşr oldu bilindi fânî ve ebkaa

Tıfıllık sanki ilkyazdır yigitlik yaz günü gibi
Yaşın ortası güz gibi kocalık günleri sermâ

Düşüptür beg güneş gibi vezîr ona kamer gibi
Yazıcısı Utarıd-veş dişi Zühre gibi yârâ

Çeri Mirrîh'a benzer sanasın Müşterî kaadî
Zuhâl gibi durur dihkan eker biçer çeker sevdâ

Medîne gibidir cismi ki sultanıdır onun rûh
Bu kuvvetler çeri gibi raiyyet gibi bu a'zâ

Kimi bir canâvar gibi kime erse iki yırtar
Kimi eder temellûklar kedi gibi gezer her câ

Kimi hile eder ağlar kurar sankim örümcektir
Kimi kunduz boğa gibi giyer çukal eder kavgâ

Kimi bir kuş gibi uçar kimi tavşan gibi kaçar
Kimi her dem-be-dem korkar sakınır nice kim karga

Kimi arslan yüreklidir kimi kaplan gönüllüdür
Kimi tilki gibi fitne kimi koyun gibi sağıma

Kimi tâvûs gibi yürür yüzünü halka arz eder
Kimi baykuş gibi vîran sever tâ otura tenhâ

Kimi her dem misâfirdir bagırtlak gibi illerde
Kimi arı gibi üstâd kimi bednûs gibi ashâ

Geyik gibi yügrük deve gibi kimi kinci
Balık gibi kimi dilsiz çekirge gibi kim gûyâ

Bu resme bârî insanda bulunur cümle mevcûdât
Ki zîrâ mısr-ı câmi'dir bulunur bunda hep fersâ

İki ayaklı şehr etti ayağına döşedi ferş
Başına sayebân için yasadı hayme-i mînâ

Mukaabil oldu mu imdi bu iki nüsha gördün mü
Velî hak-bîn nazar kılmak gerek olmaz ale'l-amyâ

Ki bu insan vücûdu kim egerçi sûretâ sondur
Velî ma'nîde öndendir bunundur mülk-i lâ-yeblâ

Ki zîrâ sûret-i esmâ zuhûrunda yarattı Hak
Nefahtü fîhi mir-rûhî deyip kıldı onu esnâ (*)

Buyurdu hem resûlu'llâh kim evvel kim yarattı Hak
Benim nûrum yaratmıştır mukaddem ol Kerîm agnâ

Çü bu nûrânî sûrette mukaddem olıcak insan
Bu âlem sûretin ona göre düzmüş o bî-hemtâ

Onunçün der muhakkıklar ki bu insan hakîkatte
Budur sırr-ı İlâhî kim bunundur sûret-i hüsnâ

Ki bu mecmû'-ı esrârı ne denli varsa envârı
Muhammed'den bu izhârı getirdi eyledi büşrâ

Onunçün imdi zâhirdir kamu âfâk u enfüs kim
Bu insanın vücûdundan olur âlemlere zikrâ

«İlerde biz o Mekke halkına hem yeryüzü etrafında hem bizzât nefislerinde âyetlerimizi öyle göstereceğiz ki...» (**)

«Nefislerinizde bir çok alâmetler var. Hâlâ görmeyecek misiniz?..» (***)

(*) «Ona rûhumdan üfledim.» Hicr sûresi, 29. âyet.
(**) Fussilet sûresi, 53. âyet.
(***) Zâriyât sûresi, 21. âyet.

Bu râzı bilmeğe şâhâ gerektir meşreb-i âlî
Ki tâ zevk-ı sahih ile biline gâyet-i mermâ

Meşayih iki türlüdür birisi maşrıkilerdir
Birisi magribîlerdir bulardır ilm ile binâ

Bular kim maşrıkîlerdir gerektir der riyâzet kim
Ki tâ tâlib sülûk ide riyazetle bula pervâ

Dediler magribîler kim riyâzet yolu güç yoldur
Gerektir erbainler kim yenile menn ile selvâ

Velîkin tâlibe evvel gerektir ma'rifet nûru
Ki bundan tiz erer tâlib eder maksûdunu dervâ

Bizim irfânımız sırrı ona ayn-i riyâzettir
Kim eder ma'rifet nûru ol olmuş gönlünü ihyâ

Muhakkıklar bu tevcîhi müsellem tuttular zîrâ
Riyâzetten murâd oldur ki tâlibler ola eşfâ

Güneş istediği kişi budur kim erişe nûra
Kişi kendi güneş olsa nider nûru veyâ peymâ

Gel imdi işbu tasvîre gönül levhin mücellâ kıl
Ki tâ nûr-ı İlâhîden tecellî erişe câna

Ki tâ bir söz edem takrîr ki bilmezler melekler de
Bu ilmi kâ'be kavseynden okurlar yâhud ev ednâ

Bu sırrı bilmeğe zîrâ gerek kim cân ede mi'râc
Geçe yiri gögü yani koya dünyâ ile ukbâ

Cihânın mâverâsında kuruptur hayme âşıklar
Pes ondan aşk kelâmından dökerler nükte-i garrâ

Bu tedkikın fezâsında kuram bir hayme kim ben de
İçinde arz eden bir yüz ki gözler görmedi aslâ

Göre tâ tâlib-i âgâh ere sâlik ona nâgâh
Eger keşf eyleye Allâh komayam va'deye ferdâ

Budur ol kim kişi Hakk'ın bugün bulmazsa zevk ile
Kıyâmette dahi bulmaz bulamaz anda bir mencâ

Demişlerdir muhakkıklar gerektir tâlibe bunda
Ki vicdân ile Allâh'ı görebile bula melcâ

Bu oldur zâtını onun münezzeh tuta gözlerden
Cevâhirden arazlardan onu tecrîd ede yektâ

Bu kez vicdân ile onun vücûdundan göre bir nûr
Bu nûr onun vücûdunu ayân ede ona zevkaa

Budur onu ki cevhersiz arazsız gördüler derler
Nitekim savt ile harfsiz sözün işittiler hakkaa

Budur onu ki zevk ile görem bir kez diye nâgâh
Tecellî dağına varıp bu gözden gördidi Mûsâ

Budur onu ki şevk ile görem diyü ederdi âh
Tecerrüd şehrine göğe bu yüzden irdidi Îsâ

Budur onu ki aşk ile görem bir kez diyü şâyed
Teferrüd mülkine girip bu sözden vardıdı Yahyâ

Onu ancak Habîbu'llâh Muhammed gördü dünyâda
Ki çıkmıştı yeri göğü buluptu Hakk ile mahyâ

O göstertir geri bunda tecellî mâverâsından
Ki zîrâ mazharı oldur o şahlar şâhının şâhâ

KASİDETÜ'N-İLÂHİYYE

Yine arz eyledi dilber yüzün kasr-ı celâlîden
Yine nâlende şeydâyem şarâb-ı lâ-yezâlîden

Geri keşf-i hicâb itti gözüm gönlüm cihânından
Geri câna nidâ etti nidâ-yı zü't-teâlîden

Hakîkat yüzünü vech-i mecâzîde müberka'-veş
Yaşınmış alın alıla seçilmez alı alıdan

Cemâli âfitâbının şuâî etmeden pertâb
Adem şehrinde sâyeydi cihan fey'-i zevâlîden

İki âlem vücûdu kim düşüptür sırrına Mushaf
Kemâl-i hüsnü âyâtın açar ayn-ı kemâlîden

Onun mihri hevâsında vücûd-ı kâyinât zerre
Onun çihri safâsında bihişt bir şemme âlîden

Çünan deryâ-yı hicrâna başımdan aşa gark idim
Visâl erişti sîrâbem serâb-ı pür-hayâlîden

Menem şehbâz-ı kudsî kim elinde tutar ol sultan
Menem serbâz-ı ünsî kim eriştim zü'l-mealîden

Çü düştü aşkına gönlüm ezelden tâ ebed mestem
İmâret mi gelir hergiz harâb-ı lâübâlîden

Hayâli nakşı cânımda musavver olalı gönlüm
Hep ismi resmi mahv etti bu tasvîr-i misâlîden

Yüzünü görmeğe imkân çü vardır ârzûmendem
Kulağım hâlîdir zîrâ kelâm-ı i'tizâlîden

Niderler onu kim onun dili söylemeye râzın
Niderler cânı kim başın çeke ale'l-eâlîden

Gerekmez şol fenâ ömrü çü bu ömr-i azîzim ol
Gerekmez bana şol cânı ki pür-gam ola hâlîden

Bana ne savmaa mescid çü maksûdumdur ol mürşid
Gerek her yüze yüz uram görem onu mecâlîden

Zihî mukbil şu kuldur kim ola katında ol makbûl
Zihî kaabil şu kaayil kim diye mevle'l-mevâlîden

Sun ey sâkî mey-i bâkî bana gel hüsnü bâğından
Ki iksîr-i hayât içem o fercâm-ı zülâlîden

Onun sevdâsını bulam geçem sevdâ-yı sevdâdan
Ko sevdâyı bulan geçti bu sevdâ-yı melâlîden

Çün onun derdi devrinde buluptur silsile cânım
Geçer fikrim teselsülden çıkar devr-i muhâlîden

Menem deryâ-yı tevhîde çü mahv-ı mahz-ı müstagrak
Getürsem nola ger gevher bu deryâ-yı visâlîden

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i saltanattan kim
Eger bu Yazıcıoğlu göre nûr-ı cemâlîden

Senin aşkın kitâbını gözü kanıyla yazmıştır
Saçarsa dürr ile mercan nola bahr-i emâlîden

HÂTİMETÜ'L-KİTAB

(Kitâbın sonu)

Tamâm oldu kitâb el-hamdü'lillâh
Hümâm oldu kitâb el-hamdü'lillâh

O cümle kayînâtın âfitâbı
Çün emr etti bana düzdüm kitâbı

Yazılınca kitâb ol nûr-ı zâhir
Bana üç kez düşümde oldu zâhir

Birisi bu ki bir kez söylemiştim
Onu dîbâcede zikr eylemiştim

İkincisi budur ol rûhu'l-ervâh
Çü gözüktü dedim ey nûr-ı Fettâh

Emîn-i vahy-i hayri'r-râhimînsin
Çalaptan rahmetel'lil'âlemînsin

Çü tapındır kamu âlemden a'lem
Seni medh ede geldi cümle âlem

Şu resm ile afâzıl vasf ederler
Ki bir kılı iki yarıp giderler

Gerek ben de kılı kırk pâre yaram
Beni uyar ki tâ ben de uyaram

Sözümü işitecek oldu şâd ol
Yüzüme baktı güldü dedi şâd ol

Üçüncüsü budur kim gördüm ol şâh
Oturmuştu erenler birle çün mâh

Şu kâmiller var idi meclesinde
Ne idem bunları yâ meclisin de

Dizim çöküp oturmuşam bu bende
Tutarvan bu kitâbı elde ben de

Yüzüme baktı buyurdu sana ben
Ki şimdiden geri ders aydısarvan

İki kez işbu vech ile buyurdu
Çü buyurdu dilim cânım toyurdu

Uyandım şâd olup dedim İlâhî
Ki sensin cümle mahlûkun İlâh'ı

Çü ben kuluna ders ayda Habîbin
Dil ü câna devâ ede tabîbin

Pes onun hazretinden kılma ırak
Onun ilmiyle kıl gönlümü işrâk

Ki dünyâ âhiret bile olam ben
Kapısında kulu olam kalam ben

Benim hem aslımı fer'imi yâ Rab
Bile kopar katında kıl mukarreb

Keremden hem kitâbıma nazar kıl
Kamu âlem içinde mu'teber kıl

Sekiz cennet-veş olsun bu gülistan
Yedi iklîme dolsun bu gülistân

Bu zâr ile bu râz içindeken ben
Bu nâz ile niyâz içindeken ben

Görürem hâlde sultânü'l-meşâyih
Görürem vaktte bürhânü'l-meşâyih

Cihânın kutbu mâhı Hacı Bayram
Cihânın şeyhi şahı Hâcı Bayram

Gözüktü sırr ile der müjdigânî
Ki verdi Hak sana şol zindigânî

Ki sana bir kitâbı kıldı ihsan
Ki mislin düzmedi dünyâda insan

Düzüldüyse arab düzdü ya a'câm
Denildiyse biraz dendi serencâm

Eger Türkî dilince varsa dîvan
Senüge düzülüptür yüce lîvan

Ayıttılarsa türlü dâsitânı
Ayıt kim gördü bu hoş gülsitânı

Buların sözü budur kim bir insan
Bir insânı sevip bulmuştu ihsan

Senin de cümle âlem ilmini Hak
Sana verdi ona yazdın muhakkak

Cihan noldu nolısar söyledin sen
Cihânın halkını pes toyladın sen

Meşâyih sırrını keşf eyledin sen
Tamâmet kıl be kıl vasf eyledin sen

Husûsâ bir aceb nazm üzre onu
Getirdin kim alır gönlü ve cânı

Hurûf üzre gelir ebyâtı mergûb
Ara yerlerde tercî'-bend ile hûb

Yedi balır üstüne nazmı musannâ'
Sekiz uçmak gibi bezmi murassâ'

Muattardır sözünden rûh-ı uşşâk
Mutarrâdır nevâ-yı perde uşşâk

Kopunca tâ kıyâmet bu kitâbın
Nazîri gelmeye bu âfitâbın

Dahi hâsiyyeti var bihter onun
Kim okursa nasîbi artar onun

Ne denli kim okunur olsa tekrâr
Saçılır nâfesinden müşg-i esrâr

Sühen-perdâz olan bile kelâmın
Sözünden biline Dârü's-Selâm'ın

Sözünden feth ola şehr-i tarîkat
Sözünde hatm ola bahr-i hakîkat

Bunun gibi söze hiç kimse bünyâd
Ne etti ne idiser derv-i âbâd

Cemîi sözlerin sultânıdır bu
Kamu şâirlerin dîvanıdır bu

Budur bu nükte-i gevher-feşan bu
Budur bu fitne-i âhir zaman bu

Çü şeyhim bu sözü işrâb kıldı
Sözünü cânıma mihrâb kıldı

Dedim çün himmet ettin hikmet erdi
Çü hikmet erdi Hak'tan rahmet erdi

Selâmu'llâh erişsin size yâ Şeyh
Tükenmez himmet eylen bize yâ Şeyh

Bu sözdeyken açıldı nâgeh ebvâb
İçeri girdi gördüm bir kaç ahbâb

Dediler çün kitâbın budur ey yâr
Ki görmedi onun mislini deyyâr

İlet onu acem sultânına sen
Veyâ sultân-ı Mısr eyvânına sen

Veyâ ilet onu sultân-ı Rûm'a
Murad ibni Muhammed hân-ı Rûm'a

Dizim çöktüm bulara kıldım ikbâl
Karıştırdım sözümde yağa ak bal

Ayıttım pâdişahlar aya benzer
Misâli yerde hem deryâya benzer

Velîkin kapıları hey hater-nâk
Kapıdan tapıları key hater-nâk

Kapı oldur kim anda olmaya sed
Tapı oldur kim anda olmaya red

Benim yok 'mu kapım kon bu figânı
İletsemne ona bu armaganı

Dediler kapı kimin kapısıdır
Ayıttım kim Muhammed tapısıdır

Dediler ol kapı ukbâyiçindir
Sana dediğimiz dünyâyiçindir

Dedim dünyâyı ukbâyı muhakkak
Ebü'l-Kaasım kapısından verir Hak

Velî dünyâyı takrîr ideyin ben
Misâlin size tahrîr ideyin ben

Meger bir gün dedim sultan Mahmûd
Kıgırdı hâs Ayas'ı eyledi cûd

Bağışladı ona ilin tamâmı
Ki sultan ola göre hâsı âmı

Ayâs-ı hâs işitti etti feryâd
Mukarrebler ayıttı nitdi feryâd

Sana ısmarladı mülkini sultan
Senin hükmünde oldu cümle evtan

Bu işe ağlamak kişi acebdir
Ayıttı bilmediniz ne sebebdir

Bana mülkini vermek tapısından
Beni redd eylemektir kapısından

Ser-â-ser âlemi teslîm ederse
Bana ısmarlayıp kendi giderse

Ben onun kapısından gitmeyem hîç
Ölürsem de bu işi etmeyem hîç

Revâ mıdır dedim dünyâyiçin ben
Sürünem bir çürük sevdâyiçin ben

Dü âlemde benim oldur murâdım
Kapısı kullarından ola adım

Kapısında onun aç ölmeğim yig
Sürüp yüzümü muhtâc olmağım yig

Gözüm kanını âb etsem revâdır
Yarıp bagrım kebâb etsem revâdır

Resûlu'llâh buyurmadı mı dedim
Bunun kaydın kayırmadı mı dedim

Buyurdu kim haramdır dedi dünyâ
Şu kişiye kim ola ehl-i ukbâ

Buyurdu hem haramdır dedi ukbâ
Şu kişiye kim ola ehl-i dünyâ

Haramdır dedi ona ikisi de
Kim ehlu'llâh ola Allâh'a gide

Dediler bârî bir söz var revâ kıl
Dedim ne dediler şâha duâ kıl

Dedim her dem kılurvan ben duâyı
Çalap versin duâmâ tek revâyı

Ki zîrâ hanların hânı Murâd Han
Cihânın cümle sultânı Murâd Han

Şol İskender durur ol şol Süleyman
Kim onundur cemî-i ehl-i îman

Eger ol olmayadı şark ile garb
Harâb olup dolardı ceng ile harb

Bu ma'nîden cihânın şâhıdır ol
Nedir yer gök yüzünün mâlıdır ol

Sebeb kıldı onu zîrâ ki Rahman
K'olur her lâhza bin kâfir müsülman

Beni'l-asfar onunçün tartamaz baş
K'ayağ eder başın şâh ise şâbâş

Husûsâ Üngürüz ol nerre dîvi
Basan budur kesen budur gırîvi

Cihan bir nokta gibi ayasında
Uyurlar halk devri sâyesinde

Budur pes ser-te-ser dünyâya sultan
Budur pes berre bahre sâye sultan

Öğerler çok velî medh edemezler
Koyup da kapısını gidemezler

Budur medhim buluptur her kemâl ol
Duam budur kim olsun ber-kemâl ol

Erişsin peykeri eflâke onun
Erişsin leşkeri emlâke onun

Çü devranında oldu ol melek-hû
Gelip devran gözünden kaptım uyku

Ki buldum âfitâbı sâyesinde
Tamâm ettim kitâbı sâyesinde

Budağı var adı sultan Muhammed
Odur tahtında şimdi Han Muhammed

Onu kutb etti devr-i kâyinâta
Açar kendi kanadın mümkinâta

Bu iki şâh ile mülk oldu berrâk
Sanasın şems ile bedr etti işrâk

Hudâvendâ dilerven bu iki han
Cihan durdukça olsun mülke sultan

Vezîri var idi bir nûr-ı Vehhâb
Adı Mahmûd Paşa'dı İbni Kassâb

Kemâl-i ilm ile mevsûf idi ol
Mükemmel ârif ü ma'rûf idi ol

Şu resme fazl ile olmuştu meşhûr
Ki dillerde hemîn ol idi mezkûr

Bu nâdirdir ki ilm ü câh u emvâl
Üçün cem' ede kişi ide ikmâl

Velî bu şah da çün cem' etti Kaadir
Nazîri oldu pes dünyâda nâdir

Bu fazl ile severdi beni bârî
Birine bî-hadd etsin ona Bârî

Onun sevgisine edip tavattun
Gelibolu'da kılmıştım temekkün

Bu kez bunda şu âşıklar belirdi
Ki her biri sevip kadrim bilirdi

Sanasın dürr idim mercân içinde
Sevip ben de buları cân içinde

Ki ömrüm bunlara isâr ederdim
Dürüşüp Hak yoluna yâr ederdim

Bi-hamdi'llâh şu ârifler oluptu
Ki gökçek adları dünyâ doluptu

Karındaşım var idi adı Bîcan
Bana tergîb ederdi derdi ey can

Bilirsin yok vefâsı rûzigârın
Ko senden sonra pes bir yâdigârın

Bu söz ile Megârib adlı ey yâr
Kitâb ettimdi görmemişti deyyâr

Ne denli var ise âlemde tefsîr
Bulup aldım idi magzını bir bir

Ehâdîsi tamâm İhyâ'yı süzdüm
On iki ilmin aslı üzre düzdüm

Ne denli varsa dünyâda garâyib
Arab Fâris ilin Rûm'u arayıp

Cihânın ibtidâsın intihâsın
Megârib'de yazıptım müntehâsın

Dedim Bîcân'a imdi ben dahi gel
Çü düzdüm bu kitâbı sen dahi gel

Bunu Türkî diline dönder imdi
Yayılsın ile şehre gönder imdi

Bu söz ile onu kıldı tamâm ol
Gelibolu'da kıldı ihtimâm ol

Benim de bu kitâbım kim düzüldü
Gelip dür gibi cem' oldu dizildi

İkisi de Megârib'den çıkıptır
Taşup deryâ iki yüzden akupdur

Eger ol ise oldur dürr-i meknûn
Veger budur bu ecr-i gayr-i memnûn

Bi-hamdi'llâh bu bir iki karındaş
Ki bu iki kitâbı eyledik fâş

Onunçün çekmişiz bu yolda zahmet
Diyeler Yazıcıoğlu'na rahmet

Eger zabt etmek istersen tevârîh
Sekiz yüz elli üçündeydi târîh

Cümâde'l-âhira âhir oluptu
Kitâb âhir olup fâhir oluptu

Bu kez çevgân-ı kudret erdi nâgâh
Bana bir savlecan irgürdi nâgâh

Erişti geldi kutlu fâl ile ol
Nidâ etti lisân-ı hâl ile ol

Resûlu'llâh eşiğine ayak bas
Belini dal edip elde tayak bas

Çün ol üç kez sana düşte göründü
Kemâl-i lûtfunu sana gör indi

Seni kapısına gelsin demektir
Murâdı ne ise alsın demektir

Sana ol vermiş idi bu kitâbı
Pes ilt ona geri işbu kitâbı

İşit temsîl edem ben sana hâlin
Senin şol kula benzer kim misâlin

Ki mevlâsı bir ulu hoca idi
Be-gâyet yücelerden yüce idi

Bu kul kim var be-gâyet kemter idi
Kamu kullardan ednâ ebter idi

Velîkin hocasına sâdık idi
Dünü gün ağlar idi âşık idi

Dilerdi hocasının göre yüzün
Vara dergâhına işide sözün

Utanırdı kusurundan geri ol
Bu hâlile tutamazdı ona yol

Tahassürdeydi dâyim fürkat içre
Tahayyürdeydi dâyim hurkat içre

Bu hoca bildi bir gün hâlin onun
Dedi almak gerektir elin onun

Bize gelmekliğe çünkim yüzü yok
Saâdet göklerinde yıldızı yok

Bizimken nite bizden ola mahrûm
Çü bizimdir gerek kim ola merhûm

Biraz nesne verelim tâ kim ol kul
Bula kapımıza onun ile yol

Bu kez gönderdi ol kula atâsın
Ki tâ örte atâsiyle hatâsın

Çü kul gördü dedi el-hamdü'lillâh
Beni kendüye kıgırdı bugün şâh

Ele aldı atâsın hocasının
Dedi kul da atâ da hoca senin

Kapısına getirdi yüzün urdu
Elin öptü ayağ üstüne durdu

Göze göz gördü bu kez yüzün onun
Yüze yüz hem işitti sözün onun

Senin de bu kula benzer misâlin
Eger bildinse budur anla hâlin

Pes aldım ben dahi işbu kitâbı
Ki görem ol cemâli âfitâbı

Resûlu'llâha ma'nâda eriştim
Kapısına atâsiyle giriştim

Dedim kul da atâ da hoca senin
İyidir ger yavuz kul hocasının

Senin dergâhına lâyık nem olur
Beni redd etme kim gözüm nem olur

Kerem kıl ben kulu kapına kul et
Çü sensin âleme rahmet kabûl et

Çü gördüm yüzünü kalmadı tâkat
Eridi bulmadı cânım ifâkat

Bu sözü demişem dîvâne anda
Geri hem yazmışam dîvâna anda

MEDH-İ MUHAMMED MUSTAFA (S.A.)

Eger Rûm'un revânında görürsem ben dilârâyı
Revânına revân edem Semerkand u Buhârâ'yı

Dilârâdır tutan hurrem gözüm gönlüm cihânını
Ve illâ nite bulaydı dilârâyı dil arayı

Bula derler dil-ârâmı gider derler dil ârâmı
Şu dem bulur dil ârâmı ki ben bulam dilârâyı

Senin hüsnün hayâlinin çü düştü âleme aksi
Sabâ nakkaaşı reng-âmiz edip yazdı her arayı

Kelâm-ı çeşme-i Kevser egerçi mest eder cânı
Velî aşkın şarâbın ver gerekmez câm-ı hamrâyı

Hemişe aşk odu cânı cihânı yaka gelmiştir
Yanar pervâneler şem'a ururlar câna yarayı

Meger bu cennet içinde gezerven kim bu âlemde
Acebdir görmek isterven şehâ sen yüzü tugrayı

Seher mi sihr mi yâ göz şeker mi dür midür yâ söz
Semen mi gül müdür yâ yüz nedir görsem o bedr ayı

Bana bağ u gülistânın gülü servi safâ vermez
Teferrüc sensin açarsan cemâl-i âlem-ârâyı

Çü sen ol sırr-ı ekbersin gelen nûr-ı İlâhîden
Çü sen ol rûh-ı a'zamsın kılan gâyât-ı büşrâyı

Götür yüzden nikaabı kim izâr u zülf aça perde
Ki gösterde gece gündüz bana âyât-ı kübrâyı

Çü gördü Yazıcıoğlu ki sensin âşık u ma'şûk
Be-külli sende mahv oldu kodu tedbîr ile râyı

Murâdı sensin ey dilber ki sensin âleme rehber
Seni kılar gönül ezber nider pes ağı karayı

Şu dem kim bu söz olmuş anda peydâ
Görürven kim tururvan mest ü şeydâ

Ne aklım var ne bilim var ne hâlim
Ne dilim var ne kîlim ver ne kaalim

Velîkin etmişem geri münâcât
Geri yüz urup ettim arz-ı hâcât

Ayıttım yâ Habîba'llâh revâ kıl
Ayıttım yâ tabîba'llâh devâ kıl

Ne vasf edersem andan sensin evlâ
Ne medh edersem andan sensin a'lâ

Belî şu denli kim tevfîk erişti
Dilime şol kadar tedkîk erişti

Senin kadrini bilen geri Allâh
O kadre göre kılan geri Allâh

Bu dem bir elleri bağlı kulam ben
Senin hüsnün bağında bülbülem ben

Çü sensin ma'den-i gâyât-ı hikmet
Çü sensin mahzen-i âyât- rahmet

Şefâat kıl cemî-i kâyinâta
Umûma mü'minine mü'minâta

Ki her nesne kemâline erişe
Celâlinden cemâline erişe

Husûsâ kim Gelibolu diyârın
Kamudan ön şefâat eyle yarın

Ne denli varsa bunda ehl-i îman
Başına sâye sal ey şems-i Rahman

Ölüsüne dirisine nazar kıl
Uşağına irisine nazar kıl

Kim iki türlü idi çoğu azı
Şehîd idi birisi biri gâzî

Şehîdi iki türlü şahs idiler
Ki can oynamağa ber-raks idiler

Birisiydi şehid küffâr elinde
Birisiydi şehîd Gaffâr elinde

İki türlü idi gâzîleri hem
Deniz yüzü idi yazıları hem

Biri hasmına ederdi gazâyı
Biri nefsine ederdi cezâyı

Dilerven bu iki türlü erenler
Ki sana bunlar ola ön erenler

Hesab ile azâb ettirme aslâ
İtâb ile ikaab ettirme aslâ

Husûsâ kim subaşı Ahmed-i Hâs
Kamunun şâhı başı Ahmed-i Has

Ki mülk-i Rûm'u çün yarattı Fettâh
Gelibolu'yu kıldı ona miftâh

Bu miftâhı eline verdi onun
Elin yerden göğe irgirdi onun

Bu ma'nîden cihânın cânıdır ol
Kamu gâzîlerin sultânıdır ol

Pes onu hâs edin yarın katında
Mukarreblerden olsun hazretinde

Husûsâ sırr-ı sultâni'l-meşâyih
Husûsâ nûr-ı evtâni'l-meşâyih

Emîn ü şeyh ü Dervîş Bâyezîd'e
İrür kadrini a'lâ-yı mezîde

Zamânın nite gülmeye zemîni
Çü Dervîş Bâyezîd ola emîni

Gelibolu onunla oldu bestâm
Geri şeyh Bâyezîd'i buldu Bestâm

Çü âma hâsa erişe kemâlin
Çü görmez kişi kalmaya cemâlin

Esirge ben garîb ü bî-nevâyı
Ki hiç bulmamışam derde devâyı

Suâl ile cevâb ettirme yarın
Hesâb ile azâb ettirme yarın

Şu resme susuzam kim bahr-i umman
Beni kandırmaya sen eyle derman

Visâlinden açam bâb-ı hayâtı
Zülâlinden içem Âb-ı hayâtı

Husûsâ bu yola k'irdim giriştim
Ata ana duâsından eriştim

Bulara şol kadar yarın kıl in'âm
Ki öşrün bulmayalar hâs ile âm

Hem ondan merhamet ihvânıma kıl
Keremden mekrümet ahdânıma kıl

Hem üstâdım benim Zeynü'l-arab'dı
Kim içi dışı ilm ile edebdi

Çü himmet etti erdim ona ön ben
Eriştim Haydar-ı Hâfî'ye son ben

Ara yerde çok ettim istîfâde
Hem ön son kim ki ettise ifâde

Şefî' ol yâ Habîba'llâh o Mevlâ
Ki versin bunlara Firdevs-i a'lâ

İlâhî müstecab eyle duâmı
Eger bir has var ise var dü âmı

Habîbini vesîle okuram ön
Yüzüm dergâhına andan koram son

Pes onun hürmetine sen kabûl et
Bizi ol nefs elinden sana kul et

Sevâb ile günâhın kadri mi var
Kim edeler onu kapında güftâr

Sekiz uçmak visâlinden nişâne
Yedi tamu hayâlinden zübâne

Bize bizliğimize göre bakma
Bizi bizlik oduna atma yakma

Senin sultanlığına göre fazl et
Senin ihsanlarına göre bezl et

Biz isek edegeldik sehv ü isyan
Sen isen edegeldin afv u ihsan

Eger bin yıl kapında ağlar isem
Yüreğim şerha şerha dağlar isem

Şu bin yıl kim ola her yılı bin ay
Şol ay kim her biri bin güne hemtay

Şu bin gün kim ola her gün bin ahyân
Şol ahyân kim biri bin yılca ezmân

Bu denli yıl u ay gün içre yâ Rab
Eger secde kılam olam mukarreb

Henüz bir dem atânın şükrünü ben
Komayam yerine afv et beni sen

Dahi her kim bana kıla duâyı
Onun bir derdine ver bin devâyı

Duasından ona a'lâ atâ kıl
Birine bî-hesâb mahv-ı hatâ kıl

İlâhî kim ölem edem duâ ben
Çü derdin sen verirsin hem devâ sen

Velî her ârifin var bir beyânı
Ki aklı irdiğince söyler onu

Sözüm budur derim dünyâda Allâh
Derim sahrâda ve deryâda Allâh

Derim kabr içre hem ma'şerde Allâh
Derim mahşerde hem menşerde Allâh

Kaçan dîvânı görsem derim Allâh
Kaçan nîzânı görsem derim Allâh

Kaçan görem Sırat'ı aydam Allâh
Kaçan görem neşatı aydam Allâh

Kaçan cennâtı görem aydam Allâh
Kaçan ravzâtı görem aydam Allâh

Kaçan a'lâya erem aydam Allâh
Kaçan Mevlâ'ya erem aydam Allâh

Görem Subhân'ı aydam Allâh Allâh
Görem sultânı aydam Allâh Allâh

Sana ve ilmine yok hadd ü pâyân
Bana ve sözüme var add ü pâyân

Benim derdim tükenmez nideyin âh
Ölünce yana yana gideyin âh

Ger esbâb olmaya bünyâd urulmaz
Hem oğlan doğmayınca ad urulmaz

Çün esbâb oldu ettim söze bünyâd
Çün oğlan doğdu verdim bir güzel ad

Hede'l-Ehadü min delâleti'l-Ahmediyye
Bede'l-Ahmedü min celâleti'l-ehadiyye

Lemmâ hademtü bir'risâleti hatme'r-risâlet
Semmeytühâ bi'r-risâleti'l-Muhammediyye

Hamd, âlemlerin Rabbi'ne mahsustur. Allâh, mahlûkatının en hayırlısı olan Hz. Muhammed'e tertemiz soyunun ve ashâbının cümlesine, ebediyen rahmet ve selâm etsin. Bu kitabı, Muhammed bin Sâlih bin Süleyman (Allâh bunların cümlesini, Hz. Muhammed'i ve temiz âlini affına mazhar kılsın), nazmetti ve kendi hattıyla yazdı.

Kitâb erişti çünkim intihâya
Hak'a hamd ile medh-i bî-nihâye

Habîbine salât ile tahiyyât
Dahi âline kim hayrü'l-beriyyât

(*) Ehad olan Allah, Ahmed'in delâletiyle hidâyet etti. Ahmed Ehadiyetin yüceliğinden zuhûr eyledi. Ben, bu risâle ile risâletin mührüne hizmet ettiğimden onu, Muhammediyye risâlesi olarak isimlendirdim.

LÜGATÇE

— A —

â	:	ey
âb	:	su
âb—ı hayvan	:	âb—ı hayat
abâ	:	yünden yapılmış bir nevi kumaş veyâ cübbe
âbâ	:	babalar, ecdâd
âbâd	:	ebedler, ma'mûr
âbâdân	:	ma'mûr
abd	:	kul
abes	:	boş, ma'nâsız
âbid	:	ibâdet eden
âbidîn	:	ebedîler
âbir	:	bir yerden geçen
abîr	:	güzel kokulu bir nesne
âc	:	fildişi
a'câm	:	acemler, arap olmayanlar
accâl	:	çok aceleci
aceb	:	acabâ, şaşılacak şey
ad	:	saymak
a'dâ	:	düşmanlar
âdâb	:	edebler, usûller
a'dâd	:	adetler, sayılar
a'dam	:	yokluklar
adâvet	:	düşmanlık
a'del	:	en âdil, çok doğru
adem	:	yokluk
adha	:	kurbanlar
adl	:	adâlet doğruluk
adlâ'	:	yanlar
Adn	:	Cennet
adû	:	düşman

adud : bir lokma, acıklı, zâlim
adyâf : konuklar
âf : sâfî
âfâk : ufuklar, taraflar
âfitâb : güneş
Afû : ziyâde affedici, Cenab—ı Hak
âgâh : uyanık, haberdâr
âgâz : başlama
agisnâ : yâ Rab sen bize meded eyle
aglâl : boyunduruklar, ağaçlar arasından akan sular.
aglâz : galîzler, yoğun
agnâ : en zengin
agniyâ : zenginler
agrâz : garazlar, maksatlar
agyâr : başkaları, rakipler
agu : zehir
âhâr : başka, diğer
âhât : âfetler
ahbâr : haberler, bilginler
ahcâr : taşlar
ahdân : dostlar
ahdar : yeşil
ahder : karanlık gece
âhen : demir
ahfâ : en gizli
ahfaz : en ziyâde koruyucu
ahfiyâ : gizli şeyler
ahî : kardeş
âhir : son, nihâyet
âhirîn : sonrakiler
ahkaaf : kum tepeleri
ahkâm : hükümler
ahlâ : çok tatlı
ahlâf : halefler, sonradan gelenler

ahlât	:	karışan şeyler, insan bedeninde farz olunan dört unsur: Kan, balgam, sevda, safra
ahlem	:	ziyâde hilim sâhibi
ahmâ	:	çok hamiyetli
ahmer	:	kırmızı
ahrâ	:	daha lâyık
ahrâr	:	hürler
ahsen	:	en güzel, en iyi
ahyâ	:	canlılar, diriler
ahyân	:	zamanlar, bazan.
ahyânâ	:	zaman zaman
ahyâr	:	iyiler
ahzâb	:	kısımlar, bölükler
ahzân	:	hüzünler
âk	:	âsî
akabe	:	yokuş, tepe
akal	:	çok az
akaarib	:	yakın akraba, akrebler
akdâh	:	kadehler, bardaklar
akdes	:	en mukaddes
akîm	:	kısır, neticesiz
akmâr	:	kamerler, aylar
akreb	:	en yakın
aksâ	:	en son, uzak
aktâb	:	kutublar, velîler
aktar	:	taraflar
akvâ	:	en kuvvetli
akvâl	:	kaviller, sözler
akvem	:	en doğru
âl	:	âile, sülâle
âl	:	hile
âlâ	:	ihsanlar, ni'metler
alâ—hâzâ	:	bunun üzerine
alâ külli hâl	:	her hâl üzere
âlâf	:	binler
al'ala	:	illet ve ıztırab
a'lâm	:	bayraklar
alâyık	:	alâkalar

ale'l—	:	üzerine, göre, ile
alem	:	bayrak, nişan
a'lem	:	en iyi bilen
aleyh	:	onun üzerine olsun
âlimîn	:	âlimler
allâm	:	çok bilen
Allâhümme	:	ey Allâh'ım
âm	:	umûmî, herkes
a'mâ	:	kör
a'mâk	:	derinlikler
a'mâl	:	ameller, **işler**
a'mar	:	ömürler, hayatlar
âmennâ	:	îman ettik, inandık
âmî	:	câhil
— âmiz	:	karışık, hâvî, şâmil
amm	:	amca
amûd	:	direk
amyâ	:	faydasız nazar
anâ	:	meşakkat, zahmet
a'nâb	:	üzümler
a'nâk	:	boyunlar
andak	:	hemen, derhal
ankebût	:	örümcek
âr	:	utanma, hayâ
—ârâ (ârây)	:	süsleyen, bezeyen
a'rab	:	çöl arabları
ârâf	:	Cennetle Cehenem arasındaki yer, âdetler, sırt, tepe
ârâm	:	dinlenme, sükûn, karar, huzûr
ârâmîde	:	dinlenen
ar'ar	:	dağ servisi
arasat	:	arsalar, mahşer meydanı
areste	:	süslenmiş, bezenmiş
ârây (ârâ)	:	reyler
araz	:	işâret, tesadüf, kaza, başka bir cevherle meydana gelen keyfiyet
a'raz	:	arazlar, işaretler, hastalık alâmetleri

arbâ	:	hakikî arab
a'ref	:	çok bilinen, en ârif
arış	:	arşın
ârız	:	gelen, engel, tesüdûfî vak'a, yanak
ârif	:	tanınmış, gönül bilgisi sâhibi
arrâf	:	ziyâde ârif
arş	:	dokuzuncu gök, taht, çadır
arz	:	gösterme, bildirme
arz	:	yeryüzü, ülke, iklîm
âs	:	âsî
asâ	:	değnek, sopa
âsâ (y)	:	gibi, âsûde
asam	:	sağır
âsân	:	kolay
âsâr	:	izler, eserler, âbideler
asbar	:	en sabırlı
asfâr	:	sıfırlar, değersiz şeyler
asel	:	bal, Cennetteki dört ırmaktan birisi
aserât	:	sürçmeler, yanılmalar
asfâ	:	daha sâfî
asfer	:	sarı
asfiyâ	:	saf, temiz kişiler, velîler
ashâb	:	Hz. peygamberin sohbetiyle şereflenen kişiler, sahipler
âsıf	:	kuvvetli
âsiyâb	:	su değirmeni
assı	:	fayda
asr	:	asır, ikindi vakti
âşî	:	akşam yemeğ yiyen, uzaklaşan
aşr	:	onda bir
atâ	:	bağışlama, ihsan
a'tâf	:	bağışlar, şefkatler, lûtuflar
atak	:	âzad, hürriyet
ata'na	:	itâat ettik

a'taynâk	vasfında cenâb—ı Hakk'ın «Muhakkak ki biz sana Kevseri verdik» dediği Hz. Peygamber
atıyyât	hediyeler, ihsanlar
atûf	birbirine sevgisi olan, ziyâde şefkatli
atyab	en güzel
avâlim	âlemler
avâm	halk, câhil kimseler
a'vân	yardımcılar
avârif	ârifler
avâyık	ma'niler
âvâz	ses
a'vâz	bedeller, karşılıklar
avd	dönme, geri gelme
a'ver	bir gözü kör olan
avn	yardım
ayân	açık, belli, âşikâr
a'yan	gözler, ileri gelenler
âyât	âyetler, alâmetler, mu'cizeler
ayıtmak	söylemek, demek
ayn	göz, bizzât, tıpkısı, pınar, eşyâ
aynûnet	ayn olma, göze görünme
ayş	yaşama
ayyâr	hilekâr, kurnaz
ayyâş	çok içki içen
ayyât	çağırıcı
ayyûk	yüksekliğe alem olan bir yıldız
azâ	ta'ziye, başsağlığı ziyâreti
a'zâ	uzuvlar
âzâl	ezeller
a'zam	en büyük
Azâzil	Şeytanın melekliği sırasındaki adı
azbâ	kolun yukarı kısmı, Hz. Peygamberin devesi

azemât : büyüklükler, ululuklar
azemût : ziyâde azemet
azhar : apaçık, en âşikâr
azlâ' : kaburga kemikleri, yanlar
azm : kemik
azm : niyet, karar, gidiş
azrâ : bâkire
azûz : ısırma

— B —

bâ — (be —) : ile, berâber
bâb : kapı, kısım
bâd (bâz) : rüzgâr
bâde (bâze) : şarab, içki
ba'de : sonra
bâdiye : çöl, kırlık yer
bâf : dokuyucu
bâgât : bağlar, bahçeler
bahîl : cimri
bâhir : âşikâr, parlak
bahr : deniz, aruzdaki vezin gurubları
bahrî : sahillerde yaşayan bir kuş nevi
bâis : sebep olan, gönderen
bâk : bâkî
bakaa (bekaa) : devam, sebat, bâkîlik
bakam : kırmızı boya ağacı
bâl : kol, kanat
bâl : gönül
bâlâ : yüce, yüksek
bâmdâd (bâmdâz) : sabah, seher vakti
— bân : — cı, — ci
— bâr : yağdıran, saçan, yük
Bârî : Cenâb—ı Hak
bârigâh : izinle girilebilecek yer, yüce dîvan, huzur
bâsıt : yayan

bast	:	yayma, açma
baş	:	Yara, çıban
bâtın	:	iç, gizli, Cenâb—ı Hak
batn	:	karın, nesil
battât	:	çok yalancı
bay	:	zengin
bayık	:	açık, muhakkak
bâz	:	geri, tekrâr, doğan, açık, oynayan
becid	:	cehd, gayret ile
bed	:	fena, çirkin, kötülük
bedâhe	:	âşikârlık, bellilik, aniden söz söyleme
bedâyi'	:	eşsiz güzel, mükemmel
bedî'	:	eşsiz, mükemmel, ilm—i bedî
bednûs	:	horoz
bedr	:	Mekke ile Medine arasında bir yer, dolunay
bedreyn	:	iki dolunay
behem	:	bir arada, berâber
behhâc	:	güzellik sâhibi, meserret—bahş
behhas	:	çok bahs eden
belâ	:	evet
belâ	:	musîbet, âfet
belâg	:	eriştirme, yetiştirilen söz, şey
belbâl	:	kuruntu, telâş
belek	:	hediye
belî	:	evet
belîg	:	düzgün ve güzel söz söyleyen
beliyyât	:	belâlar, felâketler
bellâg	:	teblîğ edici
belvâ	:	keder, felâket, ıztırap
benâgâh	:	ansızın
benâm	:	meşhûr, tanınmış
benât	:	kızlar
bende	:	kul köle, bağlı

benefşî : menekşe rengi
ber — : üzere
— ber : alan, getiren, götüren
ber : göğüs, meyve, yaprak
berâhin : bürhanlar, deliller
berâr : karalar
berât : rütbe, nişan, imtiyâz hükmü, şaban ayını onbeşinci gecesi (Kandil)
berd : soğuk
berg : yaprak
beriyyât : temiz kişiler
berk : şimşek berka: peçe
bernâmic : nümîdar, çeşni, örnek
berren : karada, karadan
berere : iyiler
berzah : ölülerin ruhlarının kıyametekadar bulunacağı yer, iki şey arasındaki yer
besâ : nice, hayli
besâm : güleç
besâtîn : bostanlar
besî : birçok, pekçok
bessâm : güleç, çok gülen kimse
beşârât : müjdeler
beşâret : müjde, muştu
beşşâr : müjde edici
beşşâş : açık yüzlü olma
bevârık : şimşek, yıldırım parıltıları, parıltılar.
bevl : idrâr.
bevvâb : kapıcı.
bevvâh : râzı, âşikâr edici.
bey' : satış.
beyân : açıkca söyleme, beyân ilmi; hakikat, mecaz, kinaye v.s.den bahseden bir ilim.
beyn : ara, arası.
beyt : ev, iki mısralı nazım birimi.

beyyinât	:	açık deliller, şâhitler.
beyzâ	:	çok beyaz, yumurta.
bezl (â)	:	bol bol dağıtma, saçma.
bî-	:	-sız, siz, maz, mez olumsuzluk bildirir.
bi-	:	ile.
Bîçûn	:	nitelikisiz, Cenab-ı Hak.
bîdâd	:	zulüm, zâlim.
bîdâr (bîzâr)	:	uyanık.
bid'at	:	dinde sonradan meydana gelen şey.
bidâyât	:	bidâyetler, başlangıçlar.
bî-gış	:	hilesiz.
bihâs	:	şüphe.
bihâteyni (tahayyertü)	:	gâh onu gören beni görmüş gâh olur beni kimse görmez dersin. (Bu iki mana arasında şaşırdım.)
bihâzeyni	:	nivaz ve secdeye işâret.
bihişt	:	cennet.
bihter	:	daha iyi.
bikaa'	:	ülkeler.
bi'l-	:	ile.
bilâ	:	-sız, olumsuzluk eki.
bilâd	:	beldeler.
bi'l-celâleyni	:	iki vech ile (cemâl, celâl) tecelli.
bi'l-lihâzeyni	:	İki göz ucuyla nazar.
Bîr (ü Bâr)	:	Cenâb-ı Hak.
biryân	:	Kebab.
bisât	:	döşeme, vaygı.
bitimek	:	yazmak, nasib etmek.
bitâh	:	vâsi su mecrası.
biti	:	mektup, yazılmış şey.
biyâ	:	gel.
biyâyî	:	gel.
bîzâr	:	bıkmış usanmış.
bu'd	:	uzaklık, boyut.
buk'a	:	ülke, yer.

Burak	:	Hz. Peygamberin Miraç'ta bindiği binek.
burûç	:	burçlar, hisarlar.
butlân	:	bâtıllık, çürüklük.
burhân	:	delil.
burka'	:	peçe, yüzörtüsü.
bühtân	:	yalan, iftirâ.
bünyâd	:	asıl, esas, temel, bina.
bünyân	:	bina.
bürke	:	havuz, küçük göl, kurbağa.
büşrâ	:	müjde, sevinçli haber.

— C —

câh	:	mevki, makaam, itibâr.
cahîm	:	cehennem.
câm	:	sırça, kadeh, bardak, cam.
câmi'	:	cem'eden, toplayan.
câmid	:	donmuş, donuk, cansız.
câvidan	:	dâimî, ebedî.
Cebbâr	:	zorlayıcı, Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden.
cebel	:	dağ.
ceberût	:	aşırı büyüklük, Hakk'ın büyüklüğü, İlâhî kudret (âlemi).
cebîn	:	korkak, alın.
ceddâh	:	ev dedem.
cedîr	:	lâyık, uygun.
cedvâ	:	hediye, bol yağmur.
cefr	:	kâibden haber veren bir ilim, geniş kuyu.
cehd	:	çalışma, gayret, mücâdele.
cehrâ	:	yüksek sesle, alenen.
celâ	:	gurbete düşme.
celâdet	:	kahramanlık, yiğitlik.
celâl, celâlet	:	büyüklük, ululuk.
celîl	:	büyük, ulu.
celîs	:	birlikte oturan, arkadaş.

celvet	:	yerinden yurdundan ayrılma.
cem'	:	toplama.
cemâl	:	zâhirî ve bâtınî güzellik.
cemel	:	erkek deve.
cemmâ	:	cemîan.
cerb	:	yırglı.
ceres	:	çan. çıngırak.
cevâd	:	cömerd.
cevâhir	:	cevherler, özler.
cevâ mi'		câmiler, toplu şeyler.
cevâz	:	câiz olma, müsaade.
cevf	:	boşluk, oyuk, iç.
cevher	:	öz, maya. husûsiyeti kendiliğinden ve daimi olma kıymetli taşlar.
cevk	:	bölük.
cevlân	:	dolaşma, gezinme.
cevv	:	hava, boşluk.
cevvâd	:	çok cömerd.
cevzâ	:	ikizler burcu.
ceza'	:	sızlanma, sabırsız olma.
Cezâke'llâh	:	Allâh mükâfatını versin.
cezâlet	:	kekeme olmayış, telaffuzu sert ve kalın kelimelerin söylenişi keyfiyeti.
cezbe	:	aşırı şevkle (manevî) insanın kendinden geçmesi hâli.
cezebât	:	cezbeler.
cezâlet	:	çok olma.
cibâl	:	dağlar.
Cibrîl	:	Cebrâil (A.S.)
cidâl	:	karşılıklı savaş. mücadele.
cidâr	:	duvar, zar.
cîfe	:	leş.
cigan	:	cimri.
cigerdâr	:	yürekli, cesûr.
cihât	:	cihetler, yönler.
cilâ	:	parlatma, parlaklık, tecelli.

cilbâb : gömlek, çarşaf.
cilf : kaba, hoyrat.
cilve : görünme, tecelli.
cimâ' : birleşme.
cinan : cennetler, bahçeler.
-cû : arayan.
cû' : açlık.
cûd : cömerdlik.
cur'a : yudum.
cüdâ (cüzâ) : ayrı, ayrı düşmüş.
cühhâl : câhiller.
cümâdelâhire (e) : arabî ayların altıncısı.
cünûd : askerler, ordular.
cüst (ü cû) : araştırma.
cüz : kısım, parça.

— Ç —

çâh (çeh) : kuyu, çukur.
çak : tâ, tam, tamam.
çâk : yarık, yırtık.
çâlâk : çevik.
Çalap : Cenâb-ı Hak.
çâr : dört.
çarh : çark, felek, gök, dönen.
çarsû : dört taraf, çarşı.
çehar—şenbe : dördüncü gün, çarşamba.
çepel : kirli, bulaşık, çamurlu, yabancı madde.
çerâ (çirâ) : otlama, otlak, (niçin).
çerağ : mum, kandil, çıra.
çeşm : göz.
çetr : çadır.
çevgân : bir oyunda kullanılan eğri değnek.
çınramak : çangırdamak.
çiğin (çiğn) : omuz, omuz başı.
çil : kırk.

çîn	:	kıvrım, büklüm, buruşukluk.
-çîn	:	derleyen, toplayan.
çukal	:	savaş elbisesi.
çü, çün	:	gibi, nasıl, çünki, mâdemki.
çünan	:	öyle, böyle, öyleki.

— D —

dâ'	:	hastalık.
da'ca	:	ziyâde kara ve büyük.
dabbât	:	zabt ve hıfz edici.
dabbât	:	yürüyenler.
dâbbe	:	üzerine binilen her nevi hayvan.
dâd (dâz)	:	adâlet, yardım, ihsan, feryâd, vergi.
dakaayık	:	dakîkalar, ince şeyler.
dalâl	:	sapıklar.
dalâlet	:	sapıklık.
dâmâ	:	deryâ (devam üzre durduğu için)
dânâ	:	âlim, bilen.
dâr	:	ev, yurt, darağacı.
-dâr	:	sâhib, tutan, mâlik.
dârâ	:	hâkim.
dâreyn	:	iki cihan, dünyâ ve âhiret.
darî'	:	dikenli bir ot.
dâr u gîr	:	savaş.
da'vî	:	da'vâ.
dâye	:	sütnine, dadı.
dayyık	:	çok dar.
de'câ	:	....
dehhâş	:	dehşet edici.
dehr	:	dünyâ, zaman, devir.
dehren fe-dehrâ	:	her zaman, ebedî.
dehyâ	:	büyük belâ ve musîbet.
delâlet	:	yol gösterme, iz, işâret.

delâyil	:	delilller.
dellâl	:	ziyâde delâlet edici.
delve	:	kova burcu, su kovası.
dem	:	kan, nefes, içki, an, zaman
dembeste	:	soluğu kesilmiş, şaşırmış.
demdeme	:	hiddet, öfke, hile, şöhret, kavga.
demmâg	:	kibirli.
der-	:	-de, içinde, kapı, mağara, kere, cins.
-der	:	yırtan.
derâhim	:	dirhemler.
derbân	:	kapıcı.
derc	:	sokma, toplama, arasına sıkıştırma.
derekât	:	aşağı inilecek basamaklar, en alt kat.
dergâh	:	kapı önü, eşik, tekke, kat.
der-pey	:	ardı sıra, peşinde, izinde.
derrâk	:	çok çabuk anlayan, anlayışlı, ısmarlayıcı.
dervâ	:	şaşkın, hayran, ters, lüzumlu.
dervâz (e)	:	kale kapısı ve eşiği.
deryâb	:	akıllı, anlayışlı, anla.
dest	:	el.
destgîr	:	elinden tutan, yardımcı.
destres	:	kuvvet, zenginlik, elde etmek, erişmek.
devr	:	dönme, dolaşma, aktarma, zaman, çağ.
devvâr	:	çok dönen, dünyâ, gök, ihata edici.
deycûr	:	karanlık.
deyhâr	:	zemin, yer.
deymûmiyyet	:	dâimîlik.
Deyyân	:	Cezâ ve ihsan sâhibi, Cenâb-ı Hak.
deyyâr	:	bir kimse, ferd.
dırâz	:	uzun.

dîbâ	:	ipek kumaş.
dîbâc	:	bir nevi ipek kumaş.
dibâce	:	önsöz, başlangıç.
dîdâr (dîzâr)	:	yüz, çehre.
dihâş	:	dehşet.
dihkan	:	ekinci.
dil	:	gönül.
dirâyet	:	kavrayış.
dirhem	:	gümüş para, okkanın dört yüzde biri.
dirîg	:	esirgeme, eyvah.
dirîgaa	:	yazıklar, eyvahlar olsun.
dirneşmek	:	toplaşmak.
disâr	:	üste giyilen kaftan.
dîvan	:	meclis, huzur, kitab.
diyânât	:	dindarlık, ahkâm-ı diyânet.
don	:	elbise.
döymek	:	tahammül etmek.
dûd	:	duman.
duha	:	kuşluk vakti.
duhan	:	duman.
dullâl	:	azgınlar.
duhur	:	devirler, zamanlar.
dûr	:	uzak.
dü	:	iki.
dür	:	inci.
dürre	:	büyüg inci tanesi.
dürer	:	inciler.
dürişmek	:	çalışmak.
düşenbeh	:	ikinci gün, pazartesi.
düşvâr	:	güç, zor.

— E —

eam	:	en umûmî.
eaz	:	en aziz.
ebârîk	:	ıbrıklar.
ebhâ	:	çok güzel.
ebhâs	:	bahisler.

ebher : en parlak, atardamar.
ebka : en bâkî.
ebkâr : bikirler, bâkireler.
ebkem : dilsiz, karanlık.
eblâğ : en beliğ.
ebrâr : hayır sâhibleri, iyi kimseler.
ebsâr : gözler.
ebter : kuyruğu kesik, zürriyetsiz, hayırsız.
ebû : baba, ata.
ebvâb : kapılar.
ebyât : beyitler, evler.
ebyaz : en beyaz.
ecel (I) : en büyük, en ulu.
eclâ : en âşîkâr, apaçık.
eclâf : ayaktakımları.
ecmel : en güzel.
ecnâd : askerler.
ecnâh : kanatlar.
ecr : ücret, sevab.
ecrâm : cansız cisimler.
ecsâd : cesedler, gövdeler, bedenler.
ecvâk : bölükler.
eczâ : cüzler, parçalar.
eczâb : cezbeler.
edîm : tabaklanmış deri, satıh, yüz.
ednâ : en alçak, en aşağı, pek az.
edvâ : şu'leler.
edvâr : devirler, zamanlar.
edyân : dinler.
efdal : en faziletli, en üstün.
effâk : çok iftirâ eden, yalancı.
efhâm : zihinler, anlayışlar.
efham : en şerefli.
efkar : en fakir.
efkâr : fikirler.
eflâk : felekler, gökler, zamanlar.

efrâd	:	ferdler, tek olanlar.
efrâh	:	ferahlar, sevinmeler.
efşân	:	saçan, dağıtan.
efvâc	:	bölükler, kısımlar.
-efzâ (y)	:	artıran, çoğaltan, katan.
egn	:	sırt, arka.
Ehad	:	Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden, tek bir.
ehâdîs	:	hadisler.
ehadiyyet	:	birlik.
ehas	:	en husûsî, en has.
ehdâb	:	kirpikler.
ehıbbâ	:	dostlar, sevgiler.
ehlâ	:	ehil olarak.
eshâb	:	şerefler.
ehvâ	:	hevesler, meyiller, arzûlar.
ehvâl	:	korkular, dehşetler.
ekfân	:	kefenler.
ekmel	:	en mükemmel.
eknâf	:	cânibler, taraflar.
ekrem	:	çok kerem sâhibi.
ektâf	:	omuzlar, omuz kemikleri, arka.
ekvâb	:	küpler, kadehler, kulpsuz bardaklar.
ekvân	:	varlıklar, âlemler.
elâ	:	başlama ve tenbih edatı, âgâh olun.
elbâb	:	akıllar.
elestü	:	değil miyim? (Elestü bi-Rabbikiim=Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) A'râf sûresi, 172. ayet.
elf		bin.
elfâz		lâfızlar, sözler.
elhâz		göz ucu ile bakışlar, lahzalar, ebedî.
elkaab		lâkablar, ünvanlar.
eltâf		lutuflar.
elvâh	:	düz satıhlar, levhalar.

elvân : renkler, çeşitler.
elves : en pis.
emcâd : şeref sâhibi olanlar.
emârât : emâreler, nişanlar, eserler.
emîr-i vahy : Hz. Peygamber.
eminullah : Hz. Peygamber.
emlâk : mülkler, melekler.
emraz : marazlar, hastalıklar.
emred : tüysüz.
emvâc : dalgalar.
emyâl : miller, meyiller.
emzâ : hükmü çok geçen, çok t sirli olan, kat'i.
enâcîl : İnciller.
enallâhu : ben Allâhım.
enâniyyet : kendini beğenme.
enâr : nar.
enbâ : haberler, hadis.
enbiyâ : nebîler.
ences : en pis.
endâd : misiller, eşler.
ender- : içinde, -de.
endûd : yaldızlı, sıvalı.
enek : çene, çene kemiği.
enfâs : nefesler.
enfüs : nefisler, canlar.
engâl : bukağılar.
enhâr : nehirler.
enin : katı.
enîn : inilti.
enîs : dost, arkadaş, sevgili.
enkaab : örtüler.
enkal : azablar.
enmat : yollar.
enmüzec : örnek, nümûne.
ensâb : nesebler, soylar.
ensâl : nesiller, soylar.
ensâr : yardımcılar, Hicretten sonraki Hz. Peygamberin Medineli yardımcıları.

enfâk	:	ziyâde konuşan
envâ'	:	neviler.
envâr	:	nurlar.
enver	:	en nurlu. en aydın.
enyâr	:	ateşler.
enzar	:	nazarlar, bakışlar.
epsem	:	Sessiz. susan
er'â	:	ziyâde otlayıcı
erbâ'	:	dörtte birler
erbâh	:	fâizler, kazançlar
erbain	:	kırk, kırkıncı
erfâ'	:	en yüksek, en yüce
erham	:	akraba
erham	:	en merhametli
erkaa	:	en yüksek, en yukarı
erkân	:	direkler, esaslar, usuller
ersad	:	rasadlar, yükler
erselnâk	:	«Biz seni gönderdik»
ertâl	:	büyük kadehler, bir sıvı ölçeği
ervâh	:	ruhlar, rüzgârlar.
eryâh	:	rüzgârlar
erzân	:	ucuz, lâyık
erzânî	:	ucuzluk, liyâkat
es'ad	:	en kutlu, en mes'ud
es'ab	:	en güç, en zor
esâs	:	döşeme
esâtîn	:	direkler, mecâzen sebât
esbab	:	sebebler. ipler
esbak	:	en önceki
esbât	:	evlâd, torunlar
esdâf	:	Sedefler
esed	:	arslan, arslan burcu
eser	:	haber esfâr: Seferler
esfel	:	en sefil
eshâ	:	en cömerd
eshât	:	hışımlar
eskaam	:	hastalıklar
eslat	:	ziyâde musallat olma

esmâ	:	isimler; esmâ-yi hüsnâ: Cenab-ı Hakk'ın güzel i. simleri
esmâ'	:	kulaklar, işitmeler
esnâ	:	ara, sıra, vakit, çok senâ
esnâ	:	en parlak
esnâf	:	sınıflar
esnâm	:	putlar
esrâ'	:	en sür'atli
esrat	:	yollar
esvât	:	sadâlar, sesler
esved	:	siyah
esyâf	:	kılıçlar
eş'âs	:	tozlu ve saçı dağınık
eşbâh	:	şahıslar, cisimler
eşbâh	:	benzeyenler, eşler
eşed	:	en şiddetli
eşfâ	:	en şifâlı
eşfa'	:	çok şefaat edici
eşhâ	:	en çok sevilen
eşhâs	:	şahıslar, kişiler
eşheb	:	beyaz, kırat, soğuk, güç, arslan
eşkaa	:	en şakî, en haydut
eşrâf	:	ileri gelenler, şerefli kimseler
eşrâr	:	şerirler, çok şerli, kötü kimseler.
eşrât	:	şartlar; esrât-ı sâat: kıyâmet alâmetleri
eşref	:	en şerefli
eşvâk	:	şevkler, şiddetli arzûlar
eşvât	:	koşmalar, Ka'beyi yedi kere tavâf
eşyâ	:	şeyler, bölükler
eşyâh	:	şeyhler, ihtiyarlar, ulular
etbâ'	:	tâbi olanlar, birbirine uyanlar
etbâk	:	tabakalar, dereceler
etem	:	en tamam

etkaa	:	günâhtan çok çekinen kimse
etkıyâ	:	günâhtan çok çekinen kimseler, takvâ sahibleri çadır, perde ipleri
etrab	:	akran, yaşdaş
etvâk	:	gerdanlıklar
etvâr	:	tavırlar, hâller
etyab	:	en hoş, güzel
evâyil	:	evveller, evvel zamanlar
evc	:	yüce, bir şeyin en yüksek noktası
evcâ'	:	ağrılar, sızılar
evceb	:	en vâcib, en lüzumlu
evceh	:	en vecihli, en uygun
evfâ	:	en vefâlı, en tamam, dolu
evhad	:	yegâne, biricik, Cenab-ı Hak
evhadî	:	ilâhî
evkaat	:	vakitler, zamanlar
evlâ	:	daha uygun, daha iyi
evrâ'	:	haramdan ziyâde sakınan
evrâd	:	mutad okunan dualar
evsâf	:	vasıflar, sıfatlar
evsâh	:	kirler, pislikler
evsâl	:	mafsallar
evsât	:	vasatlar, ortalar
evsiyâ	:	tavsiye olunanlar, seçkinler
evtâd	:	ağaç veya demir kazıklar, direkler
evtân	:	vatanlar, memleketler
evvâb	:	ziyâde rucû edici
evvelîn	:	evvelkiler, eskiler.
evzâ'	:	vaziyetler, hâller, ahkâm
evzân	:	vezinler, ölçüler
eyâ	:	ev
eykaaz	:	uyanık
eyn	:	ikilik bildirir
nûreyn	:	iki nur

eynel - kalb	:	kalb ne mekândadır
eyne'rruh	:	rûh ne mekândadır
eymen		en uğurlu, sağ taraftaki
eytâm	:	yetimler
eyvân	:	büyük sofa, salon, köşk, çardak, kemerli büyük yapı
eyyâm	:	günler, zaman, devir
ez —	:	— den, — dan; ezân: ondan
ez'af	:	en zayıf
ez'âf	:	kat kat, iki kat
ez - an	:	ondan
ezdâd	:	zıdlar
ezfer	:	güzel kokulu
ezhâ	:	ziyâde güzel
ezhân	:	zihinler
ezhâr	:	sırtlar, arkalar
ezhâr	:	çiçekler
ezher	:	en güzel, en parlak
ezheriyye	:	şa'şaadar
ezkâ	:	en zekî
ezkâ	:	en temiz, en hâlis
ezkâr	:	zikirler, hatırlamalar
ezmân	:	zamanlar
ezrak	:	mavi, gök renkli, saf ve temiz
ezvâ	:	şu'leler
ezvâc	:	çiftler
ezvâk	:	zevkler
ezyâf	:	misâfirler, konuklar

— F —

Fadîhat (Fazîhat)	:	rüsvâlık
Fahhâş	:	kötü söz ve fiilleri şahsında toplamış
Fahr	:	öğünme, şeref
Fakbelû	:	kabûl ediniz
Faktelû	:	katl ediniz

Fâl	:	uğur, tâlih
Fân	:	fânî
Fârig	:	vazgeçmiş, rahat, işini bitirmiş
Farîza	:	farz, lâzım, vazife, borç
Fark	:	tepe ayrılık
Fas	:	yüzük taşı, meyva içi, kemiğin oynak yeri gözbebeği
Fasîh	:	güzel ve doğru konuşan ve yazan, açık, âşikâr
Faslâ	:	ayrılmış olarak, bölüm olarak, katî
Fâş	:	meydana çıkma, yayılma
Fazl	:	üstünlük, fazlalık, fazla, fazîlet
Feemmâ	:	gelince, imdi, öyleyse
Fehâmet	:	uluIuk
Fehhâs	:	taleb edici
Fehm	:	anlayış
Fehvâ	:	ma'nâ, mefhûm
Fe - Keyf	:	nasıl, nasıl olur
Felâh	:	kurtuluş, selâmet
Felek	:	gök yüzü tâlih
Fenâ	:	yokluk, yok olma, kötü
Fenâfi'llâh	:	Hakk'ın varlığında yok olma
Fer	:	parlaklık, aydınlık, süs, kuvvet, kudret
Fer'	:	dal budak, ikinci derecede şube
Ferâg	:	vazgeçme
Ferahnâk	:	sevinçli, bir makam
Ferâsih	:	fersahlar
Ferâş	:	pervane
Fercâm	:	son, âkıbet, menfaat, son kadeh
Ferdânî	:	İlâhî
Ferec	:	sıkıntıdan kurtulma, sevinç, zafer

Ferhan : sevinçli, memnun
Ferhunde : mübârek, mes'ud, kutlu
Fer'î : ikinci derecede olan
Ferra : firar, kaçma
Ferrâg : ziyâde ferâgat edici
Ferrâr : kaçan
Ferrâş : döşeyen, hizmetçi
— Fersâ : aşındıran, yıprandıran, düşüren
Fersâ (y) : kuvvetli
Ferş : döşeme, yayma, yaygı, yeryüzü
Feryâz : feryâd
— Feşan : saçan, serpen
Fetâvâ Fetvâlar
Feth : açma, açılma, fetih, feyz
Fettâh : Cenab-ı Hak, Fâtih, açan
fettân : fitnekâr, hilekâr, oynak, câzîbeli
fevâyîd : faydalar, kazançlar
fevât : geçmişler
fevc : bölük
fevk : üst, yukarı
fevkaanî : üstte olan, yukarıda bulunan
fevt : kaybetme, elden çıkarma
fey : gölge, ganîmet
Feyyâz : çok feyz veren, Cenab-ı Hak, ırmak
feyz : bolluk, bereket, ilim, irfan, verim.
— fezâ : artıran, çoğaltan, katan
feza' : korkma, ağlayıp inleme
fezâyil : fazîletler
fıkdân : yokluk, darlık, kıtlık
fıtrat : yaradılış, huy
fî — : içinde, — de, — da
fiâl : fiiller, işler
ficâc : geçit
figâk : tereddüt

fihâs	:	teftiş, araştırma deneme
fikâk	:	kurtuluş, ayrılma
fi'lâ	:	fi'len
fi'llâh	:	Allah yolunda
finâ	:	avlu, evin ve şehrin önü
firah	:	bol, vâsi
firâk	:	ayrılık, hüzün
firâş	:	döşek, yaygı
firaz	:	yokuş, çıkış
firdevs	:	cenet bahçe
firişte (h)	:	melek
firsâd	:	dut ağacı
fişârât	:	hezayan
fitrâk	:	atın terkisi, terki kayışı
fuâd	:	kalb, gönül
Fukkaa'	:	şerbet
Furkaan	:	iyiyle kötüyü ayıran, Kur'an-ı Kerîm
Füstât	:	büyük çadır, mecâzen gökler
fürsân	:	usta biniciler, atlılar
Fürsan	:	Farslılar, İranlılar
fütûh	:	Zafer, galibiyet açma, ferahlık
fütüvvet	:	soy temizliği, mertlik, yiğitlik, cömertlik

— G —

gâb	:	gâib
gabgab	:	çene altı
gabrâ	:	yeryüzü
gaddâr	:	çok zulm eden
Gaffâr	:	günahları affeden, Cenab-ı Hak
gâh	:	zaman ve yer bildirir, bazan
gafat	:	yanlış
gamâm	:	bulut

gamnâk	:	gamlı
gamz	:	kaşla, gözle işâret, koklama
gamze	:	yan bakış
Ganî	:	zengin. Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden
gâr	:	mağara
garâmet	:	azab
garâr	:	büyük çuval, harar
gârât	:	yağmalar
gark	:	suya batma, boğulma
garka	:	suya batmış, boğulmuş
garkâb	:	boğulmuş
garrâ	:	parlak, güzel gösterişli
gasl	:	yıkama, ölüyü yıkama, temizleme
gaşşâş	:	hıyânet edici
gavr	:	dip, esas, hakîkat, nihâyet
gavvâs	:	dalgıç
gâyât	:	son, son derece, gâyeler
gayb	:	gizli, göze görünmeyen
gayn	:	perde
gayr	:	— sız, ayrı, başka
gayyâz	:	ziyâde gayz, hışım edici
gedâ	:	yoksul
genc	:	hazîne
genez	:	kolay, hafif
ger	:	eger, kelime sonunda (— ci) meslek bildirir
gerdûn	:	dönen, gök, dünyâ
gevher	:	cevher, inci v.s.
gılâz	:	kalınlar, kabalar
gılman	:	gençler, köleler, cennet uşakları
gınâ	:	zenginlik, istignâ, nagme
gıslîn	:	cehenem ehlinden akan irin
gıtâ'	:	örtü
gıyâs	:	yardım, yardımcı
gıyaz	:	şiddetli gazab

ginj	: geniş
girdâr	: meşgûliyet, iş, âdet, yürü. yüş
giriftâr	: yakalanmış, tutulmuş, düş. kün
girîv	: feryâdla ağlama
giryân	: ağlayan
gîtî	: dünyâ
gökçek	: güzel, hoş
gönilmek	: yönelmek
göymek	: ayna
gözgü	: yakmak
göynemek	: yanmak
gubâr	: toz
gulâm	: tüyü terlememiş genç, kö. le
gullât	: galat edenler, yanılanlar
guluv	: haddi aşma, mübâlâğa, hü. cûm
gumûz	: güç anlaşılır, karışık ifâde
gurfa	: çardak, köşk
gusâle	: buzağı, dana, köselc
gussa	: gam, keder
güfran	: affetme, merhamet etme
güher	: gevher, cevher, inci
gülâb	: gülsuyu
gümân	: zan, şüphe
gümrâh	: kaybolmuş
gûn	: renk, çeşit, gülgûn: gül renkli
günbed	: gök
güşâ	: açan
güşâd (güşâz)	: açma, açılış
gûya	: sanki, söyleyen, konuşan
güzâr (güzer)	: geçme, geçiş

— H —

hab	: uyku, rüyâ
habâb	: habbeler

habbât	:	yanılan, karıştıran
habîb	:	sevgili, dost
habîse	:	fenâ huy
hâcât	:	hâcetler, istekler
haccâl	:	gösterişli
hacer	:	taş
hacil	:	utanmış
hâcir	:	hicret eden
hacl	:	utanma
Hâd (Hâdî)		hidâyet eden, Cenab-ı Hak
had	:	yanak
had	:	sınır
hadâyık	:	bahçeler
haddâd	:	demirci, kapıcı, muhâfız
hadem	:	hizmetkârlar
hadeng	:	kayın ağacı veya bundan yapılmış ok
hâdim	:	hizmet eden
hadrâ	:	yeşil, yeşillik
hadsiyyât	:	fikirler
hâile	:	korkunç, engel
haffâz	:	ziyâde koruyucu
hafâ	:	gizlilik
hâk	:	toprak
hakaayık	:	hakîkatler
hakbîn	:	Hakikati gören
Hakîm	:	âlim, hikmet sâhibi, Cenab-ı Hak
hâkipây	:	ayak toprağı, tozu
hâl	:	dayı, ben
hâlât	:	hâller
halâs	:	kurtuluş
halâyık	:	mahlûklar, insanlar, hizmetkâr (köle) kadınlar
Halık	:	halk eden, yaratan, Cenab-ı Hak
hâlîl	:	dost, İbrâhim peygamber
halîm	:	Yumuşak huylu, Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden
Hallâk	:	Yaratıcı, Cenâb-ı Hak

halvet	:	yalnız kalma, tenhâlık
hamâkat	:	ahmaklık
hamdele	:	Elhamdüllilâh'ın kısaltılmışı
hamel	:	kuzu, kuzu (burcu)
hamîr	:	hamur, sekir veren şey
hamr	:	şarab, içki
hamrâ	:	kırmızı
hamûd	:	helâk olma
hân	:	sofra, yemek
— hân	:	okuyucu- okuyan
Hannân	:	çok acıyıcı, Cenâb-ı Hak
hanût	:	ölüyü muhafaza için sürülen hoş bir koku
hânüman	:	ev bark, ocak
hârâ	:	sert taş
harem	:	herkesin giremeyeceği yer, mahrem, iç kısım, Kâ'be ve civârı
harîf	:	arkadaş, meslektaş, herif
harîm	:	harem- mahrem, iç kısım, avlu
harîr	:	ipek, hararetli
hark	:	yarma, yırtma, ark
harrâs	:	çok haris
hasâil	:	hasletler, huylar
hasbî	:	karşılıksız
hasen	:	güzel, iyi
hasenât	:	iyilikler, hayırlar
hasene	:	iyilik
haserât	:	hasletler, pişmanlıklar
hâsir	:	zarara ziyâna uğrayan
hasnâ	:	güzel (kız veya kadın)
hasr	:	sıkıştırma, çevirme, _ tahsis etme
hassülhâs	:	en has en kâmil kişi
hassü'l - havas	:	hasların hâsı, üç kemâl mertebesinin sonuncusu
has ü am	:	avam ve havas, herkes
hâşâk	:	çer çöp, süprüntü

haşem : maiyyet, aile, hizmetkârlar, debdebe, haşmet
hâşi' : huşu içinde olan, alçak gönüllü
haşr : toplama
haşren (ve neşrâ) : toplayarak ve dağıtarak
haşyet : korku
hat : çizgi, yazı, sıra, yeni terleyen bıyık veya sakal, ayva tüyleri
hatarat : tehlikeler
hatâtîf : eğri demirler
hâtem : mühür, mühürlü yüzük, son
haternak : tehlikeli, korkunç
hâtiât : hatalar, kabahatlar
hâtif : gaybda haber veren (melek), gaybdan gelen ses
hâtif : kapıp götüren, göz kamaştıran
hâtim : mühürleyen bitiren
hatime : son, nihâyet
hatm : bitirme, mühürleme
hattâb : çok hatib, Hz. Ömer
hattân : nasibler
havâs : duygular
havâs : haslar, hassalar
havâtîn : hatunlar
havf : korku
havl : yıl, çevre, güç; «Lâ havle vela kuvvete illâ billâh»: kuvvet ve kudret ancak Cenâb-ı Hakk'a mahsustur
havrâ : huriler, ahû gözlü kızlar
Hay : Diri, Cenâb-ı Hak
hayâlât : hayaller
hayâra : hayretler
hâyıt : duvar, çit
hâyile : mütekebbir zannedez
hâyir : hayran

hayl : sürü, yılkı, zümre
hayme : çadır
hayre'l - cezâ : hayırlı karşılık
hayrehalkıllah : Hakkın yarattıklarının hayırlısı
haysiyyât : haysiyyetler
hayşûm : burun içinde bir yer
hayzum : göğüs, îman tahtası
hâzâ : işte
hazâyin : hazîneler
hazer : barış ve güven
hazerât : hazretler
hazîre (tü'l-kuds) : ağıl, mezarlık (cennet)
hebâ : zerre, ince toz
heccâm : emme, kan alan kimse
hedâyâ : hediyeler
hedy : hediyeler, kurbanlık, hidâyet etmek
heft : yedi
heftâd : yetmiş
hej : sekiz
hemânâ : sanki, tam, şöyleki
hemçünan : böylece
heme : cümle, bütün
hemîn : bu, bile, tıpkı bu, çok
hemîşe : daimâ
hemrâh : yoldaş
herem : kocalmak
hemtâ (y) : benzer, müsâvî
hemvâr : düz yer, uygun yer
hemzâd : yaşdaş, ikiz, saâdet
hercâ : her yer
hergiz : asla, kat'iyyet
hest (î) : var, varlık
heşşâş : şâd, açık yüzlü
heşt : sekiz
heştâd : sekiz
hettâk : yırtıp parçalayan, edepsiz
hevâ : heves, istek, hırs, sevgi şehvet

hevâdar	:	dost, sevgili, hırslı
hevâm	:	böcekler
hevân	:	horluk, alçaklık
hevl	:	korku
hey'ât	:	hey'etler
hezâr	:	bülbül, bin, pekçok
hezârân	:	bülbüller, binlerce
hıdâ'	:	hile
hımâr	:	eşek
hırâḫ	:	savaş
hırâman	:	salınarak yürüme
hırâs	:	koruma
hırîdâr	:	müşteri, satın alan
hırmen	:	mahrumluk, ümitsizlik
hısâl	:	hasletler, huylâr
hıttâ	:	ülke, diyâr
hıyâm	:	çadırlar
hıyâr	:	hayırlar
hıyâtat	:	terzilik, dikicilik
hıyâtat	:	ibrişimler, iğneler
hıyâz	:	havuzlar
hızâyet	:	rüsvâ olma
hızâne	:	hazîne
hicâb	:	perde, utanma
hicân	:	hecin develeri
hidâs	:	son, nihâyet, şüphe
hifâz	:	muhafaza
hiffet	:	hafiflik
hikem	:	hikmetler
hilâf	:	karşı, yalan, zıt
hil'at	:	değerli elbise
hilm	:	yumuşaklık
himâ	:	himâye
himem	:	himmetler, gayret
himyân	:	dağarcık
hîn	:	an, zaman
hirâk	:	hareket
hirâs	:	sakınma, koruma
hirâset	:	koruma
hisâl	:	hasletler

hisám : kavga etme.
hisan : güzeller, iyi şeyler
hışâm : kesip doğrama.
hiyâc : savaş başlama, ızdıraplı olma.
hod : kendi.
hoşhun : hoş sofra.
Hû : o, Cenab-ı Hak.
hû : huy.
hub : sevgi.
hûb : güzel, iyi, hoş.
hûbî : güzellik.
Hudâ(y) : Cenab-ı Hak.
huddâm : hizmetkârlar.
huf : ayakkabı.
huffâş : yarasa.
huffâz : koruyucular.
huld : ebedi, sekiz cennetten biri.
hulf : sözünde durmama, yaramaz.
hulk : ahlâk, huy.
hulkum : boğaz.
hullâs : hâlisler.
hulle : cennet elbisesi.
hulûl : girme, yanaşma, geçme.
humâr : içkiden sonraki baş ağrısı.
hun : sofra.
hun : kan.
hunrîz : kan dökücü.
hûr : âhû gözlüler, cennet kızları.
hurkat : yanma.
hûr-i în : iri gözlü hûrîler.
hurrem : neş'eli, sevinçli, tâze.
hurûc : çıkış, ayaklanma.
hurûf : harfler.
husuf : ay tutulması.
husûsâ : başkaca, husûsî olarak.
hût : hut.
hutame : cehennemin beşinci katı.

huttâf	:	gizlice seslenen.
hudâvend	:	sâhib, efendi, Cenâb-ı Hak.
huzu	:	alçak gönüllülük, huşû.
huzzân	:	hazinedarlar, bekçiler.
hüccâb	:	hâcib cemi, mâniler.
hüccet	:	delil, vesîka, sened.
hüdâ	:	doğru yolu gösterme.
hümâ(y)	:	devlet kuşu.
hümam	:	himmetli, gayretli, ulu.
hümâyûn	:	mübârek, kutlu.
hüsbân	:	düşman, belâ, zan.
hüsn	:	güzellik, iyilik.
hüssâb	:	hesab edici.
hüssâd	:	hasetçiler.
hüve'l-aklâm (ecrâ)	:	hikmet kalemi böyle icrâ etti.
hüve'l-mevlâ	:	Mevlâ, efendi odur
hüvezzâhlr	:	zâhir odur.
hüvlyyet	:	asıl, hakîkat, mâhiyet.

— I —

Iglâk	:	kapamak.
Ikaab	:	şiddetli cezâ
ınkılâb	:	değişme
ınkıyâd	:	boyun eğme, teslim olma
ırgar-	:	iki yana hafif hafif sallama.
ıs	:	sâhip
-ısar, iser	:	gelecek (istikbâl) zaman eki.
ıssı	:	sıcak.
ıstıbar	:	sabr etme.
ıstıfâ	:	seçilme, seçme.
ıstıyâd	:	avlanma.
ıtlâ'	:	ilim, tulû' etme, doğma.
ıtlâk	:	serbest bırakmak.
ıtrâ	:	medihde mübâlağa.
ıtrâd	:	bir şey çıkartma.

ıttılâ'	:	bilme, haberdâr olma.
ıttılaayn	:	dünya ve âhirette görme
ıttırâd	:	muntazam tarzda cereyan etme
ıyâb	:	rucû etme.
ıyâz	:	sığınma.
ıyd	:	bayram
ıyş ('ş)	:	yaşama

— İ —

ibâd	:	kullar, âbidler
ibâdî	:	ey kullarım
ibârât	:	ibâreler
ibdâ'	:	yaratma, yeni ve güzel bir eser vücûda getirme.
ibkaa	:	bâkî, devamlı kılma.
iblâg	:	ulaştırma, teblîğ etme.
ibrâ	:	beri kılma, temize çıkarılma.
ibrâm	:	Fazla ısrar.
ibraz	:	Gösterme, meydana çıkarma.
ibtâl	:	hükümsüz bırakma, lâğv.
ibtam	:	izhâr.
ibtiâs	:	gönderme.
ibtidâ	:	başlama, başlangıç, önceden
ibtidâ'	:	yaratma, meydana getirme
ibtigâ	:	taleb, arzu, maksud
ibtihâc	:	bolluk,
ibtihâc	:	sevinç, güzellik.
ibtilâ	:	düşkünlük, belâya uğrama.
ibtisâm	:	tebessüm etme, gülümseme.
icâb	:	kibre düşme.
i'câz	:	âciz kılma.
iclâ	:	uzaklaştırma, sürme.

iclâl : büyültme, hürmet gösterme.
iclâs : oturma, oturtulma.
icmâ' : toplama
icrâ : akıtma, akıtılma.
ictihâd : hüküm çıkarma, görüş gayret.
ictilâ : zâhir olma.
idâ' : emanet olarak vermek
idâd : sayı, hesâb.
i'dâd : hazırlama, geliştirme.
idâret : dönme.
idbâr : düşkünlük, talihsizlik.
idlâl : saptırma, sapıttırma.
idrâc : içine alma
ifâde : faydalanma faydalandırma.
ifâkat : hastalıktan kurtulma, ayılma.
ifâzâ : feyizlendirme.
ifdâl : lutuf lutuflandırma üstün gösterme.
ifhâm : yüceltme, susturma.
iflâh : felâh bulma, kurtulma.
ifnâ : yok etme, tüketme.
ifrâd : ayırma, tek olarak söyleme
ifrag : bir şekle sokma, kalıba dökme.
ifrât : aşırı gitme.
ifrâz : ayırma, ayrılma.
ifsâd : fesâda uğratma, bozma.
ifsâh : fesahatle konuşma, açık ve doğru söyleme.
iftikaar : fakirlik tevâzu.
iftirâk : ayrılma.
iftirâs : anlama.
iftirâş : döşeme.
iftitâh : açma, açılma, başlama.
iftitân : fitneye uğratma.

iftizah : rezil olma, bir şeyi kırma.
igen : çok, pek, sakın!
igmâz : ayıplama.
igmâz : göz yumma.
igrâ : rağbetlendirme, teşvik etme, kışkırtma, kandırma

igrâk : Gark etme, mübalâğa
igtinâm : ganimet suretiyle alma.
igtirâr : gururlanma.
igtisâl : gusl etme, yıkanma.
igvâ : azdırma, yoldan çıkarma
ihâş : birisinin namusuna dokunma, vahşet verme.
ihât : bir şeyin çevresini sarma, anlayış
ihbât : iptal etme, işin karşılığını verme, indirilme.
ihdâs : meydana getirme.
ihfâ : gizleme.
ihfâz : korutmak, korumak.
ihlâk : helâk etme, öldürme, harcama.
ihlâs : hâlisiyyet.
ihrâc : çıkarma.
ihrâk : akıtma, dökme.
ihrâk : yakma, yakılma.
ihrâm : hacıların, Ka'beyi tavaf için Mekke'ye girmeden büründükleri dikişsiz örtü
ihrâz : alma, kazanma, sağlamlaştırma.
ihsâ : sayma, sayılma.
ihtibâs : tutulma.
ihticâb : perde altına girme, gizlenme.
ihticâc : delil gösterme.
ihtifâz : darılma, bir şeyi nefsine hasretme.

ihtilâc : çarpıntı, çarpınma, seğirtme.
ihtilâk : yalan, iftira.
ihtilâl : bozulma, bozukluk.
ihtilât : karışma, karşılaşıp görüşme.
ihtimâ : perhiz, sığınma.
ihtimâl : tahammül.
ihtimâm : kasd etmek
ihtimam : bitirme, süpürme
ihtirâ' : misilsiz bir şey meydana getirme, (maldan nasibsiz kalma.)
ihtirâk : tutuşup yanma.
ihtirâs : çekinme, korunma.
ihtirâs : ekin ekme.
ihtirâz : sakınma, korunma.
ihtisâb : hesab sorma, mes'uliyet.
ihtisâm : husûmet, düşmanlık.
ihtisâr : kısaltma, basitleştirme.
ihtiyâr : seçme, seçilme, katlanma.
ihtizâr : sakınma, çekinme.
ihtizâz : hazz etme.
ihvân : dostlar, arkadaşlar.
ihzâr : hazırlama.
îkaa' : mevkiine koyma, bırakma.
ikab : ezâ, cefâ, eziyet.
îkaad : yakma yakılma.
îkaan : kesin bilme.
ikbâl : teveccüh, yönelme.
ikbâz : kabz, ittirme.
ikdâm : gayretle çalışma, devamlı çalışma.
ikhâm : şiddetle idhâl etme.
iklîd : anahtar, kilid.
iklîl : tac.
ikmâl : tamamlama, kemâle erdirme.
iknât : ümidsiz olma.
ikrâr : itirâf, tasdîk.

iksâd : kasd etme.
iksâr : çoğaltma, artırma.
iksat : doğruluk gösterme.
iksîr : bakırı altına çeviren efsanevî madde.
iktibâs : ödünç alma, başka bir sözü nakletme.
iktidâ : tâbi olma uyma.
iktinâs : avlama, avlanma.
iktirân : yaklaşma.
iktirâs : kederli olma, ehemmiyet verme.
iktisâb : kazanma, edinme.
iktisâm : bölüşme, paylaşma.
iktisâr : sözü kısa kesme.
iktisâr : kırma.
i'lâ : yakın eylemç muhabbet
îlâ : yüceltme.
îlâ : yemin etme, sıkıntıya uğrama.
îlâf : ülfet etme alıştırma.
îlâh : tahmîl, havâle.
îlâm : elem verme.
I'lâm : bildirme
Ile'(l-arş) : üzerine, kadar.
ilhâd : gerçek, inançtan dönme, şirk, dinsizlik.
ilhâh : ısrar etme.
ilhâk : katma, katılma.
ilhâz : nazar etme riayet kılma.
Ilkaa : bırakma, terk.
ilku : keçi
illiyyin : cennet ve gökyüzünün en kutsal tabakası
ilmâ' : parlatma, bir şeyi olmadan önce işâretle bildirme
iltibâs : iki veya daha çok şeyin biri diğeri sanılacak şekilde biribirlerine benzemesi.

iltihâd	:	din yolundan çıkma, ilticâ
iltihâk	:	katılma.
iltihâs	:	açlıktan veya susuzluktan dolayı soluma, meyil.
iltikaa	:	kavuşma, karşılaşma.
iltikad	:	toplama.
iltimâs	:	kayırma, tutunma, tutma, takib.
iltiyâm	:	yara kapanması, bir araya gelme.
iltizâm	:	icabettirme, lâzım olma.
iltizâz	:	lezzet bulma.
ilzâm	:	susturma.
ilzâz	:	lezzet, tattırma.
imâd	:	direk
im'ân	:	bir işte ileri varma, çok dikkat, inceden inceye araştırma.
imekeçi	:	dağ keçisi.
imkân	:	olabilirlik.
imlâ	:	doldurma, yazma, yazdırma.
imsâk	:	perhiz, oruca başlama zamanı.
imtidâd	:	uzama.
imtidâh	:	medh etme.
imtilâ	:	dolgunluk, dolmak.
imtinâ'	:	çekinme, imkânsızlık.
imtinân	:	iyiliği başa kakma, ihsan.
imtirâ	:	şüphe etme
imtisâl	:	itâat, örneğe uyma
imtizac	:	karışabilme, uygunluk.
în	:	iri ve güzel gözlüler.
inâg (inâk)	:	kaygusuz.
inah	:	söz tutucu.
in'am	:	ni'metlendirme.
inâs	:	kızlar, kadınlar.
înâs	:	alıştırma.
inâyet	:	Lutuf, ihsan, gayret.
inbiâs	:	depretmek, hareket etme.

inbisâs : yayılıp dağılma.
inbisât : yayılıp açılma, ferahlık.
inbisateyn : açılma, güneşin tulû, gönlün açılması.
incilâi : çözülme, nüzûl.
incizâb : çekme, çekilme.
indeilah ve'nnâs : Hak ve halk katında
indimâc : dürülüp sarılma, kenetlenme.
indirâc : içine konma, arasına sıkıştırma.
indirâs : tamamen yıkılma, yok olma.
infâd : bitirme, tükenme.
infâk : geçindirme, besleme.
inficâr : tan yeri ağarma, çatlama, yerden suyun kaynayıp akması.
infiham : anlaşılma.
infikak : ayrılma, çözülme.
infirâc : açılma, ferahlama, kurtulma.
infirâd : yalnız olma.
infisâh : bozulma, hükümsüz kalma.
infisâl : ayrılma.
infisâm : kırılma, yırtılma, üzülme.
infitâh : açılma
ingılâk : kapı kapanmak.
ingımâs : suya dalma.
inhâ : ulaştırma, yetiştirme, nihayetlendirme.
inhidâ' : hileye düşme, aldanma.
inhifâz : hıfz, riayet.
inhirât : zarar verme, incelme.
inhitât : düşme, aşağı inme.
inhiyâz : katılmak.
in'idâm : yok olma
in'ikâs : aksetme, yansıma, mağlûb olma

in'irâc : uruc etme, yükselme, meyil
inkaa' : pâk olma, temiz olma
inkaas : azaltma, eksilme
inkıbâz : büzülüp toplanma, çekilme, sıkıntı
inkırâz : çökme, yıkılma, tükenme
inkıtâ' : kesilme, tükenme
inkızâ : tamam olma, sona erme
inkisâr : kırılma, gücenme
inmihak : mahv olmak
ins : insan
insâ : unutturma, unutturulma
insibâg : boyanma, temizlenme
insi dâd : kapanma
insilâh : hayvan derisinin yüzülmesi soyulma, ayın nihayete gelmesi, huruc
insilâk : sülûk etme, yola girme
insilâl : gizlice savuşma, akma
insirâm : dişin kırılması, kesilme
insiyâk : çekilip gitme, ardısıra gitme
inşâ : yapma, yazma, nesir yazı
inşâd : şiir okuma, söyleme
inşikaak : yarılma, ikiye ayrılma
inşirâh : açılma, ferahlık
inşiraak : parlama, yarılma
intâ' : çok terleme, kusma, vermek
intâc : neticelendirme, doğurma
intâk : söyletme, söyletilme
intibâ' : basılma, zihinde iz bırakma
intibâz : tarh etme
intifâ : ortadan yok olma
intifâh : kabarma, şişme
intihâ : nihâyet bulma, son
intihâc : yol bulma
intihâz : hareket etme

intikaad : kalp parayı hakikisinden ayırma, tenkîd
intikaas : eksilme
intikâs : baş aşağı düşme veya dönme
intikaaş : nakş olunma, kazılma
intima : intisab
intimâr : yok olma, belirsiz olma
intimâs : mahv olma
intisâb : bir yere veyâ kimseye bağlanma
intisâh : bir nüshasını, sûretini çıkarma, intikal
intisâh : verilen öğüdü tutma
intişâ : mest olma
intivâ : katlanmak, toplanmak
intizâ : çekip koparma, alma
inzâl : indirme, indirilme
inzâr : geçiktirme, baktırma
inzâr : korkutma, ihtarda bulunma
intizâr : bekleme, gözleme
inzihak : helâk olma
inzimâm : zamm olunma, katılma
îra : çakmaktan ateş çıkarma
i'râb : düzgün konuşma, gerçeği belirtme, arapça kelimelerin sonunda harf ve harekelerin değişmesi
îrâd : getirme, söyleme
irâde : dileme, isteme, mir
îrâs : verme, verilme, gerekme, getirme
îras : vâris kılma, mîras verme
i'râz : yüz çevirme, sakınma
ircâ' : eski hâline çevirme, geri döndürme
irdâf : ardısıra yürütme, yürütülme, takîb
irgür — : eriştirmek, ulaştırmak

irhâ	gevşetme, aşağı salıverme
irkaa	göz yaşını veya kanı akıtmayıp durdurma
irkâ	iftirâ etme, geciktirme
irsâl	gönderme, gönderilme
irsad	hazırlama, gözlettirme
irşâd	doğru yolu gösterme
irşâk	bir şeye dik bakma
irilmek	ayrılmak
irtibâh	şad olma
irtifâ'	yükselme, yükseklik
irtihâl	göçme
irtikaa	yükselme
irtikâz	dikilme, bağlanma, seğirme; sebât
irtisâd	istif etme
irtisâh	sâbit olma
irtisâm	resmi çıkma, resm olma
irtiyâb	şübhelenme, duraklama
irtiyâh	ferahlama, rüzgârlanma
irzâ'	emzirme
irzâ	râzı etme
isâ	vasiyet etme
isâbât	rast gelmeler, doğruca gidip erişmeler, dokunmalar, doğru fikirler söyleme
isâbe	başa bağlanan nesne, bez
is'âd	yükseltme
is'âd	kutlu etme
is'âf	birinin isteğini yerine getirme
isât	ortaya getirme, hediye verme
isâl	ulaştırma
isâr	ikrâm, saçma, dağıtma
isbâg	yerine getirme
isbâh	yüzdürme, yüzdürülme
isfâ	sâfî kılmak
isfâr	ışıma
isfidâc	üstübeç

iskaat	:	düşürme
ismâ'	:	işittirme, dinletme, işitme
ismet	:	masumluk, temizlik
isnâ	:	medh etme, şükr etme
isnâ	:	değerini yükseltme, iki
isrâ	:	geceleyin yürütme, yürütülme
isrâ'	:	sür'atlendirme
isre	:	iz, yol
istebrak	:	sırmalı bir nevi kumaş
istiârât	:	istiâreler, ödünç almalar, edebî san'at
istiâz	:	vaaz dilemek
istib'âd	:	uzak görme, ihtimâl vermeme
istibâk	:	yarış etme
isti'bâr	:	rüyâ tabir ettirme
istibdâ'	:	bedî, nâdîde sayma
istibrâ	:	berî olmak dileme
istibsâr	:	basîretli olma
istibşâr	:	müjde alma, ferahlama
iştîcâb	:	istihkak
isti'câb	:	şaşma
isticlâ	:	tecellî ve zuhûr
isticmâ'	:	toplanma
istid'â	:	yalvararak isteme
istîdâ'	:	zâtın zuhûru, veda etme
isti'dâd	:	kabullenme, kabiliyet, anlayış
istidâret	:	dâire biçimine girme, dönme
istidlâl	:	delille anlama
istidrâk	:	erişme, nâil olma, anlama isteme
isti'fâ	:	afvını isteme
istigfâr	:	Hak'dan günâhın bağışlanmasını isteme, tövbe
istihâs	:	halktan ayrılma, halvet.
istihbâb	:	müstehab, iyi, güzel görme
istihfâf	:	hafife alma, küçümseme

istihfâz : saklama, saklanma
istihlâ : tatlı ve lezîz bulma
istihlâf : halef bırakma, birinin yerine geçme
istihlâk : harcayıp tüketme, helâk ettirme
istihrâc : çıkarma, çıkarılma
istihvâ : şaşırıp kalma, hevâ ve hevesi hoş görme
istihyâ : hayâ etme
istihzâz : hazz alma
istikaa' : vuku bulacak diye endişelenme
istika : arka üstü yatma
istîkaa : olmasını bekleme
istikak : dövüşmek
istîkaz : uykudan uyanma
istikbâl : (kıbleye) yönelme, gelecek zaman
istikbâr : büyüklenme
istiksâ' : suâlde mübâlağa
istiklâb : bir hâlden bir hâle döndürme
istikmâl : ikmâl etme, kemâle erdirme, bitirme
istikrâr : karar bulma, yerleşme
istiksâ : inceden inceye araştırma
istikşâf : keşf etmeye çalışma
istiktâ' : kesme
isti'lâ : yükselme
istiltâf : letâfet isteme
istilka : arkası üstü yatma
istilzâz : lezzet alma, hoşa gitme
istimâ' : dinleme, işitme
istimdâd : yardım isteme
istimlâ : yazı yazdırma
istimsâk : kendini tutma
istimtâ' : faydalanma, Hacdan sonra kurban kesme
istimzâ : kat'etme

istinâ' : iyilik eyleme
istînâf : yeniden başlama
istinân : sünnet edinme
istinan : ünsiyet
istinâs : alışma, ünsiyet kazanma (yardım)
istinbât : bir söz veya işten gizli mânâ çıkarma.
istinfâ' : fayda dileme
istinkâf : yüz çevirme, kabûl etmeme, çekimser kalma
istintak : söyletmek isteme
istirak : sirkat, çalma
istircâ' : geri dönme, melûl olma
istirşâd : Hak yoluna gitmek isteme
isti'sâ : âsî olma
istîsâr : bir şeyi nefsine ayırma
istishâb : yanına alma, yanına alınma
istiska : suyun lüzumunu, şiddetle duyma, yağmur duâsına çıkma, vücudda veyâ karında su birikmesi
istislâk : yola çıkmak isteme
istisrât : yol isteme
istişfâ : şifâ, şefaat isteme
istişhâd : şâhid gösterme, şehîd olma
istitâat : tâkat, güç yetme
istiâb : hoş addetme
isti'tâf : yardım, merhamet dileme
istîtan : bir yerde yerleşme
istitbâ' : tâbî olma, ardına düşme
istitlâ' : marifet, vukuf
istivâ : müsâvi olma, kaplama, ortada ve tam bir derecede bulunma
istizâ' : ışık dileme
işâ : yatsı
iş'âr : haber verme

işbâ'	:	doyma, çoğalma, doyurma
işfâ	:	şifâlandırma
işfâk	:	korkma, lûtf etme
işhâb	:	işâret
işhad	:	şâhid getirme
işka	:	zahmet verme
işkâl	:	müşküllük, şübhelendirme
işmâl	:	şâmil kılma, toplama
işmam	:	koklatma
işrâb	:	içirme, bir maksadı kapalı olarak anlatma
işrâk	:	ışıklandırma, parlatma
işrâk	:	Cenâb-ı Hakk'a ortak koşma
işret	:	içki, yaşama, geçinme
iştibâh	:	şüphelenme
iştigâl	:	meşgûl olma
iştihâr	:	meşhur olma
iştikaak	:	bir kökten gelen kelimelerin bir biriyle olan ilgileri
iştimâl	:	şâmil olma, ihata, yürüme
iştirât	:	şart kılma, kılınma
i'tâ	:	verme
itâb	:	azarlama
i'tâk	:	köle azad etme
it'âm	:	yemek yedirme
itbâk	:	kaplama
iti	:	sert, keskin
i'tibâr	:	ibret alma
i'tidâd	:	sayma, nazlanma
i'tidât	:	yardım isteme, bir şeyi kol üzerine alma
i'tikâf	:	bir yere kapanıp ibâdetle vakit geçirme
îtilâf	:	ülfet etme, alışma
i'timâr	:	tamir etme, ömür dileme, intikal

i'tinâk : boğaz boğaza gelme, sarılma
i'tisâm : günâhtan sakınma, el ele tutma
i'tizâd : yardım isteme, (kuvvetlenme
i'tizâr : özür dileme
i'tizâz : kendini azîz tutma
itkaan : sağlam kılma, inanma, emin olma
itla' : nazar izhâr
itlâf : telef etme, öldürme
itmâm : tamamlama, bitirme
itnâb : sözü uzatma
ittibâ' : tâbi olma
ittibak : uygunluk
ittiâz : nasîhat dinleme
ittihâz : edinme, edinilme, kabûl etme
ittisaak : intizam bulma
ittisâk : sürmek, toplanma
ittisâl : bitişme, yakınlık
ittizâh : açık olma
ivâ : bir yere yerleştirme, yer gösterme
ivaz : bedel, karşılık
i'vicâc : eğri büğrü olma
ivmek : acele etmek
iyâs : ümîd kesme
izâ' : eziyet
izâfât : konuk eylemeler
izâfet : konuk eyleme
izâm : büyükler, kemikler
i'zâm : büyütme
i'zâm : yollama, gönderme
iz'ân : itikat eyleme, kabûl
izâr : belden aşağıya mahsus örtü, suyun dibi
izâr : yanak
i'zâz : aziz kılma, ağırlama

izdivâc	:	bir birine eş olma, karışma
izdiyâd	:	ziyâdeleşme, çoğalma
izhâr	:	gösterme, meydana çıkarma
izlâm	:	zulm etme, karanlıkta bırakma
iztıca'	:	yan yatıp uyuma

— J —

jengâr	:	pas, kir
jengârî	:	bakır renginde renk, paslı
jerf	:	derin, çok

— K —

Ka'b	:	topuk kemiği, tavla zarı, küp
Kabâ	:	elbise, kaftan
kabâyıh	:	çirkin şeyler
kabâyil	:	kabîleler
Ka'beteyn	:	Ka'be ile Mescid-i aksâ
kabîh	:	çirkin, nâhoş
kabz	:	tutma, avuçlama, alma
kadem	:	ayak, uğur
kadîm	:	eski, öncesi, başlangıcı olmayan
kafâ	:	ense, akıl
kâfûr	:	güzel bir koku, cennette bir suyun adı
kaahir	:	kahr eden, üstün gelen
kakımak	:	öfkelenmek, kızmak
kaal	:	söz, lâf
kalîl	:	az, yoksul
kakırmak	:	(Kakımak) : öfkelenmek, kızmak
kallâb	:	kalıptan kalıba giren, hilekâr, kalpazan

kallâş	:	kalleş, hilebâz, dönek
kâm	:	damak, arzû
kaamât	:	boylar
kazmet	:	boy
kâmilîn	:	kâmiller
kamtarîr		şiddetli, sert
kamu	:	hep, bütün, her
kaamus	:	denizin ortası, lügat kitabı
kâmurân	:	arzûsuna kavuşmuş, mutlu
kân	:	maden ocağı, bir şeyin kaynağı
kanâdîl	:	kandiller
kanâtîr	:	kantarlar, köprüler
kancaru	:	nereye, ne tarafa
kand	:	şeker
kanda	:	nerede, nereye
kangı	:	hangi
kantara	:	kemerli büyük köprü
kâr (übâr)	:	iş, kazanç (iş güç)
ka'r	:	çukur, dip, derinlik, nihâyet
karâbât	:	karabetler, yakınlık, akrabalıklar
karavaş	:	câriye, hizmetçi
kârdan	:	işbilir, işten anlar, hünerli
karn	:	boynuz
kârüban	:	kervan
kâş (ke's)	:	kâse, çanak
kasem	:	yemin
kaasıf	:	darmadağın eden şimşek
kaasım	:	taksim eden, bölen
kaasır	:	kısa
kasr	:	kısa, âciz
kassâm	:	kısım kısım ayıran, bölüştüren
katarât	:	katreler, damlalar
kaatı'	:	kesen, durduran
kaatı'a	:	kat'i, kesin
kattâl	:	çok öldürücü

kavl	:	söz
kavs	:	yay
kayıkmak	:	kaygılanmak
kaayll	:	söyleyen, râzı olan
kaayim	:	ayakta duran, birinin yerine geçen, bir işte sebât eden
kaymûmiyyet	:	kaaimlik, ebedîlik
Kayyûm	:	Cenâb-ı Hak., kaaim, bâkî
kayu	:	kaygı, tasa
kazâ'ullâh	:	Hakk'ın takdîri
kebâyir	:	büyük günâhlar
kef	:	el ayası
kehhân	:	kâhinler
kehlâ	:	sürme çekilmiş, sürmeli
kelâg	:	bin cins karga
kelâlib	:	çengeller, kancalar kelpetenler
ke'l —	:	gibi
ke'l - ferâşeyn	:	iki pervâne
kelîl	:	körleşmiş, kesmez, az gören
kelîm	:	Mûsâ peygamber, söz söyleyen
kelîsâ	:	kilise, manastır
kellâ	:	hiç, aslâ
kelle	:	baş, tepe
kem	:	az, kötü
kemâh	:	gibi
kemâhi	:	olduğu gibi
kemâlât	:	kemâller, insanın olgunluğu
kemîn	:	pusu, daha az
kemter	:	çok az, daha aşağı, hakir
kenz	:	hazîne
kesâd	:	revâcı olmama, kıtlık, yokluk
kesb	:	kazanmak
kesîb	:	kum tepesi
ke'si evfâ	:	tamamen dolu kâse

kesret	:	çokluk, bolluk
kessâb	:	çok kazanan
kerâmât	:	kerâmetler
kerân	:	kenar, uç
kerâsî	:	kürsüler
kerîm	:	kerem sâhibi
kerrûbî	:	büyük melek
kerrûbiyyun	:	büyük melekler
kevâkib	:	yıldızlar
kevkeb	:	yıldızlar
kevkebe	:	yıldız, gösteriş, tantana
kevn	:	var olma, varlık
kevneyn	:	dünyâ ve âhiret, iki âlem
kevser	:	çokluk, bereket, cennette bir suyun, havzun adı
key	:	büyük hükümdar
key (gey)	:	ne vakit, nasıl, katı (çok) iyice
keynûnet	:	kevn olma
Keyvân	:	Zuhal yıldızı
kezzâb	:	çok yalancı
kıbâb	:	kubbeler
kıbâh	:	çirkinler
kıgırmak	:	seslenmek, çağırmak
kılâ'	:	kaleler
kılâde	:	gerdanlık, akarsu
kıllet	:	azlık
kındırmak	:	teşvîk, tergîb etmek
kırat	:	küçük bir ağırlık ölçüsü
kırba	:	deri tulum
kısas	:	kıssalar
kıtâl	:	öldürme, savaş
kıtmîr	:	Ashâb-ı Kehf'in köpeğinin adı, az bir şey
kıyâm	:	ayağa kalkma, ayakta durma
kıyl ü kaal	:	dedikodu, boş söz
Kibriyâ	:	büyüklük, Cenâb-ı Hak
kiçi	:	küçük olma
kifâh	:	savaş, yüz yüze

kifahan	:	yüz yüze olma
kilâb	:	köpekler
kirâm	:	kerimler, cömertler, ulular
Kirdgâr	:	Cenâb-ı Hak
kizb	:	yalan, yalan söyleme
kolmaş	:	aldatıcı, hilekâr
küymek	:	beklemek
kubur	:	çukurlar, kabirler
Kuddûs	:	çok temiz, Cenab-ı Hak
kûh	:	dağ
kullâb	:	çengel, kulplar
kulle	:	kule, dağ tepesi, zirve, küp
kûr	:	kör
kurb	:	yakınlık
kurbâ	:	yakın olarak
kurbet	:	gam
kurbetâh (vâ)	:	ah musîbet
kurretü'l - ayneyn	:	gözümün bebegi
kursa	:	çörek
kurûb	:	yakınlıklar, belâlar
kurûh	:	yaralar
kûs	:	kös, büyük davul
kussâs	:	kıssa nakledenler, mecâzen âlimler
kusûr	:	kasırlar
kûşe	:	köşe
kuuf	:	kulağın üst kısmı
kuut	:	yiyecek, gıdâ
kûtah	:	kısa
kutb	:	mil, mürşid, velî
kuvâ	:	kuvvetler
kübrâ	:	en büyük olan
küdûrât	:	kederler, sıkıntılar
küffâr	:	kâfirler
küll (â)	:	hep, bütün, çok, (tâmamen)
kün (fe-yekûn)	:	ol, olsun, (ol deyince oluverir)
künûz	:	hazîneler
kürsî	:	taht, arş-ı â'zam altındaki yer

küsûf : güneş tutulması
küttâb : kâtibler
küymek : beklemek
kolayına : başı boş, rasgele

— L —

lâ : Menfîlik (olumsuzluk, hayır, yok,-sız) edatıdır
lâbûd : lâzım. gerekli
lagvı : faydasız, yapılmaz, kaldırma
lâg : şaka, oyun
lagv : faydasız, yanılma, kaldırma
lâhık : ulaşan, eklenen, yenisi.
lahm : et
lâhût : ulûhiyet âlemi
laîn : la'netlenmiş, kovulmuş
la'l : kırmızı renkli kıymetli bir taş
lâ lâ : yok yok
lâlâ : parlak
lâmi' : parlayan
lâvâ : şiddet
leâlî : inciler
leamrük : «senin ömrün hakkı için..» Hicr sûresi, 72. âyet
leb : dudak
lebbeyk : buyurunuz, emir sizindir
lecâc : ayak direme, çekişme
leclâl : satranç oyununu îcad eden, sözü tutuk söyleyen
ledün : Hakk'ın katı
ledünnî : İlâhî ilme, sırlara ve gayba âit
lehhâz : bakan
lehv : oyun, faydasız iş
lem — : Nefy edatı, olmadı

lem'at	: parıltı
lemeât	: parıltılar
lemehât	: göz atışlar, parıltılar
lemha	: bir göz atış, parıltı, cüz'î
lemmâ'	: ziyâde parıldayan
lemmâh	: ansızdan nazar edici
lemmâz	: çok tad alan
leşker	: asker
letâylf	: lâtîfeler
levâhık	: lâhikalar, ekler
levh (-i mahfûz)	: yassı, düz levha, sahîfe, (kaderin yazılı olduğu manevî levha, ilâhî ilim)
levlâk	: levlâke levlâk lemâ halaktü'l - eflâk: sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım. Hadîs-i kudsî.
levm	: zemm etme, kınama
levn	: renk, sıfat, çeşit
levneyn	: iki reng: gece, gündüz
leyl (e)	: gece, (bir tek gece)
lezâ	: ateş, cehennemin bir adı
lezzât	: lezzetler
libâs	: elbise, esvâb
llcâm	: gem
lihâz	: mülâhaza, düşünme
lihye	: sakal
lîk (lîkin)	: lâkin, fakat, ancak
likaa	: görme, kavuşma, yüz
lillâh	: Allâh'a mahsus, Allâh için
livâ	: bayrak
livân	: meclis, sultan çadırı
livechillâh	: Allâh için
liyâz	: sığınma
lu'b	: oyun
lûtî	: cinsi sapık
lübâb	: herşeyin iyileri ve güzîdeleri

lücce	:	engin su (deniz), kalabalık, ayna
lü'lü	:	inci

— M —

mâ	:	su
mâ —	:	o şey ki
ma'	:	ile, berâber
mâabednâk	:	ibâdet edemedik
maa - hâzâ	:	bununla beraber
mâarefnâk	:	seni bilemedik
maârif	:	ma'rifetler, ilimler
mâdâm	:	mâdem
ma'dûbe	:	yârânı da'vet, konukluk, yemek
ma'dûm	:	yok olan
magfiret	:	Cenâb-ı Hakk'ın günayları bağışlaması
magfûr	:	magfiret edilmiş kimse
magz	:	beyin, dimag, iç, öz
mâh (meh)	:	ay
mahaffe	:	kadın merkebi
mahbûb	:	sevilen, sevgili
mahcûr	:	kullanmaktan men'edilmiş
ma'hed	:	sözleşilen yer, ahid mahalli
mahfî	:	gizli
mâhî	:	balık
mâhitâb	:	mehtab
mahmûd	:	öğülmüş
mahmûr	:	sarhoşluğun verdiği sersemlik, baygınlık
mahrû	:	ay yüzlü
mahsûr	:	kuşatılmış, hasr edilmiş
mahsusât	:	husûsîleşmiş, müstahkil şeyler
mahşer	:	kıyâmette ölülerin dirilip toplanacağı yer
mahşûr	:	toplanmış
mahtid	:	ihâta eden

mahtûr	:	tehlikeye yakın, fikir ve endişe
mahyâ	:	hayat
mahz	:	hâlis, sâde, tam
mahzar	:	huzur yeri, bir büyüğün huzuru, görünüş
mahzûn	:	hazînede saklanan şey
mahzûnat	:	hazînede saklanan kıymetli eşya
mâide	:	sofra, yemek
mak'ad	:	oturulacak yer, oturak yeri
makaal	:	söz, söyleme
makamât	:	makamlar
makbûr	:	kabre konulmuş, gömülmüş
makdûr	:	kuvvet kudret, takdîr, kader
makdûrât	:	kuvvetler, takdirler
makhûr	:	kahr olmuş
maksûr	:	kısaltılmış, alıkonulmuş
makşûr	:	kabuğu çıkarılmış, soyulmuş
ma'kuulât	:	aklın uygun bulduğu
ma'lâya'nî	:	mânasız, faydasız boş şey
manassa	:	çeyiz odası
ma'nî	:	mânâ
mâ'ni	:	men'eden, mâni' olan
mansûr	:	Hak yardımıyla galip gelmiş
mansûş	:	hakkında âyet bulunan, tasrîh olunmuş
manzar	:	bakılan, görünen yer, görünüş, yüz
manzûr	:	nazar olunan, görünen, beğenilen
mardiyye	:	râzı olunan
masdar	:	bir şeyin çıktığı yer kaynak
masduk	:	vakıa mutâbık olan kelâm ile muhatab olan kimse

masdûr	:	yollanmış, gönderilmiş olan
mâsivâ (masivâllâh)	:	Hak'tan gayri her şey
ma'siyet	:	âsilik, günâh
maslahat	:	iş, emir, husus, keyfiyyet, barış
masnûât	:	san'atta yapılmış şeyler, uydurma düzme şeyler
ma'sûr	:	zor, güç
mâşâ	:	Allâh dileye
ma'şer	:	topluluk
mataahhar	:	sonraki
matakaddem	:	önceki
mat'am	:	yemek yenilecek yer
matlab	:	taleb olunan şey, bahis, mes'ele
matrûd	:	kovulmuş
mazhar	:	bir şeyin göründüğü yer, nâil olma
meâb	:	sığınılacak yer, vücûd, kimse
meâd	:	dönülecek yer, âhiret
meâl	:	meydana gelen şey, netice, nihâyet, mâna
meâlî	:	ulular
meâni	:	mâna'ar, cümle özellikle rinden bahseden bir ilim
meâric	:	çıkacak yerler, merdivenler
meâş	:	yaşayış, geçinecek şey
meâsir	:	topluluklar
meâz	:	sığınacak yer
meb'âs	:	gönderilen yer, (zaman)
mebâtın	:	batnlar
mebâzâ	:	olmaya ki, belki
mebde	:	evvel, başlangıç
mebhût	:	hayrette kalmış, şaşmış
mebrûr	:	hayırlı, makbûl
mecâmi'	:	mecmualar
mecd (en)	:	büyüklük, şan ve şeref (olarak)

Mecîd	:	büyüklük, şan sâhibi, Cenab-ı Hak
meclâ	:	görünme, tecelli yeri, ayna
mecma'	:	toplanılacak, kavuşulacak yer, nokta
mecmû'	:	toplanmış
mecrûr	:	çekilmiş, sürüklenmiş
me'cûr	:	ecri, savabı, ücreti verilmiş olan
medâr	:	bir şeyin döneceği yer, etrafında dönülen nokta, vesîle, sebep
medâric	:	devr edecek yer, karargâh meslekler, yollar, merdivenler
medâris	:	medreseler
medâyin	:	şehirler, bir İran şehri borçlananlar
meddâh	:	çok medh eden
medhal	:	girecek yer, kapı başlangıç, giriş
medhûr	:	kovulmuş, uzaklaştırılmış
mefâtîh	:	anahtarlar
mefâz	:	kurtuluş
mefhar	:	övünme, övünmeyi gerektiren
mefreş	:	döşeme, yaygı
meftûr	:	yaratılmış, tabiî
meftûr	:	bezmiş, kederli,. ümitsiz
meh (mâh	:	ay
mehâbet	:	azamet, heybetlilik
mehâfet	:	korkma, korku
mehârim	:	haram olan şeyler
mehâsin	:	güzellikler
mehâz	:	daracık mekân
mehâz	:	bir şeyin alındığı yer, kaynak
mehcûr	:	terk olunmuş, unutulmuş
mehhâz	:	hâlis kılıcı, gerçekten

[illegible] : mühlet, vakit verme
mehlâ : mühlet, te'hîr
mehr : mihir, nikâh bedeli
mekaalid : kilitler
mekânât : menziller, mekânlar
mekes : sinek
mekfûf : yasaklanmış
mekîn : oturan, vakarlı
mekkâr : hilekâr
meknûn : dizilmiş, gizli
meknûât : gizli, dizilmiş şeyler
mekr : hile
mekrümet : kerem, cömertlik, ağırlama
meksûr : kırılmış, esre (i sesi) ile okunan
melâ : ova, cemaat
melâlet : usanma, sıkılma
melâmet : ayıplama, kınama
melâyik : melekler
melâz : sığınacak yer
melcâ : iltica edilecek yer
melekût : saltanat, azamet, ruhlar ve melekler âlemi
melhûz : mülâhaza edilen, muhtemel olan
mellâh : tuzcu, gemici, (güzel söz söyleyen)
melsâ : düz pürüzsüz, şarap
melûl : usanmış, bıkmış
memâlik : ülkeler, köleler
memât : ölüm
memkûr : kızıla boyanmış, aldanmış
memzûc : karıştırılmış, karışk
menâbir : minberler
menâl : nâil olunan, ele geçirilen şey
menâm : uyunacak yer, uyku, rüyâ
menâr : ışık yeri, fener, kulesi, minâre
menâş : sığınılacak yer

menâsik : ibâdet yerleri, hac ef'ali
menâzil : menziller
mencâ : kurtuluş yeri, kurtulma
menfâ : sürgün yeri
menî' : sarp yer
menkûr : inkâr olunmuş
menn : kudret helvası, iyilik etme, batman
mennâ' : men' edici
Mennân : çok ihsan eden, bağışlayan, Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden
mensûh : hükmü kaldırılmış
mensûr : saçılmış, nesir
menşer : dağıtılan yer
menşûr : dağıtılmış, yayılmış, ferman
menteşâ : kim (i) dilerse
menzilet : menzil, derece, rütbe
merâh : rahat edecek yer
merâm : istek, bahçe
merâtib : mertebeler
merâyâ : aynalar
merdâ : hastalar
merdüban : merdiven
merdûd : redd olunmuş, kovulmuş
mergûb : beğenilmiş, rağbet olunan
mergûl : bükülmüş, kıvırcık, kuş sesi, âhenkli ses, nâziklik
merhûm : Hakk'ın rahmetine kavuşan
merkad : uyuyacak yer, mezar
mermâ : hedef, maksad
mermûz : îmâ edilmiş
merrât : bir çok kereler
mersad : gözetleme yeri
mersûs : sağlam, sağlamlaştırılmış
mertebet : mertebe, derece, mikdar
mertûb : rutubetli
mesâ : akşam
mes'â : sa'y edecek, çalışacak yer

mesâcid : mescidler
mesâhif : kitaplar
mesâk : sevk edilecek yer
mesâkin : meskenler
mesâkîn : miskinler, çok fakîr olanlar
mesâlik : tutulan yollar, meslekler
mesâmir : çiviler
mesân, mesânî : bir şeyin katı, tekrarı (Seb'ûl mesanî) 7 heyetten meydana gelmiş olan ve Kur'anın ilk suresi bulunan fatiha suresi.
mesâyil : mes'eleler
mesbûr : görünüşü güzel, helâk edilmiş, yığın
mescûn : haps edilmiş
mescûr : taşkın su, alevli ateş
meserrât : sevinçler
mesh : silme, şeklini değiştirme
mesîh : mesh olunmuş, Hz. İsa
Mesnâ : Kur'an-ı Kerîm
mestetab : güzel, hoş
mestûr : yazılmış, çizilmiş
mestûr : örtülü, gizli
me'şûr : esir edilmiş, yolu kesilmiş tevârüs olunan
mesvâ : mesken
meşâhir : meşhurlar
meşâm : burun, koku alacak yer
meşâyih : şeyhler, ulular
meşhiyyât : arzulanmış lezzetler
meşhûd : gözle görülmüş, görülen
meşkûr : şükre değer
meşmûl : şümullenmiş, kaplanmış
meşreb : içecek yer, huy, ahlâk
meşşât : düzgüncü, saç tarayan
meştab : acele etme
metâb : rucû
metâlib : talep olunan, istenen şeyler

metbû'	: kendisine tâbi olunan, uyulan
me'vâ	: yurt, mesken, cennet
mevâki	: mevkiler
mevâkıf	: durak yerleri
mevâlî	: köleler, efendiler
mevâlid	: yeni doğmuş çocuklar, mevcutlar
mevâtın	: yurtlar, vatanlar
mevâyid	: sofralar
mevc	: dalga
mevfûr	: çoğaltılmış, bol, çok
mev'id	: söz verilen yer, söz verme
mevkıf	: durak
mevkuur	: vakarlanmış
mevlâ (h)	: Cenabı Hak, efendi, köle azat eden, şanlı, mürebbî, yardımcı
mevle'l - mevâlî	: kölelerin efendisi
mevsûf	: vasf olunmuş
mevtâ	: ölüler
mev'ûd	: va'd olunmuş, söz verilmiş
mevzûn	: vezinli, tartılmış
mevzûr	: günahla yüklü
mey	: şarap, içki
meylâ	: meyil
meysûr	: kolaylanmış, kolaylatılmış
mezâbil	: mezbeleler, çöplükler
mezâhir	: mazharlar, bir şeyin zâhir olduğu yerler
mezâk	: zevk alma, zevk
mezbûr	: adı geçen yukarıda söylenilen
mezcea	: yan yatma
mezcûr	: men' olunmuş
mezîd	: artma, çoğaltma
mezkûr	: zikr olunmuş, adı geçmiş
mıkraz	: makas
midâd	: mürekkep
mienne	: yakîn, şüphesizlik

mifrah	:	ziyâde sevinçli
miftâh	:	anahtar
mihâd	:	yatak, döşek
mihr	:	güneş
mihsân	:	çok ihsan edici
mîkaat	:	Mekke yolunda hacıların ihrâma girdiği yer
mikyâl	:	ölçek
milâh		melihler, güzel, leziz
minvâl	.	tarz, yol, sûret
mînâ	:	şişe, mine
min —	:	— den, — dan
mine'l-eyn	:	nereden nereye
mihâc	:	açık geniş yol
minkaar	:	yırtıcı kuş gagası
mîr	:	âmir, bey, vâli
mi'râc	:	merdiven Hz. Peygamberin göğe çıkışı
mir'ât	:	ayna
mirkaat	:	merdiven, derece
Mirrîh	:	Merih gezegeni
mirsâd	:	rasat yeri, gözetleme yeri
mîsâk	:	sözleşme
misbâh	:	lâmba
miskaal	:	yirmidört kıratlık bir ağırlık ölçüsü
miskât	:	içine kandil konulan duvar hücresi
mitvâ'	:	ziyâde muti' olma
mitvâ	:	üste gelmiş, dürülmüş
mîzâb	:	su yolu, çörten
mîzân	:	terâzî tartı
mizanne	:	zan
mizmâr	:	ney, düdük, Zebûr'un her bir sûresi
mû (y)	:	kıl
muabbir	:	rüyâ ta'bir eden
muâfât	:	affedilmiş şeyler, âfiyetler
muâkab	:	azab gören
muallâ	:	yüce, yüksek

muallak	:	asılmış, boşlukta
muânid	:	inatçı
muarrâ	:	ârî, soyulmuş, berî, temiz
muâtab	:	azarlanan
muattar	:	ıtırlı, güzel kokulu
muaazzeb	:	azab çeken
mubâsır	:	âlim, basîret ehli
mu'cizât	:	mu'cizeler
mu'dilât	:	büyük, ağır ve güç olan işler
mufaddal	:	tafdîl edilmiş, tercih edilmiş
mufassaş	:	taşlı yüzük
Mugîs	:	yardım eden, Cenâb-ı Hak
mugrak	:	gark edilmiş, batmış, batırılmış
mugterem	:	ganîmet olarak alınmış
muhâcir	:	göç eden, Hz. Peygamberin Medîneye göç eden sahabesi
muhak	:	görünmeme
muhakkik	:	tahkik eden, araştıran
muhâl	:	mümkün olmayan
muhâl	:	hayâl olunan şey
muhalled	:	dâimî, ebedî kalan
muhan	:	ihânet olunmuş, hor kılınmış
muhasamât	:	hasımlaşmalar
muhassal	:	elde edilmiş, hâsılı, hülâsa
muhattat	:	çizilmiş, büyük çuval
muhayyat	:	iplikle dikilmiş
muhib	:	seven, dost
muhît	:	ihata eden, kuşatan
muhlis	:	hâlis
muhsenât	:	afîf kadınlar
muhtar	:	ihtiyâr eden, seçkin, Hz. Peygamber
muhtas	:	bir kimseye veyâ şeye mahsus olan
muhtasar	:	kısaltılmış, kısa

muhtât	:	ihtiyat edici
Muîn	:	yardımcı, Cenab-ı Hak
mukaddem	:	takdîm edilen, önde olan, önceki
mukarreb	:	yaklaşmış, yakın
mukaarin	:	yaklaşmış, erişmiş, bitişik
mukbil	:	kutlu, mutlu
muktedâ	:	uyulan, önde bulunan
muktezâ	:	iktiza etmiş, lâzım gelmiş
mulâhhas	:	özeti çıkarılmış
muntazım	:	muntazam, tertipli
muntazır	:	intizâr eden, bekleyen, gözleyen
murabba'	:	dörtlü, dört köşe
murakka	:	hırka
murassa	:	kıymetli taşlarla bezenmiş
murdiyye	:	razı olucu, olunan
murtaz	:	perhizkâr
Murtazâ	:	râzı olunmuş, beğenilmiş, Hz. Peygamber, Hz. Ali
musaddak	:	tasdîk olunmuş,
musaffâ	:	tasfiye edilmiş, süzülmüş
musâhib	:	biribiriyle sohbette bulunan, arkadaş
musallat	:	sataşmış, sataşan
musanna'	:	usta elinden çıkmış, sanatlı, çok süslü
musavver	:	tasvirli, tasarlanmış, düşünülmüş
muslih	:	islâh eden, iyileştiren
muşt	:	yumruk, avuç
mutahher	:	temizlenmiş
mutahhir	:	temizleyen
mu'tak	:	azat edilmiş
mutarra	:	tarâvetli, tâze
mutarraz	:	zînetlendirilmiş, nakışlı işlemeli
mu'tasam	:	sakınılmış, sığınılmış

mutavvak	:	boynu halkalı zincirli, boynu gerdanlıklı.
mu'tî	:	veren.
mutmain	:	gönlü kanmış, emin.
muttali'	:	öğrenmiş, haber almış, bilgili.
mübâhât	:	övünme.
mübâlât	:	kayırma, dikkat.
mübâriz	:	savaşcı.
mübdi'	:	icâd eden, söyleyen.
mübeddel	:	değişmiş, değiştirilmiş.
müberka	:	örtünmüş.
müberrâ	:	berî kılınmış, temize çıkmış.
mübeşşer	:	kendisine müjde verilmiş
mübeşşir	:	müjdeci.
mücâb	:	kabûl cevâbı almış olan, duâsı kabûl olunan.
mücâlis	:	birlikte oturan.
mücânis	:	aynı cinsten olan.
mücâvir	:	komşu,
mücellâ	:	parlatılmış, parlak.
mücerred	:	tecrid edilmiş, soyulmuş, tek.
mücessem	:	tecessüm etmiş, cisimli, iri.
mücevvef	:	oyuk, içi boş.
mücmel	:	kısa ve az sözle anlatılmış, hülâsa.
müctebâ	:	seçilmiş, seçkin, Hz. Peygamber, Hz. Alî.
müdâm	:	devamlı, şarab.
müdebbir	:	tedbir alan, tedbirli.
medekkak	:	tetkik edilmiş.
müdekkik	:	tetkik eden, inceden inceye araştıran.
müdemmag	:	aptal, budala, kibirli.
müddeb	:	edeblendirilmiş, terbiyeli
müeyyed	:	kuvvetlendirilmiş, sağlam yardım gören.

müfârık	:	ayrılan, ayrılmış.
müfâz	:	bol, bereketli.
müflih	:	iflâh olan, selâmete çıkan
mühdât	:	hediye olunan, kurban.
mühezzeb	:	düzeltilmiş, yoluna koyulmuş.
mühmel	:	ihmâl edilmiş, boş söz.
müjdigânî	:	müjdeye karşı verilen bahşiş.
mülâm	:	azarlama, kınama
mülhak	:	ilhak edilmiş, katılmış.
mülkaa	:	atılmış, bırakılmış.
müllâk	:	mâlikler, melikler.
mümecce	:	ululanmış.
mümessel	:	temsil edilmiş, misâl getirilmiş.
münâcât	:	yalvarma.
münâdî	:	nidâ eden, seslenen.
mün'akis	:	in'ikâs eden, tersine çevrilmiş.
münezzeh	:	tenzîh edilmiş temiz, uzak
münîr	:	nurlandıran, ışık veren.
münkaad	:	inkıyâd eden, boyun eğen
münkasım	:	bölünmüş.
müntehâ	:	nihâyet bulmuş, son derece, son uc.
müntekam	:	intikam alınan.
münye	:	arzû edilen şey.
mürevvak	:	süzülmüş.
mürsel	:	gönderilmiş peygamber.
mürselîn	:	peygamberler.
mürtâz	:	perhizkâr.
mürted	:	islâm dininden dönen.
müsâb	:	sevâb kazanmış, sevâb kazanan.
müseddes	:	altılı.
müsemmâ	:	tesmiye olunan, adlanmış, muayyen.
müserrâ	:	teşhîr, fâş.

müskir	:	sarhoş eden, sarhoşluk veren.
müstagrak	:	gark olmuş, boğulmuş.
müstakîm	:	doğru, düz, dik, dürüst.
Müsteân	:	yardım istenen, Cenab-ı Hak.
Müsteâz	:	kendisine sığınılan, Cenab-ı Hak.
müsteb'ad	:	uzak görülen.
müstecâb	:	kabûl olunmuş.
müstecmi'	:	toplayan, toplanan.
müstedâm	:	devâmı istenilen, devamlı.
müstedir	:	dâire şeklinde olan, değirmi.
müstefâd	:	kazanılmış, kâr edilmiş.
Müstegâs	:	kendisinden yardım istenen, yardım istenmiş. Cenâb-ı Hak.
müstekar	:	istikrar bulunan, yerleşilen, durulan yer, karargâh
müstenîr	:	nûr, ışık olan, parlak.
müstetâb	:	hoş, güzel bulunan.
müşâbih	:	benzer, benzeyen.
müşekkel	:	şekil verilmiş, gösterişli.
müşerrâ'	:	beyân olunmuş.
müşerrah	:	açılmış.
müşg	:	misk.
müşgîn	:	miskli, misk kokulu.
müşg-nâb	:	hâlis misk.
müşîr	:	emir ve işâret eden.
müştâk	:	iştiyaklı, özleyen.
müştak	:	iştiyak etmiş, türemiş.
müşteha	:	iştihâyı gerektiren, istenilen.
mütekaddim	:	öne, ileri geçen, eski, geçmiş.
müttehem	:	itham olunan, suçlu.
müttekî	:	takva sâhibi, sakınan.
müvecceh	:	tevcih edilmiş, herkesin teveccüh ettiği.

müzd : ücret, mükâfât, karşılık.
müzehheb : yaldızlanmış, altın suyuna batırılmış.
müzellef : yüzünde yeni yeni tüyleı çıkan.
müznibîn : günahkârlar.

— N —

nâ : menfîlik yokluk bildiren ön ek.
na'am : evet.
nâb : hâlis, saf.
nâf : göbek.
nâfe : misk âhûsu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku.
nâgâh, nûgehan : ansızın, birdenbire.
nâh : turuncu renk, ibrişim.
nâhlye : kenar, yan, civar, çevre, bölge.
nahr : boğazlama, kesme.
Naîm : cennet, bollukta yaşayış.
nâim : uyuyan.
nâk : li, -lü mânası veren sıfat edatı.
nâka : dişi deve.
nâkâm : muradına erişememiş.
nakîr : hurma çekirdeğinin arkasındaki beyaz çukur, pek küçük, oyulmuş.
nakkaab : delik açıcı, delici.
nakkaad : paranın kalbla hakîkisini ayıran, bir şeyin iyisiyle kötüsünü ayıran.
nakkaaş : nakış.
nakr : vurma, oyma, kazma.
naks : noksan.
nâkuur : düdük boru.

nâkuus	:	çan.
na'l	:	ayakkabı.
nâlide	:	ağlayan, inleyen.
na'mâ	:	ihsan, ni'met.
nâmdâr	:	namlı, meşhur.
nâme	:	mektup. kitap, yazılı, yazılmış.
nâmus-ı Ekber	:	Cebrâil.
nâr	:	ateş, cehennem.
nâs	:	insanlar, halk, herkes.
nas	:	âyet, açıklık, kat'îlik.
nasârâ	:	hıristiyanlar.
nasb	:	dikme, saplama.
nâsinc	:	altın vs. dokunmuş ipek.
nâsiyet	:	alın.
nasr	:	yardım.
nasru'llâh	:	Allâh'ın yardımı.
nâsut	:	insanlık, mahlûkiyet.
na't	:	Hz. Peygamberin vasfına övgüsüne dair şiirler, yazılar, vasıflandırma.
nâtık	:	söyleyen, konuşan.
nâtüvan	:	zayıf, kuvvetsiz.
nâyib	:	vekil, kadı vekili, nöbet bekleyen.
nâzil	:	yukarıdan aşağıya inen, konan.
nazret	:	tâzelik, parlaklık.
neberd	:	cenk.
necâh	:	isteğine ulaşma, kurtulma.
necât	:	kurtulma, kurtuluş.
necih	:	muzaffer olan.
necm	:	yıldız.
nedâ	:	ihsan.
nedem	:	nedâmet, pişmanlık.
nedmân	:	pişman olma, kadeh arkadaşı.
nef'	:	menfaat, kâr, fayda.
nefâd	:	bitme, tükenme.
nefâz	:	geçme, nüfûz etme.

nefehat : üfürmeler, esintiler, ihsanlar.

neffa' : menfaati çok olan.

neffât : gazablı.

nefh : güzel kokunun yayılması rüzgâr esme.

nefh : üfürme, üfleme.

nefha : üfürük, şişkinlik.

nefîr : feryâd.

negamât : nağmeler, ahenkler, güzel sesler.

nehâlî : döşenecek nesne.

nehhâc : kılavuz, doğru yolu gösterici.

nehhâz : çok zâlim, kıyâm.

nehy : yasak etme.

neka : pâklik.

nekâl : azab.

nekkâd : acıklı, kederli.

nem : nâm.

nemnâk : nemli, yaş.

nerm : yumşak, mülâyim.

nerrâd : çok güzel tavla oynayan.

nerre : erkek.

neseb : nesil, soy.

nesem : insan, soluma, esinti, nefes, ruh.

nesîm : hafif rüzgâr.

nessâb : ziyâde taalluk edici, nisbet edici.

nessâc : çulha, dokumacı.

nessâh : hâhis.

nessâh : ziyâde yazıcı, Cenâb-ı Hak.

neşât : sevinç, neş'e.

neşrâ : kıyâmette dirilirken, dirilerek, yayılarak.

neşşât : ziyâde şen.

net'a : satranç tahtası.

nev : yeni, tâze.

nev' : nevi, çeşit, cins, tür.

nevâ : ses, sada, âhenk, makam.
nevâl (e) : talih kısmet, bahşiş, bağış, yiyecek, içecek.
nevbe : nöbet.
nevha : ölüye sesli olarak ağlama.
nevrûz : yeni gün, ilkbahar başlangıcı.
neyyir : nurlu, parlak, ışıklı cisim, güneş.
nez' : bir şeyi yerinden koparma sökme, can çekişme.
nezîr : korkutma.
nezzâ' : nizâ edici.
nısf : yarı, yarım.
ni'am : ni'metler.
nicâd : kılıç bağı.
niçemeki : ne kadar, her ne kadar.
nigâr : resim, sevgili, resm edilmiş, put.
nihâd : tabiat, huy.
nihân : gizli.
nihâz : mahmul olma.
nikaab : peçe, yüz örtüsü.
nıkmet : şiddetli cezâ.
nîm : yarı, yarım.
ni'me : ne güzel ne a'lâ.
ni'me : ni'met.
nîran : ışılar, parıltılar, cehennem.
nisâc : dokumalar.
nisâr : nesirler.
nisâr : saçma, serpe.
niseb : nisbetler.
nişât : şenlik, surûrlar, sevinçler
nişe : nice.
nitâc : neticeler
nitâk : kuşak, kemer pestemâl, bir nevi elbise.
niyâh : ağıt, iyiliklerini sayarak ölü için ağlama.
niyâm : kın, kılıç kını, kılıf.

nizâ' : çekişme, kavga.
nizâr : zayıf.
nuht : ne vakit.
nukkaal : ziyâde nakl edici.
nukuuş : nakşlar, resimler.
nun (ve'l kâf) : kün= ol emri.
nun (ü sad) : nas= âyet, açık delil.
nûreyn : iki nur.
nusrat : Hak yardımı.
nussâs : zuhûrât, delil.
nutk : söz, konuşma, söyleyiş.
nübüvvet : nebîlik, pyegamberlik.
nücûm : yıldızlar.
nüh : dokuz.
nühas : bakır, bakır para.
nükte : ince mâna, ince mânalı.
nümâ gösteren, bildiren.
nüssâk : âbidler, mekânı tâyinle bilenler.
nüşşâb : oklar.
nüşâr nüşûr : dağılma, yayılma.
nüvâz (nevâz) : okşayan.
nüzûl : aşağı inme, konaklama.
nüzzâr : nâzırlar, bakanlar.

— O, Ö —

od : ateş.
olgam : olan.
okumak : çağırmak.
öd : safra, cesâret.
ög : akıl, hatır.
ölet : salgın hâlindeki ölüm, kırgın.
önürdü : önce.
önürmek : ileri geçme.
özdek : gövde.
özge : başka, gayri.

— P —

pâdaş	:	yoldaş, mükâfât.
pâre	:	parça, bölük.
parsâ	:	iffetli, namuslu, temiz, din dar.
pâsübân	:	bekçi, muhâfız.
pây	:	ayak, kök, dip.
pâydâr	:	devamlı, sağlam, ebedî.
pelâs	:	eski kilim, aba, çul.
penc	:	beş.
penc—şenbe	:	perşembe, beşinci gün.
per	:	kanat.
pergâr	:	pergel.
pertâb	:	atılma, uzağa düşen şey.
pertev	:	ışık, parlaklık.
pervâ	:	korku, çekingenlik.
pervâz	:	uçma, uçuş, ucucu, saçak.
perverdigâr	:	besleyici, terbiye edici, Cenâb-ı Hak.
pes	:	Öyle ise, imdi, sonra, öyle-ki, ard, geri.
pey	:	iz, işâret, ard, arka.
peydâ (peyzâ)	:	meydanda açıkta, hazır.
peygâr		savaş, kavga.
peyk	:	haberci.
peyker	:	yüz surat.
-peymâ	:	ölçen, tartan, ölçücü.
peyman	:	yemîn, and.
peymâne	:	büyük kadeh.
pîç	:	büklüm, kıvrım, ıztırab.
pinhan	:	gizli.
pîş	:	ön, ileri, ön taraf.
pîşânî	:	alın.
pîşvâ	:	reis.
piyâde (piyâze)	:	yaya, satranç taşlarından biri.
pûlâd	:	çelik.

puşt : arka, sırt.
puşt-ı pâ : ayak tabanı.
pür : dolu, çok fazla.

— R —

Rebbenâ : Ey Rabb'im.
Rabbü'l-âlemîn : âlemlerin Rabb'i.
râci' : rucu eden, geri dönen, ilgisi olan.
ra'd : gök gürlemesi.
râdiye : razı olan.
râgıb : rağbet eden, istekli.
râh (reh) : yol.
râh : şarâb.
Rahîm : Çok merhametli, Cenâb-ı Hak.
rahmet'ell'âlemîn : âlemlere rahmet.
rahmetu'llâhi aleyh : Allâh'ın rahmeti onun üzerine olsun.
rahş : gösterişli, yürük at.
raht : at takımı, yol veya ev levâzımı, eşya.
rakam : yazı yazma.
rakaayık : inceler.
râki' : rüku eden, eğilen.
rakk : üzerine yazı yazılan ince deri, sahife
rakkaas : raks eden, oynayan.
raks : hareket, ıztırap.
râm : boyun eğen.
ra'nâ : güzel latîf.
râs : re's, baş.
rasad : gözetme, gözleme, bekleme.
râsıd : gözleyen.
râst : doğru.
râtib : tertib eden.
râvî : rivâyet eden, söyleyen.

ravz : bahçeler, çimenlik yerler.
ravza : bahçe, ağacı, çimeni bol yer.
ravzât : ravzalar, bahçeler.
rây : rey, fikir, sancak.
râyât : sancaklar, bayraklar.
râyet : sancak, bayrak.
râyık : şaşırmış, halis.
râz : sır.
reâyâ : halk, hıristiyan tebea.
recâ : ümîd, yalvarma, dilek.
recîm : taşlanmış.
recl : erkek.
ref' : yüceltme, kaldırma.
refâhiyyet : bolluk, rahatlık.
refî' : yüksek, yüce.
refîk : arkadaş.
refref : ince kumaş, döşek, yastık, kuşu bol çimenlik, dalları salkım salkım olan ağaç.
reh (râh) : yol.
rehbet : korku, çekingenlik.
rehhâs : duvarcı.
rekaayık : rakîkler, inceler, köle ve câriyeler.
remâd : kül.
remîde : ürkmüş, korkmuş.
remîm : çürümüş.
remz : işâret, îma.
renc : zahmet, eziyet, ağrı, sızı.
resâ : yetişen, yetiştiren, erişen, çok.
resâs : kolay.
ressâh : ziyâde, sâbit.
reste : kurtulmuş.
restehîz : kıyâmet.
revâfız : râfızîler, şîanın ifrata kaçan koluna mensûb kimseler.

revâh : bir şeyi elde etmeden doğan neş'e, gitmek.
revâk : üstü örtülü önü açık kemerli yer, süzülmüş, sâfî
revakayn : iki revak.
revân : yürüyen, giden, rûh.
revâyıh : kokular.
revh, revha : rahat, gönül rahatlığı.
revhânî : gönül açan, havadar.
revnek : parlaklık, tâzelik, canlılık
re'y : görüş, fikir, rey.
reyhan : fesleğen
reyyâz : riyâzet edici, ravzaya varan.
rezâ' : süt emme.
rıdvan : râzılık, Cennet kapıcısı olan melek.
rıfk : yumuşaklık.
ribâ : artma, çoğalma.
ricâl : erkekler, mevki sâhibi kişiler.
ridâ : bir çeşit hırka, örtü.
rif'at : yücelik, yükseklik.
rih : rüzgâr
rihan : bahadırlık, rahat yürüme
rihân : rehin'in cemi, ödünç alınan şeyler.
rikaa' : bir yazı çeşidi, bez.
rikaab : boyun, ense.
rikâb : üzengi, bir büyüğün huzûru.
rikâ'z : yer altında tabii olarak bulunan madenler, defineler.
rimâh : mızraklar, süngüler.
rimâz : remizler.
rimem :
rind : kalender, dünya işlerine aldırmayan.
risâlet : elçilik, peygamberlik.

rivâyât	:	rivâyetler.
riyâh	:	rüzgârlar
riyâz	:	bahçeler.
rû(y)	:	yüz.
rubâî	:	dörtlü, bir nazım şekli.
rüberû	:	yüz yüze.
rucu'	:	dönme, cayma.
rucûm	:	taşlamalar, kayan yıldızlar.
ruh	:	yanak, satrançta bir taş.
Rûhü'l-emin	:	Cebrâil.
rûşen, rûşenâ	:	aydın, parlak, âşikâr.
rûzî	:	rızk, nasîb
rümmân	:	nar.
rümmânî	:	nar, narçiçeği rengi.
rümûz	:	remizler, işâretler.
rüstehîz	:	kıyâmet.
rûz	:	gün
rûzgâr	:	zaman, devir
rükn	:	direk, esâs.
rükûb	:	davarlar.
rüsûm	:	vergiler, usul, merasim.
rüvât	:	râvîler.
rü'yet	:	görme, bakma, görülme, idâre.

— S —

sâ'	:	bir hubûbat ölçeği.
sabâ	:	gün doğusundan esen hafif ve lâtif rüzgâr.
sâbık	:	geçen, geçmiş, ileride bulunan.
sabî	:	küçük çocuk.
sâbi'	:	yedinci.
sabîh	:	güzel, lâtîf.
sâc	:	Hindistan'da yetişen kerestesi makbul ve sert bir ağaç.
sâcid	:	secde eden.

sad	:	yüz.
sa'd	:	kutluluk, uğurlu.
sâdât	:	seyyidler, ulular.
saddaknâk	:	biz seni tasdîk ettik.
Sâdıku'l-va'di'l-emîn	:	Hz. Peygamber.
sâdır	:	çıkan, sudur eden.
sâdis	:	altıncı.
sadr	:	göğüs, yürek, en ön.
sadreyn	:	iki sadr
safâyih	:	yassı şeyler, levhalar, sahifeler
safh	:	sahife, yüz çevirme, affetme.
sâfiyyûn	:	saf, temiz kişiler.
safvân	:	safî
sâgar	:	kadeh.
sagaayir	:	küçük günâhlar.
sagışlamak	:	saymak
sagîre	:	küçük, küçük günâh.
sagu	:	ölünün meziyetlerini sayarak ağlama.
sâh	:	yere batıcı, kaybolucu.
sahâbe	:	sâhibler, Hz. Peygamberi görmüş kimseler.
sahâvet	:	cömertlik.
sahâyif	:	çanaklar.
sahhâr(e)	:	büyücü, büyüleyici, çok güzel.
sahib-kıran	:	muzaffer hükümdar, devlet, ululuk sahibi bahtlı kişi.
sahn	:	avlu, boş yer, meydan, sahan.
sahrâ	:	kaya
saht	:	hışım.
sâibîn	:	yıldızlara tapanlar.
saîd	:	kutlu, uğurlu.
saîd	:	yüksek, yukarı çıkan.
saîr	:	alevli ateş, cehennem.
sâk	:	baldır.

sak ilâm, berât
sakâ : kırbâ.
sakaleyn : insan ve cin.
sakam : hastalık, illet.
sakar : cehennem.
sâkî : su, içki dağıtan.
sakîl : ağır, sıkıntılı, çirkin.
sakîm : hasta, hastalklı, yanlış
sâkin : hareketsiz, hareketsiz olan, bir yerde oturan..
sâkit : susan.
sakka : suvarıcı, su, şarab sunucu.
sâl : yıl, sene.
salâbet : sağlamlık, mânevî kuvvet
salâh : iyileşme, rahatlık, düzelme
salât : namaz, Hz. Peygambere dua ve selâm.
salât-ı havf :
salavât : Hz. Peygambere salât ve selâm okumalar.
salîb : haç
sâlih : temiz, doğru, Hak yolunda olan kişi, uygun, düzgün.
sâlihîn : sâlihler.
salsal(a) : kumla karışık ince çamar, ses.
sâmân : servet, zenginlik, düzen.
Samed : Pek yüksek, ulu, daim, kimseye muhtaç olmayan, Cenâb-ı Hak.
Samediyyet : samedlik, ulûhiyyet.
sâmit : sesi çıkmayan, susan, sağır.
san : sanki.
sanavber : çam fıstığı ağacı, kozalağı.
sanem : put.

sâni', sânia	:	yapan, yaratan, Cenab-ı Hak.
sânî	:	ikinci
sarh	:	köşk.
satavât	:	satvetler, şiddetle birbirinin üzerine atılmalar.
sâtı'a, sâtı'	:	yükselen.
sâtıât	:	yükselenler.
savâb	:	doğru, doğruluk.
savlecan	:	çevgân, cirid oynanan ucu eğri sopa.
savm	:	oruç.
savmaa	:	ibâdet yeri, inzivâya çekilen şehirden uzakça çilehane.
savn	:	siyânet, koruma.
savt	:	ses, sadâ.
savul-	:	savuşturulmak.
sa'y	:	çalışıp çabalamak.
sayd	:	avlama, avlanma.
sâye	:	gölge, koruma.
sâyeban	:	gölgelik, büyük çadır, koruyucu.
sayha	:	bağırma.
sâyil	:	suâl soran
sayru	:	hasta
sayyâd	:	avcı.
seb'	:	yedi.
sebbâh	:	yüzgeç.
sebîl	:	yol, sebil.
sebkat	:	geçme, ilerleme.
sebt	:	yazma
sebt	:	cumartesi
seccâd	:	ziyâde secde eden.
seclâd	:	
sefere	:	mutiler, sâdıklar.
seffâk	:	kan dökücü.
sehâ	:	cömerdlik.
sehâb	:	bulut, karanlık.
sehlâ	:	kolaylıkla, kolayca.

sehun (sühen) : söz.
sehv : yanlış, yanılma.
sekenât : duruşlar, davranışlar
sekîne : karar, sâkinlik, vekar, dinlenme.
sekrân : sarhoş.
selâm : rahatlık, huzur, cennet, Bağdad.
selâset : akıcılık.
selâsil : zincirler, zincirleme giden şeyler.
selâtin : sultanlar.
selb : kapma, zorla alma, giderme.
sellât : seleler, sepetler.
selsebil : cennette br çeşme, tatlı ve hafif su, suyu kademeli akan çeşme.
selvâ : bal, bıldırcına benzer bir kuş.
sem' : işitme, kulak.
sem : zehir
semmül'hıyat : iğne deliği
semâ' : işitme, duyma, ayakta dönme.
semâhat : cömertlik, bağışlama.
semâvât : semâlar, gökler.
semek : balık.
semen : semizlik.
semer : meyve, mahsûl, netîce.
Semî' : en iyi işiten, Cenâb-ı Hak.
semi'nâ : işittik, (emrini) dinledik.
semûm : sam yeli, sıcak rüzgâr, zehirli şey.
senâ : övme.
senâ : şimşek parıltısı.
seng : taş.
ser : baş, tepe, uç, nihâyet, son.
-serâ : söyleyen.
serâ : toprak

serâ-perde : saray perdesi, otag, çadır
serâser : baştan başa, tamamen.
serbâz : başıyla oynayan, cesur.
serber : yüce mertebe, baş üzre.
serencâm : başa gelen, işin sonu, vak'a
seretan : yengeç (burcu)
serfirâz : başını yukarı kaldıran, yükselten.
sergerdan : başı dönmüş, şaşkın, perîşan.
serîd : tirid denilen yemek.
serîr : taht, yatacak yer.
sermâ : kış, soğuk.
sermedî : dâimî, ebedî.
sermenmek : sıvanmak
sernigûn : başaşağı olmuş, ters dönmüş, bahtsız.
serrâ : genişlik, sürûr, sevinç.
serrâ' : çok süratli.
serseri : baştan başa.
ser tâ pay : baştan ayağa kadar, baştan başa.
sertâser, serteser : baştan başa, tamâmen.
server : baş, reis.
Settâr : çok örten, Cenâb-ı Hak.
sevâ : beraber olma
sevâd : karalık, karaltı, karalama, yazı.
sevâhil : sâhiller.
sevgat : armağan, ihsan
sevr : öküz, boğa (burcu).
seyf : kılıç.
seylâb : sel, sel suyu.
seyvan : bk. sayeban.
seyyâl : akıcı, akan
seyyar : gezici, gezen.
seyyârât : gezegenler.
seyyiât : kötülükler, günâhlar.
seyyid : efendi, Hz. Hasan soyundan olan.

sezâ	:	açık yer.
sıbâk	:	bir şeyin üst tarafı, geçmişi, bağ.
sıdk	:	doğruluk, bağlantı, ihlâs.
Sıddîk	:	çok doğru, doğrulayan, Hz Ebûbekir.
sıfâh	:	zemin.
sıgâr	:	küçükler.
sımâh	:	kulak, kulak deliği.
sımak	:	kırmak.
sımat	:	alâmet, nişan
sındı	:	makas.
sırât	:	yol.
sıyâh	:	bağırmalar, sayhalar, çağırma.
sıyâm	:	oruç, oruçlar.
sibâb	:	sövme.
sidr'ül-müntehâ	:	ötesine hiçbir mahlûkun geçemediği arş sağ yanındaki ağaç.
sifâk	:	kan dökme.
sihâm	:	oklar.
sihr	:	şive
sikaat	:	inanılır, güvenilir kimseler
silsile	:	zincir, zincirleme, soy.
sîm	:	gümüş, gümüş para.
sîmâ	:	yüz, çehre.
sîmâb	:	cıva.
simâk	:	bir şeyi yükseltip kaldıracak âlet, vâsıta, sebeb.
simâr	:	meyveler.
simyâ	:	eski kimyâ ilmi.
sin	:	mezar, kabir.
sînâb	:	suda yüzme
sinan	:	mızrak, süngü.
sipâs	:	şükür etme, dua etme.
sirâ'	:	sür'atler.
sîrâb	:	suya kanmış, tâze.
sirâc	:	ışık, kandil.
sirâceyn	:	iki kandil

sîre	:	Hz. Peygambere dair eser
si - şehbe	:	üçüncü gün, salı.
sitâr	:	örtü
sitem	:	zulûm, eziyet.
sitîz	:	kavga, savaş, inad.
sitti(e)	:	altı, altılık.
siyâb	:	giyecekler, elbise, bez.
siyâdât	:	seyyidlikler, ululuklar.
siyâdet	:	seyyidlik, efendilik.
siyânât	:	korumalar, korunmalar.
şiyât	:	kamçılar, darb âleti
siyyemâ	:	husûsâ.
söykenmek	:	dayanmak, yaslanmak.
subh	:	sabah.
Subhan	:	Cenâb-ı Hak.
sudâ'	:	baş ağrısı, rahatsız etme
suffe	:	sofa, ehl-i suffe; sahâbeden bir gurup.
sugrâ	:	en küçük.
suhf	:	
suhuf	:	sahîfeler.
sûk	:	çarşı
sûka	:	çarşı mensûbu, esnâf.
sumât	:	sofra
sumt	:	sükût
sun'	:	yapma, yaratma, san'at.
sunû'	:	
sunnâ'	:	sâni'ler, sanatkârlar.
sûr	:	Kıyâmette İsrâfilin üfleyeceği boru.
surâdıkaat	:	perdeler.
surâh	:	ağlamak.
surâh	:	delik, gedik.
sûret	:	zâhiri görünüş, tarz, yol.
surnâ	:	zurna.
sutû'	:	yükselme, yayılma.
suûd	:	yükselme, tırmanma.
suvarmak	:	sulamak
sûz	:	yanma, tutuşma, harâret.
sübût	:	sâbit olma, gerçekleşme.

sübühât	:	yüz güzellikleri.
sübhât	:	bk. sübühât.
süci	:	şarâb
sücûd	:	secde etme.
süddet	:	kapı
süflâ	:	en sefil, en aşağı olan.
süfliyyât	:	aşağılık işler.
sülâs	:	
süllâk	:	sâlikler.
sülûk	:	bir yola, bir tarîkata girme.
sümme	:	sonra.
sünbüle	:	başak.
sündüs	:	bir nevi ipek kumaş.
sünğük	:	kemik
süreyyâ	:	ülker yıldızı
süvâr	:	atlı, binici

— Ş —

şâb	:	genç.
şâbâş	:	takdîr, âferin.
şâd (şâz)	:	sevinçli.
şâdan (şâzan)	:	sevinçli, sevinçliler.
şâdüman	:	sevinçli.
şâfî	:	şifâ veren.
şâh	:	dal, budak.
şahbâz	:	doğan, şâhin, yiğit.
şahhâs	:	azîm ve cesîm.
şâhisâr	:	ağaçlık, koruluk.
şahm	:	yağ
şahne	:	emniyet, inzibat memûru.
şâhvâr	:	pâdişâha lâyık, büyük, değerli inci.
şahzad	:	uluzâde.
şak	:	yarma, yarılma, çatlama çatlak.
şakaavet	:	kötülük, haydutluk.

şakaayık : yarık, çatlak, gelincik, lâle.
şâkird : talebe, çırak.
şakvet : şakaavet
şâm : akşam, benler.
şâmât : Şam'lar, şehirler.
şâme : baş örtüsü, ben
şân : şöhret, hâl, keyfiyet, âdet, huy.
şanzdih : on iki.
şath : süs, beyhûde söz, şaka.
şâz : kaaideden hâriç, bk. şâd
şeb : gece.
şebnem : çiy.
şecâat : yiğitlik
şecer : ağaç
Şeddâd : Yemen'deki Âd kavmi hükümdarı, İrem bağları, meşhur.
şedid : çok şiddetli
şefe : dudak.
şeffâ' : şefaat edici.
şefi' : şefâat eden.
şehâ : ey pâdişah
şehâdet : şahitlik, gözle görülen şeyler, dünya.
şehd : bal.
şehidnâ : şahâdet ederiz.
şehlâ : elâ göz, tatlı şaşı.
şehnâz : bir makam çeşidi
şehr : ay
şehrâ (fe-şehrâ) : her zaman
şehsüvâr : beyatlı.
şehsinâs : Hak anlayıcı, anlayış sâhibi.
şehzâd : şehzâde, ulu zâde.
şek : şüphe, zan.
şekkâk : şüphe edici.
Şekûr : çok şükr edilen, Cenâb-ı Hak.

şem'	:	mum,
şem'a	:	mumlu fitil.
şemmâ'	:	mumcu, mum yakıcı.
şemme	:	bir kere koklama, çok az.
şems(e)	:	güneş, (güneş şeklinde)
şe'n	:	iş, hâl, hâdise.
şenî'	:	fenâ, kötü.
şerâyi'	:	şerîatler.
şerha	:	dilim, kesilmiş, parça.
şerîf	:	şerefli, Hz. Hüseyn soyundan gelenler.
şerîh	:	şerh eden, açan, izah eden
şerîk	:	ortak.
şermesâr, sermüsâr	:	utangaç, mahcûp.
şeş	:	altı.
şettât	:	yalancı.
şeyâtin	:	şeytanlar.
şeydâ (şeyzâ)	:	çılgın, aşktan aklını yitirmiş.
şiâr	:	iç kaftan.
şidâd	:	sertler, katılar.
şikaak	:	anlaşmazlık.
şikâr	:	av, avlama.
şimâl	:	sol, kuzey.
şimşâd	:	şimşir ağacı.
şinâs	:	anlayan, tanıyan, bilen.
şîr	:	arslan, süt.
şirâ	:	satın alma.
şirâr	:	şerirler.
şir'at	:	meşrû, yol
şirk	:	ortak koşma, müşriklik.
şirrir	:	çok şerir, çok kötülük eden.
şitâb	:	acele, çabukluk.
şiyâ'	:	şîalar, müzâheret, yardım.
şiyem	:	huylar, tabiatlar.
şoluk (dem, sâat)	:	tam o anda hemen.
şuâ'	:	ışık.
şûban	:	çoban
şubban	:	gençler.

şuhûd	:	şâhitler, varma, görülen (âlem).
şu'le	:	alev.
şûr	:	tuzlu, kekre, gürültü, karışıklık.
şurb	:	içme, içilme.
şurû'	:	başlama.
şübhât (şübühât)	:	şüpheler.
şücâ'	:	cesur.
şümâr	:	hesap, sayı, sayan.
şürrâh	:	şârihler, şerh edenler, açıklayanlar.

— T —

ta'a	:	ınkıyâd, itâat.
taaddüd	:	çoğalma, sayısı artma.
taakkul	:	anlama, hatırlama
taâlâ	:	yüce
taallûk	:	asılı olma, alâkası bulunma, dünyâ ilgisi.
taâm	:	yemek.
tâat	:	ibâdet.
taayyün	:	meydana, çıkma, belirme, görünme, taayyünat, belirmeler, görünen âlem.
tâb	:	güç, kuvvet, ışık, parlaklık, hararet, yeter.
tab'	:	tabiat, yaradılış, mühür. basma.
tâbân	:	ışıklı, parlak
tâbende	:	parlayan.
taberzed	:	şeker.
Tâbiîn	:	Hz. Peygamberi görenleri görenler.
tabl	:	davul.
ta'cîl	:	acele ettirme.
ta'dîdât	:	hazırlanmalar, saymalar.
ta'dîl	:	doğrultma, değişiklik.

tafdîl : birini diğerlerinden üstün tutma.
tagayyür : değişme, bozulma.
taguk : dağınık
tagyîr : değiştirme, bozma.
tahalluk : ahlâklanma.
tahassüs : hislenme, duygulanma.
tahayyür : hayrete düşme
tahayyüz : yer tutma, yer alma.
tahbîs : habs ettirme
tahfîf : hafifletme.
tâhir : temiz.
tahiyyât : Allah ömürler versin demeler, selâm ve dualar.
tahliye : süsleme, donatma.
tahliye : boşaltma, sahverme.
tahmîd : hamd etme, elhamdülillâh deme.
tahmîdât : tahmîdler.
tahrîmât : haram kılmalar, kılınmalar.
tahrîr : yazma, yazılma.
tahrîz : kışkırtma.
tahsîn : takdîr, beğenme.
tahsînât : tahsinler.
taht : alt, aşağı
tahtânî : alttaki
tahûr : çok temiz, temizleyici.
tahvîl : değiştirme, dönderme.
tahyîl : akla, hayâle getirme.
tahyîlât : hayâle getirmeler.
tahzîr : sakındırma, menetme.
tâir : uçan, kuş.
Tâir-i kuds : Cebrâil.
tâk : kemer, kubbe,
tâka : tâkat.
takarrüb : yaklaşma.
takbîl : öpme.
takdîs : kutsallaştırma, ululama.
taklîl : azaltma, azaltılma.

takrîr	: yerleştirme, sağlamlaştırma, anlatma.
taksîr	: kısaltma, kusur işleme, günâh.
taktî'	: kesme.
takvâ	: Allah'dan korkma.
takyîdât	: kayıtlamalar, bağlamalar, şart koşmalar.
talâk	: boşama.
tal'at	: yüz, güzellik.
talı	: şerbet.
ta'lîl	: sebeb gösterme, bahâne etme.
ta'lîlâ	sebeb, illet olarak
tallâ'	: tulû edici, doğucu, zuhur edici.
tamâmet	: tamâmen
tâmât	: saçma sapan sözler.
tâmât	: uygunsuz, lâfügüzâf
tammâ'	: çok tamah eden.
tamu	: cehennem.
ta'n	: sövme, kınama.
tan	: hayret etme.
tapu	: huzur, makam
târ	: karanlık, tel, saç
tarab	: sevinçlilik, coşkunluk.
târâc	: yağma etme, yağma.
tarâvet	: tazelik
tarâyık	: tarîkatler, meslekler, yollar.
tarfatü'l-ayn	göz açıp kapanıncaya kadar olan an.
tarh	: atma, bırakma, dağıtma düzenleme.
tarîk	: yol.
ta'rîz	: dokundurma.
tarrâb	: çok şen.
tarrâh	: tarh eden, atan, desen, resim çizen.
tarrikû	: yol verin

tarsî' : bezemek.
târümâr : karmakarışık, dağınık.
ta's : helâk, yüzü üzerine düşmek.
tasfîk : kanat çırpma.
taslît : musallat etme, sataştırılma.
taş : dış.
taşt : leğen.
tatavvu' : nâfile namaz, ziyâde ibâdet.
tathîr : temizleme.
ta'tîl : durdurma, ara verme.
tatvîr : tavırlar.
tavâf : dolaşma, Ka'benin etrafında usûlünce dolaşma.
tavâgit : putlar.
tavakkuf : durma, bekleme.
tavattun : yerleşme, yurt edinme.
tavf : tavâf.
ta'vîl : feryâd ederek ağlama, yardım isteme.
tavîl : uzun.
tavk : gerdanlık, halka, tasma. tâkat.
tay : dürme, katlama, atlama.
tayf : uykuda görünen hayal, korkudan karanlıkta görünen hayâlet.
tayınmak : kaymak, sürçmek.
tâ'yi' : bir işi kendi isteğiyle yapan.
taylesan : sarığın omuza salınan ucu, başa, boyna sarılan şal.
tayr : kuş.
tayyâş : yükü hafif.
tayyibât : iyi güzel iş ve hareketler.
tayyibe : iyi, güzel iş ve hareket.
tazarru' : yalvarma, niyâz.
ta'zîb : eziyet, azab etme.

ta'zîm : büyükleme, ululama.
ta'zîmât : ta'zîmler.
ta'ziye : başsağlığı dileme.
ta'zîz : yüceltme.
tazlîl : dalâlete düşürme.
teâb : zahmet, eziyet, yorgunluk
teattuf : acıma, merhamet etme, verme.
tebâb : zarar, ziyan, kayıb.
tebârek : (Allah) mübârek etsin.
tebcîl : ululama, ağırlama.
tebdîl : değiştirme.
teblîğ : eriştirme, götürme.
tebtîl : tenzîl.
tebyîn : beyan etme, belli etme, açıkca anlatma.
tecellâ, tecellî : görünme, kader, ilâhî sır ve feyzin zuhûru.
teclîl : çul örtme, örtülme.
tecliye : cilâ verme, verilme.
tecmîl : süsleme.
tecrîd : soyma, ayırma, dünyadan geçip Hakk'a yönelme.
tecrîdât : tecrîdler.
tedâvir : sıra ile yapma
tedebbür : sonunu, hakîkati düşünme, arkasını dönme.
tedrîs : ders verme, okutma.
teemmül : etraflıca, iyice düşünme.
teennî : yavaş gitme, ilerisini düşünerek ihtiyatlı, dikkatli davranma.
tefahhus : inceden inceye araştırma.
tefâhür : övünme, iftihâr.
tefâsîl : tafsiller, ayrıntılar.
teferrüc : ferahlama, gezinti.
tefhîm : büyük sayma.
tefhîm : anlatma, bildirme.
tefrîh : ferahlandırma.
teharruz çekinme, sakınma.

tehcîlâ	:	utandırma, utandırarak
tehlîl	:	Lâilâhe illa'llah deme.
tekbîrât	:	tekbirler.
tekebbür	:	büyüklenme.
tekfîn	:	kefenleme.
tekellüm	:	söyleme, konuşma.
teklîtât	:	teklîfler, külfetler.
tekrîm	:	ululama.
tekrîmât	:	saygı göstermeler.
tekvîn	:	var etme, yaratma.
tekvînât	:	yaratmalar, kâinât
tekzîb	:	yalanlama
telâk	:	buluşma.
telattuf	:	lutufta bulunma.
telbîs	:	kusûru örtme, hile
telfîk	:	birleştirme, toplama.
telhîs	:	özetleme.
te'lîf	:	uzlaştırma, yazma, toplama.
telvìs	:	kirletme.
temâşâ	:	seyretme, gezme.
temcîd	:	ululama.
temcîdat	:	temcidler.
temekkün	:	yerleşme, yurt tutma.
temelluk	:	yaltaklanma.
temessül	:	bir şekil ve sûrete girme, cisimlenme, benzeşme.
temettu'	:	kâr etme, kazanma, kâı fayda.
temhîlâ	:	mühlet, zaman vererek.
temme(t)	:	bitti, tamam oldu.
temyîz	:	iyiyi kötüden ayırabilme.
tenâd	:	ürkme, dağılma, perîşan olma.
tena'um	:	ni'met içinde bulunarak rahat etme.
tenâül	:	alıp yeme, alınıp yenilme
ten'îm	:	ni'metlendirme.
ten'îmât	:	ni'metlendirmeler.

tenkîl	:	uzaklaştırma, cezâlandırma.
tenûr	:	fırın, tandır.
tenvîr	:	nurlandırma, aydınlatma.
tenzîlâ	:	indirerek, azaltarak, indirme.
terah	:	gam, keder, tasa, acı.
terfîk	:	arkadaş etme, katılma.
tergîbât	:	isteklendirmeler, arzû vermeler.
tersîât	:	mücevherle süslenmeler.
tersîlâ	:	teennî ve tedrîc ile.
tersîm	:	resmetme, çizme.
tertîl(â)	:	usûlüyle okuma, (âheste)
tervîc	:	revaclandırma, kıymetini artırma.
tesbîh	:	«Subhanallah» diyerek Hakk'ı ta zim.
Tesbîl(â)	:	Allâh yoluna bağlama, yola çıkarma.
tesdîs	:	altılama.
tesfîl	:	sefilleştirme, aşağılaştırma.
teshîr	:	zabt etme, ele geçirme, hükmü altına alma.
tesmîr	:	meyvelenme, malın çoğalması.
tesvîlât	:	fenâ bir şeyi güzel göstererek aldatmalar.
tesviye	:	beraber etme, düzleme ödeme.
teşarru'	:	şerîata göre hareket etme. şerîata dair emirler, kanun yapma.
teşrîk	:	ışıklandırma, aydınlatma.
tetebbu'	:	etraflıca araştırma, inceleme.
tevâbit	:	tabutlar, sandıklar.
tevâcüd	:	kendine veed da'vet etme.

tevakkuf	:	durma, duraklama, bekleme.
tevârîh	:	târihler.
tevâtür	:	bir haberin ağızdan ağıza yayılması.
tevbîh	:	azarlama.
teveccüh	:	yönelme, hoşlanma, nasîb olma.
tevfîk	:	hak yardımı, uygunlaştırma, muvaffak kılma.
tevhîd	:	bir kılma, Hakk'ın birliğine îman...
te'vîl(â)	:	söze ayrı mâna vermeye çalışma.
tevkı'	:	padişah fermanına çekilen nişan, ferman.
tevkîl	:	vekil etme, edilme.
Tevvâb	:	Tövbeleri kabûl eden, Cenab-ı Hak, çok tövbe eden.
teysîr	:	kolaylaştırmak.
teyyâr	:	dalga, hazır, tamam.
tezevvüc	:	zevce edinme, çift edilme.
tezlîl(a)	:	zelîl kılma, hor görme (horlukla)
tezvîc	:	evlendirme eşlendirme.
tıbâk	:	uygunluk, kat, tabaka
tımah	:	mürtefi' nesne.
tırâka	:	vurmak, dökmek, zahmet.
tıraz	:	kaftan omuzu, yenağzı.
tırâz	:	süs, uslûp, donatan, süsleyen.
tîb	:	güzel koku.
tibşâr	:	müjde verme.
tibyân	:	açık anlatma, bildirme.
ticân	:	taclar.
tîg	:	kılıç.
tihvâl	:	havâle.
tilâl	:	tepeler, yığınlar.
tîn	:	çamur, balçık.

tirhâl : yola çıkma, göç etme, intikal.
tiryâk : panzehir.
titvâf : tavaf etme.
tizâb : kükürtsuyu, (kezzâb)
toylamak : ziyâfet vermek, ağırlamak
tûbâ : güzellik iyilik
Tûbâ (Tûbî) : cennet ağacı.
tufuliyyet : çocukluk.
tugra(y) : tura.
tugyan : taşkınlık, azgınlık.
tuhfe : hediye, yeni çıkma.
tûl : uzunluk, boy, uzun müddet.
tulu' : doğma, doğuş.
tumturak : gösteriş, debdebe.
tûr : dağ.
turfe : görülmemiş, tuhaf.
turrâ : cem'â
turvende : turfanda.
tutaş : kavuşma, karşılaşma.
tûtiyâ : sürme yapılan bir taş.
tuvânâ : güçlü, kuvvetli.
tuyur : kuşlar.
tüffâh : elma.
türâb : toprak.
türâs : mirâs.

— U —

ubbâd : ....
ubur : karşı tarafa, bir tarafa geçme.
ucb : kibir.
ucûbe : pek şaşılacak şey.
uçmak : cennet.
uhrâ : diğer, âhiret.
uhuvvet : kardeşlik, dostluk.
ukbâ (ukbî) : cezâ âhiret.

ukuubet : cezâ, eziyet.
ukuul : akıllar.
ulâ : şan ve şeref sâhibi.
ûlâ : birinci, ilk, dünyâ.
ulû(v) : yücelik, büyüklük.
Ulûhiyyet : İlâhlık.
ulül'âra : fikir, bilgi sâhibleri
ulül'elesar : görüş sâhibleri
ulül'elbab : akıllı kimseler.
ulûm : ilimler.
ulviyyât : mânevi yükseklikler, ulvî şeyler.
ulyâ : en yüce.
unnâb : hünnâb
urâ : çıplaklık.
urât : çıplaklar.
urcuvan : erguvan.
urûc : yükselme, ağma.
urve : kulp.
uryan : çıplak.
us : akıl.
usârâ : esirler.
usât : âsiler.
usfur : serçe.
usrâ yüsrâ : güç ve kolay olarak.
usturlâb : rasatla ilgili bir âlet.
uş : işte, şimdi.
uşbu : işbu, işte bu.
uşanmak : kırılmak, ufanmak.
uşşak : âşıklar, bir makam adı.
utas : aksırma.
uvâ : köpek havlaması.
uyan : gem, dizgin, vular.
uyûb : ayıblar.
uyûn : gözler, pınarlar.
uzag : yılan cinsinden kelerler.
uzmâ : en büyük.

— Ü —

ücâc : acı, tuzlu su.
ümem : ümmetler.
ümmî : anasından doğduğu gibi kalmış, okuma yazma öğrenmemiş kimse.
ümniyyet : istek, ümit, arzû.
ünâs : halk.
ünmüzec : çeşni, örnek.
üns : alışkanlık, alışma.
üstüvâr : muhkem.
üşenmek : rahatsız olmak, sıkılmak.
üyez : sivrisinek.
üzn : kulak.

— V —

vâcib : yapılması gerekli, farza yakın.
vâcid : vucûda getiren, Cenâb-ı Hak.
va'de : bir iş için önceden belirtilen zaman, ecel.
vâ-ebetah : vay babacığım.
vâfî : yeter, sözünde duran.
vâ-fürkatâh : ah ayrılık.
Vahdaniyyet : Hakk'ın birliği.
Vahdet : birlik, Hakk'ın birliği.
vâhib : bağışlayan, hibe eden.
vahşet : ıssızlık, korku, yalnızlık.
vâ-vahşetah : ah yalnızlık.
vahşî : ürken, korkan, yalnız, yabanî.
Vahy : Cenab-ı Hakk'ın emirlerinin Cebrail vasıtasıyla peygamberlerine getirilmesi.
vakfe : durak, duraklama anı, hacıların Arafat'ta durmala-

vakıy	:	okka.
vakka	:	parlak, aydınlık, ışıklı.
vâlih	:	şaşakalmış.
vâm	:	borç.
vâr	:	gibi.
vârid	:	gelen, erişen.
Vâsi'	:	geniş, Cenâb-ı Hak.
vassâf	:	vasıflarını bildirerek anlatan, öven.
vatar	:	iş, hâcet.
vazî	:	alçak.
vazzâ'	:	vaz' edici.
vecd	:	kendinden geçercesine (ilâhî) heyecana dalma.
vech	:	yüz, çehre, satıh, tarz, sebeb, yön.
veddâ'	:	vedâ edici.
Vedûd	:	Çok muhabbetli, Cenâb-ı Hak.
vefk	:	muvâfık, uygunluk.
vefret	:	bolluk.
Vehhâb	:	Çok hibe eden, bağışlayan, Cenâb-ı Hak.
vehhâc	:	çok parıltılı, nurlu, alevli.
vehm(â)	:	kuruntu, kuruntu olarak.
vekaadet	:	akıllılık, zerâfet.
Velî	:	eren, sâhib, Cenâb-ı Hak.
velî(kin)	:	velâkin, ama, fakat, ancak.
verâ	:	arka, geri, öte, halk.
vera'	:	haramdan kaçınma, takva.
verrâd	:	gül.
vesâh	:	kir.
vesâyif	:	uşaklar, hizmetçiler.
vesîle	:	yol, vasıta, sebeb, cennet.
— veş	:	gibi.
veyletâh	:	eyvahlar.
vezzâh	:	çok açık, meydanda, çok aydın.

vicdan : bulma, duyma, kendinden geçme.
vifâk : uygunluk, barış.
vilâ : ard arda gelme, dostluk, yakınlık.
vildan : yeni doğmuş çocuklar, kullar, köleler, cennet hizmetkarları.
vird : muayyen zamanlarda ve devamlı okunan dualar.
viribimek : göndermek.
vitâs : şiddet, savaş.
visâde : yastık.
visâhir :
vişâh : boyna çapraz takılan mücevher işlemeli muska, kuşak.
vizr : günah, suç, yük.
vu'âz : vâizler.
vuhuş : vahşîler vabanî (hayvan)-lar.
vuzû : abdest, abdest alma.
vücûd : bulunma, var olma, varlık.
vücûdiyyât : varlıklar, mahlûkat.
vûs' : güç, kuvvet, bolluk, servet.
vüs'at : genişlik, bolluk, fırsat.
vüskaa : pek sağlam ve kuvvetli.

— Y —

yâd (yâz) : hatırlama.
yagrın : sırt.
yâfuh : bıngıldak.
yahşi : güzel.
yahtulu : nurlu, ışıklı.
yarag : hazırlık, techîzât.
yaraklanmak : hazırlamak.
yarlıgamak : magfiret etmek.

yâz : bk. yâd.
yasamak : tertîb, tanzîm etmek, sermek
yeblâ (lâ) : çürümez.
yed : el, kuvvet, yardım.
yehfâ (lâ) : gizli olmayan.
yeksân : düz, beraber, her zaman.
yektâ(y) : biricik, eşsiz.
yekzâ : uyanık.
yemîn : sağ, sağ taraf, and.
yemût (lâ) : ölümsüz.
yenâbi' : kaynaklar, pınarlar.
yenâm (lâ) : uyumaz.
yesâr : sol, sol taraf, varlık.
yesîr : kolay, az şey.
yevâkît : yakutlar.
yevm : gün.
yezâl (lâ) : zevâlsiz.
Yezdan : Cenâb-ı Hak.
yıgılmak : çekinmek.
yiynî: : hafif.
yügürmek : koşmak.
yükünmek : diz çökmek, baş eğmek.
yüriyen : hızlı yürüyen.

— Z —

zâd (zâz) : doğma, doğmuş.
zâd : azık, artsın.
zâg : karga.
zâhid : çok zühd sâhibi, aşırı sofu.
zâhil : ferahlayan, unutan.
zahm(e) : yara, vurma.
zahr : arka, sırt.
zâhir : açık, belli.
zâkir : zikreden.
zâl : zâil.
zallâm : çok zulm eden.
zalmâ' : zulmet.

zamâ : susuzluk.
zamân : kefil olma.
zamîn : kefîl
zamîr : iç, kalb, gönül.
— zâr : yer adı bildirir.
zâr : ağlayan.
zarrâ : mihnet, keder, şiddet.
zât : kendi, asıl, öz, cevher sâhib.
zâyf : misâfir, konuk.
zâyık : dar.
zayyâ' : çok ziyâde eden.
zeberced : zümrüde benzer bir mücevher.
zebâne : alev.
zebh : boğazlama.
zefîr : göğüs geçirme, anırma, nefes alıp verme.
zehâb : gitme.
zehâdet : zâhidlik.
zeheb : altın.
zehrâ : yüzü pek beyaz ve parlak olan, Hz. Fâtıma.
zehre : öd, safra, cesâret, zehir, çiçek.
zelâzil : zelzeleler.
zelzâl (zilzâl) : zelzele, sarsıntı.
zemherir : karakış.
zemmâm : ziyâde zemm edici.
zemr : düdük çalma.
zenâdık : zındıklar, münâfıklar.
zenb : günâh, suç.
zer : altın.
zerâyi' : vesîleler (taleb olunan şeyler).
zer-endûd : altın yaldızlı.
zerrîn : altından yapılmış, altın, parlak.
zevâl : zâil olma, sona erme.
zevr : ziyâret.

zevvâk : çok tadan, zevkine varan.
zevvir : ....
zeyn : süs, ziynet.
zeyt : zeytin yağı, yağ.
zeyyât : zeytin yağı satan.
zıll : gölge, koruma.
zî — : sâhib mânasına, bk. zihi.
zîbâ : süslü, güzel.
zih : kiriş, yay, şerit.
zihâb : gitme, sapma, bir fikre uyma.
zihî : ne güzel, ne hoş.
zimâm : yular.
zımn : iç yüzü, maksad.
zindegânî : dirilik, hayat.
zinnûreyn : iki nûr sâhibi, Hz. Osman.
zîr : alt, aşağı.
zirâ' : dirsekten orta parmağa kadar olan bir uzunluk ölçüsü.
zîrek : zeyrek, anlayışlı.
zîver : süs, ziynet.
ziyâd : artık, çok, fazla.
zuhr : zâhire.
zuhr : öğle vakti.
zulâm : gece evvelindeki karanlık.
zulmâ : çok karanlık.
zulmet : karanlık.
zu'm : bâtıl zan, şüphe.
zü — : sâhib mânasına.
züban (zeban) : dil, lisan.
zübde : öz, netice, hâlis.
zücâc(e) : sırça, cam, şişe.
züccâc : sırçacı.
zühd : ibâdet takvâ.
zühhâd : zâhidler.
zühr : muhtar.
zükâm : nezle.
zülâl : saf, güzel, tatlı su.

zülf	:	saç, yüzün iki yanından sarkan saç.
zülfâ	:	yaklaşma, yakınlık, derece.
zünûb	:	günâhlar, kuyruklar.
zürâ	:	zerreler.
zürrâ'	:	zirâatçiler, çiftçiler.
zürvâ	:	zirveler.
züvvâr	:	ziyâretçiler.

METNİN FİHRİSTİ

FİATI: 10 TL.